

Kalam Baybol Buk Gor minim nuk kisin angayak

**The New Testament in
the Kalam Language of
Papua New Guinea**

**Nupela Testamen long
tokples Kalam long Niugini**

Kalam Baybol Buk Gor minim nuk kisin angayak

The New Testament in the Kalam Language of Papua New Guinea
[kmh]

Translation by Wycliffe Bible Translators

© 1992 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Print publication, 1992 by the The Bible League

Web version

© 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

www.Wycliffe.org

<http://pngscriptures.org>

www.ScriptureEarth.org

Creative Commons license (Attribution-Noncommercial-No Derivative Works)

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0>

Your are free to share — to copy, distribute and transmit the text under the following conditions:

- **Attribution.** You must attribute the work to *Wycliffe Bible Translators* (but not in any way that suggests that they endorse you or your use of the work).
- **Noncommercial.** You may not use this work for commercial purposes.
- **No Derivative Works.** You may not alter, transform, or build upon this work.
- **In addition,** you have permission to port the text to different file formats, as long as you don't change any of the text or punctuation of the Bible.

Notice — For any reuse or distribution, you must make clear to others the license terms of this work.

Tok Orait

Dispela Buk Baibel i kam wantaim tok oraite na lo bilong Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivative Works license. Em i tok olsem **yu ken givim kopí long narapela manmeri**. Yu ken wokim kopí na givim long husat i laikim. Tasol, yu mas tok klia dispela samting i kam long

<http://tokplesbaibel.org>. Yu no ken kisim mani na salim dispela. **Yu mas givim nating**. Na tu, **yu no ken senisim Tok**.

Ol piksa i kam wantim ol Baibel na narapela buk i stap long dispela sait i gat tok oraite long usim wantaim dispela samting tasol. Sapos yu laik narapela tok oraite, yu mas askim husat i papa bilong copyright long dispela ol piksa.

Sapos yu laik stremtum samting i no oraite long dispela tok oraite, stremtum tok, salim Buk Baibel, o tainim Tok bilong God long nupela tok ples, yu ken **askim mipela**.

Olgeta tok oraite na lo long tok ples English i stap long

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0>.

Sapos yu gat askim long dispela, **plis askim mipela**.

Baybol Buk Day Kisen Ming Keykey Mindip Rek

Jiysis Krays Minim Tep Matiyw Tikak	
Matiyw	Mat 1
Jiysis Krays Minim Tep Mak Tikak	
Mak	Mak 72
Jiysis Krays Minim Tep Luk Tikak	
Luk	Luk 114
Jiysis Minim Tep Jon Tikak	
Jon	Jon 193
Bi Jiysis Minim Dand Amemb Gok Yerer Giyak Kesim	
Apasol	Ap. 244
Pol Rom Biynimb Kuyip Minj Tikak.	
Rom	Rom 312
Pol Minj Nind Ak Koriyn Biynimb Kuyip Tikak	
1 Koriyn	1 Kor 342
Pol Minj Kisen Koriyn Biynimb Kuyip Tikak	
2 Koriyn	2 Kor 371
Pol Galesiya Biynimb Kuyip Minj Tikak	
Galesiya	Gal 388
Pol Yipiyses Biynimb Kuyip Minj Tikak	
Yipiyses	Yip 400
Pol Piyliipay Biynimb Kuyip Minj Tikak.	
Piyliipay	Piy 409
Pol Kolosiy Biynimb Kuyip Minj Tikak	
Kolosiy.	Kol 417
Pol Minj Nind Ak Tesalonayka Kuyip Tikak	
1 Tesalonayka	1 Tes 425
Pol Minj Kisen Tesalonayka Biynimb Kuyip Tikak	
2 Tesalonayka	2 Tes 431
Pol Minj Nind Ak Timotiy Nup Tikak	
1 Timotiy	1 Tim 435
Pol Minj Kisen Ak Timotiy Nup Tikak	
2 Timotiy	2 Tim 444
Pol Taytas Nup Minj Tikak	
Taytas	Tay 450
Pol, Piyliyomon Nup Minj Tikak	
Piyliyomon	Piyl 454
Hiybriw Biynimb Krays Ker Mindeyak Gok Kuyip Minj	
Hiybriw	Hiy 456
Minj Jemis Tikak	
Jemis	Jem 479

MATYIW

Jiysis Krays Minim Tep Matyiw Tikak

Minim Nind Niŋep

Baybol buk day “Matyiw” apun biy, Jiysis binuk Matyiw tikak. Nuk nind bi takes dep bap mindyŋip. Yimb nuk bap Liypay. Kesim tikak kun biy biynimb nuk Jiwda kay riyt gi ninjy, Jiysis mey bi kiyŋ yomb key yimb kond mindyŋipun anep niŋniŋgiy aŋgiy tikak.

Minim Ar Keykey Mindip Rek:

Jiysis Krays nusind nupis nuk gok tikey amiy apiy giy, nup tikyak kesim ak mindip, chapta 1:1–2:23.

Jon bi ŋiŋg piknemb ak wong kiňiŋ gi gak minim ak mindip, chapta 3:1–12. Jon Jiysis nup ŋiŋg piknāk minim ak sek, Seytan Jiysis nup tom gak minim ak sek mindip, chapta 3:13–4:11.

Jiysis miňmon Galiyliy wong kiňiŋ gi gak minim ak mindip, chapta 4:12–18:35.

Jiysis Galiyliy nimb wong gindand Jerusalem amnak minim ak mindip, chapta 19:1–20:34.

Jiysis ŋin nuk ak maŋ giy wiyk nokom bap mindakniŋ, Jerusalem sek, yep maŋ kun okok sek aŋgñirangek minim ak mindip, chapta 21:1–27:66.

Jiysis kumi y tikjakek biynimb kunjaynep miseŋ ninyak minim ak mindip, chapta 28:1–20.

Yerer Giy Tik Dand Apiy Jiysis Nup Tikyak

1 ¹Jiysis Krays nup nusind yes nuk gok tikey amiy apiy gek nup tikyak rek aŋgñiŋg gispiyn. Biyomb Ebrahim tikek tik dand amiy, kiyŋ Depiyt nup tikeyak mey; Depiyt nund tikek tik dand amiy mey, Jiysis Krays nup tikyak.

²Kun giyak: Ebrahim Aysek nup tikak. Aysek, Jekop nup tikak. Jekop nund pen, Jiwda nup tikiy, numam onep aŋgip ak tikiy gak. ³Jiwda nuk

biyn Tema yip mindiy, Peres yip Sera yip kuyip tikak. Peres, Hesron nup tikak. Hesron, Aram nup tikak. ⁴Aram, Amiynadap nup tikak. Amiynadap, Nason nup tikak. Nason, Salmon nup tikak. ⁵Salmon, Bowas nup tikak. Bowas nonim nuk ak Reyap. Bowas, Obet nup tikak. Obet, nonim nuk ak Rut. Obet, Jesiy nup tikak. ⁶Jesi, kiyŋ Depiyt nup tikak. Depiyt, Solomon nup tikak. Solomon nonim nuk ak nind binak Yiwraya nup dek kumek, kisen Depiyt nup diy, Solomon nup tikak. ⁷Solomon, Riyabowam nup tikak. Riyabowam, Abaysa nup tikak. Abaysa, Esa nup tikak. ⁸Esa, Jospet nup tikak. Jospet, Joram nup tikak. Joram, Asaya nup tikak. ⁹Asaya, Jotam nup tikak. Jotam, Ewas nup tikak. Ewas, Hesekaya nup tikak. ¹⁰Hesekaya, Manase nup tikak. Manase, Emos nup tikak. Emos, Josaya nup tikak. ¹¹Josaya, Jekoyakiyn nup tikiy, numam gunap tikiy gak. Ñin kun ak, Babiyon biynimb ap, Yisrel biynimb kuyip kalambis ay, dand Babiyon amniyak.

¹²Dand ameyak, Jekoyakiyn kun okok mindiy, Siyaltiyel nup tikak. Siyaltiyel, Serababel nup tikak. ¹³Serababel, Abayat nup tikak. Abayat, Eliyakim nup tikak. Eliyakim, Yisow nup tikak. ¹⁴Yisow, Sedak nup tikak. Sedak, Ekim nup tikak. Ekim, Elayat nup tikak. ¹⁵Elayat, Eleysa nup tikak. Eleysa, Matan nup tikak. Matan, Jekop nup tikak. ¹⁶Jekop, Josep nup tikak. Josep mey, biyn Mariya nup ñeyak, nuk yip ma kinak won ak, Mariya konjigyi mindiy mey, Jiysis bi kiyŋ yomb key yimb kond mindyngipay ak nup tikak.

¹⁷Kun ak, basind chin Ebraham nund tikek tik dand, amiy apiy giy mey, basind kiyŋ Depiyt nup wanjrem piskind ak tikyak. Tikey Depiyt nund pen tikek amiy apiy gek, kunep wanjrem piskind ak amek, Babiyon kay ap kuyip kalambis ay dand miñmon kiyk ak amniyak. Dand ameyak, kisen pen tip ak tik dand amiy apiy giy, Krays nup wanjrem piskind ak tikyak.

Mariya Jiysis Nup Tikak (Luk 2:1-7)

¹⁸Jiysis Krays nup tikyak minim ak tikniŋ gispiny: Jiysis nonim Mariya, Josep nup ñeyak, yip ma kinrik ñin ak niñyak; Mariya ñapan konjigyi mindek. Gor Kawnan nuk ak key gek, ñapan konjigyi kun ak mindek. ¹⁹Pen Josep bi suŋ-tep ak mey, minim yomb ma aŋgak. Ñapan konjigyi mindip kun ak, biynimb okok aŋgñeniŋgayn, nup nambij giniŋgamb. Kun ak nup kapkap aŋgyokiyn angiy ninjak ak pen, ²⁰kisyim biyaj wisin niŋjak: enjol bap aŋgak, “Josep, Depiyt ñinuk! Biyn kun ak yenen dinim aŋgiy gos ak ma niñmin; monmon dinimin. Ñapan konjigyi mindip ak, Gor Kawnan anep gek mindip. ²¹Kisen ñi ak tikek yomb giy, biynimb nuk gok gach kuyip ak wiykyokiy, di Nop yip jimñi ayñiŋgamb ak mey; yimb nup Jiysis aŋgnimin aŋgak.” ²²Aŋgak kun ak, bi Gor minim aŋgep bap giniŋgamb aŋgiy tikak rek nep gak. ²³Nuk aŋgak:

“Biyn piñ bi yip ma kiniŋgamb bap, ñapan koŋgiy mindiy, ñi bap tikenigamb; yimb nup ak Yimanwel aŋgniŋgambay aŋgak.”
Yimanwel minim kiñij ak, Gor chin yip mindip apay.

²⁴ Pen Josep, enjol minim aŋgak ak diy, biyn Mariya nup dinim aŋgiy niŋjak. ²⁵ Kun ak Mariya ñi ak tikek, Josep ñi kun ak yimb Jiysis aŋgiy, kisen mey; Mariya nup pisnep dak.

Bi Gap Niŋep Gok Ap Jiysis Nup Niŋyak

2 ¹Pen kiŋ Herot mindek ñin ak, Mariya Jiysis nup tikak miñmon sikoy Betliyhem; Jiwdiya propens namb okok. Tikek, bi gap niŋep gok, pumb limgip tam okok nimb ap Jerusalem apiy aŋgyak, ²“Jiwdia biynimb, kiŋ chin apay ak nup tikpay! Miñiy dayey mindip akay? Miñmon chin okok mindiy niŋbun; gap ak limgamb niŋiy mey, nup lotiw giniŋ aswun aŋgyak.” ³Kun angeyak, kiŋ Herot minim kun ak niŋiy, ñapan kun ak nup gosimb niŋiy yip kirginiŋgiy rek ayip aŋgiy, gos kuŋjay niŋjak. Jerusalem biynimb kunep, gos kuŋjay niŋyak. ⁴Pen kiŋ Herot, bi Gor nup simboŋgep yomb gok sek, bi low tiysa gok sek kuyip suk angek apeyak aŋgak, “Bi kiyn yomb key yimb ak nup tikniŋgambay miñmon akay?” ⁵Angek aŋgyak, “Bi Gor minim angep bap minim tikiy aŋgak rek: nup tikniŋgambay miñmon sikoy Betliyhem. Bi Gor minim angep kun ak tikiy aŋgak,

⁶ ‘Jiwdiya propens namb okok, miñmon keykey kuŋjay mindip, miñmon Betliyhem niŋey sikoy rek aŋniŋgamb ak pen; Biyomb ak miñmon kun ak nimb apiy, biynimb yand Yisrel kay kuyip kond mindinggamb. Kun giniŋgamb rek Betliyhem yimb yomb mindinggamb aŋgak.’”

⁷Kun angeyak, kiŋ Herot niŋiy, am bi gap niŋep gok kuyip kapkap suk angek apeyak angak, “Ñin akay rek gap kun ak limgak?” ⁸Angek, nup minim kun ak aŋgneyak; kuyip Betliyhem aŋgyokniŋ, tom giy aŋgak, “Nimb am ñapan kun ak piyow niŋrep giy, yip ap aŋgem, yand kunep am nup lotiw ginim.” ⁹Angek kiyk saŋdiyakniŋ, gap ak nind nind gakniŋ; kiyk kisen giyak. Gap ak am am, ñapan ɻaŋ ak korip mindek namb siŋak nep aland gak. ¹⁰Kun gek kuyip tep yimb gakniŋ, ¹¹korip miŋgan biyan amiy niŋyak: ñapan ɻaŋ ak nonim Mariya yip minderik. Am kongsim yimi, nup lotiw giy, wand kiyk gok aŋiy, nup gol gunap, pawil kuyrep wip rek gunap, wel kuy wip rek gunap ñiyak.

¹² Pen kiniy wisin niŋyak: Gor aŋgak, “Andkind Herot ker ma amnimimbi angak.” Kun angek niŋiy, kinjeŋ par bap amiy, korip kiyk amniyak.

Josep, Biyn Amiymiŋay Ak Pojind, Pirik Yijip Amnak

¹³ Pen kiyk kun giy amey, Josep wisin niŋjak: enjol bap apiy nup aŋgak, “Herot ñapan ɻaŋ ak pikayin aŋgiy, piyow niŋniŋ gisap. Kun ak ñapan

ŋaŋ amiymijay ak kasek pojind, pirik Yijip amnimin. Pen winimin angen nep, tip ak andkind winimin angak.”

¹⁴ Aŋgek, Josep kisyimnamb biyaŋ nep tikjakiy, ŋapan ŋaŋ amiymijay ak pojind Yijip amnak.

¹⁵ Pojind amnak kun ak, bi Gor minim angep gok giniŋgamb angyi tityak rek nep gak. Tikiy angyak, “Ni yand ak Yijip nimb suk angen winiŋgamb angip angyak.”

Pen Josep amyoŋg apyoŋg am Yijip mindey, Herot kumek, tip ak andkind wiyak.

¹⁶ Pen Herot bi gap niŋep gok kuyip angak rek ma geyak; nup milukrimey yimb yapek angak, “Yip gipay kun ak, ŋiŋaŋ biyomb mindning gisap ak yergiy pik aynim angak.” Pen gos bap niŋiy angak, “Niŋaŋ kun ak kisen tityak ŋin ak, gap ak limgek, yip angrep giy amniyak. Kun ak yand niŋbiy: Betliyhem ŋiŋaŋ tikey, simiy omijaŋ yinimb gok sek, ŋiŋaŋ kisen tiksipay gok sek pikjirikiy mey, ŋi kun ak sek pikjirik ayniŋgambun angak.” Kun angyi, binuk gunap angyokek am ŋiŋaŋ Betliyhem maŋ okok mindeyak gok maŋgiysek pikjirik aydiyak.

¹⁷ Betliyhem ŋiŋaŋ pikjirik ayak kun ak, bi Gor minim angep Jeriymaya giniŋgamb angyi tikak rek nep giyak. Jeriymaya minim kun ak tikiy angak:

¹⁸ “Miňmon Rama simb gek, kilpul yomb angyi, siy yomb angniŋgambay. Biy Resel tikek, tikey amiy apiy giningamb gok, simb gek siy angniŋgambay. Pen biy nimb gunap, kuyip angdep rek ma ayniŋgamb angak.”

Josep, Biynuk Amiymijay Yip Tip Andkind Wiyak

¹⁹ Pen kisen biyomb Herot kumek, Josep miňmon Yijip kiniy wisin niŋak: enjol bap apiy nup angak, ²⁰ “Bi ŋapan ŋaŋ pikayniŋ giyak gok kumbay ak mey; biy amiy miyay ak pojind, andkind miňmon Yisrel amnimin angak.” ²¹ Aŋgek, Josep biy amiy miyay ak pojind, andkind Yisrel amnak. ²² Pen amjakek, minim bap angyak, “Herot kumek, ŋinuk Akeleyas, Jiwdiya biy nimb kuyip kond mindip angyak.” Angeyak Josep nuk Akeleyas mindip ak yergiy miňmon kun ak amnim angyi pirikak ak pen, kiniy wisin niŋak: Gor nup angak, “Jiwdiya propens ma andkind amnimin; Galiyliy propens amnimin angak.” ²³ Aŋgek, Josep Jiysis amiy miyay kuyip pojind am miňmon Nasaret mindyiŋgip. Amnak kun ak, bi Gor minim angep gok giniŋgamb angyi tityak rek nep gak. Kiyk angyak, “Nup bi Nasaret nimb angniŋgambay angyak.”

Jon Bi ŋing Pikňemb Ak Minim Aŋgnak

(Mak 1:2-8; Luk 3:1-18; Jon 1:19-28)

3 ¹ Nasaret mindeyak ŋin namb kun ak, Jon bi ŋing pikňemb ap Jiwdiya miňmon nep namb okok mindiy, biy nimb gok kuyip Gor

minim tep ak aŋgñiyiŋgip. ² Kuyip aŋgñiy aŋgyiŋgip, “Maŋ mindip; Gor biynimb diy kond mindenigamb ak mey; tap siy tap timey gipim ak yenen kun gipun aŋgiy kirgiy, Gor nup nep gosimb niŋnimimb aŋgyiŋgip.” ³ Jon aŋgak kun ak, bi Gor minim aŋgep Asaya wosrey giniŋgamb aŋgiy tikak rek nep gak. Asaya minim kun ak tikiy aŋgak, “Bi bap biynimb kuŋay ma mindpay namb okok suk yomb aŋgiy aŋgniŋgamb, ‘Per biyomb ak asaw aŋgiy, biynimb gok kinjeŋ pindrep giy, kond mindey opay. Kun ak rek, nimb Biyomb ak asaw aŋgiy, tap siy tap timey gipim ak kirgiy, nup kond mindenimimb aŋgniŋgamb,’ aŋgak.”

⁴ Pen Jon nuk kanj kamel kas diy giyak chech ak ay, ler ak namb ak pimbrikyiŋgip. Tap nuk niŋbyiŋgip ak; joŋ golbind ak sek, bum niŋ ak sek. ⁵ Niŋ kun ak, Jerusalem biynimb diy, Jiwdiya miňmon namb okok maŋgiysek diy, Joden niŋg maŋ okok mindeyak gok diy, Jon mindek ak apiy, ⁶ tap siy tap timey giyak gok aŋg yikyakniŋ, kuyip Joden niŋg namb ak niŋg pikňak.

⁷ Pen Peresiy biynimb gok sek, Sanjiwsiy biynimb gok sek kuŋaynep, Jon chinup niŋg pikňaj aŋgiy apeyak, kuyip aŋg giy aŋgak, “Nimb siy saraw ŋapan guniy! Yerip gos ak niŋiy pirik opim? Niŋg pikon, Gor biynimb gunap kuyip aŋg giniŋgamb niŋ ak, chinup ma aŋg giniŋgamb aŋgiy, pirik opim? ⁸ Niŋg pikniŋ, tap siy tap timey gipim ak kirgiy, mindrep gem mey, Gor nup gosimb niŋbay aŋgiy, nimbip niŋg pikňinim. ⁹ Pen nimb gos bap niŋiy; chin basind yes Ebraham ŋapan nuk mindpun aŋgiy ma aŋgnimimb. Ebraham ŋapan nuk apim ak tap yikop! Gor kamb guniy diy, Ebraham ŋapan nuk gok gayniŋ gaypikop!

¹⁰ “Niŋrep ginimimb! Gor mon ak junj sek timbjiwning, tiw ak mamb giy mindip. Mon siŋok, maŋgiy niŋemb tep gunap ma piyip gok, timbek amek, di mon yinjap ak yokniŋgamb. ¹¹ Nimb tap siy tap timey gipim ak yenen kun gipun aŋgiy kirgiy, Gor nup gosimb niŋem mey, nimbip niŋg pikňimbiy. Pen Bi kisen winingamb ak biyomb yimb: yand bi yikop. Tomb tirup nup tuŋgasikyŋ tap nup gok marik ginim rek ma ayip; yip nambij gip. Yand nimbip yikop niŋg pikňimbiy; Bi kun ak apiy, nimbip Gor Kawnan ak sek, mon maŋlaj rek ak sek niŋniŋgamb.

¹² “Nuk wiyt maŋgiy pik gek gipay rek ak gining gisap. Wiyt maŋgiy tep ak key ay, day day ak key ay giniŋgamb. Kun giy, wiyt maŋgiy tep gok dam korip miŋgan ayniŋgamb; day day gok dam mon per yin mindip ak yokniŋgamb aŋgak.”

Jon Jiysis Nup Niŋg Pikňak (Mak 1:9-11; Luk 3:21-22)

¹³ Niŋ kun ak, Jiysis Jon yip niŋg pikňaj aŋgiy, miňmon Galiyliy kirgiy, Joden niŋg mindek ak amiy, ¹⁴ aŋgak, ‘Yip niŋg pikňan.’ Aŋgek Jon aŋgak “Nand nep mey, yip niŋg pikňimbinap. Pen yand nip yergiy niŋg pikňinim?”

¹⁵ Aŋgek Jiysis aŋgak, “Nand aspan ak kirgiy, yand apiy rek gey mey, Gor aŋgip aŋgip rek nep giningambur aŋgak.” Aŋgek Jon “Niŋind apan” aŋgiy, Jiysis nup ŋiŋg pikñak.

¹⁶ Pikñek, Jiysis ŋiŋg gol siŋak apiy niŋak: semb biyoŋ miŋgan yikiy, Gor Kawnan ak yakir kochir rek nup ker wiŋind wak. ¹⁷Kun giy waknij, minim bap semb biyoŋ nimb apiy aŋgak, “Ni kun ak, Ni mapin yand. Nup niŋen, yip tep yimb gip angak.”

Seytan, Jiysis Nup Gos ũen Tap Siy Tap Timey Ginimuŋ Aŋgiy Niŋak
(Mak 1:12-13; Luk 4:1-13)

4 ¹Nin kun ak Gor Kawnan ak, Seytan biyimb gok kuyip per gip rek, nup kuneŋ ginimuŋ aŋgiy, Jiysis nup pojind, miňmon nep namb okok amnak. ²Pojind amek, Jiysis miňmon nep namb kun okok tap ŋimbiy mer; yikop nep mindek ŋin nokom jiwiy, andikiy onep ar piskind ak amnak. Kun giy yikop nep mindek, nup yiwan yomb yimb ak gek, ³Seytan apiy nup aŋgak, “Nand Gor Niňuk mindiy ker, kamb biy diy aŋgey, biret ayek ŋiňjan.” ⁴Aŋgek Jiysis pen aŋgak, “Baybol buk ak tikiy aŋgyak, ‘Biyimb gok, tap ŋiňjemb nep ŋimbiy ma mindeniŋgambay; Gor minim aŋgip ak ninjy mey, per mindeniŋgambay aŋgak.’ ”

⁵ Kun aŋgek, Seytan Jiysis nup dand Jerusalem amiy, dam Gor aŋgniŋep korip yi yakyi akyoŋ giyak ar ak ay aŋgak, ⁶“Yand Gor Niňuk mindpiy aŋgiy, pindeng man biyaŋ ayan. Baybol buk ak tikiy aŋgyak, ‘Gor enjol nuk gok aŋgek, ŋin kind nip ak di mindeniŋgambay mey, kamb tomb nip ma piŋiŋiŋgamb aŋgyak’ aŋgak.”

⁷Aŋgek Jiysis aŋgak, “Baybol buk ak minim gunap sek tikiy aŋgyak, ‘Gor Biyomb ak nup ŋiňloŋ ay ma aŋgniŋimimb aŋgyak’ aŋgak.”

⁸ Aŋgek, Seytan Jiysis nup dand dum yomb bap amiy aŋgak, “Miňmon tep tep biyomb keykey kond mindpay guniy niňjan! ⁹Nand koŋgim yimi yip loti geniŋgamban, miňmon kun guniy nip maŋgiysek aŋgniŋgayn aŋgak.”

¹⁰ Aŋgek Jiysis Seytan nup aŋgak, “Nand key okok amnoŋ! Baybol buk ak tikiy aŋgyak, ‘Biyomb Gor nup nep aŋgniŋiy, woŋ nup gok nep ginimimb aŋgyak.’ ”

¹¹ Aŋgek Seytan Jiysis nup kirgiy amnakniŋ, enjol gunap ap Jiysis nup kond mindeyak.

Jiysis Miňmon Galiyliy Kiňin Giy Gor Minim Aŋgñak
(Mak 1:14-15; Luk 4:14-15)

¹² ŋin kun siŋak, Jon bi ŋiŋg pikñemb ak nup kalambis ayejak, Jiysis minim kun ak ninjy, miňmon Galiyliy amnak. ¹³Amiy miňmon nuk Nasaret ma am mindek; am mindek miňmon Kapaniyam, Galiyliy chemb gol ak. ¹⁴Biyimb miňmon kun okok kuyip minim tep ak aŋgñi

mindyingip ak mey; bi Gor minim aŋgep Asaya giniŋgamb aŋgiy tikak rek nep gak. Nuk aŋgak:

15-16 “Miňmon Sebyiwlan Napatalay, Galiyliy chemb pis biy sek, biynimb Jiwda mer Joden fiŋ kind bindoŋ mindpay gok sek melik ak niŋniŋgambay. Kisyim okok mindiy kumniŋgiy rek aŋniŋgambak pen; melik yomb yimb ak niŋniŋgambay aŋgak.”

17 Jiysis ŋin kun ak kiňiŋ giy, biynimb okok kuyip Gor minim tep ak aŋñiŋgiy aŋgak, “Tap siy tap timey gipim ak yenен kun gipun aŋgiy kirgiy, Gor nup gosimb ak niŋnimimb. Yenen Gor biynimb diy kond mindenŋgamb ŋin ak man yimb asaw aŋgak.”

Jiysis Bi Omijal Omijal Kuyip, Yip Kondim Aŋgak
(Mak 1:16-20; Luk 5:1-11)

18 Jiysis Galiyliy chemb gol ak apiy niŋjak: bi piys dep mamiymijay ak, wimben yokiy, piys derik. Bi mamiymijay kun ak, numam bap yimb nuk Enjriw; numam bap Saymon. Saymon nup ŋin gunap, Piyta aŋgyiŋgipay. **19** Jiysis kuyipmiŋay niŋiy aŋgak, “Yip kindik ger mey, nirip aŋgen, bi piys dep mer, biynimb dep omijal ak mindenŋgayr aŋgak.” **20** Argek, aŋgak rek niŋiy, piys derik wimben ak kirgiy, Jiysis chirup aŋgnirep ginimuŋ aŋgiy nuk yip tangyinqipir.

21 Pen won bap tapin amiy niŋjak: Jemis yip, Jon yip, nop Sebediy yip bot miŋgan ak apyoŋgon mindyiŋ, wimben ak girep geyak. **22** Jiysis niŋiy kuyipmiŋay suk aŋgek, wimben gok kirgiy, Jiysis chirup aŋgnirep gaŋ aŋgiy yip amniyak.

Jiysis Okok Tangiy Minim Aŋgnak
(Luk 6:17-19)

23 Jiysis miňmon Galiyliy namb okok girangiŋginy, Jiwda lotiw korip miŋgan okok amiy; Gor biynimb diy kond mindenŋgamb minim tep ak, kuyip aŋñiŋgiy, biynimb tap gak gok sek, tap yerip yerip gak sek gek sun ayingip. **24** Kun gek, Siyriya biynimb miňmon sikoy okok maŋgiysek minim kun ak niŋiy, biynimb tap keykey gak gok dand apey, nuk gek sun ayak. Biynimb kun gok, gunap yikop tap gak; gunap windin mayn apek apyap pikiy jep diyingipay; gunap ŋin tomb kalaw gak. **25** Pen Jerusalem biynimb diy, Jiwdiya biynimb diy, Joden ŋing taw akdoŋ ken mindeyak biynimb gok diy, kuŋaynep Jiysis amnakniŋ, kisen amniyak.

Jiysis Am Dum Biyoŋ Mindiy, Minim Aŋgnak
(Luk 6:20-23)

5 **1** Jiysis, biynimb kuŋaynep kun gok niŋiy, am dum biyoŋ binuk onep wimiŋgan ak yip bisiŋ mindyiŋ, kuyip minim aŋgnak.

Biynimb Miňmiň Giniŋgambay

2 Nuk kuyip aŋñiŋgiy aŋgak:

- 3 "Biynimb Gor minim nīrep ma gipun aŋgiy, yimgeprek mindpay gok, Gor kuyip diy kond mindenŋgamb ak mey, miñmiñ giniŋgiy.
- 4 "Biynimb siy apay gok, Gor kuyip aŋgdiniŋgamb ak mey, miñmiñ giniŋgiy.
- 5 "Biynimb sayn kapkap mindpay gok, kiyk mankumb diningambay ak mey, miñmiñ giniŋgiy.
- 6 "Gor biynimb tep nuk mindenjun aŋgiy, nībay gok kuyip kond mindenŋgamb ak mey; miñmiñ giniŋgiy.
- 7 "Biynimb simb nībay gok, Gor kuyip pen simb ninjiy diningambay ak mey, miñmiñ giniŋgiy.
- 8 "Biynimb Gor nup gosimb nokom nībay gok, Gor nup nīningambay ak mey, miñmiñ giniŋgiy.
- 9 "Jimñiy mindenjun aŋgiy gipay biynimb gok, Gor kuyip ñapan yand aŋgniŋgamb ak mey, miñmiñ giniŋgiy.
- 10 "Biynimb suŋ-tep mindey kuyip timey gipay gok, Gor kuyip diy kond mindenŋgamb ak mey, miñmiñ giniŋgiy.
- 11 "Nimbip Jiysis biynimb nuk aŋgiy, gi timey giy, minim yesek aŋgiy aŋgjiweningiy, miñmiñ yimb giniimimb. ¹² Bi Gor minim aŋgep worsley gok kuyip, ar kun ak nep guyak. Kun ak nimbip kunep guyakniŋ, gos yomb ma nīnimimb; Gor chinup direp giniŋgamb aŋgiy miñmiñ yimb giniimimb.

Gor Biynimb Nuk Gok Melik Tep Rek Ak Mindpay (Mak 9:50; Luk 14:34-35)

- 13 "Nimb biynimb mankumb biy sol kiyk rek mindpim. Pen sol ak yindik nuk ak amdek, pisnep timey gip aŋgiy diyokey, tawsimbjakpay.
- 14 "Dawin yomb dum biyoŋ mindiy, weyginiŋgiy rek ma ayniŋgamb; miseŋ yimb mindenŋgamb. Kun ak rek biynimb yand gok. Nimb biynimb gunap melik kuyip ak mindpim. ¹⁵ Lam ak daŋgiy tiyn miŋgan okok ma aypay; biynimb nīrep guyan aŋgiy, ar siŋbiyoŋ tik aypay. ¹⁶ Kun ak rek, nimb mind tep gem, biynimb nījiy, Nap semb biyoŋ mindip anup yimb ak dand araniŋgiy.

Low Minim

- 17 "Nimb yip aŋgniŋgambim: Gor low minim, Mosis aŋgak gok sek, bi Gor minim aŋgep gunap aŋyak gok sek kirginimimb aŋgniŋ wip aŋgniŋgambim ak pen; ak mer! Yand winik ak, bi Gor minim aŋgep gok giniŋgamb aŋgiy aŋyak rek, maŋgiysek giniμur aŋgiy winik. ¹⁸ Yand nimbip nījind yimb apiyn. Semb biyoŋ sek, mankumb biy sek pisnep kurginimur rek ayip ak pen; Gor minim nuk ak ma kurginingamb; perper nep mindenŋgamb. Minim yerip yerip aŋgak ak, aŋgak rek nep giniŋgamb.

19 “Kun ak biyimb an Gor low minim ak ninjy, minim sikoy won bap kirsipiyn angyiy, biyimb gok sisker angñey kirginiñgambay ak; Gor biyimb diy kond mindenigamb ñin ak, yimb kuyip apyowniñgamb. Pen biyimb an Gor low minim ninjy, niñrep giy, biyimb gok kuyip angñirep giniñgambay ak; Gor biyimb diy kond mindenigamb ñin ak, yimb kuyip ak araniñgamb. **20** Bi Peresi gok sek, bi low tiysa gok sek ‘Tep gipun’ apay ak pen; biyimb suñ-tep ma mindpay. Kiyk gipay rek nep gem amniñgamb ak; Gor miñmon tep nuk ma amniñgambim.

Biyimb Ñangep Nimb Gok Yip, Minim Aŋg Jimñiy Ay Mindenimimb
(Luk 12:57-59)

21 “Wosrey napis nasind yes gok, Gor low minim angyingipay ar ak nimb niñbim. Kiyk angyingipay, ‘Biyimb ma ñangnimimb. Biyimb bap, biyimb bap nup ñangayningamb ak, kor niñniñgamb angyingipay.’

22 Minim kun ak niñbim ak pen, nimbip miñiy angrep giniñgayn. Biyimb bap, biyimb bap nup miluk niñniñgamb ak, kor giniñgamb. Biyimb bap, biyimb bap nup angjiweningamb; Jiwda kanjsol gok ap nan-giy, nup minim yomb angniningambay. Biyimb bap, biyimb bap nup pen angniningamb, ‘Nand bi sakiy sek yimb’ angniningamb ak, mon key yinjap miñgan ak amningamb.

23 “Kun ak nimb tap dam Gor nup kamb bind ar ak simboŋ ñiniñg; mam ay gunap kuyip gipik rek minim mindip angyiy, **24** am kuyip minim angrep giy apiy nep, tap kun ak Gor nup simborg ñinimimb.

25 “Tap yerip timey giniñgambim ak, nimbip kor giniñg, dand kinjeñnamb okok kisen amniyaknij, kiy yip minim kun ak aŋg sayn giy, jimñiy mindenimimb. Mer ak, dam biyomb kor niñep ak nup ñeniñgambay, nuk pen nimbip di poliys kay kuyip ñek, nimbip dam kalambis ayniñgambay. **26** Nimbip niñind yimb apiyn: tap day nimb ak pisnep day pañg diy rek, mis ambikip.

Biyn Siy Bi Siy Gipay

27 “Pen nimb niñbim; minim bap angyak ‘Biyn siy bi siy ma ginimimb angyak.’ **28** Pen yand nimbip aspiyn: bi bap biy bap nup ninjy, nup dipnip angyiy gos niñniñgamb ak, Gor niñek bi kun ak gosimb nuk namb biyaj, tap siy giningamb. **29** Kun ak, windin mangiy yipund pis ak ninjy, tap siy tap timey gep rek ayonimuj, windin piskind kun ak tuŋgiwyoknimimb. Pen windin nimb ak simb niñniñgambim ak; tap siy tap timey giy, mon key yinjap ak amnimimb rek ayip. **30** Pen ñin yipund kind ak kunep, tap siy tap timey giniñg gonimuj, timbrik yoknimimb. Kun giy mey, ñin piskind ak nep mindiy kim amniñgambim. Yikop ak, mon key yinjap ak amningambim.

31 “Nimb niñbim; minim bap angyak, ‘Bi bap biy nuk nup kirginiñg, biy biy pisnep kirsipiyn angyiy, ñiwickl band bap tikiy biy kun anup ñiy

mey, pisnep kirginingamb angyak.’³² Pen yand nimbip aspiyn: bi biyn kiyk gok waŋ siy dey mer, yikop nep angyokey am bi kisen diningambay akaŋ yergeningambay, bi kun gok minim yomb diningambay. Pen kisen bi biyn angyokningambay kun ak diningambay ak, kunep timey giniŋgambay.

Minim Niŋind Yimb Apun Apay
(Mat 19:9; Mak 10:11-12; Luk 16:18)

³³ “Wosrey minim bap angyak ak kunep niŋbim. Minim kun ak angyak, ‘Gor nup tap bap giniŋgayn angiy, angnimimb rek nep ginimimb; nup minim nep ma angnimimb angyak.’”³⁴ Pen nimbip aspiyn: minim bap angniiŋ, Gor windin maŋgiy ar ak niŋind aspiyn angiy, ma angnimimb. Semb biyon mindip rek, niŋind apiyn angiy ma angnimimb. Ak Gor miňmon nuk yimb.³⁵ Lum biy mindip rek niŋind apiyn angiy ma angnimimb. Ak Gor miňmon sikoy nuk bap mey kun ak. Jerusalem mindip rek niŋind apiyn angiy ma angnimimb. Ak Biyomb ak miňmon nuk bap mey kun ak.³⁶ Jun won yand mindip rek, niŋind apiyn angiy ma angnimimb. Nimb key gem, jun kas nimb ak, sum akaŋ mosimb jakningamb?³⁷ Kun ak, giniŋgayn angiy, giniŋgayn nep angnimimb. Pen ma giniŋgayn angiy, ma giniŋgayn nep angnimimb. Minim kilis yimb anŋjun angningambim ak, Seytan nimbip gos ŋek angningambim.

³⁸ “Pen minim bap angyak, ‘Windin maŋgiy ak piŋiy jiweniŋgiy, kuyip pen kunep piŋiy jiwnimimb. Meŋ kamb pikpaŋgeniŋgiy, kuyip pen kunep pikpaŋnimimb angyak.’³⁹ Pen nimbip aspiyn: Bi bap nimbip timey gonimuŋ, nup pen ma timey ginimimb. Bi bap nimbip mikem piksil gonimuŋ; andikem piskind ak kunep piknimuŋ.⁴⁰ Nimbip kor giy, tiŋgliys nak ak yip sanj gan angonimuŋ, tiŋgliys nep ma ŋinimimb; kolsiyor ak sek ŋinimimb.⁴¹ Nimbip tap wand biy dam tip siŋak yokiy wan angey; yiruk ma niŋnimimb; tip angningiŋyiŋ siŋak silgiy, yesek tip ak yokiy winimimb.⁴² Chinup tap gunap ŋim angeniŋgiy, monmon ŋinimimb. Pen chinup tap gunap yikop ŋiem; kisen nimbip tip ak ŋiniŋgambun angeniŋgiy, ma kirginimimb, monmon ŋinimimb.

Biynimb ŋaŋgep Nimb Gok Kuyip Wasemb Aynamimb
(Luk 6:27-28, 32-36)

⁴³ “Minim bap angyak, ‘Burŋiy nimb gok kuyip wasemb aynamimb; biynimb penpen ŋaŋgep nimb gok kuyip miluk niŋnimimb angyak.’”⁴⁴ Pen nimbip aspiyn: Biynimb penpen ŋaŋgep nimb gok kuyip wasemb ay; biynimb nimbip gi timey gipay gok Gor nup angnijem kuyip kond mindonimuŋ.

⁴⁵ “Kun giniŋgambim ak, Nap semb biyon ŋapan nuk yimb mindiy mey, kun giniŋgambim. Nuk biynimb mindrep gipay gok sek, biynimb

mindrep ma gipay gok sek simb ninjimb rek, gek pumb niŋiy miňmon pikiy tap wong kuyip gok jakip. ⁴⁶ Biynimb nimbip wasemb aypay gok nep kuyip direp giniŋgambim ak; bi takes dipay gok gipay rek nep giniŋgambim. Kun ak Gor nup yergiy tep gek, nimbip kond mindrep giniŋgamb. ⁴⁷ Buŋiy nimb gok kuyip nep ñin piksakniŋgambim ak, biynimb Gor nup gosimb ma niŋbay gok gipay rek nep giniŋgambim. Kun gem, Gor nup yergiy tep giniŋgamb?

⁴⁸ “Kun ak Nap semb biyoŋ mindrep yimb gip rek, nimb kunep ginimimb.

Biynimb Gok Kuyip Tap Monmon Ñinimimb

6 ¹“Pen nimb biynimb windin yirik ar ak nep mindrep ginjun aŋgiy, gem amniŋgamb ak; Gor nimbip yergiy direp giniŋgamb. ² Biynimb Gor nup gosimb niŋbun aŋgiy tom nep gipay gok, gipay rek ma ginimimb. Kiyk biynimb simbgeprek gok kuyip maniy ñiniŋ nan-gep korip biynimb kuŋay mindpay namb ak akaŋ, kinjeŋ yomb okok nep ñimbay. Yimb yomb dun aŋgiy gipay kun ak, Gor kuyip direp ginimuŋ rek ma ayip.

³“Pen nimb biynimb simbgeprek gok kuyip tap ñiniŋ, miseŋ ma ñinimimb; ⁴ kapkap weygiy ñinimimb. Tap weygiy gipun gok Bapiy Gor niŋimb ak mey, giniŋgambim kun ak niŋiy, nimbip direp giniŋgamb.

Gor Nup Kun Giy Aŋgniŋep

(Luk 11:2-4)

⁵“Nimb Gor nup aŋgniŋniŋ, biynimb yesek gunap gipay rek ma ginimimb. Kiyk biynimb gunap chinup niŋey yimb yomb diniŋgambun aŋgiy, am lotiw korip namb ak mindiy akaŋ, am kinjeŋram okok mindiy, Gor nup aŋgniŋbay. Yimb yomb diniŋ gipay kun ak, Gor minim kuyip ak ma niŋniŋgamb. ⁶ Kun ak nimb Gor nup aŋgniŋniŋ; korip fiiluk miŋgan ak ami, kinjeŋ giňi, Bapiy nup aŋgniŋnimimb. Tap kapkap gipim ak maŋgiysek niŋimb rek, minim kun ak niŋiy, aŋgniŋniŋgambim rek giniŋgamb.

⁷“Biynimb Gor minim ma niŋbay gok, nup aŋgniŋniŋ, minim paryomb yimb apay. Gos kiyk ak minim paryomb aŋgon mey niŋniŋgamb apay! ⁸ Pen nimb kun ak rek ma ginimimb. Minim yerip Gor nup aŋgniŋniŋ gipim gok, nuk nind niŋimb. ⁹ Nup aŋgniŋniŋ, kun giy aŋgnimimb:

‘Bapiy yomb semb biyoŋ; yimb nand yiŋ ar biyoŋ mindip. ¹⁰ Nand chinup diy kond mindenimin; semb biyoŋ aŋgek niŋbay rek ak, chinup gey kun ak rek niŋjun. ¹¹ Chinup tap ñiŋemb minek minek ñimbun rek ak ñinimin. ¹² Biynimb gunap chinup timey gey niŋiy kirpun rek, tap siy tap timey chinup gipun gok niŋiy kirginimin.

¹³Chin yikop mindiy, tap siy tap timey giniŋgambun rek ayip ak; chinup kond mindey, timey ma ginjun.'

¹⁴"Pen biynimb gunap nimbip timey gey, niŋiy kirgeningambim; Gor tap siy tap timey nimb giniŋgambim gok niŋiy kirginiŋgamb. ¹⁵Pen nimb niŋiy ma kirginiŋgambim ak, Gor pen tap siy tap timey nimb giniŋgambim gok niŋiy ma kirginiŋgamb.

Tap Bul Gipay

¹⁶"Nimb tap niŋjemb kirginiŋ, biynimb yesek gok per gipay rek, ma ginimimb. Kiyk apay, miluk mer mer mindon, biynimb niŋiy aŋgningambay, Gor nup gosimb niŋiy, tap niŋjemb kirgiy mey, miluk mer mer mindpay aŋgningambay. Nimbip niŋjind yimb aspiyn: biynimb chinup niŋyaŋ aŋgiy giniŋgambay kun gok, yimb kuyip dand araniŋgambay ak pen, Gor kuyip direp ma giniŋgamb. ¹⁷Nimb pen tap niŋjemb gok kirginiŋ ginimimb ak; miluk mer mer ma mindenimimb. Niŋg pik tep giy, wel ay, kom giy mindenimimb. ¹⁸Kun geningambim, biynimb gunap nimbip tap keňmaŋgiy bul gipay aŋgiy, ma niŋniŋgambay; Gor nep tap weygiy gipun gok maŋgiysek niŋimb rek, nimbip niŋiy direp giniŋgamb.

Am Gor Yip Mindenjun Aŋgiy Niŋyiŋ Mindenimimb (Luk 12:32-34)

¹⁹"Pen man ar biy tap tep gok di nan-ginjun aŋgiy gos ak ma niŋnimimb. Tap kun gok nan-geniŋgambim; bi siydep apiy siy diningambay akan; simbsis giy, siplep siwiy giniŋgamb. ²⁰Kun ak tap tep nimb rek gok semb biyoŋ nan-gem; simbsis ma ginimuŋ, siplep ma siwnimuŋ, siy ma dinigiy, mindnep mindonimuŋ. ²¹Tap tep nimb gok man ar biy di nan-geniŋgambim, gos nimb ak mindenigamb man ar biy; semb ar biyoŋ nan-geniŋgambim; gos nimb ak amniŋgamb kun biyoŋ.

²²"Windin maŋgiy chin ak mey, lam rek mindip. Windin maŋgiy ak tep mindek; melik tep gamb niŋrep gipun. ²³Pen timey gek; kisyim apek ma niŋbun. Biynimb melik ma niŋbay gok, kisyimnamb okok mindpay.

Gor Yip, Maniy Tap Gok Yip

²⁴"Bi nokom bap, biyomb ominal wong giňnimamuŋ rek ma ayip. Yenen: biyomb bap nup niŋek tep geningamb, bap nup kirginiŋgamb: akan bap nup niŋek tep geningamb, bap nup kirginiŋgamb. Kun ak rek, nimb maniy tap tep lum ar biy mindip gok niŋjem tep gek, Gor nup kirginiŋgambim rek ayip ak; niŋrep ginimimb.

Gos Yomb Ma Niŋnimimb (Luk 12:22-31)

²⁵"Ar kun ak mey nimbip aspiyn: tap yerip niimbiy mindenjun; chech akay nimb ay mindenjun aŋgiy, gos yomb ak ma niŋnimimb. Gor nimbip

gayek mindpim ak; tap sikoy kun gok ma ñiningamb? ²⁶Nimb nijbim: yakir gok tap yij ma yimbay; wiyt, rays, tap gok ma tik dap nan-gipay. Bapiy semb biyoj ak kuyip kond mindek tap ñimbay. Yakir tap yikop ak tap ñek ñimbay; nimbip kune p giniñgamb. ²⁷Akaŋ, gosimb kuŋay niŋjy mey, tapin mindiy kumniñgambun aŋgiy nijbim?

²⁸“Pen yen en chech tap gok gos kuŋay nijbim? Tap key jakip gok, chech napnap tap gok giniŋgiy rek ma ayip ak pen, sumsum teprep yimb gok mindip. ²⁹Kiyŋ Solomon tap kuŋay mindek ak pen; mokyaŋ tep kun gok rek ma gak. ³⁰Tap kaskas ak tap yikop. Per mindiy mer; miňiy rek mindiy, toy rek daŋgiypay. Pen Gor tap yikop kun gok gay mokyaŋ giňimb ak, yen en chinup ma kond mindenigamb aŋgiy nijbim?

³¹“Kun ak ñiŋj akay ñiŋjun; tap yerip ñiŋjun; chech akay nimb ayjun aŋgiy, gos yomb ak ma niŋnimimb. ³²Biynimb Gor minim ma niŋbay gok, tap kun gok dun aŋgiy gos yomb kun ak rek niŋbay. Pen nimb nijbim: Bapiy chin semb biyoj mindip ak tap nimb yerip tikdip ak niſimb.

³³Kun ak, Gor biynimb gunap diy kond mindenigamb ak, chinup sek dek biynimb suŋ-tep nuk gok mindonjun aŋgiy, nup gos nokom niŋjy gem amek mey; tap yikop kun gok diniñgambim. ³⁴Kun ak toy yergiy mindenjun aŋgiy gos yomb ak ma niŋnimimb; Gor nimbip minek minek nep kond mindip.

Biynimb Gunap Kuyip Kun Gipim Kun Gipim Ma Aŋgnimimb (Luk 6:37-38, 41-42)

7 ¹“Chin biynimb tep aŋgiy, biynimb gunap kuyip gos timey niŋningambim ak, minim kun ak andkind nimbip ker winingamb. ²Kun ak niŋrep ginimimb. Nimb biynimb gunap kuyip giniŋgambim rek, Gor nimbip pen kun ak rek giniŋgamb. ³Mon bopis windin nimbip pik yiwggiy mindip ak, yen en niŋaŋgiy mer, namam tap achip mindip ak nup niŋapim? ⁴⁻⁵Mon bopis yomb windin nimbip pik yiwggiy mindip kun ak diyokiy, windin niŋrep giy rek, namam tap achip mindip ak nup, diyokan aŋgiy apim.

⁶“Gor tap suŋ-tep nuk gok, kayn ayndik gok kuyip ma moknimimb; kumbap milip gok kanj sakiy mindenigiy kiňiŋ siŋak monmon ma ginimimb. Kun giy monmon gem; kiyk tawpaŋg pikey amek, andkind apiy nimbip siwniñgambay.

Gor Nup Aŋgnijniñgambim Rek Nep Giniñgamb (Luk 11:9-13)

⁷“Tap yerip tikdonimuŋ, Gor nup aŋgnijem nimbip ñiniñgamb. Pen tap gunap piyow niŋjy niŋningambim. Kinjeŋ yikan aŋgiy pik giygwi gem, nimbip yikningamb. ⁸Biynimb nup aŋgnijbay gok, aŋgnijbay rek gip. Tap piyow niŋbay ak kuyip ñimb. Kinjeŋ ak yikan aŋgiy pik giygwi

gey, apay rek niijiy yikip. ⁹Nimb bi ñapan sek gok, ñapan nimb bap biret nen anjek, kamb bap di ñimbikip? ¹⁰Akaŋ pen, piys nen anjek, siyy bap ñimbikip? Ak kun ma gipkip. ¹¹Nimb biynimb tep mer ak pen; ñapan nimb gok, kuyip tap tep gok nep ñimbim. Bapiy semb biyon, bi tep yimb ak, nimbip yesek ar ak ma giniŋgamb; nimbip tep giniŋgamb ar ak nep giniŋgamb.

¹²“Pen biynimb gunap, chinup kun giyaŋ anjiy nijbim rek nep, biynimb gok kuyip ginimimb. Gor low minim Mosis tikayak ak sek, bi Gor minim anjep gunap tikayak ak sek kiňij mey kun ak.

Kinjeŋ Achimb Diy Amiy Perper Mindeniŋgambay Ak
(Luk 13:24)

¹³⁻¹⁴“Mon key yinjap kinjeŋ yomb ak; miseŋ niijiy amrep gipay. Biynimb kuŋaynep miŋgan kun ak ambay. Kun ak nimb niјrep giy, permindep kinjeŋ sikoy ak diy amnimimb. Kinjeŋ sikoy kun ak kosyam tapay. Biynimb nokom nokom nep, kinjeŋ sikoy par kun ak piyow niijiy ambay.

Gor Minim Yesek Aŋgnininggambay Rek Ayip Ak Niјrep Ginimimb
(Luk 6:43-46; Luk 13:25-27)

¹⁵“Pen biynimb Gor minim aspun anjiy yesek apay gok, kanj siyssiyp sayn tep rek silok ay winiŋgambay ak pen; ap mindiyŋ kayn ayndik biynimb siw ayip rek ak nimbip giniŋgambay. ¹⁶Kun ak miň giniŋgambay ak niijiy, kiyk biynimb yerip rek mindpay ak niјrep giniŋgambim. Nimb niјbim: Miň ñiwniň sek yikop gok, tap maŋgiy ñiŋemb ma piyninggamb. Mon gok kunep giniŋgamb. ¹⁷⁻¹⁸Mon ñiŋemb bind gok, maŋgiy ma ñiŋemb gok ma piyninggamb. Mon maŋgiy ma ñiŋemb bind gok ñiŋemb gok ma piyninggamb. ¹⁹Pen mon bind maŋgiy tep ma piyninggamb gok, timb dam mon yinjap ak yokniŋgambay. ²⁰Kun ak miň giniŋgambay ar ak niijiy, biynimb gok tep, biynimb gok timey anjiy niјniŋgambim.

²¹“Biynimb yip Biyomb chin, Biyomb chin, apay gok Gor kuyip maŋgiysek diy kond mindeniŋgamb anjiy ma aŋgnimimb. Bapiy semb biyon aŋcip rek gipay gok nep kuyip diy kond mindeniŋgamb. ²²Ñin kisen ak apek, biynimb kuŋaynep yip aŋgniŋgambay, ‘Biyomb chin mey nand nep. Minim tep woŋ nip ak ginuk. Yimb nip nep anjiy, tap biynimb ambaŋ ayak gok aŋgyokiy, tap mageprek gok giy ginuk aŋgniŋgambay.’ ²³Yip kun aŋgniŋgambay ak pen, kuyip aŋgniŋgayn, ‘Nimbik biynimb yand mer: timey nep gipim! Key okok amnimimb aŋgniŋgayn.’

Bi Omijal Korip Girik
(Luk 6:47-49)

²⁴⁻²⁵“Bi gos niјep yimb bap, korip nuk ak gining, kamb ar ak gak. Kisen yiŋgen yomb diy, miňmon yomb pikiy, ñiŋ wilik apiy gak ak pen,

korip nup ak ma pikjiw dand amnak. Kun ak rek mey, biynimb minim yip niijiy dipay gok.

26-27“Pen bi gos niñrep ma gak bap, korip nuk ak giniñg lum sayn ar siñjak gak. Kisen yinjen yomb diy, miñmon yomb pikiy, ñiñg wilik apiy, korip nup ak pisnep pikjiw dand amnak. Kun ak rek mey, biynimb minim yip niijiy kirpay gok añgak.”

28-29 Jiysis minim kun ak añgjiwakniñ, biynimb kuñaynep ap mindeyak gok wal añgiy añgyak, “Bi low tiysa chin gok apay rek ma añgip; nuk bi minim niñrep yimb giy añgip añgyak.”

**Jiysis Bi Soy Ayndik Ayak Ak Gek Suñ Ayak
(Mak 1:40-44; Luk 5:12-14; Luk 13:25-27)**

8 ¹Jiysis dum biyoñ mindek ak kirgiy, mak biyañ apyawakniñ, biynimb kuñaynep kisen giyak. ²Pen bi soy ayndik ayak bap, Jiysis mindek mañ siñjak amiy, koñgim yimiy, jiy kuyañgiy añgak, “Biyomb. Nand yip gey suñ ayning, gey suñ ayniñgamb añgak.” ³Kun añgek, Jiysis nup diniñying, “Nip suñ ayan añgak.” Añgek, won kun anep suñ ayakniñ añgak, ⁴“Nip gen suñ ayip kun ak, biynimb gunap kuyip ma añgñinimin. Am bi Gor nup simbonjep gok kuyip nep yomiy, ‘Yip suñ ayip añgnimin!’ Kun añgiy, Mosis añgak rek, yakir dam Gor nup pik simbonj ñinimin. Kun geniñgamban, biynimb gok niñiy, nup suñ ayip ak mey kun gisap añgningambay añgak.”

**Bi Amiybi Yomb Ak Nup Wong Giñiyingip Ak Jiysis Gek Suñ Ayak
(Luk 7:1-10)**

⁵Jiysis miñmon Kapaniyam amnakniñ, amiybi gok kuyip kond mindiñgip biyomb bap ap Jiysis nup añgak, ⁶“Bi yip wong gip anup tap yomb giy, yiur nembnemb gek, kawin kaskas ma giy; korip ak kum mindip añgak.” ⁷Añgek Jiysis añgak, “Am nup gen sun ayniñgamb.”

⁸⁻⁹Añgek amiy biyomb kun ak añgak, “Niñind apan ak pen, yand bi tep rek korip yip ak amnimin. Yand niñbiyn ak, amiy biyomb gunap yip kond mindey, yand pen amiybi gunap kuyip kond mindiy; amnimimb añgen, ambay sek; winimimb añgen, opay sek. Bi yip wong gip ak nup, wong gok kun kun giy ginimin añgen gip añgak.” ¹⁰Kun añgek, Jiysis gos kuñay yimb niñiy, biynimb kisen ameyak gok kuyip añgak, “Bi kun biy par okok nimb ak pen, Gor gip rek niñrep yimb giy kun añgip. Bi chin Yisrel nimb bap, Gor nup gosimb niñiy añgip kun ak rek añgey, yand ma niñnik. ¹¹Kisen biynimb par okok nimb gok, Ebraham, Aysek, Jekop biriwin yip Gor biynimb diy kond mindeningamb namb ak amiy; miñmiñ giyinç mindeningambay ak pen; ¹²biynimb chin Yisrel nimb gok, am namb kun ak ma mindeningambay rek ayip. Gor kuyip añgyokeningamb, am mindeningambay mis kisyim owip ar biyañ añgak.” ¹³Jiysis kun

aŋgiy, amiy biyomb kun anup aŋgak, “Nandkaw amnoŋ! Apan rek nep giniŋgamb aŋgak.” Kun aŋgek, korip amiy niŋjak: binuk tap gak ak, Jiysis aŋgak won kun ak nep suŋ ayak.

Jiysis Piyta Numok Nup Gek Suŋ Ayak

¹⁴Pen Jiysis Piyta korip amiy niŋjak; Piyta numok nup mumbwak okok mon rek yinek kum mindek. ¹⁵Ninijy am diniŋek, won anep suŋ ayek tikjakiy, Jiysis binuk gok yip kuyip tap keňmaŋgiy gayrep gak.

Jiysis Biynimb Kuŋaynep Gek Suŋ Ayak

(Mak 1:29-34; Luk 4:38-41)

¹⁶Dunjep won ak, biynimb kichekiy ambaŋ ayak gok sek, biynimb tap gak gok sek dand Jiysis mindek ak apeyak, nuk kichekiy gok aŋ mis yokiy, biynimb tap gak gok gek suŋ ayak. ¹⁷Nuk gak kun ak, bi Gor minim aŋgep Asaya, nind giniŋgamb aŋgiy tikak rek nep gak. Nuk tikiy aŋgak:

“Tap chinup gip gok gek suŋ ayniŋgamb. Tap yerip yerip chinup timey gip gok aŋgyokek mind tep giniŋgambun aŋgak.”

Yand Yip Taŋgoniŋgambur Aŋgak

(Luk 9:57-62)

¹⁸Jiysis biynimb kuŋaynep ap nup piŋiy kus kus geyak ninijy, binuk gok kuyip aŋgak, “Ñing chemb kind bindonŋ amnun aŋgak.” ¹⁹Kun aŋgakniŋ, bi low tiysa bap apiy nup aŋgak, “Tiysa. Nand miňmon akay akay amningamban ak, yand yip nep amniŋgambur.” ²⁰Angek Jiysis aŋgak, “Yakir gok, tip kiyk kinbay ak mindip. Kayn sakiy gok, man miŋgan okok kinbay; pen Bi bap Ñinuk kinimuŋ miŋgan ak ma mindip aŋgak.”

²¹Pen bi Jiysis minim niŋyiŋgip bap aŋgak, “Yand nand yip amjur ak pen, yip yaw aŋgey, bapiy nup kumek komiy, nand yip giranŋonjur.”

²²Angek, Jiysis aŋgak, “Bi yip gosimb ma niŋbay gunap kumeniŋgiy, bi yip ma niŋbay gunap dam komniŋgiy; nand apey yand yip taŋgonjur aŋgak.”

Jiysis Angek Yiŋgen Yomb Ak Kirgak

(Mak 4:36-41; Luk 8:22-25)

²³Jiysis bot diy amniŋ gek, binuk gok yip saŋdiyak. ²⁴Ñiŋ namb siŋak amniyakniŋ, day yiŋgen yomb sikerek ak diy, ñiŋ paŋ apiy, bot ak tungandikniŋ rek gak. Pen Jiysis nuk kinek rek, ²⁵binuk gok am nup aŋgey tikjakek aŋgyak, “Biyomb! Yiŋgen yomb ak chinup tungandikek ñiŋ ñiŋjun rek ayip ak, aŋgey kirgaŋ aŋgyak.” ²⁶Aŋgeyak kuyip aŋgak, “Yenen piriksipim? Gor nup gosimb ak ma niŋbim rek ayip!” Kun aŋgiy tikjakiy, yiŋgen dek ak angek kirgiy, ñiŋ paŋ apek ak wilekiy gak.

²⁷Kun gek, kiyk gos kuŋay niŋiy, “Biyomb biy yergiy angek, yingen ak kirgiy, ŋiŋg paŋg apamb ak kirgiy gip angyak.”

Bi Malñiluk Sek Omijal Ak Jiysis Gek Bi Yimb Ayrik
(Mak 5:1-17; Luk 8:26-37)

²⁸Jiysis ŋiŋg tikiy, miñmon Gadara pis bindoŋ amjakakniŋ, bi sakiy kichekiy ambaŋ ayak omijal ak, chip komiyiŋgipay kamb miŋgan okok nimb apchakrik. Bi omijal kun ak kuyip kichekiy ambaŋ ayak rek, bi kilis yimb mindyinŋipiyr. Biynimb bap mindyinŋipiyr kinjeŋ tam kun ak ma amyinŋipay. ²⁹Pen kiyk omijal apchakiy, Jiysis nup angrik, “Gor Niňuk! Chirup yerginiŋ aswan? Niň nand chinup aŋg miñmon timey yokniŋgamban ak ma wip angrik.”

³⁰Pen won kun ak, kanj kuŋaynep amil ŋimbeyak yep gol kun siŋak ak mey, ³¹kichekiy bi omijal kun ak kuyip aban ayak gok, Jiysis nup nembnemb giying angyak, “Chinup angyokniŋ ginimin ak, angey am kanj mindpay gindon kuyip molik sikun angyak.”

³²Angeyak, amnim angek, bi omijal kun ak kuyip kirgiy, am kanj gok kuyip molik sikeyak; kanj gok pirik miñmon minduŋ pis okok amiy, gindam ŋiŋg maŋgiy chemb biyaŋ pikiy, ŋiŋg ŋimbiy maŋgiysek kumdiyak.

³³Pen bi kanj mokyinŋipay gok gak kun ak niŋiy, kasek miñmon dawin yomb ak amiy, Jiysis yerer gak minim ak, biynimb okok kuyip angrñiyak.

³⁴Angrñeyak kiyk maŋgiysek Jiysis nup niŋun angiy, ap nup niŋiy, nembnemb giying angyak, “Miñmon chinup biy kirgiy, key okok amnoŋ angyak.”

Jiysis Bi Niň Tomb Kalaw Gak Ak Gek Suŋ Ayak
(Mak 2:1-12; Luk 5:17-26)

9 ¹Jiysis tip ak bot diy, ŋiŋg tikiy miñmon nuk kind bindoŋ amnak.

²Pen biynimb gunap, bi niň tomb kalaw gak bap Jiysis gek suŋ ayniŋgamb angiy yirar ay dand mindek ak wiyak. Pen Jiysis gek suŋ ayniŋgamb angiy niŋyak rek, bi niň tomb kalaw gak kun ak nup angak, “Niyan. Gos sek mindenimin. Tap timey gipan gach ak miñiy niŋiy kirsipiyn angak.” ³Angek bi low tiysa gok, gunap angyak, “Bi biy Gor nup angrjiwyiŋ asap angyak.” ⁴Pen Jiysis gos niŋyak kun ak key niŋiy angak, “Nimb yenen yip gos timey niŋiy kun aspim? ⁵Nup tap timey gipan gach ak wiykyokpiyn angen, nimbip tep giniŋgamb akan, tikjakiy amnoŋ angen, nimbip tep giniŋgamb? Akan minim yerip ak angen, nimbip tep giniŋgamb? ⁶Nimb niŋbim. Yand Bapiy minim nup ak diy mey, man ar biy apiy, tap siy tap timey gipay gach ak wiykyokpiyn angak.” Jiysis kun angiy, bi niň tomb kalaw gak anup angak, “Tikjakiy, minj nak ak diy, dand korip amnoŋ!” ⁷Angek tikjakiy minj band ak dand korip nuk amek, ⁸biynimb gok

ninjiy, aŋgyak, “Bi man ar biy nimb bap kun ak rek gek ma niŋnuk;” nuk Gor nep aŋgek ap gisap aŋgiy, gos kuŋay ninjiy, yimb nup ak dand araniyak.

Jiysis Binuk Matyiw Nup Dak

⁹ Jiysis miňmon kun ak kirgiy, wikan bap amiy niŋjak: bi takes dep ak, woŋ giyingip opis miŋgan ak bisiŋ mindek. Bi kun ak yimb nuk Matyiw. Jiysis nup niŋjiy aŋgak, “Yip kondan.” Aŋgek, nup kondak.

¹⁰ Pen bi takes dep gok diy, bi tap timey guyak gok diy, Jiysis binuk gok sek ap Matyiw korip ak tap niŋyak. ¹¹ Nimbeyak, bi Peresiy gok niŋjiy, Jiysis binuk gok kuyip aŋgyak, “Tiysa nimb ak yenen, bi takes dep gok sek, bi tap siy tap timey gipay gok sek yip jimniy tap niŋimb?” ¹² Aŋgeyak, Jiysis minim kun ak niŋjiy aŋgak, “Biynimb tap ma gip gok, dokta niŋning ma ambay; biynimb tap gip gok nep dokta niŋning ambay. ¹³ Pen Gor minim bap aŋgak ak junj ak niŋrep giy, niŋning mindenimimb. Nuk aŋgak, ‘Yip tap simbong ŋem, tep ma giniŋgamb; biynimb gok simb niŋneningambim, yip tep giniŋgamb aŋgak.’ Pen yand winik ak, biynimb suŋ-tep gunap piyow niŋning ma winik; biynimb tap siy tap timey gipay gok diyn aŋgiy winik aŋgak.”

Tap Bul Gep (Mak 2:18-22; Luk 5:33-39)

¹⁴ Niň bap, Jon bi niŋg pikňemb ak binuk gok Jiysis mindek ak apiy aŋgyak, “Chin yip bi Peresiy gok yip, niň gunap Gor nup nep gos niŋun aŋgiy, tap ma niimbun. Pen bi nand gok yenen kunep ma gipay?”

¹⁵ Aŋgeyak, Jiysis kuyip aŋgak, “Biynimb gok, biyomb kiyk ak yip mindeninqambay niň ak, miňmiň giy tap niŋniŋgambay; pen biyomb anup ŋaŋg pikayniŋgambay niň anep, simb gek tap bul giy ma niŋninggambay aŋgak.”

¹⁶ Pen Jiysis nind giyingipay ar ak key, miňiy aŋgen giniŋgambay ar ak key aŋgiy, kuyip minim bap paydoŋ ay aŋgak, “Chech kim ak diy, chech wor ay puŋgrikniŋgamb tam ak ma ŋaŋgdiniŋgambay. Yenen: kun giy yim tanjey, tam yomb sikerek ak puŋgrikniŋgambay. ¹⁷ Pen niŋg wayn ak kunep; wayn kisenimb ak giy, di meymey wak milip miŋgan ak ma paŋg ayniŋgambay. Yenen: kun geniŋgambay, niŋg wayn kim ak taniy, biŋ yimb aŋgiy, meymey wak ak puŋgrikiy, soŋgniŋgambay. Kun ak niŋg wayn kim ak diy, meymey wak kim nimb miŋgan ak dayey nep mey, tep giniŋgambay aŋgak.”

Biyn Bap Sek, Paskoy Bap Sek Suŋ Ayak (Mak 5:22-43; Luk 8:41-56)

¹⁸ Jiysis minim kun ak angakniŋ, Jiwda biyomb bap mindek siŋak ap konjim yimiŋ aŋgak, “Paň yand ak pisnep kumimb ak pen, nand am nup

diniŋey, tikjaknimuŋ aŋgak.” ¹⁹Aŋgek, Jiysis binuk gok yip tikjakiy, bi kun ak yip amniyak.

²⁰⁻²¹Pen biy় bap nup, biy় kinjeŋ pandikaknij mindek, simiy yin ayak wimigān ak. Kun gek gos nuk anep niŋiy Jiysis chech paryomb nup gol okok nep diniŋen yip suŋ aŋningamb aŋgak, Jiysis amnaknij kund okok ken amiy, chech nup ak diniŋak. ²²Diniŋek, Jiysis tuŋgandikiy biy় kun ak nup niŋiy aŋgak, “Yip gosimb niŋban rek, nip gen suŋ aŋgak. Gos sek mindenimin aŋgak.” Aŋgek, tap nup giyŋip ak won kun ak nep suŋ ayak.

²³Pen Jiysis am am, biyomb korip ak amjakiy niŋak: biykul puŋgying, minim kilpul yomb yimb aŋgeyak. ²⁴Niŋiy kuyip aŋgak, “Key okok amnim! Pañ biy ma kumimb; yikop wisin kinjap aŋgak.” Kun aŋgek nup sik aŋgeyak, ²⁵kuyip aŋg mis yoki, korip ŋiluk miŋgan biyaŋ amiy pañ kumak anup, ŋin kind ak dek, tikjakak. ²⁶Kun gek minim kun ak yiŋg dand miňmon okok maŋgiysek amniyak.

Jiysis Bi Windin Koy Gak Omijal Ak Gek Suŋ Ayak

²⁷Pen Jiysis miňmon kun ak kirgiy amnaknij, bi windin koy gak omijal ak nup kisen giyŋing suk aŋgying aŋgrik, “Depiyt Ņinuk! Chirup simb niŋnimin aŋgrik.” ²⁸Kun aŋgerik, Jiysis nuk korip kinak miŋgan ak amnaknij, bi omijal kun ak apiy korip miŋgan amer, kuyipmiŋay aŋgak, “Nirmiŋay, chirup gek suŋ ayaŋ aŋgak, yip aspiyr?” Aŋgek aŋgrik, “Yaw! Chir niŋbur, nand chirup geniŋgamban suŋ aŋningamb aŋgrik.”

²⁹Aŋgerik Jiysis windin kuyipmiŋay ak diniŋiy aŋgak, “Yip gosimb niŋbiyr ak, apiyrek ginimuŋ.” ³⁰Aŋgek windin kuyipmiŋay ak suŋ ayek niŋriknij, kuyipmiŋay aŋgrep giy aŋgak, “Jiysis gamb chirup suŋ aŋgak, aŋgak ma aŋgnimiy aŋgak.” ³¹Kun aŋgak ak pen; kiykmijay amiy biynimbiŋ miňmon namb kun ak maŋgiysek aŋgñirik.

Bi Minim Ma Aŋgyingip Bap Tip Ak Minim Aŋgak

³²Pen kiymiŋay amniriknij, biynimbiŋ gunap, bi tap abaj ayek minim aŋgep rek ma ayak bap, dand Jiysis mindek ak apeyak, ³³tap nup ambaŋ ayak kun ak aŋgyokek, minim aŋgak. Kun gek, biynimbiŋ gok wal aŋgak, “Miňmon Yisrel biy, bi bap kun ak rek gek ma niŋnuk aŋgyak.”

³⁴Pen bi Peresiy gok aŋgyak, “Nuk kichekiy malňiluk tap gok nop kiyk Seytan kilis ak diy mey, kun gisap aŋgyak.”

Jiysis Biynimbiŋ Gok Kuyip Simb Niŋak

³⁵Pen Jiysis nuk, dawin sikoy okok sek, dawin yomb okok sek giraŋgiy, Jiwsa nan-gep korip okok amiy, kiyŋ yomb key yimb ak biynimbiŋ diy kond mindingamb minim tep ak aŋfiyŋip. Biynimbiŋ gok kuyip tap yerip yerip gak ak kunep gek suŋ ayak. ³⁶Nuk biynimbiŋ kun gok niŋak:

kanj siypsiyp gok bi kond mindep kiyk bap ma mindip rek ak mindeyak. Gos yomb ninjiy kosyam mindeyak ak, kuyip simb ninjiy, ³⁷binuk gok kuyip aŋgak, “Tap keñmaŋgiy kuŋay yimb nep woŋg day ak wos gi mindip ak pen; biynimb pipaŋg dand winiŋgiy ak kuŋay ma mindpay. ³⁸Kun ak nimb Bi woŋgday nop nimb ak nup aŋgnijem, bi pipaŋg dand owep gunap yokek, pipaŋg dand nup ker winiŋgiy aŋgak.”

**Jiysis Aŋgak, “nimbiп Aspiyn Rek Kichekiy Tap
Gok Aŋgyokniŋgambim Aŋgak”
(Mak 3:13-19; Luk 6:12-16)**

10 ¹Jiysis binuk onep wimiŋgan ak suk aŋgek apey aŋgak,
“Yand key nimbip aspiyn ak mey, kichekiy malñiluk tap gok aŋgyokniŋgambim. Biynimb tap yerip yerip giniŋgamb gok kunep gem, suŋ ayniŋgamb aŋgak.”

²Bi Jiysis minim dand amemb onep wimiŋgan kun ak, yimb kiyk mey; Bap Saymon, yimb nup bap Piya aŋgyingipay. Bap Enjriw: Piya numam nuk ak. Bap Jemis: Sebediy ŋinuk. Bap Jon: Jemis numam nuk ak. ³Bap Piyiliп. Bap Batlomiyiw. Bap Tomas. Bap Matyiw. Nuk takes diyiŋgip. Bap Jemis: Alpiyas ŋinuk. Bap Taydiyas. ⁴Bap Saymon: yimb nup bap Selot aŋgyingipay. Bap Jiwdas: nuk mey, kisen Jiysis nup mimuŋg gak.

**Jiysis Binuk Gok Kuyip Aŋg Keykey Yokak
(Mak 6:7-13; Luk 9:1-5)**

⁵ Jiysis binuk kun gok kuyip minim tep woŋg ak ginimimb aŋgiy, aŋg keykey yokiŋg aŋgak, “Nimb Samariya kay mindpay namb okok sek, biynimb Jiwda mer namb okok sek ma amnimimb. ⁶Pen nimb am biynimb chin Yisrel, Gor nup gosimb ma niŋbay gok kuyip aŋgnijing aŋgnimimb, ⁷‘Gor biynimb diy kond mindeningamb ŋin ak maŋ wip aŋgnimimb.’ ⁸Kun aŋgyingg biynimb tap ginimuŋ gok gem suŋ ay, biynimb pisnep kumniŋgiy gok gem, tip ak tikjakniŋgiy. Biynimb soy ayndik aynimuŋ gok, biynimb kichekiy malñiluk abaŋ aynimuŋ gok gem, suŋ ayniŋgiy. Bapiy chirapiy, nimbiп per yikop woŋg gipur rek, nimb biynimb kun gok kuyip yikop woŋg giňnimimb. ⁹Maniy gunap dand ma amnimimb. ¹⁰Wand, chech, tomb tirup, yirkondim, tap gok, dand ma amnimimb. Yenen: biynimb woŋg giňimbay gok, pen tap ſey ŋimbay.

¹¹“Pen dawin akaŋ, miňmon bap amjakiy, biynimb nimbiп sik aŋgdiningiy rek gunap niŋjiy, kiy yip nep mindiy, miňmon bap key amniŋg nep kuyip kirgiy amnimimb. ¹²⁻¹³Kun ak korip bap amiу, nimb mindpim aŋgem, yaw mindpun aŋgeniŋgiy, korip miŋgan kun ak amnimimb. ¹⁴Pen nimbiп ma sik aŋdeneŋgiy; kiriŋ amniŋg, silkul tom beŋ nimbiп chiŋgdiy mindonimuŋ ak, pipal pikem yapek amnimimb. ¹⁵Nimbiп niŋind yimb apiyn: kor yomb ŋin ak, Sodom Gomora biynimb

yiwur siskoy diniŋgambay; biyimb nimbip ma diniŋgambay kun gok, yiwur yomb yimb ak diniŋgambay.

Miker Kuŋaynep Winiŋgamb
(*Mak 13:9-13; Luk 21:12-17*)

16 “Pen niŋim! Yand nimbip kanj siyisiy rek ak, yoksiyin: biyimb kayn ayndik rek mindpay namb okok. Kun ak gos niŋrep giying, kapkap mindrep giy kuyip aŋgninimimb.

17“Pen biyimb gunap nimbip chichiy diy, dam Jiwda nan-gep korip ak amey, kanjsol kiyk gok ap kor giy, nimbip pikniŋgambay. Kun ak niŋrep ginimimb.

18 Nimbip Jiysis binuk aŋgiy, lipiŋ dand gapman biyomb mindenŋgambay ak amey, minim tep yip ak, biyomb gok sek, bi miňmon paryomb okok nimb gok sek kuyip aŋgninigambim. 19-20 Nimbip kor ginininggambay kun ak, minim yerip aŋjun aŋgiy pirikiy, gos kurjay ma niŋnimimb. Apikni, Nap Gor Kawnan nuk nimb yip mindip ak, gos tep ŋenininggamb, minim nimbik ar ak key ma aŋninggambim; minim yipund giy yimb anep aŋgniŋgambim.

21 “Nin kun ak numam gunap tikjakiy, numam gunap kuyip pikayaŋ aŋgiy, biyomb gok kuyip ŋiniŋgambay. Nop gok tikjakiy, ŋapan kiyk key gok pikayaŋ aŋgiy, biyomb gok kuyip ŋiniŋgambay. ŋapan gok, nonim nop sikop kuyip kuneŋ giniŋgambay. 22 Yip ker mindenŋgambim rek, biyimb okok maŋgiysek nimbip niŋey, miluk yowniŋgamb. Pen biyimb kilis giy yip ker nep mindenŋgambay gok; ŋin kisen ak apek, Gor kuyip diniŋgamb. 23 Pen wikan bap amem, nimbip gi timey geniŋgiy, pirik wikan bap pen amnimimb. Nimbip niŋind aspiyin: Yisrel biyimb kuyip sayn nep aŋgnem amnakniŋ, Bi bap ŋinuk ak winingamb.

24-25 “Napan sikul apay gok yomb mindey; tiysa kiyk gok sikoy ma mindpay. Pen tiysa mindip rek mindon aŋgiy mey, sikul apay. Biyimb woŋ giňimbay gok yomb mindey, biyimb kuyip kond mindpay gok sikoy ma mindpay. Woŋ gipay ak, biyimb yomb mindpay rek mindon aŋgiy, woŋ gipay. Kun ak rek, biyimb yand gok yand mindpiy rek mindon aŋgiy gipay. Pen yip aŋjiwiy, Seytan yimb nup bap ay, ‘Belsiybul’ apay ak, nimbip timey yimb giniŋgiy rek ayip.

Gor Nup Nep Pirikep
(*Luk 12:2-9*)

26 “Biyimb kun gok kuyip niŋiy ma piriknimimb. Minim yerip miňiy yiwigiy mindip ak, kisen miseŋ mindenŋgamb. Tap yerip kapkap gipay gok, kisen miseŋ niŋniŋgambay. 27 Minim nimbip weyyiy apiyin gok, nimb am miseŋ aŋgninimimb. Nimbip mimung tikyiqiŋ apiyin gok, korip ar biyoŋ amiy, aŋgnem niŋniŋgiy.

28 “Nimb biyimb sinjrimay pikpay gok kuyip niŋiy ma piriknimimb. Kiyk yikop wak band anep pikayniŋgambay; mindmaŋgiy ak sek timey

giningiy rek ma ayip. Pirikniŋ mey, Biyomb biynimb mumbwak ak sek, mindmaŋgiy ak sek pikay, miňmon mon key yinjap yokniŋgamb anup pirknimimb. ²⁹Yakir sikoy gok, tap yikop. Maniy gach won nokom nep yoki, omiŋal dipay. Tap yikop ak pen, Gor kuyip niŋmindip ak, yikop ma yap pikpay. ³⁰Jun kas nimbip ak, Gor maŋgiysek ŋin paŋip. ³¹Kun ak ma pirknimimb. Yakir gok ma kond mindep rek kond mindip.

³²“Biynimb yip ker mindiy, biynimb okok kuyip miseŋ aŋgñiniŋgambay gok, yand pen Bapiy yomb semb biyoŋ mindip ak nup, yip ker mindpay aŋgiy, miseŋ aŋgñiniŋgayan. ³³Pen biynimb an yip aŋgiy mindenŋgambay namb ak, bi kun ak yand ma niŋbiy aŋgñiniŋgambay gok, yand pen Bapiy semb biyoŋ anup, biynimb guniy yand ma niŋbiy aŋgñiniŋgayan.

Penpen Giniŋgambay

(Luk 12:51-53; Luk 14:26-27)

³⁴“Yand man ar biy opiyen ak, kapkap mindrep giniŋgambun aŋgiy, gos ak ma niŋnimimb. Yand winik rek, minim yomb aŋgiy, penpen giniŋgambay. ³⁵Ñi gok tikjakiy, nop yip penpen giniŋgambay. Paň gok tikjakiy, nonim yip penpen giniŋgambay. Ñi biyn gok tikjakiy, nupis yip penpen giniŋgambay. ³⁶Kun giniŋgambay kun ak, korip keykey mindpay rek nep penpen giniŋgambay.

³⁷“Biynimb nop nonim kuyip akaŋ, ñi paň kiyk gok nep gos niŋiy, yip ma niŋniŋgambay ak; biynimb yand rek ma ayniŋgamb. ³⁸Biynimb yip gosimb niŋniŋ, pen pikayninggambay rek ayip aŋgiy kirginininggambay ak, biynimb yand rek ma ayniŋgamb. ³⁹Biynimb keynep mindiy, mind tep giniŋgayan aŋgñiniŋgambay gok, mon key yinjap ak amniŋgambay. Biynimb Jiysis ker minden, yip pikayninggikay aŋgñiniŋgambay gok, perper mindenŋgambay.

Gor Kuyip Pen Kunep Kond Mindeningamb

(Mak 9:41)

⁴⁰“Nimb amem, biynimb nimbip wasiw aŋgdininggambay gok, yip dininggambay. Pen yip dininggambay rek, Bi yip yokek winik ak nup dininggambay. ⁴¹Biynimb bi Gor minim aŋgep bap niŋiy, Gor woŋg gip rek, nup dininggambay ak, tep yimb giniŋgambay ak mey; Gor bi minim nup aŋgep ak direp giniŋgambrek, kuyip kunep giniŋgamb. Biynimb Gor biyn bi suŋ-tep nuk bap niŋiy, Gor biynimb suŋ-tep nuk aŋgiy dininggambay ak, tep yimb giniŋgambay ak mey; Gor biynimb suŋ-tep nuk ak direp giniŋgambrek, kuyip kunep giniŋgamb. ⁴²Pen biynimb yip yikop yimb bap niŋiy, Jiysis ker mindip aŋgiy ŋiŋ marik giniŋgambay gok; Gor niŋek tep gek, pen sakiy ma giniŋgamb.”

Jon Binuk Gunap Angyokek Jiysis Nup Niñning Wiyak
(Luk 7:18-35)

11 ¹Jiysis binuk onep wimiñgan ak kuyip, kun kun giy ginimimb aŋgiy aŋgnirep giy, miñmon kun ak kirgiy, dawin yep maŋ kun okok amiy, biynimbi gok kuyip minim aŋgñaŋ.

²Pen Jon bi ŋiñj pikñemb ak kalambis mindiy, Krays yerer gak minim ak niñiy, binuk gunap angyokek Jiysis mindek ak amiy, ³nup aŋgniñiy aŋgyak, “Nand mey bi kiŋ yomb key yimb aŋgiy per kond mindpun ak nep opan akaŋ, bi kisenimb kun ak key kond mindonjun?”

⁴Angeyak Jiysis kuyip aŋgak, “Nimb Jon mindip amiy aŋgnimimb, ‘Chin amiy niñbun: ⁵bi kun ak biynimbi windin koy gip gok gamb windin niñbay. Biynimbi timund miñgan pil gip gok gamb gos niñbay. Biynimbi tomb timey gip gok gamb kinjeŋ taŋgrep gipay. Biynimbi soy ayndik ayip gok gamb milip gip. Biynimbi kumbay gok gamb tip tikjakpay. Biynimbi simbgeprek gok kunep Gor minim tep ak aŋgek niñbay aŋgnimimb.’ ⁶Pen minim bap aŋgnimimb, ‘Biynimbi yip gosimb niñiy, gosow gosow ma niñbay gok, miñmiñ yimb giniŋgiy aŋgnimimb aŋgak.’”

⁷Kun aŋgek, Jon binuk gok amniyakniŋ, Jiysis biynimbi ap mindeyak gok kuyip, Jon minim ar ak aŋgiy aŋgak, “Nimb nind miñmon nep namb okok amnimbik ñin ak, yerip giniŋ ambik? Sund par nokom bap yiŋgen diy, dand amiy apiy gek niñniŋ ambik? ⁸Akaŋ yenen ambik? Bi chech teprep nep aypay gok niñniŋ ambik? Bi chech teprep dun aŋgiy niñbay gok, biyomb korip kilrimey okok kinbay. ⁹Pen tap yerip ak niñniŋ ambik? Yikop ma ambik. Jon bi Gor minim aŋgep ak niñniŋ ambik. Bi Gor minim aŋgep winiŋgamb aŋgiy kond mindiŋgipim mey, bi kun ak.

¹⁰Nup aŋgiy Baybol buk ak tikiy aŋgyak:

‘Bi minim aŋgep yand ak angen nind amiy, biynimbi gok aŋgrep gek, kisen Ñiyand ak angen niniŋgamb aŋgiy tikiyak.’

¹¹Nimbip aspiyn: Jon biynimbi man ar biy, mangiysek wiyniy gip ak pen; Gor biynimbi yikop yimb diy kond mindenigamb gok, Jon rek ma mindenigambay; Gor biynimbi tep nuk yimb gok mindenigambay.

¹²Jon bi ŋiñj pikñemb ap minim tep aŋgñaŋ ñin ak tikiy, biynimbi gok Gor chinup diy kond mindonimuŋ aŋgiy, kilis gi dand apiy, miñiy kunep kiliſrimay yimb gipay.

¹³“Mosis low minim tikak ak sek, bi Gor minim aŋgep gunap minim tikiyak ak sek kiňiŋ ak mey, Gor Kiŋ yomb key yimb ak nup yokek, nuk biynimbi gok kuyip diy kond mindenigamb. Minim kun ak aŋg dand apey apey mey, Jon owak. ¹⁴Pen minim aŋgniñ gispbyn ak diniŋgambim akaŋ ma niñbiy. Gor Jon nup aŋgek ap biynimbi gok kuyip minim aŋgñaŋ ak; Baybol buk ak tikiy giniŋgamb aŋgyak rek nep gak. Tikiy aŋgyak,

‘Bi Gor minim aŋgep Yilayja rek bap nind apek; bi kiyət yomb key yimb ak kisen winiŋgamb aŋgyak.’

15 Nimb biynimb gos timund sek gok, minim kun ak niŋnimimb.

16 “Biynimb miňiy ŋin biy mindpay gok yand niŋbiy: kiyk ŋapan ḥaŋ gunap, ŋapan ḥaŋ gunap kuyip apay rek ak mindpay. 17 ŋapan ḥaŋ gunap meng mingan dand araniy apay, ‘Chin akil puŋgon, nimb yenen kamep ma apim? Kamep siy aŋgep rek ak aŋgon, nimb yenen siy ma apim apay?’ 18 Kun ak rek Gor Jon nup yokek apiy, ŋin gunap tap ma ŋimbiy, niŋ wayn ak ma yimb ŋimbiy gek aŋgyak, ‘Bi kun biy nup tap yerip ak ambaŋ ayek kun gip aŋgyak.’ 19 Bi bap ŋinuk pen apek apay, ‘Bi tap yomb ŋimbiy, niŋ wayn kuŋay ŋimbiy, bi takes dipay gok yip, bi tap siy tap timey gipay gok yip taŋgip apay.’ Apay kun ak, biynimb gosimb ma mindip gok rek apay aŋgak.”

Minim Yomb Diniŋgambay

(Luk 10:13-15)

20-21 Jiysis miňmon yomb gunap nind girangi, tap mageprek gek niŋyak ak pen; yenen tap siy tap timey gipun aŋgiy, nup chiŋgiy mindrep ma giyak. Kun gey, Jiysis kuyip kuŋay yimb aŋgiy aŋgak, “Korasin biynimb gok diy, Betsayda biynimb gok diy tap mageprek gok gen niŋiy kirpay rek, minim yomb yimb diniŋgambay. Taya biynimb gok sek, Saydon biynimb gok sek kuyip tap mageprek kun gok nind rek gembinip niŋiy, chech bek band rek gunap yimi, tun maŋgiysek giy mindembiyap. 22 Kun ak kor yomb ŋin ak, Taya biynimb sek, Saydon biynimb sek minim sikoy rek diniŋgambay; Korasin biynimb gok sek, Betsayda biynimb gok sek minim yomb yimb ak diniŋgambay.

23 “Pen ŋin kun ak Kapaniyam biynimb gok, semb biyon ma amninggambay; pisnep mon key yinjap kaw miřgan ak amniŋgambay. Sodom biynimb, nimb timey yimb gipim rek ma giyak ak pen, kuyip mon yinak. Nimbik tap mageprek gok gen niřbik ak pen, Gor nup gosimb ak ma niřbim. 24 Ar kun ak yand nimbiř niřjind yimb aspiy: kor yomb ŋin ak apek, Sodom biynimb gok minim sikoy rek diniŋgambay; nimb Kapaniyam biynimb gok, minim yomb yimb ak diniŋgambim aŋgak.”

Yand Bapiy Nup Niřbiy, Nuk Yip Niřimb

(Luk 10:21-22)

25-26 ŋin kun ak Jiysis Nop nup aŋgak, “Bapiy nand Biyomb. Semb biyon sek, man biy sek kond mindpan ak, gos nand key niřjey tep gip rek, biynimb gos tipaŋgi niřbun apay gok kuyip kirgiy, biynimb ŋapan ḥaŋ rek mindpay gok kuyip gos tep ŋimban ak, nip tep aspiy angak.”

27 Kun aŋgiy aŋgak, “Bapiy kilis nuk mindip rek, yip ŋimb. Biynimb gunap yip ma niřrep gipay; Bapiy nep yip niřimb. Yand nep Bapiy nup

niŋrep gipiyn. Pen biyinimb gos tep ñiyn aŋgiy niŋbiyn gok, gos tep ñen, nup niŋbay aŋgak.”

²⁸Kun aŋgiy aŋgak, “Nimb biyinimb mindrep ma giy kosyam mindpim gok maŋgiysek, yip ker apem, gen kapkap mindrep giniŋgambim. ²⁹Yand bi sayn tep kapkap mindpiyn rek, yand yip nep tanjiy miñ yand ak niŋrep giy mey, mind tep giniŋgambim. ³⁰Minim yip niŋiy yand yip tanjem mey, nimbip miker per gip rek ma giniŋgamb aŋgak.”

Jiwda Lotiw Ñin Ak, Wiyt Maŋgiy Tik Ñinyak

(Mak 2:23-28; Luk 6:1-5)

12

¹Jiwda lotiw ñin ak, Jiysis binuk gok yip wiyt wong namb ak amying, binuk gok yiwan gek, wiyt maŋgiy kun gok gunap diy, wak pikyokiy ñimbaying ñimbaying amniyak. ²Kun geyak, bi Peresiy gok niŋiy, Jiysis nup aŋgyak, “Binak gok yenen lotiw ñin wong magep biy, wiyt maŋgiy tik wak pikyoksipay aŋgyak.”

³Aŋgeyak kuyip aŋgak, “Depiyt wosrey binuk gok yip yiwan gek, ⁴Gor aŋgnijep korip ak amjakiy, biret Gor windin yirik ar ak ay, bi yikop ma ñimbay: bi Gor nup simbonjipay gok nep ñimbay biret ak kuyip aŋgnijek nup ñey, binuk gok yip ñiŋyak. Pen yiwan gek giyak kesim kun ak, Baybol buk biyan tikyak ak nimb ma niŋbim?”

⁵“Nimb Mosis Baybol buk tikak ak ma niŋbim rek ayip. Nuk tikiy aŋgak, ‘Bi Gor nup tap simbonjep gok, lotiw ñin ak Gor aŋgnijep korip ak mindiy, niŋind wong gipay aŋgak.’ ⁶Pen lotiw korip kun ak tap yikop: Bi bap Ñinuk ap mindip biy Biyomb yimb. ⁷Pen minim bap Baybol buk tikyak ak, niŋrep ma gipim rek ayip. Minim kun ak tikiy aŋgyak, ‘Biyinimb yip tap simbonj ñimbay ak, tep ma gip; biyinimb gok kuyip simb niŋbay ak yip tep gip aŋgyak.’ Minim kun ak niŋiy ma gipim ak mey, bi yand gok mindrep giyakniŋ, kuyip aŋg gipik. ⁸‘Lotiw ñin Lotiw ñin’ apim ak, Bi bap Ñinuk nep kond mindip aŋgiy niŋnimimb ak pen, gos kun ak ma niŋbim aŋgak.”

Jiysis Bi Ñin Pipich Gak Ak Gek Suŋ Ayak

(Mak 3:1-6; Luk 6:6-11)

⁹Jiysis miňmon kun ak kirgiy, miňmon bap ami, Jiwda nan-gep korip miňgan ak amnak. ¹⁰Pen korip miňgan kun ak bi ñin pipich gak bap mindek. Biyinimb ap mindeyak gok, Jiysis minim gunap aŋgek nup dand kor amnun aŋgiy, nup aŋgyak, “Lotiw ñin ak, biyinimb suŋ ayan aŋgiy gep akaŋ mer?”

¹¹Angeyak, Jiysis kuyip aŋgak, “Kanj siypsiy nimb bap lotiw ñin ak kaw miňgan ameniŋgamb, yingpanj yokniŋgambim akaŋ mer? Yingpanj yoknimimb rek ayip. ¹²Pen kanj siypsiy ak tap yikop. Biyinimb ak tap yimb. Lotiw ñin gok suŋ ayan aŋgiy giniŋgambun ak, minim ma mindip aŋgak.”

¹³ Jiysis kun aŋgiy, bi ŋin pipich gak ak nup angak, “Nin almil ayan!”
Aŋgek, ŋin almil aysipiyn aŋgak, pisnep suŋ ayak.

¹⁴ Kun gek niŋiy, bi Peresiyn gok am nan-giy aŋgyak, “Nup kun kun giy pikayjun aŋgiy, minim kapkap aŋgayrep giyak.”

Jiysis, Gor Bi Wong Giñemb Nuk Yimb

¹⁵ Kun aŋgeyak niŋiy, nuk miñmon kun ak kirgiy, wikan gunap amning saŋdakniŋ, biyimb kuŋaynep kisen giyak. Kun geyak, nuk biyimb tap gak gok gek suŋ ayakniŋ, ¹⁶kuyip aŋgak, “Bi ak kun kun gip aŋgiy, ma aŋgnimimb aŋgak.”

¹⁷Jiysis gak kun ak, bi Gor minim aŋgep Asaya giniŋgamb aŋgak rek nep gak. Nuk tikiy aŋgak:

¹⁸ “Bi yand pisnep yiŋ dipiyn biy, wong yip giñimb. Bi kun ak yip nijen tep yimb gip. Kawnan yand ak nup bak ayek, minim tep yip ak biyimb miñmon keykey maŋgiysek aŋgniniŋgamb.

¹⁹ Pen nup miluk yapek minim yomb yimb ma aŋgniniŋgamb. Biyimb mindpay okok yip nep niŋniŋgiy aŋgiy, meŋ miŋgan dand araniy ma aŋgniniŋgamb. ²⁰Biyimb ma niŋbay gok kuyip kapkap aŋgrep giniŋgamb. Lam suŋniŋ gek, kalasin pangey yin nep mindip rek ak kuyip aŋgniniŋgamb. Nuk kun giy gi dand ami, Gor aŋgip rek pis ak aranek; tap siy tap timey gep pis ak pisnep apyowniŋgamb.
²¹ Biyimb miñmon okok nimb gok kunep, nup gos sek kond mindenŋgambay aŋgak.”

Jiysis Nup Belsiybul Kilis Dip Aŋgyak (Mak 3:20-30; Luk 11:14-23; Luk 12:10)

²² Bi kichekiy ambaj ayek, windin koy giy minim ma aŋgyiŋgip bap dand apeyak; Jiysis kichekiy ak aŋg mis yokek; windin yimb niŋiy, minim aŋgiy gak. ²³ Biyimb mindeyak gok, gak kun ak niŋiy, wal aŋgiy aŋgyak, “Bi kun biy basind Depiyt Ņinuk per kond mindpun ak rek ayip aŋgyak.”

²⁴ Pen bi Peresiyn gok minim kun ak niŋiy, gos kiyk okok nep niŋiy aŋgyak, “Bi kun ak Gor nup aŋgniniŋy ma aŋgyokip; nuk kichekiy malñiluk tap gok nop kiyk Belsiybul kilis ak diy aŋgyokip aŋgyak.”

²⁵⁻²⁶ Pen gos niŋyak kun ak Jiysis key niŋiy, kuyip aŋgak, “Seytan tikjakiy, biyimb nuk gunap aŋgyokniŋgamb ak; yergiy biyomb mindenŋgamb? Miñmon bap penpen aŋgiy asik keykey ayniŋgambay ak; apyap pikniŋgambay. Miñmon yomb bap akan biyimb kiňiŋ nokom bap, penpen aŋgiy asik keykey ayniŋgambay ak; apyap pikniŋgambay. Nimb kun ak rek aspim ak pen; Seytan layn nuk key gok kuyip ma aŋgyokniŋgamb.

²⁷ “Yip kichekiy malñiluk tap okok nop kiyk Belsiybul kilis ak diy aŋgyokip apim ak pen; yip aŋgem niŋyin: biyimb nimb gok key

Belsiybul kilis ak diy aŋgyokpay? Kiyk key nimbip aŋgningambay, 'Biynimb bap kun giniŋgiy rek ma ayip aŋgningambay.'

28 "Pen Gor Kawnan ak yip kilis ſek aŋgyokpiy ak, yenen Gor binuk biynimb diy kond mindingambak wip biy aŋgiy ma niŋbim."

29 "Bi kalrimey bap mindek, tap nup gok dining, yikop ma ambay. Nup miň tiwning ay nep, am tap nup gok dipay."

30 "Biynimb yip ker mindpay gok, biynimb gok kuyip dand yip ker opay. Biynimb yand mer gok, biynimb yip ker wining gipay gok kuyip yuk dam yokpay. 31 Kun ak nimb niŋrep ginimimb. Biynimb gok tap timey geningambay akan, Gor nup minim deningambay, nuk niŋiy kirginimun rek ayip; pen Gor Kawnan ak nup minim dey; kuyip niŋiy kirginimun rek ma ayip. 32 Bi bap Ŋinuk ak nup minim timey aŋgningambay, Gor niŋiy kirginingamb. Pen Gor Kawnan ak nup minim timey aŋgeningambay; ŋin biy kunep, ŋin kisen ak kunep niŋiy kirginimun rek ma ayningamb."

Minim Key Apim Ar Ak Nimbip Kor Giningamb (Luk 6:43-45)

33 "Yip yenen, 'Seytan ambaŋ ayek, woŋg tep ak gip apim?' Mon tep gok maŋgiy timey ma piyip; mon timey gok maŋgiy tep ma piyip. 34 Pen nimb siyŋ saraw ŋapan tikpay gok mey kun apim. Nimb biynimb timey kun ak rek, yergiy minim tep aŋgningambim? Biynimb minim apay rek niŋiy gos yerip niŋbay ak, niŋningambun. 35 Biynimb tep gok gos tep niŋiy mey, tep gipay; biynimb timey gok, gos timey niŋiy mey, timey gipay. 36 Niŋrep ginimimb. Kisen kor yomb ŋin ak, Gor biynimb gok kuyip maŋgiysek minim monmon aŋgiy akan, timey aŋgiy giyak rek, yenen kun gipik aŋgiy, kuyip aŋgninjningamb. 37 Kun ak minim aŋgningambim rek niŋiy, biynimb gok suŋ-tep, biynimb gok yiur dep aŋgningamb."

Tap Mageprek Gey Niŋun Aŋgyak (Mak 8:12; Luk 11:29-32)

38 Bi low minim niŋep gok sek, bi Peresi gok sek ap Jiysis nup aŋgyak, "Tiysa! Tap mageprek bap gey, chin niŋiy mey, nip Gor nep yokek wip aŋgningambun aŋgyak."

39 Aŋgeyak aŋgak, "Nimb biynimb tap siy tap timey nep gipim. Tap mageprek bap gey niŋun apim ak pen; nimbip tap bap gen ma niŋningambim. Bi Gor minim aŋgep Jona nup gak ar ak nep yip gek, niŋniŋ niŋningambim. 40 Wosrey piys yomb ak Jona nup kal ayek, kongiy namb akyaq ŋin omiŋal nokom mindiy, andkind owak. Kun ak rek, yand kunep ŋin omiŋal nokom man namb okok mindiy, andkind winingayn. 41 Wosrey Jona am Niyniypa biynimb kuyip aŋgek, tap siy tap timey giyak gok kasek kirgiy, Gor nup gosimb niŋyak. Jona bi yikop ak

aŋgek niŋyak; nimb pen biyomb yimb miňiy mindip biy, minim aŋgip ak ma dipim. Kun ak kor yomb ŋin ak, miker yomb yimb diniŋgambim.

⁴²“Biyn Kiwiyn yomb, miňmon Siyba nimb ak, wosrey gak rek ak niŋbim. Miňmon nuk par okok nimb ak pen, Jiwda kiyŋ yomb Solomon minim nup ak niŋniŋ owak. Solomon bi yikop ak nup kun gak; pen yenen biyomb miňiy mindip biy minim aŋgip ak ma niŋbim. Kun ak kor yomb ŋin ak, minim yomb diniŋgambim aŋgak.”

Gor Nup Deniŋgambim Kichekiy Tap Gok Tip Kiyk Ma Mindeningamb
(*Luk 11:24-26*)

⁴³“Seytan layn nuk kichekiy tap gok bap biynimbi abaŋ ay mindiy, mis amiy, biynimbi gunap kuyip abaŋ ayin aŋgiy, niŋrang mer niŋiy,

⁴⁴andkind apiy niŋniŋgamb: bi nind kiring amningamb ak, Gor Kawnan ak yip ma mindeniŋgamb; tip teprep ak nep mindeniŋgamb. ⁴⁵Nuk niŋiy, bi timey nuk rek mer, timey yimb onep ar ak pojind apeniŋgamb, bi kun ak nup molik sikniŋgambay. Kun gey, nind tep tep mindek rek mer; kisen pisnep mind timey yimb gininggamb. Kun ak rek mey, biynimbi ŋin namb biy mindiy, alemb alemb ŋi mindpay gok.”

Jiysis Nonim Numam Sikop
(*Mak 3:31-35; Luk 8:19-21*)

⁴⁶Jiysis biynimbi gok kuyip minim angakniŋ, nonim numam nuk yimb gok mis biyaŋ apiy aŋgyak, “Chin Jiysis nup minim aŋgniŋ aswun.”

⁴⁷Aŋgeyak bi bap korip miŋgan amiy, nup aŋgak, “Nanim namam nak gok, nip minim aŋgniŋ ap mindpay mis biyaŋ aŋgak.”

⁴⁸⁻⁴⁹Aŋgek biynimbi nuk yip korip miŋgan biyaŋ mindeyak gok kuyip niŋkus giy aŋgak, “Niŋind apan ak pen, biynimbi korip miŋgan mindpay guniy kuneŋ amiy yand, mam yand gok nep mindpay. ⁵⁰Biynimbi Bapiy yomb semb biyŋ aŋgip rek niŋbay gok, amiy, mam, ay yand gok nep mindpay aŋgak.”

Jiysis, Gor Minim Niŋrep Giyaŋ Aŋgiy Paydoŋ Ayak
(*Mak 4:1-9; Luk 8:4-8*)

13 ¹Ŋin kun ak, Jiysis korip kun ak kirgiy am Galiyliy chemb gol ak bisgiy minim aŋgniniŋ gek, ²⁻³biynimbi kuŋjay yimb nep ap nup piŋiy kus kus geyak, nuk am bot ar ak bisgiy, am ŋiŋ namb siŋbindoŋ mindiŋgamb; kuyip minim paydoŋ ayiŋ aŋgnak.

Aŋgnīyŋ aŋgak, “Bi bap wiyt jakaŋ aŋgiy, wiyt mangiy ak dam wongday okok yokek, ⁴gunap kinjeŋ kosemb ar ak yapek, yakir gok apiy niŋniŋgambay. ⁵Gunap kamb ar man siskoy ayniŋgamb okok yapiy kasek gup gininggamb ak pen, kindiy am wos ma gininggamb rek, ⁶pumb niŋiy milip giyowniŋgamb. ⁷Pen gunap kikasik dindibiliŋ namb okok yapiy

jaknijngamb ak pen, miñ kun ak saw giy pikñimbek, milip giningamb.

⁸ Pen gunap lum teprep ar okok yapiy, jak tep yimb giy, mangiy kuñay yimb nep piyningamb. Gunap ñinjiwiy rek piyningamb; gunap ñinjiwiy omijal rek piyningamb; gunap ñinjiwiy kaw bap rek piyningamb aŋgak.”

⁹ Jiysis kun aŋgak aŋgak, “Nimb biynimb gos timund sek mindenimimb gok, minim aspiy biy nijnimimb aŋgak.”

Yenen Minim Paydoŋ Ay Aŋgyiŋgip
(Mak 4:10-12; Luk 8:9-10)

¹⁰ Jiysis kun aŋgek, binuk gok apiy, nup aŋgnijiy aŋgak, “Biynimb gok kuyip, yenen minim paydoŋ ay nep apan?”

¹¹ Angeyak aŋgak, “Gor biynimb nuk diy kond mindenngamb minim weygiy mindyngip ak, nimbip gos ñek nijningambim; pen biynimb yikop gok ma nijnijngambay. ¹² Biynimb minim yip nijiy dipay gok minim gunap sek nijiy, junj ak niŋrep giniŋgambay; pen biynimb minim yip nijiy ma dipay gok, minim sikoy niŋbay ak pisnep kurginingamb. ¹³ Kuyip minim paydoŋ ay apiy ak; kiyk windin sek, gos timund sek ak pen, aŋgip mey ak aŋgak, ma niŋbay.

¹⁴ “Gipay kun ak, bi Gor minim aŋgep Asaya nind giniŋgamb aŋgak tikak rek nep gipay. Minim kun ak tikiy aŋgak:

‘Minim niŋniŋgambay ak pen, minim aŋgip kun aŋgak ma niŋniŋgambay. Windin niŋniŋgambay ak pen, tap bap ma niŋniŋgambay. ¹⁵ Biynimb guniy minim yand apiy ak kuyip yiruk gek ma yimb niŋbay. Gor minim niŋon chinup gek biynimb nuk mindenjun rek ayip aŋgak, timund pilgiy, windin jukiy nep mindpay aŋgak.’

¹⁶⁻¹⁷ “Kun ak kiyk ma niŋbay; Gor nimbip gos tep ñek niŋbim ak, miñmiñ ginimimb. Biynimb Gor nup chinyak gok sek, minim nup aŋgep gok sek kuñaynep Kiyq yomb key yimb ak nup niŋun aŋgyiŋgipay ak pen, yip ma nijiy, minim yip ma nijiy giyak. Miñiy nimb minim yip nijiy, yip nijiy gispim ak, miñmiñ ginimimb.

Jiysis Tap Yiq Paydoŋ Ay Aŋgak Ak Miseŋ Aŋgñak

¹⁸ “Pen minim paydoŋ ay aŋgambiyun junj ak nimbip aŋgen niŋim.

¹⁹ Wiyt mangiy gunap kinjeñ kosemb ar ak yapeniŋgamb, yakir gok ñimbidiŋgambay apiy ak; biynimb gok, Gor biynimb diy kond mindenngamb minim tep ak niŋniŋ gey, Seytan gek sakiy giniŋgambay aŋgak apiy.

²⁰⁻²¹ “Pen mangiy gunap kamb ar man siskoy ayningamb okok yapiy, kasek gup giniŋgamb ak pen kindiy am wos ma gek, pumb nijiy milip giniŋgamb apiy ak; biynimb gok minim yip ak kisen niŋniŋgambay won ak nijiy miñmiñ giniŋgambay ak pen; won ak sakiy giy gos ar

gunap niijningambay aŋgiy apiyn. ²² Maŋgiy gunap yowningamb kikasik dindbiliŋ namb okok apiyn ak; minim yip ak niijningambay ak pen; woŋg wariy, korip kanj, tiw minan, maniy tap gok nep gos niŋjiy; Gor minim tep ak kirginingambay aŋgiy apiyn. ²³ Pen maŋgiy gunap man tep ar ak yapiy, jak tep giy, mangiy kuŋjay piyningamb apiyn ak; biyimb gok minim yip ak niŋjiy, yip chiŋgrep yimb giniŋgambay. Gunap mindrep giningambay, gunap mindrep yimb giniŋgambay, gunap mindrep giy ar kun ak key yimb giniŋgambay aŋgiy apiyn aŋgak.”

Biyimb Yikop Gok, Gor Biyimb Nuk Gok Yip Wilikiy Mindpay

²⁴ Jiysis kuyip minim bap sek paydoŋ ay aŋgak, “Gor biyimb diy kond mindenŋgamb ak kesim dispiyn biy rek giniŋgamb. Biyomb bap wiyt maŋgiy gok jakaj aŋgiy, dam wongday nuk okok yokniŋgamb. ²⁵ Pen kisyim biyan kin amniŋgambay won ak, bi timey bap tap yiŋ timey gunap dand apiy, namb kun okok yokiy amniŋgamb. ²⁶ Pen wiyt yiŋ tep gok jakakniŋ, tap yiŋ timey gok sesek jakningamb. ²⁷ Kun gek, bi woŋg giňemb gok apiy aŋgniŋgambay, ‘Biyomb! Tap yiŋ tep gok nep dam wongday ak yokpan; tap yiŋ timey gok yergiy namb kun okok sesek jaksap?’ ²⁸ Aŋgey kuyip aŋgniŋgambay, ‘Bi yip miluk niŋimb bap dap yokip.’ Aŋgek aŋgniŋgambay, ‘Chin am tap yiŋ timey jakip kun gok tuŋjiwi yokjun akan?’ Aŋgey bi wongday nop nimb ak aŋgniŋgambay, ²⁹⁻³⁰ ‘Mer! Niň biy, tap yiŋ timey kun gok tuŋjiwi aŋgen, am tap yiŋ tep gunap sek tuŋjiwnimimb rek ayip ak, kиргем оміjal giy jaknimuŋ. Pen jakiy maŋgiy piy, dep niň ak apek ker, bi yand gok aŋgen, tap timey gok tuŋjiwi, dam mon daŋgiyey yin simbok amek; wiyt mangiy gok nep di nan-giy, dam korip miŋgan yip ak yokniŋgambay aŋgniŋgambay.’ ”

Jiysis Mon Mastet Yiŋ Ak Paydoŋ Ay Aŋgak

(Mak 4:30-34; Luk 13:18-21)

³¹⁻³² Jiysis kuyip minim bap pen paydoŋ ay aŋgak, “Bi bap mon mastet yiŋ ak dam wongday nuk ak yokniŋgamb. Mon yiŋ kun ak maŋgiy sikoy ak pen; jak yomb giy, alik tep ak pikek, yakir gok ap alik keykey korip giniŋgambay. Kun ak rek mey, Gor biyimb diy kond mindenŋgamb minim tep ak aŋgak.”

Jiysis Yiys Minim Ak Paydoŋ Ay Aŋgak

³³ Minim bap pen paydoŋ ay aŋgak, “Biyn gok tap yiys ak di pilaw sek tuŋgandik mandik giy daŋgiyey yin yomb yimb tanimb. Kun ak rek mey, Gor biyimb diy kond mindenŋgamb minim tep ak aŋgak.”

Jiysis Biyimb Gok Kuyip Minim Paydoŋ Ay Nep Aŋgňak

³⁴ Jiysis biyimb gok kuyip minim guniŋ aŋgňining misen ma aŋgyiŋgip; paydoŋ ay nep kuyip aŋgňiyiŋgip. ³⁵ Gak kun ak, bi Gor

minim anjep bap nind gininggamb angyiy tikak rek nep gak. Nuk minim kun ak tikiy anjgak:

“Miñmon alwol gayak ñin ak tikiy mind dand apiy miñiy mindpun ñin biy, minim ma niyyak ak; kuyip paydoj ay angyininggayn anjgak.”

Jiysis Kuyip Tap Yiŋ Rek Paydoj Ayak Minim Kiñiŋ Ak Aŋgnak

³⁶ Jiysis biynimb gok kuyip kun angyiy, korip mingan amnakniŋ, binuk onep wimingan gok apiy nup angyak, “Tap yiŋ timey woŋgday namb okok jakip angyiy paydoj ay apan ak, chinup angey niŋun angyak.”

³⁷ Angeyak anjgak, “Bi tap yiŋ tep woŋgday okok yokip apiyn ak, Bi bap Ñinuk. ³⁸⁻³⁹ Woŋgday apiyn ak, mankumb biy maŋgiysek. Tap yiŋ tep apiyn gok, Gor biynimb diy kond mindenŋgamb gok. Bi tap yiŋ timey dap yokek jakak apiyn ak, bi yip miluk niŋimb Seytan nup apiyn. Tap yiŋ timey jakip gok, Seytan biynimb nuk gok kuyip apiyn. Pen wiyt maŋgiy pik gininggamb ñin apiyn ak, ñin kisen ak apiyn. Bi tik dand owep apiyn ak enjol gok kuyip apiyn. ⁴⁰ Tap monmon jakip gok tuŋjiw di mon yinjap yokniŋgambay apiyn ak: ⁴¹ Bi bap Ñinuk enjol gok kuyip anjek, am biynimb Gor biynimb nuk gok yip yinjong giy mindying, key timey gipay rek, biynimb gunap kuyip gey timey gipay ak, ⁴² aŋg mon sinjrimay yinimb ak yokey, yiur gakniŋ, meŋ siwbirikiy siy arŋniŋgambay angyiy apiyn. ⁴³ Ñin kun ak Gor biynimb suŋ-tep nuk gok nuk yip mindiy, mindrep giy, sup melik pik mindenŋgambay. Nimb biynimb gos timund sek gok, minim kun ak niŋnimimb.

Gos Nokom Niŋiy Gem Amnimuŋ

⁴⁴ “Pen Gor biynimb diy kond mindenŋgamb gok, kesim ar biy rek mindip. Bi bap amiy niŋniŋgamb, maniy kes wosrey weygiyak bap mindenŋgamb. Nuk niŋiy tap gunap di aybirik tep giy korip amiy, tap nuk gok maŋgiysek monmon yokiy maniy diy, maniy kun ak dand amiy tip wikan kun ak tawiy, am maniy kes kun ak dininŋamb.

⁴⁵⁻⁴⁶ “Bi sikuim gep gok kunep kumbap piyow niŋraŋiy kumbap milip yimb bap niŋiy korip amiy, tap kiyk gok maŋgiysek yokiy maniy diy, am kumbap kun ak tawniŋgambay.

Jiysis Wimben Minim Ak Paydoj Ay Angak

⁴⁷ “Gor biynimb diy kond mindenŋgamb ak; bap mey kesim ar arŋniŋgambispiyn biy rek. Biynimb gunap wimben dand amiy, ñiŋ maŋgiy chemb ak yokey, piys kuŋaynep apiy miŋgan kun ak ambay. ⁴⁸ Kun gey wimben ak lipiŋ dand gol okok amiy, piys tep gok yipruŋgi piys ayep baket miŋgan ak ay, piys timey gok diyokpay. ⁴⁹ Ñin kisen ak kun ak rek giniŋgamb. Gor enjol nuk gok angyokeye apiy, biynimb suŋ-tep gok key

ay, biynimb tap siy tap timey gipay gok key ay, ⁵⁰dam mon yinjap ak yokeningambay; meñg siwbirikiy, siy ang mindeningambay aŋgak.”

⁵¹Kun aŋgiy aŋgak, “Minim aspiy় gok niŋbim?”

Aŋgek, binuk gok, “Yaw. Niŋbun aŋgyak.”

⁵²Aŋgeyak aŋgak, “Basind sikop Gor minim aŋgyingipay ak niŋiy, Gor biynimb diy kond mindeningamb minim yand apiy় ak niŋiy gipim ak mey, biynimb gunap aŋgñining; minim tep nindnimb ak sek, kisenimb ak sek aŋgñiniŋgambim aŋgak.”

Nasaret Biynimbi Jysis Nup Ma Diyak

(Mak 6:1-6; Luk 4:16-30)

⁵³Pen Jiysis paydon ay minim aŋgak kun gok aŋgjiwiy, miňmon nuk amiy, ⁵⁴Jiwdā nan-gep korip ak amiy biynimb gok kuyip minim aŋgñek niŋiy, wal yimb aŋgyak. Kisen pen aŋgyak, ⁵⁵⁻⁵⁶“Bi kun biy nop nonim, numam nunay nuk gok, chin yip mindpay ak, nuk yergiy biyomb rek mindiy, minim key aŋgiy, tap mageprek gok gisap. Nop nuk ak bi kapenda; nonim Mariya; numam nuk gok; Jemis ak, Josep ak, Saymon ak, Jiwdas ak. Kun ak nuk yergiy ap kun asap?” ⁵⁷Kun aŋgiy, nup miluk niŋyak.

Pen Jiysis kuyip aŋgak, “Bi Gor minim aŋgep gok biynimb miňmon par okok amiy aŋgey, niŋind apay aŋgiy niŋbay ak pen korip miňmon kiyk key ak aŋgey, yesek apay aŋgiy kiripay rek ak nimb gispim aŋgak.”

⁵⁸Minim aŋgak ak ma niŋeyak, miňmon kun ak tap mageprek tapin ginimuŋ rek ma ayak.

Jon Bi Niŋg Pikñemb Ak Kumak

(Mak 6:14-29; Luk 3:19-20; 9:7-9)

14 ¹Pen gapman biyomb miňmon Galiyliy kond mindep Herot, Jiysis nuk yerer gak minim ak niŋiy, ²am binuk gok kuyip aŋgak, “Jysis tap mageprek gip ak, nuk bi bap key mer; nuk Jon bi niŋg pikñemb anep. Nup pikaynik ak pen; tip ak tikjakiy ap mindip rek, niŋind tap mageprek kun gok gisap aŋgak.”

³⁻⁵Pen Jon nup kalambis ay, pikayak minim kiňij ak kun giy mindip: Herot nuk tikjakiy numam Piylipy biy় nup ak di gek, Jon aŋgak, “Ak girep ma gip.” Kun aŋgek nup sen tiwniŋgiy, dam kalambis ay, pisnep pikayen kumaŋ aŋgiy gos niŋak ak pen; biynimb gok Jon nup bi Gor minim aŋgep chin aŋgyak rek, pirikiy kirkak.

⁶Pen kisen Herot nup nonim tikak ŋin ak apek, biynimb kunjaynep ap nan-giy patiy geyak, Herodiyas panuk ak, ap namb kun ak deniys gek, Herot niŋek tep yimb gak. ⁷Kun gek, nuk paŋ kun anup minim aŋgay aŋgak, “Yand niŋind aspiy়. Nak tap bap aŋgnieniŋgamban; monmon ni ningayn aŋgak.” ⁸Angek, paŋ kun ak, nonim aŋgak rek niŋiy aŋgak, “Jon bi niŋg pikñemb jun won ak piler ar ay, dap ŋinimin aŋgak.”

9-10 Kun aŋgek Herot niŋek simb gak ak pen; biynimb gok niŋmindyakniŋ, paŋ kun anup miser minim aŋgay, “Tap bap aŋgnieninggamban monmon ŋiniŋgayn aŋgak” rek niŋiy, bi gunap aŋgyokek, Jon kalambis mindek ak amiy, jun won nup ak timbrikiy, ¹¹ di piler ar ak ay dapiy paŋ kun ak nup ŋeyak, nuk pen dand amiy, nonim nup yomek niŋiy, ak niŋind apay aŋgiy niŋjak.

12 Pen Jon nup kun giy kuŋjam timbrikeyak, binuk gok apiy, nup dam komiy, am Jiysis nup aŋgnyiyak.

Jiysis Payp Tawsin Biynimb Ak Tap Ŋek Ŋinyak

(Mak 6:31-34; Luk 9:10-17; Jon 6:1-13)

13 Jiysis minim kun ak niŋiy, am miňmon wikan bap key minden aŋgiy bot diy, miňmon kun ak kirgiy sandak. Pen biynimb gok, Jiysis amnakniŋ kisen amnun aŋgiy, miňmon kiyk gok kirgiy, lum ar amiy, Jiysis amniŋ gek okok amniyak. ¹⁴ Jiysis amjakiy bot ak kirgiy gol okok apiy niŋjak: biynimb kuŋaynep mindeyak. Kuyip niŋek simb gek, biynimb tap gak gok gek, surj ayak.

15 Pen duŋgek wakniŋ, binuk gok mindek ak apiy nup aŋgyak, “Kisyim asaw. Akniy miňmon nep namb ak; biynimb kuŋaynep guniy aŋgey, korip namb akniy amiy, keňmaŋgiy kiyk gunap tawiý ŋiŋyaŋ aŋgyak.” ¹⁶ Kun aŋgeyak kuyip aŋgak, “Nimb kuyip tap keňmaŋgiy ŋinimimb aŋgak.”

¹⁷Aŋgek aŋgyak, “Chin tap keňmaŋgiy kuŋjay ma mindip; yikop biret onep mamind ak, piys omiŋal sek mindip aŋgyak.”

18 Aŋgeyak Jiysis aŋgak, “Tap kun gok dand wim.” ¹⁹Kun aŋgiy, biynimb gok kuyip aŋgek, tap kaskas ar okok bis giyakniŋ, biret kamb ak diy, piys omiŋal ak diy, kuyongiy niŋiy, Gor nup tep aŋgiy, biret ak tipaŋgiy binuk gok kuyip ŋakniŋ, kiyk diŋŋeŋ biynimb gok kuyip bilok ŋiyak. Piys ak kuneŋ giyak. ²⁰Kun giy bilok ŋeyak, ŋimb gey gey tapin ayek day day kirgiyak gok, binuk gok wand onep wimiŋgan ak di yiŋgey pisnep arachakak. ²¹Biynimb tap ŋiŋyak kun ak, biyn gok sek, ŋapan sikoy gok sek mer; bi gok nep mey, payp tawsin rek amnak.

Jiysis Ŋiŋ Kas Ar Ak Tawind Wak

(Mak 6:45-52; Jon 6:15-21)

22 Jiysis binuk gok kuyip pis bindonj amniyan aŋgiy, aŋgek bot diy ŋaŋdiyakniŋ, biynimb gok kuyip aŋgyokiy, ²³nuk key Gor nup aŋgnieniŋ, miňmon dum bap amnak. Duŋgek wakniŋ, nuk dum kun ak asiy mindek. ²⁴Pen binuk gok bot dand Ŋiŋ namb yomb ŋiŋak amniyakniŋ, yiŋgen yomb ŋikerek ak apiy, bot ak tungandikniŋ rek gak. ²⁵Won kun ak miňmon yowniŋ gek ak mey, Jiysis Ŋiŋ kas ar ak tawind apiy, mindeyak maŋ ŋiŋak apek niŋiy, ²⁶ak chip kawnan bap asaw aŋgiy, jel pirikiy wal aŋgyak.

²⁷Jiysis pen kuyip aŋgak, “Ma piriknimimb! Yand nep aswiyn aŋgak.”

²⁸Aŋgek Piyta aŋgak, “Biyomb! Nand nep apiy ker; yip aŋgey, ŋiŋ kas ar ak tawind kayaŋ ak niyn aŋgak.”

²⁹⁻³⁰Aŋgek Jiysis aŋgak, “Kun ak owan aŋgak.”

Aŋgek, Piyta bot ar ak kirgiy, ŋiŋ kas ar ak tawind Jiysis mindek siŋak amiy niŋak: yingen yomb sikerek ak apiy, nup ŋiŋ namb akyar porjek yowniŋ rek gek pirikiy, “Biyomb! Ak-ey aŋgak.”

³¹Kun aŋgek, Jiysis kasek nup chichiy diy aŋgak, “Yip gosimb niŋban ak pen, yenen gos omiŋal niŋamban aŋgak.”

³²Kun aŋgiy, bot miŋgan ak amnirkiŋ, yiŋgen yomb dek ak kirgak.

³³Kun gek niŋiy, binuk bot miŋgan biyaŋ bisiŋ mindeyak gok, Jiysis nup lotiw giyinŋ aŋgyak, “Nand Gor Ŋinuk yimb aŋgyak!”

Genesaret Biynimb Tap Gak Gok Jiysis Gek Suŋ Ayak

(Mak 6:53-56)

³⁴Pen kiyk ŋiŋ tikiy miňmon Genesaret pis bindoŋ amjakeyak, 35 biynimb kun gok Jiysis nep wip aŋgiy, biynimb maŋ kun okok maŋgiysek suk aŋgey, biynimb tap gak gok dand wiyak. ³⁶Dand apiy, Jiysis nup nembnemb giyinŋ aŋgyak, “Chinup yaw aŋgey ker, biynimb tap gip guniy, chech nip gol okok nep diniŋey suŋ ayaŋ aŋgyak.” Aŋgeyak yaw aŋgek, biynimb nup diniŋyak gok kuyip maŋgiysek suŋ ayak.

Peresi Kay Nupis Nusind Sikop Aŋgyiŋcipay Rek Kindik Giyicripay

(Mak 7:1-13)

15 ¹Pen ŋin kun ak, bi Peresi gunap, bi low tiysa gunap Jerusalem nimb apiy, Jiysis nup aŋgyak, ²“Bi nand guniy, yenen apis basind sikop minim per ak kirgiy, ŋin kiyk ŋiŋ ayokiy mer, yikop nep tap ŋimbay?” ³Aŋgeyak Jiysis aŋgak, “Nimb yenen Gor minim nup ak kirgiy, nimb key gipim rek giniŋgiy aspim? ⁴Gor aŋgak, ‘Nap nanim aŋgnimiyr rek niŋdinimimb! Pen ma niŋdey, kuyip pikayniŋgiy aŋgak.’ ⁵⁻⁷Pen nimb minim kun ak yipund giy ma aŋgnimbim. Biynimb gunap nop nonim kuyip kirginiŋ, ‘Bapiy amiy kuyip tap ŋimbinup ak pen, maniy biy Gor nup ŋiniŋgambun rek kirspun aŋgey,’ nimb niŋiy, ‘Tep apay’ apim. Kun ak, yesek yimb apim. Biynimb nep minim aŋgayipay gok aŋgniyinŋ, Gor minim aspun apim. Nimb biynimb minim anep aŋgrapim gok, Gor niŋind yimb bi minim nup aŋgep Asaya nup gos ŋek, minim tikiy aŋgak:

⁸⁻⁹‘Biynimb guniy yip yesek nep Gor biyomb chin; chinup tep gip apay. Ak minim nep apay; yip gosimb ma niŋbay. Gor minim tep ak aŋgnispun aŋgiy, minim kiyk key gok nep aŋgnimbay aŋgak.’”

Tap Biynimb Gek Gach Gip Gok
(Mak 7:14-23)

¹⁰ Jiysis kun aŋgiy, biynimb mindeyak gok aŋgek maŋ siŋak apeyak aŋgak, “Minim aŋninq gispbyn ak niŋrep ginimimb! ¹¹ Biynimb gok tap monmon okok ŋimbey, simbwur namb kuyip biyaŋ amiy gach ma gip; namb kiyk biyaŋ gos timey niŋbay ak mey gach sek mindpay aŋgak.”

¹² Pen Jiysis binuk gok apiy nup aŋgyak, “Bi Peresiy gok, minim apan ak niŋey kuyip miluk yowip ak niŋban?” ¹³ Aŋgeyak aŋgak, “Ak minim ma mindip. Baply semb biyoŋ tap yiŋ nuk ma yimimb gok junj sek piŋiyjiw diyokniŋgamb. ¹⁴ Bi kun gok windin koy! Bi windin koy bap, bi windin koy bap nup pojind dand amiy, omiŋal giy kaw miŋgan ak apyap pikniŋgayr aŋgak.”

¹⁵ Jiysis kun aŋgek, Piyta aŋgak, “Minim kun giy paydon ay apan kiňin ak, chinup aŋgney nijun aŋgak.”

¹⁶⁻¹⁷ Aŋgek aŋgak, “Kiyk ma niŋbay rek, nimb kuneŋ ma niŋbim? Niŋim! Tap yerip yerip monmon ŋimbay gok, Gor niŋek, minim ma mindip. Ak yikop ŋimbiy, simb kiy yokpay. ¹⁸ Namb kiyk biyaŋ gos timey niŋbay ak gek mey, gach sek mindpay. ¹⁹ Gos kiyk key niŋiy: biynimb pikay, biyŋ siy bi siy giy, tap okok siy diy, tom giy, biynimb aŋgiwiŋ gipay. ²⁰ Gipay kun ak mey, Gor niŋek timey yimb gip; pen tap niŋninq, ŋin ŋin ma ayokiy monmon ŋimbay ak; Gor niŋek minim ma mindip aŋgak.”

Biyn Keynan Nimb Bap Jiysis Nup Pisnep Chingak
(Mak 7:24-30)

²¹ Jiysis miňmon Genesaret kun ak kirgiy, miňmon yomb Taya sek, Saydon sek amnak. ²² Am kun okok mindek, biyn Keynan nimb bap miňmon kun ak mindek ak apiy, Jiysis nup aŋgak, “Biyomb. Depiyt ŋinuk! Yip simb niŋnimin. Paň yip ak kichekiy ambaŋ ayek, mindrep ma yimb gip aŋgak.”

²³ Aŋgek, Jiysis pen ma yimb aŋgak. Pen binuk gok apiy nup aŋgyak, “Biyn biy chinup kisen giying, kilpul nep aŋcip. Nup aŋgyakan aŋgyak.”

²⁴ Aŋgeyak aŋgak, “Gor yip yokek Jiwda biynimb Gor nup kirpay gok kuyip diyn aŋgiy winik aŋgak.” ²⁵ Kun aŋgek, biyn Jiwda mer kun ak, ap Jiysis mindek kiňiq siŋak koŋgim yimiŋ aŋgak, “Biyomb! Yip simb niŋnimin aŋgak.”

²⁶ Aŋgek aŋgak, “Keňmaŋgiy ŋapan chin ŋinjun ak, yenen di kayn gok mokjun?”

²⁷ Aŋgek biyn kun ak aŋgak, “Biyomb. Niŋind apan ak pen; kayn gok nōp kiyk apyonq tap ŋinŋakniŋ, day day boŋg molik okok yowip gok nep ŋimbay aŋgak.”

²⁸ Aŋgek Jiysis aŋgak, “Gor nup gosimb ninjy apan ak, apan rek giningamb aŋgak.” Kun aŋgakniŋ, kichekiy ak won kun anep panuk nup kirgiy mis amnak.

Jiysis Biyimb Kuŋaynep Gek Suŋ Ayak

²⁹ Jiysis andkind Galiyliy chemb gol taw akdoŋ ken amiŋ, mak ak kuyorŋgiy am dum biyon bisgak. ³⁰ Bising mindakniŋ, biyimb tiwin yomb gok keykey biyimb tomb timey gak gok, windin koy gak gok, minim ma aŋgyingipay gok, ŋin tomb tind mand gak gok, tap yerip yerip gak gok maŋgiysek dand apiy Jiysis mindek tomb aŋgin siŋak ayakniŋ, kuyip gek suŋ ayak. ³¹ Kun gek, biyimb kun gok ninjy wal aŋgying aŋgyak, “Chin Yisrel biyimb Gor chin ak tep yimb. Biyimb windin koy gok gek nijsipay; biyimb minim ma apay gok gek minim aspay; biyimb ŋin tomb timey gak gek taŋgrep gispay aŋgiy,” yimb nup dand aranyak.

Jiysis Bi Pow Tawsin Rek Tap ũnek ũnijyak (Mak 8:1-10)

³² Jiysis binuk onep wimiŋgan ak kuyip aŋgek apeyak aŋgak, “Biyimb guniy kuyip simb nijsipiyn. ŋin omijaŋl nokom yand yip nep mindpay ak pen, kuyip tap ũnen ũnijningiy ak ma mindip. Kuyip yikop aŋgen amey, kinjeŋnamb okok windin mayn apek, apyap pikniŋgambay aŋgak.”

³³ Aŋgek binuk gok aŋgyak, “Miňmon biyimb kuŋjay ma mindpay namb kun akniy, keňmaŋgiy akay nimb piyow ninjy dapiy, biyimb kuŋaynep kun guniy ŋon ũniniŋgambay?” ³⁴ Aŋgeyak Jiysis aŋgak, “Biret nimb yerip yerip mindip?” ³⁵ Aŋgek aŋgyak, “Biret onep ar ak mindiy, pis sikoy gunap sek mindip aŋgyak.” Aŋgeyak, Jiysis biyimb gok kuyip aŋgek, man ar kun siŋak bisgiyak. ³⁶ Bisgiyakniŋ, biret onep ar ak diy, piys sikoy gok diy, Gor nup tep aŋgiy, tipaŋgiy binuk gok kuyip ũnek, kiyk diy biyimb gok kuyip bilok ũniyak. ³⁷ Neyak, ũnimb gey gey tapin ayek, day day kirgiyak gok, binuk gok wand onep ar ak diy, yiŋgey, pisnep arachakak.

³⁸ Biyimb tap ũnijyak kun gok, biyin gok sek ũnapan sikoy gok sek mer; bi gok nep mey, pow tawsin rek amnak.

³⁹ Pen kun giy tap ũnibiy, Jiysis kuyip aŋgyokek amniyakniŋ, nuk bot diy, miňmon Makadan pis biyin amiŋ, miňmon namb kun okok amnak.

Tap Mageprek Bap Gey, Chin Niŋun Aŋgyak (Mak 8:11-13; Luk 12:54-56)

16 ¹ Bi Peresiŋ gunap, bi Sanjiwiŋ gunap Jiysis yergonimuiŋ nup aŋjiwjun aŋgiy, ap nup aŋgyak, “Nand kiyŋ yomb key yimb mindpiyŋ apan ak, tap mageprek bap semb biyon genimin, niŋind apan aŋgiy niŋjun aŋgyak.”

² Ańgeyak kuyip ańgak, “Pumb sajind amiy, likań likań pikakniń, ‘Mińmon tikrep giningamb apim.’ ³ Mińmon yowakniń, semb biyon gach giy, likań likań gaknij, ‘Ak mińmon pikniń gisap apim.’ Kun giy nińrep gipim ak pen; Gor kun giy rek gip, kun giy rek giniń gisap ańgiy, gos ak ma nińbim. ⁴ Nimb biynimb mińiy mindpim gok, mindrep ma giy, Gor nup gosimb ak ma nep nińbim. Tap mageprek bap gey nińun apim ak, yand gen ma nińningambim. Bi Jona nup gak rek yip gek nińniń nińningambim ańgak.” Jiysis kun ańgiy, kuyip kirgiy wikan bap amnak.

Minim Kiyk Ańgnimbay Ak Ma Dinimimb Ańgiy Paydon Ay Ańgak
(Mak 8:14-21)

⁵ Jiysis binuk gok bot diy, pis bindon amiy nińyak: biret gok sakiy giy dand ma amniyak. ⁶ Kun ak mey, kisen Jiysis kuyip bi Peresiý gok sek, bi Sanjiwsiy gok sek yiis kuyip ak asikrep ginińimb ańgek, ⁷kiyk key ańgnij ańgnij giy ańgyak, “Chin biret ak dand ma opun ak mey, kun asap akań ańgyak.”

⁸⁻⁹ Pen Jiysis ańgyak kun ak key nińiy ańgak, “Nimb yenen biret ma dand opun ańgiy ańg amiy apiy gispim? Yand Gor Ņinuk. Yerer giniń giningayn gos ak ma nińbim? Pen bi payp tawsin rek mindeyak ūn ak, biret onep mamind ak diy, tipang ūnenik, ūimb dand dońwiý geyak; wand yerip yerip yingem arachakak? ¹⁰“Pen kisen bi pow tawsin rek mindyakniń, biret onep ar ak ūnenik, ūimb dand dońwiý geyak, wand yerip yerip yingem arachakak? ¹¹ Ņin kun ak nimb key mindiy biret wand yipik ak pen, paydon ay ańgambiyen ak ma nińiy, yip biret nen asap apim. Biret nen ma aspiyn. Bi Peresiý gok sek, bi Sanjiwsiy gok sek yiis kiyk ak nimbip dinimur rek ayip ańgiy aspiyn.” ¹² Kun ańgek nińyak, tap yiis biret sek aypay ak ma ańgak: bi Peresiý gok sek, bi Sanjiwsiy gok sek minim ańgnimbay gok ma nińnimimb ańgiy ańgak.

Piyyta Ańgak, Nand Kiyiń Yomb Gor Ņinuk Yimb
(Mak 8:27-30; Luk 9:18-21)

¹³ Kisen Jiysis binuk gok yip mińmon Siysariya-Piyliypay namb ak tańgying, kuyip ańgak, “Biynimb okok yip bi an apay?”

¹⁴ Ańgek binuk gok ańgyak, “Gunap Jon bi ūnig pikñemb ak apay; gunap Yilaya apay; gunap Jeriymaya apay. Gunap pen, bi Gor minim ańgep gunap apay ańgyak.”

¹⁵ Ańgeyak Jiysis kuyip ańgak, “Nimb key pen, yip an ańgiy nińbim?”

¹⁶ Ańgek binuk Saymon Piyyta ańgak, “Nand bi kiyiń yomb key yimb Gor biynimb gek kim mindpay ak Ņinuk ańgak.”

¹⁷ Ańgek Jiysis ańgak, “Saymon Jona Ņinuk. Nand gos nińban kun ak, key okok nimb ma wip; Bapiy semb biyon anep nip gos tep ūek nińban.

¹⁸ “Piyyta. Nand bi kamb rek kilis timey giy apan kun ak, tep apan. Biynimb yand diningayn gok mey kun ak rek. Seytan ap kuyip yergenińgamb; yip ma kirginińgambay.

19 “Biynimb Gor miñmon amniñgambay kiywur ak nip ñiniñgayn. Nen nand lum ar biy mindiy, miñ ar akay niñey yipund ma gek mer aŋgninqamban ak, Gor kunep aŋgninqamb. Pen miñ ar akay niñey yipund gek, yaw aŋgninqamban ak, Gor kunep aŋgninqamb aŋgak.”

20 Jiysis kun aŋgiy binuk gok kuyip aŋgak, “Biynimb gok kuyip, yip bi kiȳ yomb key yimb mey kun ak aŋgiy, ma aŋgnimimb aŋgak.”

Jiysis Kumiy Tikjakniñgayn Aŋgak

(Mak 8:31–9:1; Luk 9:22-27)

21 Ņin namb kun siŋak Jiysis binuk gok kuyip, biynimb gunap nup timey gininqambay rek miseŋ aŋgiy aŋgak, “Kisen Jerusalem amen, bi minim tuŋgasikep gok diy, bi low tiysa gok diy, bi Gor nup tap simbonjep yomb gok diy, yip yiwur ñiy pikayniñgambay ak pen; ñin ominjal nokom mindiy tip ak tikjakniñgayn aŋgak.”

22 Kun aŋgek Piyta, Jiysis nup dand gol siŋak amiy, minim yiñ rek aŋgiy aŋgak, “Minim kun ak tep ma apan. Gor nip kond mindek, kun ma ginimuij aŋgak.”

23 Aŋgek, Jiysis pen Piyta nup aŋgak, “Seytan. Yip kirgiy amnoŋ! Yip yenen mer aŋgiy aspan? Gor gos niñimb rek ma niñban; biynimb gos niñbay rek nep niñiy aspan aŋgak.”

24 Kun aŋgiy binuk gok kuyip aŋgak, “Biynimb an yip ker mindniñg ginimuij ak; tap man ar biy gos yomb niñbay ak kirgiy, pumbnamb kisyimken yip kisen giy; miker yomb dep akaŋ kumemb gos ak sakiy giy, yip chiŋgiy nep taŋgeniñgiy. 25 Biynimb Jiysis nup diy mindon tep ma giningamb aŋgiy niñningambay gok, pisnep apyap pikniñgambay; pen biynimb nup diy mindon chinup yerginiñgamb ak, minim ma mindip aŋgninqambay gok kuyip den perper mindeniñgambay.

26 “Biynimb tap man ar biy dun aŋgiy gey amniñgamb gok, gos yomb kiyk ak ar kun anep ameniñgamb mey; perper ma mindeniñgambay. Akaŋ Gor nup tap kun gok tawiy, kilis diningambay? Mer yimb! 27 “Kisen Bapiy minim ak diy, enjol gok yip, andkind winiñgayn ñin ak, biynimb mindrep giningambay gok key ay, biynimb mindrep ma giningambay gok key ay giniñgayn. 28 “Nimbipliñiñd yimb aspiyn: biynimb mindpim guniy gunap kim mindpikniŋ, Bi bap Ņinuk biynimb diy kond mindeniñgamb ñin ak apek niñningambim aŋgak.”

Jiysis Wak Nuk Ak Key Yimb Ayak

(Mak 9:2-13; Luk 9:28-36)

17 ¹Jiysis minim kun ak aŋgiy, ñin onep kaŋgol ak mindiy; Piyta, Jemis, Jemis numam Jon ak, kuyip yakam poŋind, dum yiŋ akyoŋ bap amiy, key mindeyak. ²Mindyakniŋ, Jiysis wak nup ak key yimb ay, jomluk ak pumb rek niñiy, chech nuk ak ñiñakol yimb gak.

³Kun gakniŋ niŋyak: bi Gor minim aŋgep nind kumrik Mosis yip Yilayja yip, ap Jiysis yip minim aŋg minderik. ⁴Kiyk niŋiy, Piya Jiysis nup aŋgak, “Biyomb! Chin biy mindpun ak, tep yimb mindpun. Nand yaw aŋgey ker, korip bandak band omiŋjal nokom ginjun. Nip bap, Mosis nup bap, Yilayja nup bap aŋgak.”

⁵Kun aŋgakniŋ, semb tund yimb ak apiy, kuyip maŋgiyek yiwgak. Yiwing dakniŋ, minim bap semb namb kun ak nimb aŋgak, “Ni mapin yand biy, yip tep yimb gip. Minim yerip yerip aŋgnimuŋ ak, niŋdinimimb aŋgak.”

⁶Minim kun ak kun giy aŋgek niŋiy, Jiysis binuk gok gos kuŋjay niŋiy piriki, apyap koŋgim yimi, jomluk kiyk ak man akyaq ken ay mindeyak. ⁷Jiysis ap kuyip diniŋiy aŋgak, “Ma piriknimimb. Tikjakim!” ⁸Aŋgek tikjakiy niŋyak, nuk nep mindek.

⁹Pen mak ak kuyaŋgiyiq, Jiysis kuyip aŋgak, “Miňiy yerer gamb niŋbim kun ak biy়nimb gok kuyip ma aŋgnimimb. Kisen kumi� tikjaken mey, biy়nimb okok kuyip aŋgnimimb aŋgak.”

¹⁰Aŋgek nup aŋgyak, “Bi low tiysa gok yenen, Yilayja nind apeniŋgamb; kisen Kiŋ yomb key yimb ak mankumb biy winiŋgamb apay?”

¹¹Aŋgeyak aŋgak, “Niŋind apay. Minim kun ak mindip. ‘Yilayja nind apiy kuyip aŋgrep gek, kisen Kiŋ yomb key yimb ak winiŋgamb aŋgyak.’ ¹²Pen niŋim: Yilayja owak ak pen, apek nup ma niŋyak. Gos kiyk key niŋyak rek nup timey giyak. Bi bap Niňuk ak nup kuneŋ giniŋgambay aŋgak.”

¹³Kun aŋgek, binuk gok niŋyak; Yilayja aŋgak kun ak, Jon bi niŋg piknemb ak nup nep aŋgak.

Jiysis Ni Kichekiy Ambaŋ Ayak Bap Gek Suŋ Ayak (Mak 9:14-29; Luk 9:37-42)

¹⁴Pen kiyk giw biyaŋ amjakiy niŋyak biy়nimb kuŋaynep mindeyak. Bi bap biy়nimb mindeyak namb kun animb ap Jiysis mindek siŋak koŋgim yimi, aŋgak, ¹⁵“Biyomb! Ni yip ak simb niŋnimin. Nup sakiy ayek mindrep ma gip. Per am mon yinimb namb okok sek, niŋg namb okok sek gi dam pikip. ¹⁶Nup dand binak gok mindambay ak amen, nup gi mer niŋiy kirpay aŋgak.”

¹⁷Aŋgek Jiysis aŋgak, “Nimb biy়nimb miňiy niŋ biy mindpim gok, Gor nup gosimb ma niŋiy mindrep ma gipim. Minek akay niŋiy key giniŋgambim. Minim per aŋgen niŋbim ak, yergiy minim kil sek aŋgnim?” ¹⁸Kun aŋgiy aŋgek dand apeyak, kichekiy nup amban ayak ak aŋgyokek; won anep suŋ ayak.

¹⁹Kun gek, binuk gok Jiysis mindek ak apiy, kiyk nep mindiŋg nup aŋgnijiy aŋgyak, “Yergek kichekiy amban ayak kun ak, aŋgyok mer niŋiy kirpun?”

²⁰ Aŋgeyak aŋgak, “Gor gek mis amniŋgamb aŋgiy, gos kilis giy ma niŋbim ak mey kun gip. Pen niŋim! Gos nimb ak mon mastet yiŋ maŋgiy sikoy mindip rek ak niŋiy, niŋwos giniŋgambim ak; tap yerip okok aŋgem, aŋniŋgambim rek giniŋgamb. Miňmon yirik biy liŋg siŋbindorŋ amnoŋ aŋgeniŋgambim, Gor gek amniŋgamb. ²¹ [Pen kichekiy ambaŋ ayip kun ak, yikop aŋgyokep rek ma ayip. Tap keňmaŋgiy kirgiy Gor nup aŋgnij mindiy mey, aŋgyokpay aŋgak.”]

Jiysis Kumi Tikjakningayn Aŋgiy Tip Ak Aŋgak
(Mak 9:30-32; Luk 9:43-45)

²² Jiysis binuk gok, miňmon Galiyliy ap nan-geyak, kuyip aŋgak, “Maŋ mindip: Bi bap Ņinuk nup dand ami, biyimb gunap kuyip ņenininggambay, ²³ nup pisnep pikayey kumninggamb ak pen; ŋin omiŋal nokom mindiy, tip ak tikjakningamb aŋgak.”

Kun aŋgek, binuk gok nup simb niŋiy, gos kuŋay yimb niŋyak.

Jiysis Gor Aŋgnijep Korip Ak Takes Pikak

²⁴ Pen kisen Jiysis binuk gok yip miňmon Kapaniyam ameyak, bi Gor aŋgnijep korip takes dep gok apiy, Piyta nup aŋgyak, “Tiysa nimbik ak takes pikip sek?” ²⁵ Aŋgeyak aŋgak, “Yaw! Nuk takes pikip sek aŋgak.” Piyta pen kun aŋgiy korip miŋgan amek, Jiysis nup aŋgnijiy aŋgak, “Gos nand yerip niŋban? Gapman biyomb gok, takes maniy akay nimb dipay? Biyimb miňmon kiyk key gok nimb dipay akaŋ, biyimb par okok nimb dipay aŋgak?”

²⁶ Kun aŋgek Piyta aŋgak, “Biyimb par okok nimb dipay aŋgak.” Aŋgek Jiysis aŋgak, “Bi kiyk key gok takes ma pikpay ak pen; ²⁷ chin ma pikoniŋgambun; kuyip miluk yowningamb rek ayip. Nand wič ak dam niŋg biyaŋ yokiy piys nind diningamban ak, meng minim ak tuŋglakiy niŋningamban; maniy maŋgiy won bap mindeniŋgamb. Diy dam takes chirmiŋay ak ŋinimin aŋgak.” Aŋgek mey, am aŋgak rek gak.

Biyomb Mindon Aŋgiy Penpen Aŋgyak
(Mak 9:33-37; Luk 9:46-48)

18 ¹ Jiysis binuk gok apiy nup aŋgyak, “Biyimb Gor diy kond mindip gok, an yomb yimb rek mindip?” ² Aŋgeyak Jiysis ŋapan sikoy bap suk aŋgek apek, di windin yirik ar kuyip siŋak jakňek mindaknij aŋgak, ³ “Nimbip niŋind yimb aspiy! Yimb yomb dun aŋgiy niŋbim ak kirgiy ŋapan sikoy siskoy diy mindpay rek mindem mey; Gor nimbip dinimuj rek ayniŋgamb. ⁴ Kun ak biyimb yimb yomb dinijg ŋapan sikoy biy rek mindiy mey, biyimb nuk diy kond mindeniŋgamb namb ak biyimb yomb rek mindeniŋgambay. ⁵ Pen biyimb yip gosimb niŋiy, ŋapan sikoy biy rek direp giniŋgambay gok; kuyip nep mer, yip sek direp giniŋgambay.

Biynimb Nup Kisen Nep Niqbay Gok Kuyip Tap Timey Gi Yombay
(Mak 9:42-48; Luk 17:1-2)

6 “Pen biynimb gunap biynimb yip gos kilis giy ma niqbay bap gey apyap pikningamb ak, timey yimb giningambay. Kuyip tiwniqg dam niqg yomb ak yokey niqg niqbiy kumbiyap ak girep gipyap. Yenen: kim mindiy timey giniqgambay kun rek yiwur yomb yimb diniqgambay.

7 “Biynimb mankumb biy mindpay gok miker yimb giniqgamb. Miñ timey ar ak giy, biynimb gunap kuyip gos ñey, ar kun ak giy apyap pikpay ak, timey yimb gip. Miñ ar kun ak; nind giyinqipay, miñiy gipay, kisen kuneq giniqgambay. Pen biynimb miñ ar kun ak gi yombay gok yiwur yomb yimb diniqgambay.

8 “Ñin akanj, tomb kind nimb bap tap siy tap timey gep rek ayonimuj; kind kun ak timbrikyoknimimb. Kun giy mey, tap siy tap timey gep ar ak kirgiy, perminddep ak diniqgambim. Pen mindrep ma giy, tap siy tap timey gep ar ak gi dand amiy, mon per yin mindip ak amniqgambim.

9 “Pen windin niqjy tap siy tap timey gep rek ayonimuj, windin piskind kun ak tungjiwyoknimimb. Kun giy perper mindenimimb rek ayniqgamb. Pen mer ak; tap siy tap timey gi mindiy miñmon Hel, mon key yinjap ak amniqgambim.

Kanj Siypsiyp Kurgak Añgiy Paydon Ay Añgak
(Luk 15:3-7)

10 “Niñrep ginimimb. ‘Ñapan sikoy gok tap yikop añgiy gos ak ma niñnimimb. Gor kuyip niñmindiy, enjol kuyip gok añgek, am windin yirik ar nup ak mindiyinq opay. 11 [Bi bap Ñinuk lum biy wak ak biynimb Nop ker ma mindpay gok kuyip diniqg ambak.]

12 “Bi bap kanj siypsiyp nuk ñin jiwiy onep mamind ak rek mindenqgamb. Pen nokom bap kurgeningamb nuk yerer giniqgamb? Gunap kuyip kirgek tap kaskas niñyaknij, nokom kurginiqgamb anup piyowek amniqgamb. 13 Nimbip niñind aspiy. Am piyow giranqgrang diy, miñmiñ yimb giniqgamb. Kanj nuk niñek tep gip rek ma giniqgamb; kanj nuk kurgek piyow niñniqgamb anup niñek tep kun ak key yimb giniqgamb. 14 Kun ak rek, Bapiy chin semb biyoj mindip ak, ñapan sikoy nuk bap ma kurginimuj añgiy niñimb.

Mam Ay Gok Kuyip Añgrep Ginimimb Añgak

15 “Biynimb Gor nup chinqey mam ay añgninqgambim gok, bap nimbij timey gonimuj; am nund yip key mindiy, tap ginimuj kun ak miseq añaqnimimb. Kun giy añaq niñdek mey, namam nanay nimbik yimb mindenqgamb. 16 Pen ma niñdek; am biynimb nokom akanj omijaal rek poñind amiy niñmindyaknij, minim añaqnimiy. 17 Pen kun gem ma

yimb niñdonimuñ; biyimb lotiw opay rek mañgiysek niñmindyakniñ angnimin. Pen ma niñdonimuñ, biyimb tap siy tap timey gipay gok kuyip gipim rek ak ginimimb.

¹⁸ “Kun ak nimbip niñjind aspiyn. Minim kun ak rek man ar biy tuñgasik ay, mer angeningambim, Gor nuk semb biyoñ mindiy, kunep mer angningamb; pen yaw angeningambim, nuk kunep yaw angningamb.

¹⁹ “Ninjind yimb aspiyn. Biyimb omijal mankumb biy mindiy, minim aŋg ar nokom ay, Gor nup angnieniŋgayr; Bapiy semb biyoñ mindip ak angnieniŋgayr rek giniŋgamb. ²⁰ Pen biyimb omijal akaŋ, omijal nokom rek, gos yip niñiy, ap nan-geniŋgambay, yand namb kuyip okok wopsakiy mindenieniŋgayn aŋgak.”

Bi Wong Giñemb Tep Mer

²¹ Piyta Jiysis mindek maŋ sijak apiy aŋgak, “Biyomb! Mam gunap yip ñin yerip yerip rek timey gey kuyip niñiy kirginim? Ñin onep ar ak rek akaŋ?” ²² Aŋgek Jiysis aŋgak, “Yand nip, ñin onep ar rek ma angnieniŋgayn; ñin jiwiy ñin jiwiy onep ar ak rek angnieniŋgayn.” ²³ Mam gunap nimbip timey gey, niñiy ma kirgiñgambim ak, minim mindenieniŋgamb. Pen Gor nuk giniŋgamb ak; kesim angnieniŋgispbyn biy rek. ²⁴⁻²⁵ Biyomb ak, bi nup wong giyak gok, tap day yip gok pen ñim aŋgek, bi tap day nuk maniy yir ñin jiwiy kuŋay yimb nep mindek bap nup dand wiyak. Pen bi kun ak tap day yomb yimb mindek, pen ñinimbuñ rek ma ayak. Kun gek biyomb ak niñiy, binuk gunap kuyip aŋgak, ‘Gip kun ak nup diy; biy ñapan, tap nuk yerip yerip mindip gok mañgiysek diy, dam maker ayem taweniŋgiy, maniy kun ak dap yip ñinimimb aŋgak.’ ²⁶ Kun aŋgek bi kun ak pen; kongim yimiñ, jiy kuyaŋgiy, biyomb anup angak, ‘Nand yip simb niñiy kond mindenimin; tap day nak kun ak mangiysek day paŋgniŋgayn aŋgak.’ ²⁷ Aŋgek, biyomb ak nup simb niñiy, tap day nuk kun ak kirgak.

²⁸ “Kun giy kirkakniñ, nuk pen amiy niňjak; binuk yip wong giyinŋipiyr ak ap mindek. Niñiy nup kuŋam chichiy diy angak, ‘Nip maniy yir nokom bap ñinik ak, yip pen ñan angak.’ ²⁹ Aŋgek binuk yip wong giyinŋipiyr kun ak kongim yimiñ, jiy kuyaŋgiy aŋgak, ‘Yip simb niñiy kond mindenimin; tap day nak kun ak, mangiysek day pangniŋgayn aŋgak.’ ³⁰ Aŋgek bi kun ak minim nup ak ma niñiy aŋgak, ‘Nip dam kalambis ayenieniŋgayn, tap day kun ak day paŋgiy nep mey, mis amningamban angiy,’ nup dam kalambis ayak. ³¹ Kun gek binuk yip wong giyinŋipay gok kuyip simbwur timey gek, am biyomb kiyk anup minim kun ak aŋgñiyak. ³² Aŋgñeyak, biyomb ak, binuk kun anup suk aŋgek apek angak, ‘Nand bi timey yimb. Yip siy aŋgamban, nip simb niñiy tap day yand nip mindip ak kirpiyn.’ ³³ Pen yenen, bi yip wong gipiy anup simb niñiy, ma kirpan? ³⁴ Nup pen yenen dam kalambis ay, bi kalambis kond mindip anup apan, “Nup kalambis ayey, yiwr gakniñ mindiy, tap day yip ak day paŋgiy nep mis amningamb apan” aŋgak.’

“Bi kun ak, binuk yip wong giyingipiyr anup, simb ma niŋjak ak mey; biyomb ak, bi kun anup dam kalambis ayak.³⁵ Nimb mam gunap kuyip kunep geniŋgambim, Bapiy semb biyoŋ mindip ak, nimbip pen kunep giniŋgamb. Kun ak kuyip simb yimb niŋiy, nimbip timey gipay ak niŋiy kirginimimb anŋak.”

Biyn Diniŋ Pisnep Diniŋgiy
(Mak 10:1-12; Luk 16:18)

19 ¹Jiysis minim kun ak anŋjiwiy, miňmon Galiyliy kirgiy; miňmon Jiwdiya Joden ŋiŋ kind akdoj ken amnak. ²Amek biynimb kuŋay yimb nep nup kisen geyak, biynimb tap gak gok kuyip gek suŋ ayak.

³Pen bi Peresiy gok, nup anŋnijon yerip rek angnimuŋ anŋiy, apiy anŋyak, “Low chin ak, biyn ak tap sikoy bap girep ma gek, nup anŋyokniŋ anŋyokniŋgambun akan; nand yerip gos niŋban?”

⁴Anŋey Jiysis anŋak, “Baybol buk tikyak ak nimb ma niŋbim? Miňmon alwol gayak ŋin ak, bi bap biyn bap gayak. ⁵Gor anŋak ‘Ar kun ak mey bi gok, nop nonim yip mindiy, biyn diyiŋ kuyip kirgiy kiykber jimniy kiner mumbwak nokom yimb ayip anŋak.’ ⁶Kun ak Gor anŋek mumbwak kiyk nokom ayniŋgamb kun ak, bi gunap tikjakiy kuyip anŋ tungasik keykey ma ayniŋgiy anŋak.”

⁷Jiysis kun anŋek, bi Peresiy gok nup anŋyak, “Pen yenen Mosis minim bap tikiy anŋak, ‘Biyn anŋyokniŋ; biyn biy pisnep kirsipiyn anŋiy, minj band bap tikniy anŋyokniŋmimb anŋak?’ ”

⁸Anŋeyak Jiysis anŋak, “Nimb biynimb maŋgiysek, minim kun ak ma niŋdiyipim ak mey, Mosis kun anŋak. Pen Gor biynimb gayak ŋin ak kun ma giyiŋgipay. ⁹Nimbip aspiyn; bi an biynuk bi bap yip di ger mer; yikop nep anŋyokiy, biyn kisen diniŋgamb ak; Gor niŋek timey yimb giniŋgamb anŋak.”

¹⁰Anŋek binuk gok anŋyak, “Bi gok biyn diy yikop kirgiŋgiy rek ma ayip ak, biyn ma diniŋgiy ak tep rek ayip anŋyak.”

¹¹Anŋeyak Jiysis anŋak, “Bi maŋgiysek yikop mindenŋgiy rek ma ayip. Gor biynimb yikop mindenŋgiy anŋiy anŋayak gok nep, yikop mindenŋgiy rek ayip. ¹²Bi gunap walak dey mey, biyn ma dipay. Gunap ma ayek mey ma dipay. Gunap Gor biynimb diy kond mindenŋgamb wong ak gun anŋiy, ma dipay. Pen minim apim kun ak, biynimb diniŋ giniŋgiy gok, diniŋgiy anŋak.”

Jiysis Ŋapan ɻaŋ Gok Kuyip Jun Diniŋjak
(Mak 10:13-16; Luk 18:15-17)

¹³Biynimb gok Jiysis Ŋapan chinup gok ŋin jun ar biyoŋ diniŋaŋ anŋiy, dand apeyak, binuk gok kuyip niŋchikiy anŋyak. ¹⁴Kun anŋeyak Jiysis

pen ñapan kun gok suk aŋgek wiyaknij, binuk gok kuyip aŋgak, “Kuyip yenen aŋg gipim! Ñapan sikoy gok kirgem yip ker wiyaŋ. Gor biyimb diy kond mindenŋgamb gok mey, ñapan sikoy kun gok rek ar aŋgak.”
 15 Kun aŋgiy, ñin nuk ak ñapan sikoy kun gok jun ar ak ay, kuyip bilesiyam giy, miñmon wikan bap amnak.

Bi Tap Kuŋaynep Mindek Bap
(Mak 10:17-31; Luk 18:18-20)

16 Bi bap Jiysis mindek ak apiy aŋgak, “Tiysa. Yand tap yerip tep ak giy, Gor yip dek perper mindenŋgayn?”

17 Aŋgek Jiysis aŋgak, “Yenen yip tap yerip tep, tap yerip timey aŋgiy aŋgnijban? Gor nokom mey bi tep. Pen perper mindenim aŋgiy, low minim aŋgiy tikyak gok ma timbriknimin aŋgak.”

18 Aŋgek aŋgak, “Low ar akay rek aspan?” Aŋgek Jiysis aŋgak, “Chip ma ñaŋgnimimb. Biyn siy bi siy ma ginimimb. Tap siy ma dinimimb. Yesek ma aŋgnimimb. 19 Nap nanim minim aŋgnijiy rek niŋiy kindik ginimimb. Biyimb gunap kuyip, nimb key wasemb aypim rek ginimimb aŋgak.”

20 Kun aŋgek, bi paranj kun ak aŋgak, “Low minim gok maŋgiysek niŋdipiyn. Pen tap yerip ak giy, Gor yip dek perper mindenŋgayn aŋgak.”

21 Aŋgek Jiysis aŋgak, “Mindrep yimb giyn aŋgiy, tap nak gok maŋgiysek yokiy maniy diy, biyimb yimgeprek gok kuyip ñiy mey, mind tep gep nand ak mindenŋgamb Gor miñmon biyon. Pen apiyn rek giy apiy, yand yip taŋgonjur aŋgak.”

22 Aŋgek, tap nuk kuŋay mindek rek, minim kun ak niŋiy, gos kuŋay niŋyinj amnak.

23 Pen nuk kun giy amnaknij, Jiysis binuk gok kuyip aŋgak, “Yand nimbip niŋind yimb aspiyn. Biyimb maniy tap kiyk kuŋay mindenŋgamb gok, Gor nup kosyam gosimb niŋey, kuyip diy kond mindenŋgamb. 24 Kanj kamel gok, ñiw lekpay miŋgan ak amniŋ amninggambay; pen biyimb tap kuŋay mindip gok, Gor nup kosyam gos niŋey, kuyip diy kond mindenŋgamb aŋgak.”

25 Jiysis binuk gok minim kun ak niŋiy, gos yomb niŋiy aŋgyak, “Aspan kun ak, biyimb yerip rek gok Gor diy kond mindenŋgamb?”

26 Aŋgeyak Jiysis kuyip niŋyinj aŋgak, “Biyimb gok key giniŋgiy rek ma ayniŋgamb; Gor nep mey yerer giniŋ giniŋgamb aŋgak.”

27 Jiysis kun aŋgek, Piyta angak, “Ninan! Tap chin gok maŋgiysek kirgiy, nand yip nep chingiy tapun ak; chin pen tap yerip diningambun?”

28 Aŋgek Jiysis aŋgak, “Yand nimbip aspiyn; Bi bap Ñinuk ñin kisen ak mokyaj ñiluk giy apiy, biyimb maŋgiysek kond mindenŋgamb. Ñin kun ak mey, nimb bi yip kisen giniŋgambim gok kune p aŋgen Yisrel biyimb

kiñij onep wimingan ak kuyip kond mindenijgambim. ²⁹ Biyimb yip gosimb niñiy; numam nunay, nop nonim, korip wongday, tap yerip yerip okok kirginiñgambay gok, Bapiy kuyip sakiy ma giniñgamb. Tap kun gok rek kuyip pen kuñay yimb ñiy, gek perper mindenijgambay. ³⁰ Biyimb kuñaynep miñiy yomb mindpay gok, sikoy tam okok mindenijgambay; biyimb sikoy tam okok mindpay gok, biyimb yomb mindenijgambay angak.”

Biyimb Miñ Wayn Woñg Gipay Añgiy Paydon Ay Añgak

20 ¹Jysis kun añgiy añgak, “Gor biyimb diy kond mindenijgamb ak, kesim ar biy rek mindip. Bi wayn woñg nop bap, bi gunap am dand apen woñg yip ak giyañ añgiy, kisyim tikjakiy, ² am bi gunap piyow niñiy, nimbip maniy kun kun giy tawningayn añgiy, kiy yip minim ang ar nokom ay, añgyokek am wayn woñg nup ak gi mindenijgambay. ³Pen pumb ak yep namb siñak araniñgamb won ak, maker namb ak amiy niñningamb; bi gunap yikop mindenijgambay. ⁴Kuyip niñiy añgniñgamb, ‘Nimb kunep am woñg yip ak geniñgambim; nimbip maniy ñimbay rek namb ak ñiniñgayn añgniñgamb.’ ⁵Añgek, am woñg nup ak geniñgambay. Pen pumbnamb yomb biyon won ak sek, pumb kuyim giniñgamb won ak sek minim kun ak nep añgiy, bi gunap sek dek, woñg nup ak geniñgambay. ⁶Pumb sajind amniñg giniñgamb won ak, tip ak maker namb amiy niñningamb: bi gunap sek ap mindenijgambay mey; kuyip añgniñgamb, ‘Nimb yenen ñin biy woñg ma giy, yikop yimb mindpim?’ ⁷Añgek, nup añgniñgambay, ‘Bi bap chinup woñg bap ma ñimb añgniñgambay.’ Añgeniñgambay añgniñgamb, ‘Nimb kunep am wayn woñg yip ak gem añgek;’ ⁸am woñg geniñgambay. Duñgep won ak, biyomb kuskus nuk anup añgniñgamb, ‘Am bi woñg yip gispay gok kuyip angey apey; bi kisen opay gok maniy kuyip ak nind ñiy, bi nind opay gok kuyip, kisen ñiminim añgniñgamb.’

⁹“Añgek bi kuskus ak, bi kun gok kuyip suk añgek apey, bi pumb panjind amnakniñ ap woñg geniñgambay gok, ap maniy kiyk ak nind dininjambay. ¹⁰Pen kiyk kun giy diyakniñ, bi nind añgek ap woñg geniñgambay gok maniy yomb ak diniñgambun añgniñgambay ak pen, kisen diyiñ niñningambay maniy namb kun anep dininjambay. ¹¹Diy, day bi wayn woñg nop nimb ak yip penpen añgiy añgniñgambay, ¹²‘Chin yenen bi kisen opay gok maniy dipay rek nep dipun? Kisyim tikjakiy pumb sinjrimey niñakniñ, woñg gon gon yiruk gip ak pen; bi ap sikoy won bap gambay gok, kuyip maniy ñimban rek nep chinup ñimban añgniñgambay.’ ¹³Añgeniñgambay bi woñgday nop nimb ak ninij, bi kiyk bap nup añgniñgamb, ‘Mam niñan! Nimbip timey ma gipiyn; maniy ñiniñgayn apiyn rek ñimbiy. ¹⁴⁻¹⁵Bi kisen opay gok, bi nind opay gok yip andip andip ñiniñg ñiniñgayn; ak tap yand. Kun ak bi gunap yergiy

mer aŋgningambay. Kuyip monmon ñimbiyn ak nimbip yenen miluk yowip. Maniy ñimbiyn ak dand korip nimbik amnim aŋgningamb!”

¹⁶ Jiysis kesim kun ak aŋg day jiwiy aŋgak, “Biyimb nind mindpay gok, kisen mindenŋgambay; biyimb kisen mindpay gok, nind mindenŋgambay aŋgak.”

Jiysis Kumiy Tikjakniŋgayn Aŋgiy Tip Aŋgak
(Mak 10:32-34; Luk 18:31-34)

¹⁷ Jiysis Jerusalem amyiŋ, kinjeŋnamb okok binuk onep wimiŋgan ak kuyip dand gol okok amiy key mindyakniŋ aŋgak, ¹⁸“Niŋim! Chin Jerusalem amon, Bi bap Ñinuk nup mimung giy, di biyomb Gor nup simbongep gok sek, bi low tiysa gok sek ñin ar kuyip ak ayeningambay, kiyk minim aŋgiy aŋgningambay ‘Bi biy nup pikayep aŋgningambay.’ ¹⁹Kun aŋgiy, Jiwda kay kuyip ŋenningambay, nup aŋgjiwiy, tapin pikiy, dam mon kiros bak biyon ñaŋgbirikayey kumniŋgamb ak pen; ñin omijal nokom mindiy, tip ak tikjakniŋgamb aŋgak.”

Jemis Yip Jon Yip Biyomb Mindniŋ Gos Niŋrik
(Mak 10:35-45)

²⁰ Sebediy ñinuk omijal ak kuyip, nonim poŋind Jiysis mindek ak apiy, jun paŋgiy aŋgak, “Yand minim bap mindamb aswiyn aŋgak.”

Aŋgek Jiysis aŋgak, “Minim kun ak yerip?”

²¹ Aŋgek aŋgak, “Yip tep giniŋgamb ak; kisen nand kiyŋ yomb mindiy, biyimb kond mindenŋgamban ñin ak, ñi yand omijal ak bak nip siŋak pis pis bisginingayr aŋgak.”

²² Kun aŋgek Jiysis pen, yiwr diniŋgamb rek paydoŋ ay aŋgak, “Minim yip aŋgniŋbim ak, niŋrep ma gipim. Nirmijay ñiŋ silik yand ñiŋniŋ gispiyn ak kune ñiŋniŋgayr?” Aŋgek, “Yaw! Ñiŋningambur aŋgrik.”

²³ Aŋgerik aŋgak, “Niŋind apiy. Ñiŋ silik ñiŋniŋ gispiyn ak ñiŋniŋgayr ak pen, an ajind pis, an yipund pis mindenŋgayr ak ma aŋgayniŋgayn; minim kun ak Bapiy minim nuk. Binuk aŋgayip gok biyomb kun ak rek mindenŋgambay aŋgak.”

²⁴ Binuk omijal minim kun ak aŋgerik, binuk onep wanjrem ak niŋiy, kuyip mamiymiaj minim yomb aŋgyak. ²⁵ Jiysis pen kuyip maŋgiysek aŋgek apey aŋgak, “Biyomb miňmon okok, biyimb gok kuyip kond mindiy minim kilis giy aŋgey ŋawil dipay ak niŋbim. ²⁶ Pen kiyk gipay rek ma ginimimb. Bi nimb bap biyomb mindenŋ ginimuŋ ak, bi tam okok rek mindiy, nimbip gunap wong giňnimuŋ. ²⁷ Pen bi nimb bap, biyomb yimb mindenŋ ginimuŋ ak, bi sikoy tam okok rek mindiy, biyimb gok wong giňnimuŋ. ²⁸ Bi bap Ñinuk ak, wong yip giyaŋ aŋgiy ma wak; biyimb gunap kuyip wong giňi dand amiy, kisen tap siy tap

timey gipay rek tip kuyip ak diy kumen kiyk kim amniŋgiy aŋgiy awak aŋgak.”

Jiysis Gek Bi Windin Koy Gak Omiŋal Ak Tip Niŋrik
(Mak 10:46-52; Luk 18:35-43)

²⁹ Pen Jiysis dawin yomb Jeriykow kiriŋ amnakniŋ, biynimb kuŋjaynep kisen guyak. ³⁰ Bi windin koy omiŋal ak lor gol siŋak bising mindrikniŋ, Jiysis asaw argey niŋiy, meŋ miŋgan dand araniy aŋgrik, “Depiyt Ņinuk. Chirup simb niŋnimin aŋgrik.”

³¹ Angerik biynimb gok, kuyipmiŋjay niŋchikiy aŋgiy, “Kilpul ma aŋgiy aŋgak.” Kun argeyak, minim kuyip ak ma diy, meŋ miŋgan dand araniy aŋgrik, “Depiyt Ņinuk! Chirup simb niŋnimin aŋgrik.” ³² Kun anger Jiysis ap minderik siŋak aland giy, kuyipmiŋjay aŋgak, “Chirup yergaŋ aŋgiy, suk aspiyr?” ³³ Angek aŋgrik, “Biyomb! Chirup windin koy gip ak, gey niŋjur aŋgrik.” ³⁴ Angerik Jiysis kuyipmiŋjay simb niŋiy, windin kuyip ak diniŋek, won kun anep suŋ ayek, nuk amnakniŋ, kisen girik.

Jiysis Nup Kiŋ Chin Aŋgiy Dand Jerusalem Amniyak
(Mak 11:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)

21 ¹ Jiysis binuk gok yip Jerusalem maŋ maŋ giy, miňmon sikoy Betpasiy, Oliyp dum maŋ siŋak amjakiy, binuk omiŋal aŋgyokiy aŋgak, ² “Nirmiŋjay miňmon wikan bindoŋ amiŋ niŋniŋgavr: doŋgiy marip biynimb ma dand tapay bap nonim yip tiwniŋ ayey mindenŋgamb. Miň ak wiſikiy pojind winimiyr. ³ Pen biynimb gunap apiy yenen kanj doŋgiy chinup ak wiſik dand amjipiyr aŋgeningiy aŋgnimiyr, ‘Biyomb ak woŋg mindek aŋgamb diniŋ opur aŋger, yaw aŋgey dand winiŋgavr aŋgak.’” ⁴ Pen kuyipmiŋjay yokek diniŋ ammirik kun ak, bi Gor minim aŋgep bap giniŋgamb aŋgiy tikak rek nep gak. Nuk aŋgak:

⁵ “Jerusalem biynimb kuyip aŋgnimimb, ‘Biyomb nimb ak doŋgiy ar bisgiy nimbip ker asaw. Nuk bi yikop rek bap doŋgiy ňiluk ar ak bisgiy asaw aŋgnimimb’ aŋgak.”

⁶ Pen Jiysis binuk aŋyokek ammirik omiŋal kun ak, aŋgak aŋgak rek, ⁷ doŋgiy marip ak sek pojind aperik, binuk gok chech tuŋgasikiy, doŋgiy marip ar ak ayeyak, ar kun ak bisgak. ⁸ Biynimb kuŋjaynep Biyomb asaw aŋgiy, chech paryomb kiyk aryɔŋ ay mindeyak gok tuŋgasik kinjeŋram ak ayak. Gunap am minj kas mon kas okok timbrik dapiy ayak. ⁹ Pen nup piŋiy kus kus giy amyŋg aŋgyak:

“Depiyt tikek, tik dand amiŋ tikip ak owip biy. Niŋim! Gor nup yokek owip. Gor nup tep aspun aŋgyak!”

¹⁰ Jiysis Jerusalem amjakakniŋ, biynimb gok aŋg amiŋ apiy giy aŋgyak, “Bi kun ak an aŋgyak.” ¹¹ Argeyak, biynimb Jiysis yip wiyak gok aŋgyak,

“Bi biy mey Jiysis; bi Gor minim aŋgep Nasaret Galiyliy propens nimb ak aŋgyak.”

Jiysis Biynimb Gor Aŋgniŋep Korip Biysniys Geyak Gok, Yuk Mis Yokak
(Mak 11:15-19; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)

12 Jiysis Gor aŋgniŋep korip miŋgan biyaŋ amiy: biynimb tap maker ay geyak gok, kuyip maŋgiyek yukyokiy, boŋg band maniy ay yimjik geyak gok tuŋgandikiy, bi yakir yokyinq cheya bisiŋ mindeyak gok tuŋgandikiy gak. 13 Kun giyinq, kuyip aŋgak, “Baybol buk tikuak ak, Gor aŋgak, ‘Korip yand ak yip aŋgniŋep.’ Pen nimb gispim ak, bi tap siydep kapkap weying mindpay korip bap rek ayip aŋgak.”

14 Pen Jiysis Gor aŋgniŋep korip miŋgan kun ak mindaknij, biynimb windin koy giy, tomb timey giy gak gunap apeyak, kuyip gek suŋ ayak. 15 Nuk tap mageprek gek, ŋapan sikoy gok suk aŋgyinq aŋgyak, “Depiyt Ŋinuk. Tap mageprek gipan! Wis-ey! aŋgyak.” Pen kiyk kun aŋgeyak, bi Gor nup tap simbonqep yomb gok sek, bi low tiysa gok sek, kuyip miluk yimb yapek aŋgyak, 16 “Nip aspay ak nijsipan? Aŋgey kirgiyan aŋgyak.” Aŋgeyak Jiysis aŋgak, “Aspay ak nijsipiyn ak pen; ŋapan ḥaŋ gok kuyip gos tep ŋen, yimb yip dand araniŋgambay aŋgiy tikuak ak ma niŋbim?”

17 Kun aŋgiy, kuyip kirgiy, am miňmon sikoy Beteniy kinak.

Jiysis Mon Kiyaw Bind Ak Aŋgek Milip Gak
(Mak 11:12-14, 20-24)

18 Minek Jiysis andkind Jerusalem winiq, kinjeŋnamb okok apek yiwan gek, 19 kinjeŋram gol sijak mon kiyaw bind bap niŋiy kiňiŋ sijak amiy niŋak: maŋgiy ma piyak; kas gok nep mindek. Kun gek aŋgak, “Mon bind biy kisen maŋgiy ma yimb piyiniŋgamb aŋgak.” Kun aŋgaknij, day kiyaw bind kun ak milip gak. 20 Binuk gok niŋiy, wal aŋgiy aŋgyak, “Yergiy mon kun biy kasek milip gisap?” 21 Aŋgeyak Jiysis kuyip aŋgak, “Pen niŋim! Chin aŋgon kuneŋ giniŋmuŋ aŋgiy, gos okok ma niŋnimib; Bapiy yomb nuk giniŋgamb aŋgiy, gos nokom niŋem, giniŋgamb. Pen kun anep mer; miňmon dum biy liŋg ŋiŋ yomb namb sijak amnaŋ aŋgem, gek amniŋgamb. 22 Gor chinup direp giniŋgamb aŋgiy aŋgniŋem, aŋniŋgambim rek giniŋgamb aŋgak.”

Nip An Aŋgek Kun Girapan
(Mak 11:27-33; Luk 20:1-8)

23 Jiysis Gor aŋgniŋep korip ak amiy, biynimb gok kuyip minim aŋgnaknij, bi Gor nup simbonqep yomb gok sek, bi minim tungasikep gok sek apiy, nup aŋgyak, “Nip an kun ginimin, kun ginimin aŋgek, girapan?”

24 Aŋgeyak Jiysis pen aŋgak, “Nimbip minim bap aŋgniŋen, yip aŋgñem, pen an aŋgek girapiy ak, nimbip aŋgñiniŋgayn. 25 Jon biynimb

gok kuyip ap ñing pikñak ak, gos nuk key niñiy gak akañ, Gor aŋgek ap kun gak?" Jiysis kun aŋgek, kiyk key aŋgnij aŋgnij giy aŋgyak, "Chin Gor yokek ap gak aŋgoniñgambun; chinup aŋniñgamb, 'Kun ak Jon aŋcip ak yenen ma niñdipim aŋgnijgamb.'²⁶ Pen Jon gos nuk key niñiy ap gak aŋgoniñgambun; biyimb gok Jon bi Gor minim aŋgnemb apay rek chinup kuñay aŋniñgambay aŋgyak."²⁷ Kun aŋgiy Jiysis nup aŋgyak, "Chin ma yimb niñbun aŋgyak." Aŋgeyak kuyip aŋgak, "Yip ma aŋgnimbim rek yand pen, an aŋgek ap gispiyn ak nimbip ma aŋgniniñgayn aŋgak."

Bi Mamiymiñjay Aŋgiy Paydoñ Ay Aŋgak.

²⁸ "Pen nimb yerip gos niñbim? Bi bap ñinuk omijal mindenigamb. Ñinuk nind ak nup miñiy wayn wong ak am gey aŋgek,²⁹ ma am giniñgayn aŋgiy, kisen pen gos andikiy niñiy, am wayn wong ak geniñgamb.³⁰ Nop pen am ñi kisen anup kuneñ aŋgek, yaw giniñgayn aŋgnijgamb ak pen, ma am giniñgamb.³¹ Pen ñi omijal kun ak, an nop aŋgnijgamb rek niñdiniñgamb?" Aŋgek Jiwda biyomb kun gok aŋgyak, "Ninuk nind ak nop aŋgnijgamb rek giniñgamb aŋgyak." Aŋgeyak Jiysis aŋgak,³² Nimbip niñind aspiyn: nimb yikop mindpikniñ bi takes diy maniy yesek gunap dipay gok sek, kinjeñram biyñ gok sek Gor biyimb diy kond mindenigamb kiñij ak mindonjun aŋgiy, nimbip tawsak aysipay.³³ Jon bi ñing pikñemb ak apiy nimbip, suŋ mindenigambim minim ar ak aŋgnijingip ak pen; kindik ma gipik. Bi takes diy maniy yesek gunap dipay gok sek, biyñ wañ siy dipay gok sek minim kun ak niñiy kindik giyak. Kiyk giyak kun ak niñiy, nimb yenen gos kisenimb bap niñiy, Jon nup minim ak ma dipik.

Jiwda Biyimb Sisker Guyak Ar Ak Paydoñ Ay Aŋgak (Mak 12:1-12; Luk 20:9-19)

³³ Jiysis aŋgak "Miñiy minim paydoñ ay bap sek aŋgnij gispiyn. Bi mankumb nop nimb bap miñ wayn wong ak gi yimiñ wariy giy, miñ maŋgiy piksimbjakep kiwok bap gayniñgamb. Gay, miñ maŋgiy ak ap siy ñiñningiy rek ayip ak niñmindenjun aŋgiy, korip paryomb yiñ akyoñ bap giy; bi gunap kuyip miñ wong yip ak kond mindenimimb; kisen piy pik gek, yip gunap nimb gunap dinimimb aŋgiy, miñmon paryomb okok amniñgamb.³⁴ Miñ maŋgiy ak pik gakniñ, binuk gok kuyip, yip gunap am dand wim aŋgek,³⁵ kiyk amjakey, bi wayn wong gi mindenigambay gok tikjakiy, bi bap nup gamb pikniñgambay; bap nup kamb jiñ pikniñgambay, bap nup pisnep pikayey kumniñgamb.³⁶ Kun gey bi miñ wayn wong nop nimb kun ak, bi tapin kaw bap pen aŋgyokniñgamb. Aŋgyokek ameningambay, bi miñ wayn wong geniñgambay gok, kuyip kuneñ giniñgambay.³⁷ Kun gey, bi wayn wong nop nimb ak, Ñiyand ak yoken mey,

minim nup ak niñningambay aŋgiy, aŋgyokek amniñgamb. ³⁸ Amjakek, bi wayn wong gi mindenñaŋgambay gok nup niñiy, kiyk key aŋningambay, ‘Bi wong nop nimb ñinuk ak asaw biy. Nop tip ak diniñg gisap rek nup pikayon kumek, kisen tap wong guniy maŋgiysek diniñgambun aŋgniñgambay.’ ³⁹ Kun aŋgiy, nup dand wongday gol okok ami, pisnep pikayniñgambay.

⁴⁰ “Kun geniñgambay, kisen bi wongday nop nimb ak apiy, kuyip yerer giningamb aŋgak.”

⁴¹ Aŋgek Jiwda kay aŋgyak, “Bi timey giniñgambay kun gok kuyip geniñgamb, yiwr yomb yimb diy kumniñgambay. Kisen pen biynimb tep gunap diy, kuyip miñ wayn wong nup dayenñaŋgamb, wong kun ak giningambay. Miñ maŋgiy pik giningamb ñin ak, nup rek ak jiw dam ñiningambay aŋgyak.”

⁴² Aŋgeyak Jiysis aŋgak “Ak niñind apim. Baybol buk minim tikyak ak niñbim rek ayip. Tiky aŋgyak;

‘Bi korip gep gok kamb ma dinjun aŋgiy kirgiyak ak; miñiy korip sap namb biyaŋ rek ak mindip. Gor kun gek niñon, tep yimb gip aŋgyak.’

⁴³ “Korip sap namb biyaŋ nup ma dipim kun ak, Gor nimbip Jiwda kirgiy, biynimb key okok nimb tap nup ñemb rek mindenñaŋgambay gok kuyip diy kond mindenñaŋgamb. ⁴⁴ Biynimb kamb ar kun ak apyap pikningambay gok kuyip tapin nep pikningamb; biynimb kamb kun ak puŋgjiw apyapiy aybirikniñgamb gok, pisnep piksimbjakniñgamb aŋgak.”

⁴⁵ Bi Gor nup simbongep yomb gok sek bi Peresi yomb gok sek, Jiysis minim paydoŋ ayak kun ak kuyip nep aŋgek, ⁴⁶ nup miñ ayun aŋgiy gos niñyak ak pen; biynimb gok Jiysis nup bi Gor minim aŋgep aŋgyak ak niñiy, chinup kunay aŋgniñgambay aŋgiy, nup tap bap ma guyak.

Gor Biynimb Diy Kond mindenñaŋgamb Ak, Kesim Ar Biy Rek Mindip

22 ¹Jiysis tip ak paydoŋ ay aŋgak, ²“Gor biynimb diy kond mindenñaŋgamb minim ak aspiy biy rek:

“Bi kiŋ bap ñinuk ak biyñ diniñg gek, tap yomb ñiñning, keñmaŋgiy dap nan-giy, ³ binuk gunap aŋgyokiy, biynimb aŋgaynik gok am aŋgem apey, tap yomb ak ñiñjun. Aŋgek am biynimb kun gok kuyip aŋgniñgambay ak pen; kiyk kirgiñgambay. ⁴ Kun gey binuk gunap pen tip ak aŋgyokiy aŋgniñgamb, ‘Nimb am biynimb kun gok kuyip aŋgnimimb, ‘Biyomb ak, makaw yomb gunap, marip gunap pikay, tap okok maŋgiysek moka giy, winiŋgiy aŋip aŋgnimimb!’’ ⁵ Kun aŋgek kiyk am aŋgenñaŋgambay, minim kuyip ak diyokniñgambay. Gunap tap wong kiyk okok amniñgambay. Gunap maniy wong kiyk ak geniñgambay. ⁶ Pen gunap, kiyk bi nup gok gi timey giy, pikayey kumniñgambay.

⁷ “Kun gey, kiyk niŋek simbwur nup ak timey gek, amiabi nuk gok aŋgyokek, am biynimb timey giniñgambay kun gok kuyip pikaydiy,

korip kuyip gok dangiyjiw pikey amniñgamb. ⁸ Pen bi nup woñg giñemb gok kuyip aŋgninqamb, ‘Keñmaŋgiy tap gok dangiy nan-gipun ak pen; biynimb nind suk aŋgnik gok ma opay. ⁹ Kun ak nimb am kinjeñ tam okok mindiy, biynimb niñnimimb okok kuyip monmon pojind apem tap yomb ŋiñjun aŋgninqamb.’ ¹⁰ Kun aŋgek binuk gok am kinjeñ tam okok mindiy, biynimb timey giniñgambay gok, biynimb tep giniñgambay gok monmon pojind apey; biyn diy tap yomb ŋiñningambay korip miñgan kun ak timbik giy yimb aŋgiy mindeninqamb.

¹¹ “Bi kiȳj ak pen; biynimb opay kun gok niñjyn aŋgiy, korip miñgan biyañ amiñ niñningamb: bi bap chech ay korip miñgan kun biyañ oweñ ak ay ma mindeninqamb. ¹² Kun gek nup aŋgninqamb ‘Bungiy! Yenen, biyn diy tap ŋiñning chech aypay ak ay mer; yikop nep ap mindpan?’ Aŋgek bi kun ak pen minim bap ma aŋgeninqamb, ¹³ bi kiȳj ak binuk gok kuyip aŋgninqamb, ‘Bi biy ŋin tomb nup gok tiwniñgrimbikiy, dam kisyim owip namb akyaj diyokem, biynimb mindpay kun gok yip meñg kamb siwbirikiy, siy aŋg mindeninqiy aŋgninqamb.’”

¹⁴ Jiysis paydoñ ayak minim kun ak aŋgidiy, kuyip aŋgak, “Gor biynimb kuŋaynep suk aŋgip ak pen; maŋgiysek ma diniñgamb. Biynimb gunap nep dininqamb aŋgak.”

Gapman Biyomb Siysa Nup Takes Ŋemb Akañ Aŋgyak (Mak 12:13-17; Luk 20:20-26)

¹⁵ Pen bi Peresiñ gok, Jiysis nup minim yerip ak aŋgon, pen aŋgek niñjy, nup dam miñ ayjun aŋgiy, minim aŋgnij aŋgnij giy, ¹⁶ bi kiȳk key gunap, Herot binuk gunap yokey, Jiysis mindek ak amiñ aŋgyak, “Nand bi minim niñjind yimb nep apan. Bi gunap niñjy ma pirkpan, Gor aŋgip rek nep niñjy biynimb aŋgnimban. ¹⁷ Kun ak nand gos yerip niñban? Chin Yisrel biynimb gok, Siysa biyomb miñmon Rom nimb anup takes pikep akañ ma pikep?” ¹⁸ Aŋgeyak Jiysis minim yesek aŋgyak kun ak niñjy aŋgak, “Yip yenen nembnemb giȳing ap kun giy aŋgnijbim? ¹⁹ Takes pikpay maniy bap ñem niñjyn aŋgak.” Aŋgek nup maniy won bap dap ñeyak niñjy, ²⁰ kuyip aŋgak, “Maniy won kun biy an kawnan ak sek, yimb ak sek mindip?” ²¹ Aŋgek aŋgyak, “Ak biyomb Siysa mindip aŋgyak.” Aŋgeyak Jiysis kuyip aŋgak, “Kun ak Siysa yip ginimimb aŋgip gok, nup ginimimb; Gor yip ginimimb aŋgiy niñjimb gok, nup ginimimb aŋgak.” ²² Kun aŋgek kiȳk gos kuŋay niñjy, nup kirgiy amniyak.

Kumiñ Tip Tikjakpay Akañ Aŋgiy, Jiysis Nup Aŋgnijyak (Mak 12:18-27; Luk 20:27-40)

²³ ŋin kun anep, Sanjiwiñ bi gunap Jiysis mindek ak wiyak. Sanjiwiñ biynimb gok biynimb kumiñ tip ma tikjakpay apay ak mey, ²⁴ Jiysis mindek ak apiy aŋgyak, “Tiysa. Mosis aŋgak, ‘Bi bap biyn diy, ŋapan

tikiy mer, yikop kumeningamb, numam bap biyn kun ak diy, ñapan nup gok angyi tikningamb angak.²⁵⁻²⁸ Kun ak, bi kiñij sek onep ar ak mindenngambay. Numam nind ak biyn diy, ñapan tikiy mer yikop kumningamb. Kun gek, numam namb ak pen, biyn kun anep diy, ñapan tikiy mer, yikop kumningamb. Kun anep gi dam dam, numam onep ar ak, mangiyisek ñapan tikiy mer; yikop nep kumningambay. Pen biyn ak kunep kumningamb. Kun ak biynimb kumbay gok tikjakningambay ñin ak, biyn kun ak an diniñgamb?”

²⁹ Angeyak Jiysis kuyip pen angak, “Nimb Baybol buk minim ak ma niñij, Gor gip rek ma niñij gipim ak mey, yesek angyi apim, ‘Biynimb gok kumiñ ma tikjakningambay apim.’ ³⁰ Pen tikjakningambay ñin ak, biyn gok bi ma diningambay bi gok biyn ma diningambay; enjol semb biyoñ gok mindpay rek ak yikop mindenngambay.

³¹ “Nimb biynimb kumiñ ma tikjakpay apim ak, Baybol buk minim tikiyak gunap ma niñbim rek ayip. ³² Gor angak, ‘Yand Gor yikop bap mer: Ebraham, Aysek, Jekop Gor kiyk mey, yand mindpiyn angyak.’ Biynimb pisnep kumbiyap ak, Gor yergiy bi nind kumyak kun gok bi yand apkop. Bi kumey komyak kun gok, kim mindpay ak mey; kuyip angyak, ‘Gor kiyk yand mindpiyn angyak.’”

³³ Jiysis minim kun ak angek, biynimb mindeyak gok niñey kuyip tep yimb gak.

Low Yomb Yimb Ak (Mak 12:28-31; Luk 10:25-28)

³⁴ Jiysis minim kun ak angrép gek, Sanjiwsiy bi gok minim bap pen aŋgnin̄giy rek ma ayak. Pen bi Peresiñ gunap, Jiysis angyak minim kun ak niñij, mindek ak wiyak. ³⁵ Bi kiyk low niñrep gak bap Jiysis yerip rek aŋgnimur angyi angyak, ³⁶ “Tiysa. Gor low ayak minim ak, minim ar akay nup, minim yomb yimb mindip?”

³⁷ Angek Jiysis angyak, “‘Gos timund nand ak mangiyisek Gor ker amek, nup wasemb yimb aynimin.’ ³⁸ Minim yomb yimb mey kun ak. ³⁹ Minim yomb bap mey; ‘Nand key wasemb aypañ rek biynimb gunap kuyip, wasemb aynimin.’ ⁴⁰ Gor low minim Mosis tikak gok sek, bi minim nup angep gunap tikiyak gok sek mangiyisek, minim junj yomb yimb mey omijal kun ak nep angyak.”

Jiysis Angak Bi Kiyñ Yomb Key Yimb Apim Ak An An̄gak (Mak 12:35-37; Luk 20:41-44)

⁴¹ Peresiñ kay ap nan-giy mindyakniñ, Jiysis kuyip minim bap aŋgnin̄giy angyak, ⁴² “Nimb Kiyñ yomb key yimb ak nup yerip gos niñbim? Nup an ñinuk angyi niñbim?”

Angek, “Depiyt ñinuk angyak.”

⁴³ Angey Jiysis aŋgak, “Niŋind apim ak pen, Gor Kawnan ak Depiyt nup gos ŋakniŋ, nuk Kiyŋ yomb chin anup ‘Biyomb yand’ aŋgak. Minim angak kun ak, Baybol buk tikiy aŋgyak ak niŋbim. Depiyt aŋgak:

⁴⁴ ‘Gor Biyomb yip anup minim aŋgay aŋgip, “Nand kund bak yip ak mindiy mey; yand gen biynimb nip alemb alemb ŋimbay gok kuyip, tomb beŋ okok tawbirikningamban aŋgip” aŋgak.’

⁴⁵ Depiyt aŋgak kun ak nimbi yenen apim, ‘Depiyt tikek, tik dand ami, bi kiyŋ yomb key yimb ak nup tikpay apim.’ Pen Depiyt Biyomb yimb nuk ak mey, kiyŋ yomb key yimb apkip ak tep aŋgak.” ⁴⁶ Jiysis minim nuk ak angrep gek, kiyk nup pen aŋgninqiy rek ma ayek mey, kisen nup minim kun gok rek gunap sek ma aŋgninqiyak.

Bi Peresi Gok Sek, Bi Low Tiysa Gok Sek
(Mak 12:38-39; Luk 11:43, 46; Luk 20:45-46)

23 ¹Kisen ŋin bap, Jiysis binuk gok sek, biynimb yikop gunap sek kuyip minim aŋgiy aŋgak, ²⁻³“Bi low tiysa gok sek, bi Peresi gok sek minim kilrimey aŋgñimbay ar ak ma ginimimb; Mosis wosrey aŋgak rek aŋgñimbay ak nep ginimimb. ⁴Minim kilrimey apay ak wand miker yomb gok rek biynimb gok kuyip gom ŋimbay ak pen; kuyip simb niŋiy ma tuŋgasik dipay. ⁵Chinup niŋyaŋ aŋgiy, Baybol buk tikiyak minim gunap di jun-cheŋ biyoŋ akaŋ, ŋin kind okok aybirikiy tapay. Gor binuk mey gok aŋgyaŋ aŋgiy, chech paryomb miň daywur sek tep gok aypay. ⁶Lotiw akaŋ, tap yomb ŋimbay namb ak ami, biyomb bispay cheya ar ak nep bispay. ⁷Biynimb kuŋay mindpay namb okok amon, tiysa aswan-ey angey, chinup tep gaŋ aŋgiy niŋbay.

⁸“Pen nimb mam kiňiŋ nokom mindpim rek, nimbip tiysa ma aŋgninqiy. Tiysa nimb ak, nokom bap nep mindip. ⁹Man ar biy, bi gunap kuyip ‘Bapiy’ ma aŋgnimimb. Nap nimbik nokom yimb ak mindip; semb biyoŋ. ¹⁰Nimbip biyomb chin ma aŋgninqiy. Biyomb nimbik ak mey, Kiyŋ yomb anep. ¹¹Nimb biyomb yimb mindniŋ ginimimb ak; bi woŋ giňemb rek ak mindenimimb. ¹²Biynimb yimb kiyk key dand araniŋgambay gok, yimb kuyip yowniŋgamb: pen biynimb yimb ma dand araniŋgambay gok, yimb yomb diniŋgambay.

Biynimb Tep Mindpun Aŋgiy Pen Mindrep Ma Gipay Gok

¹³“Nimb low tiysa gok sek, Peresi gok sek nimbip minim yomb mindip rek, nimbip simb niŋsipiyn. Nimb key Gor biynimb diy kond mindenigamb miŋgan ak ma ami, biynimb amniŋ gipay gok kuyip kinjeŋ tikpim.

¹⁴“Nimb low tiysa gok sek, Peresi gok sek minim yomb yimb mindip rek, nimbip simb niŋsipiyn. Nimb biyŋ palpal korip tap kuyip gok siy diy apiy, gipun kun ak niŋniŋgambay aŋgiy, Gor nup minim paryomb

yeseq gok nep aŋgniŋbim. Gipim kun ak, yiwr yomb yimb ak nimbip giningamb.

15 “Nimb low tiysa gok sek, Peresiŋ gok sek minim yomb yimb mindip rek, nimbip simb nijsipiyn. Nimb yeseq yimb gipim! Biyinimb gok minim chinup ak niŋiy kisen giyan aŋgiy, miňmon okok piyow taŋgiy, gunap niŋiy aŋgred gem, nimb rek mer; Seytan biyinimb nuk yipund giy yimb aŋpay.

16 “Biyinimb gok kuyip Gor kinjeŋ ar ak yomrep gipun apim ak pen; nimb bi windin koy ma niŋbim. Gipim kun ak, minim yomb yimb mindip; nimbip simb nijsipiyn. Biyinimb gok kuyip minim aŋgñi apim, ‘Gor aŋgniŋep korip mindip rek, niŋind apun aŋgiy minim aŋgay, kisen minim kun ak kirgininŋ kirdgininŋambun. Pen tap gol diy giyak korip miŋgan akyan mindip gok, yimb aŋgying minim aŋgay, giniŋgambun apim.’ 17 Nimb bi windin koy yimb. Yesek aŋgiy, ‘Gor aŋgniŋep korip ak tap yimb mer, tap gol diy gipay gok mey tap yimb apim.’

18 “Minim bap kuneŋ niŋrep ma giy, biyinimb gok kuyip aŋgñiŋjap apim, ‘Gor kamb bind nuk mindip rek niŋind aspun aŋgiy, minim aŋgay giniŋgambun ak, yikop minim aŋgayningambun; kisen gos bap niŋiy, minim aŋgay aŋgnuk kun ak kirgininŋ kirdgininŋambun. Pen tap Gor nup simboŋgipay gok mindip rek niŋind aspun aŋgiy, kisen gos bap key niŋiy key ginjun rek ma ayningamb; apun rek nep giniŋgambun apim.’ 19 Nimb biyinimb gos timund ma ayak gok. Tap yerip yomb? Tap pik Gor nup simboŋgipay gok yomb aŋay; kamb bind suŋ-tep nup tap pik simboŋgipay ak yomb? Omijal giy tap yomb yimb! 20 Kamb bind mindip rek niŋind apun aŋgniningambun ak; tap daŋgiypay ar kun ak sek aŋgniningambun. 21 Pen Gor aŋgniŋep korip mindip rek niŋind apun aŋgniningambun ak; korip nuk ak nup sek aŋgniningambun. 22 Semb biyoŋ mindip rek niŋind apun aŋgniningambun ak; miňmon nuk ak, nup sek aŋgniningambun. Minim kilis kun ak rek aŋgiy, kisen kirgep rek ma ayningamb.

23 “Nimb low tiysa gok sek, Peresiŋ gok sek minim yomb mindip rek, nimbip simb nijsipiyn. Minim biyinimb gunap kuyip aŋgñimbim gok nimb key ma gipim. Sinimb silik, tap monmon wongday jakip ak niŋem tap yimb rek aye, ŋin paŋgem wanjrem ak amek, Gor nup nokom bap ŋun aŋgiy per opriyŋ ŋimbim. Tap sikoy sikoy gok per kun gipim ak pen; yenen minim junj yimb ak kun ma gipim. Biyinimb gok kuyip timey ginimuŋ miň ar ak ma ginimimb; kuyip simb niŋiy yipund ginimuŋ ar ak ginimimb. 24 Biyinimb gok kuyip kinjeŋ yomun apim ak pen; nimb key biyinimb windin koy. Tap achimb gok niŋem tap yimb rek ayip ak pen; tap miseŋ mindip gok ma niŋbim.

25 “Nimb low tiysa gok sek, Peresiŋ gok sek minim yomb mindip rek, nimbip simb nijsipiyn. Piler kap nimb gok rek mis okok ken ŋing ayokrep gipim ak pen; namb biyan tap siy tap timey gach ak aranjakiy mindip.

²⁶Nimb Peresi biyinimb gok gos timund ma ayak. Piler kap nimb gok mingan akyaq nind wasyim gi tep gem mey; mis okok ken kune mind tep giniŋgamb.

²⁷“Nimb bi low tiysa gok sek, Peresi gok sek minim yomb mindip rek, nimbip simb nijsipiyn. Chip kamb miŋgan okok komiy, kinjeŋ giñiy, pen tund ak pikey, biyinimb niŋey tep mindip ak pen; mingan akyaq kuy timey apying mindip. ²⁸Kun ak rek meng miŋgan nimb ak mindip.

²⁹“Pen nimb bi low tiysa gok sek, Peresi gok sek minim yomb mindip rek, nimbip simb nijsipiyn. Nimb bi minim ŋiŋ nep pikpim ak, nimbip yiur yomb yimb giniŋgamb. Bi Gor minim anjep wosrey ŋaŋgey komyak kaw ar ak, girep giyiq apim, ³⁰‘Apis basind sikop giyak rek, chin kuyip ma ŋapnup apim.’ ³¹Pen apim kun ak; bi Gor minim anjep gok kuyip pikayiŋgipay kind ak mindpun anjig apim. ³²Nimb miñ key ar ak ma gipim; kiyk giyak rek gipim. ³³Siyiŋ saraw rek giraŋg giraŋg, kisen Gor biyinimb kor giy, mon key yinjap yokniŋgamb ŋin ak, yergiy pirk key okok amninggambim? Mer yimb! Kinjeŋ nimb bap ma mindeniŋgamb.

³⁴“Kun ak nimbip aspiyn: Gor anjgak, ‘Yand bi Gor minim anjep gunap, bi niŋrep gipay gunap, bi tiysa gunap yoken nimbip ker akeninggambay, gunap pik ayniŋgambim; gunap mon bak biyon ŋaŋgbirikniŋgambim, gunap lotiw korip nimbik mingan ak pikniŋgambim, gunap pirk amniyakniŋ, miñmon okok yuk yokniŋgambim anjgak.’ ³⁵Gor anjgak kun ak rek gipik ak mey; Gor biyinimb suŋ-tep nup gok wosrey ŋaŋgey wip rek minim yomb ak dininggambim. Andam ŋinuk Ebol nup nind kiñiŋ gi ŋaŋgiy, ŋaŋg dand apiy ŋaŋg dand apiy, kisen Berekaya ŋinuk Sekaraya nup, Gor nup angnirjep korip ak bindoŋ, kamb diy giyak bind ak bindoŋ mindakniŋ, namb siŋak ŋaŋgpikayak. ³⁶Gipim kun ak, miker yomb ak nimbip Jiwda kay miñiy mindpim gok ker andkind winiŋgamb anjgak.”

JIYSIS JERUSALEM NIJEK SIMB GEK SIY AÑGAK (Luk 13:34-35)

³⁷“Jerusalem biyinimb simb gip yand guniy. Bi Gor minim anjep gok kuyip yoken korip miñmon nimbip ak apey, kamb diy pernep pikayipim. Nimbip kakaruk nonim ŋiluk gok kuyip gipay rek, dam pil miŋgan yand okok ayniŋgipiy ak pen; yip niŋiy kirpim. ³⁸Miñiy Gor yip ma mindeniŋgambim; Gor angnirjep korip nimbik mindip ak pen; keynep mindeniŋgambim. ³⁹Yip ma yimb niŋninggambim; Gor kiyiq yomb chinup anjigiy yokip biy, tep yimb yokek wip angnirjep korip ŋin anepe mey, yip tip ak niŋniŋgambim anjgak.”

GOR AÑGNIRJEP KORIP TUNG WANINGNIŊGAMBAY AÑGAK (Mak 13:1-2; Luk 21:5-6)

24 ¹Jiysis Gor angnirjep korip ak kirgiy mis amnakniŋ, binuk gok nup angyak, “Gor angnirjep korip tep guniy niŋjan angyak.”

² Angeyak kuyip aŋgak, “Nimb tap kun gok maŋgiyek niŋiy aspim ak pen; yand nimbip niŋind yimb aspiyn; kisen ap korip kun ak tuŋ waniŋgeniŋgambay, kamb bap kamb bap ar ak ma mindeningamb aŋgak.”

Mindrep Ma Giniŋgambay
(Mak 13:3-13; Luk 21:7-19)

³ Jiysis am Oliyp dum bisiŋ mindakniŋ, binuk gok apiy, nup kapkap aŋgnijiy aŋgyak, “Gor aŋgnijep korip tuŋ waniŋgniŋgambay apan ak, minek akay rek kun giniŋgambay? Chin tap yerip ak gek niŋiy aŋgnijengambun, Jiysis maŋ asaw; miňmon biy maŋgiyek kurginiŋgamb aŋgiy niŋniŋgambun aŋgyak.”

⁴ Angeyak Jiysis aŋgak, “Niŋrep yimb ginimimb. Biy়nimb gunap nimbip tom giniŋgambay. ⁵ Bi kuŋaynep apiy, biy়nimb gok kuyip tom giy, yimb yip ak diy yand nep Krays aŋgnijengambay. ⁶ Maŋ okok penpen gey giw aŋgek niŋniŋgambim; paryomb okok penpen gey minim anep apek niŋniŋgambim. Kun gek niŋiy, ŋin kisen ak winiŋ gisap aŋgiy ma pirknimimb. Ak yikop penpen ŋaŋgnijengambay. ŋin kun ak kisen winiŋgamb. ⁷ Biy়nimb wikan gunap tikjakiy, biy়nimb wikan gunap yip penpen giniŋgambay. Miňmon okok maŋgiyek monmon apiy, yiwan yomb sikerek apiy giniŋgamb. ⁸ Kun geniŋgamb nimbip biyŋ ŋapan ŋiŋimb rek ak gek, maŋ mindip aŋgiy niŋniŋgambim.

⁹ “Biy়nimb yand mindeningambim rek, biy়nimb miňmon okok maŋgiyek nimbip yiruk niŋiy, dam kalambis ay, gi timey giy, pisnep pik ayniŋgambay. ¹⁰ ŋin kun ak, biy়nimb kuŋaynep Gor nup gos ak kirgiy, numiy numam kiyk key gok yiruk niŋiy, di bi ŋaŋgep gok ŋin ar ak ayniŋgambay. ¹¹ Pen kuŋaynep, chin biy়nimb Gor minim aŋgep aŋgiy, biy়nimb gok kuyip tom giniŋgambay. ¹² Miň timey ar ak gey gey, biy়nimb maŋgiyek rek gos ar kun ak niŋiy; wasemb ayep ar ak sakiy giniŋgambay. ¹³ Pen biy়nimb Gor nup chiŋgiy, wasemb aŋgiy nep mindeniŋgambay gok, dand amek perper mindeniŋgambay. ¹⁴ Pen Gor biy়nimb diy kond mindeningamb minim tep ak, miňmon okok maŋgiyek aŋgney amdeniŋgamb nep, ŋin kisen kun ak winiŋgamb.

Bi Bap Gor Aŋgnijep Korip Ak Timey Yimb Giniŋgamb
(Mak 13:14-23; Luk 21:20-24)

¹⁵ “Pen bi Gor minim aŋgep Daniyel wosrey aŋgak rek ak giniŋgamb. Nuk aŋgak, ‘Gor aŋgnijep korip, nup tap simbongipay tip siŋak, tap asik timey yimb bap dayeningambay niŋniŋgambim aŋgak.’ Minim kun biy riyt giniŋgambim gok niŋnimimb. ¹⁶ Nimb Jiwda biy়nimb, tap timey kun ak niŋiy, kasek pirik yirik okok amnimimb. ¹⁷ Biy়nimb korip aryɔŋ mindeniŋgiy gok, tap chin gunap dun aŋgiy, andkind korip miŋgan ma amniŋgiy. ¹⁸ Biy়nimb wɔŋday okok

tangeningiy gok, chech chin gok dun aŋgiy, andkind korip ma amningiy. Kasek pirik amnimimb. ¹⁹Biyan ŋapan kongiy sek mindenigambay gok, biyan ŋapan ḥaj dand tangeningambay gok kosyam yimb amningambay.

²⁰“Giniŋgamb kun ak, Gor nup aŋgnijey, yombip ŋin ak ma ginimuŋ. Lotiw ŋin nimb ak ma ginimuŋ. ²¹Yenen, wosrey miňmon alwol gayak ŋin ak tikiy, mind dand apiy miňiy mindpun ŋin biy, timey kun ak rek ma gak. Kisen kuneŋ timey kun ak rek ma giniŋgamb. ²²Yikop ak per gek, biynimb maŋgiyek kumdipyap. Pen Biyomb ak biynimb nuk diningamb gok kuyip simb niŋiy mer angek mey, per ma giniŋgamb.

²³“Nin kun ak biynimb gunap nimbiŋ Kiŋ yomb key yimb ak mindip biy, mindip bindon aŋgey, niŋjind apay aŋgiy gos ak ma niŋnimimb.

²⁴Bi gunap Gor biynimb aŋgayak nuk gok kuyip dinig yesek aŋgiy yand mey Krays; yand mey bi Gor minim angep ak aŋgiy, tap mageprek gunap giniŋgambay. Kun ak niŋrep ginimimb. ²⁵Tap yerip yerip kisen giniŋgamb ak, nimbiŋ aŋnispbyn ak mey; niŋyiq mindenimimb.

²⁶“Biynimb gunap Kiŋ yomb key yimb ak ap mindip miňmon nep namb okok angey, niŋniŋ ma amnimimb. Pen ap weying mindip akniy aŋgey, niŋjind apay aŋgiy ma niŋnimimb. ²⁷Bi bap Ŋinuk winingamb ŋin ak, aňiňak diy, kasin maŋgiy bol ak, day biy nimb day bineŋ amimb rek ak gakniŋ winingamb. ²⁸Miň mingan mon mingan, kamb mingan okok ma kun giningamb; miseŋ nep giningamb.

Bi Bap Ŋinuk Winingamb (Mak 13:24-27; Luk 21:25-28)

²⁹“Pen miker yomb kun ak gi tildakniŋ, pumb ak kisyim apiy takin ak melik ma giningamb. Gap gok semb biyon nimb pungjiw yowniŋgamb. Kun gakniŋ tap semb ar biyon gok, okok nimb okok nimb giniŋgamb. ³⁰Nin kun ak, Bi bap Ŋinuk wining gakniŋ, semb ar biyon key ayek, biynimb miňmon okok keykey mindpay rek ninjy, siy aŋgniŋgambay. Nuk Nop kilis ak diy, melik yomb sek, semb sek awakniŋ niŋniŋgambay. ³¹Biykul yomb aŋgakniŋ, enjol nuk gok angek, biynimb nuk dinigay aŋgiy niŋayak gok dinig, mankumb biy ayak rek kind kind amiy diy, dand nup ker winingambay.

³²“Nimb niŋbim. Mon gok silup ay wos gakniŋ, pumb ayniŋ gisap aŋgiy niŋbim. ³³Kun ak rek, kisen tap apiy gok gakniŋ, “Jysis winingamb ŋin ak miňiy maŋ yimb asaw; won ŋap mindiy, apchakniŋgamb aŋgiy niŋniŋgambim. ³⁴Biynimb miňiy mindpay gok ma kumniŋgambay, kim mindyakniŋ, tap kun gok maŋgiyek giniŋgamb. ³⁵Semb ar biyon sek, mankumb biy sek kurginiŋgamb; minim yand ak perper mindenigamb.

Ŋin Akay Winingayn Ak Ma Niŋbim Angak (Mak 13:32-37; Luk 17:26-30, 34-36)

³⁶Won akay rek, ŋin akay rek winingayn ak, biynimb ma niŋbay: enjol gok ma niŋbay; yand kuneŋ ma niŋbiyn; Bapiy nuk nep niŋimb.

³⁷“Pen andkind winingayn ñin ak, Nowa mindek ñin ak, gi mindyinqipay rek nep gi mindeninqambay. ³⁸Nowa mindek ñin kun ak, ñiñg ak biyimb gok kuyip ma yiw gak won ak; biyn bi diyinq, tap ñimbyinq gi mindyakniñ, Nowa siyip miñgan ak amek, ñiñg ap kuyip manjyi sek yiw gak. ³⁹Pen kiyk tap bap giniñgamb angyi am ninjak; ñiñg ak kuyip yiw gakniñ nep niñjak. Bi bap Ñinuk winingamb minek ak, kun ak rek nep gi mindyakniñ, winingamb. ⁴⁰Ñin kun ak, bi omijal woñgday okok, woñg gi mindeninqayr ak; bap diy, bap kirginingamb. ⁴¹Pen biyn omijal palaw giniñg, wiyt manjyi piksimbjakyinq gi mindeninqayr; bap diy, bap kirginiñgamb.

⁴²“Kun ak Bi bap Ñinuk winingamb ñin ak ma niñbim rek, niñrep giying mindenimimb. ⁴³Bi korip nop nimb ak bi tap siydep gok asway angyi, niñmindek, tap nup gok ma siy dipay. ⁴⁴Kun ak rek nimb minj moka giy mindenimimb. Mer ak: Bi bap Ñinuk ma asaw angyi, sakiy sakiy giy mindeninqambim ñin ak winingamb.

**Woñg Tep Gipay, Timey Gipay, Añgak
(Luk 12:14-48)**

⁴⁵“Biyomb bap kinjeñ amniñgiy, bi nup direp giniñgamb ak nup angninqamb, ‘Bi woñg yip giñimbay gunap kuyip kond mindiy, tap keñmañgiy kuyip gok bilok ñirep giying mindenimin angyi,’ angay amningamb. ⁴⁶Kisen andkind apiy angninqamb rek gek niñji, nup di tep yimb giniñgamb. ⁴⁷Niñind yimb aspiyn: nup angek tap nuk gok manjyi sek kond mindeninqamb.

⁴⁸Pen binuk añgayningamb ak mind dand amiy mindrep ma giy, biyomb ak miñiy ma winingamb angyi, ⁴⁹biyimb woñg giñemb gunap kuyip tapin pikiy, am bi ñiñg ñimbiy sakiy aypay gok yip wopsakiy, tap yomb ñimb gi mindeninqamb. ⁵⁰Pen biyomb kasek ma winingamb angyi, monmon gi mindeninqamb ñin ak apiy, ⁵¹nup gi timey yimb giy, biyimb tap siy tap timey wey weygiy gi mindpay gok yip añgayeniñgamb; am meñg siwbirikiy, siy añgmindeninqamb.

Pañ Piñ Onep Wanjrem Angyi Paydon Ay Añgak

25 ¹“Gor biyimb diy kond mindeninqamb ñin kun ak; kesim dining gispiyn biy rek giniñgamb. Biyomb bap biyn diniñg gek, tap yomb ñiñning biyn piñ onep wanjrem ak lam keykey diy dand amniñgambay. ²Biyn piñ kun gok, onep mamind ak gos tep niñningambay; onep mamind ak gos niñrep ma giniñgambay. ³Niñrep ma giniñgambay kun gok, lam dañgiyep wel gunap sek dand ma amningambay. ⁴Pen biyn piñ gos niñrep giniñgambay gok, lam diy, lam dañgiyep wel gunap botol miñgan ak pañgiy, dand amniñgambay. ⁵Pen biyn piñ kun gok kiyk manjyi sek amjakiy, kond mindey mindey,

bi biyndiniŋgambakasiek ma apeningambmey, wisin apek kinamningambay.

⁶“Pen kisyimnamb yomb biyan, biyimb gunap suk aŋgiy angniŋgambay, ‘Bi biyndiniŋgambakasiek ma apeningambmey, nup am kinjeŋnambak niŋiy, pojindowim aŋniŋgambay.’ ⁷Kun aŋgeniŋgambay, biyndiniŋgambay onep wanjrem kun ak manŋiysek tikjakiy, lam wiyk kiyk gok girep giniŋgambay. ⁸Kun giy biyndiniŋgambay tiwin ak, biyndiniŋgambay gos niŋrep giniŋgambay tiwin ak kuyip aŋniŋgambay, ‘Lam chin gok sunŋning gisap ak; wel nimb gok chinup gunap ŋim aŋniŋgambay.’ ⁹Aŋgey biyndiniŋgambay tiwin ak aŋniŋgambay, ‘Mer! Wel kun gok, nimbip gunap ŋiy, chin gunap dinjun rek ma ayip. Nimb stowa amiy, nimbik gok key tawim aŋniŋgambay.’ ¹⁰Kun aŋgeniŋgambay wel tawning stowa amningambay won ak, bi biyndiniŋgambay ak apchakeniŋgambay. Biyndiniŋgambay tiwin ak, bi kun ak yip korip miŋgan ameniŋgambay; nuk kinjen giňiniŋgambay. ¹¹Kisen pen biyndiniŋgambay tiwin ak apchakiy aŋniŋgambay, ‘Biyomb! Biyomb! Chinup kinjen ak yikan aŋniŋgambay.’ ¹²Aŋgey, biyomb biyndiniŋgambay ŋin kun ak aŋniŋgambay, ‘Yand nimbip ma niŋbiy aŋniŋgambay.’ ¹³Kun ak nimb Biyomb ak ŋin akay akan, won akay winingambay ak ma niŋbim rek, minj moka giy mindenimimb.

**Biyomb Bap Binuk Gok Kuyip Maniy ŋak Aŋgiy Paydoŋ Ay Aŋgak
(Luk 19:11-27)**

¹⁴“Pen kesim diniŋgambay gispiyndiy biyomb bap miňmon paryomb okok amning, bi wong nup giňiniŋgambay gok kuyip suk aŋgek apey, tap gok kond mindeyaŋ aŋgiy, kuyip ŋiniŋgambay. ¹⁵⁻¹⁶Binuk kun gok, wong keykey giningambay rek niŋiy, maniy bilokiy, bi bap nup payp tawsin ŋiniŋgambay, bap nup tiw tawsin ŋiniŋgambay, bap nup wan tawsin ŋiniŋgambay. ŋiy, nuk am okok mindakniŋ, bi payp tawsin diniŋgambay ak maniy kun ak diy, sikiyim gi dand amiy apiy giy, maniy siyniŋ payp tawsin diniŋgambay. ¹⁷Bi tiw tawsin diniŋgambay ak kunep, sikiyim gi dand amiy apiy giy, maniy siyniŋ tiw tawsin diniŋgambay. ¹⁸Pen bi maniy wan tawsin diniŋgambay ak, dand amiy, kaw tikiy lum ŋiniŋgambay.

¹⁹“Kisen mind dand amiy, biyomb kiyk ak andkind apiy, maniy ŋimbiyndiniŋgambay ak yerer gipay aŋgiy, kuyip aŋniŋgambay. ²⁰Aŋgnijek, bi payp tawsin diniŋgambay ak, maniy nuk ak ŋiy aŋniŋgambay, ‘Biyomb ŋiŋan! Yip maniy payp tawsin nep ŋinak ak pen, yand maniy kun ak di, sikiyim gi andik mandik giy, pen payp tawsin siyniŋ dipiyan aŋniŋgambay.’ ²¹Aŋgek, biyomb ak pen aŋniŋgambay, ‘Tep. Nand bi wong tep giňimban. Tap sikoy ak kun gipan ak, nip angen tap yomb gok kond mindenigamban. Ap korip yip ak miňmiň yimb giyeng mindenimin aŋniŋgambay.’

²² “Bi maniy tiw tawsin dininggamb ak kunep maniy nuk ak dap ñiy aŋgningamb, ‘Biyomb. Yip tiw tawsin nep ñinak ak pen, yand maniy kun ak diy, sikuim gi andik mandik giy, maniy siyniq tiw tawsin dipiyn aŋgningamb.’

²³ “Aŋgek, biyomb ak aŋgningamb, ‘Tep. Nand bi wong tep giñimban ak mey; kun gipan. Tap sikoy ak kun gipan ak, nip aŋgen tap yomb gok kond mindeninggamban. Ap korip yip ak miñmiñ yimb giyinq mindenimin aŋgningamb.’

²⁴ “Pen bi maniy wan tawsin dininggamb ak dap ñiy aŋgningamb, ‘Biyomb. Yand nip niŋbiy; nand bi kalrimey yimb. Biyimb nak gunap wong wariy kiyk gipay gok nand yikop pipaq dapiy ñimban. ²⁵ Nand kun gipan rek, yand pirikiy, maniy ñinak ak dand amiy, kaw tikiy lum ñen mindyinqip ak, miñiy dand aswiyn aŋgningamb.’

²⁶ “Aŋgek biyomb ak aŋgningamb, ‘Nand bi timey wong magep bap. Yand biyimb gunap wong gipay gok nep dapiy ñimben niŋban kun ak; ²⁷ yenen maniy yip biy dam pasbuk ayey, miñiy apiy maniy siyniq gunap sek ma dipiyn?’ ²⁸ Kun aŋgiy, binuk gunap kuyip aŋgningamb, ‘Kun gip ak, maniy wan tawsin kun ak jiw diy, bi payp tawsin ñinik ak nup ñinimimb. ²⁹ Per apun rek: Biyimb gin yimb gok kuyip gunap sek ñey mindrep gininggambay; pen biyimb gin mer gok, kuyip siskoy nind aŋgayak ak piliq dey, yikop yimb mindeninggambay. ³⁰ Kun ak bi wong ma gip kun anup kisyim yomb wip mis ar akyaq yokem, biyimb menj siwbirikiy, siy aŋgmindpay gok yip siy aŋg minden aŋgningamb’ aŋgak.’

Kor Yomb Kisen Ak

³¹ Bi bap Ñinuk kiyq yomb mindiy winingamb ñin ak, enjol gok yip mangiysek apiy, nuk siya kiyq ar ak bisgek, ³² biyimb miñmon okok keykey mindpay rek, ap windin yirik ar nup sijak nan-geninggambay, kuyip bilok pis ak key, pis ak key ayninqamb. Bi kanj siysiyip meymey mokep gok, siysiyip gok wikan bap tuŋgasik ay, meymey gok wikan bap key tuŋgasik ay gipay rek ak giniqgamb. ³³ Biyimb siysiyip rek mindpay gok niŋiy, ñin yipund kind ak ayninqamb; biyimb meymey rek mindpay gok niŋiy, ñin aŋind kind ak ayninqamb. ³⁴ Nuk kiyq yomb ak mey, biyimb tep gok kuyip aŋgningamb, ‘Bapiy nimbiq niŋimb. Wosrey nuk miñmon alwol gayak ñin ak, tip nimbiq gayak ak mey, apiy tip tep kun ak dim. ³⁵ Yenen: yip yiwan gek, tap keñmaŋgiy ñimbim. Ñiŋ nen gek, ñiŋ ñimbim. Miñmon par okok nimb apen, yip aŋgdiy di korip nimbik ak aypim. ³⁶ Chech ma mindek, yip chech ak ñimbim. Yip tap gek, niŋmindrep gipim. Kalambis minden, yip ap niŋbim aŋgningamb.’

³⁷ “Kun aŋgeningamb, biyimb tep gok nup pen aŋgninggambay, ‘Biyomb. ñin akay nip yiwan gek keñmaŋgiy ñimbun? Ñin akay ñiŋ nen gek, nip ñiŋ ñimbun? ³⁸ Ñin akay par okok nimb apey, nip aŋgdiy dam

korip chin ak aypun. Ņin akay chech ak ma mindek, nip chech ūimbun? ³⁹ Ņin akay tap gek akaŋ, kalambis mindey, nip am niŋbun?

⁴⁰ “Aŋgeniŋgambay, kiyŋ yomb ak aŋgniŋgamb, ‘Mam yip yikop gunap kuyip girep gipim ak mey, yip girep gipim aŋgniŋgamb.’ ⁴¹ Kuyip kun aŋgiy, biynimbiŋ ajind kind okok ken mindeniŋgambay gok kuyip aŋgniŋgamb, ‘Bapiy Gor Seytan nup sek, Seytan enjol nuk gok sek kuyip yiwr gakniŋ mindeyaj aŋgiy, tip mon key yinjap bap gayak. Nimb biynimbiŋ timey yiwr yomb diniŋgambim gok, yip kirgiy, mon key yinjap kun ak amnimimb.

⁴² “Yenē: yip yiwan gek, tap keňmaŋgiy ma ūimbik. Ņiŋ nen gek, ūiŋ ma ūimbik. ⁴³ Par okok nimb apen, yip ma aŋgdipik. Chech ma mindek; yip ma ūimbik. Yip tap gak ūin ak akaŋ, kalambis mindenik ūin ak, yip ma ap niŋbik aŋgniŋgamb.”

⁴⁴ “Aŋgeniŋgamb, nup aŋgniŋgambay, ‘Biyomb. Ņin akay yiwan mindenak nip keňmaŋgiy ma ūinuk? Ņin akay ūiŋ nen gek nip ūiŋ ma ūinuk? Ņin akay okok nimb apey nip ma aŋgdinuk? Ņin akay chech nip ma mindek, nip ma ūinuk? Ņin akay tap gek akaŋ, kalambis mindenak, nip ma am niŋnuk?’

⁴⁵ “Kun aŋgeniŋgambay, kiyŋ ak aŋgniŋgamb, ‘Nimb mam yip yikop gok kuyip direp ma gipik rek mey, yip sek gipik aŋgniŋgamb.’ ⁴⁶ Kun aŋgiy, kuyip aŋgyokek am tip pernep yiwr gakniŋ mindenengambay ak amniŋgambay. Pen biynimbiŋ tep nuk gok aŋgek, perper mindenengambay tip ak amniŋgambay aŋgak.”

Jiysis Nup Ņaŋgjun Aŋgiy, Minim Kapkap Aŋgayak (Mak 14:1-2; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)

26 ¹ Jiysis minim kun ak aŋgiy, binuk onep wimigan ak kuyip aŋgak, ² “Nimb niŋbim: ūin omiŋal mindiy, Pasopa ūin yomb ak miňiy aŋgiy, ap nan-giy mindenengambay. Pen kiyk kun giy ap nan-giy, yip di gapman biyomb gok kuyip ūiy aŋgniŋgambay, ‘Nup mon kiros bak biyaŋ ūaŋgbirknimimb aŋgniŋgambay’ aŋgak.”

³ Pen bi Gor nup tap simbonjep yomb gok sek, bi minim tungasikep gok sek ap Gor nup simbonjep biyomb yimb Kayapas korip ak nan-giy, ⁴ Jiysis nup yerer giy, ūaŋgajun aŋgiy, minim aŋgay geyak. ⁵ Pen, “Pasopa ūin biy kun gon, biynimbiŋ kuŋjaynep ap mindpay gok penpen giniŋgiy rek ayip. Kun ak miňiy kirgiy, ūin bap nup pikayjun aŋgyak.”

Biyn Bap Jiysis Nup Jun Wel Ayňak (Mak 14:3-9; Jon 12:1-8)

⁶⁻⁷ Jiysis miňmon Beteniy mindiy, Saymon bi soysek korip ak am tap ūimbeyak. ūiŋyakniŋ, biyn bap wel kuyrep, maniy yomb tawpay ak, botol sek dand apiy, Jiysis nup jun dum ak soŋgak. ⁸⁻⁹ Soŋgak, Jiysis

binuk gok simbwur kuyip ak timey gek aŋgyak, “Wel kun ak dand amiy maniy yomb diy, biyimb tap ma mindip gok kuyip ŋemb rek ak pen, yenен yikop soŋgip aŋgyak.”

¹⁰ Minim kun ak aŋgeyak Jiysis niŋiy kuyip aŋgak, “Nuk yip girep yimb gip; yenен kun aspi? ¹¹ Biyimb tap ma mindip gok yip per mindenŋgambim yand yip per ma mindenŋgambun. ¹² Biyimb komning; wel ayňiy dam kombay rek ak yip ayňisap. ¹³ Pen niŋind yimb aspiyn! Kisen miňmon okok maŋgiyek, minim yip ak aŋgniiyę, biy ak Jiysis nup wel ayňak aŋgiy nup kesim diying, gak kun ak niŋnep mindenŋgambay aŋgak.”

Jiwdas Jiysis Nup Mimung Gak
(Mak 14:10-11; Luk 22:3-6)

¹⁴ Ņin kun ak, Jiysis binuk Jiwdas Yiskariyot; Jiysis nup kayn gi dand amen pik ayniŋgiy aŋgiy, Gor nup tap simbong ŋiŋgipay biyomb gok kuyip niŋniŋ amnak. ¹⁵ Amiy aŋgak, “Jiysis nup kayn gi dand apiy nimbip ŋeniŋgayn, yip tap yerip ŋiŋgambim?” Aŋgek nup maniy siylpa ņin jiwiy andikiy anep ar ak ņiyak. ¹⁶ Neyak Jiwdas pen yerip giy kuyip aŋgen, Jiysis nup ap dand amniŋgiy aŋgiy, gos ak niŋjak.

Jiysis Binuk Gok Yip Pasopa Tap Ŋiŋjek
(Mak 14:12-21; Luk 22:7-14, 21-23; Jon 13:21-30)

¹⁷ Kisen Pasopa wiyk ak kiňiŋ gi gaknij, binuk gok Jiysis mindek ak apiy aŋgyak, “Ņin Pasopa siyপ নিলuk পিকনিন্নিঙ্গাম্বুন অক মাজ মিন্দিপ। কুন অক চিন কোরিপ অক অমি তপ নিন্নিঙ্গাম্বুন গোক গেরেপ গিনজুন অংগ্যাক।” ¹⁸ Aŋgeyak kuyip aŋgak, “Nimb dawin yomb ak amiy bi bap nup aŋgniiy aŋnimimb, ‘Tiysa aŋgip ņin yand ak maŋ mindip ak mey, bi yand gok yip siyপ নিলuk পিক দাঙ্গিয নিন্নিঙ্গাম্বুন কোরিপ নুন্দ অক অংগিপ’ অংনিমিম্ব।”

¹⁹ Jiysis kun aŋgek binuk gok aŋgak rek niŋiy, am siyপ কুন অক কোরিপ মিংগান কুন অক পিক দাঙ্গিয গেরেপ গেয়াক। ²⁰ Dujgep won অক binuk onep wimiŋgan অক yip bisgiy, ²¹ tap ŋimbyię aŋgak, “Yand nimbip niŋind yimb aspiyn। Bi chin yip tap ŋimbsipun biy, bap yip kayn gi dand amniŋgamb aŋgak。”

²² Aŋgek binuk gok gos yomb niŋiy, nokom nokom nup aŋgniiyি aŋgyak, “Biyomb! Yip ma apan rek?”

²³ Aŋgeyak aŋgak, “Bi yand yip piler nokom ŋimbsipur অক yip kayn gi dand amniŋgamb। ²⁴ Baybol buk অক wosrey aŋgiy tikyak rek, yip kayn gi dand amiy, pikayey kumningayn অক pen; bi yip kayn gi dand amniŋgamb anup simb nijsipiyn। Nonim nup ma tikpikop অক tep। Pen tikek, mindiŋgamb কুন giniŋgamb অক, kisen yiwr yomb yimb অক diniŋgamb aŋgak。”

²⁵ Aŋgek binuk Jiwdas nup kayn gining gak ak aŋgak, “Tiysa. Yip ma apan rek?” Aŋgek aŋgak, “Mey nip aspiyn aŋgak。”

Jiysis Binuk Gok Kuyip Biret Wayn Ņak
(Mak 14:22-26; Luk 22:15-20; 1 Kor 11:23-25)

²⁶ Tap ūimb mindyiŋ Jiysis biret ak diy, Gor nup tep aŋgiy, tipaŋ kuyip ūiyiŋ angak, “Diy ūiŋim. Ak mumbwak yand rek aŋgak.”

²⁷ Kun aŋgiy, ūiŋ wayn kap ak kunep diy, Gor nup tep aŋgiy, kuyip ūiyiŋ angak, “Nimb maŋgiysek ūiŋnimimb. ²⁸ Ūiŋ biy mey, likaň yand biynimib kuŋaynep kuyip nen yowniŋgamb rek nimbip ūispbyn. Likaň yand yowningamb kun ak mey; Gor tap siy tap timey gipay gok niŋiy kirginiŋgayn aŋgak minim ak wos amniŋgamb aŋgak.”

²⁹ Kun aŋgiy aŋgak, “Yand nimbip niŋind aspiyn. Wayn ūiŋ biy miňiy gunap sek ma ūiŋniŋgayn. Kisen Gor biynimib diy kond mindingamb ūin ak, nimb yip wayn ūiŋ kisenimb ak ūiŋniŋgayn aŋgak.” ³⁰ Kun aŋgiy binuk gok yip lotiw kamep bap aŋgiy, miňmon Oliyp dum amniyak.

Jiysis Piyta Nup, Bi Kun Ak Ma Niŋbiy Aŋgniŋgamban Aŋgak
(Mak 14:27-31; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)

³¹ Jiysis kuyip aŋgak, “Gor aŋgak rek Baybol buk ak tikiy aŋgyak:

‘Yand bi kanj siypsiyp mokep ak nup pik ayen, kanj siypsiyp gok maŋgiysek pirik amniŋgambay aŋgyak.’

Aŋgyak kun ak mey, mindak maynamb biyaŋ nimb maŋgiysek yip kirgiy, pirik amniŋgambim. ³² Pen yand kumiŋ tikjakiy, miňmon Galiyliy nind ameniŋgayn; nimb kisen ninimimb aŋgak.”

³³ Angek Piyta aŋgak, “Bi maŋgiysek nip kirgiy kund ūiŋgambay rek ayip; yand kun ma giningayn aŋgak.”

³⁴ Angek Jiysis aŋgak, “Niŋind apiyn: kisyimnamb biyaŋ kakaruk suk ma aŋgniŋgamb won ak, Bi kun anup ma niŋbiy aŋgiy, won omiŋal nokom aŋgniŋgamban aŋgak.”

³⁵ Angek Piyta kilis timey giy aŋgak, “Yip pikayniŋ pikayniŋgambay ak pen; Jiysis bi yand mer aŋgiy ma aŋgniŋgayn aŋgak.” Jiysis binuk gunap kunep Piyta aŋgak rek nep aŋgyak.

Jiysis Nop Nup Aŋgniŋ Mindek
(Mak 14:32-42; Luk 22:39-46)

³⁶ Jiysis binuk gok yip miňmon Getsemeniy ami, binuk gunap kuyip aŋgak, “Nimb biy bisaŋ mindenimimb. Yand siŋbindon ami, Bapiy nup aŋgniŋ mindeniŋgayn aŋgak.” ³⁷ Kun aŋgiy Piyta nup pojind, Sebediy ūinuk Jemis yip Jon kuyip pojind sajdak. Amyiŋ, Jiysis nuk gos yomb niŋiy, ³⁸ kuyip yakam aŋgak, “Mindmaŋgiy yip piŋiyňiy nep aysap ak kumnim rek ayip. Biy mindiy, yip kond mindenimimb aŋgak.”

³⁹ Kun aŋgiy, kuyip kun siŋak aŋgay, nuk yep kondon siŋak ami, jiy kuyaŋgiy, jomluk ak di man biyaŋ ay, Gor nup aŋgninijy aŋgak, “Bapiy.

Tap yip giniŋg gisap kun ak mer aŋgiy ker, mer aŋgnimin; pen yand gos niŋbiyn ar ak ma ginimin; gos nand key niŋban rek ginimin aŋgak.”

⁴⁰Kun aŋgiy andkind apiy niŋjak: binuk gok kineyak; Piya nup aŋgak, “Won bap yenen yand yip niŋmindiay ma kinjipim? ⁴¹Timey ginjun rek ayip aŋgiy, Gor nup aŋgniriyig mindenimimb. Gos nimbik ak ginimimb rek ayip ak pen; mumbwak anep mawses gip aŋgak.”

⁴²Jysis kun aŋgiy, tip am Nop nup aŋgniriy aŋgak, “Tap yip giniŋg gisap ak, kirgep rek ma mindip monmon gan; gos nak aŋgak.” ⁴³Kun aŋgiy, tip ak andkind apiy niŋjak: binuk gok ma niŋmindeyak, wisin kineyak.

⁴⁴Pen nuk andkind ami, Nop nup nind aŋgniriyrek nep tip ak aŋgniriy, ⁴⁵⁻⁴⁶andkind apiy, binuk gok kuyip aŋgak, “Nimbip mawses gek kin mindpim? Tikjakem amnun. Niŋim! Bi yip mimung niŋimb ak, bi tap siy tap timey gipay gok kuyip niy aŋgiy poŋind asaw biy aŋgak.”

Jiwdas Jiysis Nup Kayn Gi Dand Amnak (Mak 14:43-50; Luk 22:47-53; Jon 18:3-12)

⁴⁷Minim aŋgakniŋ, Jiwdas nuk, bi Gor nup simborjep yomb gok sek, Jiwdas kanjsol gok sek nup aŋyak rek, bi kiyk kurjaynep dand owak. Kiyk baynat gunap, kur gunap diy dand sesek wiyak. ⁴⁸Jiwdas kuyip aŋgay aŋgak, “Yand bi bap nup am diy, kaykol ginikniŋ aŋgnimimb; Jiysis mey ak aŋgiy, nup dinimimb aŋgak.” ⁴⁹Aŋgak rek Jiysis mindek ak apchakiy, mindpan aŋgiy, nup kaykol gak.

⁵⁰Kun gek Jiysis aŋgak, “Bungiy. Gining gispan kun ak kasek gan aŋgak.”

Aŋgek, bi Jiwdas yip wiyak gok Jiysis nup chichiy diyak. ⁵¹Pen nup kun giy diyakniŋ, Jiysis binuk bap baynat ak lipiŋ diy, bi Gor nup simborjep yomb yimb woŋg giňiŋgip anup timund piskind ak pisnep timbrik yokak. ⁵²Kun gek Jiysis nup aŋgak, “Nayip baynat ak dipan okok tip ak liŋgey amnaŋ. Biyinimb niyip baynat diy penpen gipay gok, ar kun ak nep kumbay. ⁵³Yand ‘Bapiy ak-ey!’ aŋgembiniŋ, nuk enjol tiwin keykey onep wiminggaŋ ak rek yokek, ap yip kond mindembiyap. ⁵⁴Pen wosrey Baybol buk ak tikiy; yip kun kun giy kumningamb aŋyak ak mey, kun ginimuŋ. Yand ar bap key geniŋgayn yipund ma giniŋgamb aŋgak.”

⁵⁵Pen bi nup dining wiyak kun gok kuyip aŋgak, “Yand per am Gor aŋgnirijep korip ak bisgiy, biyinimb gok kuyip minim aŋgnimbiyak pen, yip ma dipim. Miňiy pen baynat sek, kur sek dand apiy, bi tap siydep rek ak yip dipim. ⁵⁶Pen gipim kun ak, bi Gor minim aŋgep gok giningamb aŋyak rek nep gipim aŋgak.”

Won kun ak Jiysis binuk gok maŋgiyek nup kirgyi, pirik amniyak.

Jiysis Nup Kor Giyak (Mak 14:53-65; Luk 22:54-55, 63-71; Jon 18:13-14, 19-24)

⁵⁷Pen bi low tiysa gok sek, bi Jiwda kanjsol gok sek ap nan-gi mindeyak Kayapas bi Gor nup simborjep yomb yimb korip ak mey; Jiysis nup chichiy diy, dand korip kun ak amniyak.

⁵⁸ Pen Piyta kindik kindik ami, korip mis ar ak mindiy, Gor aŋgnijep korip poliys gok yip bisgiy, yerip rek giniŋgambay aŋgiy niŋmindek.

⁵⁹⁻⁶⁰ Bi Gor nup simboŋgep yomb gok sek, bi kanjsol yikop gok sek aŋgyak, “Chin bi minim yesek aŋgnijiy gunap kuyip aŋgnijon, kiyk minim bap aŋgey, yipund giy mindek, minim kiňiŋ mey ak aŋgiy, Jiysis nup pikayjun aŋgyak.” Kun aŋgyak ak pen, minim kun ak keykey amek kiňiŋ niŋiy nup pikayningiy rek bap ma mindek.

⁶¹ Pen bi omiŋal apiy aŋgrik, “Bi kun biy, ‘Gor aŋgnijep korip ak timbrikyokem, ŋin omiŋal nokom mindiy, tip ak giniŋgayan aŋgak’ aŋgrik.” ⁶² Kun aŋgerik, bi Gor nup simboŋgep yomb yimb ak, Jiysis nup aŋgak, “Minim nip apay ak; pen ma aŋgnijangan?” ⁶³ Aŋgek, Jiysis pen minim bap ma yimb aŋgak. Kun gek, bi Gor nup simboŋgep biyomb yimb ak aŋgak, “Miňiy kor mindpun biy, yesek ma aŋgnimin. Gor Biyomb gek perper mindpay ak kunep niŋmindip. Kun ak chinup yipund giy aŋgnimin. Nand Gor Ŋinuk Kiyŋ yomb key yimb ak akaŋ?” ⁶⁴ Aŋgek Jiysis aŋgak, “Mey apan ak. Nimb mangiysek niŋim! Yand nimbip aspiyn: yand Gor ŋin yipund kind okok mindiy, semb ar biyor nimb lum biy apeniŋgayan niŋniŋgambim aŋgak.”

⁶⁵ Jiysis kun aŋgek, bi Gor nup simboŋgep yomb ak, yenekun aŋcip aŋgiy, chech nuk gok key tungralikying aŋgak, “Nuk Gor nup yimb ak dand apyapyiŋ asap! Kun ak biyimb gunap ma aŋgnijun. Nuk timey gip rek miseŋ aŋcip. ⁶⁶ Akaŋ nimb gos yerip niŋbim?” Aŋgek aŋgyak, “Mey aŋcip ak nen; kumnimuj aŋgak.”

⁶⁷ Kun aŋgiy, nup jomluk okok kiňuk giňiy, pikying giyak. Gunap weygiy, mikem nup okok piksil giyeng aŋgak, ⁶⁸ “Nand Kiyŋ yomb key yimb tap okok mangiysek niŋban ak; an nip piksap ak, chinup aŋgey niŋun aŋgyak.”

⁶⁹ Pen Piyta korgep korip mis ar biyan bisiŋ mindek ak mey, bi Gor nup simboŋgep yomb yimb anup wong giňiyiŋgip paň ak apiy, nup aŋgak, “Nand Jiysis bi Galiyliy nimb ak yip mindambiyar aŋgak.”

⁷⁰ Aŋgek, Piyta biyimb gok mangiysek niŋmindyaknij aŋgak, “Minim nand aspan ak yand ma niŋbiy aŋgak.” ⁷¹ Kun aŋgiy, tikjakiy, am kinjeŋrumb siňak mindaknij, biy korip kun ak wong giyengip bap ap nup niŋiy, bi mindeyak gok kuyip aŋgak, “Nuk bi Jiysis Nasaret nimb ak yip minder niŋbiy aŋgak.” ⁷² Aŋgek, Piyta aŋg silokiy aŋgak, “Yand niŋind yimb apiyn! Bi apim kun ak yand ma yimb niŋbiy aŋgak.”

⁷³ Sikoy won bap mindiy, bi Piyta yip jak mindeyak gok nup aŋgyak, “Niŋind nep apun. Nand bi kiyk bap. Meng miňan kiyk apay rek apan aŋgyak.”

⁷⁴ Aŋgeyak, Piyta minim kasek aŋgiy aŋgak, “Yand nimbip niŋind yimb apiyn! Bi nimb apim kun ak yand ma yimb niŋbiy aŋgak.” Kun aŋgaknij day kakaruk ak suk aŋgek, ⁷⁵ Piyta Jiysis minim nup aŋgak

ak niŋyin̄g gospar ayak. Yenen: Jiysis aŋgak, “Kakaruk ma aŋgniŋgamb won ak yand nup ma niŋbiyn aŋgiy, won omiŋal nokom aŋgniŋgamban aŋgak.” Gos kun ak niŋiy mey gospar ay, mis amiy siy yomb aŋgak.

Jiysis Nup Dam Gapman Biyomb Anup Niŋyak
(Mak 15:1; Luk 23:1-2; Jon 18:28-32)

27 ¹Miňmon yowakniŋ, bi Gor nup simbonjep yomb gok sek, bi minim tuŋgasikep yikop gok sek minim aŋgnij aŋgnij giy Jiysis nup pikayun aŋgiy, ²nup miň ay dand amiy, gapman biyomb Paylat nup niŋyak.

Jiwdas Kumak
(Ap 1:18-19)

³Pen Jiysis nup kor giy, pikayniŋ geyak niŋiy, Jiwdas, yenen Jiysis nup mimuŋ niŋbiyn aŋgiy, maniy dak ak, bi Gor nup simbonjep yomb gok sek, biyomb yikop gok sek kuyip jiw dam niňining, Gor aŋgniŋep korip ak amnak. ⁴Amiy, maniy kun ak kuyip niŋyin̄g aŋgak, “Jiysis timey ma gip ak pen, nup mimuŋ niŋbiyn rek mindak kumninggamb aŋgak.” Aŋgek kiyk aŋgyak, “Ak tap chin mer. Nak keynep kun gipan aŋgyak.” ⁵Aŋgeyak, maniy niŋyak ak Gor aŋgnijep korip miňgan ak diyokiy, am miň niŋjak.

⁶Bi Gor nup simbonjep yomb gok maniy kun ak diy aŋgyak, “Maniy kun biy, bi pikayun aŋgiy mimuŋ ginuk ak mey, opriyŋ niňjun rek ma ayip aŋgyak.” ⁷Kun aŋgiy, minim aŋgnij aŋgnij giy, bi par okok nimb ap biy kumey dam komjun miňmon wikan bap tawun aŋgiy, am man yŋgig singeyp tiyn giyŋgipay miňmon wikan ak tawyak. ⁸Tawiy, miňmon wikan kun biy, mimuŋ piňiy niimbun maniy ak diy tawnuk ak mey; yimb ‘Likaňsek’ aŋgjun aŋgyak. Miňiy kunep miňmon wikan kun ak, yimb ‘Likaňsek’ apay.

⁹Pen kiyk mankumb tawyak kun ak, bi Gor minim aŋgep Jeriymaya nind aŋgiy tikak rek nep giyak. Nuk tikiy aŋgak:

“Kiyk maniy niň jiwiy andikiy onep ar ak, Jiwda biynimbi mimuŋ piňiyňinuk maniy ak aŋgiy, ¹⁰dand amiy, miňmon man yŋgig singeyp tiyn giyŋgipay wikan ak tawniŋgambay. Biyomb ak yip giniŋgambay aŋgiy aŋgak rek nep giyak.”

Biyomb Paylat Jiysis Nup Aŋgnijak
(Mak 15:2-5; Luk 23:3-5; Jon 18:33-38)

¹¹Jiysis nup dand gapman biyomb Paylat mindek ak amniyakniŋ, Paylat, Jiysis nup aŋgak, “Nand Jiwda kay kiyŋ yomb kiyk ak mindpan?” Aŋgek Jiysis aŋgak, “Mey apan ak aŋgak.” ¹²Pen bi Gor nup simbonjep yomb gok sek, bi kanjsol yikop gok sek nup minim gunap aŋgeyak, nuk

pen minim bap ma nep aŋgak.¹³ Kun gek, gapman biyomb Paylat aŋgak, “Minim keykey aŋgiy nip kor gispay ak ma niŋban?”¹⁴ Aŋgek, Jiysis nup minim bap ma aŋgek, Paylat gos kuŋjay yimb niŋak.

¹⁵⁻¹⁹ Pen Paylat kiyŋ bisipay siya ar ak bisiŋ mindakniŋ, biynuk minim bap aŋgek apek aŋgak, “Yand maynamb wisin niŋbiyn: Bi kor gispim ak bi tep. Nup minim yiň ma aŋgnimin. Yand wisin niŋbiyn kun ak, gos kuŋjay niŋsipyen aŋgak.” Minim kun ak Paylat nuk nep niŋiy aŋgak, Jiysis tap bap ma gak, biyomb guniy nup yikop miluk niŋiy dand opay. Kun ak kinjeŋ yerip ak piyow niŋiy nup aŋgyoken amnaŋ aŋgiy, gos ak niŋak.

Pen Rom gapman biyomb gok per simiy ak simiy ak Jiwda kay biret yiys sek ma ŋimbay ŋin yomb ak, kuyip kalambis bi bap key aŋgninyingipay ak, yikop wisik yokyingip. ŋin kun ak, Jiwda kay bi kiyk niŋrep giyŋipay bap ap kalambis mindek. Yimb nuk ak Barabas. Kun ak biynimbiŋ kuŋaynep ap nan-geyak Paylat aŋgak, “Bi nimbip akay yikop aŋgyoknim? Jiysis, Kiyŋ yomb key yimb apay ak akan, Barabas nup aŋgak.”²⁰ Aŋgek bi Gor nup tap simboŋgep yomb gok sek, bi kanjsol yikop gok sek biynimbiŋ gok kuyip aŋgyak, “Gapman biyomb Paylat nup aŋgenimimbiŋ, Barabas nup wisik yokiy, Jiysis nup mon kiros bak biyoŋ ŋaŋgbirik ayniŋgiy aŋgyak.”

²¹ Kun ak kisen gapman biyomb ak kuyip aŋgak, “Bi omiŋal biy, an nup rek nimbip wisik yoknim?” Aŋgek aŋgyak, “Barabas nup wisik yoknimin aŋgyak.”

²² Aŋgeyak Paylat aŋgak, “Kun apim ak, Jiysis Kiyŋ yomb key yimb apay ak nup yerginim?”

Aŋgek, kiyk mangiysek aŋgyak, “Nup mon bak biyoŋ ŋaŋgbiriknimimbiŋ aŋgyak.”

²³ Aŋgeyak gapman biyomb Paylat aŋgak, “Yenen? Nuk tap yerip ak timey gak?” Pen minim aŋgak ak ma niŋiy, minim dand araniy aŋgyak, “Nup mon kiros bak biyoŋ ŋaŋgrimbik aynimimbiŋ! Nup mon kiros bak biyoŋ ŋaŋgrimbik aynimimbiŋ aŋgyak.”

²⁴ Aŋgeyak minim gunap sek aŋgen penpen giniŋgiy rek ayip aŋgiy, Paylat ŋiŋ diy ŋin ayokyin g kuyip aŋgak, “Jiysis nup pikayniŋ gispim ak, minim kun ak yip ma winiŋgamb; nimbip key andkind winiŋgamb aŋgak.”

²⁵ Aŋgek aŋgyak, “Ak chip nambinj chin key. Minim kun ak, chin sek, ŋapan chin gok sek niŋniŋgambun aŋgyak.”

²⁶ Kun aŋgeyak, Paylat kuyip Barabas nup wisik yokiy, Jiysis nup miň diy pikiy, mon kiros bak biyoŋ ŋaŋgbirik ayan aŋgiy, amiybı gok kuyip yomak.

²⁷ Amiybı yomb gok nup diy, dand korip yomb kiyk ak amiybı, amiybı yikop gok kuyip mangiysek suk aŋgey,²⁸ ap nan-giy, chech nup ak tunjjiwiy chech likaň biyomb yimbay rek bap dand apiy nup yimniyak.

²⁹ Yimñiy miñ ñiwñiw sek gok dand apiy, kiyη kay aypay arband rek bap giy, nup ayñiyinj, biyomb gok kur kunep dipay aŋgiy, gamil par bap di Jiysis nup ñin yipund kind ak ñiy, ap nup konjim yimi, aŋgjiwyinj aŋgyak, “Jiwda kiyη kiyk biy per mindonimuj aŋgyak.” ³⁰Kun aŋgiy, nup kiñuk giy, gamil kur kun ak jiw diy, nup jun dum biyoŋ pikyak. ³¹Nup kun giy gi timey giy, chech likaň ayñiyak ak tuŋgasikyokiy, chech nuk gok key ayñiy, nup mon kiros bak biyoŋ ñaŋgbirik ayniŋ, poŋind amniyak.

Jiysis Nup Mon Kiros Bak Biyoŋ Ñaŋgbirik Ayak
(Mak 15:21-32; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)

³² Kinjejnamb okok dand amyiŋ ninjyak, bi bap Sayriyny nimb apek. Yimb nuk ak Saymon. Nup namb pikiy, kilis giy aŋgyak, “Jiysis nup ñaŋgbirik ayniŋgambun mon kiros biy dand amnoŋ aŋgyak.” ³³Aŋgey dakniŋ, miñmon Golgota dum amniyak. Golgota kun ak, chip jun dum apay.

³⁴ Pen dum kun ak amjakiy, amiybi gok malasin silik bap diy, wayn ñiŋ ak diy, sesek tuŋgandik mandik giy, Jiysis nup ñeyak, nuk ñimb ninjy kirgak. ³⁵Nup mon kiros bak biyoŋ ñaŋgbirik ay, chech nup gok bilok keykey dining, sandiw rek giy diyak. ³⁶Diy mey, nup mon ñaŋgbirikyak kiňiŋ siŋak bisgiy niŋmindeyak.

³⁷Nup ñaŋgbirikiy, kiros bak biyoŋ yimb tikay aŋgyak, “Jiwda kay Kiyη yomb kiyk ak aŋgyak.”

³⁸ Pen Jiysis nup ñaŋgbirik ay, bi tap siydep omijal ak, bap ñin yipund pis ak, bap aŋjind pis ak, ñaŋgbirik ayak. ³⁹⁻⁴⁰Biynimb kinjeŋram aran apyan geyak gok, jun gormar giy, nup aŋgjiwiy aŋgyak, “Nand Gor Ñinuk rek! Gor aŋgnijep korip ak timbrikyokiy, ñin omijal nokom mindiy tip ak gi diniŋgamban ak mey; mon kiros bak biyoŋ kirgiy apey chin niŋjun aŋgyak.”

⁴¹ Bi Gor nup simborjep yomb gok, bi low tiysa gok, bi kanjsol yikop gok sek kunep; nup aŋgjiwiy aŋgyak, ⁴²“Biynimb gunap kuyip gamb kim ambay ak pen, nuk key kun ginimuŋ rek ma ayip. Yisrel, Kiyη yomb chin ak, mon kiros bak biyoŋ kirgiy man ar biy apey, niŋind aŋgip aŋgiy niŋjun. ⁴³Nuk Gor nup gosimb niŋiy, yand Gor Ñinuk aŋgip ak, miñiy ap Ñinuk nup diyokek chin niŋjun aŋgyak.” ⁴⁴Bi tap siydep Jiysis yip ñaŋgrimbikyak omijal ak kunep, nup minim timey kun ak rek nep aŋgrik.

Jiysis Pisnep Kumak
(Mak 15:33-41; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)

⁴⁵ Ñin kun ak pumbnamb yomb yoŋ won ak, kisyim apiy mind dand amiy pumb kuyim gak won ak tip ak melik gak. ⁴⁶Won kun ak Jiysis suk

yomb aŋgiy aŋgak, "Yilay. Yilay, lema sambaktaniy aŋgak." Aŋgak kun ak, "Gor Bapiy yomb. Gor Bapiy yomb. Yip yenen kirpan aŋgiy aŋgak."

⁴⁷Nuk kun giy suk yomb aŋgek, biynimbi gunap maŋ kun siŋak mindeyak gok niŋiy aŋgyak, "Bi kun biy bi Gor minim aŋgep Yilayja nup suk asap aŋgyak." ⁴⁸Kun aŋgiy, bi bap am tap machres rek ayak band bap dand apiy, ŋiŋg wayn silik ak tawiy, gamil kur par ak diy, kambis ŋaŋgiy, ŋen ŋiŋgaŋ aŋgiy ŋak.

⁴⁹Kun giy ŋek, bi gunap aŋgyak, "Kapkap niŋmindon. Bi Yilayja apiy, nup diyokningamb akaŋ aŋgyak." ⁵⁰Aŋgiy, niŋmindyakniŋ, Jiysis suk yomb aŋgiy, aňiŋ band mindek ak kurgak.

⁵¹Won kun anep, chech paryomb Gor aŋgnijep korip ŋiluk miŋgan biyaŋ kinjeŋrumb pilgiyak ak, namb ak pungrik biyoŋ biyaŋ ay mindek. Kun gakniŋ, monmon diy, kamb gok punglakiy, ⁵²chip komyak kamb miŋgan pilgiyak gok miŋgan yikiy, Gor biynimbi nuk nind kumey komyak gok kuŋaynep gek, tip ak tikjaktyak ak mey; ⁵³Jiysis tikjakak ŋin ak Jerusalem ameyak, biynimbi kuŋaynep niŋyak.

⁵⁴Pen monmon diy, yerer gak ak niŋiy amiybí yomb ak sek, binuk gok sek niŋiy aŋgyak, "Yaw-ey! Nuk Gor ŋinuk yimb aŋgyak." ⁵⁵Pen biyŋ kuŋaynep ap keykey siŋak mindiy niŋmindeyak. Biyŋ kun gok Jiysis nup kondiy, Galiyliy nimb wiyak. ⁵⁶Biyŋ mindeyak kun gok bap Mariya Makdala; bap Jemis yip Josep yip nonim Mariya; bap Sebediy ŋinuk omiŋal nonim ak.

Jiysis Nup Kamb Miŋgan Ak Komyak (Mak 15:42-47; Luk 23:50-55; Jon 19:38-42)

⁵⁷⁻⁵⁸Bi tap kuŋay mindek miňmon Armatiya nimb bap Jiysis kumek niŋiy, duŋgep won ak ap gapman biyomb Paylat nup Jiysis mumbwak ak dinim akaŋ aŋgek, Paylat yaw aŋgiy, binuk gok kuyip aŋgek, nup ŋiyak. Bi kun ak yimb nuk Josep. Nuk Jiysis binuk bap. ⁵⁹Josep nup Jiysis mumbwak ak ŋiyakniŋ, nuk chech tund tep ak diy, nup maŋgiysek pipkomiy, ⁶⁰dam kamb miŋgan kisen nep, yip komningambay aŋgiy aŋgek kiluk ayak miŋgan ak komiy, kamb yomb bap tuŋ milokek amek, kamb miŋgan ak pilgiy amnak.

⁶¹Biyŋ yimb along Mariya omiŋal ak ap niŋmindrikniŋ, kun giy komak.

Amiybí Gok Jiysis Nup Komyak Kamb Miŋgan Ak Kond Mindeyak

⁶²Jiysis kumek komyak ŋin kun ak, bi Gor nup simboŋgep yomb gok sek, Peresi gok sek lotiw ŋin ak toy aŋgiy, tap dap nan-giyak. Minek, gapman biyomb Paylat mindek ak amiybí aŋgyak, ⁶³"Biyomb. Bi yesek aŋgep kun ak aŋgak, 'Yand kumi, ŋin omiŋal nokom mindiy tikjakningayn aŋgak.' ⁶⁴Kun ak bi gunap aŋgey, ŋin omiŋal nokom

kawrumb ak kond mindeninqiy. Mer ak binuk gok ap mumbwak nup ak siy dand amiy, biynimb okok kuyip yesek aŋgiy aŋgniŋgambay, ‘Nuk tip ak tikjakip aŋgniŋgambay.’ Kun gey, minim yesek aŋgyiŋgipay ak sikoy rek aŋyiŋgamb, kisen aŋgniŋgambay ak yomb yimb giniŋgamb aŋgyak.”

⁶⁵ Aŋgeyak Paylat kuyip aŋgak, “Kun ak nimb amiybi kaw bap aŋgrep gem, am kun siŋak niŋmindeninqiy aŋgak.” ⁶⁶ Aŋgek am kinjeŋ pilgiyak kamb yomb ak wiren rek giy, amiybi kaw bap aŋgeyak am kun siŋak niŋmindeyak.

28 ¹Minek miňmon tikdam yokakniŋ, biyn yimb along Mariya omijal ak, Jiysis nup komyak ak niŋniŋ amnirik. ²Won kun ak enjol bap semb biyoŋ nimb apiy, Jiysis nup komiy kamb pilgiyak ak, tunŋmilok gol okok yoki, ar kun ak bisgakniŋ, monmon yomb yimb ak owak. ³Enjol kamb ar bisiŋ mindek kun ak, jomluk nuk ak ŋiňakol giyiŋ mindek. Chech nuk ak, tund tep yimb ak ayak. ⁴Pen amiybi niŋmindeyak gok, nup niŋiy jel pirikiy, kin ambun tikiy mindeyak.

⁵Pen enjol ak biyn omijal ak kuyip aŋgak, “Ma piriknimiy! Yand niŋbiy: nirmijay Jiysis bi mon kiros bak biyoŋ ŋaŋgbirik ayak anup niŋraspiyr. ⁶Nuk biy ma mindip. Nind aŋgak rek mindarik tip tikjakiy amimb. Apiy nup dayak ar ak niŋiy, ⁷am binuk gok kuyip aŋgnimiy, ‘Tip tikjakiy Galiyliy amimb aŋgnimiy.’ Nimb biynimb nuk gok, nup niŋniŋgambim kun okok. Minim kun ak nep nimbip aŋgniniŋ aswiyn aŋgak.”

⁸Kun aŋgek niŋiy, biyn omijal ak pirikrik ak pen; miňmiň giyiŋ, binuk gok kuyip minim kun ak aŋgniŋ kasek amnirik. ⁹Kinjeŋnamb okok amnirikniŋ, Jiysis kuyipmiŋay namb pikiy, “Nir mindpiyr aŋgak.” Aŋgek, kiymijay ap koŋgim yimi, nup diniŋiy lotiw gerik, ¹⁰kuyipmiŋay aŋgak, “Ma piriknimiy! Yand Galiyliy amjipiyn ak; nir am mam yand gok kuyip aŋgnimiy, ‘Nup am niŋnimimb miňmon Galiyliy aŋgnimiy’ aŋgak.”

Amiybi Gok Am Jiysis Tikjakak Rek Minim Ak Aŋgyak

¹¹ Biyn omijal ak, kinjeŋnamb okok amnirikniŋ, amiybi niŋmindeyak gok, dawin yomb Jerusalem amiy, bi Gor nup simbonjep yomb gok kuyip, Jiysis tikjakak minim ak aŋgniyak.

¹² Aŋgneyak, bi Gor nup simbonjep yomb gok, am bi kanjsol gunap yip, minim aŋg ar nokom ay apiy, amiybi kun gok kuyip maniy yomb niŋ aŋgyak, ¹³“Jiysis kun kun giy tikjakip aŋgiy ma aŋgnimimb. Pen aŋgnimimb, ‘Chin kinambun won ak binuk gok apiy, mumbwak nup ak siy dand ambay aŋgnimimb aŋgak.’ ¹⁴Kun gey, gapman biyomb ak minim kun ak niŋiy aŋgek, chin yip aŋgoniŋgambun; nimbip miker gunap ma ŋiningamb aŋgyak.”

¹⁵ Kun aŋgey, amiybi gok maniy kun ak diy, am biyomb kun gok aŋgyak rek nep aŋgyak. Kiyk tom giy, Jiysis mumbwak nup ak, binuk

gok siy dand ambay aŋgeyak, miňiy Jiwda biynimb gok minim kun ak aŋgying mindpay.

Jiysis Binuk Gok Nup Niŋyak
(Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23)

¹⁶ Jiysis binuk onep aŋgip ak Galiyliy amiy, kuyip nind aŋgak dum ak amniyak. ¹⁷ Amiy Jiysis nup niŋiy, lotiw giyak. Pen gunap niŋsindol giy aŋgyak, “Ak Jiysis akaŋ bi ak key aŋgyak.”

¹⁸ Jiysis maŋ ſirjak apiy, kuyip aŋgak, “Bapiy yip aŋgek mey, man ar biy kond mindiy, semb biyoŋ kond mindiy gipiyn. ¹⁹ Kun ak nimb miňmon okok kind kind amiy, biynimb gok yip ker dinimimb. Diy, Bapiy Gor ker mindpay, ŋinuk ker mindpay, Kawnan nuk ak ker mindpay aŋgiy, kuyip ŋing pikniniimb. ²⁰ Pikŋiy, yand nimbip ginimimb aŋgiy minim yerip yerip aŋgñimbiyn ak maŋgiyek, kuyip aŋgñirep gem niŋiy kindik giniŋgiy. Pen yand nimb yip nep mindiy, mind dand amiy, ŋin kisen ak winiŋgamb aŋgak.”

MAK

Jiysis Krays Minim Tep Mak Tikak

Minim Nind Niject

Baybol buk day biy Mak tikak. Nup ñin gunap Jon-Mak aŋgyingipay (Apasol 12:13). Nonim nuk yimb ak Mariya. Nuk Jerusalem nimb (Apasol 13:12). Pol yip Banabas yip biyimb Jiwda mer gok kuyip Krays minim tep aŋgñi tangying, Mak nup pojind amer tap kuyip gok marik giyingip (Apasol 12:25, 13:5). Kisen biyimb Jiwda mer gok kuyip minj kun biy tikak.

Minim Ar Keykey Mindip Rek:

Jon bi ñinq pikñemb ak, Jiysis Krays minim tep ak kiñiq gi aŋgñak minim ak mindip, chapta 1:1-13.

Jiysis miñmon Galiyliy wong kiñiq gi gak minim ak mindip, chapta 1:14-9:50.

Jiysis Galiyliy nimb wong gindand Jerusalem amnak minim ak mindip, chapta 10:1-52.

Jiysis ñin nuk ak maŋ giy wiyk nokom bap mindaknij, Jerusalem sek, yep maŋ kun okok sek aŋgñiranggek minim ak mindip, chapta 11:1-15:47.

Jiysis tip tikjakak kesim ak mindip, chapta 16:1-8.

Jiysis kumi tikjakek biyimb kuŋaynep nup misen niyak ak sek, arachak Nop ker amnak minim ak sek mindip, chapta 16:9-20.

1 ¹Jiysis Krays, Gor Ñinuk minim tep ak angning gispbyn. ²Wosrey, bi Gor minim aŋgep Asaya, Gor Ñinuk Jiysis Krays nup minim angak rek, tikiy aŋgak:

“Niŋan! Bi minim yand dand amniŋgamb ak nind aŋgyoken am, kinjeŋ nip ak pindrep geniŋgamb. ³Bi kun ak miñmon biyimb kuŋay ma mindpay namb okok suk aŋgiy angninggamb, ‘Biyomb ak asaw! Kinjeŋ yik mayik giy mindonimuŋ gok pind yipund yimb giy mindenimimb aŋgninjgamb’ aŋgak.”

⁴Gor kun aŋgek mey, kisen Jon bi ŋiŋg pikñemb ak, miñmon biynimb kunjay ma mindeyak namb okok mindyinq, biynimb gok apey kuyip minim aŋgñiy aŋgyinqip, “Tap siy tap timey gipun gok, yenen kun gipun aŋgiy kirgiy, ŋiŋg pikem mey, Gor tap siy tap timey gipim gach ak wiwykyokniŋgamb aŋgyinqip.” ⁵Nuk kun aŋgaknij, biynimb Jiwdiya propens yep kun okok mindeyak gok sek, Jerusalem biynimb sek minim nup ak niŋniŋ amniyak. Amiy, tap yerip yerip timey giyak gok miseŋ aŋgñey, kuyip Joden ŋiŋg namb ak ŋiŋg pikñak.

⁶Jon chech yikop kanj kamel kas diy giyak ak ay, kaw wak ler ak namb ak poŋgayinqip. Tap ŋiŋemb nuk ak, joŋ golbind ak sek, bum ŋiŋg ak sek ŋimbyinqip. ⁷Nuk biynimb gok kuyip aŋgyinqip, “Bi kisen winingamb ak Biyomb yimb, yand bi sikoy; nup niŋen yip nambiq gip. Tomb tirup nup ak tungasikyinq, tap nup gok marik ginim rek ma ayip. ⁸Yand nimbip yikop ŋiŋg pikñimbiyn; nuk apiy nimbip Gor Kawnan ak yokniŋgamb aŋgak.”

Jon Jiysis Nup ŋiŋg Pikñak
(Mat 3:13-17; Luk 3:21-22)

⁹Pen ŋin bap, Jiysis miñmon Nasaret Galiyliy propens mindyinqip ak kirgiy, Jon mindek ak apek, nup Joden ŋiŋg namb ak ŋiŋg pikñak. Nup kun giy ŋiŋg pikñek, ¹⁰Jiysis kumb biyon amnaknij; semb biyon miŋgan yikiy, Gor Kawnan ak yakir kochir rek, wiŋind nup ker owak. ¹¹Kun giy owaknij, minim bap semb biyoŋ nimb apiy aŋgak, “Nand ŋi mapin yand yimb. Nip niŋen, yip tep yimb gip aŋgak.” ¹²Pen won kun anep, Gor Kawnan ak Jiysis nup gek, miñmon nep namb okok amiy; ¹³niŋ onep ŋin jiwiy andikiy ar piskind ak mindyinqip. Kun okok mindaknij, Seytan, Jiysis nup gen minim yip ak kindik giy timey gaŋ aŋgiy, ap aŋgyinqip. Miñmon mindyinqip wikan kun ak kayn ayndik tap gok nep mindyinqip. Pen enjol gok, ap Jiysis nup bak ay kond mindyinqipay.

Jiysis Bi Omiŋal Omiŋal Dak
(Mat 4:12-17; Luk 4:14-15)

¹⁴Pen Gapman biyomb Herot Jon nup kalambis ayaknij, Jiysis nuk miñmon Galiyliy amiy, Gor minim tep ak biynimb gok kuyip aŋgñiŋg aŋgak, ¹⁵“Gor chinup diy kond mindeningamb aŋgiy ŋin per kond mindyinqipim ak, miñiy wip! Tap siy tap timey gipim ak, yenen kun gipun aŋgiy kirgiy, Gor biynimb simb niŋiy diniŋgamb minim tep ak, niŋind aŋgip aŋgiy dinimimb aŋgak.”

¹⁶Jiysis Galiyliy chemb gol ak pandikyinq niŋak; bi piysdep mamiymijay ak piys dur aŋgiy, wimben ak di ŋiŋg namb biyaŋ yokiy minderik. Bi mamiymijay kun ak yimb kiykmijay ak, Saymon yip, Enjriw yip. ¹⁷Kuyipmijay niŋiy aŋgak “Aper yand yip taŋgiy, nirip

aŋñirep gen, bi biyimb dep omijał ak mindenigayr aŋgak.” ¹⁸ Angek niñind aŋgip aŋgiy, wimben gok kirgiy, Jiysis yip nep tanjyingipay.

¹⁹ Pen Jiysis tapin sikoy won bap amiy nijak: Sebediy ñinuk Jemis yip, Jon yip bot miñgan ak mindiñg, wimben puŋgrikak ak kopis kopis gi minderik. ²⁰ Kuyipmiñjay niñiy aŋgak, “Nirmiñjay owiyr-ey aŋgak.” Angek kiykmiñjay niñiy, nop nup bi gunap yip bot ar ak kirgiy, Jiysis yip amiy tanjyingipay.

Jiysis Kichekiy Aŋg Mis Yokak

(Luk 4:31-37)

²¹ Pen kiyk miñmon yomb Kapaniyam amiy, Jiysis Jiwda lotiw minek ak; nan-gep korip miñgan biyan amiy, Gor minim ak aŋgnek; ²² biyimb gok niñiy jiwdiy aŋgyak, “Bi low tiysa apay rek ma aŋgip, biyomb yimb niñrep giy apay rek aŋgip aŋgyak.” ²³ Pen won kun ak, bi kichekiy ambañ ayak bap, korip miñgan kun ak mindek ak suk aŋgiy aŋgak, ²⁴ “Jiysis bi Nasaret nimb! Nand yerginiñ opan? Chinup gi timey gining opan rek ayip? Pen Gor ñin chinup aŋgayak ak ma wip. Yand nip niñbiyn: timey ma gipan; Gor Ñi tep nuk ak mindpan aŋgak.”

²⁵ Angek, Jiysis kichekiy anup aŋgak, “Minim ma aŋgnimin! Bi anup kirgiy mis amnoŋ aŋgak.” ²⁶ Angek, bi anup gek jep diy, suk yomb aŋgakniñ, mis amnak. ²⁷ Kun gek niñiy, biyimb ap mindeyak gok wal yimb aŋgiy, minim aŋgnin aŋgnin giy aŋgyak, “Bi biy minim kisenimb ar bap dand wip rek ayip. Nuk bi kilis sek; kichekiy malñiluk gok aŋgip rek niñiy mis ambay aŋgyak.” ²⁸ Kun aŋgiy, Jiysis kichekiy malñiluk aŋgyokak minim kun ak, Galiyliy Propens okok mangiysek aŋgney amnak.

Jiysis Saymon Numok Nup Gek Suŋ Ayak

(Mat 8:14-15; Luk 4:38-39)

²⁹ Pen Jiysis, Jemis, Jon, Saymon, Enjriw kiyk Jiwda nan-gep korip ak kirgiy, mis apiy, Saymon yip numam Enjriw yip korip ak amniñ sañdiyak. ³⁰ Korip amjakiy Jiysis nup aŋgyak, “Saymon numok nup, mumbwak okok mon rek yinek, kin mindip aŋgyak.” ³¹ Angeyak, Jiysis am nup di jakñakniñ, wak mon rek yinek ak suŋ ayakniñ, day tap keñmaŋgiy kuyip gok daŋgiyak.

Jiysis Biyimb Gok Gek Suŋ Ayak

(Mat 8:16-17; Luk 4:40-41)

³² Pen pumb sanjind amnak won ak, biyimb tap gak gok yip, kichekiy ambañ ayak gok yip Jiysis gek suŋ ayan aŋgiy, mindek ak dand wiyak. ³³ Kapaniyam biyimb gok, ap kinjeŋrumb mis akyan ken niñmindyakniñ, ³⁴ biyimb tap gak gok gek suŋ ay, kichekiy malñiluk

ambaŋ ayak aŋg mis yokiy gak. Pen kichekiy malñiluk kun gok Jiysis nup niŋrep giyak rek, Gor Ŋinuk ap mindip biy aŋgiy misen aŋgninq gayek, kuyip minim ma aŋgnimimb aŋgiy, aŋg mis yokak.

Jiysis Miñmon Galiyliy Taŋgyingip
(*Luk 4:42-44*)

³⁵ Minek, Jiysis maynamb yimb tikjakiy, dawin kun ak kirgiy wikan bap key amiy, Nop nup aŋgnij mindek. ³⁶ Pen binuk Saymon; binuk gunap yip Jiysis akay aŋgiy, piyow dand amiy, ³⁷ nup niŋiy aŋgyak, “Biynimb maŋgiysek nip akay aŋgiy piyowsipay aŋgyak.” ³⁸ Kun aŋgeyak, Jiysis aŋgak, “Miñmon wikan bap nep aŋgnij aŋgiy ma winik; miñmon gunap kune p aŋgnij aŋgiy winik rek nem amnun aŋgak.” ³⁹ Kun aŋgiy, miñmon Galiyliy namb okok girangying, am Jiwda nan-gep korip miŋgan gok amiy, Gor minim aŋgnij aŋgiy, biynimb kichekiy malñiluk ambaŋ ayak gok Jiysis kichekiy malñiluk gok aŋgek mis amniyak.

Jiysis Bi Soy Ayndik Ayak Bap Gek Suŋ Ayak
(*Mat 8:1-4; Luk 5:12-16*)

⁴⁰ Bi soy ayndik ayak bap Jiysis mindek sijak apiy, koŋgim yimiŋ angak, “Nand soy yip ak gey suŋ ayninq; gey suŋ aynimuŋ aŋgak.” ⁴¹ Kun aŋgek, Jiysis nup simb niŋiy aŋgak, “Nip gen suŋ ayniŋgamb aŋgiy,” ⁴² diniŋakniŋ suŋ ayak. ⁴³ Pen nup minim kilis aŋgiy aŋgak, ⁴⁴ “Kinjenjamb okok amyiŋ, biynimb gunap kuyip Jiysis yip gek suŋ ayip aŋgiy ma aŋgnimin. Yipund giy nep am bi Gor nup simbongep anup yomiy, soy ayndik yip ak suŋ ayip aŋgiy, Mosis nind aŋgak rek tap gunap pikiy, dam Gor nup simbong ŋenimin mey; biynimb gok bi ak miñiy suŋ ayip aŋgiy niŋningambay aŋgak.” ⁴⁵ Kun aŋgak ak pen; bi kun ak nuk amiy, biynimb okok monmon aŋgnek mey, Jiysis miñmon okok misen girangonimuj rek ma ayek, nuk am biynimb kuŋjay ma mindeyak namb okok mindakniŋ, biynimb miñmon kind kind nup niŋniŋ apyiŋgipay.

Jiysis Bi Ŋin Tomb Kalaw Gak Bap Gek Suŋ Ayak
(*Mat 9:1-8; Luk 5:17-26*)

2 ¹⁻² Kisen pen Jiysis tip ak miñmon Kapaniyam apek, ap mindip korip ak aŋgey niŋiy, biynimb kuŋaynep ap gey gey, korip miŋgan, kinjeŋrumb mis ar akyaq timbik giy yimb aŋgak. Kun gek, Jiysis korip miŋgan akyaq nep mindiŋg, minim aŋgnek. ³ Kuyip Gor minim aŋgnij mindakniŋ, bi onep tiŋgawip ak, bi Ŋin tomb kalaw gak bap, yirar ay dand apiy niŋyak: ⁴ tip ak timbik giy yimb aŋgek, bi Ŋin tomb kalaw gak anup dand korip ar biyoŋ amiy, korip ak tuŋgyikiy, yokey Jiysis mindek biyaŋ amnak. ⁵ Pen nuk gek suŋ ayniŋgamb aŋgiy niŋyak rek, Jiysis aŋgak, “Ni yand. Tap siy tap timey gipan gach ak wikyoksipiyn aŋgak.”

⁶Kun aŋgek, Jiwda low tiysa gunap bising mindeyak gok kiyk okok nep niŋiy aŋgyak, ⁷“Bi biy yenen Gor nup aŋg sikoy giyinj, ap tom gisap? Biynimb gok tap siy tap timey gey, bi bap gach kuyip ak wiwyoknimumj rek ma ayip; Gor nep mey, gach wiwyokninggamb aŋgyak.” ⁸Pen Jiysis gos niŋyak kun ak key niŋiy aŋgak, “Yenen gos kun ak rek kun giy niŋbim? ⁹Bi ŋin tomb kalaw gip anup yerip aŋgen, nimbip tep gininggamb? Tap siy tap timey gipan gach ak wiwyoksiyiŋ aŋgen nimbip tep gininggamb akanj; tikjakiy minj nak ak wining dand amnoj aŋgen, nimbip tep gininggamb? ¹⁰Yand nimbip aspiyŋ: Bi bap Ŋinuk man ar biy awak ak, key niŋiy ma awak, Gor aŋgek awak ak mey; nuk tap siy tap timey gipay ak niŋiy kirginiŋ, kirginiŋgamb aŋgak.” ¹¹Kun aŋgiy, bi ŋin tomb kalaw gak anup aŋgak, “Yand nip aspiyŋ: tikjakiy, minj band nak ak dand korip amnoj aŋgak.” ¹²Aŋgek, won kun anep tikjakiy, minj band nuk ak dand saŋdak. Kun gek niŋiy, biynimb gok wal yimb aŋgiy, Gor nup yimb ak dand aranyinj aŋgyak, “Nind tap kun ak rek bap gey, ma niŋnuk aŋgyak.”

Jiysis Liypay Nup Suk Aŋgak (Mat 9:9-13; Luk 5:27-32)

¹³Jiysis ŋin bap tip ak andkind Galiyliy chemb gol okok amek, biynimb kuŋaynep nup niŋiy ap nan-geyak, kuyip Gor minim tep ak aŋgñak.

¹⁴Kun giy aŋgñi diy; kinjeŋnamb okok amyiŋ niŋjak; Alpiyas ŋinuk Liypay, bi takes dep ak, woŋgiyngip korip mingan ak bising mindek. Nup niŋiy, “Apey yand yip tangor aŋgek,” tikjakiy yip taŋgyinjipiyir.

¹⁵Jiysis pen, binuk gok yip am Liypay korip ak tap ŋiŋyakniŋ, bi takes dep gok sek, bi tap siy tap timey giyak gok sek Jiysis yip taŋgeyak rek, yip jimñiy tap ŋiŋyak. ¹⁶Bi Peresiy low tiysa mindeyak gunap, Jiysis binuk gok kuyip aŋgyak, “Jiysis yenen bi takes dipay gok yip, tap timey gipay gok yip tap ŋiŋimb?”

¹⁷Aŋgeyak, Jiysis minim kun ak key niŋiy aŋgak, “Biynimb suŋ gok, dokta niŋniŋ ma ambay; biynimb tap gip gok nep niŋniŋ ambay. Bi bap Ŋinuk biynimb suŋ-tep mindpun aŋgiy niŋbay gok kuyip, di Nop yip jimñiniŋ ma awak; biynimb tap siy tap timey gipun aŋgiy niŋbay gok kuyip, di Nop yip jimñiniŋ awak aŋgak.”

Biynimb Gunap, Jiysis Nup Tap Bul Gep Minim Ak Aŋg Niŋyak (Mat 9:14-17; Luk 5:33-39)

¹⁸Peresiy kay bi kiyk gok sek, Jon binuk gok sek ŋin gunap lotiw nep mindonjun aŋgiy, tap ma ŋimbinyingipay ak mey, biynimb gunap apiy Jiysis nup aŋgyak, “Peresiy kay bi kiyk gok sek, Jon binuk gok sek ŋin nokom nokom tap ma ŋimbay. Pen binak gok, yenen kun ma gipay aŋgyak.” ¹⁹Aŋgeyak, Jiysis miň giyinjipay ar kun ak ma gininggambun

angiy, paydoŋ ay aŋgak, “Bi biyн dining giniŋgamb bap, numiy numam gok yip mindiy, tep gaknij mindeniŋgambay ak mey, tap keñmaŋgiy ma kirginininggambay.²⁰ Pen kisen biyimb gunap bi kiyk kun anup dand ameniŋgambay, simb gek, ŋin kun ak tap ma ŋiŋniŋgambay.

²¹ Pen chech kisenimb band bap diy, chech wor ay puŋgrikniiŋgamb tam ak ŋaŋg dey; chech kisenimb ak kilis mindiŋ, chech wor ayniŋgamb band ak puŋgrikiy, chech kiyk ak takiy nep puŋgrikek amniŋgamb. ²² “Niŋg wayn ak kuneŋ. Niŋg wayn kimnimb ak diy, meymey wak nindnimbiŋ miŋgan ak ma song aypay. Yenen: song ay simjen ney; meymey wak ak bij aŋgak, puŋgrikiy song am diniŋgamb. Kun ak mey, niŋg wayn kimnimb ak, meymey wak kimnimb miŋgan ak nep song ayep aŋgak.”

Minim Okok Sek, Lotiw ŋin Minim Ak Sek Gor ŋinuk Kond Mindip

²³ Kisen Jiwda lotiw ŋin bap, Jiysis binuk gok yip wiyt wong namb ak amyiŋ, binuk gok wiyt maŋgiy gunap tikiy, wak pik yokiy ŋimbyiŋ ameyak. ²⁴ Kun gey, Peresiŋ bi gok niŋjy, Jiysis nup aŋgak, “Miňiy lotiw ŋin chin wong magep ak, binak gok yenen wiyt maŋgiy tik wak pikyokiy ŋimbsipay aŋgak.” ²⁵ Aŋgeyak, Jiysis aŋgak, “Basind Depiyt wosrey yiwan gek gak kesim tikiyak ak, ma niŋbim? ²⁶ Wosrey binak Abayra bi Gor nup simboŋgep yomb yimb mindiŋip ŋin ak, Depiyt binuk gok yip kuyip yiwan gek, Gor aŋgnijep korip ak amiŋ, biret biyimb yikop gok ma ŋimbay; bi Gor nup simboŋgep gok nep ŋimbay ak aŋgnijey, ŋek niŋyak ak pen, Depiyt timey gak aŋgak ma apun. Yiwan gek gak apun aŋgak.” ²⁷ Kun aŋgak, “Niŋ bap yikop mindep minim ak nind aŋgak, kisen biyimb gok ma gayak; kuyip gay aňiŋ ay mindrep giyaj aŋgak, ŋin bap yikop mindeniŋgiy aŋgak. ²⁸ Pen Nop aŋgek, “Bi bap ŋinuk tap okok kond mindiy, lotiw ŋin ak kuneŋ kond mindiy gip aŋgak.”

Jiysis Bi ŋin Kalaw Gak Bap, Lotiw ŋin Ak Gek Suŋ Ayak

(Mat 12:9-14; Luk 6:6-11)

3 ¹ Niŋ bap pen, Jiysis tip ak andkind Jiwda nan-gep korip ak amiŋ niŋjak: bi ŋin kalaw gak bap korip miŋgan kun ak ap mindek. ² Bi Peresiŋ gok Jiysis yerip rek gek, Jiwda kanjsol miytiŋ giy nup kor ginjun aŋgak, kapkap niŋmindeyak.

³ Jiysis bi ŋin kalaw gak anup aŋgak, “Tikjakiy, siŋbiy owan aŋgak.”

⁴ Aŋgek, nuk mindek siŋjak apek, kuyip aŋgak, “Lotiw ŋin chin ak yergep? Tep gep aŋgak timey gep? Biyimb gok kuyip simb niŋjy gon kim amniŋgiy aŋgak, kirgon kumniŋgiy?” Aŋgek, nup pen minim bap ma aŋgak. ⁵ Biyimb minim nup ma dinjun aŋgak niŋyak kun gok kuyip, niŋek nup mapin akak ak pen; gos tep ma niŋbay aŋgak, kuyip simb niŋjak. Kun ak kuyip niŋdand pandikiy, bi ŋin kalaw gak ak nup, ŋin

parsek ayan aŋgek, parsek ayakniŋ suŋ ayak. ⁶Kun gek niŋiy, bi Peresiŋ gok am Herot binuk mindeyak ak amiŋ, minim aŋgninj aŋgninj giy, Jiysis nup kun kun giy ŋaŋgjun aŋgyak.

⁷⁻⁸Jiysis pen kuyip kirgiy, binuk gok diy, am Galiyliy chemb gol siŋak mindyakniŋ, biyimb kuŋjaynep wiyak. Galiyliy biyimb gunap, Taya-Saydon biyimb gunap, Jerusalem biyimb gunap, Jiwdiya biyimb gunap, Yidumiya biyimb gunap, Joden ŋiŋg pis tawakdoŋ ken biyimb gunap nuk giyinjip ar ak aŋgey niŋyak ak mey, nup niŋning wiyak.

⁹⁻¹⁰Pen nup diniŋon chinup suŋ ayniŋgamb aŋgiy, ap chichmiy yim gey apek, binuk gok kuyip aŋgek, bot bap di ayrep giyak. ¹¹Pen biyimb kichekiy malñiluk tap yerip ambaŋ ayak gok, Jiysis mindek siŋak koŋgim yimiŋ, minim yomb aŋgiy aŋgyak, “Nand Gor Ŋinuk yimb aŋgyak!”

¹²Jiysis pen, kichekiy malñiluk gok kuyip minim kilis aŋgiy angak, “Minim kun ak miseŋ ma aŋnimimb aŋgak.”

Jiysis Binuk Onep Wimiŋgan Ak Dak

(Mat 10:1-4; Luk 6:12-16)

¹³Pen Jiysis miñmon taw bap amiŋ, binuk dininj gak gok aŋgek apeyak aŋgak, ¹⁴“Yand nimbip bi onep wimiŋgan ak dispiyn ak mey, yand yip taŋgiy, bi minim yip dand amemb gok mindiy, aŋgyoken am biyimb okok kuyip aŋgninjgambim. ¹⁵Nimbip aspiyn ak mey, kichekiy malñiluk tap gok kunep aŋgyokniŋgambim aŋgak.” ¹⁶Jiysis binuk dak kun gok yimb kiyk mey, bap Saymon, kisen Jiysis yimb nup bap Piya aŋgak. ¹⁷⁻¹⁹Bap Jemis, numam bap Jon, nop kiymijay yimb ak Sebediy. Jiysis kuyipmiŋay, timuk-bi aŋgak. Binuk bap Enjriw; bap Piyliyp; bap Batlomiyiw; bap Matiyiw; bap Tomas; bap Jemis, nop nuk yimb ak Alpiyas. Bap Taydiyas, bap Saymon, nup Saymon Selot aŋgyak. Bap Jiwdas Yiskariyot. Nuk mey, kisen Jiysis nup mimung gak.

Jiysis Nup Seytan Ambaŋ Ayip Aŋgyak

²⁰Pen Jiysis korip amek, tip ak biyimb kuŋjaynep ap nan-gi mindyakniŋ, binuk gok yip tap ŋiŋniŋgiy rek ma ayak. ²¹Kun gek, biyimb gunap Jiysis sakiy ayip aŋgey niŋiy, nonim, nunay, numam sikop nup poŋdiniŋ wiyak.

²²Pen Jiwda low tiysa Jerusalem nimb wiyak gok aŋgyak, “Belsiybul Jiysis nup ambal ayip rek, malñiluk tap gok aŋgyokip aŋgyak.” Nup yesek kun aŋgeyak, ²³nuk biyimb gok kuyip aŋgek apeyak, minim ar kun ak paydon ay kuyip aŋgrep giy aŋgak, “Seytan yergiy Seytan nup aŋgyokniŋgamb? ²⁴⁻²⁵Biyimb miñmon nokom bap kiyk keynep penpen giningambay ak, wikan kun ak asik keykey ayniŋgambay. Pen amyong aþyong gok kunep penpen giy, asik keykey ayniŋgambay. ²⁶Kun ak rek, Seytan nuk key kichekiy, malñiluk tap nuk gok ma aŋgyokniŋgamb.

27“Bi kalrimey bap mindakniŋ, bi bap am, tap nup gok ma diniŋgamb; miň di tiwning ay nep mey, am tap nup gok diningamb.

28“Pen niŋrep ginimimb! Biynimb gok tap siy tap timey yerip yerip giniŋgambay ak, Gor nup aŋgnijey, niŋiy kirginiŋgamb. Bapiy nup akaŋ yip aŋgiwiŋgambay ak, kunep, kuyip niŋiy kirginiŋgamb ak pen,

29Kawnan nuk ak nup aŋgiwiŋgambay ak, niŋiy ma kirginingamb.

Miker kun ak perper mindenŋgamb aŋgak.” 30Jiysis nup, Seytan yip mindip aŋgeyak mey; kun aŋgak.

Jiysis Nonim Numam Nuk Gok

31 Pen Jiysis nonim numam sikop ap mis akyaq mindyiŋ, nup “Owan” aŋgey, 32-35 biynimb korip miŋgan biyaŋ nup piŋiy kuskus gi mindeyak gok aŋgyak, “Nanim namam sikop ap mis biyaŋ mindiy, nip owan aspay aŋgyak.” Kun aŋgeyak, Jiysis biynimb mindeyak gok niŋdand pandikiy aŋgak, “Nimb mey amiy yand, mam yand gok mindpim. Biynimb Gor aŋcip rek niŋdipay gok mey, amiy, mam, ay yand gok rek mindpay aŋgak.”

Tap Yiŋ Yimemb Minim Paydoŋ Ayak

(Mat 13:1-9; Luk 8:4-8)

4 1Jiysis Galilyli chemb gol ak amiy, biynimb gok kuyip tip ak minim aŋgñi mindakniŋ, biynimb kuŋaynep ap nan-giyak. Kun geyak, Jiysis bot ar ak bisgiy, am ŋiŋ namb siŋak mindyiŋ, kuyip minim aŋgñak. 2Minim kun gok paydoŋ ay, ar keykey nep aŋgñak.

3Ar bap paydoŋ ay aŋgak, “Minim aŋgniję gispiy ak niŋim! Bi bap woŋgday nuk ak piken piŋiy gayrep giy, wiyt maŋgiy dam diyokek amnakiŋ, 4gunap kinjeŋ kosemb ar ak yapeningamb, yakir gok ap ŋiŋniŋgambay. 5Gunap kamb ar man siskoy ayniŋgamb okok yapiy jakniŋgamb ak pen; 6kindiy paryomb ma amnak rek, pumb niŋiy milip giniŋgamb. 7Gunap kikasik dindbiliŋ mindenŋgamb namb okok yapiy jakniŋgamb ak pen, kikasik dindbiliŋ gok pik ŋimbek maŋgiy ma piyningamb. 8Pen gunap man tep ar ak yapiy, jakrep giy, maŋgiy piyrep yimb giniŋgamb. Gunap maŋgiy ŋin jiwiy rek piyningamb, gunap maŋgiy ŋin jiwiy omiŋal rek piyningamb; gunap ŋin jiwiy onep tingawip ak rek piyningamb aŋgak.”

9Jiysis minim kun ak aŋgiwyiŋ aŋgak, “Nimb biynimb gos timund sek mindenimimb gok, minim aspiy biy niŋnimimb aŋgak.”

Minim Paydoŋ Ayak Kiňiŋ Ak

(Mat 13:10-17; Luk 8:9-10)

10 Biynimb Jiysis minim aŋgakniŋ, ap niŋmindeyak kun gok keykey amniyakniŋ, binuk onep wimiŋgan ak sek, biynimb nuk gunap sek nup

aŋgak, "Minim paydon ay apan kiňij ak yerip aŋgyak." ¹¹Aŋgeyak aŋgak, "Gor biynimb diy kond mindenigamb minim ma niŋyinŋipay ak; nimb niŋiy niŋningambim ak pen; biynimb gunap minim nup ma niŋjun apay rek, kuyip paydon ay nep aŋgnimbien. ¹²Kiyk Asaya aŋgak rek:

'Windin niŋbay ak pen, tap gunap ma niŋbay. Minim niŋbay ak pen, minim kiňij aŋgip kun aŋgiy ma niŋbay. Niŋrep gipyap rek, Gor nup aŋgnijembiyap, tap siy tap timey gipay ak niŋiy kirgikop' aŋgak.'

Paydon Ayak Minim Junj Ak Aŋgnak

(Mat 13:18-23; Luk 8:11-15)

¹³Jiysis kun aŋgiy kuyip aŋgak, "Minim paydon ay aŋgen ma niŋbim kun ak; yergiy kisen minim paydon ay aŋgeniŋgayn niŋniŋgambim?

¹⁴Wiyt yiŋ ak, Gor minim nup ak aŋgiy apiyn. ¹⁵Maŋgiy gunap kinjeŋ yomb ar ak yapek, yakir gok ap niŋniŋgambay apiyn ak; biynimb gok Gor minim niŋbay ak pen, won ak Seytan ap gek, sakiy gipay aŋgiy apiyn.

¹⁶⁻¹⁷Pen gunap kamb ar man siskoy aŋniŋgamb okok yapiy jakniŋgamb ak pen, kindiy am wos ma gek, pumb niŋiy milip giniŋgamb apiyn ak; Gor minim ak kisen won ak niŋey tep gakniŋ diningambay ak pen, yep won bap mindiy, biynimb gunap minim aŋgey niŋiy akaŋ, miker gunap apek, minim nup ak kirginiŋgambay aŋgiy apiyn. ¹⁸⁻¹⁹Pen kikasik dindbiliŋ namb ak yapiy jakiy maŋgiy ma piyningamb rek mey; biynimb Gor nup minim niŋniŋgambay ak pen; woŋ wariy, korip minj kinemb, tiw minan, maniy, tap okok gosimb niŋiy, aŋgip rek ma giniŋgambay.

²⁰Wiyt maŋgiy man tep ar ak yapiy jakrep giy, maŋgiy ñin jiwiy akaŋ, ñin jiwiy gunap rek piyningamb apiyn ak; biynimb Gor minim niŋiy nup pisnep chingipay gok apiyn. Gunap nup direp gipay; gunap nup direp yimb gipay; gunap nup direp giying, ar kun ak key yimb gipay aŋgiy apiyn aŋgak."

Lam Ak Daŋgiy Ar Siŋbiyoŋ Tik Ayep

(Luk 8:16-18)

²¹Jiysis pen tip ak, minim bap paydon ay angak, "Lam ak daŋgiy, boŋ molik okok akaŋ, tiyŋ miŋgan okok ma aypay. Melik ginimuŋ aŋgiy, ar siŋbiyoŋ tik aypay. ²²Kun ak rek, minim yerip yerip miňiy weygiy mindip gok, kisen Gor gek miseŋ niŋningambay. ²³Nimb biynimb gos timund sek mindenimimb gok minim aspiyn biy niŋrep ginimimb aŋgak."

²⁴Kuyip minim bap aŋgak, "Minim niŋsipim ak niŋiy, niŋrep ginimimb. Biynimb minim yiňrimay rek aŋgniŋgambay gok, Gor kuyip kunep yiňrimay rek aŋgniŋgamb. Biynimb minim sayn rek aŋgniŋgambay gok, Gor kuyip kunep minim sayn rek aŋgniŋgamb. ²⁵Biynimb minim niŋiy niŋdiniŋgambay gok, Gor kuyip gos tep ſek gunap sek niŋniŋgambay;

pen ma niñniñgambay gok, kiyk siskoy niñbay ak ninjek tap rek ma ayek, yiwr yomb ñiniñgamb aŋgak.”

Gor Biyimb Nuk Diy Kond Mindeniñgamb

²⁶Minim bap pen aŋgak, “Gor biyimb diy kond mindeninqamb ak, bi wong nop gok wiyt maŋgiy jakaj aŋgiy, dam woŋday kiyk okok yokey jakip rek nep giniñgambay. ²⁷Wiyt maŋgiy woŋday okok yokiy, kin tangyaknij, gup giy jakniñgamb ak pen; yergiy jakip aŋgiy ma niñniñgambay; ²⁸man ak key gek jakiy, maŋgiy piy, pik giniñgamb. ²⁹Pen woŋday nop nimb ak pikgek niñiy, tik dand wep ñin ak wip aŋgiy, tik dand winiñgamb aŋgak.”

Biyimb Kunay Miñmon Keykey Okok Gor Aŋgip Rek Niñdiningambay (Mat 13:31-32; Luk 13:18-19)

³⁰Jiysis kun aŋgiy aŋgak, “Gor biyimb diy kond mindeninqamb ak, kesim yerip rek ak diy aŋgen niñniñgambim? ³¹⁻³²Mey, mon mastet yiŋ rek ak aŋgnim. Tap yiŋ gunap yomb yimbay gok sikoy jakip, pen mastet yiŋ ak sikoy yimb yimey jak yomb giy, alik pikek, yakir gok ap sisiy kun okok aymindpay aŋgak.”

Jiysis Minim Paydoŋ Ay Aŋgyingip (Mat 13:34-35)

³³Jiysis biyimb gok kuyip minim paydoŋ ay kun gok rek kuŋaynep aŋgniyiŋip. ³⁴Minim miseŋ aŋgñen ma diniñgambay aŋgiy, paydoŋ ay nep aŋgniy, kisen binuk gok yip key mindying, minim junj gok aŋgnirep giyinqip.

Jiysis Aŋgek Yingen Ak Kirgak (Mat 8:23-27; Luk 8:22-25)

³⁵Ñin kun anep dungep won ak, Jiysis binuk gok kuyip aŋgak, “Kind bindoŋ amnun aŋgak.” ³⁶Kun aŋgiy, binuk gok yip biyimb kuŋaynep ap mindeyak gok kuyip kirgiy, bot Jiysis mindek miŋgan ak amiy, bot gunap mindaknij, kiyk saŋdiyak. ³⁷Namb amniyaknij, day yingen yindmund apiy, ñiŋ siy paŋ bot miŋgan ak amiy, pongek yownning rek gak. ³⁸Jiysis nuk pen bot miŋgan day akneŋ ken, piylow jun ay kinaknij; binuk gok nup am kikawin giy aŋgyak, “Tiysa, chin maŋgiysek kumniñg gispun gos ak ma niñban?” ³⁹Aŋgeyak, Jiysis tikjakiy, yingen yindmund dek ak sek, ñiŋ siy paŋ apek ak sek aŋgek kirgak.

⁴⁰Pen binuk gok kuyip aŋgak, “Yenen pirikpim? Gor chinup ma kond mindip aŋgiy niñbim?” ⁴¹Aŋgek, kiyk wal aŋgiy, pen aŋgnijek pen aŋgnijek giy aŋgyak, “Bi kun biy an? Yergiy aŋgamb yingen yindmund ak sek, ñiŋ paŋ apamb ak sek aŋgip rek gip aŋgyak.”

Bi Kichekiy Ambaŋ Ayak Bap
(Mat 8:28-34; Luk 8:26-39)

5 ¹Jiysis binuk gok yip bot diy, Galiyliy chemb tikiy Gerasa biynimb mindeyak kind akdoŋ ken amjakyakniŋ, ²bi kichekiy ambaaŋ ayak bap Jiysis mindek ak awak. ³⁻⁴Bi kun ak chip komiyak kamb miŋgan okok kin taŋgyiŋgip. Nup per sen diy, ñin tomb okok aybirikyingipay ak pen, sen gok gek puŋgrikek, amyiŋgip. Giyinŋip kun ak, nup gey gos niŋnimuŋ rek ma ayak. ⁵Pumbnamb kisyimken, chip komiyinŋipay kamb miŋgan okok sek, miňmon yirik okok sek gawil giraŋgyiŋ, kamb diy mumbwak nuk gok key timbyingip. ⁶Pen ñin kun ak nuk Jiysis nup parchim niŋiy, puŋgrikind anŋiy am apek siŋjak koŋgim yimek, ⁷⁻⁸Jiysis kichekiy ambaaŋ aymindek anup anŋak, “Kiriŋ mis amnoŋ anŋak.”

Angek anŋak, “Jiysis. Gor Biyomb sikerek Niňuk. Yip yerginiŋ opan? Gor mindip rek yip miker ma ñinimin anŋak.”

⁹Kun angek, Jiysis bi kun anup anŋak, “Yimb nand yerip?” Angek anŋak, “Yip kichekiy kuŋjaynep ambaaŋ ayip rek, yimb yand ‘Kuŋjaynep’ anŋak.” ¹⁰Pen Jiysis nup, kichekiy gok kuyip paryomb okok ma anŋyoknimin anŋiy, anŋniŋyip nep mindek.

¹¹Won kun ak, kanj kuŋjay yimb, tiw tawsin rek, amil ñimbeyak pir siŋjak ak mey, ¹²kichekiy gok Jiysis nup anŋyak, “Chinup anŋey, am kanj guniyoŋ kuyip molik sikun anŋyak.”

¹³Kun anŋey, kichekiy gok anŋyokek, am kanj gok kuyip molik sikey, puŋgjiw minduŋ biyaŋ ami, gi dam ñiŋ biyaŋ pikiy, maŋgiyek ñiŋ ñimbiy kumdiyak.

¹⁴Pen bi kanj mokyinŋipay gok, am dawin yomb gok, miňmon yikop gok minim kun ak anŋñeyak, biynimb gok am niŋun anŋiy, Jiysis mindek ak wiyak. ¹⁵Apiy niŋyak: bi kichekiy kuŋjaynep ambaaŋ ayak kun ak; chech yimiŋ bisiŋ mindrep gek, kuyip jel gak.

¹⁶Biynimb nind ap mindeyak gok, kisen wiyak gok kuyip, Jiysis yerer gak ak anŋñiyak. Pen kanj gok kuyip yerer gak ak kunep anŋñeyak niŋiy, ¹⁷Jiysis nup anŋyak, “Miňmon chinup biy kirgiy amnoŋ anŋyak.”

¹⁸Anŋeyak, Jiysis bot diy amniŋ gek, bi gek suŋ ayak ak anŋak, “Yand yip amjur akaŋ?” ¹⁹Angek anŋak, “Korip nak ami, biynimb nak gok kuyip, Gor nip simb niŋiy yerer gip minim ak, anŋñinimin anŋak.”

²⁰Angek, bi kun ak miňmon Dekapoliys giraŋgyiŋ, Jiysis nup yerer gak ak, biynimb gok kuyip anŋñeŋ niŋiy, wal yimb anŋyak.

Jiysis Gek, Biy Bap Suŋ Ay, Paň Kumak Bap Tikjakiy Gak
(Mat 9:18-26; Luk 8:40-56)

²¹Jiysis pen bot diy, tip ak andkind am Galiyliy chemb pis tawakdoŋ ken mindakniŋ, biynimb kuŋjaynep wiyak.

22-23 Bi bap yimb nuk Jayras. Nuk Jiwda nan-gep korip ak kond mindyinjip. Jiysis nup ninjy, ap mindek siňak konjim yimiý aňgak, "Paň mapin yand ak kumning gisap. Nand ap nup diniňey, jak amnaň aňgak."²⁴ Aňgek, Jiysis tiljakiy Jayras yip amnirikniň, biynimb kuňaynep am Jiysis nup namb ay dand amniyak.

²⁵ Pen biyn bap, biyn kinjeŋ pandikaknij mindek simiy yin wiminggaŋ ak ayak. ²⁶ Biyn kun ak dokta gok kuyip, yip gey suŋ ayan aŋgiy, maniy tawyinjip ak pen, nup gey suŋ ma ay, tapin yomb yimb gak. ²⁷⁻²⁸ Pen nuk Jiysis giyinjip minim ak aŋgey niŋak rek, am chech band nup ak nep dinijen suŋ ayningamb aŋgiy, biynimbiŋ kuŋay mindeyak namb ak, ²⁹ mindek kund okok ken apiy, chech nup ak diniŋek, likaň yapyinjip ak milip gak. Namb nuk akyan key niŋak nup suŋ ayak. ³⁰ Pen Jiysis nup gak kun ak key niŋiy; tunŋandikiy biynimbiŋ gok kuyip angak, “Chech yip ak an dinijsap?” ³¹ Aŋgek, binuk gok aŋgyak, “Biynimbiŋ kuŋaynep nip chirok ŋimbay ak, yenen yip an diniŋimb aŋgiy aspan aŋgyak.” ³² Kun aŋgey, Jiysis minim kuyip aŋgyak ak ma diy, an diniŋimb aŋgiy piyownniŋ mindek. ³³ Pen biyn kun ak, nup yerer gak ak niŋiy, piriškiy jep di giy, ap Jiysis mindek siŋak kongim yimiŋ, nup suŋ ayak minim ak misen aŋŋnäk.

³⁴ Jiysis pen aŋgak, "Pañ yand. Gor yip gek sun ayningamb aŋgiy gos niŋban rek, nip gek sun ayip nen, amiy mindrep ginimin angak."

³⁵ Jiysis minim kun ak angakniŋ, Jayras binuk gunap, korip nuk animb apiy angyak, "Panak mindarik kumimb; tiysa nup angey tomb yiwur ma winimur; angey andkind amnimur angyak." ³⁶ Kun angyak ak pen; Jiysis minim kuyip ak ma diy, Jayras nup angak, "Ma piriknimin; yip nep gos niijnimin anjgak." ³⁷ Pen biynimb gok kuyip, kun okok angay, Piyta ak, Jemis ak, Jemis numam Jon ak kuyipyakam nep pojind amnak. ³⁸ Jayras korip ak amjakiy ninjak: biynimb kilpul angying, siy angying gi mindeyak. Niňiy korip miňgan biyaŋ amiy angak, "Yenen kilpul angying, siy angying gispim? ³⁹ Paň ak ma kumimb; yikop wisin kinjap angak." ⁴⁰ Kun angek, nup sik angeyak, kuyip anj mis yokiy, paň nop nonim ber ak diy, binuk kaw ak diy, pojind paň ak kumek, korip ñiluk miňgan dayey mindek biyaŋ amiy, ⁴¹ ñin kind nup ak diy, Jiwda minim angiy angak, "Taliyta kawim angak." Minim angak kiňiŋ kun ak mey, "Paskoy! Nip aspiyn; tikjakan angak." ⁴² Angek, paň kun ak simiy nuk onep wimingga amnak ak mey, tikjakiy aran apyan gakniŋ, biynimb gok wal yimb angyak. ⁴³ Kun geyak, Jiysis minim kilis angiy angak, "Gipiyn kun ak biynimb gok kuyip miseŋ ma angñinimimb angak." Kun angying angak, "Paň anup keňmangiy gunap ñem ñiňaŋ angak."

Nasaret Biynimb Jiysis Nup Ma Diyak *(Mat 13:53-58; Luk 4:16-30)*

6 ¹Jiysis binuk gok pojind miñmon kun ak kirgiy, miñmon nuk Nasaret amnak. ²⁻³ Am mindiy Jiwda lotiw ñin ak apek, nan-gep

korip ak amiy, biynimbi kunay ap mindeyak gok kuyip minim aŋgñakniŋ, niŋiy wal aŋgiy aŋgyak, “Bi kun biy kapenda miňmon biy nimb nep; Mariya ŋinuk bap. Numam nuk Jemis, Josis, Jiwdas, Saymon sek, nunay nuk gok sek yip mindpun biy. Pen minim kun ak akay nimb niŋiy aŋgip? Tap mageprek yergiy gip?” Kun aŋgiy, nup ma diyak.

⁴Pen Jiysis kuyip aŋgak, “Bi Gor minim aŋgep gok, miňmon wikan gunap giraŋgey, biyomb chin aŋgiy dipay ak pen; biynimbi korip miňmon kiyk key gok, minim kuyip ak ma dipay aŋgak.” ⁵Nup gosimb ma niŋyak kun ak, tap mageprek gunap ginimuj rek ma ayak. Biynimbi tap gak gunap nep diniŋek sur ayak. ⁶Pen Nasaret biynimbi nup, Gor ŋinuk yimb aŋgiy gos ak ma niŋeyak, nuk wal yimb aŋgak.

Binuk Onep Wimiŋgan Ak Woŋ Yip Ginimimb Aŋgiy Aŋgyokak
(Mat 10:5-15; Luk 9:1-6)

Jiysis pen korip miňmon kun okok taŋgying, biynimbi gok kuyip Gor minim ak aŋgñak. ⁷Ŋin bap binuk onep wimiŋgan ak suk aŋgek apey aŋgak, “Bi omijal ak key, bi omijal ak key miňmon okok keykey amiy, minim aŋgñinimimb. Yand nimbip aŋgyoksiyiŋ rek, minim aŋgñi taŋgying, kichekiy malñiluk tap gok aŋg mis yokning, aŋgyokningambim aŋgak.” ⁸Minim bap pen aŋgak “Amniŋ; tap ŋinjemb, maniy, wand sikoy, tap gok dand ma amnimimb; yir kondim anep dand amnimimb. ⁹Tomb tirup ay amnimimb ak pen, tingliys nokom bap nep ay amnimimb, gunap sek dand ma amnimimb. ¹⁰Korip bap amem nimbip angdeniŋiy, korip kun anep mindiy, amniŋ ginimimb ŋin anep amnimimb. ¹¹Miňmon bap amjakem nimbip ma aŋgdiy, minim nimbip ak ma niřenengiy, miňmon kun ak kiring amning, niŋyar aŋgiy, tomb silkul pikem yapek amnimimb aŋgak.” ¹²Aŋgek, kiyk miňmon sikoy keykey amiy, biynimbi gok kuyip minim aŋgñiŋ aŋgyak, “Tap siy tap timey gipim gok, Gor nup yenen kun gipun aŋgiy, kirginimimb aŋgyak.” ¹³Kun aŋgiy, biynimbi kichekiy malñiluk ambaŋ ay mindek gok, kichekiy malñiluk aŋg mis yokiy, biynimbi tap gak gok wel ayney jak amniyak.

Jon Nup Kuŋjam Tikey Kumak
(Mat 14:1-12; Luk 3:19-20; Luk 9:7-9)

¹⁴Pen Jiysis gak rek, minim ak miňmon okok kind kind amek, kiyŋ Herot kunep niŋak. Biynimbi gok, minim kun ak aŋg amiy apiy giying, gunap aŋgyak, “Jon bi ŋinj pikñemb kumek komyak ak, tip tikjakiy mey, ap tap mageprek kun gok gisap aŋgyak.” ¹⁵Gunap aŋgyak, “Bi kun ak binak Yilayja; bi siŋok nind apek, Jiwsa Kiyŋ yomb key yimb kisen winingamb apay ak aŋgyak.” Gunap aŋgyak, “Bi Gor minim aŋgep wosrey mindyiŋgipay rek bap ap mindip aŋgyak.” ¹⁶Pen kiyŋ Herot nuk niŋiy aŋgak, “Ak Jon bi ŋinj pikñemb nind kuŋjam tiknik anep tikjakiy, ap kun gisap aŋgak.”

17-19 Yenen, nind Herot, numam Piyliyp biynuk Herodiyas nup dek, Jon aŋgak ak timey gip aŋgak, Herodiyas Jon nup miluk ninjy aŋgak, Herot binuk gunap aŋgyokek, am Jon nup dand apiy, kalambis ayak. Biyn Herodiyas, Jon nup pikayin aŋgiy gos niŋjak ak pen; ²⁰ Jon tap timey ma giyŋip; minim nuk yerip yerip aŋgak Herot ninjy, minim tep, yipund giy nep aŋgip aŋgiy, pirikiy biyn Herodiyas nup yaw aŋgnimuj rek ma ayek, ²¹ Jon nup yergiy pikaynim aŋgiy, gos okok nep niŋmindyŋip. Mind mind minek bap, Herot nonim nup tikak ŋin ak apek, tap yomb niŋniŋ, gapman biyomb gok, amiysi yomb gok, biyomb miňmon Galiyliy nimb gok suk aŋgak, tap yomb niŋniŋ wiyak. ²² Ap tap niŋyakniŋ, Herodiyas panuk ap deniys gek, biyomb ap mindeyak gok sek, Herot sek niŋey kuyip tep gek, Herot paň kun anup aŋgak, “Gipan kun ak tap yerip aŋgnijenigamban nip niŋningayn. ²³ Pen miňmon yomb kond mindpiyn ak aŋgnijey, nip day ak aŋgen kond mindenijgamban aŋgak.” ²⁴ Kun aŋgak, paň ak am nonim Herodiyas nup tap yerip ak aŋgnijnim aŋgak angak, “Jon bi niŋ pikňemb jun won nup ak aŋgnimin aŋgak.” ²⁵ Aŋgak, panuk kasek kiyj Herot mindek ak amiyi aŋgak, “Yep won biy nep, Jon bi niŋ pikňemb kuŋjam ak tikiy, jun won nup ak di piler ar ay, dap yip ňey niŋiy mey; pisnep kumimb aŋgiy niŋnim aŋgak.”

26-28 Kun aŋgak, kiyj Herot Jon nup niŋek simb timey gak ak pen, nuk biyomb gok niŋmindey paň anup, tap yerip yip aŋgnijey niŋningayn aŋgak rek niŋiy, amiyi nuk bap aŋgyokek, am Jon nup jun won ak timbrikiy, di piler ar ay dand apiy, paň kun ak nup ňek, nuk dand amiyi, nonim nup ňak. ²⁹ Pen Jon binuk gok, nup kuŋjam tikyak ak aŋgey niŋiy, am mumbwak dand apiy, kamb miŋgan ak komyak.

Jiysis Biynimb Kuŋayne Tap Keňmaŋgiy ňek Niŋyak (Mat 14:13-21; Luk 9:10-17; Jon 6:1-13)

³⁰ Jiysis binuk gok andkind apiy, biynimb gok kuyip minim aŋgnijey yerer giyak gok, Jiysis nup aŋgniyak. ³¹ Pen biynimb kuŋay yimb nep amiyi apiy geyak, Jiysis binuk gok yip tap niŋniŋiy rek ma ayek, kuyip aŋgak, “Chin biynimb ma mindpay namb okok amiyi, yikop mindenjun aŋgak.”

³²⁻³⁴ Kun aŋgiy, binuk gok yip bot diy amniyakniŋ, biynimb miňmon kun okok Jiysis amjap aŋgiy, niŋ gol ar kinjen par ak nind amiyi, Jiysis binuk gok yip amning geyak okok, nind am mindeyak. Jiysis amjakiy kuyip niŋek, kiyj kanj siypsiyp bi kond mindep bap ma mindip rek ak mindeyak. Kun ak niŋek simb gek, kuyip minim gunap tapin aŋgnii mindek. ³⁵ Pumb panjind amnakniŋ, binuk gok apiy nup aŋgyak, “Pumb saŋjind amimb. Akniy miňmon nep namb okok nen, ³⁶ biynimb guniy aŋgyokey, miňmon korip yep maŋ akniy amiyi, tap keňmaŋgiy kiyj gunap taw niŋyan aŋyak.”

³⁷ Aŋgeyak aŋgak, “Nimb key kuyip keňmaŋgiy ňimimimb aŋgak.” Aŋgak aŋgyak, “Kun apan ak, chin maniy yir anep tiŋgawip piskind ak

dand amiy, keñmañgiy taw dand apiy kuyip ñinjun?”³⁸ Anjgey, Jiysis anjgak, “Biret nimb yerip yerip mindip am niñim anjgak.” Anjgek am niñiy anjgyak, “Biret onep mamind ak, piys omijal sek mindip anjgyak.”³⁹ Kun anjeyak anjgak, “Biynimb guniy angem, asik bum keykey ay, tap kaskas ar akniy bisgey amnañ anjgak.”⁴⁰ Anjgek, kuyip anjeyak, gunap piyptiy rek bum giyak; gunap wan handret rek bum giyak.⁴¹ Pen Jiysis biret kaw ak sek, piys omijal ak sek diy, kiyoñgiy niñiy, Gor nup tep anjgiy, biret ak tipañg binuk gok kuyip ñek, kiyk biynimb gok kuyip bilok ñiyak. Piys omijal ak kunep ñek, biynimb gok kuyip bilok ñiyak.⁴² Neyak, ñimb gey gey kuyip tapin ayak.⁴³ Tap day day kirgiyak gok, Jiysis binuk gok wand diy yiñg gey gey, wand onep wimiñgan ak arachakak.⁴⁴ Tap ñiñyak ñin kun ak bi gok nep mey, payp tawsin amnak.

Jiysis Ñiñg Kas Ar Ak Tawind Amnak

⁴⁵ Pen Jiysis binuk gok kuyip anjgek, bot diy Betsayda kind bindon amniyakniñ, biynimb gok kuyip key anjgyokek amniyak.⁴⁶ Anjgyokiy, nuk miñmon yirik bap amiy, Gor nup angnijin mindek.

⁴⁷⁻⁴⁸ Kisyim winiñg gak won ak, Jiysis nep mindiy niñjak: Binuk gok bot diy ñiñg namb siñbindoj amniyakniñ, yiñgen ak ameyak okok ken apek, kosyam ñiñg kas pikrikying amniyak. Miñmon tirgum tikak won ak, nuk ñiñg kas ar ak amiy, kuyip tawsak ay amniñg gek,⁴⁹ nup angnijiyakeren chip kawnan anjgiy, pirikiy kumb gawil giyak.⁵⁰ Kun giy pirikeyak, Jiysis kuyip angak, “Ma piriknimimb! Yand nep aswiyn! Gos yomb ma niñnimimb anjgak.”⁵¹ Anjgiy, bot miñgan amek, pinim dek ak kirgak. Kun gek, yergiy kun gip anjgiy, gos kuñjay yimb niñyak.⁵² Biret diy biynimb kuñjaynep bilok ñak ak niñyak ak pen, gos kuyip pikñiñjak rek, Gor Ñinuk ak mey kun gip anjgiy ma niñyak.

Jiysis Gek Biynimb Tap Gak Gok Suñ Ayak

⁵³ Pen ñiñg namb ak am am miñmon Genesaret amjakiy, bot ak tiwniñg ayak.⁵⁴ Bot ak kiriñg amniyakniñ, biynimb kun okok Jiysis owip anjey niñiy,⁵⁵ kasek miñmon kind kind amiy, biynimb tap gak gok kuyip dand Jiysis am mindek okok amniyak.⁵⁶ Ñin kun gok Jiysis miñmon yikop akañ, dawin yomb okok amjakek, biynimb tap gak gok kuyip dap maker namb ak ay angyak, “Nand mindey biynimb tap gip gok, chech day nip okok nep di niñey, kuyip suñ ayañ angyak.” Kun anjeyak, nuk minim kuyip ak diy niñmindakniñ, biynimb nup diniñyak gok suñ ayak.

Yergek Asiñ Mindeniñgambun

7 ¹Bi Peresi gunap, bi low tiysa gunap Jerusalem nimb ap mindiy niñyak: ² Jiysis binuk gunap nusind nupis sikop asikrep giy, tap ñimbyingipay rek ma giyak.³⁻⁴ Peresi biynimb gok diy, Jiwda biynimb

gok maŋgiysek, nusind nupis sikop aŋgyingipay rek niŋiy, monmon ma giy; ŋin ŋinj ay gilunj yokiy nep tap ŋimbay. Biynimb Jiwda mer gok mindpay namb ak amiy, kunep ŋin ŋinj ay gilunj yokiy nep tap ŋimbay. Pen tiyn, piler, kap tap okok kunep kilrimey gipay.

⁵Kun ak Jiysis binuk gok yikop ŋiŋyak kun ak niŋiy, bi Peresi gok sek, bi low tiysa gok sek nup aŋgyak, “Bi nand gok yenen, basind apis sikop aŋgyak rek ma gipay?” ⁶Aŋgeyak, Jiysis aŋgak, “Asaya nimbip bi minim nep apim gok, niŋind yimb aŋgiy Baybol buk ak tikiy aŋgak,

‘Biynimb guni Gor Biyomb chin; Gor Biyomb chin apay ak pen, kiyk yikop minim anep apay; yip gosimb ma niŋbay. ⁷Gor minim tep ak aŋgnispun aŋgiy, biynimb apay minim anep aŋgnimbay aŋgak.’

⁸Nimb Gor nup minim ak kirgiy, biynimb minim apay ak dun aŋgiy, nap nasind sikop aŋgyingipay ar ak kindik gipim aŋgak.”

⁹Jiysis kuyip tip ak aŋgiy aŋgak, “Nimb Gor minim aŋgip ak kirgiy, minim nimbik key anep apim. ¹⁰⁻¹¹Mosis minim bap tikiy aŋgak, ‘Nap nanim minim aŋgnimiyrek niŋdiy, kuyip direp ginimimb. Pen ŋapan gunap nop nonim kuyip minim timey aŋgeniŋgiy, pikayem kumniŋgiy aŋgak.’ Pen nimb yenen minim kun ak rek ma aŋgnimbim. Biynimb gunap nop nonim kuyip kirgiň, tap kuyip ŋimbinup rek ak, Gor nup aŋgiy aypun angey, ¹²‘Ak angrep gispim apim.’ ¹³Gipim kun ak, Gor nup minim ak kirgiy, nap nasind sikop giyengipay miň ar ak nep gem amimb aŋgak.”

Tap Biynimb Gek Gach Gip Gok (Mat 15:10-20)

¹⁴Jiysis kun aŋgiy, biynimb gok kuyip aŋgek mindek kiňiŋ siňak apey aŋgak, “Minim aŋgniiŋ gispiyn ak niŋiy, niŋrep ginimimb. ¹⁵Tap ŋimbey namb biyaŋ amniňgamb ak gach ma mindeniiňgamb; namb biyaŋ nimb mis winiňgamb anep mey, gach mindeniiňgamb. ¹⁶Nimb biynimb gos timund sek mindenimimb gok, timund ay niŋrep ginimimb aŋgak.”

¹⁷Jiysis kun aŋgiy, biynimb gok kuyip kirgiy korip miňgan amek, binuk gok nup aŋgyak, “Minim paydoŋ ay apan kun ak, kiňiŋ nuk ak yerip?” ¹⁸Aŋgey aŋgak, “Kiyk ma niŋbay rek, nimb kunep ma niŋbim? Tap asikpay gok, monmon ŋimbey konjigiy namb biyaŋ amek, Gor niŋek gach ma mindeniiňgamb. ¹⁹Yenen: tap ŋimbay kun gok gosimb niŋbay namb biyaŋ ma amniňgamb; konjigiy namb biyaŋ nep amek, simb sek kiy yokniňgambay aŋgak.” Jiysis minim aŋgak kun ak, tap okok maŋgiysek ŋiŋemb nep; asikep gunap ma mindip aŋgak.

²⁰Pen Jiysis aŋgak, gos timey namb kuyip akyaj nimb apey mey; timey gey Gor niŋek minim mindip. ²¹Biynimb gok namb kuyip biyaŋ gos timey awaknij, timey giy, tap siy diy, chip ŋaŋgiy, biy siy bi siy giy, ²²timey

nep giy, minim timey aŋgiy, tap gok yip rek mindembikop aŋgiy, miluk niŋiy, biynimb aŋgjiwiy, monmon giy, yimb key dand araniy timey gep gos nokom niŋiy gipay.²³ Tap timey gipay kun gok key okok nimb ma wip, gos timey ak namb kiyk biyaŋ nimb apamb timey gambay mey, gach mindip.

**Biyn Bap Pañ Yip Ak Gek Suŋ Ayningamb Aŋgiy Niŋak
(Mat 15:21-28)**

²⁴ Jiysis Galiyliy kirgiy, am miňmon Taya maŋ okok amnak. Amiy, biynimb gok yip miňiy ma niŋningiy aŋgiy, korip mingan bap am weyiŋ mindek ak pen; weygiy mindonimuij rek ma ayak.²⁵⁻²⁶ Biyn bap, panuk nup kichekiy abaŋ ayak ak mey, Jiysis wip aŋgey niŋiy, am mindek kiňiŋ siňak jun paŋgiy aŋgak, “Pañ yip kichekiy abaŋ ayip ak, gey mis amnaŋ aŋgak.” Biyn kun ak nuk Jiwda mer bap. Nup tikiyak miňmon Siyriya; dawin yomb nuk mey Poniysiya.²⁷ Pen kun aŋgek, Jiysis nup tikdam ay aŋgak, “Keňmaŋgiy ŋapan chin gok ŋemb ak di kayn mokon, timey giniŋgamb aŋgak.”²⁸ Aŋgek, biyn ak pen aŋgak, “Biyomb! Ak tep apan ak pen, ŋapan gok tap ŋimbey, day day gok nep boŋ molik okok yapek, kayn ŋiluk gok ŋimbay sek aŋgak.”²⁹ Aŋgek, Jiysis minim kun ak niŋiy aŋgak, “Nand kun apan ak, pañ nand kichekiy molik sikiy mindamb ak, gambiyin mis amimb nen amnimin aŋgak.”³⁰ Aŋgek, andkind amiy niŋak: kichekiy kiriŋ mis amek, panuk minj ar ak kapkap kin mindek.

Bi Timund Pilgak Bap Jiysis Gek Timund Paŋgyikak

³¹ Jiysis miňmon Taya kun ak kirgiy, am miňmon Saydon amiy, miňmon Dekapoliys namb okok amiy, Galiyliy chemb amnak.³² Amjakakniŋ, biynimb gok bi timund pilgiy minim aŋgrep ma giyinjip bap dand apiy, Jiysis nup aŋgyak, “Bi biy nup diniŋey suŋ ayaŋ aŋgyak.”³³ Aŋgeyak, Jiysis bi kun anup poŋind keykey siňak amiy, ŋin maŋgiy par ak timund miňgan nup ak yokiy, ŋin maŋgiy kuňik giy alemb nup ak diniŋiŋ,³⁴ kuyoŋgiy niŋiy, miker gaknij, “Epata” aŋgak. Epata aŋgak minim kiňiŋ kun ak “Paŋgyikan aŋgak.”³⁵ Kun aŋgakniŋ, bi kun ak timund miňgan ak paŋgyikiy, alemb awan amnakniŋ, day minim yipund giy aŋgak.³⁶ Aŋgakniŋ, Jiysis kuyip minim kun ak biynimb okok ma aŋgñinimimb aŋgak ak pen, kiyk amiy biynimb kunjaynep aŋgñiyak.³⁷ Minim kun ak aŋgñey niŋiy, wal aŋgiy aŋgyak, “Jiysis tap okok maŋgiysek, biyomb ak apiy giniŋgamb aŋgyak rek nep gip. Biynimb timund pilgip gok gek niŋrep gipay, biynimb alemb miker gip gok gek, minim aŋgrep gipay aŋgyak.”

**Jiysis Bi Kunjaynep Tap Keňmaŋgiy ŋak
(Mat 15:32-39)**

8 ¹ ŋin namb kun siňak nep biynimb kunjaynep ap mindey, keňmaŋgiy ma mindek, Jiysis binuk gok suk aŋgek apey aŋgak,² “Yand biynimb

guniy kuyip simb nijsipiyn. Ņin omijal nokom yand yip mindiy, yikop mindpay. ³Kuyip yiwan nep aŋgyoken, gunap paryomb okok nimb opay rek, kinjenjamb okok amiy, windin mayn apek milokningambay aŋgak.” ⁴Aŋgek, binuk gok aŋgyak, “Miňmon nep namb akniy, keňmaŋgiy akay nimb diy ňinjun?” ⁵Aŋgey, Jiysis aŋgak, “Biret nimb yerip yerip mindip?” Aŋgek, “Onep ar ak aŋgyak.” ⁶Kun aŋgey, Jiysis biynimbi gok kuyip aŋgek bisgiyaknij, biret onep ar kun ak diy, Gor nup tep aŋgiy, tipaŋgiy binuk gok kuyip ňek, kiyk diying biynimbi gok kuyip bilok ňiyak. ⁷Piys sikoy kaw bap di mindeyak ak sek ňey, Gor nup tep aŋgiy ňek, bilok ňiyak. ⁸⁻¹⁰NEY, ňimbey ňimbey kuyip giy aŋgaknij, Jiysis binuk gok wand onep ar ak diy, day day mindek gok yinjey arachakak.

Bi tap ňinyak kun gok, pow tawsin rek. Jiysis pen, biynimbi gok kuyip aŋgyokiy, binuk gok yip bot diy, miňmon Dalmaniwra amniyak.

Peresiy Gunap, Tap Mageprek Ak Gey Niјun Aŋgyak

(Mat 16:1-4; Luk 12:54-56)

¹¹Bi Peresiy gunap Jiysis nup nembnemb gon yerip rek aŋgnimuŋ aŋgiy, ap nuk yip minim aŋg amiy apiy giy aŋgyak, “Tap mageprek bap semb biyoŋ nimb gey, chin niјun aŋgyak.” ¹²Kun aŋgey, nup yiruk gaknij aŋgak, “Biynimbi miňiy mindpay ňin biy, yenen apay, ‘Tap mageprek semb biyoŋ nimb bap gey niјun apay?’ Yand nimbiп niјind yimb aspiyn. Gor nimbiп tap mageprek kun ak rek bap ma gek niјningambim aŋgak.”

¹³Kun aŋgiy, kuyip kirgiy, binuk gok yip ňiŋg tikiy kind bindoŋ amniŋ, bot diy saŋdiyak.

Jiysis Yiys Minim Paydoŋ Ay Aŋgying, Peresiy Minim Kuyip Ak Ma

Dinimimb Aŋgak

(Mat 16:5-12)

¹⁴Pen binuk gok sakiy giy, biret kuŋay mer: nokom bap dand amniyak. ¹⁵Namb okok amyiŋ, Jiysis kuyip aŋgak, “Peresiy yiys kiyk ak sek, Herot yiys nuk ak sek ma ňiјnimimb aŋgak.”

¹⁶Kun aŋgek, binuk gok kiyk key aŋgnij aŋgnij giy aŋgyak “Biret gunap sek ma dowpun rek asap aŋgyak.” ¹⁷Jiysis pen, kiyk aŋgyak kun ak key niјiy aŋgak, “Yenen, biret dand ma owpun aŋgiy aspim? Nimbiп gos tep mayak ak mey, niјrep ma gipim? ¹⁸Windin ayak ak ma niјbim? Pen timund ayak ak ma niјbim? Akaŋ niјiy sakiy gipim. ¹⁹Bi payp tawsin mindeyak ňin ak, biret onep mamind ak di tipaŋ ňenik, ňimbiy kirgiyak gok, wand yerip yerip yinjpik?” Aŋgek, “Wand anep wimiŋgan ak yinjnuk aŋgyak.” ²⁰Kun aŋgeyak aŋgak, “Pen bi pow tawsin mindeyak ňin ak, biret anep ar ak di tipaŋ ňen, ňimbiy day day kirgiyak gok wand yerip yerip yipik?” Aŋgek aŋgyak, “Wand onep ar ak yinjnuk aŋgyak.” ²¹Aŋgey aŋgak, “Pen nimb gos kun ak ma niјiy sakiy gipim?”

²² Pen kiyk miñmon Betsayda kind bindoñ amjakyakniñ, biynimb gunap bi windin koy gak bap dand apiy, Jiysis nup aŋgak, “Nup diniñan aŋgak.” ²³ Aŋgeyak, Jiysis bi windin koy kun anup ñin kind ak diy, pojind gol okok amiñ, windin nup ak kuñik giñiñ, nup diniñiy aŋgak, “Tap gunap nijsipan akañ aŋgak,” ²⁴“Yaw. Biynimb gok nijsipiñ ak pen, mon bind rek gok giraspay aŋgak.”

²⁵ Aŋgak, Jiysis tip ak windin maŋgiy nup ak diniñek, day tap okok maŋgiysek nijskind yimb aŋgak. ²⁶ Pen Jiysis bi kun anup aŋgak, “Tip ak andkind biynimb mindpay bindoñ ma amnimin; korip nak yipund giy amnimin aŋgak.”

Piyyta Aŋgak, “Nand Gor Ñinuk Krays Nep Aŋgak”

(Mat 16:13-20; Luk 9:18-21)

²⁷ Jiysis binuk gok yip miñmon Siysariya Piyiliypay amniñ sañdiyak. Kinjeñnamb okok amyiñg kuyip aŋgak, “Biynimb gok, yip an aŋgiy nijsbay?” ²⁸ Aŋgak aŋgak, “Biynimb gunap nip Jon bi ñiñg pikñemb ak apay; gunap Yilayja apay; gunap bi Gor minim aŋgep bap apay aŋgak.” ²⁹ Aŋgeyak, Jiysis kuyip aŋgak, “Nimb pen yip an aŋgiy nijsbim?”

Aŋgak, Piyyta aŋgak, “Nand nep mey, Jiwda Kiñj yomb key yimb per kond mindyinjipun ak nep aŋgiy nijsbun aŋgak.” ³⁰ Aŋgak, Jiysis aŋgak, “Biynimb okok kuyip minim kun ak ma aŋgnimimb aŋgak.”

Jiysis Aŋgak, “Yand Kumiy Tip Tikjakniñgayn Aŋgak”

(Mat 16:21-28; Luk 9:22-27)

³¹ Jiysis pen, binuk gok kuyip minim aŋgniiy়ing aŋgak, “Bi bap Ñinuk yiwr yomb yimb diniñgamb. Biyomb minim tuŋgasikep gok sek, biyomb Gor nup simboŋgep gok sek, bi low tiysa gok sek nup miluk niñiy pikayeniñgambay kumiy, ñin omijal nokom mindiy, tip ak tikjakniñgamb aŋgak.” ³² Jiysis minim kun ak miseñ aŋgak, Piyyta nup dand gol okok amiñ, aŋg giy়ing aŋgak, “Minim kun ak rek ma aŋgnimin. Nip kun ak rek ma giniñgiy aŋgak.” ³³ Jiysis tuŋgandikiy binuk gok kuyip niñiy, Piyyta nup aŋgak, “Seytan! Key okok amnoñ! Gor gos ñimb rek ma aspan; biynimb gos key nijsbay rek niñiy aspan aŋgak.”

³⁴ Kun aŋgiy, binuk gok sek, biynimb kuŋjaynep ap mindeyak gok sek suk aŋgak, kiñiñ siňak apeyak aŋgak, “Biynimb yip ker mindniñg giniñgiy gok; tap yerip man ar biy gos nijsbay ak kirgiy, pumbnamb kisyimken yip kisen giy, miker yomb dep akañ, kumemb gos ak sakiy giy, yip nep chiŋgiy taŋgeningiñ. ³⁵ Biynimb Jiysis nup diy mindon, tep ma giniñgamb aŋgiy niñningambay gok; pisnep apyap pikniñgambay. Pen biynimb Jiysis nup diy, minim tep nup diy mindon, chinup timey giniñgambay ak minim ma mindip aŋgiy gey amningamb gok; Gor gek perper mindenñgambay.

36 “Pen nimb tap man ar biy dun angiy gem amek, gos yomb nimbik ak ar kun anep ameniŋgamb; perper mindenimimb rek ma ayniŋgamb.

37 Akaŋ, tap yerip rek Gor nup yomem, nuk pen nimbip gek perper mindeniringambim.

38 Kun ak, biynimb an biynimb tap siy tap timey gipay namb ak mindying, nambij ginimuŋ rek ayek niŋiy, Jiysis nup gosimb ma niŋbun angniŋgambay ak, kisen kuyip simb giniŋgamb. Yenen: Bi bap Ņinuk Nop angek, enjoł melik tep gok sek winiŋgamb ŋin ak, Nop nuk anup angniŋgamb, ‘Biynimb kun gok yand ma niŋbiyŋ angniŋgamb aŋgak.’”

9 ¹ Pen Jiysis kun angiy, minim bap aŋgak, “Minim aspiŋn biy niŋrep ginimimb! Nimb biynimb mindpim guniy gunap kim mindpikniŋ, Gor biynimb diy kond mindeniringamb ŋin ak, Jiwda Kiyŋ yomb key yimb ak, yimb yomb sek apek niŋniŋgambim aŋgak.”

Jiysis Mumbwak Nup Ak Key Yimb Ayak

(Mat 17:1-12; Luk 9:28-36)

2 Pen kisen ŋin onep kaŋgol ak mindiy, Jiysis gak: Piyta ak, Jemis ak, Jon ak kuyip yakam pojind, miňmon dum yiŋ akyoŋ bap amniyak. Amiy, Jiysis nup niŋey mumbwak nup ak key yimb ayak. ³ Chech nuk ak tundrimey yimb giy, ŋiňakol yimb gak. Pen biynimb man ar biy bap chech gunap wasyim gey, tund kun ak rek, aynimuŋ rek ma ayip.

⁴ Pen won kun ak niŋyak; Mosis yip Yilayja yip ap, Jiysis yip minim angerik. ⁵ Kiyk niŋiy, Piyta Jiysis nup angak, “Tiysa. Chin tep yimb ap biy mindpun! Kun ak chin korip bandak band omiŋal nokom ginjun; nip bap, Mosis nup bap, Yilayja nup bap aŋgak.” ⁶ Kiyk yakam pirikyak rek, Piyta angnim kun aŋgiy niŋrep giy mer, monmon kun aŋgak.

⁷ Pen semb ak ap kuyip yiw gakniŋ, minim bap semb namb kun ak aŋgak, “Ak Ņi mapin yand yimb. Minim aŋgnimuŋ rek niŋnimimb aŋgak.” ⁸ Kun aŋgakniŋ, kiyk niŋkuskus giy niŋyak, bi omiŋal kun ak ma minderik; Jiysis nep mindek.

⁹ Pen dum biyoŋ kirgiy, apyapyiŋ, Jiysis aŋgak, “Dum biy apambun tap gamb niŋbim ak, miňiy biynimb gunap kuyip ma aŋgninimimb. Kisen Bi bap Ņinuk kumiŋ tikjakek, miseŋ aŋgninimimb aŋgak.” ¹⁰ Angek, kiyk minim kun ak niŋind aŋgip angiy, biynimb gunap kuyip ma aŋgniyak, kiyk keynep aŋgnij aŋgnij giy aŋgyak, “Kumiŋ tikjakniŋgayn aŋgip minim kiňiŋ ak yerip?” ¹¹ Kun aŋgiy, Jiysis nup aŋgnijiy aŋgyak, “Bi low tiysa gok yenen apay, Yilayja nind apek, kisen bi kiyŋ yomb key yimb ak winiŋgamb apay?” ¹² Aŋgeyak, Jiysis aŋgak, “Niŋind apay. Baybol buk ak tikiy aŋgyak, ‘Bi Yilayja nind apiy angek, biynimb gok minj moka giy mindyakniŋ, Bi bap Ņinuk ak kisen winiŋgamb aŋgyak.’ Pen biynimb gok Bi bap Ņinuk nup ma diy, yiwr yomb ŋiningambay aŋgyak minim ak, nimb ma niŋbim? ¹³ Pen bi Yilayja aŋgyak kun ak, kisen winiŋgamb

aŋgiy gos ak ma niŋnimimb. Nup nind tikey yomb giy, minim aŋgñakniŋ nup timey yimb giyak. Kun ak Baybol buk ak tikiy, giniŋgambay aŋgyak rek nep gak aŋgak.”

Ñiskoy Kichekiy Ambaŋ Ayak Bap, Jiysis Gek Ñiyimb Ayak

(Mat 17:14-21; Luk 9:37-43)

¹⁴ Pen kiyk biyaŋ amiŋ niŋyak; bi low tiysa gunap, Jiysis binuk onep anjip gok yip penpen aŋg mindyakniŋ, biyimb kuŋaynep ap kuyip piŋiy kuskus gi mindeyak. ¹⁵ Kun giy niŋmindyakniŋ, Jiysis apchakek jiw di giy, am nup wasiw aŋgdiyak.

¹⁶ Jiysis binuk gok kuyip aŋgnijiy aŋgak, “Yenen pen aŋgek pen aŋgek gispim?” ¹⁷⁻¹⁸ Kun angakniŋ, bi bap biyimb mindeyak namb kun ak nimb aŋgak, “Tiysa. Niyand ak kichekiy abaŋ ayek, minim ma aŋcip. Niŋ gunap nup tapin gek, apyap pikiy, meŋ sipyimiŋ, kosimb asimb apiy, niŋ tomb yindgiy gip. Per kun gek gek mey, dand opiyen ak pen; binak gok kuyip aŋgen, kichekiy ak aŋgyok merniŋ kirpay aŋgak.”

¹⁹ Kun aŋgek, Jiysis kuyip aŋgak, “Nimb biyimb miňiy mindpim ar biy, Gor nup gosimb ma niŋbim. Niŋ akay nup gosimb niŋiy, tap kun gok key giniŋgambim? Minim per aŋgen niŋbim ak, yergiy minim kilsek aŋgen niŋniŋgambim? Ni kun ak dand mindpiy biy wim aŋgak.” ²⁰ Aŋgek, dand mindek kiňiŋ siňak apey, kichekiy ni kun anup abaŋ ayak ak, Jiysis nup niŋiy, ni anup gek apyap pikiy, andik mandik gakniŋ, kosimb asimb apiy amnak. ²¹ Kun gek, Jiysis ni kun ak nop nup aŋgnijiy aŋgak, “Tap kun ak, niŋ akay rek gak?” Aŋgek aŋgak, “Wosrey niŋ gak. ²² Kichekiy kun ak, nup per pikayin aŋgiy, mon yinimb namb okok sek, niŋ namb okok sek diyokip. “Kun ak chirupapiy simb niŋiy, tap kun ak aŋgyokep rek ayek, aŋgyokan aŋgak.” ²³ Aŋgek, Jiysis aŋgak, “Yenen aŋgyokep rek ayek, aŋgyoknimin aspan; yand tap okok maŋgiysek ginim anep mindip. Nand nep mey, yip aŋgnijibyn rek giniŋgamb aŋgiy niŋey mey, apan rek giniŋgayn aŋgak.” ²⁴ Aŋgek aŋgak, “Kun giniŋgamban aŋgiy gos ak niŋbiyn ak pen, gos ominal niŋnim rek ayip ak, yip gos tep yimb ñinimin aŋgak.”

²⁵ Pen biyimb kuŋaynep ap nan-giyakniŋ, Jiysis kichekiy anup aŋgak, “Nand bi biyimb gey timund pil giy, minim ma apay ak, nip aspiyn: ni anup pisnep kiriŋ amnimin aŋgak.” ²⁶ Aŋgek, kichekiy kun ak wal aŋgiy, ni anup gek apyap pikiy, jep di di wosgek, kumimb aŋgyak. ²⁷ Kun aŋgyak ak pen, Jiysis nup di jakñak. ²⁸ Kisen Jiysis korip miŋgan amiŋ, binuk gok yip, kiyk nep mindiŋ, nup aŋgyak, “Yenen chin kichekiy kun anup aŋgyok mer niŋbun?” ²⁹ Aŋgeyak aŋgak, “Kichekiy kun ak rek yikop ma aŋgyokpay; Gor nup aŋgnijey mey, aŋ mis yokniŋgamb aŋgak.”

Jiysis Kumniŋgayn Aŋgiy Tip Ak Aŋgak
(Mat 17:22-23; Luk 9:43-45)

³⁰ Jiysis binuk gok pojind miñmon kun ak kirgiy, Kapaniyam amniŋ, sañdiyak. Galiyliy namb okok amyŋg, binuk gok kuyip minim aŋgnirep ginim aŋgiy, kapkap weyiŋ mindiŋ, kuyip aŋgniringip. ³¹ Aŋgniy aŋgyiringip, “Bi bap ŋinuk nup pikayey kumiŋ, ŋin omijaŋ nokom mindiy, tip ak tikjakniŋgamb aŋgyiringip.” ³² Nuk aŋgakniŋ, minim kiňiŋ kun ak yerip aŋgip aŋgiy, nup aŋgniringiy ak pen; jel gek ma aŋgniringipay.

Yand Nep Biyomb Mindpiyn Aŋgiy Penpen Aŋgyak
(Mat 18:1-5; Luk 9:46-48)

³³⁻³⁴ Pen kinjeŋnamb okok amyŋg binuk gok, nimbi mer yand nep biyomb mindpiyn aŋgying, penpen aŋgey amnak. Am Kapaniyam amjakiy, korip miŋgan ak amiŋ, Jiysis kuyip aŋgniriy aŋgak, “Nimb kinjeŋnamb okok apyiŋ, minim yerip aŋgem apamb?” Aŋgek, minim kun ak aŋgey awak ak niŋiy, pen ma aŋgniyak. ³⁵ Ma aŋgneyak, Jiysis am bisgiy kuyip aŋgek apeyak aŋgak, “Biynimb yomb mindniŋ giniŋgiy gok, biynimb yikop wong giñimbay rek gok mindiy, biynimb gunap kuyip wong giñiniŋgiy aŋgak.” ³⁶ Kun aŋgiy, ŋapan sikoy bap dap mindeyak namb siŋak ay, kaygiyŋ aŋgak, ³⁷ “Biynimb yip gosimb niŋiy, ŋapan sikoy biy rek direp giniŋgambay gok, kuyip nep mer, yip sek diniŋgambay. Pen yip diniŋgambay ak, yip nep mer, Biyomb yip aŋyokek winik ak nup sek diniŋgambay aŋgak.”

Ak Buŋgiy Chin Nep Aŋgak
(Luk 9:49-50)

³⁸ Pen Jon Jiysis nup aŋgak, “Tiysa. Chin niŋnuk: bi bap yimb nip ak aŋgiy, kichekiy malñiluk aŋg mis yokek niŋiy aŋgnuk, ‘Nand bi chin yip jimiŋiy ma tapun ak, kun ma ginimin aŋgnuk.’” ³⁹ Aŋgek, Jiysis nup aŋgak, “Nup yenen mer apim? Bi yip gosimb niŋiy, tap mageprek gunap giniŋgambay gok, kisen andikiy yip minim timey ma aŋgniringambay. ⁴⁰ Biynimb chinup miluk ma niŋbay gok, biynimb chin mindiy mey; chinup miluk ma niŋbay. ⁴¹ Pen niŋim! Biynimb nimbiŋ Jiysis binuk aŋgiy, niŋ malney ŋiŋniŋgambim gok, Gor kuyip direp giniŋgamb aŋgak.”

Timey Ginjun Rek Ayip Aŋgiy Mindrep Ginimimb
(Mat 18:6-9; Luk 17:1-2)

⁴² “Pen biynimb gunap, biynimb yip gos kilis giy ma niŋbay bap gey apyap pikningamb ak, timey yimb giniŋgambay. Kuyip nind tiwniŋ dam niŋ yokpiyap ak girep gipyap. Yenen: kim mindiy timey giniŋgambay kun ak, yiur yomb diniŋgambay aŋgak.”

⁴³Kun aŋgiy aŋgak, “Ñin maŋgiy ak tap siy tap timey giniŋ gonimuŋ, piskind kun ak timbrik yokem; piskind anep mindonimuŋ. Kun ak yiwr tap ak pen; sikoy won bap nep giniŋgamb. Pen tap siy tap timey ma giniŋgambim rek, kim amniŋgambim. Mer ak: miñmon Hel, mon yin nep mindip ak amniŋgambim. ⁴⁴Miñmon kun ak kuyip kisow pernep ay mindiŋ, mon yin nep mindeningamb.

⁴⁵“Tomb kind bap timey giniŋ gonimuŋ, piskind kun ak timbrik yokem; piskind anep mindonimuŋ. Kun ak yiwr tap ak pen; sikoy won bap nep giniŋgamb. Pen tap siy tap timey ma giniŋgambim rek, kim amniŋgambim. Pen tomb omijal giy mindek, timey gem, nimbip aŋg Hel yokek yiwr yomb diniŋgambim. ⁴⁶Miñmon kun ak kuyip kisow pernep ay mindiŋ, mon yin nep mindeningamb.

⁴⁷“Pen windin maŋgiy ak gek, tap siy tap timey gep rek ayonimuŋ, windin piskind kun ak turŋjiwyoknimimb. Kun giy kapkap mindrep giy, Gor nimbip diy kond mindonimuŋ rek ayip. Pen omijal giy mindek, tap siy tap timey gem nimbip miñmon Hel aŋgyokek, yiwr yomb diningambim. ⁴⁸Miñmon kun ak kuyip kisow pernep ay mindiŋ, mon yin nep mindeniŋgamb.

⁴⁹“Gor biynimb maŋgiysek yip gosimb niŋniŋgiy aŋgiy, kuyip miker gunap ñiniŋgamb.

⁵⁰“Sol tap yindik tep yimb ak pen, yindik nuk ak amek, yergiy gem tip ak yindik giniŋgamb? Kun ak, nimb biynimb yindik gok kapkap aw aŋgiy mindenimimb aŋgak.”

Biyn Aŋgyokep Akaŋ Mer Aŋgyak (Mat 19:1-12; Luk 16:18)

10 ¹Jiysis Kapaniyam kirgiy, Jiwdiya miñmon namb okok amiy, am Joden ñiŋg tikiy, pis bindoŋ amnak. Amek, biynimb gok ninjy, ap nan-geyak, nuk per giyinŋip rek kuyip minim aŋgnak.

²Bi Peresi gok Jiysis yerip rek aŋgniŋgamb aŋgiy, mindek ak apiy, aŋgninjy aŋgyak, “Bi gok biyn diy, aŋgyokniŋ aŋgyokningambay akaŋ, yerip gos niŋban?” ³Aŋgeyak, Jiysis aŋgak, “Mosis minim yerip aŋgiy tikak?” ⁴Aŋgek aŋgyak “Mosis aŋgak, ‘Biyn aŋgyokniŋ; nip aŋgyoksipiy aŋgiy, nup ñiwlkil band bap tikñiy aŋgyoknimuj aŋgak’ aŋgyak.” ⁵Aŋgeyak, Jiysis aŋgak, “Minim aŋgney kasek ma dipim rek, Mosis minim kun ak tikak. ⁶Pen Gor miñmon alwol gayak ñin ak, bi gay biyn gay gak. ⁷Ar kun ak mey, bi gok nop nonim sikop yip mindiy, biyn diying kuyip kirgiy, ⁸kiykber jimñiy kiner mumbwak nokom ayip. Gor aŋgek mumbwak nokom yimb ayniŋgamb kun ak, ⁹bi gunap tikjakiy, kuyip aŋg tuŋgasik keykey ma ayniŋgiy aŋgak.” ¹⁰Kun aŋgiy, binuk gok yip tip ak korip mingan biyan amiy, ¹¹nup minim kun ak tip aŋgnijeyak aŋgak, “Bi gok biyn diy aŋgyokiy, biyn kisenimb diningambay ak, tap siy

tap timey giningambay. ¹² Pen biyn gok kunep bi diy kirgiy, bi kisenimb diniŋgambay ak, tap siy tap timey giningambay aŋgak.”

Jiysis Ŋapan Sikoy Gok Kuyip Ŋin Jun Ar Ayak
(Mat 19:13-15; Luk 18:15-17)

¹³ Biynimb gunap, Jiysis Ŋapan chinup gok bilesiyim gaŋ aŋgiy, dand apey, binuk gok kuyip aŋg geyak, ¹⁴ Jiysis kuyip pen aŋg giy aŋgak, “Ŋapan sikoy gok kirgem yip ker wiyaŋ. Gor biynimb nuk diyn aŋgiy niŋimb mey kun gok rek. ¹⁵ Biynimb yomb gok, Ŋapan ɳaŋ Gor ker opay rek ma apeniŋgambay, kuyip ma diniŋgamb. Nimbip niŋind yimb aspiyn aŋgak.” ¹⁶ Kun aŋgiy, Ŋapan ɳaŋ gok kuyip kaygiy, Ŋin jun ar ay aŋgak, “Gor nimbip kond mindonimuj aŋgak.”

Bi Tap Kuŋay Mindek Bap
(Mat 19:16-22; Luk 18:18-23)

¹⁷ Pen Jiysis amnakniŋ, bi bap pungrikind aŋgiy amek kiňiŋ siŋak konjim yimiŋ aŋgak, “Tiysa tep yimb! Yand yerer gen, Gor gek perper mindenŋgayn?” ¹⁸ Aŋgek, Jiysis aŋgak, “Yip yenen tiysa tep yimb apan? Biynimb bap tep yimb ma mindpay; Gor nokom mey bi tep yimb mindip. ¹⁹ Pen nand niŋban: Gor low anep wanjrem biyoŋ aŋgip, ‘Chip ma ŋangnimimb; biyŋ siy bi siy ma ginimimb; tap siy ma dinimimb; yesek ma aŋgnimimb; yesek yesek aŋgyiŋg biynimb gunap tap gok ma taw piliŋ dinimimb; nap nanim aŋgnimiyrek niŋnimimb aŋgip’ aŋgak.”

²⁰ Kun aŋgek, bi kun ak Jiysis nup aŋgak, “Tiysa. Yand Ŋiskoy miŋg tikiy, low kun gok niŋyŋg mindpiyŋ aŋgak.” ²¹ Aŋgek, Jiysis nup wasemb ay aŋgak, “Tap nokom bap nep ma gipan. Amiy, tap nand yerip yerip mindip gok yokiy maniy diy, biynimb tap ma mindip gok kuyip Ŋinimin. Kun giy mey, mindrep gep nand ak mindenŋgamb Gor miňmon biyoŋ. Apiyn rek giy apiy, yand yip tangonjur aŋgak.” ²² Kun aŋgek, bi kun ak tap nuk kuŋay mindek rek, simb gek gos par yimb ayiŋ amnak. ²³ Jiysis binuk gok kuyip niŋkuskus giy aŋgak, “Biynimb tap kuŋay mindenŋgamb gok kosyam yimb Gor biynimb nuk mindey, kuyip diy kond mindenŋgamb aŋgak.” ²⁴ Kun aŋgek, gos kuŋaynep niŋeyak, kuyip tip ak aŋgak, “Ŋapan yand guniy. Gor biynimb nuk mindenŋgamb, kosyam yimb biynimb nuk mindenŋgambay!” ²⁵ Kanj kamel gok Ŋiw lekpay miŋgan ak amniŋ, kasek amniŋgiy rek ayningamb; biynimb maniy tap kuŋay mindip gok, kosyam yimb Gor nup gosimb niŋey, kuyip diy kond mindenŋgamb aŋgak.”

²⁶ Kun aŋgek, binuk gok wal yimb aŋgiy, pen aŋgnijek pen aŋgnijek giy aŋgyak, “Kun ak Gor biynimb yerip rek gok diy kond mindenŋgamb aŋgyak.” ²⁷ Aŋgeyak, Jiysis kuyip niŋyŋg aŋgak, “Biynimb gok key giniŋgiy rek ma ayip; Gor nep mey yerer giniŋg, ginimuj rek nep mindip

aŋgak.”²⁸ Pen Piyta Jiysis nup aŋgak “Niŋan! Chin nand yip tangniŋ, tap chin gok maŋgiysek kirpun aŋgak.”

²⁹⁻³⁰ Aŋgek aŋgak, “Biynimb yip gosimb niŋiy, minim tep wong ak giniŋ:

korip miňmon kiyk kirgiy akaŋ,
numam nunay kiyk kirgiy akaŋ,
nop nonim kiyk kirgiy akaŋ,
ňapan kiyk gok kirgiy akaŋ,

tap woŋg kiyk gok kirgiy taŋgeniŋgambay ak; Gor kuyip direp yimb giniŋgamb. Kuyip kond mindek lum ar biy mindeniŋgambay ŋin ak, nop, nonim, numam, nunay, ňapan, korip, tap kiyk gok kurjay yimb mindeniŋgamb. Pen ŋin gunap biynimb yikop gok, yip ker mindpay rek niŋiy kuyip timey giniŋgambay. Pen kisen Gor kuyip dand miňmon nuk amek, pernep mindeniŋgambay.³¹ Biynimb kurjaynep miňiy mindrep gipay gok, kisen mindrep ma giniŋgambay; biynimb kurjaynep miňiy kosyam mindpay gok, kisen mindrep giniŋgambay aŋgak.”

Jiysis Kumiy, Tikjakniŋgayn Aŋgiy Tip Ak Aŋgak
(Mat 20:17-19; Luk 18:31-34)

³² Pen kiyk Jerusalem amyiŋ, Jiysis nind gak; binuk gok kisen giy gospas aŋgiy amniyakniŋ, biynimb kisen giy apeyak gok niŋiy pirikyak. Jiysis pen, binuk onep wimiŋgan ak kuyip ponjind gol siŋak ami, tap nup yerip giniŋgamb ak kuyip aŋgak.³³ Aŋgñiŋgig aŋgak, “Niŋim; Jerusalem amon, Bi bap ŋinuk nup dam biyomb Gor nup simboŋgep gok sek, bi low tiysa gok sek kuyip ňeniŋgambay, nup kor giy ňaŋgbirik ayep aŋgiy, di bi Jiwda mer gok kuyip ŋey,³⁴ nup aŋgiwiy, kiňuk giy, miň diy pikiy, dam pisnep pikayeniŋgambay kumniŋgamb. Pen ŋin omiŋal nokom mindiy, tip ak tikjakniŋgamb aŋgak.”

Jemis Yip Jon Yip Biyomb Mindniŋ Gos Niŋrik
(Mat 20:20-28)

³⁵ Sebediy ŋinuk Jemis yip, Jon yip ŋin bap ap Jiysis nup aŋgrik, “Tiysa. Chirmiŋay nip minim bap aŋgniiŋniŋ gispur aŋgrik.”³⁶ Kun aŋgerik, Jiysis aŋgak, “Yip aŋgniiŋniŋ gispuir kun ak, nirip yerginim?”³⁷ Aŋgek aŋgrik, “Kisen nand Biyomb yimb mindiy, miňmon maŋgiysek kond mindeniŋgamban ŋin ak, chirupmiŋay bi kond mindep aŋgiy, bap ŋin yipund kind okok ken, bap ŋin ajind kind okok ken mindonjur aŋgrik.”³⁸ Kun aŋger, Jiysis nuk yiwur diniŋgamb rek aŋgiy aŋgak, “Nirmiŋay niŋrep giy ma aspiyr. Niŋ silik yand ŋiŋniŋgayn ak nirmiŋay kunep ŋiŋniŋgayr? Miker yand diniŋgayn ak kunep diniŋgayr?”³⁹ Aŋgek, “Yaw aŋgrik.” Aŋgerik, Jiysis aŋgak, “Niŋind apiyr ak pen;⁴⁰ ŋin yipund kind ak an mindeniŋgamb, ŋin ajind kind ak an mindeniŋgamb ak

yand ma aŋgniŋgayn; ak Bapiy tap nuk; nuk key niŋimb rek giniŋgamb aŋgak.”⁴¹ Pen Jiysis binuk onep wanjrem ak minim kun ak ninjy, Jemis yip, Jon yip kuyip kuŋay aŋgniŋ geyak,⁴² Jiysis kuyip mangiysek angek apey aŋgak, “Nimb niŋbim: miňmon okok, biyomb yimb gok biyomb namb kayaŋ gok kuyip kond mindey, biyomb namb kayaŋ biyomb kayaŋ gok kuyip kond mindey, kiy pen biyimb gok kuyip kond mindpay.⁴³ Pen nimb kun ak rek ma ginimimb. Bi nimb bap biyomb mindniŋ ginimuŋ ak, biyimb gok kuyip wong giňinimuŋ.⁴⁴ Pen biyomb yimb mindniŋ ginimuŋ ak, biyimb gok kuyip monmon yimb wong giňinimuŋ.⁴⁵ Bi bap Ninuk kunep, yip wong giňiŋaŋ angyi lum bly ma awak; biyimb Gor nup kirpay gok kuyip nen kumiŋ, di Gor yip jimniy ayin angyi owak aŋgak.”

Jiysis Bi Windin Koy Gak Bap Gek Windin Niŋak (Mat 20:29-34; Luk 18:35-43)

⁴⁶ Jiysis binuk gok yip miňmon Jeriykow kirgiy amniŋ, biyimb kuŋaynep yip amniyak. Bi Timiyas ŋinuk Batiy Meyas windin koy gek, kinjeŋ gol siŋak bising mindiŋ, maniy tap gok nen asimb aŋg mindek.
⁴⁷ Aŋg mindakniŋ, Jiysis bi Nasaret nimb asaw angey niŋy, nuk suk angyi angak, “Jiysis, Depiyt ŋinuk. Yip simb niŋan angak!”

⁴⁸ Angek, biyimb gok nup aŋg giy angyak, “Ma angan! Kapkap mindey angyak.” Kun angyak ak pen, nuk kapkap ma mindek, suk yomb angyi angak, “Depiyt ŋinuk yip simb niŋan angak.”⁴⁹ Angek, Jiysis maŋ kun siŋak apiy angak, “Nup aŋgem awaŋ.” Angek, biyimb gok bi windin koy anup angyak, “Jiysis nip asap nen; tikjakiy gos sek winimin angyak.”⁵⁰ Angeyak, chech parsek nuk ak tungasik yokiy, Jiysis mindek ak kasek amnak.⁵¹ Amek, Jiysis nup angak, “Yip yergaŋ angyi aswan?” Angek angak, “Tiysa. Windin ak tip niŋiy angyi aswiŋ angak.”⁵² Angek, Jiysis angak, “Tep. Yip gek suŋ ayniŋgamb angyi gos niŋban rek, suŋ ayip nen, amnoŋ angak.” Kun angakniŋ, day windin yimb niŋy, Jiysis yip amnak.

Jiysis Nup Piriŋ Kuskus Giy Jerusalem Amniyak (Mat 21:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)

11 ¹Jiysis binuk gok yip am am Jerusalem maŋ maŋ giyinŋ, Oliy dum amiy, miňmon Betpasiy sek, Beteňiy sek amjakiy, Jiysis binuk omirjal nind angyokiy angak,² “Miňmon wikan bindoŋ amiy niŋniŋgayr: kanj doŋgiy marip biyimb ma dand tapay bap tiwniŋ ayey mindinggamb. Niŋy, wisik dand winimiyr.³ Biyimb gunap nirip yenen kun gispriy angeningiy angnimiy ‘Biyomb ak wong bap giy, tip ak yokek winiŋgamb angnimiy’ angak.”⁴ Kun angek, amiy niŋrik: doŋgiy marip ak, korip kinjeŋrumb gol siŋak tiwniŋ ayey mindek. Wisik girikniŋ,⁵ biyimb yep maŋ kun okok mindeyak gok angyak, “Yerginiŋ, doŋgiy marip kun ak wisiksipiy?”⁶ Angeyak, Jiysis angak rek angerik, yaw

aŋgey, ⁷dongiy marip kun ak dand Jiysis mindek ak apiy, chech paryomb kiyk ar biyoŋ ayrik gok tungasikiy, di dongiy ar ayerik, Jiysis ar kun ak bisgak. ⁸Biynimb gok: gunap chech parsek kiyk gok tungasik kinjenram ar ak aŋyŋ; gunap tap kas gok tipaŋg dap aŋyŋ, nup di namb ay, ⁹biynimb gunap nind giyak, gunap kisen giy, suk yomb aŋyŋing aŋgyak, ¹⁰“Gor nup yimb dand aranjun! Biyomb chinup yokip biy, kond mindrep ginimulŋ! Basind Depiyt kiyŋ mindiy biynimb kond mindyinŋip rek chinup giniŋgamb! Gor nup tep yimb aspun aŋgyak.”

¹¹Jiysis kun giy Jerusalem amiy, Gor nup aŋgniŋep korip miŋgan ak amiy, tap okok niŋraŋgaknij, pumb paŋind amek niŋiy, binuk onep wimigan ak yip andkind Beteniy amniyak.

Mon Niŋemb Bind Bap Maŋgiy Ma Piyak
(Mat 21:18-19)

¹²Minek pen, Beteniy nimb andkind kinjeŋnamb okok aŋyŋ, Jiysis nup yiwan gek, ¹³par chim niŋak; mon kiyaw bind bap mindek. Maŋgiy gunap piy mindip akaŋ aŋgiy amiy niŋak; ma piyak. Yenen: maŋgiy nuk piyep ŋin ak ma awak. ¹⁴Kun gek, Jiysis aŋgak, “Mon bind kun gip ak, kisen ma piyek niŋniŋgambay aŋgak.” Kun aŋgek, binuk gok maŋgiysek niŋyak.

Bi Lotiw Korip Sikyim Geyak Gok Jiysis Aŋgyokak
(Mat 21:12-17; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)

¹⁵Jiysis binuk gok poŋind Jerusalem amiy, Gor aŋgniŋep korip miŋgan biyaŋ amiy niŋjak: biynimb gok sikuim giyŋ, maniy seniys giyŋ gi mindeyak. Kun geyak, maniy seniys giyŋ, yakir dap ayey tawyŋgi mindeyak boŋg ar gok tungandikiy, biynimb sikuim giyŋ tap tawyŋgi gi mindeyak gok maŋgiysek yuk mis yokak. ¹⁶Yuk yokiy aŋgak, “Kisen biynimb bap, tap gunap dand Gor aŋgniŋep korip kamb wariy kusgiy mindip namb biy ma pandiknimimb aŋgak.” ¹⁷Kun aŋyŋing aŋgak, “Baybol buk ak tikiy aŋgyak, ‘Gor aŋgip “Korip yand ak biynimb miŋmon okok maŋgiysek ap yip aŋgninŋinggambay aŋgip” aŋgyak.’ Pen nimb kun gem, bi tap siy diy weyŋg mindpay korip bap rek ayip aŋgak.”

¹⁸Kun aŋgek, bi low tiysa gok sek, bi lotiw korip kond mindep gok sek nup pikayun aŋgiy niŋyak ak pen; biynimb maŋgiysek minim nup niŋyak rek, nup yergiy pikayjun aŋgiy gos gunap niŋyak. ¹⁹Duŋgep won ak, Jiysis binuk gok yip Jerusalem kirgiy Beteniy amniyak.

Gor Nup Gos Nokom Niŋiy Aŋgniŋem, Aŋgninŋambim Rek Giniŋgamb
(Mat 21:20-22)

²⁰⁻²¹Minek kiyk andkind kinjeŋnamb okok apiy, Piyta aŋgak, “Tiysa. Niŋjan! Kiyaw bind kisen ma piyek niŋniŋgambay aŋgnak biy,

pisnep milip giyowip aŋgak.” 22-23 Aŋgek, Jiysis aŋgak, “Biynimb an miñmon yirik akaŋ, tap bap kuyip kinjeŋ tikonimuŋ, Gor nep gek keykey siŋbindoŋ amniŋgamb aŋgiy, nup aŋgnijey, aŋgningambay rek giniŋgamb. Pen giniŋgamb akaŋ ma giniŋgamb aŋgiy gos niŋniŋgambim ak, ma giniŋgamb. 24 Gor giniŋgamb aŋgiy, gos nokom niŋiy aŋgnijem, aŋgnijngambim rek giningamb. 25 Pen nup aŋgnijniŋ, biynimb minim mindip gok kuyip niŋiy kirgem mey, Nap semb biyoŋ mindip ak, tap siy tap timey nimb gipim gok, pen kuneŋ niŋiy kirginiŋgamb. 26 Kun ma geniŋgambim, nimb pen gipim gok niŋiy ma kirginiŋgamb aŋgak.”

Nip An Aŋgek Kun Girapan
(Mat 21:23-27; Luk 20:1-8)

27 Pen Jiysis binuk gok yip Jerusalem apchakiy, Gor aŋgnijep korip miŋgan ak girangakniŋ, bi Gor nup simboŋgep yomb gok sek, low tiysa gok sek, bi minim tuŋgasikep gok sek Jiysis mindek ak apiy aŋgyak, 28 “Nip an kun ginimin aŋgek, girapan?” 29 Angeyak aŋgak, “Yand nimbiŋ minim bap aŋgnijen, yip pen aŋgñeniŋgambim mey, yip an aŋgek girapiy ak aŋgniniŋgay! 30 Jon biynimb gok kuyip ŋiŋg pikñak ak, Gor aŋgek pikñak akaŋ, gos nuk key niŋiy pikñak? Yip aŋgñem niŋiy aŋgak.”

31 Kun aŋgek, kiyk key aŋgnij aŋgnij giy aŋgyak, “Chin aŋgnijngambun: Gor aŋgek biynimb gok kuyip ŋiŋg pikñak aŋgon, yenen minim nup ak ma dipim aŋgningamb; 32 pen Jon gos nuk key niŋiy gak aŋgon, biynimb guniy, Gor aŋgek woŋ nup giňiyiŋgip aŋgiy niŋbay rek, Gor nup aŋgjawsipay aŋgiy, chinup kamb silok pikayningambay aŋgyak.” 33 Gos kun ak niŋiy, “Chin ma niŋbun aŋgyak.” Kun angeyak, Jiysis kuyip aŋgak, “Nimb yip ma aŋgñimbim rek, yip an aŋgek girapiy ak nimbiŋ pen ma aŋgniniŋgay aŋgak.”

**Jiwda Kay Gor Nup Bi Wong Giňimbay Gok Kuyip, Timey
Nep Gipay Aŋgak**
(Mat 21:33-46; Luk 20:9-19)

12 1 Pen Jiysis kuyip paydoŋ ay aŋgak, “Bi bap wariy giy, miñ wayn woŋ ak gi yimi, wayn maŋgiy piksimbjakep aŋgiy, kiwok bap gayrep giniŋgamb. Biynimb ap miñ maŋgiy siy diningambay ak niŋmindenjun aŋgiy, korip kiyongiy paryomb bap giy, bi gunap kuyip aŋgnijngamb, ‘Nimb miñ woŋ yip ak kond mindiy, kisen pik gek, yip gunap, nimb gunap dinimimb aŋgiy,’ miñmon paryomb okok amniŋgamb. 2 Wayn maŋgiy pik giniŋgamb ŋin ak, binuk bap aŋgyokiy aŋgnijngamb, ‘Wayn maŋgiy yip gunap ŋey dand winimin aŋgnijngamb.’ 3 Aŋgek amjakek, bi woŋ giniŋgambay gok nup di pik pik ay, yikop nep aŋgyokniŋgambay. 4 Kun gey, bi wayn woŋ nop nimb ak, bi bap pen

aŋyokniŋgamb. Amjakek, nup jun biyoŋ pikiy, timey yimb giningambay. 5 Kun gey, bi wayn wong nop nimb ak, bi bap pen yokek amek, nup pisnep pikayningambay. Kun anep giyin; gunap gamb pikniŋgambay, gunap pisnep pikayniŋgambay. 6 Kun gey gey, bi wong nop nimb ak binuk bap ma mindeniiŋgamb; ni mapin nuk nokom mindeniiŋgamb ak, minim nup ak diniŋgambay aŋgiy aŋgyokek amniŋgamb. 7 Pen amjakakniŋ, biynimb wayn wong gi mindeniiŋgambay gok ninjiy aŋgniŋgambay, ‘Ni wip biy, bi wayn wong nop nimb ak ninuk wip. Nup pikay mey, tap nuk dinimuŋ rek gok chin diningambun aŋgniŋgambay. 8 Kun aŋgiy, nup pisnep pikay, dam mis okok diyokniŋgambay. 9 Kun geniŋgambay, bi wayn wong nop nimb ak apiy yerginiŋgamb? Nuk apiy, biynimb wayn wong geniŋgambay kun gok kuyip pikay, biynimb gunap kuyip aŋgek, wayn wong kun ak kond mindeniiŋgambay aŋgak.’”

10 Kun aŋgiy, kuyip aŋgak, “Baybol buk tikiy aŋgyak,
 ‘Bi korip gep gok kamb par kirgiyak ak, miňiy korip sap namb yaŋ ak piŋiyňiy mindip. 11 Biyomb chin kun gak ak, tep yimb gak aŋgyak’ aŋgak.”
 12 Jiysis kun aŋgek, bi low tiysa gok sek, Gor nup tap simboŋgep yomb gok sek chinup nep asap aŋgiy, nup chichiy dun aŋgyak ak pen, biynimb gok kuyip pirikiy, kirgiyak.

Takes Ņemb Akaŋ Ma Ņemb Aŋgyak *(Mat 22:15-22; Luk 20:20-26)*

13 Pen kisen bi Peresiŋ gunap, Herot binuk gunap kuyip aŋgyak, “Nimb Jiysis mindip ami, nup minim gunap aŋgnijem, nuk yerip aŋgek, nup dam kalambis ayniŋgambun aŋgyak.” 14 Kun aŋgeyak, Jiysis mindeŋ ak ami aŋgyak, “Tiysa. Chin niŋbun: nand bi niŋind yimb nep apan. Biyomb yimb gok sek, biynimb yikop gok sek kuyip niŋiy ma pirikpan. Gor aŋgip rek nep niŋiy, biynimb okok kuyip yipund giy nep aŋgnimban. Kun ak chinup aŋgınan! Chin Jiwda biynimb low gok yergiy mindip: gapman biyomb Rom nimb anup takes pikep akan ma pikep?” 15 Aŋgeyak, Jiysis minim yesek aŋgyak kun ak niŋiy aŋgak, “Yip yenen minim yesek kun ak aŋgnibim? Maniy mangiy takes pikpim bap dapem yand niŋijn aŋgak.” 16 Aŋgek, dap ñey niŋiy aŋgak, “Maniy bak ak, an jomluk ak sek, yimb ak sek mindip?” Aŋgek aŋgyak, “Biyomb Siysa mindip.” 17 Aŋgeyak, Jiysis aŋgak, “Siysa yip ginimimb aŋgip gok, nup ginimimb; Gor yip ginimimb aŋgiy niŋimb gok, nup ginimimb aŋgak.” Aŋgek niŋiy, minim yesek aŋgyak kun ak silgirep gak rek, wal yimb aŋgyak.

Biynimb Kumiy Tikjakpay *(Mat 22:23-33; Luk 20:27-40)*

18 Sanjiwsiy biynimb gok, biynimb kumiy ma tikjakpay aŋgiy niŋyinipay rek, gunap Jiysis mindeŋ ak apiy aŋgyak, 19 “Tiysa, Mosis,

minim bap chinup tikiy aŋgak, ‘Bi bap biyn diy, ñapan tikiy mer, yikop kumeniŋgamb, numam nuk bap pen biyn kanjil kun ak diy, mam kumak ak ñapan nup aŋgiy tikniŋgamb. ²⁰Kun ak bi kiñij sek onep ar ak mindeniŋgambay. Numam nind biyn diy, ñapan tikiy mer, yikop kumek, ²¹numam namb pen biyn kun ak diy, kunep ñapan tikiy mer, yikop kumniŋgamb. Kun gek, numam ak pen diningamb. Ak kunep ñapan tikiy mer, yikop kumniŋgamb. ²²Kun gi dam dam numam onep ar ak ñapan tikiy mer, maŋgiysek yikop kumeniŋgambay, kisen biyn ak kunepe kumniŋgamb. Pen biynimb kumiŋ tikjakniŋgambay apan ak, ²³biyn nokom binuk di onep ar ayak kun ak, kisen numam akay yip mindeniŋgamb?’”

²⁴Angeyak, Jiysis aŋgak, “Nimb Baybol buk minim tikyak ak ma niŋbim rek, niŋind ma niŋbim. ²⁵Biynimb kumbay gok tikjakniŋgambay ñin ak, Gor enjol nuk gok mindpay rek mindiy, biyn gok bi ma dey, bi gok kunepe biyn ma diningambay. ²⁶Pen biynimb tip ma tikjakniŋgambay apim ak, Mosis mon sikoy bind yin nep mindek kesim tikak ak, aŋgiy ma niŋbim rek ayip. Gor mon yinek namb ak mindiy, Mosis nup aŋgak ‘Ebraham, Aysek, Jekop Gor kiyk mey, yand mindpiy aŋgak.’ Kun ak yenen, basind sikop nind kumyak gok kuyip, Gor kiyk mindpiy aŋgak? Pen nimb apim rek, biynimb gok pisnep kumbiyap ak, ²⁷Gor kiyk mindpiy aŋgiy ma apkop. Biynimb kim mindpay akaŋ kumbay ak, Gor niŋimb maŋgiysek kim mindpay. Nimb niŋrep ma gipim rek, pisnep kumbay aŋgiy niŋbim aŋgak.”

Gor Low Minim Yomb Yimb Aŋgak Ak (Mat 22:34-40; Luk 10:25-28)

²⁸Bi low tiysa bap, Jiysis Sanjiwsiy biynimb gok kuyip aŋgrep gak ak niŋiy, ap nup aŋgniiŋ aŋgak, “Low ar akay yomb yimb?” ²⁹Angek, Jiysis aŋgak, “Low yomb yimb ak, Baybol buk ak tikiy aŋgyak:

‘Yisrel biynimb niŋim! Biyomb chin Gor nep Biyomb yimb mindip.

³⁰Nup wasemb yimb ay, gos timund may may nimb ak maŋgiysek nup ker amnimuu aŋgyak.’ ³¹Minim yomb yimb bap mey; ‘Biynimb gunap kuyip, nimb key wasemb yimb aypim rek, wasemb aynimimb aŋgyak.’ Low okok maŋgiysek, low yomb yimb mey omiŋal kun ak aŋgak.”

³²Angek, bi low tiysa ak aŋgak, “Tiysa, nand niŋind yimb apan. Gor nokom mey, Biyomb yimb mindip. Nuk rek gunap ma mindpay.

³³Chin Gor nup tap pik dam pisnep ñiniŋgambun akaŋ, yergiy simborg ñiniŋgambun ak tap yikop; pen gos timund may may chin ak maŋgiysek nup ker amek, nup wasemb yimb ay, biynimb gunap kuyip wasemb ayniŋgambun ak, tap yomb yimb aŋgak.” ³⁴Kun angek, Jiysis bi ak niŋrep yimb giy aŋgip aŋgiy, nup aŋgak, ‘Nand Gor binuk kond

mindeniŋgamb bap, mindniŋ gispan rek ayip aŋgak.' Pen Jiysis minim ninjind yimb gok nep aŋgek niŋiy, biyimb gok kisen minim yesek okok nimb, nup nembnemb giy aŋgyiŋgipay rek tip ma aŋgak.

Krays An?

(Mat 22:41-46; Luk 20:41-44)

³⁵ Jiysis kisen Gor aŋgninsep korip ak mindiy, biyimb gok kuyip aŋgak, "Bi low tiysa nimbik gok yenen apay, 'Depiyt tikek tik dand ami, Biyomb chinup kond mindeniŋgamb bap tikniŋgambay apay?' ³⁶ Pen Gor Kawnan ak nup gos ŋek, Depiyt key tikiy aŋgak,

'Gor Biyomb yip anup aŋgak, "Nand ŋin yipund kind yand okok ken mindiy, biyimb ŋaŋgep nand gok kuyip tomb beŋ nip okok ayen, kond mindeniŋgamban aŋgak."

³⁷ Kun ak, Depiyt Kiyŋ yomb key yimb ak nup, Biyomb yand aŋgak. Pen ŋinuk nup nep yergiy Biyomb yand apkop? Yikop nep kun ma apkop ak pen; Kiyŋ yomb key yimb ak, Gor ŋinuk aŋgiy niŋiy mey, Biyomb yand aŋgak." Jiysis minim kiňiŋ aŋgerek gak rek, biyimb gok minim nup ak miňmiň yimb giyŋ niŋyak.

Bi Low Tiysa Gok Sisker Giyak

(Mat 23:1-36; Luk 11:37-54; 20:4)

³⁸⁻³⁹ Jiysis biyimb gok kuyip minim aŋgiyŋ aŋgak, "Niŋrep ginimimb. Bi low tiysa gok miň kiyk ak, chech paryomb gok ay, biyimb ap nan-gipay tip ak aŋaŋ, lotiw gipay namb ak amon, biyimb gok aswim-ey aŋgey, yimb chinup yi yar biyoŋ minden aŋgiy niŋbay. Tap yomb ŋimbay ŋin ak kunep, biyimb windin yirik ar ak bisgon, chinup niŋey, yimb chinup yi yar biyoŋ minden aŋgiy niŋbay. ⁴⁰ Pen biyn kaŋil korip tap kuyip gok siy diy, Gor nup minim paryomb yesek nep gok aŋgninjbay. Gipay kun ak, yiwur yomb yimb diniŋgambay aŋgak."

Biyn Kaŋil Bap Gor Nup Opriyŋ Yokak

(Luk 21:1-4)

⁴¹⁻⁴² Jiysis Gor aŋgninsep korip opriyŋ dayiŋgipay maŋ siŋak bisiŋg mindiy niŋak: biyimb maniy kuŋay mindek gok, maniy kuŋaynep dap yokyak. Pen biyn kaŋil maniy ma mindek bap, maniy likaňsek sikoy omiŋal dap yokek niŋiy, ⁴³⁻⁴⁴ binuk gok kuyip aŋgek apeyak aŋgak, "Niŋim! Biyn kaŋil biy, biyimb gunap kuyip wiyniyem giy, opriyŋ yomb yimb ak Gor nup yokip. Biyimb maniy kuŋay mindip gok, maniy kiyk gunap sek mindaknij, opriyŋ dap yokpay; biyn kaŋil biy, maniy nuk won omiŋal mindamb anep dap yokip; nuk tap taw ŋiŋnimuŋ bap ma mindip. Kun ak Gor niŋek, biyimb gunap sikoy yokpay; biyn kaŋil ak yomb yimb yokip aŋgak."

Gor Aŋgnijep Korip Timey Giniŋgamb
(Mat 24:1-2; Luk 21:5-6)

13

¹ Jiysis Gor aŋgnijep korip ak kirgiy mis amnaknij, binuk bap nup aŋgak, “Tiysa. Kamb tep diy, korip kil tep guyak biy niŋan aŋgak.” ² Aŋgek, Jiysis aŋgak, “Nand kamb korip yomb kun ak niŋey tep gek aspan? Kisen korip kun ak gi timey gey, kamb bap kamb bap ar ak ma mindeningamb; pisnep pipaŋg pikey amdiningamb aŋgak.”

Miker Diying Kosyam Mindeningambay
(Mat 24:3-14; Luk 21:7-19)

³ Jiysis kun aŋgiy, Gor aŋgnijep korip ak kirgiy am Oliyp dum bisiŋ mindaknij; Piyta, Jon, Jemis, Enjriw kiykyakam nep apchakiy aŋgyak, ⁴ “Tap aŋgambun gok, ŋin akay rek giniŋgamb? Pen yerip rek gek niŋiy aŋgnijengambun, Biyomb aŋgak ŋin ak, miňiy giniŋ gisap aŋgiy niŋniŋgambun?” ⁵⁻⁶ Aŋgey, Jiysis kuyip aŋgak, “Niŋrep ginimimb! Biyimb kuŋaynep yesek tom giy, yimb yip ak diyiŋg aŋgnijengambay, ‘Yand Jiysis nep aswiyn aŋgnijengambay.’ Kun aŋgey, niŋind aspay aŋgiy ma niŋnimimb. ⁷ Miňmon akniy penpen gispay, miňmon okok penpen gispay aŋgeniŋgiy, gos kuŋay ma niŋnimimb. Tap kun gok rek giniŋgamb ak pen, ŋin kisen ak winiŋ gisap aŋgiy gos ak ma niŋnimimb. ⁸ Miňmon yomb gunap tikjakiy, miňmon yomb gunap yip penpen ŋangningambay. Biyimb wikan gunap tikjakiy, biyimb wikan gunap yip penpen ŋangningambay. Pen miňmon okok maŋgiysek monmon diy, yiwan yomb apiy giniŋgamb. Tap giniŋgamb kun gok, biy ŋapan ŋimbamb, maŋ mindip aŋgiy niŋbay rek nep giniŋgamb. ⁹ Pen niŋrep giy mindenimimb. ŋin gunap nimbip dand Jiwda kanjsol mindeningambay ak amey, kor giniŋgambay. ŋin gunap nimbip Jiwda nan-gep korip okok dand amiy, kur diy pikningambay. ŋin gunap Jiysis binuk aŋgiy, dand gapman biyomb mindeningambay ak amey, kor giniŋgambay. Pen dand amningambay rek, minim tep yip ak gapman biyomb gok kuyip aŋgniniŋgambim. ¹⁰ Pen minim tep yip ak aŋgney, miňmon okok maŋgiysek amek nep, ŋin kisen ak winingamb.

¹¹ “Pen nimbip kor giniŋ dand ameniŋgiy, minim yerip diy aŋjun aŋgiy, gos kuŋay ma niŋnimimb. Aŋgnijeng ginimbiknij, Gor nimbip gos tep ŋek aŋgnijengambim. Minim kun ak nimb key ma aŋgnijengambim; Gor Kawnan ak nuk aŋgnijengamb.

¹² “Pen numam gunap tikjakiy, numam gunap kuyip ŋanggayaŋ aŋgiy, dam biyomb gok kuyip ŋiningambay. Nop gok tikjakiy, ŋapan kiyk key gok kuyip ŋanggayaŋ aŋgiy, dam biyomb gok kuyip ŋiningambay. ŋapan gok tikjakiy, nop nonim sikop kuyip miluk niŋiy, ŋangniŋgiy aŋgiy dam ŋiningambay. ¹³ Yip ker mindeningambim rek niŋiy, nimbip miluk

nijningambay ak pen; nimb biyimb an yip ma kirgiy, chingiy nep mindeninqambim gok, perper mindeninqambim.

Gor Añgnijep Korip Ak Timey Yimb Giningambay
(Mat 24:15-28; Luk 21:20-24)

¹⁴“Tap asikep yimb bap, Gor añgnijep korip mingan ak ayey mindeninqamb. Minim tiksipyen kun biy niñrep ginimimb. Kun gaknij, biyimb Jiwda propens mindeninqiy gok, pirik miñmon yirik okok amniñgiy; ¹⁵biyimb korip ar biyon mindeninqiy gok, andkind korip mingan ma amniñgiy; ¹⁶biyimb wongday okok tañgeninqiy gok, chech tap gok diniñg, andkind korip ma amniñgiy. ¹⁷Biyn ñapan kongiy mindeninqambay gok sek, ñapan tiy ñeningambay gok sek kosyam pirik amningambay. ¹⁸Tap giningamb kun gok, Gor nup añgnijem, yombip aynimuñ ñin ak ma ginimuñ. ¹⁹Alwol gayak ñin ak tikiy mind dand apiy mindpun ñin biy, timey kun ak rek ma gak; kisen kun ak rek ma giningamb. ²⁰Ginep mindek, biyimb mañgiysek kumdipyap. Pen Biyomb biyimb nuk diniñg añgayak gok gosimb niñiy, yep won bap nep ginimuñ añgak.

²¹“Pen ñin kun ak, biyimb gunap añgningambay, ‘Niñim! Jiwda kiyñ yomb key yimb ak mindip biy; mindip bindoñ añgeninqiy,’ niñind apay añgiy ma niñnimimb. ²²Biyimb gunap, Gor biyimb nuk añgayak gok, kind chinup ak wininqiy añgiy añgningambay, ‘Yand mey, Jiwda kiyñ yomb key yimb ak; yand mey bi Gor minim añgep ak aswiyn añgying,’ yesek tom giying, tap mageprek gunap giningambay. ²³Tap yerip yerip kisen giningamb ak, nimbip añgen niñbim ak mey; niñrep giying mindenimimb.

Jiysis Kisen Andkind Winingamb
(Mat 24:29-31; Luk 21:25-28)

²⁴“Pen miker yomb kun gok gi tikkaknij, pumb ak, gach giy, takin ak melik ma giningamb. ²⁵Gap gok semb biyon nimb puñgjiwyowaknij, tap semb biyon gok, okok nimb okok nimb giningamb. ²⁶Kun geningamb, Bi bap Ñinuk, Nop añgek melik yomb gaknij, semb band sek wininqamb. ²⁷Pen enjol nuk gok añyokeningamb, miñmon kiñij omijał ak mañgiysek am kus giy, biyimb nup ker mindeninqambay gok dand mindeninqamb ak wininqambay.

Mon Silup Ayip
(Mat 24:32-35; Luk 21:29-33)

²⁸“Nimb niñbim; mon gok silup ay wos gaknij, miñiy pumb ayninq gisap apim. ²⁹Kun ak rek, miker yomb aspiyn gok gaknij, ‘Miñiy mañ mindip! Jiysis añgak rek, gining gisap añgiy niñningambim.’ ³⁰Apiyn

ak niјrep ginimimb! Biyimb kiňij miňiy mindpay ar biy gunap mindyaknij, tap kun gok gek niјiy kisen kumningambay. ³¹Semb ar biyoj sek, man ar biy sek kurginiňgamb; pen minim yand ak perper nep mindeninqamb.

Ñin Akay Winiňgayn Ak Ma Niňbim Aňgak
(Mat 24:36-44; Luk 17:26-30, 34-36)

³²“Ñin akay akaň, won akay winiňgayn ak, biyimb gunap ma niňbay, enjol gok ma niňbay, yand kunep ma niňbiyn. Bapiy Gor, nuk nep niňimb.

³³Kun ak mey, ñin akay winiňgayn ak ma niňbim rek, niјrep giyinq mindenimimb.

³⁴“Winingayn ñin kun ak, biyomb bap korip nuk ak kirgiy wikan bap amning, bi wong gep nuk gok kuyip wong ar keykey aňgay, binuk kinjeňrumb kond mindeninqamb anup aňgniňgamb, ‘Niňmindenimin aňgiy amniňgamb.’ ³⁵Nimbip kun ak rek giniňgamb. Won akay bi korip nop nimb ak winingamb aňgiy ma niňbim rek, niјrep giy mindenimimb. Duňgep won ak akaň, kisyimnamb yomb biyaj akaň, pumbnamb akaň, sekemb won ak winiňgamb aňgiy ma niňbim. ³⁶Kinimbikniň kasek winimuj rek ayip. ³⁷Pen nimbip nep ma aspiyn; biyimb okok kuyip maňgiyek aspiyn; niјrep yimb giy mindenimimb aňgak.”

Jiysis Nup Yergiy Pikayjun Aňgiy Niňyak
(Mat 26:1-5; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)

14 ¹⁻²Pen Jiwda biyimb, biret yiys sek ma ñimbay ñin yomb Pasopa apay ak, ñin omijal nep mindaknij, bi Gor nup simboňgep yomb gok sek, bi low tiysa gok sek Jiysis nup yergiy kapkap chichiy diy, dam ñangayun aňgyak. Pen gos bap niňiy aňgyak, Pasopa ñin biy kun gon, biyimb kuňaynep guniy, chinup gi timey giniňgambay aňgiy kirgiyak.

Biyn Bap Jiysis Nup Wel Ayňak

³Jiysis miňmon Beteniy amiy, bi Saymon korip ak am bisgiy tap ñiňyak. Bi kun ak, nind soy ayndik ayek, Jiysis gek suj ayak. Pen tap ñiňyaknij, biy bap wel kuyrep wak maniy yomb tawpay ak, botol sek dand apiy, namb ak pikpaňgiy, Jiysis nup jun biyoj songak. ⁴⁻⁵Songek, bi mindeyak kun gok, gunap niňey simbwur kuyip ak timey gek, kiyk key aňgyak, “Wel kun ak yoki, maniy yir ñin jiwiy andikiy onep ar ak rek diy, biyimb tap ma mindip gok kuyip ñemb ak pen, yenen kun giy yikop songip?” Kun aňgiy, nup aňgjiwyak.

⁶Kun aňgeyak, Jiysis kuyip aňgak, “Nup kirgim; yip gip kun ak, girep yimb gip. ⁷Biyimb tap ma mindip gok, nimb yip per mindeninqambim rek, tap ñiniňg ñinimimb; yand yip per ma mindoninqambun. ⁸Biyn kun biy tap nuk gep rek ak gip. Kumen wel kuyrep wip ak aňnij

komningambay rek, yip nind ayñisap. ⁹Kun ak nimbij ninjind yimb aspiyn. Minim tep yip ak miñmon okok aŋgney amnakniŋ, gip kun ak sek aŋgying, gos nup sakiy ma giningambay aŋgak.”

Jiwdas Jiysis Nup Ņaŋyaŋ Aŋgiy Mimunj Gak
(Mat 26:14-16; Luk 22:3-6)

¹⁰Pen Jiysis binuk Jiwdas Yiskariyot, bi Gor nup simbongep yomb gok kuyip mimunj giniŋ amnak. ¹¹Bi Gor nup simbongep yomb kun gok, mimunj kun ak niŋiy, tep gek aŋgyak, “Nip maniy gunap ūniniŋgambun aŋgyak.” Argeyak mey, Jiwdas yergiy aŋgen apiy, Jiysis nup dand amniyan aŋgiy, gos piyow niŋmindek.

Pasopa Ņin Ak Miñiy Aŋgiy Tap Ņiŋyak
(Mat 26:17-25; Luk 22:7-14, 21-23; Jon 13:21-30)

¹²Biret yiys sek ma ūimbay ūin yomb Pasopa apay ak apek, kanj siyপিয় pílkñiŋemb ūin ak, Jiysis binuk gok nup aŋgyak, “Tap chin ūiňningambun gok, wikan akay gayrep ginjun?” ¹³Aŋgeyak, binuk omiŋal aŋgyokiy aŋgak, “Nir miñmon dawin yomb ak amiy niňniŋgayr: bi bap ūiňg mal dand ameniňgamb. Nup namb pikiy, korip kun ak amiy, ¹⁴bi korip nop nimb anup aŋgniliy aŋgnimiy, ‘Tiysa aŋgip, “Bi yand gok yip tap ūiňningambun miňgan akay aŋgip,” aŋgiy aŋgnijer’ ¹⁵nirip dam korip ar biyon cheya tap okok mangiysek mindip miňgan ak yomningamb. Yomek, tap ūiňningambun gok tip kun ak gayrep genimiyr aŋgak.” ¹⁶Kun giy aŋgyokek, miñmon dawin yomb ak amiy aŋgak rek nep mindek mey; Pasopa tap ūiňning giyak ak, gayrep gerik. ¹⁷Dungep won ak, Jiysis binuk gunap yip amjakiy, ¹⁸tap ūimbying aŋgak, “Nimbip niňjind yimb aspiyn. Bi chin yip tap jimniy ūimbsipun biy, bap yip pikayaŋ aŋgiy mimunj giniŋgamb aŋgak.”

¹⁹Kun angek, binuk gok simb gek gos par ayiŋ, nup nokom nokom aŋgnijying aŋgyak, “Yand mer akan aŋgiy,” aŋgnijeyak aŋgak, ²⁰“Nimb bi yand onep wimiňgan ak, bap kun giniŋgamb. Bi kun ak mey, yand yip tap diys nokom jimniy ūimbsipun biy. ²¹Baybol buk ak tikiy aŋgyak rek kumningayn ak pen, bi yip pikayaŋ aŋgiy, mimunj giniŋgamb anup simb niňsipyen. Nup ma tikpiyap rek, timey kun ak rek ma giy, yiwur yomb kun ak ma dipkop aŋgak.”

Jiysis Binuk Gok Kuyip Biret Wayn Ņak
(Mat 26:26-30; Luk 22:14-20; 1 Kor 11:23-25)

²²Tap ūimbying Jiysis biret ak diy, Gor nup tep aŋgiy, tipaŋ binuk gok kuyip ūiňing aŋgak, “Diy ūiňjim! Ak mumbwak yand ak nimbij ūispiny aŋgak.”

²³Pen ūiňg wayn kap ak kunep diy, Gor nup tep aŋgiy, binuk gok kuyip ūek ūiňyakniŋ aŋgak, ²⁴“Uuŋ biy mey, likaň yand biynimb kuŋaynep,

kuyip nen yowningamb rek nimbip ñispiyn. Likañ yand yowningamb kun ak mey, biyimb kujaynep dininggañ aŋgak minim ak wos amningamb aŋgak.”²⁵ Kun aŋgiy aŋgak, “Yand nimbip niſind yimb aspiyn. Miňy ñin biy tikiy ñiŋ wayn ma ñiŋningayn. Yikop nep minden minden, Gor biyimb diy kond mindingamb ñin ak winingamb aŋgak.”²⁶ Kun aŋgiy, binuk gok yip lotiw kamep bap aŋgyiŋ, miňmon Oliyp dum amniyak.

Jiysis Piya Nup Bi Kun Ak Ma Niňbiyn Aŋgniŋgamban Aŋgak
(Mat 26:31-35; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)

²⁷ Jiysis aŋgak, “Baybol buk ak tikiy aŋgyak ‘Gor bi kanj siyপিয় mokep anup pikayeningamb, kanj siyপিয় gok pirik keykey amningambay aŋgak.’ Kun ak rek, mindak nimb mangiyek yip kirgiy pirik amningambim. ²⁸ Pen yand kumi yikjakiy, miňmon Galiyliy ameniŋgayn, nimb kisen niningambim aŋgak.”²⁹ Aŋgek, Piya aŋgak, “Bi gunap nip kirginiŋgiy rek ayip ak pen; yand nip ma kirginiŋgayn aŋgak.”³⁰ Aŋgek, Jiysis aŋgak, “Yand nip niſind aspiyn; kisyimnamb biyaŋ kakaruk suk omijal ma aŋgniŋgamb won ak, Jiysis nup ma niňbiyn aŋgiy, yinj omijal nokom aŋgniŋgamban aŋgak.”

³¹ Aŋgek, Piya kilis yimb giy aŋgak, “Yip nip sek pikayniŋ pikayniŋgiy ak pen; nip ma niňbiyn aŋgiy ma aŋgniŋgayn aŋgak.” Jiysis binuk gunap, Piya aŋgak rek nep aŋgyak.

Jiysis Gor Nup Aŋgnij Mindek
(Mat 26:36-46; Luk 22:39-46)

³² Jiysis binuk gok yip miňmon Getsemeniy ami y kuyip aŋgak, “Nimb siňbiy bisiŋ mindem, yand am Bapiy nup aŋgnijyn aŋgak.”³³ Kun aŋgiy Piya, Jemis, Jon kuyip pojind ami y aŋgak,³⁴ “Mindmaŋgiy yip piňiyňi nep aysap ak, kumnim rek ayip. Biy mindiy, niňmindenimimb aŋgak.”³⁵ Kun aŋgiy kuyip aŋgay, nuk yep maŋ kun siňak ami y, jomluk ak man biyaŋ ay, Nop nup aŋgnijyŋ aŋgak, “Tap yip giniŋ gisap ak, mer aŋgiy ker, mer aŋgnimin.³⁶ Bapiy, nand Biyomb mindpan rek, yerer giniŋ giniŋgamban. Tap yip giniŋ gisap ak mer aŋgnijyŋ aŋgniŋgamban. Pen gos yand niňbiyn rek ma ginimin, gos nak key niňban ar ak ginimin aŋgak.”

³⁷ Aŋgiy, andkind binuk omijal nokom mindeyak ak apiy niňak; pisnep kin ameyak, Saymon Piya nup aŋgak, “Yenen kinjipan? Tapin won bap niňmindenimin rek ma ayip?³⁸ Timey ginjun rek ayip aŋgiy, gos tep niňiy, Gor nup aŋgnijyŋ mindenimimb. Gosimb nimbik ak giniŋ niňimb ak pen, mumbwak anep mawsses gip aŋgak.”³⁹ Kun aŋgiy, andkind ami y, Nop nup aŋgnijak rek, tip ak aŋgnijak.⁴⁰ Pen andkind apiy niňak, wisin apek pisnep kin amniyak. Niňiy kuyip aŋgak, “Nimb kinjipim?” Aŋgek siskoy diy, pen aŋgnijyŋ rek ma ayak.

⁴¹ Pen kisen amiy andkind apiy, tip ak kineyak ninjy, aŋgak, “Nimb yikop kin mindpim? Mey tep! Bi Gor minim ma niŋbay gok yip dining asway. ⁴² Biriwin. Niŋim! Bi yip mimuŋgip ak yakam lipiŋgand apchakip nen, tikjakem, asway miŋgan bindoŋ amnun aŋgak.”

Jiysis Nup Chichiy Diyak
(Mat 26:47-56; Luk 22:47-53; Jon 18:3-12)

⁴³ Kun angkniŋ, bi low tiysa gok, bi Gor nup simboŋgep yomb gok, bi minim tuŋgasikep gok aŋgyak rek, binuk Jiwdas Yiskariyot, bi gunap poŋind amjakak. Bi poŋind owak kun gok, baynat gunap, kur gunap sek diy, nuk yip wiyak. ⁴⁴ Pen maŋ maŋ giyiŋ, Jiwdas bi kun gok kuyip aŋgak, “Bi am kaykol giniŋgayn anup, chichiy diy dand kor amnimimb aŋgak.”

⁴⁵ Kun aŋgiy, Jiysis mindek siŋak amjakiy, Tiysa aŋgiy, nup kaykol gakniŋ, ⁴⁶ bi gunap apiy nup chichiy diyak.

⁴⁷ Kun giyakniŋ, Jiysis binuk bap baynat nuk ak lipiŋgand, bi Gor nup simboŋgep yomb yimb woŋgiňemb anup, timund piskind ak pisnep timbrik yokak.

⁴⁸ Pen Jiysis nup kun giy chichiy deyak aŋgak, “Yand bi tap siy diy minden rek; baynat, yir, tap gok kun giy dapiy yip dispim. ⁴⁹ Per Gor aŋgnijep korip ak amiy, nimb yip mindiy, biyinimb minim aŋgnimbiy ak pen, yip ma dipim. Pen miňiy giniŋgamb aŋgiy, Baybol buk ak tikyak rek gispim aŋgak.” ⁵⁰ Pen Jiysis nup kun giy diyakniŋ, binuk gok nup kirgiy, maŋgiysek pirik amdiyak. ⁵¹⁻⁵² Bi paranj bap, chech parsek nep yimi, Jiysis nup dand ameyak ak kindik amek, nup kunep chichiy dun aŋgey, chech band nuk ak kirgiy, daynep pirik amnak.

Jiysis Nup Kor Giyak
(Mat 26:57-68; Luk 22:54-55, 63-71; Jon 18:13-14, 19-24)

⁵³ Jiysis nup dand bi Gor nup simboŋgep yomb yimb korip ak amniyak. Dand ameyak, bi Gor nup simboŋgep yomb gok diy, bi low tiysa gok diy, bi Jiwdha kanjsol yikop gok diy, ap korip kun ak nan-geyak. ⁵⁴ Piyta loslos ay dand amiy, bi Gor nup simboŋgep yomb yimb korip ak amjakiy, bi korip kun ak woŋgiyngipay gok yip bisgiy, mon maŋiy mindeyak. ⁵⁵ Bi Gor nup simboŋgep yomb gok sek, bi Jiwdha kanjsol yikop gok sek Jiysis girangyinjip minim kiňiŋ bap diy nup ŋiŋgayun aŋgiy, ⁵⁶ biyinimb gunap dand apey, kuŋaynep yesek tom giyak ak pen; minim kun gok, okok nimb okok nimb aŋgey, nup chiŋgnimujrek ma ayak. ⁵⁷⁻⁵⁸ Pen gunap tikjakiy yesek aŋgiy aŋgyak, “Chin niŋmindon nuk aŋgak, ‘Gor aŋgnijep korip ŋiňiŋ maŋgiy diy giyak biy timbrik yokiy, ŋiňiŋ omijal nokom mindiy, tip ak giniŋgayn. ŋiňiŋ maŋgiy diy gipay rek ak ma giniŋgayn; korip kun ak key yimb bap giniŋgayn aŋgip’ aŋgyak.” ⁵⁹ Minim aŋgyak kun ak kunep niŋney sisker yimb ayak.

⁶⁰ Bi Gor nup simborjep yomb yimb ak, biyimb mindeyak namb ak tikjakiy, Jiysis nup aŋgak, “Minim nip aspay ak pen bap ma aŋgniŋgamban?” ⁶¹ Aŋgek, Jiysis minim bap pen ma yimb aŋgek, tip ak aŋniŋiy aŋgak, “Nand mey Jiwda kiyŋ yomb kiyk; Biyomb tep ak Ņinuk yimb?” ⁶² Aŋgek, Jiysis aŋgak, “Yaw. Mey yand nep. Bi bap Ņinuk Nop ŋin yipund kind okok ken mindiy, semb band sek apek niŋniŋgambim aŋgak.”

⁶³ Kun aŋgek, bi Gor nup simborjep yomb yimb kun ak, yenen Gor nup aŋgiwiŋg kun asap aŋgiy, chech nuk ak key tungrikii, ⁶⁴ kuyip aŋgak, “Nuk minim timey asap kun ak yerip gos nijsipim?” Aŋgek, bi Jiwda kanjsol gok maŋgiyek aŋgyak, “Kun giy aŋgip rek, nup pikayep aŋgyak.” ⁶⁵ Aŋgiy, bi gunap Jiysis nup kiňuk giy, chech band bap di windin nup ak pik yiwgii, pikyŋg aŋgyak, “Yand Gor Ņinuk aŋgiy, tap key yimb gipan ak, miňiy nip an piksap ak key ninjy, chinup aŋgey niļun aŋgyak.” Bi Gor aŋniŋjep korip poliys gok kunep nup tapin nep pikyak.

Piyta Yand Jiysis Nup Ma Niļbiyn Aŋgak

(Mat 26:69-75; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18, 25-27)

⁶⁶⁻⁶⁷ Piyta am bisgak siŋjak nep mindaknij, biyŋ piň bi Gor nup simborjep yomb yimb anup wong giyŋgip bap apchakiy aŋgak, “Nand kunep Jiysis bi Nasaret nimb ak yip mindamban aŋgak.” ⁶⁸ Aŋgek, Piyta aŋgak, “Nak yerip aspan! Minim aspan ak ma niļbiyn aŋgak.” Kun aŋgiy, mis biyaŋ amnaknij, kakaruk suk aŋgak. ⁶⁹ Biyŋ kun anep, Piyta nup tip ak ninjy, bi mindeyak gok kuyip aŋgak, “Bi biy kunep Jiysis binuk bap aŋgak.” Aŋgek aŋgak, “Bi kun ak ma niļbiyn aŋgak!”

⁷⁰ Tapin won bap mindiy, bi mindeyak kun gok Piyta nup tip ak aŋgyak, “Nak kunep miňmon Galiyliy nimb ak, chin niļbun: nand bi kiyk bap aŋgyak.” ⁷¹ Aŋgeyak aŋgak, “Biyomb nijmindip; yesek aŋgen yip pikaynimuj. Pen niļind yimb apiyn! Bi kun apim ak yand ma niļbiyn aŋgak.” ⁷² Kun aŋgaknij, kakaruk ak tip suk aŋgek, Jiysis nind kakaruk omijał suk ma aŋgniŋgamb won ak, nup ma niļbiyn aŋgiy, yinj omijał nokom aŋgniŋgamban aŋgak minim ak niļek, simb gek siy yomb aŋgak.

Jiysis Nup Dand Paylat Mindek Amniyak

(Mat 27:1-2, 11-14; Luk 23:1-5; Jon 18:28-38)

15 ¹ Miňmon yowaknij, bi Gor nup simborjep yomb gok diy, bi low tiysa gok diy, bi kanjsol yikop gok diy miytiyŋ giy, minim aŋ ar nokom ay, Jiysis nup sen ayňiy, dand gapman biyomb Paylat mindek ak amniyak. ² Dand amey, Paylat nup aŋgak, “Nand Jiwda biyimb Kiyŋ yomb kiyk key yimb ak akaŋ?” Aŋgek, Jiysis aŋgak, “Mey nak apan ak aŋgak.”

³ Bi Gor nup simborjep yomb gok, Jiysis nup minim yesek yesek ar gunap aŋgeyak, nuk pen minim bap ma aŋgek, ⁴ Paylat aŋgak “Nip

minim kuŋay aspay ak, pen minim bap ma aŋgniŋgamban?” ⁵ Aŋgek, Jiysis minim ma yimb aŋgek, Paylat gospar ayak.

Mon Bak Ŋaŋgbirik Ayim Aŋgyak
(Mat 27:15-26; Luk 23:13-25; Jon 18:39–19:16)

⁶ Jiwda biyimb ñin yomb kiyk Pasopa apay ak apek ninjy, per am Rom gapman biyomb Paylat nup aŋgninjey, kuyip kalambis bi aŋgniŋyinqipay anep aŋg mis yokyingip. ⁷ Pen simiy kun ak, bi bap yimb nuk Barabas biyimb gunap diy, Rom gapman yip penpen giy chip Ŋaŋgyak rek, kuyip kalambis ayey mindeyak.

⁸ Biyimb gok ap nan-giy, Paylat nup kalambis bi bap per aŋgniŋyinqipay rek aŋgninjey aŋgak, ⁹ “Kiyŋ yomb nimbik ak, wisik yoknim akaŋ aŋgak.” ¹⁰ Yenen: nuk key ninjak; bi Gor nup simbonjep yomb gok, Jiysis nup yikop miluk ninjyak rek dap ñiyak. ¹¹ Pen bi Gor nup simbonjep yomb gok, biyimb gok kuyip aŋgyak, Paylat nup aŋgem, Barabas nup wisik yokiy, Jiysis nup kirginimuŋ. Aŋgeyak, biyimb gok Paylat nup aŋgyak, “Barabas nup, chinup wisik yoknimin aŋgyak.” ¹² Kun aŋgeyak, Paylat aŋgak, “Kun apim ak, kiyŋ yomb nimbik anup yerginim?” ¹³ Aŋgek, kiyk meŋg miŋgan dand araniy aŋgyak, “Nup mon kiros bak biyon Ŋaŋgbirik aynimimb aŋgyak.” ¹⁴ Aŋgeyak, Paylat aŋgak, “Nuk tap yerip timey gek, kun ginim?” Aŋgek, kiyk meŋg miŋgan dand araniy aŋgyak, “Mon kiros bak biyon Ŋaŋgbirik aynimimb! Mon kiros bak biyon Ŋaŋgbirik aynimimb aŋgyak!”

¹⁵ Aŋgyak kun ak, biyimb gok kuyip tep ginimuŋ aŋgiy, Paylat Barabas nup yikop aŋgyokiy, binuk gunap kuyip aŋgak, “Jiysis nup miñ diy, tapin nep pikiy, amiybi gok kuyip ñem, dam mon kiros bak biyon Ŋaŋgbirik ayninŋiy aŋgak.”

Bi Gor Aŋgniŋep Korip Poliys Gok Jiysis Nup Aŋgjiwyak
(Mat 27:27-31; Jon 19:2-3)

¹⁶ Aŋgek, amiybi gok Jiysis nup dand gapman biyomb Paylat korip ak amiy, bi kiyk gunap kuyip suk aŋgey apey, ¹⁷ chech likaň paryomb gapman yomb gok aypay rek ak dand apiy, Jiysis nup aŋniy, tap ñiwn̄i sek gunap tik dand apiy, kiyŋ aypay arband rek bap giy, jun biyon aŋniyak. ¹⁸ Aŋniy, nup poliys gipay rek chimkom diy aŋgyak, “Jiwda kiyŋ yomb kiyk biy perper mindonimuŋ aŋgyak.”

¹⁹ Kun aŋgiy, nup kur diy, jun biyon pikiy, kiñuk giñiy, mindek kiñij siŋjak koŋgim yimi, jun paŋgyak. ²⁰ Nup kun giy aŋgjiwi, chech likaň paryomb nup aŋniyak ak tungasik diy, chech nuk key ak aŋniy, Ŋaŋgbirik ayniŋ dand saŋdiyak.

Jiysis Nup Mon Kiros Bak Biyoŋ Ŋaŋgbirik Ayak
(Mat 27:32-44; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)

²¹ Kiyk namb okok amyiŋ, Saymon miñmon Sayriyni nimbi ak, okok girangiŋ apiy Jerusalem amniŋ gek, nup namb pikiy minim kilis aŋgiy

angyak, "Jiysis nup mon kiros ak dand amnon aŋgyak." 22 Pen kun giy amiy, Jiysis nup dand miňmon chip jun won tip ak, yimb Golgota apay ak amjakiy, 23 nup ŋiŋg wayn ak diy, malasin silik gunap sek ay ňeyak, ma ňiŋjek. 24 Ma ňimbek, nup mon kiros bak biyoŋ ňaŋgbirik ay, chech nup gok bilok keykey dining, sandiw gipay rek giyinŋg diyak.

25-26 Pumb lim giy yep namb siŋbikyoŋ owak won ak, Jiysis nup ňaŋgbirik ay, yenen ňaŋgbirikyak minim ak kiros bak biyoŋ tikay aŋgyak, "Jiwda kay kiyŋ yomb kiyk ak aŋgyak." 27 Pen minek kun ak, bi tap siydeŋ omijal bap kuneŋ ňaŋgbirik ayak. Bap gol pis bineŋ, bap gol pis biym, Jiysis nup namb biyaŋ ňaŋgbirik ayak. 28 Giyak kun ak, Baybol buk ak tikiy, giniŋgambay aŋgyak rek nep giyak. Minim kun ak tikiy aŋgyak, "Nup niŋjey, bi tap timey gep bap rek ayniŋgamb aŋgyak."

29 Biyinimb gok kiyk aran apyan giyinŋg, Jiysis nup niŋjy jun gormar giy, nup aŋgjiwyiŋ aŋgyak, "Gor aŋgnijeŋ korip ak timbrikem, ňin omijal nokom tip giniŋgayn apan ak, 30 miňiy nand key giy kim amey, chin niŋjun aŋgyak."

31 Gor nup simboŋgep biyomb gok sek, bi low tiysa gok sek Jiysis nup kuneŋ aŋgjiwiŋ aŋgyak, "Biyinimb gunap kuyip gamb kim ambay rek, nuk key kuneŋ giy kim amnaŋ akaŋ. 32 Per Yisrel biyinimb kiyŋ yomb kiyk mindpiyŋ aŋgip rek, miňiy nup ňaŋgbirik aypay ak, key giy kim amek ker, niŋind aŋgip aŋgiy niŋjun akaŋ aŋgyak." Pen bi Jiysis yip ňaŋgbirik ayak omijal ak nup kuneŋ aŋgjiwrik.

Jiysis Kumak

(Mat 27:45-56; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)

33 Pumbnamb yomb biyoŋ won ak kisyim apiy, mind dand amiy, pumb kuyim gak won ak tip melik gak. 34 Melik gakniŋ, Jiysis Jiwda minim ay, meŋg miŋgan dand araniy aŋgak, "Eloy, Eloy, lema sambaktaniy aŋgak." Minim aŋgak kun ak, kiňiŋ nuk ak aŋgak, "Bapiy Gor! Bapiy Gor! Yip yenen kirpan aŋgiy aŋgak." 35 Anjek, biyinimb maŋ kun siŋak mindeyak gok niŋji aŋgyak, "Niŋji! Yilayja nup suk asap aŋgyak."

36 Pen bi bap tap kipromb rek band bap diy, ŋiŋg wayn maniy sikoy tawpay miŋgan biyaŋ tawek amek, Jiysis nup ňen ňiŋjaŋ aŋgiy, gamil par ak di kambis ňaŋgiy, mindek biyoŋ ňiŋg aŋgak, "Chin niŋmindon, Yilayja apiy, nup tuŋgasik dam man biyaŋ ayniŋgamb akaŋ aŋgak."

37 Kun aŋgiy niŋmindyakniŋ, Jiysis meŋg miŋgan dand araniy minim yomb aŋgiy kumak. 38 Won kun anep, chech paryomb Gor aŋgnijeŋ korip ňiluk kapkap miŋgan biyaŋ pilgiyak ak, puŋgrik biyoŋ biyaŋ ay, miŋgan sek mindek.

39 Amiybi gok biyomb kiyk ak, kiros bak namb akniy ken siŋak mindiy niŋjek, Jiysis kun aŋgiy kumek, tap yerip yerip gak gok niŋji aŋgak, "Niŋind apay. Bi kun ak Gor ňinuk yimb aŋgak."

40-41 Biyñ Jiysis yip Jerusalem wiyak gunap ap gol siļak mindeyak. Namb kun ak, omiļal nokom Jiysis nup wong siskoy gunap giñiyinqipay miñmon Galiyliy. Bap yimb nuk Salomiy; Mariya omiļal. Biyñ yimb along omiļal kun ak, bap miñmon Makdala nimbi; bap Jemis yip, numam kisen Josis yip nonim ak. Biyñ kun gok mañgiysek niñmindeyak, Jiysis kumak.

Jiysis Nup Kamb Mingan Ak Komyak
(Mat 27:57-61; Luk 23:50-55; Jon 19:38-42)

42-43 Josep bi Armatiya nimbi, Jiwda kanjsol tep yimb bap aŋgiy niñyinqipay ak, Gor biynimb diy kond mindeninqamb aŋgiy kond mindyinqip. Bi kun ak ñimñam giniŋg gakniŋ, nuk amjakiy niļak Jiysis kumek, toy lotiw ñin ak, miñiy tunjgasik dam komnimm aŋgiy; ma pirikiy, Paylat mindeak amiy aŋgnijak. 44 Aŋgnijek, Paylat Jiysis won akay kumimb aŋgiy jiwdiy, poliys opisya yomb anup aŋgek apek aŋgnijak. Aŋgnijek aŋgak, "Mindarik kumimb aŋgak." 45 Kun aŋgek, Paylat Josep nup aŋgak, "Dam komnimmin aŋgak."

46 Aŋgek, Josep chech tund yomb bap tawiy, bi gunap yip Jiysis nup tunjgasik dand apyapiy, mañgiysek pipkomiy, dam kamb mingan kisenimb nep kilukiy, chip ma komyak mingan ak komyak. Komiy, kamb yomb bap tunjgilokey amek, kawrumb ak pil giyak.

47 Pen Mariya Makdala yip, Mariya Josis nonim yip niñmindrikniŋ nup komyak.

Jiysis Kumiy Tikjakak
(Mat 28:1-8; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10)

16 ¹Jiwda lotiw ñin kiyak ak apiy pandikek, Mariya Makdala ak, Mariya Jemis nonim ak, biyñ Salomiy ak Jiysis mumbwak nup ak wel ayñinjun aŋgiy, am wel kuyrep wak ak taw dap ayey kinak.

²Minek Sandey ñin ak maynamb yimb tikjakiy, Jiysis nup komyak bindoŋ amniŋg sañdiyak. ³Namb okok amyiŋg aŋgyak, "An chinup kamb yomb kawrumb pilgiyak ak, tunjgilokey amyiŋg aŋgyak." ⁴Kun aŋgiy amjakiy niñyak: kamb yomb kawrumb pil giyak kun ak, gol okok mindeak. ⁵Niñiy, mingan bineŋ sikind amiy niñyak: bi paranj chech tund paryomb yimak bap, ñin yipund kind okok ken bisiŋ mindeak. Nup niñiy pirikyak ak pen; ⁶kuyip aŋgak, "Ma piriknimimb. Yand niñbiyin; Jiysis bi Nasaret nimbi, mon kiros bak biyon ñaŋgbirik ayak anup niñning aswim. Pen niñim! Tip ar nup komyak biy; nuk ma mindip. Mindarik tikjakiy amimb. ⁷Pen ma kumak ñin ak aŋgak rek, nuk nind tikjakiy Galiyliy am mindeninqamb; nimbi kisen amiy nup niñningambim. Piyta sek, Jiysis binuk gunap sek kuyip minim kun ak aŋgñinimimb aŋgak."

⁸Kun aŋgek, mis amiy, jel pirikyak rek biynimb gunap kuyip minim kun ak ma aŋgñiyak; puŋgrikind aŋgiy korip amniyak.

Mariya Makdala Nimb Ak Jiysis Nup Niŋak
(Mat 28:9-10; Jon 20:11-18)

⁹ Jiysis kumi, Sandey ŋin ak tikjakiy, nind yimb Mariya Makdala mindek siŋak miseŋ gek niŋak. Pen biyŋ kun anup, nind kichekiy onep ar ak abau ayek, Jiysis aŋg mis yokak. ¹⁰ Nuk Jiysis nup niŋiy, am binuk gok siy aŋg mindeyak namb ak, Jiysis kim mindip nup niŋbiy aŋgek, ¹¹ kiyk pisnep kumimb aŋgiy minim nup ak ma diyak.

Jiysis Binuk Omiŋal Kinjeŋnamb Okok Amying Nup Niŋrik
(Luk 24:13-15)

¹² Minek bap pen tip ak, Jiysis binuk omiŋal miŋmon wikan bap giranjiy, Jiysis bi ak key rek ay apiy, kinjeŋnamb ak miseŋ gek nup niŋiy, ¹³ am binuk gunap kuyip aŋgñer, kuneŋ niŋind aspiyr aŋgiy ma niŋyak.

Minim Tep Yip Ak Biynimb Okok Kuyip Aŋgñinimimb Aŋgak
(Mat 28:16-20; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23; Ap 1:6-8)

¹⁴ Pen minek bap tip ak, Jiysis binuk onep aŋgiy ak tap ŋimbeyak namb siŋak miseŋ giy, kuyip aŋg giying aŋgak, “Tikjaken biynimb gunap miseŋ niŋiy aŋgey, yeneng Gor Niňuk ak niŋind tikjakip aŋgiy gos ak ma niŋbim?”

¹⁵ Kun aŋgiy kuyip aŋgak, “Minim tep yip ak dand miŋmon okok maŋgiy sek amiy, biynimb okok maŋgiy sek aŋgñinimimb. ¹⁶ Aŋgñem, biynimb an yip gosimb niŋiy, ŋing pikningambay gok, kim amningambay. Pen biynimb an yesek apay aŋgniŋgambay ak, kor yomb niŋiy, miŋmon timey ak amningambay.

¹⁷⁻¹⁸ “Biynimb yip gosimb niŋniŋgambay gok, yip aŋgniŋiy tap mageprek gunap giniŋgambay, ŋin gunap minim yimb kiyk ak mindakniŋ, minim kisenimb ar bap key yimb aŋgniŋgambay; siyŋ saraw tap biynimb siwip gok diniŋiy akan, tap ŋimbiy kumbay gunap ŋimbiy, ma kumniŋgambay. Pen biynimb tap giniŋgamb gok, kuyip ŋin maŋgiy diniŋey suŋ ay; kichekiy tap yerip gunap biynimb ambau ayningamb gok, aŋg mis yokningambay. Kiy yip minden tap mageprek kun gok giyakniŋ, biynimb gok minim chinup aŋgñispay ak niŋind aspay aŋgiy, niŋniŋgambay aŋgak.”

Gor Jiysis Nup Dand Miŋmon Nuk Amnak
(Luk 24:50-53; Ap 1:9-11)

¹⁹ Jiysis minim kun ak aŋgjiwakniŋ, Nop nup dand arachak semb biyon amnak. Dand amek, ŋin yipund kind okok ken mindip.

²⁰ Pen binuk gok minim tep ak miŋmon okok kind kind aŋgñey amnakniŋ, Biyomb ak minim kun ak niŋind aynimuŋ aŋgiy, kuyip kond mindakniŋ, tap mageprek gok giyinŋipay.

LUK

Jiysis Krays Minim Tep Luk Tikak

Minim Nind Niñep

Baybol buk day “Luk” apun biy, bi Jiwda mer bap tikak. Yimb nuk ak Luk. Nuk dokta ak pen; Pol yip tañgiy, Jiysis nup tikey yomb giy, yerer gindand apiy kumiy tiljak Nop ker amnak ak, kesim dey niñrep gak rek, biynimb nuk Jiwda mer Jiysis nup gosimb niryak gok kuyip tikak.

Nuk Jiysis Yisrel biynimb kuyip nep mer, Jiwda mer gok kuyip kunep Gor ker diniñg awak minim ak añagrep gak (Luk 2:32, 3:6, 24:47).

Bi kun ak nep Baybol buk day “Apasol” apun ak kunep tikak.

Minim Ar Keykey Mindip Rek:

Minim nind añaçak ak mindip, chapta 1:1-4.

Jon bi ñiñg pikñemb ak yip Jiysis yip kuyip tikyak minim ak mindip, chapta 1:5-2:52.

Jon bi ñiñg pikñemb ak wong kiñiñ gi gak minim ak mindip, chapta 3:1-20.

Jon Jiysis nup ñiñg pikñak ak sek, Seytan Jiysis nup tom gak minim ak sek mindip, chapta 3:21-4:13.

Jiysis miñmon Galiyliy wong kiñiñ gi gak minim ak mindip, chapta 4:14-9:50.

Jiysis Galiyliy nimbiñ gindand Jerusalem amnak minim ak mindip, chapta 9:51-19:27.

Jiysis ñin nuk ak mañ giy wiyk nokom bap mindakniñ, Jerusalem sek, yep mañ kun okok sek añaçnirajgek minim ak mindip, chapta 19:28-23:56.

Jiysis kumiy tikjakek biynimb kuñaynep nup misen niryak ak sek, arachak Nop ker amnak minim ak sek mindip, chapta 24:1-53.

Luk Biyomb Tiyopiylas Nup Minj Tikak

1 ¹⁻² Biyomb Tiyopiylas. Krays nup namb chinup biy tikey yomb giy, gak gak rek, bi gunap windin niijiy aŋgneyak, bi gunap niijiy, kesim nokom kun ak nep ar keykey tikyak. ³ Pen biyomb nijan: Jiysis nind gek owak rek, yand per kiñij piyowniŋ tep gipiyn ak mey, kune tikniŋ gispiyn. ⁴ Kun giy tiken mey, minim nip anjey nijsban ak, nijsind yimb nep apay aŋgiy nijsningamban.

Jon Bi Niŋg Piknemb Ak Tikniŋgamb Aŋgak

⁵ Nind Herot Jiwdiya propens kond mindyingip ñin ak, binak Sekaraya, Gor nup simbonjep wong ak gi mindyingip. Bi layn nuk yip wong jimñiy giyinqipay gok kuyip, Abayja Layn aŋgyinqipay. Pen bi Sekaraya kun ak biynuk yimb ak Eliysabet. Nup kune bi Gor nup tap simbonjep Eron kiñij ak tik dand amiy tikyak.

⁶ Kiykber Gor minim ar ak maŋgiysek kisen giy minder; Gor niŋek minim bap ma mindek. ⁷ Pen Sekaraya biynuk Eliysabet ñapan wom ak mey; ñapan bap tikiy mer, pisnep yimb tokiy ayrik.

⁸⁻⁹ Ñin bap Sekaraya binuk yip wong jimñiy giyinqipay gok, ap Gor nup simbonjep wong ak tip giniŋg aŋgak, "Wong giniŋgambun kun ak, bi chin an rek biyomb aŋgayon chinup gunap kond mindenŋgamb aŋgiy," sandiw rek ak giy mey, Sekaraya nuk wiyn giy, kuyip kond mindyinqip. Tap kuyrep aŋyiqipay gok Gor aŋgnijep korip miŋgan ak amiy, daŋgiyinqip. ¹⁰ Pen ñin bap, tap kuyrep daŋgiyep won ak apek, biynimb kuŋaynep ap mis biyaŋ nan-giy lotiw mindenŋgamb, Sekaraya nuk tap kuyrep wak kun ak daŋgiyinq, korip ñiluk miŋgan ak amniŋ saŋdak. ¹¹ Amjakakniŋ, enjol bap ap tap kuyrep wip daŋgiy aŋyiqipay ñin yipund kind okok ken miseŋ gak. ¹²⁻¹³ Sekaraya niijiy jiwdiy pirikek, enjol ak nup aŋgak, "Ma piriknimin! Gor nup minim aŋgnijban ak nijsimb. Biynak Eliysabet ñi bap tikningamb. Tikek yimb nup Jon aŋgnimin. ¹⁴⁻¹⁵ Nuk Gor nup wong gek; Gor nup tep giy, nip key tep giy, biynimb gok kuyip tep giy giniŋgamb. Nonim nup tikek, Gor Kawnan ak yip nep mindenŋgamb ak mey; ñiŋg wayn akaŋ, ñiŋg kilis gunap ma ñiŋnimur. ¹⁶ Kisen Yisrel biynimb Gor nup kirpay gok kuŋaynep aŋgrep gek, Gor nup Biyomb chin aŋgiy diningambay. ¹⁷ Pen ñi nand kun ak, Gor Yilayja nup kilis ñiŋgiprek ñakniŋ, nōp sikop kuyip diy, ñapan nuk sikop kuyip diy di jimñiy aŋyinqipay. Biynimb Gor nup alemb alemb ñimbay gok aŋg tep gek; biynimb nup gosimb niijiy suŋ-tep mindenŋgamb gok yip mind tep giyinq, Biyomb anup kond mindenŋgamb aŋgak."

¹⁸ Enjol ak kun aŋgak, Sekaraya aŋgak, "Chir tokiy yimb aypur ak, yergiy ñapan tikniŋgambur? Kun ak yergey niijiy, nijsind yimb apan aŋgnijayn aŋgak." ¹⁹ Aŋgak, enjol ak Sekaraya nup aŋgak, "Yand

Gebriyel, Gor windin yirik ar ak minden yip yokek, minim tep kun ak dand opiyn. ²⁰Pen niñind aŋgip aŋgiy ma niñban rek, joñimb nip ak miker gek, minim aŋgyiŋg ma mindeningamban. Yikop nep mind mind, ñi ak tikiy nep, tip ak minim aŋgnigamban aŋgak.”

²¹Pen biyimb mis biyaŋ mindeyak gok, Sekaraya Gor aŋgnijep korip ñiluk miŋgan ak am tapin yimb mindek niñiy, gos kuŋay yimb nep niñyak. ²²Kisen nuk mis apiy, yip kun kun gip aŋgiy, ñin anep yomek; korip miŋgan biyaŋ am mindiy, tap bap key niñiy wip aŋgiy niñyak.

²³Pen Sekaraya Gor aŋgnijep korip woŋ ak gi mindek, ñin nuk ak day jiwakniŋ, bi gunap ap tip nup ak diyakniŋ, nuk andkind korip amnak.

²⁴⁻²⁵Mind dand amiy, biyuk Eliysabet ñapan kongiy mindiy aŋgak, “Biyn ñapan wom minden yip nambij gak ak pen, miñiy Biyomb ak yip simb niñiy kond mindek, ñapan kongiy mindpijn ak; yip tep gip rek, nambij ma giningamb aŋgak.” Kun aŋgiy, takin onep mamind ak, kapkap korip miŋgan okok nep mindyinjip.

Jiysis Nup Tikningamb Aŋgak

²⁶Takin kaŋgol ak, Gor enjol Gebriyel nup aŋgyokek, pañ Mariya nup niñning miñmon sikoy Nasaret amnak. ²⁷Pañ kun ak, binak Josep nup diningamb aŋgiy minim aŋgyak. Bi Josep kun ak, kiŋ Depiyt tikek, tik dand amiy tikyak. ²⁸Enjol Gebriyel pañ Mariya mindek ak amjakiy aŋgak, “Mariya mindpan? Gor nip direp gip. Nuk yip mindpiyr aŋgak.”

²⁹Kun aŋgek, Mariya minim kun ak niñiy, yip yenekun asap aŋgiy gos kuŋay niŋek, ³⁰enjol ak nup aŋgak, “Ma piriknimin! Gor nip direp yimb gip. ³¹Nand ñapan kongiy mindiy, ñi bap tikningamban. Tikiy yimb nup Jiysis aŋgnimin. ³²Pen nuk biyomb yimb mindek, Gor Ñinuk aŋgningambay. Gor gek, nusind yes Depiyt, kiŋ yomb mindyinjip rek mindiy, ³³nimbip Jekop tikek tikey mindpim gok mangiysek, perper yimb kond mindenningamb aŋgak.”

³⁴Enjol ak kun aŋgek, Mariya aŋgak, “Yand bi bap yip ma mindpur ak, yergiy ñapan kun ak tikningayn?”

³⁵Aŋgek, enjol ak nup aŋgak, “Gor Kawanak ak nep gek, ñapan sun-tep yimb ak tikningamban ak mey, nup Gor Ñinuk aŋgningambay.

³⁶“Ninan! Namind Eliysabet nup biyuk ñapan wom aŋgyiŋgipay ak pen; miñiy tokiy yimb ay, ñapan kongiy mindip. Takin omiŋal omiŋal mindiy, ñi bap tikningamb. ³⁷Gor tap ma ginimuŋ rek bap ma mindip; tap okok mangiysek ginimuŋ rek anep mindip aŋgak.”

³⁸Kun aŋgek, Mariya aŋgak, “Yand Gor nup woŋ giňemb pañ bap ak, aspan rek nep yip ginimuŋ aŋgak.” Kun aŋgakniŋ, enjol ak nup kirgiy amnak.

Mariya Am Numind Eliysabet Nup Niŋak

³⁹⁻⁴⁰Pen Mariya kasek amniyn aŋgiy, Jiwdiya propens yirik okok kinjen par ak am am, Sekaraya korip ak amjakak. Amjakiy, numind

Eliysabet nup angak, “Nand mindpan?” ⁴¹ Angek, numind Eliysabet ñapan mindek ak kawin ayak. Pen Gor Kawnan ak Eliysabet nup gek, ⁴² menj miñgan dand araniy Mariya nup angak, “Gor biyn gunap kuyip kond mindip ak pen; nip key yimb direp gip. Ñapan koñgiy mindpan kayañ ak kunep kond mindip. ⁴³ Yergiy rek minden, Gor yip direp giyিng, Biyomb chin nonim ak yip ker apek nijsipin? ⁴⁴ Nand ap yip ‘Mindpan?’ aŋgey, ñapan koñgiy mindpiyñ ak, tep gakniñ kawin ayip. ⁴⁵ Pen Gor nip aŋgip rek giniñgamb aŋgiy niñban ak, tep yimb gipan aŋgak.”

Mariya Kamep Rek Aŋgiyিng, Gor Nup Yimb Ak Dand Aranak

⁴⁶ Eliysabet kun aŋgek, Mariya Gor nup gosimb niñying, tep gakniñ angak:

⁴⁷⁻⁴⁸ “Yand pisnep kumemb rek mindenik, Gor yip simb niñiy tunjgasik dak ak, nup niñen yip tep gip. Yand yikop pañ nup woñg giñimbiyñ ak pen; yip sakiy ma gip. Kun gip ak, miñiy tikiy, biyimb gok mañgiysek, Gor biyn kun ak nup direp yimb gak aŋgninqambay.

⁴⁹ “Gor Biyomb tap okok mañgiysek gip ak, yip direp yimb gip. Nuk bi suñ-tep kun ak key yimb mindip. ⁵⁰ Biyimb minim nup niñiy ñawil diy, kisen giningambay gok, kuyip simb niñiy diniñgamb. Ñapan kiy tikeniqgambay tikey amningamb gok, kunep giningamb. ⁵¹ Nuk bi ñin paryomb yimb. Biyimb chin key biyimb yomb mindpun apay gok kuyip, yuk yokip.

⁵² “Kun ak, biyimb yimb mindip gok keykey amey, biyimb yimb ma mindip gok tip kuyip ak dipay. ⁵³ Pen biyimb yiwan gip gok kuyip niñiy, tap ñimb; biyimb tap kuñay mindip gok niñiy, yikop aŋyokek ambay.

⁵⁴ “Apis basind yes chin gok kuyip minim aŋgak ak sakiy ma giy, chinup Yisrel biyimb per simb niñiy kond mindrep gip.

⁵⁵ “Basind Ebrahim sek, basind chin gunap sek ñapan tikeniqgambay tikey amningamb gok, kuyip kond mindeninqayn aŋgiy aŋgak rek chinup gip aŋgak.”

⁵⁶ Mariya minim kun ak aŋgiy, numind Eliysabet yip takin omiñal nokom mindiy, andkind korip nuk amnak.

Eliysabet Ñinuk Jon Bi Ñing Pikñemb Anup Tikak

⁵⁷ Mind dand amiñ, Eliysabet ñi won ak tikak. ⁵⁸ Gor nup kond mindek, tokiy yimb ay ñapan tikak kun ak; biyimb nuk gok niñiy, nuk yip miñmiñ yimb giyak.

⁵⁹ Pen ñi ak tikiy ñin onep ar ak mindiy, ñin jiy ak kumbak nup ak tikiy aŋgyak, “Ñi kun biy, nop Sekaraya yimb ak tinjy yinj gep aŋgyak.”

⁶⁰ Aŋgey, nonim aŋgak, “Mer. Yimb nup Jon aŋgep aŋgak.” ⁶¹ Angek,

biynimb nuk gok aŋgak, "Binuk gok, Jon yimb bap ma mindip aŋgak."⁶² Kun aŋgiy, nop Sekaraya nup ŋin anep yomiy aŋgnijeyak,⁶³ nuk ŋin anep yomiy aŋgak, "Yip tap pisband bap sek, kil tikep tap par bap sek dowim aŋgak." Aŋgek, dand apey, ar kun ak yimb tikiy, enjol ak nind aŋgak rek, "Yimb nup ak Jon aŋgak." Kun giy tikek niŋiy, kiyk gos kuŋay yimb niŋyak.⁶⁴ Pen Sekaraya joŋimb miker gak kun ak awan amnaknij, day minim aŋgying, Gor nup yimb ak dand aranak.⁶⁵ Biynimb mindeyak gok, gak kun ak niŋiy, minim kun ak ying dand miňmon Jiwdiya yirik okok maŋgiysek yimb amniyak.⁶⁶ Biynimb gok minim kun ak niŋiy aŋgak, "Gor gek ŋapan kun giy tikip ak, kisen yergiy rek mindenigamb aŋgak."

Sekaraya Gor Nup Kamep Rek Aŋgak

⁶⁷ Jon nop Sekaraya, Gor Kawnan ak bak ayek, Gor nup minim tep gunap kamep rek aŋgiy aŋgak:

⁶⁸ "Chin Yisrel biynimb, Bapiy Gor nup yimb ak dand aranjun.
"Chinup pisnep kirgiy aŋgiy gos ak ma niŋimb; simb niŋiy dinningamb.

⁶⁹⁻⁷⁰ "Kun ak bi minim nup aŋgep gok wosrey aŋgak rek, Biyomb bap yokek apiy, chinup kond mindek, kim amniŋgambun.

"Biyomb kun ak, basind Depiyt Gor nup woŋ giňiyŋip bi ak ŋapan tikek; kiy pen tik dand amiy apiy giy, nup tikning gispay.

⁷¹ "Gor aŋgak, 'Yand mindpiyん rek, nimbip miluk niŋiy, timey giniŋgiy rek ma ayniŋgamb aŋgak.'

⁷² "Nuk chinup simb niŋiy direp gip kun ak, basind sikop kuyip sakiy ma giy, giniŋgayn aŋgiy aŋgaya rek nep gip.

⁷³ "Nuk basind Ebrahim nup minim aŋgay aŋgak,⁷⁴⁻⁷⁵ 'Nimbip kond minden biynimb miluk niŋbay gok, nimbip timey giniŋgiy rek ma ayniŋgamb. Ma pirikniŋgambim; gos yip ak niŋiy, woŋ yip ak giy, biynimb tep yand gok nep mindiy, mind tep giniŋgambim aŋgak.'

⁷⁶ "Pen ŋi yand. Nand woŋ giniŋgamban rek niŋiy, aŋgnijgambay, Gor Biyomb yimb ak, bi minim aŋgep nuk aŋgnijgambay. Yenen, nand nind amiy, biynimb gok kuyip aŋgrep gey, Biyomb anup kond mindyaknij, nuk winiŋgamb.⁷⁷ Nand kuyip aŋgrep gey, Biyomb ak apiy, tap siy tap timey gipay gach ak wiykyokiy, kuyip diniŋgamb.

⁷⁸⁻⁷⁹ "Gor bi tep biynimb simb niŋimb ak, melik tep semb biyoŋ nimb ak chinup yokeniŋgamb mey; kisyimnamb okok taŋgiy, gi dam pikiy, kumemb rek ayip ak kirgiy, kinjeŋ tep ar ak taŋgeningambun aŋgak."

⁸⁰ Pen Sekaraya ŋinuk Jon, miňmon nep namb okok mind mind, pisnep yomb gi day tikiy apek, Yisrel biynimb nup niŋyak.

Jiysis Nup Tikak
(Mat 1:18-25)

2 ¹Pen Jon nup tikyak ñin namb kun ak, gapman biyomb Siysa Ogastas, low ay angak, “Biynimb yand kond mind asikpiyn rek, mañgiysek yimb diniŋiy angak.” ²Nind kiñij giy, yimb dinimimb angyi diyak ñin kun ak, gapman biyomb Sayriyniyas, Siyriya biynimb kuyip kond mindek. ³Pen biynimb miñmon paryomb okok nimb ap yikop mindeyak gok yimb diniŋ, andkind miñmon kiyk key okok amniyak. ⁴Kun gey niŋiy, Josep nup Depiyt kiñij ak tik dand amiy tikyak rek; Mariya nup pojind, miñmon sikoy Nasaret Galiyliy propens ak kirgiy, Jiwdiya propens amiy, kiyŋ Depiyt nup tikey mindiŋgip miñmon sikoy Betliyhem amnak. ⁵Pen biyn nup minim angyak kun ak, ñapan konŋiy sek mindakniŋ, pojind yimb diniŋ amnak. ⁶⁻⁷Amjakiy niŋjak; maniy tawiy kinyiŋgipay korip ak pisnep timbik dak ak mey, kaw mokyiŋgipay korip ak mindiy, Mariya ñapan nind won ak tikak. Tikiy chech kom kom giy, di kaw tap kaskas ayey ñimbyiŋgipay kes miŋgan ak ayak.

Enjol Ak Kanj Siypsiyp Mokep Bi Gok Kuyip Aŋgñak

⁸Pen Mariya Jiysis nup tikak ñin kun ak, bi kanj siypsiyp mokep gok, gunap kisyimken ak kond mindeyak miñmon kun okok. ⁹Gor enjol bap melik sek yokek, melik kun ak ap kuyip pikniŋek niŋiy, pirikyak. ¹⁰Pirikey, enjol ak kuyip aŋgak, “Ma piriknimimb! Yand nimbip biynimb okok mañgiysek, minim tep miñmiň gep ak dand opiyen. ¹¹Miňiy biyn bap, Biyomb chin per kond mindpun ak tikip; Depiyt mindiŋgip miñmon ak. Kisen nuk Biyomb mindiy, tap siy tap timey gipim gach ak wiikyokiy, nimbip di Gor yip jimñiy aynigamb. ¹²Nup am piyow niŋiy niŋniŋgambim: nonim nup chech kom kom giy, di kaw tap kaskas ayey ñimbay kes miŋgan ak ayek mindenŋgamb aŋgak.” ¹³Kun aŋgakniŋ, enjol kuŋay yimb nep semb biyoŋ nimb apiy, Gor nup yimb ak dand aranyiŋ angyak, ¹⁴“Gor yimb nup ak dand yiŋ ar biyoŋ aranemb angyak.”

Bi Kanj Siypsiyp Mokyak Gok Am Jiysis Nup Niŋyak

¹⁵Enjol gok andkind semb biyoŋ amniyakniŋ, bi kanj siypsiyp mokep gok minim aŋgnij aŋgnij giy aŋgyak, “Gor aŋgamb, chinup minim kun giy apay ak, kasek Betliyhem amiy niļun aŋgyak.” ¹⁶Aŋgiy, amiy niŋyak: Josep yip, Mariya yip ñapan aŋgyak kun ak, chech kom kom giy, kaw tap kaskas ayey ñimbay kes miŋgan ak ayer mindek. ¹⁷Niŋiy aŋgyak, “Enjol gok, kisen ñapan kun ak nimbip kond mindenŋgamb apay ak, mey biyey! aŋgyak.” ¹⁸Bi kanj siypsiyp mokep gok minim kun ak aŋgey, biynimb gok niŋiy, gos kuŋay yimb niŋyak. ¹⁹Pen Mariya nup tap key yimb ak gak

rek, tep gek gos ninying nep mindyinqip. ²⁰Bi kanj siypsiyp mokep gok, Gor enjol nuk gok aŋgyak rek nep gek, windin key ninjiy, yimb nup ak dand aranying, andkind korip amniyak.

Jiysis Nup Tikiy Yimb Ayak

²¹Mariya ñi ak tikiy ñin onep ar ak mindiy, minek jiy ak kumbak tikiy yimb ayning, enjol ak nind nonim nup, yimb ak kun giy aynimin aŋgak rek, yimb nup ak Jiysis aŋgyak.

Bi Simiyon Yip Biyn Ana Yip Jiysis Nup Niŋrik

²²⁻²³Pen Mosis Gor low minim ak tikiy, ñi nind tikningambay gok, Gor nup aŋgningambay aŋgak ak mey, Mariya ñapan ak tikiy, Jiwda biynimbiy giyinqipay rek, Gor aŋgniŋep korip ak asikiy mindek suŋ ayaknij, Josep yip, Gor ñapan nup ak aŋgniŋ, dand Jerusalem amiy, Gor aŋgniŋep korip amnirik. ²⁴Pen low minim bap tikiy, “Biyn ñapan tikniŋgiy gok suŋ ayek, yakir maling akan, kochir omijał dand Gor aŋgniŋep korip mis ar ak amiy, pik Gor nup simboŋ ñiy mey, suŋ ayip aŋgiy, Gor aŋgniŋep korip miŋgan ak amniŋgambay aŋgyak.” Gos kun ak kunep niŋiy mey, yakir omijał sek dand amnirik.

²⁵⁻²⁶Pen Jerusalem amiy, yakir omijał ak Gor nup simboŋ ñiy, korip miŋgan amiy niŋrik: bi mind tep yimb giy, Gor nup nep aŋgniŋiŋgip bap mindek. Yimb nuk ak Simiyon. Nuk Gor Kawnan ak yip mindiŋgip ak mey; nup nind angak, “Biyomb Gor yokey Yisrel biynimbiy kuyip diy kond mindeniŋgamb ak apek niŋiy, kisen kumniŋgamban aŋgek,” niŋmindiŋgip.

²⁷Pen ñin kun ak, Gor Kawnan ak Simiyon nup gos ñek, Gor nup aŋgniŋep korip ak amiy niŋak; Josep ber, Jiysis nup dand apiy, Mosis aŋgak rek giniŋ ap minderik. ²⁸Kuyip niŋiy, Jiysis nup di kaygiy, Gor nup yimb ak dand aranying aŋgak:

²⁹⁻³⁰“Biyomb. Ñapan biy yomb giy, chinup di nip yip jimñiy ayniŋgamb ak, tep yokey miseŋ nijsipiyn. Kun ak yip aŋgnak rek yepyey, tep gaknij kumnim.

³¹⁻³²“Ñapan kun biy, biynimbiy nand Yisrel kuyip nep daŋ aŋgiy ma yokpan; biynimbiy yikop okok kuyip kunep daŋ aŋgiy yokpan. “Pen melik tep nand ak kuyip niŋaknij, chinup Yisrel biynimbiy yimb ak dand araniŋgambay aŋgak.”

³³Simiyon Jiysis nup kaygiy, minim kun ak angaknij, Josep ber gos kuŋay niŋrik. ³⁴Pen nuk kuyip bilesiy giyinq, Jiysis nonim Mariya nup aŋgak, “Ñi nand kun biy mindaknij, Yisrel biynimbiy kuŋaynep namb ak anjilakiy, kinjen tep diy amniŋgambay gok, Gor ker amniŋgambay; kinjen timey diy amniŋgambay gok, apyap pikniŋgambay. Niŋyanj aŋgiy, nup yokak ak pen, nup ma diy

angjiwniñgambay. ³⁵Kun giy mey, yerer giy gos niñiy mindpay rek, biynimb niñningambay. Pen mindmañgiy nip ak kalaw yimb giniñgamb aŋgak.”

³⁶Pen ñin kun ak, biyn Gor minim aŋgep bap kunep ap mindek. Yimb nuk ak Ana. Nop yimb ak Pañiwel. Biynimb Esa aŋgyingipay kiñij ak tik dand apiy mey, Ana nup tikyak. Pen Ana simiy nuk ñin jiwiy omijał nokom, andikiy onep anjip piskind ak yinak. Nind bi diy, nungumiy yip minder simiy yin ayak ar ak. ³⁷Pen nuñgumiy kumaknij, Gor nup gos anep ayek, ñin gunap tap ñimbiy mer, Gor aŋgnijep korip ak amiy, pumbnamb kisyimken aŋgnijep mindyingip.

³⁸Pen nuk Jiysis nup di mindeyak maŋ sijak apiy, Gor nup tep aŋgiy, biynimb Gor chinup diy kond mindingamb aŋgiy niñyak gok kuyip aŋgak, “Ñapan biy yomb giy, chinup di Nop yip jimñiy ayniñgamb aŋgak.”

Jiysis Nup Dand Andkind Nasaret Amnirik

³⁹Josep ber Gor low minim aŋgiy tikyak rek giy, tip ak andkind Galiyliy propens amiy, miñmon kiyk Nasaret amnirik. ⁴⁰Am mindiy Jiysis yomb giy, Gor nup kond mindaknij, gos tep yimb ninij, mind tep gak.

Jiysis Gor Aŋgnijep Korip Amnak

⁴¹Nop nonim ber simiy ak simiy ak, enjol ak Yijip biynimb kuyip pikaiñg, chinup Jiwda biynimb gok kirkak ñin yomb Pasopa ak miñiy aŋgiy, am Jerusalem nan-giyingipay. ⁴²Kun giy mey, Jiysis simiy nuk yin wimiñgan ak ayek, nop nonim yip Jerusalem am mindey, ⁴³⁻⁴⁴ñin yomb kiyk kun ak apiy pandikaknij, korip amjipun aŋgiy, andkind kinjeñnamb ak apiy niñrik: Jiysis yip ma aŋgrik. Nuk Jerusalem nep mindek ak pen, kiyk ma ninij aŋgrik, nuk biynimb gunap yip asaw aŋgiy niñrik. Pen kinjeñnamb ak kiniy, nup ma nep niñij, ⁴⁵⁻⁴⁸numiy numam sikop yip mindip akaŋ aŋgiy, piyow andkind Jerusalem amiy niñrik: nuk am Gor nup aŋgnijep korip ak mindiy, biyomb low tiysa gok yip minim aŋg mindek. Biynimb ap niñmindeyak gok, Jiysis aŋgak rek niñij, ñi gos kind aŋgiy niñij, minim ang tep yimb gip ak aŋgiy, wal aŋgyak. Pen nop nonim ber nup kunep niñij, ñi ak gos nuk ak key niñij kun gamb, nup ñin omijał nokom ma niñbur aŋgiy, wal aŋgrik. Nonim pen, Jiysis nup aŋgak, “Nap chirup yenen kun gey, mindmañgiy kalaw gaknij, nip piyow niñraspur?” ⁴⁹Aŋgek, Jiysis aŋgak, “Yenen yip piyow taŋgying aspiyr? Bapiy yand korip mindingayn ak ma niñbiyr?” ⁵⁰Jiysis kun aŋgak ak pen, minim asap ak aŋgiy ma tik niñrik.

⁵¹Pen ñin kun ak, Jiysis nup poŋjand andkind miñmon kiyk Nasaret amerik, nuk kun okok mindiñg, nop nonim aŋgyingipiyr rek nep niñij kindik giyinçip. Pen nonim, nuk yerer gak ak niñyinç nep mindiñgip.

52 Jiysis miñmon Nasaret mindiy, pisnep yomb giy, gos niñrep yimb gek, Gor sek, biynimb gok sek nup niñey tep gak.

Jon Bi Ñing Pikñemb Ak Minim Añgyiñgip
(Mat 3:1-12; Mak 1:2-8; Jon 1:19-28)

3 ¹Rom gapman biyomb yimb Siysa Taybiyriyas, miñmon okok kond mindek, simiy ak yin ayak anjip piskind ak. Pen nuk paryomb okok mindiy, bi kond mindep namb kayañ nuk gunap angek, am miñmon sikoy gunap kond mindeyak. Binuk Ponsis Paylat, Jiwdiya biynimb gok kuyip kond mindek. Binuk Herot, Galiyliy biynimb gok kuyip kond mindek. Herot numam nuk Piyiliy, Yitiwriya biynimb gok sek, Trakonaytis biynimb gok sek kond mindek. Layseniyas, miñmon Abiyliyiy biynimb gok kuyip kond mindek. ²Pen won kun ak, binak Anas yip, Kayapas yip, biyomb Gor nup simboñgep omijał ak Jerusalem minderik.

Pen ñin namb kun ak, Sekaraya ñinuk Jon, biynimb kunjay ma mindeyak namb okok kin mindakniñ, Gor nup gos ñek, ³Joden ñiñg gol okok amiy, biynimb gok kuyip minim añañiyinq añgyiñgip, “Tap siy tap timey gipim ak, yenen kun gipun añgiy kirgiy, Gor nup nep gosimb niñem, nimbip ñiñg pikñen mey; Gor niñiy kirginingamb añgyiñgip.”

⁴Jon kuyip Gor minim añañak kun ak, bi Gor minim angep Asaya, giningamb añgiy tikak rek nep gak. Asaya minim tikiy añañak:

“Bi bap biynimb kunjay ma mindpay namb okok menj miñgan dand araniy añañgningamb, ‘Per, biyomb asaw añgiy, kinjen pindrep giy kond mindpay. ⁵Kun ak, dum okok piñiysak tep giy, giw miñgan okok lum ñi tep giy, kinjeñ tind mand giy mindonimuñ gok; pind yipund giy, kamb gok diyok tep giy, tap siy tap timey gipim ak kirgiy, Biyomb anup kond mindenimimb. ⁶Kun giy mey, biynimb okok mañgiysek, Gor binuk yokek biynimb dininqamb anup niñrep giningiq añañgningamb’ añgiy” tikak.

⁷Jon Asaya añgiy tikak rek añañgningamb, biynimb kuñaynep mindek ak apiy añañyak, “Chinup ñiñg pikñan añgey,” kuyip añañgiy añañgak, “Siyñ saraw ñapan nuk guniy. Yerip gos ak niñiy pirik opim? ‘Ñing pikon, Gor biynimb gunap kuyip añañgiy giniñgamb ñin ak, chinup ma añañgiy giniñgamb añañgiy’ pirik opim? ⁸Ñing pikniñg, tap siy tap timey gipim gok yenen kun gipun añañgiy kirgem mey, Gor nup gosimb niñbay añañgiy, nimbip ñiñg pikñinim! Pen gos bap niñiy, chin Ebraham ñapan nuk añañgiy, Ebraham nup nep gos ak ma niñnimimb. Nuk tikek, tikey wak gok chin mindpun apim ak, tap yikop. Gor kamb guniy diy, Ebraham ñapan nuk gunap giniñg gipkop. Kun ak bi tep Ebraham tikek; tikey amiy apiy gek chinup tikpay apim ak, Gor niñek minim rek ma apim.

⁹“Pen niñrep ginimimb! Gor mon mañgiy ma piyip gok timb añañgiyning, tiw ak mamb giy mindip añañgak.”

¹⁰ Jon minim kun ak rek aŋgaknij, nup pen aŋgnijiy aŋgyiŋipay, “Chinup yergiyaŋ aŋgiy apan?” Aŋgey, kuyip aŋgyiŋip, ¹¹ “Biynimb tiŋgliys omiŋal mindonimuŋ gok, bap biynimb tiŋgliys ma mindonimuŋ gok kuyip ŋiniŋgiy. Pen biynimb tap keňmaŋgiy mindonimuŋ gok, gunap biynimb tap ma mindonimuŋ gok kuyip ŋiniŋgiy aŋgak.”

¹² Pen bi takes dep gok, Jon chinup ŋiŋ pikňaŋ aŋgiy, ap nup aŋgnijiy aŋgyiŋipay, “Tiysa. Chin yerginjun?” ¹³ Aŋgey, kuyip aŋgyiŋip, “Takes ak dining, gapman kay apay rek nep dinimimb. Yesek gunap ma dinimimb aŋgyiŋip.”

¹⁴ Rom biynimb, amiybi kiyk ap poliys rek mindyingipay gok, Jon nup minim kun ak rek nep aŋgnijiy aŋgyiŋipay, “Chin yerginjun?” Aŋgey, kuyip aŋgyiŋip, “Biynimb gok kuyip timey ma giy, kor yesek giy maniy kuyip ak ma dinimimb. Wong gipim rek nep dinimimb aŋgyiŋip.”

¹⁵ Pen kun gi mind dand amiy, biynimb gok gos ar bap niŋiy aŋgyak, “Bi biy, Kiyŋ yomb key yimb per kond mindpun ak rek ayip aŋgyak.”

¹⁶ Aŋgey, nuk minim kun ak niŋiy kuyip aŋgak, “Yand nimbip yikop ŋiŋg pikňimbiy; Biyomb yimb ak kisen winingamb. Nuk Biyomb yimb; yand bi yikop. Nup niŋen yip nambiq gip. Tomb tirup nup gok tuŋgasikyiŋ, tap nup gok marik ginim rek ma ayip. Nuk apiy, Gor Kawnan yipund giy, mon maŋlaŋ rek ak nimbip yokniŋgamb.

¹⁷ “Pen nuk wiyt maŋgiy pikgek gipay rek ak giniŋgamb. Wiyt maŋgiy ŋiŋjemb gok key ay, wiyt cheŋg gok key ay giniŋgamb. Kun giy, wiyt maŋgiy ŋiŋjemb gok dand korip nuk amniŋgamb, cheŋg gok dam mon per yin mindip ak yokniŋgamb aŋgak.”

Herot Jon Nup Kalambis Ayak

¹⁸ Jon biynimb gok kuyip, Gor minim tep ak ar gunap aŋgen niŋrep yiŋaŋ aŋgiy, minim tep kun ak rek sikoy ma aŋgyiŋip. ¹⁹⁻²⁰ Pen gapman biyomb Herot, tap siy tap timey okok gi dand amiy, numam Piyliyp biyuk Herodiyas nup kunep di gek, Jon, ak girep ma gip angek, Herot niŋiy, nup dam kalambis ayak. Herot kisen timey gak ar bap mey kun ak.

Jon Jiysis Nup ŋiŋg Pikňak (Mat 3:13-17; Mak 1:9-11)

²¹⁻²² Pen Jon nup kalambis ma ayak won ak, biynimb gok kuyip ŋiŋg pikňiŋip. Jiysis nup kunep ŋiŋg pikňek, nuk Nop Gor nup aŋgnij mindaknij, semb biyoŋ liŋg keykey amek, Gor Kawnan ak yakir kochir rek Jiysis ker waknij, minim bap semb biyoŋ nimbiy aŋgak, “Ni tep yand! Nip niŋen yip tep yimb gip aŋgak.”

Jiysis Nusind Sikop
(Mat 1:1-17)

²³ Pen Jiysis simiy nuk ak ŋin jiwiy, andikiy onep ar ak amnakniŋ,
 tikjak Nop Gor nup wong ak gak. Biynimb gok Jiysis nup aŋgninyak-eŋ,
 “Nop nuk mey; binak Josep aŋgninyak.”

Josep nop ak Heliy.

²⁴ Heliy nop ak Matat.

Matat nop ak Liypay.

Liypay nop ak Melkay.

Melkay nop ak Janay.

Janay nop ak Josep.

²⁵ Josep nop ak Matatayas.

Matatayas nop ak Emos.

Emos nop ak Neyam.

Neyam nop ak Eslay.

Eslay nop ak Nagay.

²⁶ Nagay nop ak Mat.

Mat nop ak Matatayas.

Matatayas nop ak Semen.

Semen nop ak Josek.

Josek nop ak Joda.

²⁷ Joda nop ak Jowanān.

Jowanān nop ak Resa.

Resa nop ak Serababel.

Serababel nop ak Siyaltiyel.

Siyaltiyel nop ak Neray.

²⁸ Neray nop ak Melkay.

Melkay nop ak Eday.

Eday nop ak Kosam.

Kosam nop ak Elmandam.

Elmandam nop ak Yer.

²⁹ Yer nop ak Josiwa.

Josiwa nop ak Eliysa.

Eliysa nop ak Jorim.

Jorim nop ak Matat.

Matat nop ak Liypay.

³⁰ Liypay nop ak Simiyon.

Simiyon nop ak Jiwda.

Jiwda nop ak Josep.

Josep nop ak Jonam.

Jonam nop ak Eliyakim.

- ³¹ Eliyakim nop ak Meliya.
 Meliya nop ak Mena.
 Mena nop ak Matata.
 Matata nop ak Netan.
 Netan nop ak Depiyt.
- ³² Depiyt nop ak Jesiy.
 Jesiy nop ak Obet.
 Obet nop ak Bowas.
 Bowas nop ak Salmon.
 Salmon nop ak Nason.
- ³³ Nason nop ak Amiynadap.
 Amiynadap nop ak Atmiyn.
 Atmiyn nop ak Anay.
 Anay nop ak Hesron.
 Hesron nop ak Peres.
 Peres nop ak Jiwda.
- ³⁴ Jiwda nop ak Jekop.
 Jekop nop ak Aysek.
 Aysek nop ak Ebrahim.
 Ebrahim nop ak Tera.
 Tera nop ak Nowa.
- ³⁵ Nowa nop ak Seruk.
 Seruk nop ak Reyiw.
 Reyiw nop ak Pelek.
 Pelek nop ak Ebey.
 Ebey nop ak Sela.
- ³⁶ Sela nop ak Keynan.
 Keynan nop ak Apaksat.
 Apaksat nop ak Siyem.
 Siyem nop ak Nowa.
 Nowa nop ak Lamek.
- ³⁷ Lamek nop ak Metiwsala.
 Metiwsala nop ak Yinok.
 Yinok nop ak Jaret.
- ³⁸ Jaret nop ak Makalalel.
 Makalalel nop ak Keynan.
 Keynan nop ak Enos.
 Enos nop ak Set.
 Set nop ak Andam.
 Andam nup mey, Gor gayak.

Seytan Jiysis Nup Yesek Aŋgak
(Mat 4:1-11; Mak 1:12-13)

4 1-2 Pen Jiysis Joden ŋiŋg mindiy andkind owaknij, Gor Kawnan ak nup bak ay, dand miñmon nep namb okok amek, nuk tap ŋimbimber; yikop nep mindek ŋin omijal jiwak. Pen nuk kun okok girangkniŋ, Seytan minim yip ak niŋaŋ aŋgak, ap nup aŋgak, ³“Nand Gor ŋinuk mindiy ker, kamb biy aŋgey biret rek ayek ŋiŋjan aŋgak.” ⁴Aŋgek, Jiysis nup pen aŋgak, “Baybol buk ak tikiy aŋgyak, ‘Biynimb gok biret nep ŋimbiy ma mindenŋgambay aŋgyak.’”

⁵Aŋgek, Seytan Jiysis nup dand miñmon yirik paryomb yimb bap ami, miñmon okok maŋgiyek yimb yomiy ⁶⁻⁷aŋgak, “Miñmon teprep guniy niŋjan! Biyomb keykey kond mindpay. Yand miñmon kun gok maŋgiyek kond mindpiyrek, bi bap nup aŋgnijŋ aŋgnijŋgayn. Kun ak nand koŋgim yimi yip aŋgnijneniŋgamban, miñmon kun guniy maŋgiyek nip aŋgen, yimb yomb mindaknij kond mindenŋgamban aŋgak.”

⁸Aŋgek, Jiysis pen aŋgak, “Nip ma nep aŋgnijneniŋgayn! Baybol buk ak tikiy aŋgyak, ‘Biyomb chin Gor nup nep aŋgnijiy, woŋg nup anep giñinimimb aŋgyak’ aŋgak.”

⁹Kun aŋgek, Seytan Jiysis nup poŋind Jerusalem ami, dand Gor aŋgnijep korip yi yakoŋ giyak ar ak ami aŋgak, “Nand Gor ŋinuk mindpiy aŋgak, pindeng man biyaŋ ayan! ¹⁰Baybol buk ak tikiy aŋgyak, ‘Gor enjol nuk gok aŋgek nip kond mindenŋgambay.’ ¹¹Minim bap pen tikiy aŋgyak, ‘Apyap pikniŋ gey, nip dand araney, kamb tomb nip ak ma pikningamb aŋgyak’ aŋgak.”

¹²Seytan kun aŋgek, Jiysis aŋgak, “Biyomb Gor windin yirik ar ak, ŋiňloŋ ay kun ak rek ma giniŋgayn. Baybol buk ak, ‘Nup ŋiňloŋ ma ayep aŋgak tikuŋ’ aŋgak.”

¹³Seytan Jiysis nup minim tom gi mer ninjy, kiriŋ ami, gos nuk okok nep, ‘Minek gunap, nup tip ak tom ginim aŋgak’ kasek ma andkind owak.

Jiysis Miñmon Galiyliy Kiňiŋ Giy Minim Aŋgñak
(Mat 4:11; Mak 1:12-13)

¹⁴Pen Gor Kawnan ak Jiysis nup kond mindaknij, andkind ap miñmon Galiyliy mindiy, key yimb gek ninjy, minim nup ak yiŋg dand, miñmon Galiyliy namb okok maŋgiyek amniyak. ¹⁵Nuk Jiwda nan-gep korip okok ami, minim aŋgrep gek, nup bi tep yimb aŋgak, miñmiň yimb giyak.

Nasaret Biynimb Jiysis Nup Ma Diyak
(Mat 13:53-58; Mak 6:1-6)

¹⁶Pen Jiysis nuk miñmon Galiyliy namb okok girang diy, miñmon sikoy mindiy yomb gak Nasaret am mindek. Jiwda lotiw ŋin ak apek,

per giyinqip rek, nan-gep korip ak amiy, tikjakiy Baybol buk ak riytiym giniŋ gek,¹⁷ nup bi Gor minim aŋgep Asaya tikak buk band ak dap ñey, di wisikiy, minim aŋgning gak day ak niŋiy, kuyip riyt giy aŋgak:

¹⁸ “Biyomb ak, woŋ nuk gunap yip gaŋ aŋgiy, Kawnan nuk ak yokek yand yip mindip. Kun ak biynimb simbgeprek gok aŋgrep gen niŋniŋgambay. Biynimb kalambis rek mindpay gok wisik yoken amningambay. Biynimb windin koy rek mindpay gok gen niŋniŋgambay. Biynimb kosyam mindpay gok direp gininggayn.
¹⁹ Pen Gor biynimb diningamb ñin tep ak, miňiy owip aŋgiy, biynimb gok kuyip aŋgninggayn aŋgak.”

²⁰ Jiysis minim kun ak riyt gi day jiwiy, buk band ak kom kom giy, bi buk kond mindyingip anup tip ak ñiy bisgek, biynimb mindeyak gok maŋgiyek windin ak jiwiy nup nep niŋeyak, kuyip angak,²¹ “Asaya Biyomb aŋgek, per kond mindpim kun ak miňiy miseŋ niŋsipim aŋgak.”
²² Kun aŋgek, minim tep yimb nuk angak ak niŋiy, yimb nup ak dand araniyak. Pen gos bap niŋiy aŋgyak, “Bi kun biy Josep ñinuk rek?”

²³ Kun aŋgey, Jiysis kuyip aŋgak, “Pen yand niŋbiy! Yip aŋgninggambim, ‘Nand Kiyŋ yomb key yimb per kond mindpun ak, miňmon Kapaniyam mindiy, tap mageprek gey, yind achimal apek niŋbun rek ak, miňmon nak biy kuneŋ gey niŋjun aŋgninggambim.’²⁴ Pen nimbiŋ ninjind aspiyn. Bi Gor minim aŋgep gok, miňmon bapik okok tanggiy, minim tep ak aŋgey, niŋind apay aŋgiy dipay. Pen miňmon kiyk ak key ap aŋgey, bi chin gok key aspay aŋgiy minim kuyip ak ma dipay.

²⁵ “Pen niŋim! Bi Gor minim aŋgep Yilayja mindek ñin ak, simiy ominjal nokom takin onep kaŋgol ak, miňmon ma yimb pikiy, tap ma jakiy, yiwan yomb sikerek yimb ak gak.²⁶ Yisrel biy় yandiw yiwan gak gok, kuŋaynep mindeyak ak pen; Gor Yilayja nup yokek, am miňmon yomb Saydon miňmon sikoy Sareypar amiy, tap mageprek ak gek, biy় yandiw bap keňmaŋgiy nuk kuŋaynep mindek.²⁷ Pen ar kun ak rek, kisen, bi Gor minim aŋgep Yilayja mindek ñin ak, Yisrel biynimb soy ayndik ayak gok, kuŋay yimb mindeyak ak pen; kuyip gunap gek suŋ ma ayak; bi Neman miňmon paryomb Siyriya nimb ak nep gek suŋ ayak aŋgak.”

²⁸ Jiysis kun aŋgek, biynimb lotiw korip mindeyak gok niŋey miluk timey yimb yapek,²⁹⁻³⁰ nup yuk dam mindur okok yokon kumaŋ aŋgiy, yukey amnakniŋ, biynimb kuŋay mindeyak namb okok amiy kapkap amnak.

Jiysis Kichekiy Aŋ Mis Yokak (Mak 1:21-28)

³¹ Nuk miňmon sikoy Kapaniyam Galiyliy propens ak am mindiy, Jiwda lotiw ñin ak apek, tikjakiy kuyip minim aŋgñak.³² Gor minim ak yiňrimey

giy, yipund giy yimb nep aŋgek, wal yimb aŋgyak. ³³Pen nan-gep korip namb kun ak, bi kichekiy ambaŋ ayak bap mindek. Nuk suk yomb aŋgiy aŋgak, ³⁴“Bi Jiysis Nasaret nimb! Yergining opan? Chinup timey giniŋ opan rek ayip. Yand nip niŋbiyin; Gor bi sun-tep nuk anep opan aŋgak.”

³⁵Pen Jiysis kichekiy ambaŋ ay mindek kun anup aŋgak, “Minim ma aŋgiy, bi ak kirgiy mis amnoŋ.” Aŋgek, mis amyiŋ, bi nonim yipund giy anup, biyimb mindeyak namb siŋak diyokiy amnak ak pen, nup tapin ma pikak.

³⁶Kun gek, biyimb niŋmindeyak gok, kiyk nep aŋgniŋ aŋgniŋ giy aŋgyak, “Bi kalrimay kun biy, minim kun ak akay nimb dand apiy aŋgek, kichekiy gok mis ambay aŋgyak.” ³⁷Pen Jiysis gak minim kun ak, yinŋ dand miňmon kun okok maŋgiyek amniyak.

Jiysis Biyimb Gek Suŋ Ayak (Mat 8:14-15; Mak 1:29-31)

³⁸Pen Jiysis Jiwda nan-gep korip ak kirgiy, Saymon korip ak amnak. Saymon biyin numok nuk ak tap yomb giy, mumbwak okok maŋgiyek mon rek yinek mey, biyimb gok apiy Jiysis nup aŋgyak, “Apy, Saymon numok nup gey, jak amnaj aŋgyak.” ³⁹Aŋgey, nuk biyin tap gek kum mindek maŋ siŋak apiy aŋgak “Tap gip biy suŋ ayaŋ aŋgak” Kun aŋgakniŋ, won anep suŋ aye, tikjakiy biyimb ap mindeyak gok kuyip tap keňmaŋgiy gak. ⁴⁰Biyimb kun okok mindeyak gok, minim kun ak niŋiy, pumb paŋind amnak won ak, biyimb kiyk tap gak gok maŋgiyek dand Jiysis mindek ak apeyak, kuyip nokom nokom dinijakniŋ suŋ ayaŋ. ⁴¹Pen biyimb malňiluk aŋaŋ, tap yerip ambaŋ ay mindek gok, aŋgek mis amyiŋ, nup niŋyak rek suk yomb aŋgiy aŋgyak, “Nand Gor Ņinuk.” Kun aŋgey, kuyip kun ma aŋnimimb aŋgek, aŋgak rek niŋiy mis amniyak.

Jiysis Miňmon Wikan Gunap Amiy Kuyip Minim Aŋgňak (Mak 1:35-39)

⁴²Minek miňmon yowakniŋ, Jiysis miňmon kun ak kirgiy, key minden aŋgiy, miňmon nep namb okok amnak. Amek, biyimb gok kisen amiy, nup piyow niŋiy aŋgyak, “Okok ma amnimin; chin yip mindon aŋgyak.” ⁴³Kun aŋgey, Jiysis aŋgak, “Gor yip aŋgyokamb opiyen rek, am biyimb wikan gunap kuyip kunep, Gor biyimb diy kond mindingamb rek minim ak aŋgningay aŋgak.” ⁴⁴Kun aŋgiy, okok girangyig, am Jiwda nan-gep korip okok amiy, minim tep kun ak kuyip aŋgňiyiŋgip.

Jiysis Aŋgek Piys Kuŋay Diyak (Mat 4:18-22; Mak 1:16-20)

5 ¹Jiysis ūn bap am ūning Galiyili chemb gol ak mindiy, Gor minim tep ak aŋgňakniŋ, biyimb kuŋay yimb nep, minim tep kun ak

niļun aŋgiy, chichmiy yimyinj wiyak. ²Kun giy wiyaknij, Jiysis niļak, bi piys dep gok, bot omiļal dap ŋiļng chemb gol kun siļak ay, piys dep wimben gok wasyim gi mindeyak. ³Nuk Saymon Piyta bot ar ak pindeng ay aŋgak, “Yip di nembnemb gey, ŋiļng namb siļbindoŋ amnaŋ aŋgak.” Aŋgek, Saymon Piyta bot ak di nembnemb gek, ŋiļng namb siļak amek, Jiysis bot ar kun ak bising mindyinj, biyimb gok kuyip minim aŋgñak. ⁴Minim aŋgjiwiy, Saymon Piyta nup aŋgak, “Bot biy pul gi dand ŋiļng namb yomb siļbindoŋ ami, wimben ak yokiy piys dim aŋgak.”

⁵Aŋgek, Saymon Piyta aŋgak, “Biyomb. Miňiy kisyim biyaŋ piys nen tanjgon tanjgon, miňmon yowip ak pen; piys gunap ma dipun. Nand kun apan ak, wimben ak monmon yokniļun aŋgak.”

⁶Kun aŋgiy, wimben yokyaknij, piys kuŋjaynep apiy wimben miļgan ak amey, wimben ak aranjakiy puŋgriknijg rek gak. ⁷Kun gek ninij, numam bot ar bap mindeyak gok kuyip ŋinan gek apeyak; piys kun gok diy, bot omiļal kun ak aye, pisnep aranjakiy, poŋgek yowniŋg rek gak. ⁸⁻¹⁰Kun gek ninij, Saymon Piyta binuk yip bot ar mindeyak gok gos kuŋjay yimb niļyak. Pen Sebediy ŋinuk Jemis yip, Jon yip, bot bap diy Saymon yip wong jimniy giyinjipiy ak, kune gos kuŋjay niļrik. Pen Saymon am Jiysis mindek maŋ siļak kongim yimiy aŋgak, “Biyomb. Yand bi tap siy tap timey gipiyn ak, nand key okok amnoŋ aŋgak.” Aŋgek, Jiysis aŋgak, “Ma piriknimin. Miňiy ŋin biy tikiy, bi piys dep ak kirgiy, bi biyimb dand Gor ker owep ak mindingamban aŋgak.” ¹¹Kun aŋgek, bot omiļal ak dam ŋiļng gol okok ay, piys tap gok kirgiy, Jiysis nup gosimb niļiy, yip ami tanjgyinjipay.

Jiysis Bi Soy Ayndik Ayak Bap Gek Suŋ Ayak

¹²Pen kisen Jiysis am miňmon yomb bap mindek, bi soy ayndik mumbwak okok maŋgiysek ayak bap, ap mindek maŋ siļak kongim yimiy aŋgak, “Nand yip gey suŋ ayniŋ, gey suŋ aynimuŋ aŋgak.”

¹³Angek, nip gen suŋ ayniŋgamb aŋgiy, nup diniļaknij, suŋ ayak. ¹⁴Suŋ ayek, bi kun anup aŋgak, “Jiysis yip diniļek suŋ ayip ma aŋgnimin. Mosis Baybol buk ak tikiy aŋgak rek, soy ayndik yip ak suŋ ayip aŋgiy, am bi Gor nup simboŋgipay gok kuyip yomey, kiyk niļij, niļind apan aŋgey, am siypsiyp ŋiluk bap kim tiwniŋg dap kuyip ŋiļyinj aŋgnimin, ‘Yip suŋ ayip rek, Gor nup simbongim aŋgiy, siypsiyp ŋiluk biy daswiyn aŋgnimin.’ Kun gey, biyimb maŋgiysek niļiy aŋgningambay, ‘Nup suŋ ayip rek kun gip aŋgningambay.’”

¹⁵Pen Jiysis nup minim ak, miňmon okok kind kind amek, biyimb kuŋjaynep, nup niļun aŋgiy apyiŋgipay. Biyimb kun gok, gunap minim tep nup ak niļniŋg apyiŋgipay; gunap chinup gek suŋ ayaŋ aŋgiy apyiŋgipay. ¹⁶Apey, kuyip minim tep aŋñiy, gek suŋ ayiŋgip. Pen ŋin gunap nuk am tip bap key mindiy, Nop Gor nup aŋgnij mindyinjip.

Jiysis Bi Ñin Tomb Kalaw Gak Ak Gek Suñ Ayak

17 Ñin bap Jiysis biyimb gok kuyip minim angn̄i mindek. Pen namb kun ak, bi Peresi gunap, bi low tiysa gunap ap bisiñg mindeyak. Bi kun gok, gunap miñmon yomb Galiyli keykey okok nimb; gunap Jiwdiya keykey okok nimb, gunap Jerusalem nimb wiyak. Pen Jiysis Nop kond mindek ak mey, biyimb tap gak gok gek suñ aynimuñ rek ayak.

18 Pen bi gunap, bi ñin tomb kalaw gak bap nup, Jiysis mindek korip miñgan ak dand amon, gek suñ ayañ angyi, 19 yirar ay dand amiy niñyak: biyimb gok korip miñgan kun ak pisnep timbiddak. Kun gek, bi yirar ay dand wiyak kun ak, dand korip ar biyor amiy, korip ak tuñgyikiy, Jiysis mindek namb siñak yokey amnak. 20 Kiyk nuk gek suñ aynimuñ rek ayip angyi niñeyak, Jiysis bi ñin tomb kalaw gak anup angak, “Mam. Tap siy tap timey gach nip chingip ak, niñiy kirsipliñ angak.”

21 Kun angek, bi Peresi gok sek, bi low tiysa gok sek, gos namb kiyk okok nep key niñiy angyak, “Bi kun biy an? Nuk Gor nup angjiwyiñg asap. Gor nep mey, tap siy tap timey gach ak, niñiy kirginimuñ rek ayip angyak.”

22 Pen gos niñyak kun ak, Jiysis key tik niñiy angak, “Nimb yenen yip gos timey niñiy kun aspim? 23 Yand bi ñin tomb kalaw gip biy nup, ‘Tap siy tap timey nip chingip gach ak, wiykyokpiñ angnim?’ Akañ; ‘Nip suñ ayip nen; tikjakiy amnoñ angnim?’ Akañ, minim yerip ak angen, nimbip tep giningamb? 24 Pen niñrep yimb ginimimb! Minim nup apiyñ kun ak, kiñin ak mindip. Bi bap Ñinuk Nop minim ak diy mey; man ar biy apiy, tap siy tap timey gipay gach ak wiykyokniñgamb angak.”

Kun angyi, bi ñin tomb kalaw gak anup angak, “Miñiy nip suñ ayip nen; tikjakiy yirar band ak dand andkind korip amnoñ angak.”

25 Kun angek, biyimb gok niñmindyakniñ, won kun anep tikjakiy, nup yirar ay dand wiyak band ak diy, Gor nup tep angyiñg, korip nuk amnak. 26 Kun gek, niñiy jiwdiya, Gor nup yimb ak dand aranyiñg, miñiy key yimb gamb niñsipun angyi wal angyak.

Jiysis Liypay Nup Dak (Mat 9:9-13; Mak 2:13-17)

27 Pen kisen Jiysis amiy niñak: bi takes dep ak, takes pikyingipay korip miñgan ak bisiñg mindek. Yimb nuk ak Liypay. Jiysis nup niñiy angak, “Apey, yand yip tangor angak.” 28 Añgek, wong giyiñgip kun ak kirgiy, tap nuk gok mañgiysek kirgiy, Jiysis yip tañgyiñgipiyr.

29 Pen Liypay, Jiysis nup tap yomb ak korip nuk ak dañgiy ay, bi takes dep gunap, biyimb yikop gunap suk angek apeyak, kiy yip bisgiy tap niñyak. 30 Pen Jiysis kiy yip tap ñimbek niñiy, bi Peresi gunap, low tiysa kiyk gok sek ap, Jiysis binuk gok kuyip angyak, “Nimb yenen bi tap siy diy, bi takes diying maniy siy dipay gok yip bisgiy tap ñimbim?”

³¹ Kun aŋgeyak, Jiysis kuyip aŋgak, “Biynimb kim mindpun apay gok, dokta niŋning ma ambay; biynimb tap gip gok nep, chinup gek suŋ ayan aŋgiy, dokta niŋning ambay. ³² Kun ak rek, yand biynimb tep tep gok kuyip diniŋ ma opiyn; biynimb tap siy tap timey giy, mindrep ma gipun aŋgiy niŋninggambay biynimb gok kuyip diniŋ opiyn aŋgak.”

Lotiw Gos Ak Nep Niŋjy Tap Ma Niŋjyak
(Mat 9:14-17; Mak 2:18-22)

³³ Biynimb gunap Jiysis nup aŋgyak, “Jon binuk gok yip, Peresi y bi kiyk gok yip ŋin gunap, Gor nup gos nokom niŋjun aŋgiy, tap ma ŋimbiy yiwan nep mindiy, Gor nup aŋgnirbay. Pen binak gok yenen tap ŋimbying, ŋiŋ ŋimbying nep mindpay?”

³⁴ Kun aŋgeyak, Jiysis kuyip tikdam ay aŋgak, “Chin Jiwda biynimb gipun ar ak; bi bap biyn diniŋ gek, binuk gunap tap yomb ŋiŋninggeniŋgambay, biynimb gunap pen tikjakiy, yenen kun gispim aŋgiy, ma aŋgnirbay. ³⁵ Pen kisen biyomb kiyk ak nup ŋaŋ ayeniŋgambay mey, simb gek tap ma ŋiŋninggambay aŋgak.”

³⁶ Pen Jiysis, Jiwda biynimb minim nind aŋgiŋgipay ak, minim yand kisen dand ownik ak sesek wopsaknigiy rek ayip aŋgiy, kuyip minim gunap paydoŋ ay aŋgak, “Chech nindnimb ak talikek, chech kisenimb bap tungralikiy, dap ŋaŋgdey, andip andip ma mindenŋgamb. Keykey yimb ay, omiŋal giy timey yimb giniŋgamb. ³⁷ Pen ŋiŋ wayn ak kunep; ŋiŋ wayn kim ak diy, kanj meymey wak milip miŋgan ak ma sopay. Yenen: songiy simjen ŋeniŋgambay, tan araniy, biŋ timey yimb aŋgiy pungrikiy songek, meymey wak ak timey giniŋgamb. ³⁸ Kun ak niŋjy mey, ŋiŋ wayn kim ak diy, meymey wak kim miŋgan ak nep song ayep. ³⁹ Pen biynimb ŋiŋ wayn nindnimb ŋimbay gok apay, ‘Niŋ wayn nindnimb ak tep yimb aŋgiy,’ ŋiŋ wayn kim kisenimb ak niŋjy, kuyip tep ma gip aŋgak.”

Lotiw Niŋ Ak Yenen Kun Gispim Aŋgyak
(Mat 12:1-8; Mak 2:23-28)

6 ¹Kisen Jiwda lotiw ŋin bap, Jiysis binuk gok yip wiyt woŋ namb ak amyiŋ, binuk gok wiyt maŋgiy kun gok gunap tik ŋin ben okok ay, wak pikyokiy ŋimbying ŋimbying amniyak. ² Kun geyak, bi Peresi y gunap niŋjy aŋgyak, “Nimb yenen lotiw ŋin woŋ magep biy, wiyt maŋgiy wak pik yoksipim?”

³⁻⁴ Aŋgeyak, Jiysis binuk gok giyak kun ak timey ma giyak ak niŋjy, bi Peresi y kun gok kuyip aŋgak, “Depiyt wosrey binuk gok yip yiwan gek, Gor aŋgnijep korip ak amjakiy, biret Gor windin yirik ar ak ay, bi yikop ma ŋimbay; bi Gor nup simbongipay gok nep ŋimbay biret ak, Depiyt aŋgnijek, nup ŋey, binuk gok yip niŋjyak. Kuyip yiwan gek giyak kesim

kun ak, Baybol buk tikyak ak, nimb ma niŋbim? 5 Pen lotiw ñin apim ak, bi bap Ñinuk nep kond mindip aŋgak.”

Jiysis Bi Ñin Pipich Gak Ak Gek Suŋ Ayak
(Mat 12:9-14; Mak 3:1-6)

6-7 Pen Jiwdha lotiw ñin kisen bap, Jiysis Jiwdha nan-gep korip ak amiy, kuyip minim aŋgñiyinq mindek. Korip mingan kun ak, bi ñin pipich gak bap ap mindek. Bi Peresi gok sek, bi low tiysa gok sek bi kun ak nup niŋyak rek, Jiysis lotiw ñin biy gek suŋ aŋningamb akaŋ yergek, nup aŋg gun aŋgiy, niŋyinjsek ay mindeyak. 8 Pen gos niŋyak kun ak, Jiysis key niŋiy, bi ñin pipich gak anup aŋgak, “Nand jakiy namb siŋbiy owan aŋgak.” 9 Aŋgek, jakiy owakniŋ, nuk bi Peresi gok sek, bi low tiysa gok sek kuyip aŋgak, “Yikop mindep ñin biy rek, biyimb gok kuyip direp giningambun akaŋ; lotiw ñin aŋgiy kuyip kiriniŋgambun? Akaŋ pen, kuyip gon ma jak amniŋgiy; kirgon kumniŋgiy?”

10 Kun aŋgiy, kuyip niŋkuskus giy, bi ñin timey gak anup aŋgak, “Ñin ak almil ayan!” Aŋgek, almil ayakniŋ, day suŋ ayak. 11 Jiysis bi kun anup gek suŋ ayek niŋiy, bi Peresi gok sek, bi low tiysa gok sek kuyip miluk yimb yapek, Jiysis nup yerginjun aŋgiy, aŋgnij aŋgnij gi mindeyak.

Jiysis Binuk Onep Wimiŋgan Ak Dak
(Mat 10:1-4; Mak 3:13-19)

12 Pen ñin namb kun siŋjak ñin bap, Jiysis Nop nup aŋgnijiy aŋgiy, dum akyon amiy, Nop nup aŋgnij mindek mindek, miňmon yowak.

13 Minek pumb wakniŋ, biyimb nuk gok maŋgiysek aŋgek apeyak, binuk onep wimigan ak kuyip tuŋgasik key ay, kuyip bi minim yip dand amemb gok mindingambim aŋgiy, angayak.

14-15 Binuk aŋgayak kun gok yimb kiyk mey;

Bap Saymon. Jiysis yimb nup bap ay, “Piyta” aŋgak.

Bap Enjriw. Saymon numam nuk ak.

Bap Saymon yimb along, Saymon Selot aŋgyak.

Bap Jemis.

Bap “Jemis Alpiyas” aŋgyak.

Bap Jon.

Bap Piyliyp

Bap Batlomiyiw.

Bap Matyiw

Bap Tomas.

16 Bap Jiwdas. Nop yimb ak Jemis.

Bap “Jiwdas Yiskariyot” aŋgyak. Nuk nep mey, kisen Jiysis nup ñaŋgyan aŋgiy mimunj gak.

Biynimb Kuŋaynep Jiysis Amnakniŋ Kisen Amniyak
(Mat 4:23-25)

¹⁷Pen Jiysis biynimb nuk kun gok yip, dum biyoŋ kirgiy, am giw tep biyaŋ mindyakniŋ, biynimb kuŋay yimb nep, nup niŋun aŋgiy ap nan-giyak. Biynimb kun gok gunap Jerusalem nimb, gunap Jiwdiya namb okok nimb, gunap miňmon nambiyas Taya nimb, gunap miňmon nambiyas Saydon nimb. ¹⁸Pen biynimb wiyak kun gok, gunap Jiysis minim nup ak niŋning wiyak; gunap tap gek, chinup gek suŋ ayaŋ aŋgiy wiyak. Pen biynimb kichekiy ambaŋ ayek mindrep ma guyak gok, chinup gek suŋ ayaŋ aŋgiy, kuneŋ wiyak. ¹⁹Kiyk kun giy apiy mey, Jiysis nup diniŋon, chinup suŋ ayniŋgamb aŋgiy, ap diniŋyakniŋ kuyip suŋ ayak.

Biynimb Simb Gip Gok Kisen Miňmiň Giniŋgambay
(Mat 5:1-12)

²⁰Jiysis binuk gok kuyip niŋyinŋ aŋgak, “Nimb biynimb simbgeprek mindpim gok, Gor nimbip diy kond mindenŋgamb!

²¹“Nimb Gor biynimb tep nuk mindenjun aŋgiy, mindmaŋgiy piŋiyňimb gok, biynimb nuk yimb mindenŋgambim!

“Nimbip miňyi yiwan yomb gip gok, kisen yiwan ma giniŋgamb!

“Nimbip simb gek siy aŋgmindpim gok, kisen tep gakniŋ, miňmiň giyinŋ mindenŋgambim!

²²“Bi bap Ņinuk nup chiŋgiy mindem, nimbip yiruk niŋiy, ‘Biynimb timey kun guniy, an yip mindenŋgambim aŋgiy,’ nimbip yimb timey ay aŋgiweninggiy, miňmiň yimb ginimimb. ²³Giniŋgambay kun ak nusind yes kiyk gok, bi Gor minim aŋgep gok kuyip, giyingipay rek nep nimbip giniŋgambay. Kun ak niŋiy, Gor chinup direp yimb giniŋgamb miňmon nuk biyoŋ aŋgiy tep gakniŋ, ŋin beŋ pikyinŋ, miňmiň giyinŋ mindenimimb!

²⁴“Pen nimb biynimb maniy tap okok kuŋay mindip gok, niŋrep yimb ginimimb! Tap nimbik dep rek ak man ar biy pisnep dipim. ²⁵Pen nimb miňiy tap rek ŋimb gem gem konŋiy tanimb ak, kisen yiwan yomb giniŋgamb ak niŋ-tep ginimimb! Pen miňiy sik minim aŋgyinŋ mindpim ak, kisen simb gek siy aŋgmindenŋgambim!

²⁶“Pen nimbip yimb dand aranying nep mindenŋgambay ak, niŋrep yimb ginimimb. Nusind yes kiyk gok, bi Gor minim yesek aŋgyinŋipay gok kuyip, kun ak rek giyinŋipay aŋgak.”

Biynimb Ņangeŋ Nimb Gok Kuyip Wasemb Aynamimb
(Mat 5:38-48)

²⁷“Pen biynimb minim yand aŋgen nijsipim guniy. Biynimb nimb yip penpen gep gok kuyip wasemb aynamimb.

Biynimb nimbip miluk niļbay gok kuyip direp ginimimb.

28 "Biynimb gunap, nimbip kunj timey geningiy, kuyip pen wasemb aynimimb.

"Biynimb gunap, Gor nimbip timey ginimuŋ aŋgeniŋgiy, nup aŋgnijem, kuyip kond mindonimuŋ.

29 "Pen biynimb gunap, nimbip mikem pis ak pikeniŋgiy, andikem, piskind ak kunep pikniŋgiy.

"Pen biynimb gunap, kolsiyor nimbip ak deningiy; tingliys ak kunep dim aŋgiy, monmon ŋinimimb.

30 "Biynimb gunap, tap nen asimb aŋgeniŋgiy, niļind apim aŋgiy ŋinimimb.

"Pen tap nimbip bap niļiy deningiy, chinup jiwñan aŋgiy ma aŋgnimimb.

31 "Chinup giyaŋ aŋgiy niļbim rek nep, biynimb gok kuyip ginimimb.

32 "Biynimb nimbip wasemb aypay gok nep wasemb ayniŋgambim ak, yergiy Gor nup tep giniŋgamb. Biynimb tap siy tap timey gipay gok, biynimb kiyk key gok penpen wasemb aypay.

33 "Pen biynimb nimbip direp gipay gok nep direp giniŋgambim ak, Gor nimbip yergiy niļek tep giniŋgamb. Giniŋgambim kun ak, biynimb tap siy tap timey gipay gok, gipay rek nep giniŋgambim.

34 "Tap ŋon pen ŋiniŋgambay aŋgiy, gos anep niļiy tap ŋiniŋgambim ak; Gor nimbip yergiy niļek tep giniŋgamb. Giniŋgambim kun ak, biynimb tap siy tap timey gipay gok, gipay rek nep giniŋgambim.

35 Kun ak biynimb nimbip yip penpen ŋanjeŋ gok wasemb ay, direp giy, tap monmon ŋinimimb. Chinup pen ŋiniŋgambay aŋgiy, gos ak ma niļnimimb. Nap yomb jel gip ak gip rek geniŋgambim mey; nimbip sakiy ma giniŋgamb. Nuk biynimb tap siy tap timey gipay gok sek, nup tep ma apay gok sek kuyip kond mindip.

36 "Nuk biynimb simb niļiy dip rek, nimbip kunep ginimimb.

Chin Biyomb Aŋgiy Biynimb Gok Kuyip Ma Aŋgiwnimimb

37 "Pen chin biynimb tep aŋgiy, biynimb gunap kuyip gos timey niļninggambim ak, minim kun ak andkind nimbip ker winiŋgamb.

"Biynimb nimbip timey gipay gok niļiy kirgeniŋgambim, Gor pen tap timey nimbip gipim gok niļiy kirginiŋgamb.

38 "Tap nimbip gok mapin kamb ma giy, biynimb gok kuyip monmon ŋeniŋgambim mey; Gor nimbip pen kunep ŋiniŋgamb. Pen mapin kamb giy, sikoy sikoy nep ŋeniŋgambim, Gor nimbip pen kunep giniŋgamb aŋgak."

39 Pen Jiysis minim bap paydon ay aŋgak, "Bi windin koy bap, bi windin koy bap nup kinjeŋ ak mindip kun aŋgiy, ma yomninggamb. Yen, nuk kun gek, omijal giy kaw miļgan ak apyap pikniŋgayr.

40 “Biynimb sikul apay gok, am sikul apay won ak, tiysa kiyk gok kuyip wiyniyim ma gipay. Pen kisen sikul ak aŋg tep giy mey; tiysa kiyk gok yip andip andip mindenigambay.

41 “Yenen mon bopis windin nimbip pik yiw giy mindip ak niŋaŋgiy mer, namam tap achip windin nup mindip anep niŋapim? **42** Mon bopis yomb nimbip pik yiw giy mindip ak diyokem, windin yimb ayek rek, yesek namam tap achip sikoy windin nup mindip ak ‘Diyokan angiy apim.’

Mon Bind Tep Akaŋ Timey Angiy Niŋniŋgambay

(Mat 7:17-20; 12:33-35)

43 “Pen mon teprep bind ak mangiy timey ma piyp. Mon timey bind ak, mangiy tep ma piyp. **44** Kun ak mon gok piyek ninjy, mon ak tep; mon ak timey angiy niŋbay. Mon niwñiñ sek saŋgandlem rek gok, mon tep kondyap rek ma piyngamb. **45** Biynimb mindrep gipay gok, namb kuyip biyaŋ tep mindip rek, mind tep gipay. Biynimb mindrep ma gipay gok, namb kuyip biyaŋ mindrep ma gip rek, mind tep ma gipay. Pen biynimb yerip rek mindpay ak, minim kiyk aŋgey ninjy; biynimb gok tep, biynimb gok timey angiy niŋniŋgambun.

Bi Korip Gep Omiŋal

(Mat 7:24-27)

46 “Yip Biyomb chin, Biyomb chin, apim ak pen; minim apiyñ ak kisen ma gipim. **47** Biynimb minim yip ak ninjy, apiyñ rek gipay gok; **48** bi man kilis ar ak korip gek, niŋ wilik apiy ma dand amnak rek ak mindpay. **49** Pen minim yip niŋjy kisen ma gipay gok, bi man sayn ar ak korip gek, niŋ wilik apiy, pisnep tuŋgispuk giy, dand amnak rek ak mindpay angak.”

Jiysis Bi Wong Giňemb Bap Gek Suŋ Ayak

(Mat 8:5-13)

7 ¹ Jiysis biynimb kun gok kuyip minim aŋgñindiy, Kapaniyam amnak. ²⁻³ Pen miňmon tingon kun okok, biyomb amiybí kuŋaynep kond mindyngip bap mindek. Nuk minim bap niŋak: Jiysis ap Kapaniyam mindek. Kun ak ninjy, Jiwdiya miňmon nop nimb biyomb gunap aŋgyokiy angak, “Bi tep wong yip giňemb ak, tap giy kumniŋgisap nen, nimb am Jiysis nup porjind apem, gek suŋ ayaŋ angak.”

4-5 Aŋgek, Jiysis mindek ak apiy, kilis giy aŋgyak, “Amiybi kond mindep ak, bi tep yimb. Chinup Jiwda biynimb gok per kond mind tep giy, nan-gep korip chinup bap gak. Kun ak nand bi wong giňemb nup ak am gey, suŋ aynimuj aŋgyak.”

6 Aŋgey, Jiysis bi kun gok yip am am korip siŋak man maŋ giyakniŋ, amiybí kond mindep kun ak, minim bap pen, bunŋiy nuk gunap kuyip

aŋgyokek, am Jiysis nup namb pikiy aŋgyak, “Biyomb ak nip aŋgip, ‘Biyomb! Yand bi tep mer, korip yip ak tomb yiwr ma winimuŋ. ⁷Yand bi tep rek nip ker ninim. Pen yand niŋbiyn; Gor nip bak ay mindip ak, suŋ ayan aŋgiy minim anep aŋgenimin, bi yip tap gip biy suŋ aynimuŋ. ⁸Kond mindep yomb yimb yand ak yip kond mindek; yand pen, amiybì gok kuyip kond mindiy, ‘Amnim!’ aŋgen ambay; ‘Wim!’ aŋgen opay; wong ak kun kun giy gim aŋgen gipay aŋgip’ aŋgyak.”

⁹Kun aŋgeyak Jiysis, bi kun ak gos nuk key niŋiy aŋgip aŋgiy, wal aŋgyiŋ, biyimb nup kisen giy apeyak gok kuyip aŋgak, “Amiybi Rom nimb ak, yip gosimb niŋmindiy, chiŋgrep yimb gip. Yisrel biyimb gunap, yip gos niŋrep giy gip kun ak rek gey, ma niŋbiyn aŋgak.”

¹⁰Pen amiybi kond mindep ak, binuk gok andkind amiy niŋyak; Jiysis par okok nep mindiy aŋgek, bi tap gak kun ak pisnep suŋ ayak.

Jiysis Biy Yandiw Ak Ņinuk Nup Gek Tip Ak Tikjakak

¹¹Ņin namb kun siŋak nep, Jiysis dawin sikoy Nayn amniyn aŋgiy amnakniŋ, binuk gok sek, biyimb yikop gok sek kuŋaynep, nup kisen giy amniyak. ¹²Am am miňmon kun ak, kinjeŋ day ak amjakyakniŋ, biy yandiw bap ņi nokom tikak ak kumek, biyimb kuŋaynep yirar ay dand apeyak. ¹³Jiysis biy yandiw kun anup niŋek, simb gek aŋgak, “Siy ma aŋgan!” ¹⁴Kun aŋgiy, chip yirar ay dand apeyak ak am diniŋakniŋ, lum siŋak dayak. Day niŋmindyakniŋ, Jiysis bi paranj kun anup aŋgak, “Ni tikjakan!” ¹⁵Aŋgek, tikjak bisigyi minim angakniŋ, nonim nup, “Ņinak ak biy aŋgak.”

¹⁶Pen biyimb niŋmindeyak gok gos kuŋay niŋiy, Gor nup yimb ak dand aranyiŋ aŋgyak, “Gor bi minim nup aŋgep yomb bap yokamb, chinup ker wip. Gor chinup aymindniŋ wip aŋgyak.” ¹⁷Pen Jiysis gak kun ak niŋiy, kesim dey, miňmon Jiwdiya amiy, miňmon yikop okok amiy gak.

Jon Bi Ņiŋg Pikňemb Binuk Omijal Jiysis Nup Niŋniŋ Ammirik (Mat 11:2-6)

¹⁸Jon binuk gok, Jiysis gak rek mangiysek niŋiy, am Jon nup aŋgneyak, Jon binuk omijal aŋgek aperik aŋgak, ¹⁹“Nirmiŋay am nup aŋgniniŋ aŋgnimiyr, ‘Nand Kiŋ yomb key yimb kond mindpun anep opan akaŋ, bi kun ak key kond mindenjun aŋgnimiyr’ aŋgak.”

²⁰Aŋgek, Jiysis mindek ak amiy aŋgrik, “Jon bi ņiŋg pikňemb ak nip aŋgip, ‘Nand Kiŋ yomb key yimb kond mindpun ak nep opan akaŋ, bi kun ak key kond mindenjun aŋgiy,’ chirup aŋyokek, nip aŋgniniŋ aswur aŋgrik.”

²¹Pen kiykniŋay kun aŋgiy niŋmindrikniiŋ, Jiysis biyimb miňak ar keykey gak gok gek suŋ ayak. Biyimb tap gak gok, gek suŋ ay, windin koy gak gok, gek

windin yimb ay, biyinimb kichekiy malñiluk ambañ ay mindek gok, gek biyinimb yimb ay gak.²² Kun giy, Jiysis bi omijal kun ak kuyip angak, “Nirmijay andkind ami, Jon nup aŋgnimiy, ‘Chir amiy niŋbur: bi kun ak biyinimb windin koy gip gok, gek windin yimb ay; biyinimb ñin tomb soy ayndik ayip gok, gek suŋ ay; biyinimb timund sakiy ayip gok, gek suŋ ay; biyinimb kumbay gok, gek tip ak tikjakiy; biyinimb simbgeprek gok, minim tep nuk ak angek niŋbay aŋgnimiy’ angak.²³ Pen minim bap aŋgnimiy, ‘Biyinimb yip gosimb niŋiy, chingiy nep mindenŋgambay gok, miñniñ yimb gininggambay aŋgnimiy’ aŋgak.”

²⁴ Kun angek, bi Jon nup minim dand orik omijal ak andkind ammirikniŋ, Jiysis biyinimb ap mindeyak gok kuyip, Jon nup minim ar ak aŋgiy aŋgak, “Nimb nind miñmon nep namb okok ambik ñin ak, yergining ambik? Sund par nokom bap yingen diy, dand ami, apiy gek ak niŋning ambik?²⁵ Akaŋ yenen ambik? Bi chech tep ayak bap niŋning ambik? Bi chech tep yimb diy, tap tep tep dun aŋgiy niŋbay gok, mindpay biyomb korip okok nep.²⁶ Pen tap yerip ak niŋning ambik? Yikop ma ambik! Bi Gor minim aŋgep, Jon nup nep niŋning ambik. Nuk bi Gor minim aŋgep yikop bap mer; wong bap key mindek, Gor nup angek ap minim aŋgiñak.²⁷ Bi Gor minim aŋgep kun anup mey, wosrey Baybol buk ak tikiy aŋgyak, ‘Gor aŋcip, ‘Bi minim aŋgep yand ak angen, nind ami, biyinimb gok aŋgrep gek, kisen Ni yand ak angen nininggamb aŋcip’ aŋgiy’ tikyak.²⁸ Nimbip aspiy, Jon biyinimb nind mindyingipay gok yip, miñiñ mindpay gok yip mangiysek wiyniy gip ak pen, Gor biyinimb yikop diy kond mindenŋgamb gok, Jon rek ma mindenŋgambay; kiyk biyinimb yomb mindenŋgambay aŋgak.”

²⁹ Jiysis minim aŋgak kun ak; biyinimb yikop gok sek, bi takes dep gok sek nind apey, Jon kuyip ñiŋ pikñek, Gor nup yimb ak dand araneyak mey kun aŋgak.³⁰ Pen bi Peresi y gok sek, bi Jiwda low tiysa gok sek alemb alemb ñiy, Gor minim tep ak ma diyak rek, chinup ñiŋ ma pikñiniŋgamb aŋgey mey, kuyip ñiŋ ma pikñak.

³¹⁻³² Jiysis kun aŋgiy, kuyip aŋgak, “Nimb biyinimb miñiy, ñin namb biy mindpim gok, ñapan sikoy gok silpij ñiŋyig, gunap apay, ‘Dachij pikon, yenen kongim ma papim? Pen kamep simbgeprek aŋgon, yenen siy ma apim apay’ rek ak gipim. Nimb niŋem, Jon gak ak tep ma giy, yand gipiyn ak tep ma giy gip.³³ Jon bi ñiŋ pikñemb ak, ap tap ma ñimbiy, ñiŋ wayn ma ñimbiy gek, nup aŋgiwiy aŋgiyngipim, ‘Bi kichekiy malñiluk ambañ ayek mindip ak aŋgiyngipim!’³⁴ Pen miñiy bi bap Ñinuk apiy, tap ñimbiy, ñiŋ wayn ñimbiy gek, nup aŋgiwiy apim, “Tap kuŋay ñimbiy, ñiŋ wayn ñimbiy gip ak mey; nuk biyinimb tap siy tap timey gipay gok sek, bi takes dep gok sek bi kiyk apim.”³⁵ Pen, biyinimb Gor miñ ar ak, chinup tep gip aŋgiy niŋbay gok nep, ar kun ak ambay aŋgak.”

Kinjeŋram Biy

³⁶ Bi Peresi bap, yimb nuk Saymon. Nuk Jiysis nup aŋgak, “Apey korip yand ak am tap ñiŋjur aŋgak.” Angek, Jiysis korip nup ak ami, tap

ñijrikniŋ, ³⁷kinjeŋram biyn miňmon kun ak nimb ak, minim bap niŋak; Jiysis ap bi Peresiŋ ak yip tap ñimberik. Kun ak ninjiy, wel kuy tep wak, kamb botol diy paryak ak dand apiy, ³⁸Jiysis mindek kund okok ken amiy, tomb aŋgiŋ ak bisgiy, siy aŋg mindek. Kun giy, siy aŋg mindakniŋ, siy ñiŋ ak tik Jiysis tomb ar ak yapek, jun kas nuk ak wiykyokyinq, tomb kind nup ak wel ayñi, bom silokyinq silokyinq mindek.

³⁹Kun gek, bi Peresiŋ ak gos nuk anep ninjiy aŋgak, “Bi kun biy, bi Gor minim aŋgep yipund giy mindembikop rek, biyñ kinjeŋram ker ap nup diniŋsap ak, tik niŋbikop aŋgak.” ⁴⁰Jiysis bi Peresiŋ gos niŋak kun ak ninjiy, nup aŋgak, “Saymon! Minim nip nokom bap aŋgniŋ gispiln aŋgak.”

Aŋgek, Saymon aŋgak, “Tiysa. Minim kun ak aŋgan aŋgak.”

⁴¹Aŋgek, Jiysis tikdam ay aŋgak, “Bi bap tikjakiy, bi omijal kuyip, bap nup payp handret kiyna ñiy, bap nup piypti kiyna ñiy, giniŋgamb. ⁴²Pen kisen bi omijal kun ak, pen ñiemb rek ma ayek, bi maniy ñiniŋgamb kun ak, kuyipmiŋay aŋgniŋgamb, ‘Maniy nirip ñimbiyñ ak, pen ñinjur aŋgiy gos ak ma niŋnimyr aŋgniŋgamb.’ Kun aŋgek, bi an bi kun ak nup miňmiň yimb giniŋgamb? Bi tap day yomb mindenŋgamb ak akaŋ, bi tap day sikoy mindenŋgamb ak?”

⁴³Aŋgek, Saymon aŋgak, “Gos yand niŋbiyñ ak, bi tap day yomb mindenŋgamb ak aŋgak.” Aŋgek, Jiysis aŋgak, “Niŋind yimb apan aŋgak.”

⁴⁴Kun aŋgiy, Jiysis andikiy biyn anup niŋyiŋ, Saymon nup aŋgak, “Biyn biy nup niŋan! Yand korip miŋgan nip biy apen, ñiŋ ak diy tomb yip ak ma wasyim gipan; biyn biy yip miňmiň giyinq, siy ñiŋ nuk ak tik yapek wasyim giy, jun kas nuk ak wiykek milip gip. ⁴⁵Yip ma bom silokpan; biyn biy nep apiy tomb kind yip ak bom silokip. ⁴⁶Yip wel ak ma ayñimban; biyn biy nep tomb kind yip ak, wel kuyrep wip ak ayñimb. ⁴⁷Kun ak nip aspiyñ: biyn kun biy tap siy tap timey kuŋaynep gip ak niŋjiy kirgen, yip pen direp yimb gip. Pen biyñimb tap siy tap timey siskoy gipay gok niŋjiy kirgen; yip pen direp ma gipay aŋgak.”

⁴⁸Kun aŋgiy, biyn kun ak nup aŋgak, “Tap siy tap timey gipan ak, niŋjiy kirpiyñ aŋgak.”

⁴⁹Kun aŋgek, bi nund yip tap ñimbeyak gok, kiyk key aŋgniŋ aŋgniŋ giy aŋgyak, “Bi kun biy yenen, ‘Tap siy tap timey gipim ak niŋjiy kirsipiyn asap?’ Gor nep mey kun gipkop aŋgyak.”

⁵⁰Kun aŋgyak ak pen, Jiysis biyn kun anup aŋgak, “Gos nand anep, tap siy tap timey gipiyn rek, Jiysis niŋjiy kirgaŋ aŋgiy opan ak, nip niŋjiy kirsipiyn nen, andkind amiy, Gor ñin ar ak mindenimin aŋgak.”

Biyn Gunap Jiysis Yip Amniyak

8 ¹Pen kisen ñin namb kun siŋak, Jiysis binuk onep wimiŋgan ak yip, miňmon yomb miňmon sikoy okok amiy, Gor biyñimb nuk diy kond mindenŋgamb minim tep ak, biyñimb okok kuyip aŋgnak.

²Pen ñin kun ak, biyn tap gek, Jiysis gek suj ayak gunap, kichekiy malñiluk sek mindey, nuk gek biyn yimb ayak gunap, yip taŋgyingipay. Biyn kun gok yimb kiyk mey, bap “Makdala biyn Mariya” aŋgyingipay. Nup kichekiy onep ar ak mindek Jiysis aŋgyokak. ³Biyn bap Jowana. Nuŋgumi yimb ak Chiwsa. Nuk biyomb Herot korip tap nup gok kond mindyingip. Biyn bap Siwsana. Kiyk biyn yikop gunap yip, maniy kiyk gok key dam tap taw dand apiy, Jiysis binuk gok yip, tap jimñiy ñimbyiŋ giranŋyngipay.

Wiyt Maŋgiy Yimbay Aŋgiy Paydoŋ Ay Aŋgak

(Mat 13:1-9; Mak 4:1-9)

⁴Biynimb miñmon keykey, tiwin gok tiwin gok, Jiysis nup niŋning kisen wiyakniŋ, biynimb nind wiyak gok kuyip, minim bap paydoŋ ay aŋgak, ⁵“Bi bap wiyt jakaj aŋgiy, wiyt maŋgiy ak dam woŋday okok yokeningamb, gunap kinjeŋ kosemb ar ak yapek, biynimb gok taw amiy apiy gey, yakir gok pen ap niŋiy ñiŋningambay. ⁶Gunap kamb ar man siskoy ayniŋgamb okok yapiy, gup giniŋgamb ak pen, kindiy am wos ma giniŋgamb rek, pisnep milip giniŋgamb. ⁷Pen gunap, kikasik dindbilij namb okok yapeningamb, tap kun ak saw giy, yiwiŋ dek, ma jakniŋgamb. ⁸Pen gunap, lum teprep okok yapiy, jakrep yimb giy, maŋgiy kuŋay yimb nep piyningamb aŋgak.”

Jiysis kun aŋgiy aŋgak, “Nimb biynimb gos timund sek mindenimimb gok, minim aspiyn biy niŋnimimb aŋgak.”

Paydoŋ Ayak Minim Ak Miseŋ Aŋgak

(Mat 13:10-17; Mak 4:10-12)

⁹Kun aŋgek, binuk gok nup aŋgniiyi aŋgyak, “Minim paydoŋ ay angamban kun ak, minim junj nuk yergiy mindip?” ¹⁰Aŋgey, Jiysis kuyip aŋgak, “Gor biynimb nuk diy kond mindeningamb minim weygig mindyingip ak, nimbiŋ gos ñek niŋningambim; pen biynimb yikop gok: ‘Aŋgip kun aŋgiy ma piyow niŋningambay.’

¹¹“Pen minim paydoŋ ay tap yiŋ rek apiyn ak, Gor minim ar ak apiyn. ¹²Maŋgiy gunap, yownningamb kinjeŋ kosemb ar apiyn ak; biynimb gok Gor minim ak niŋning gey, Seytan gek sakiy giniŋgambay aŋgiy apiyn. ¹³Pen maŋgiy gunap, yownningamb kamb ar man siskoy ayak okok apiyn ak, Gor minim ak niŋey tep gakniŋ, nup gos niŋningambay ak pen, gos kilis yimb giy ma niŋningambay rek, miker gunap apek nup kirginingambay aŋgiy apiyn. ¹⁴Pen maŋgiy gunap, yownningamb kikasik dindbilij namb okok apiyn ak; biynimb gok Gor minim niŋningambay ak pen, kisen minim miker akaŋ; miñmiñ gep ar ak nep gos niŋiy, Gor nup gos kilis giy ma niŋningambay aŋgiy apiyn. ¹⁵Pen yiŋ maŋgiy gunap, man tep yimb siŋak yapiy, jak tep giy, maŋgiy kuŋay yimb nep

piyningamb apiyn ak; biyimb gok minim tep ak nījiy, di wos yimb giy, mindrep yimb ginīgambay gok kuyip apiyn.”

Melik Ak Ma Weyginimimb
(Mak 4:21-25)

16 “Pen biyimb gok lam dañgiy, tiyn miñgan okok akan, boñg ar kinbay beñ okok ma aypay. Melik gek biyimb nījyañ añgiy, ar siñbiyoñ ayey mey, biyimb gok korip miñgan apying, melik kun ak nījningambay. 17 Minim weygij rek mindyiñgip ak; nījnimbrek nep mindenijgamb. 18 Kun ak minim apiyn gok nījrep yimb ginimimb. Biyimb minim nījiy, nījdiniñgambay gok, minim tep gunap sek nījningambay; pen biyimb minim nījiy ma nījdiniñgambay gok, sikoy nījun añgiy nījbay ak sek, pisnep kurginingamb.”

Jiysis Nup Nījning Wiyak
(Mat 12:46-50; Mak 3:31-35)

19 Pen ñin kun ak, Jiysis numam gunap nonim yip, nup nījning wiyak. Apiy nījyak: korip miñgan kun ak timbik giy añgiy mindek nījiy, mis ar akyaq mindeyak. 20 Kun gek, biyimb ap mindeyak gok nījiy, Jiysis nup añgyak, “Nanim namam nak gok, nip nījning ap mindpay mis biyañ añgyak.”

21 Añgey, Jiysis kuyip añgak, “Biyimb siñok Bapiy Gor nup minim ak nījiy, kindik gipay gok mey; amiy yand, mam yand rek ayip añgak.”

Jiysis Añgek Pinim Yomb Dek Ak Kirgak
(Mat 8:23-27; Mak 4:35-41)

22 Pen ñin bap Jiysis binuk gok yip, “Galiyliy chemb tikiy pis bindoñ amnun añgiy,” bot ak diy sañdiyak. 23 Namb okok amyirg, Jiysis nuk wisin kin amnak won ak, pinim yomb yimb ak ñiñg namb kun ak diy, ñiñg pang bot miñgan ak amek, kumniñgiy rek nep ayak. 24 Kun gek, binuk gok ap, Jiysis nup kikawin gey tikjakek añgyak, “Biyomb! Chin mangiysek kumniñg gispun añgyak.”

Añgey, Jiysis añgek pinim yomb dek kun ak won anep kirgiy, ñiñg pang apek ak kirgiy, nind mindek rek mindek. 25 Pen binuk gok kuyip añgak, “Gor nup gosimb nījbim rek ayip ak, yenen nup añgnijem tap gamb kun ak ma kirgip?”

Añgek, kiyk pirikiy, añgnij añgnij giy, “Bi kun biy an? Pinim yomb dip ak sek, ñiñg yomb pañgip ak sek minim añgip rek nep gip añgyak.”

Bi Kichekiy Malñiluk Sek Ak Suñ Ayak
(Mat 8:28-34; Mak 5:1-20)

26 Pen bot kun ak diy, Galiyliy chemb namb ak am am, Gerasa biyimb mindeyak pis okdoñ ken amniyak.

²⁷Pen miñmon kun ak, bi kichekiy malñiluk kunjay yimb ambaј ayak bap mindek. Bi kun ak nuk daynep mindiy, korip yimb miñgan ak ma kinyinqip; chip komiyinqipay kamb miñgan okok nep kin tañgyinqip. ²⁸⁻²⁹Bi nup kond mindep gok, sen diy, ñin tomb nup gok tiwniq wos giyinqipay ak pen, kichekiy tap gok ap kilis gey, sen aiyinqipay kun gok gek puñgrikek, miñmon nep namb okok pernep amyinqip.

Pen bi kun ak, Jiysis nup niñiy wal aŋgiy, ap tomb aŋgin siŋak koŋgim yimek, Jiysis tap nup ambaј ayak kun gok kuyip aŋgak, “Bi kun biy nup kirgiy mis amnim aŋgak.”

Kun aŋgakniŋ, bi kun ak nup tap ambaј ayak kun gok, nembnemb gey, minim yomb aŋgiy aŋgak, “Nand Gor Biyomb jel gip Ninuk ak, yip tap giniŋ gispan ak ma ginimin aŋgak.”

³⁰Angek, Jiysis aŋgak, “Yimb nand ak aŋgan.” Angek aŋgak, “Yimb yand ak ‘Nin jiwiy’ aŋgak.” Kichekiy malñiluk gok kunjay yimb molik sikiy mindeyak rek mey, kun aŋgak.

³¹Pen kichekiy gok, Jiysis nup minim yomb aŋgiy aŋgyak, “Chinup aŋ mon key yinjap kaw miñgan yomb ak ma yoknimin aŋgyak.” ³²Kun aŋgiy niñyak; kanj kuŋay yimb nep amil geyak yep pir kun siŋak. Jiysis nup aŋgyak, “Chinup aŋgey, am kanj mindpay gindoŋ kuyip molik sikun aŋgey, ³³Jiysis “Yaw” angek, bi anup kirgiy, am kanj kun gok kuyip molik sikey, kanj gok puñqjiw minduŋ biyaŋ ami, gindam ñiŋ mangiy chemb namb biyaŋ pikiy, ñiŋ ñimbiy mangiysek kumdiyak.

³⁴Pen bi kanj mokep gok, Jiysis gak kun ak niñiy, puñgrikind aŋgiy am biynimb miñmon yomb mindeyak gok kuyip aŋgñiy, am biynimb miñmon yikop okok mindeyak gok kuyip aŋgñiy giyak.

³⁵Kun giy aŋgñeyak, “Tap kun ak yergek niñiy aspay aŋgiy,” apiy niñyak: bi kichekiy molik sikiy mindyinqip ak, biyimb ay, walinq yimi, Jiysis tomb aŋgin siŋak bisaŋ mindeyak niñiy, pirikyak.

³⁶Pen biynimb niñmindey Jiysis kichekiy aŋ mis yokak gok, biynimb kisen wiyak gok kuyip, kun kun gip aŋgiy aŋgñiyak.

³⁷Pen Gerasa biynimb mangiysek kuyip jel gek, piriky, Jiysis nup aŋgyak, “Nand andkind amnoŋ aŋgey,” bot diy amniŋ gakniŋ, ³⁸bi kichekiy ambaј ay mindek, Jiysis gek biyimb ayak ak, Jiysis nup aŋgak, “Yand nand yip amjipur aŋgak.” ³⁹Kun angek, Jiysis nup aŋgak, “Mer. Gor nip yerer gip ak, am biynimb nand gok kuyip aŋgñinimin aŋgak.” Angek, nuk andkind ami, biynimb gok kuyip, Jiysis yip kun kun gip aŋgiy aŋgñak.

Pañ Kumak Ak Sek; Biyn Jiysis Nup Diniŋek Suŋ Ayak Ak Sek (Mat 9:18-26; Mak 5:22-43)

⁴⁰Pen biynimb Jiysis asaw aŋgiy kond mindeyak gok, nuk bot diy amjakek niñiy, “Tep aswan aŋgyak.”

41-42 Pen biyomb Jiwda nan-gep korip kond mindyiñgip bap, yimb nuk Jayras. Pañ nuk nokom yimb simiy yin ayak wimiñgan ak kumniñg gek, Jiysis mindek siñak ap koñgim yimiñg aŋgak, “Apey, korip yand amnur aŋgak.” Angek, Jiysis niñniñg amnakniñ, biynimb kuñay yimb nep, ap nup pis pis chichmiy yimiñg amniyak.

43-44 Pen biy়n bap, biy়n kinjeñ pandikakniñ mindek, simiy yin wimiñgan ayak bap, Jiysis amek kund okok ken apiy, chech paryomb ayak ak diniñjakniñ, suŋ ayak. Biy়n kun ak, dokta gok yip gey suŋ ayaŋ aŋgiy, kuyip maniy niyinjip ak pen, nup gey suŋ aynimuŋ rek ma ayak.

45 Pen Jiysis kuyip aŋgak, “Yip an diniñimb?” Angek, biynimb gok aŋgyak, “Chin ma niñbun aŋgyak.” Angey, Piyta aŋgak, “Biyomb. Biynimb kuñaynep akniñ, ap nip chichmiy yimey niñiy aspan rek ayip aŋgak.”

46 Angek, Jiysis aŋgak, “Biynimb nokom bap yip diniñek, suŋ ayip ak niñiy aspiy়n aŋgak.”

47 Pen biy়n Jiysis nup diniñak kun ak, weyginimuŋ rek ma ayek niñiy, jep diying, Jiysis mindek maŋ siñak ap koñgim yimiñ, biynimb gok niñmindyakniñ aŋgak, “Yip biy়n kinjeñ minek minek pandikip ak, nip diniñen pisnep suŋ ayip aŋgak.”

48 Angek, Jiysis aŋgak, “Pañ yand. Yip gosimb niñiy, nup diniñen yip suŋ ayningamb aŋgiy, diniñey nip suŋ ayip ak, minim ma mindip. Amnoŋ aŋgak.”

49 Jiysis kun aŋgakniñ, bi Jayras nup woŋ giñiñgip ak apiy, Jayras nup aŋgak, “Panak pisnep kumimb; tiysa nup aŋgey tomb yiwr ma winimuŋ. Angey, andkind amnaŋ aŋgak.”

50 Angek, Jiysis minim kun ak niñiy, Jayras nup aŋgak, “Pañ yand ak kumimb aŋgiy gos ak ma niñnimin. Yip gosimb niñjeniñgamban, gen tikjakniñgamb aŋgak.”

51 Kun aŋgiy korip ak amjakiy, biynimb gok kuyip maŋgiysek aŋ mis akyaq ay; pañ nop nonim omijal ak, Piyta ak, Jon ak, Jemis ak kuyip poñind pañ kun ak niñniñg, korip miñgan biyaŋ amniyak. 52 Pen pañ ak kumimb aŋgiy, biynimb siy aŋg mindeyak gok, Jiysis kuyip aŋgak, “Siy ak ma aŋgiim. Napan kun biy ma kumimb; yikop wisin kinjap aŋgak.”

53 Kun angek, nup sik aŋgiy aŋgyak, “Napan pisnep kumimb ak, yenen kun asap aŋgyak.”

54 Pen Jiysis pañ kumak kun anup, ñin kind ak diy aŋgak, “Tikjakan!”
 55 Kun aŋgakniñ, kawnan nuk ak tip ap tokow gek tikjakak. Jiysis nop nonim kuyip aŋgak, “Tap gunap ñer ñiñaj.” 56 Kun aŋgiy, kuyip ber aŋgak, “Biynimb gunap kuyip, minim kun ak ma yimb aŋgninimiy aŋgak.”

Jiysis Binuk Gok Kuyip Aŋg Wikan Keykey Yokak *(Mat 10:5-15; Mak 6:7-13)*

9 1-2 Jiysis binuk onep wimiñgan ak kuyip angek apeyak, aŋgak,
 “Nimbip kond mindenñgayan ak mey, okok amiy, kichekiy malñiluk

biynimb molik sikek mindpay gok aŋgem mis amiy, biynimb tap gip gok gem suŋ ay, Gor biynimb diy kond mindingamb minim ak aŋgñiy, ginimimb.

³“Pen amniŋ; yir kondim, maniy, wand, chech, tap ŋiŋemb tap gok sek dand ma amnimimb. Yikop amnimimb. ⁴Korip bap amjakem, nimbip aŋgdeniŋgiy, kiy yip kin tep giy, amniŋ ginimimb ŋin ak nep amnimimb.

⁵“Pen miňmon wikan gunap amem, nimbip ma aŋgdeniŋgiy, miňmon kun ak kiriŋ amniŋ, kuyip aŋgnimimb, ‘Minim tep ak dand apambun ma dipim rek, miňmon nimbip biy apon, silkul day day tomb chinup dip ak wiokyokiy amjipun aŋgiy,’ wiokyokiy amnimimb aŋgak.”

⁶Kun aŋgaknij, kiyk miňmon sikoy okok amiy, minim tep nup ak aŋgñiyiŋ, biynimb tap gak gok, gey suŋ ayak.

Herot Gos Kuŋay Niŋak
(Mat 13:1-2; Mak 6:14-16)

⁷Pen biynimb gok, Jiysis yerer gak minim ak aŋg amiy apiy giyaknij, gapman biyomb Herot niŋiy, gos kuŋay yimb niŋak. Biynimb gunap aŋgyak, “Jon bi ŋiŋ pikňemb kuŋam tikey kumimb ak, tip tikjakip aŋgyak.” ⁸Gunap, “Bi Gor minim aŋgep nindnimb Yilayja, tikjakip aŋgyak.” Gunap, “Bi Gor minim aŋgep wosrey bap tikjakip aŋgyak.” ⁹Kun aŋgey, biyomb Herot aŋgak, Jon nup kuŋam tiken kumimb ak, bi kun ak an ap mindaknij aspay ak, yand am niŋnim aŋgiy gos niŋak.

Jiysis Biynimb Payp Tawsin Ak Tap Ŋek Ŋiŋyak
(Mat 14:13-21; Mak 6:30-44; Jon 6:1-12)

¹⁰Pen Jiysis binuk onep wimigan ak andkind apiy, miňmon okok taŋgiy, yerip yerip giyak minim ak nup aŋgñiyaknij, am miňmon wikan bap key mindon aŋgiy, kuyip pojind miňmon Betsayda amniŋ, saŋdiyak. ¹¹Kinjeŋnamb okok amniyaknij, minim bap aŋgyak, “Jiysis binuk gok yip apiy pandikspay aŋgyak.” Kun aŋgey, biynimb tiwin gok tiwin gok, nup niŋniŋ wiyak. Apeyak, tep opim aŋgiy, Gor biynimb diy kond mindingamb minim ak kuyip aŋgñiyiŋ, biynimb tap gak gok, gek suŋ ayak.

¹²Pen duŋgep pumb parjind amnak won ak, binuk onep wimigan ak apiy, nup aŋgyak, “Miňmon akniy, biynimb ma mindpay namb okok mindpun ak; biynimb guniy aŋgyokey, biynimb mindpay okok amiy, keňmaŋgiy kiyk gok key piyow niŋyiŋ, kiniŋgiy miŋgan ak piyow niŋyiŋ giyaŋ aŋgyak.”

¹³Kun aŋgeyak, Jiysis aŋgak, “Nimb key kuyip keňmaŋgiy ŋinimimb aŋgak.” Aŋgek aŋgyak, “Chin tap ŋiŋemb kuŋay ma mindip. Yikop biret onep mamind ak mindiy, piys omiŋal mindiy gip. Nand yerip gos niŋban?

Biynimb biy kuŋay yimb mindpay ak, chin am tap ŋiŋemb kuyip gunap taw dand winjun? aŋgak.”¹⁴ Nín kun ak, biynimb ap nan-giyak gok, biyn gok sek, ŋapan ḥaŋ gok sek mer, bi gok nep mey payp tawsin amnak.

Pen Jiysis binuk gok kuyip aŋgak, “Biynimb kuŋay ap mindpay biy aŋgem, tiwin keykey bisgiyaŋ aŋgak.”

¹⁵ Aŋgek, aŋgak rek gey, ¹⁶ nuk biret onep mamind ak sek, piys omijał ak sek diy, kuyoŋgiy niŋiy, Gor nup “Tep” aŋgiy, tipaŋ binuk gok kuyip ŋek, kiy pen diyiŋ, biynimb gok kuyip bilok ŋiyak. ¹⁷ Neyak, ŋimb dand amiy, ŋimb dininŋiy rek ma ayek, day day kirgiyak gok, binuk gok wand onep wimiŋgan ak yiŋgey arachakak.

Piyya Aŋgak Nand Bi Kiyŋ Yomb Key Yimb Ak Aŋgak (Mat 16:13-19; Mak 8:27-29)

¹⁸ Pen nín bap Jiysis am keynep mindiy, Gor nup aŋgnij mindakniŋ, binuk gok amjakey, kuyip aŋgnirij aŋgak, “Biynimb yikop gok yip an aŋgiy niŋbay?”

¹⁹ Aŋgek aŋgak, “Biynimb gunap, nip Jon bi ŋiŋg pikňemb ak aŋgiy niŋbay. Gunap, bi Gor minim aŋgep nindnimb Yilayja aŋgiy niŋbay. Gunap, bi Gor minim aŋgep nindnimb bap, tikjakip aŋgiy niŋbay aŋgak.”

²⁰ Aŋgeyak, kuyip aŋgak, “Nimb key yip bi an aŋgiy niŋbim?”

Aŋgek, Piyya aŋgak, “Nand Bi kiyŋ yomb key yimb, Gor chinup wosrey yokniŋgayn aŋgak ak nep opan aŋgak.”

²¹ Kun aŋgek, Jiysis kuyip aŋgak, “Minim kun ak, biynimb gunap kuyip ma aŋgninimimb aŋgak.”

Kumi Tip Ak Tikjakninggayn Aŋgak

²² Kun aŋgiy, minim bap pen aŋgak, “Bi bap ŋinuk nup yiwur yomb yimb ak ŋiniŋgambay. Bi minim tuŋgasikep yomb gok, bi low tiysa yomb gok, bi Peresi yomb gok nup ma diy, miluk niŋiy ŋaŋgayingninggambay ak pen; nín omijał nokom mindiy, tip ak tikjakninggamb aŋgak.”

²³ Pen nuk binuk gok sek, biynimb mindeyak gok sek kuyip aŋgak, “Biynimb an yip ker mindniŋ ginimuŋ ak, tap man ar biy gos yomb niŋbay ak kirgiy, pumbnamb kisyimken, gos yand niŋiy apiy ar ak nep giy; miker diy kumniŋgambay gos ak ma niŋiy, sakiy giy nep yip chiŋgiy tanjeninggiy.

²⁴ “Biynimb Jiysis nup diy mindon, tep ma giniŋgamb aŋgiy niŋniŋgambay gok, pisnep apyap pikniŋgambay. Pen biynimb nup diy mindon, chinup yerer giniŋgamb ak, minim ma mindip aŋniŋgambay gok, mind tep gep ak dininŋgambay.

²⁵ “Biynimb tap man ar biy dun aŋgiy gey amniŋgamb gok, gos yomb kiyk ak tap man ar biy ker nep amek, Gor yip perper mindenŋgiy rek ma ayniŋgamb.

²⁶“Biynimb an kuyip nambiq ginimuŋ rek ayek niŋiy, “Jiysis nup ma niŋbun aŋgniŋgambay ak, kisen yand Bapiy melik chirapiy ak diy, enjol sun-tep gok sek winiŋgayn ŋin ak, kuyip pen kunep Bapiy nup, ‘Kuyip ma niŋbiy aŋgniŋgayn.’”

²⁷“Pen nimbip niŋind yimb aspiy. Biynimb miňiy mindpim guniy, gunap ma kumniŋgambim; kim nep mindiy, Gor biyimb diy kond mindeningamb ak niŋniŋgambim aŋgak.”

Jiysis Wak Nup Ak Key Ayak

²⁸ Jiysis kun aŋgiy, ŋin anep jiy ak rek mindiy; Jon, Jemis, Piyta kuyip yakam pojind, Gor nup aŋgniŋning yep dum kun siŋak amnak. ²⁹ Amiy, Gor nup aŋgniŋ mindakniŋ, jomluk nup ak key yimb ay, chech nup ak tund giy ŋiňakol yimb gak. ³⁰⁻³¹ Kun gakniŋ, bi wosrey kumrik, Mosis yip, Yilayja yip Gor melik ak diy apiy, Jiysis Jerusalem ameniŋgamb nup mon kiros bak biyon ŋaŋgbirik ayey, kumniŋgamb minim ak aŋg mindeyak.

³² Pen Piyta, Jemis, Jon kuyip yakam wisin apek, windin jukjuk gi mindeyak ak pen, tikjakiy Jiysis melik tep nup ak niŋiy, bi omiŋal yip jak mindeyak gok niŋiy giyak. ³³ Bi omiŋal kun ak amniŋgirikniŋ, Piyta gos niŋrep giy mer, Jiysis nup aŋgak, “Biyomb. Chin biy mindpun ak tep yimb mindpun. Chinup yaw aŋgey, korip bandak band omiŋal nokom gun. Nip bap, Mosis nup bap, Yilayja nup bap aŋgak.” ³⁴ Kun aŋgakniŋ, won kun anep, semb tund yomb ak kuyip ap maŋgiyek yiw gakniŋ pirikyak. ³⁵ Pen minim bap semb namb kun ak nimb apiy aŋgak, “Bi biy, Ni mapin yand. Minim aŋgnimuŋ rek niŋnimimb aŋgak.” ³⁶ Won kun ak nep; bi omiŋal kun ak ma minderik; Jiysis nep mindek.

Pen dum biyon mindey tap gek niŋyak kun ak, ŋin namb kun siŋak biyimb gunap kuyip ma aŋgnyiak.

Ñiskoy Kichekiy Ambaq Ayak Ak Jiysis Gek Ñiyimb Ayak (Mat 17:14-21; Mak 9:14-29)

³⁷ Pen minek dum biyon kirgiy, kinjeŋnamb okok apyapyiŋ niŋyak, biyimb kuŋay yimb nep, Jiysis nup piyowey apek. ³⁸ Bi bap biyimb namb kun ak, suk yomb aŋgiy aŋgak, “Tiysa! Ni yip nokom biy simb niŋan aŋgiy dand aswiyn. ³⁹ Kichekiy ak pernep ambaq ay mindiy, nup gek suk yomb sikerek aŋgiy, gi dam pikiy, kosimb asimb apiy, kumdam namb aying wip. Nup kun giy, perper gek mey, mind tep ma gip. ⁴⁰ Bi nak gok kuyip, kichekiy mindip kun ak aŋgyokim apiy ak pen; kiyk aŋgyok mer niŋiy kirpay aŋgak.”

⁴¹ Kun aŋgek, Jiysis aŋgak, “Biynimb miňiy mindpim ar biy, minek akay Gor nup gosimb niŋniŋgambim? Ma yimb niŋbim kun ak, yergiy minim kil sek aŋgnim?” Kun aŋgiy, bi kun anup aŋgak, “Ni nand kun ak dand siŋbiy owan aŋgak.”

⁴² Aŋgek, dand owaknij, kichekiy ak ñi kun anup tip ak kilis giy pipaŋg yokek gindam pikak. Jiysis pen kichekiy anup aŋg gek, key amnaknij, ñi kun ak ñiyimb ayek, di nop nup ñak. ⁴³ Biynimb ap mindeyak gok, Nop Gor gak kun ak niŋjy, ñawil diyak.

Jiysis Kumniŋgayn Angiy Tip Ak Aŋgak
(Mat 17:22-23; Mak 9:30-32)

Kiyk gos yomb kun ak niŋmindyaknij, Jiysis binuk gok kuyip aŋgak, ⁴⁴ “Minim aspiyn biy timund ay niŋ-tep yimb ginimimb. Maŋ mindip, Bi bap Ñinuk nup mimuŋ niŋiy, biyomb gunap kuyip ñiniŋgambay aŋgak.” ⁴⁵ Minim aŋgak kun ak, kiyk tik niŋep rek ma ayek; pirikiy Jiysis nup ma aŋgninyak.

An Rek Biyomb Yimb Aŋgyak
(Mat 18:1-5; Mak 9:33-37)

⁴⁶ Binuk gok kiyk key aŋg amiy apiy giy aŋgyak, “Yand biyomb minden,” “Yand biyomb minden,” aŋgyak.

⁴⁷ Jiysis binuk gok, gosimb timey niŋyak kun ak key niŋiy, ñapan sikoy yimb bap, dap mindek bak siŋak ay aŋgak, ⁴⁸ “Biynimb gosimb yip niŋiy, ñapan sikoy biy rek diniŋgambay gok, yip diniŋgambay. Pen biynimb yip diniŋgambay gok, Biyomb yip yokek winik anup diniŋgambay aŋgak.”

⁴⁹ Jiysis kun aŋgek, Jon aŋgak, “Biyomb. Chin niŋbun: bi bap yimb nip ak aŋgiy; kichekiy malñiluk tap okok aŋgyokip. Pen bi kun ak, chin yip ma tapun rek, kun ma ginimin apun aŋgak.”

⁵⁰ Aŋgek, Jiysis aŋgak, “Yenen nup kun apim? Biynimb chinup miluk ma niŋbay gok, bunŋiy chin aŋgak.”

Samariya Kay, Jiysis Nup Ma Diyak

⁵¹ Pen Nop Gor, nup dand miňmon nuk biyoŋ amniŋ gak ñin ak, maŋ mindaknij, Jiysis Jerusalem amniyn aŋgiy, gos kilis giy niŋak ak mey; ⁵² bi gunap kuyip nind aŋgyokiy aŋgak, “Nimb nind amiy, kinemb tip yip ak niŋayem aŋgak.” Aŋgek, kiyk am Samariya biynimb korip layn bap amjakiy, Jiysis kinemb tip nup bap ayem aŋgey, ⁵³ biyimb miňmon nup nimb kun gok, Jiysis Jerusalem amniŋ gak rek niŋiy, kuyip tep ma gek, nup ma diyak.

⁵⁴ Ma deyak niŋiy, Jemis yip, Jon yip am, Jiysis nup aŋgrik, “Biyomb! Chin mon maŋlaŋ semb biyoŋ nimb ak aŋgon apiy, biyimb kun gipay gok kuyip yinimuj akan?” ⁵⁵ Kun aŋger, Jiysis andikiy kuyipmiŋay niŋyinŋ, kun ma ginjun aŋgiy kuŋjay aŋgak.

⁵⁶ Biyimb kun gok, Jiysis nup ma deyak, miňmon kun ak kirgiy, miňmon bap key amniyak.

Yand Yip Taŋgongingambun Aŋgak
(Mat 8:19-22)

⁵⁷Pen kinjeŋnamb okok amniyakniŋ, bi bap apiy, Jiysis nup aŋgak, “Miňmon akay akay amningamban okok, yand yip nep taŋgongingambur aŋgak.”

⁵⁸Kun aŋgek, Jiysis aŋgak, “Yand yip kosyam taŋgeniŋgamban. Kayn ayndik gok korip kiyk kinemb ak, man miŋgan okok mindip. Yakir gok korip kiyk ak key mindip. Pen Bi bap ŋinuk, tip kinemb ar nuk ak ma mindip aŋgak.”

⁵⁹Pen Jiysis bi bap nup aŋgak, “Yip kondey, yand yip taŋgor aŋgak.” Aŋgek, bi kun ak pen aŋgak, “Yip yaw aŋgey, yand bapiy nup kond minden, kumek komiy winim aŋgak.” ⁶⁰Aŋgek, Jiysis aŋgak, “Biynimb permindep ma dipay gok, chip kumemb kun gok kuyip komniŋgiy, nand pen am, Gor biynimb diy kond mindenigamb minim ak aŋgñey amnaŋ aŋgak.”

⁶¹Bi bap pen aŋgak, “Yand nand yip nep taŋgongingambur ak pen, yip yaw aŋgey, am amiy bapiy, mam ay yand gok kuyip ŋin piksakiy, aŋgñiy winim aŋgak.” ⁶²Aŋgek, Jiysis aŋgak, “Biynimb Gor nup marik giniŋ giy pen, gos yomb kiyk ak, andkind biynimb kiyk, tap kiyk gok amningamb ak; Gor biynimb yand aŋgiy diy, kond mindonimuŋ rek ma ayniŋgamb.”

Binuk Kuŋaynep Aŋgyokek Am Miňmon Keykey Minim Aŋgñiyak

10 ¹Kisen Jiysis bi ŋin jiwiy omijał nokom, andikiy omijał nokom (72) diy, kuyip bilok omijał ak key, omijał ak key miňmon okok keykey aŋgyokyŋ aŋgak, “Nimb nind amiy, minim yip ak aŋgñem, yand kisen niniŋgayn aŋgak.”

²Pen kuyip minim bap aŋgak, “Tap woŋg ak kuŋay yimb nep mindip ak pen, biynimb pipaŋg dand wep gok nep kuŋay ma mindpay. Kun ak, bi woŋgday nop nimb anup aŋgnij mindem, biynimb tap pipaŋg dand wep gunap sek aŋgek, am pipaŋg dand winiŋgiy. ³Nimb pen woŋg ar kun anep ginimimb. Pen siypsiyp ŋiluk yand gok nimbiп yoksipiyn; kayn ayndik mindpay namb ak, ⁴anpawis, wand, tomb tirup gok sek, dand ma amnimimb. Biynimb kinjeŋnamb okok niŋiy, minim ma aŋgnimimb. ⁵Pen korip bap amjakiy, korip miŋgan amyiŋg, kuyip minim tep won ak aŋgiy aŋgnimimb, ‘Gor nimbiп kond mindeŋ.’ ⁶Aŋgem, biynimb Gor nup dep rek mindenigambay gok, minim nimbiп kun ak diningambay.

⁷“Pen korip kun anep mindiy, tap keňmaŋgiy dap ŋiniŋgambay gok, ŋimbying mindenimimb. Chinup tap minek minek ňey ŋimbun ak, nambin gip aŋgiy, korip ok korip ok ma ginimimb. Bi woŋg gipay gok pey dipay. Kun ak rek, kuyip minim tep aŋgem niŋniŋgambay rek, nimbiп pen keňmaŋgiy ŋiniŋgambay.

⁸“Pen miñmon bap amem, nimbip sik aŋgdiy, keñmaŋgiy ñiningiy gok ñiŋnimimb. ⁹Miñmon kun ak, biynimb tap ginimuŋ gok, gem suŋ ayakniŋ, biynimb gok kuyip maŋgiyek aŋg tep giy aŋgnimimb, ‘Kiyŋ yomb biynimb diy kond mindenŋgamb ak, tomb aŋgin nimbip ak wip aŋgnimimb.’

¹⁰“Pen miñmon bap amem, nimbip ma sik aŋgdey, lor namb sijak amiy, ‘Miñmon nimb biy apon silkul dip gok, wiyk nimbip ker yokiy amjipun. ¹¹Pen niŋim: Kiyŋ yomb biynimb diy kond mindenŋgamb ak, tomb aŋgin nimbip ak wip aŋgnimimb.’

¹²“Nimbip aspiy: kisen kor yomb ñin ak, miñmon Sodom Gomora biynimb tap siy tap timey nep gey gey yin simbok amnak ak, kor giy yiwr sikoy rek diningambay; biynimb minim nimb am aŋgem ma diningambay gok, kor giy yiwr yomb yimb diningambay.

Yiwur Dinenŋgambay

¹³“Korasin biynimb gok sek, Betsayda biynimb gok sek tap mageprek ak gen, niŋiy kirpay rek, yiwr yomb yimb diningambay. Pen Taya-Saydon biynimb gok kuyip, tap magep kun ak rek, gunap gen niŋbiyap ak, chech talik yowip gunap yimiy, bisgiy tun diying diying mindembiyap. ¹⁴Kor yomb ñin ak, Taya-Saydon biynimb yiwr sikoy rek diningambay; Korasin biynimb gok sek, Betsayda biynimb gok sek yiwr yomb yimb ak diningambay. ¹⁵Pen ñin kun ak, Kapaniyam biynimb kunep, semb biyoŋ ma amniŋgambay; pisnep kaw miŋgan yomb ak amniŋgambay aŋgak.”

¹⁶Jiysis binuk gok kuyip aŋgak, “Biynimb minim nimbip dipay gok, minim nimbip ak mer: minim yip ak dipay. Nimbip ma dipay gok, nimbip mer: yip ma dipay. Pen yip ma dipay ak, yip mer: Biyomb yip yokek winik ak nup ma dipay aŋgak.”

Binuk Kuŋaynep Andkind Wiyak

¹⁷Pen kisen binuk ñin jiwiŋ omiŋal nokom, andikiy omiŋal nokom (72) kun gok, miñmon okok taŋgiwiŋ apiy, tep gakniŋ Jiysis nup aŋgyak, “Biyomb! Kichekiy malñiluk biynimb ambaŋ ayip gok yimb nip ak aŋgiy, ‘Jiysis mindip rek mis amnim’ aŋgon, apun rek niŋiy ambay aŋgyak.’”

¹⁸Aŋgeyak, kuyip aŋgak, “Yand niŋmindnikniŋ, kichekiy malñiluk nop kiyk Seytan, kasek won anep, aňiňak rek diy apyap pikip. ¹⁹Siyŋ saraw, kondal, maploŋgim, tap okok nimbip miluk niŋiy, timey giniŋgiy rek ma ayip. Nimbip ñinen aspiy rek, yuk yokem amniŋgambay.

²⁰“Pen kichekiy malñiluk gok, apun rek niŋiy ambay aŋgiy, miñmiň ma ginimimb; Gor Biyomb chin ak, yimb chinup di ayip miñmon nuk biyoŋ aŋgiy, miñmiň ginimimb aŋgak.”

Jiysis Nop Gor Nup Tep Aṅgak
(Mat 11:25-27; 13:16-17)

21 Won kun sijak, Gor Kawnan ak Jiysis nup bak ayek, nup tep gakniŋ, Gor nup aŋgnijiy aŋgak, “Bapiy. Nand Biyomb semb biyoŋ sek, man biy sek kond mindpan ak, gos nak ak key niŋey tep gip ar ak gipan. Chin biynimb yomb gos tipaŋgiy niŋbun apay gok kuyip kirgiy, chin biynimb tep ma mindpun, ŋapan sikoy rek mindpun apay gok kuyip diy, kuyip gos tep ŋimban ak, nip tep aspiy় aŋgak.”

22 Kun aŋgiy aŋgak, “Biynimb gunap yip ma niŋbay; Bapiy nep yip niŋimb. Pen Bapiy nup kuneŋ biynimb gunap ma niŋbay; yand nep nup niŋrep gipiyn. Pen Bapiy yip aŋgek, nuk giprek gipiyn ak mey, biynimb gos tep ŋiŋ aŋgiy niŋbiy় gok, gos tep ŋen, Bapiy nup niŋrep gipay aŋgak.”

23-24 Kun aŋgiy, andikiy binuk gok nep kuyip aŋgak, “Gapman biyomb gok sek, Gor minim aŋgep biyomb gok sek kuŋaynep rek, yand gipiyn ak, minim apiy় ak, niŋjun aŋgiy kond mindyingipay ak pen; ma niŋyak. Gor nimbiŋ di tep yimb gek mey, niŋsipim aŋgak.”

Bi Samariya Nimb Ak Girep Yimb Gak

25 Bi low tiysa bap, Jiysis yerip rek aŋgnimuŋ aŋgiy, ap nup aŋgak, “Tiysa. Yand yerer giy, perper mindingayn?”

26 Aŋgek, nup aŋgak, “Baybol buk ak tikiy, yerip aŋgyak?”

27 Aŋgek, bi low tiysa kun ak aŋgak, “Baybol buk riytiym gi niŋbiy় ak aŋgyak:

‘Gor Biyomb nak anup wasemb yimb ay, gos timund nak ak, kilis nak ak mangiysek nup ker amnimuŋ. Nand key wasemb aypaŋ rek, biynimb gunap kuyip, kuneŋ wasemb aynimin aŋgiy’ tikuŋ.

28 Kun aŋgek, Jiysis bi kun anup aŋgak, “Mey yipund giy apan ak. Ar kun ak kisen giy, perper mindingamban aŋgak.”

29 Aŋgek, bi low tiysa kun ak, yimb yip ak sikoy giniŋgamb aŋgiy, Jiysis nup tip aŋgnijiy aŋgak, “Baybol buk tikuŋ ak, biynimb gunap kuyip wasemb aynimbiŋ aŋgiy tikuŋ. Kun ak biynimb gunkay kuyip, kun giy় aŋgiy tikuŋ.”

30 Aŋgek, Jiysis bi low tiysa ak nup, kesim diy aŋgak, “Bi bap Jerusalem kirgiy, miŋmon Jeriykow amniy় aŋgiy, kinjeŋnamb ak amnakniŋ, bi tap siy dep gunap apiy, nup tapin nep pikiy, chech tap nup gok piliŋ dand amniyakniŋ, nuk kinjeŋnamb sijak kumniŋ kumniŋ gi mindeŋ.

31 Bi Gor nup simboŋgep bap, lor ar kun ak amiy niŋjak; bi kun ak kumniŋ gi mindeŋ. Nuk niŋiy pis anep amnak. **32** Pen bi Liypay kiňiŋ Gor aŋgnijep korip kond mindyingip bap, lor ar kun anep amiy niŋjak, bi kun ak kumniŋ gi mindeŋ. Ninjy, kuneŋ pis anep amnak. **33** Pen

bi Jiwda mer, miñmon Samariya nimb bap, kinjen par nokom kun ak nep amiy niјak; bi kun ak kumniŋ gi mindek. Niјiy, nup simb niјiy, ³⁴mindek maј sijak amiy, soy nup gok wel gunap ay, wayn ŋiŋ gunap ay tiwniŋgak. Tiwniŋgiy, di doŋgiy ar nuk ak ay dand amiy, korip maniy tawiy kinyingipay ak dam ay, kond mind tep yimb gak. ³⁵Minek amniŋ giyŋ, bi korip kond mindiŋgip kun anup, maniy kind nokom bap ŋiy aŋgak, ‘Nand bi kun biy nup direp ginimin. Pen maniy yerip yerip aŋgniŋgamban ak, andkind apiy nip ŋiniŋgayn aŋgak.’ ”

³⁶Jiysis kesim kun ak diy, bi low tiysa kun anup aŋgak, “Bi kinjejnamb pikayak ak, bi omiŋal nokom pandikiy, bi an nuk key wasemb ayip rek, nup wasemb ayak?” ³⁷Angek, bi low tiysa ak aŋgak, “Bi nup simb niјiy direp gak ak aŋgak.” Angek, Jiysis nup aŋgak, “Niјind apan. Mey ar kun anep ginimin aŋgak.”

Mata Nup Wong Gos Anep Ayak

³⁸Pen Jiysis binuk gok yip miñmon bap amjakeyak, biyñ miñmon kun ak mindek bap, kuyip poŋjind korip nuk ak amnak. Biyñ kun ak yimb nuk Mata. ³⁹Korip nuk ak, nunay bap mindek. Yimb nuk Mariya. Pañ Mariya kun ak, Jiysis mindek maј sijak ap bisiggi, Jiysis minim aŋgakniј, niјmindek. ⁴⁰Mata nuk keyneп tap keňmaŋgiy daŋgiy gi gi, gos kuŋay niјiy, ap Jiysis nup aŋgak, “Biyomb. Mariya yip kirgek, key nep tap chin gok daŋgiyisipiyn ak tep ma gip. Nup aŋgey apek, omiŋal giy tap daŋgiyur aŋgak.”

⁴¹Angek, Jiysis aŋgak, “Mata. Mata. Nip tap kun gok nep gos ayip!

⁴²Ak tap yikop! Mariya minim tep ak diyn aŋgiy, gos ak ayek, ap niјmindip. Kun ak, yand nup kiring amnoŋ aŋnim rek, ma ayip aŋgak.”

Gor Nup Kun Giy Rek Aŋgniŋnimimb Aŋgak (Mat 6:9-15; 7:7-11)

11 ¹Ñin bap, Jiysis miñmon wikan bap mindiy, Nop Gor nup aŋniŋ jiwakniј, binuk bap ap nup aŋgak, “Gor nup yergiy rek aŋgniŋbay? Jon binuk gok kuyip, aŋgnek niјyak rek, chinup kuneп aŋgney niјjun aŋgak.”

²Angek, Jiysis kuyip aŋgak, “Gor nup aŋniŋniј, kun giy aŋnimimb: ‘Bapiy. Nand timey ma giy, Bi tep yimb mindpan ak, yimb nip dand aranemb. Nand nep Biyomb chin mindiy, chinup kond mindenimin.

³Pen tap keňmaŋgiy gok, minek minek ŋimbun rek ak ŋinimin.

⁴Biynimb gunap chinup timey gey, kuyip pen miluk niјiy timey ma gipun rek, tap siy tap timey chin gipun ak, kuneп niјiy kirginimin. Chinup kond mindey, gos bap apek timey ma ginjun aŋnimimb’ aŋgak.”

5-6 Kun aŋgiy, binuk gok kuyip aŋgak, “Nimb bap, kisyimnamb yomb akyan, buŋgiy nimb bap korip ak amiy aŋgninqambim, ‘Buŋgiy. Bi yand niŋep rek bap, par okok nimb apiy amniyŋ aŋgiy, korip yip ak apchakamb, tap nup ŋen ŋiŋnimuŋ ak ma mindek mey; nip ker aswiyn. Yip biret omiŋal nokom ŋan aŋgeningambim,’ buŋgiy nimbik kun ak minim bap aŋgninqamb; 7‘Kisyimnamb biy, yip kun giy ma ap aŋgnimin! ŋapan yand gok yip kinjeŋ giŋiy kinjipun. Kun ak yergiy tikjakiy, nip tap aspan ak diŋinim aŋgninqamb?’

8“Pen nimbip aspiyn: bi korip nop nimb ak, buŋgiy yand aŋgiy, kasek ma diŋeninqamb; nup ŋan aŋgiy kond mindyŋ, kilis gi mindem mindem, aŋgninqambim rek niŋiy, diŋeninqamb.

9“Kun ak nimbip aspiyn: tap yerip tikdenimuŋ, Gor nup aŋgninem, nimbip ŋiningamb. Pen tap yerip piyowniŋninqambim ak, kuneŋ diniŋgambim. Chinup kinjeŋ ak yikaŋ aŋgiy, pik giygiw gem, yikniŋgamb.

10“Yenen: biy়imb an Gor nup aŋgniqbay gok, apay rek gip. Tap piyowpay ak kuyip yomimb. Pen kinjeŋ ak yikaŋ aŋgiy, pik giygiw gey, apay rek niŋiy yikip.

11“Nimb bi ŋapan nop gok, ŋapan nimb bap piys nen aŋgek, siyŋ timey bap ŋimbikip? 12Akaŋ pen, yakir maŋgiy nen aŋgek; kondal bap ŋimbikip? Ak kun ma gipkip! 13Nimb biy়imb tep mer ak pen; ŋapan nimb gok tap tep gok nep ŋimbim. Bapiy tep semb biyoŋ ak bi tep yimb. Nuk tap yesek bap key ma ŋiningamb. ‘Kawnan nand ak chinup yokan angem,’ yokniŋgamb aŋgak.”

Kichekiy Malñiluk Nop Kiyk Seytan Kilis Ak Dipan Aŋgyak (Mat 12:22-30; Mak 3:20-27)

14 Pen bi bap kichekiy ak ambaj ayek, minim aŋgiy mer, yikop nep mindek. Jiysis kichekiy abaŋ ayak kun ak aŋgyokek, minim aŋgakniŋ, biy়imb ap niŋmindeyak gok, gos kuŋay yimb niŋyak.

15 Pen biy়imb kun gok gunap aŋgyak, “Nuk kichekiy malñiluk nop kiyk Seytan, yimb bap Belsiybul apay kilis ak diy, aŋgyoksap aŋgyak.”

16 Pen biy়imb gunap, Jiysis yerip giniŋgamb aŋgiy aŋgyak, “Tap bap key semb siŋbiyoŋ gey niŋiy mey; Gor nep aŋgyokek winak aŋgninqambun aŋgyak.”

17 Pen Jiysis gos yesek niŋyak kun ak niŋiy aŋgak, “Miňmon yomb nokom bap, asik keykey ay mindrep ma giniŋgambay. Biy়imb kiňiŋ nokom bap, kuneŋ asik keykey ay mindrep ma giniŋgambay. 18-19 Kun ak rek, Seytan kiňiŋ ak tuŋgasik keykey ay, yergiy mind tep giniŋgambay? Yip Belsiybul nup kond mindek, kichekiy malñiluk aŋg mis yoksap apim ak pen, yand kun gembiniŋ, yergiy biy়imb nimb gok kichekiy malñiluk aŋg mis yokpiyap. Kiyk key nimbip aŋgninqambay, biy়imb bap kun

giningiy rek ma ayip. ²⁰Pen Gor yip kond mindek aŋgyokpiyn ak; yip yenен, Gor binuk biyimb diy kond mindenŋgamb ak wip biy aŋgiy ma niŋbim.

²¹“Pen bi kalrimey bap mindiy, chim yakam nuk ay tep giy, korip nuk niŋmindek, biyimb tap nuk bap piliŋ diningiy rek ma ayningamb.

²²Pen bi kalrimey yimb bap key apiy, chim tap nuk siy di mindip gok piliŋ diy mey, key niŋimb rek bilokningamb.

²³“Biyimb yand ker ma mindpay gok, Seytan kind ak mindiy mey, yip ma dipay. Pen biyimb yand yip wong ma gipay gok, kinjeŋ day aŋg tikey, biyimb yip ker winiŋgip gipay gok ma opay.

Kichekiy, Malñiluk Tap Gok Yikop Aŋgyokem Tip Andkind

Winiŋgiy Rek Ayip

(Mat 12:43-45)

²⁴“Kichekiy malñiluk timey bap, biyimb ambaŋ ay mindek, aŋgyokeniŋgambay, am miňmon nep namb okok tip bap niŋiy minden aŋgiy, am kun okok taŋg taŋg mer niŋiy, korip miňgan nind mindiy opiyn ak amniyn aŋgningamb. ²⁵Aŋgiy, amiy niŋningamb: korip kun ak girep yimb gey, tip anep mindenŋgamb. ²⁶Nuk niŋiy okok amiy, nund rek mer; kichekiy malñiluk timey yimb onep ar ak sek poŋind apiy, miňgan kun ak mindenŋgambay. Kun gek, nind mindrep giyinjip rek mer; pisnep timey yimb giniŋgamb aŋgak.”

²⁷Jiysis kun aŋgek niŋiy, biyimb bap namb kun ak tikjakiy, meŋg miňgan dand araniy aŋgak, “Nanim nip tikiy tiy ŋak ak, miňmiň yimb ginimuŋ aŋgak.”

²⁸Aŋgek, Jiysis aŋgak, “Kun apan ak pen; biyimb Gor nup minim ak niŋiy, aŋgip aŋgip rek giningambay gok, miňmiň giningambay aŋgak.”

Tap Bap Key Gey Niŋun Aŋgyak

(Mat 12:38-42; Mak 8:12)

²⁹⁻³⁰Pen biyimb kuŋay yimb nep, ap nanan giyakniŋ, Jiysis aŋgak, “Biyimb miňiy mindpim ŋin namb biy, tap siy tap timey giyinjip apim, ‘Tap key rek bap semb biyoŋ gek niŋiy, Kiŋ yomb key yimb per kond mindpun ak nep, wip aŋgiy niŋningambun apim.’ Pen nimbiŋ aspiyn, tap bap key gen ma niŋningambim. Niŋniŋg: Jona wosrey ŋin omirjal nokom, piys yomb koŋgiy namb biyaŋ mindiy, owak rek ak yip kunep gek, niŋningambim. Gor Jona nup kond mindrep gak rek, Niyniypa biyimb niŋiy, Gor nup gosimb niŋyak.

³¹“Pen wosrey, Kiwiyn biyimb miňmon paryomb Yitiyopiya nimbiŋ ak, kiŋg Solomon biyomb rek ayek niŋiy, minim nup ak niŋiy aŋgiy owak. Pen biyimb miňiy mindpay gok, Biyomb yimb ak ap mindiy, minim aŋgip ak ma dipay rek, kisen kor yomb ŋin ak, minim yomb diningambay.

³² “Wosrey, Jona am Niyniypa biyimb kuyip aŋgek, tap siy tap timey giyak gok kirgiy, Gor nup diyak. Jona bi yikop ak aŋgek niŋyak ak pen, miňiy Biyomb yimb ap mindip biy nup, kun ma gipim. Kisen kor yomb ŋin ak minim yomb diniŋgambim aŋgak.”

Kisyimnamb Okok Rek Ma Mindenimimb
(Mat 23:1-26; Mak 12:38-40; Luk 20:45-47)

³³ “Biynimb gok lam daŋgiy tiyŋ miŋgan okok akaŋ, boŋ ar kinbay molik okok ma aypay; ar siŋak tik ayey melik gek, biyimb gok korip miŋgan kun ak aply misen niŋbay. ³⁴ Pen windin maŋgiy ak sup rek mindip ak mey, mind tep gek, mumbwak ak mind tep yimb giniŋgamb. Pen mind tep ma gek; kisyim wip rek ak mindeningamb.

³⁵ “Namb chinup ak melik mindip angiy niŋningambim ak pen; kisyim wip rek ayip ak, niŋrep yimb ginimimb. ³⁶ Mumbwak nimb maŋgiysek melik yimb giy mindenigamb ak, wikan bap kisyim ma mindenigamb; lam melik gip rek ak, giyng nep mindenigamb aŋgak.”

Nimb Peresi Gach Sek Aŋgak

³⁷ Pen Jiysis minim aŋgiwaknij, bi Peresi bap nup aŋgak, “Apey, korip yand ak amiy tap ŋinjur aŋgak.” Aŋgek, Jiysis am korip nup ak, ³⁸ bisgiy tap ŋiŋjakanij, bi Peresi kun ak, gos nuk namb okok nep niŋiy, bi kun biy yenen, chin Jiwda kay per gipun rek, ŋin nuk ak ŋiŋg ay gilung yokiy mer; yikop nep tap ŋimbsap angiy, gos ak niŋjak. ³⁹ Gos kun ak kun giy niŋek, Jiysis aŋgak, “Nimb Peresi kay, piler kap gok mis okok ken, ŋiŋg pik tep gipay rek ak gipim ak pen, namb nimb biyaŋ tap siy tap timey gipim gach ak, arachakiy mindip. ⁴⁰ Nimb sakiy sek yimb. Gor nimbip wak ak nep ma gayak; namb biyaŋ kuneŋ gayak. ⁴¹ Kun ak, tap piler kap miŋgan biyaŋ mindip ak, biyimb simbgeprek gok kuyip ŋinimimb. Kun giy mind tep giniŋgambim.

⁴² “Pen nimb Peresi kay niŋrep yimb ginimimb. Sinimb tap monmon gok niŋem tap yomb rek aŋgek, ŋin paŋgnij dand amiy, wanjrem ak amek, Gor nup nokom bap ŋun aŋgiy, per ŋimbim. Ak tep gipim; minim ma mindip. Tap siskoy okok per kun giy gipim ak pen, yenen minim junj yimb ak kuneŋ ma gipim. Gor nup niŋiy dep akaŋ, biyimb gok kuyip niŋiy dep ar ak, per kirpim.

⁴³ “Nimb Peresi kay niŋrep yimb ginimimb. Gos nimbik niŋbim ak, lotiw namb ak akaŋ, miytiyŋ gipay namb ak amon, aswim-ey aŋgey, yimb chinup anep dand araniyaj aŋgiy, gos ak nokom niŋbim.

⁴⁴ “Pen gipim kun ak, Gor nimbip pen kuneŋ giniŋgamb ak, niŋrep ginimimb. Biyimb gunap niŋiy, nimbip bi tep yimb apay ak pen; chip kuy giy mindip rek ak, mindpim aŋgak.”

⁴⁵ Kun aŋgek, bi low tiysa bap, Jiysis nup aŋgak, “Tiysa. Minim kilis timey yimb apan kun ak, chinup kuneŋ apan akaŋ?”

⁴⁶ Aŋgek, Jiysis angak, “Nimb bi low tiysa gok niŋrep yimb ginimimb. Minim kilrimey apim ak, wand miker yomb gok rek, biynimb gok kuyip gom ŋimbim ak pen; kuyip simb niŋiy ma tuŋgasik dipim.

⁴⁷ “Kun ak niŋrep yimb ginimimb! Nasind yes nimb gok wosrey, bi Gor minim aŋgep gok kuyip pikayey, nimb kaw kuyip komemb gok gayrep giyŋg mindpim. ⁴⁸ Gipim kun ak tep nep pikayak aŋgiy gipim.

⁴⁹ “Kun ak Gor niŋrep giy aŋgak, ‘Bi minim yip aŋgep gok, bi minim yip dand amemb gok kuyip yokninggayn ak pen, kuyip yiruk niŋiy, gunap timey ginijgambay; gunap pisnep pikayninggambay aŋgak.’

⁵⁰ “Pen wosrey, miňmon alwol gayak ŋin ak tikiy, bi Gor minim aŋgep gok kuyip per pikey wip rek, biynimb miňiy mindpay gok, minim miker kun ak dinijgambay. ⁵¹ Miker kun ak mey, bi Ebol nup nind kiňiŋ giy ŋaŋgiy, ŋaŋg dand apiy, ŋaŋg dand apiy, kisen Sekaraya nup, Gor nup tip tap simboŋg ŋemb korip miŋgan ak bindonj, kamb diy giyak bind ar ak biy, namb sijak ŋaŋgayak. Nimbip niŋind yimb aspiyn. Minim miker kun ak maŋgiysek, biynimb miňiy mindpay gok dinijgambay.

⁵² “Pen nimb bi low tiysa gok niŋrep yimb ginimimb. Kiy diy, kinjeŋ yikiy korip miŋgan amiy niŋrep gep ak, yiruk gek kirpim. Kirgiy, biynimb korip miŋgan amning gipay gok kuyip, per kinjeŋ day aŋgrikpim. Kun ak niŋrep yimb ginimimb aŋgak.”

⁵³⁻⁵⁴ Jiysis kuyip kun aŋgiy, mis amnakniŋ; bi Peresiý gok sek, bi low tiysa gok sek nup yiruk niŋiy aŋgyak, “Minim yerip ak aŋgon, pen aŋgek niŋiy, dand kor yomb amnun aŋgyak.” Kun ak mey, nup minim yesek yesek ar keykey gok aŋgninyiŋgipay.

Tap Weygiy Gipay Gok Miseŋ Niŋninggambay (Mat 10:26-27)

12 ¹ Pen won kun ak, biynimb kuŋay yimb nep ap nan-giy, chichmiy yimyakniŋ, Jiysis binuk gok kuyip aŋgak, “Peresiý kay per timey gipay ak weygiy, mind tep gipun apay. Kun ak rek, nimb kunep ginimimb rek ayip ak, niŋrep yimb ginimimb. ² Tap weygiy gipim gok, kisen miseŋ niŋninggambay. Minim kapkap aŋg weygiy gok, kunep miseŋ gek niŋninggambay. ³ Pen minim kisyimken apim gok, melik sek aŋgey niŋninggambay. Minim kapkap korip miŋgan okok apim gok, korip ar biyon aŋgey, yiŋg dand miňmon okok amniŋgambay aŋgak.”

Gor Nup Piriknimimb (Mat 10:31)

⁴ “Biynimb yand guniy. Nimbip aspiyn, Gor nup chirgon, chinup ŋaŋgninggambay aŋgiy ma piriknimimb. Ak yikop mumbwak ar anep timey gininggambay. ⁵ Kun ak nimbip aspiyn: pirikniŋ, Gor Biyomb nimbip pikay, mon key yinjap yokninggamb ak nup piriknimimb. Kun ak nimbip niŋind yimb apiyn.

6 “Nimb nīgbim: yakir sikoy onep mamind ak yokiy, maniy likañ sikoy won omijal nep dipay. Yakir sikoy kun gok, Gor ma nīgnimuñ rek bap ma mindip; mañgiysek nījimb ak nep mindip. 7 Pen nimb biynimb gok, tap yimb; yakir gok kuyip wiyniyim gipim. Kun ak, Gor jun kas nimbip mañgiysek ñin pañgip ak mey; gos sek mindenimimb aŋgak.”

Jiysis Nup Yimb Di Aŋgep
(Mat 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

8 “Nimbip aspiyn: biynimb Jiysis ker mindpun aŋgiy, biynimb mindpay namb ak aŋgyikey; kuyip pen, biynimb guniy yip ker mindpay aŋgiy, enjol mindpay namb ak miseŋ aŋgyiknīngayn.

9 “Pen biynimb ‘Jiysis ker ma mindpun aŋgiy’ biynimb mindpay namb ak aŋgey, kuyip pen, yip ker ma mindpay aŋgiy, enjol mindpay namb ak aŋgnīngayn.

10 “Bi bap Ņinuk nup aŋgiweningambay, Gor nījiy kirginīng kirginīngamb; pen Kawnan nuk ak nup aŋgiweningambay, nuk nījiy ma kirginīngamb.

11 “Pen nimbip kor ginīng, dand lotiw ginīng biynimb ap nan-gipay namb ak amey akanj; kanjsol mindpay namb ak amey akanj, gapman biyomb mindpay namb ak amey, pen minim yerip ak diy aŋjun aŋgiy, gos ak ma piyow nīgnimimb. 12 Tikjak apiknīj, Gor Kawnan ak nimbip gos ñaknīj, aŋgnīngambim aŋgak.”

Tap Kuŋay Dun Aŋgiy Gos Ma Nīgnimimb

13 Biynimb kuŋay mindeyak namb kun ak, bi bap Jiysis nup aŋgak, “Tiysa. Mam yand ak nup aŋgey, bapiy tap nuk day kumak gok, bilok yip pis ak key ñaj aŋgak.”

14 Aŋgek, Jiysis nup aŋgak, “Yip an aŋgip, ‘Bi tap pikasik ñemb ak mindonimuñ aŋgek,’ tap nimbip gok pikasik ñinim? 15 Tap kuŋay dun aŋgiy gos ak ma nīgnimimb. Tap dun aŋgiy nīgbim kun gok, nimbip gek mindrep ginimimb rek ma ayip aŋgak.”

16 Pen Jiysis minim bap kuyip paydoj ay aŋgak, “Bi maniy kuŋay mindingamb bap, wongday nuk ak, wiyt maŋgiy tap gok kuŋay yimb mindingamb. 17 Gos nuk okok nep key nīndand ami, tap ñīnjemb yand kuŋay mindip gok, korip miŋgan akay dap ay ñimb mindenim aŋgnīngamb. 18 Pen gos bap nījiy, korip sikoy gok timbrik yokiy, korip yomb yomb gok nep giy, keñmaŋgiy tap yand okok maŋgiysek, di miŋgan kun okok ay woŋ ak kirgiy, 19 tap yand kun gok nep ñimbinying, ñīng ñimbinying, miñmiñ giying, gi mindenigayn aŋgnīngamb. 20 Pen kun giy nījek, Gor nup aŋgnijgamb, ‘Nand bi sakiy sek yimb. Miñiy kisyimnamb biyaŋ kumeningamban, tap nand kuŋaynep mindip gok, anrek dininingamb aŋgnīngamb.’

21 “Kun ak rek mey, biyimb tap kiyk gok nep mapin tikjakek, Gor nup niŋey tap yikop rek ayip aŋgak.”

Gos Kuŋay Ma Niŋnimimb Gor Nimbip Kond Mindeningamb
(Mat 6:25-34)

22 Jiysis kun aŋgiy, binuk gok kuyip aŋgak, “Chech akay nimb diy yimniŋgambun; tap akay nimb diy niŋniŋgambun aŋgiy gos yomb ak ma niŋnimimb. 23 Nimbip gayak ak, chech, tap niŋemb nep piyow niŋniŋgiy aŋgiy ma gayak.

24 “Yakir gok biyimb gipay rek, wiyt yimey, pikgek tik dand ma opay. Pen wiyt maŋgiy tik dap nan-giniŋgiy korip bap ma mindip. Gor nep mey, tap niŋemb kuyip ak niŋimb. Nuk tap yikop gok niŋiy kun gip ak, yeneng chinup ma kond mindeningamb aŋgiy gos kuŋay niŋbim? 25-26 Akaŋ pen, kumniŋ giniŋgambim niŋ ak kirgiy, won bap sek mindenimimb rek ayek; tap yesek kun gok gos kuŋay niŋbim?

27 “Tap saŋgiy okok jakiy, maŋgiy piyning sum gip gok, key mokyaŋ giniŋgiy rek ma ayip, Gor nep gek, mokyaŋ tep yimb ak giy mindpay. Pen wosrey, biyomb Solomon mokyaŋ giyngip ak, mokyaŋ tep kun ak rek ma giyngip.

28 Tap saŋgiy okok jakip kun gok tap yikop; per ma mindeningamb. Miňiy rek mindiy, toy rek pikrik mon daŋgiyey yiniŋgamb. Pen Gor tap ma kond mindep rek kun gok kond mindip ak, chinup kond mindeningamb aŋgiy niŋnimimb ak pen; gos nimb ak parsek ma mindip.

29 “Keňmaŋgiy, niŋ, tap gok akay nimb diy niŋjun aŋgiy, gos ak ma niŋnimimb. 30 Biyimb Gor ker ma mindpay gok, gos kun ak rek niŋbay; pen Nap yomb ak nimbip sakiy ma gip; tap nimbip tikdip gok niŋimb. 31 Kun ak nuk biyimb diy kond mindeningamb ak, chinup sek dinimuŋ aŋgiy, gos nokom niŋiy gem amek mey, nimbip kond mindakniŋ, tap kun gok ma tik diniŋgamb.

Tap Teprep Nimb Gok Nan-gem Mindonimuŋ Gor Miňmon Biyon
(Mat 6:19-21)

32 “Kanj siy়siy sikoy tiwin biy. Nap yomb nimbip diy kond mindeningayn aŋgiy niŋimb ak mindip ak mey; ma piriknimimb. 33 Tap nimb gok mindip rek yokiy maniy diy, biyimb tap ma mindip gok kuyip niŋnimimb. Kun gem mey, tap mapin nimb gok lum ar biy ma mindeningamb; mindeningamb Gor miňmon biyon. Kun biyon ma kurginingamb; siplep ma siwi, bi siydep gok siy diniŋgiy rek ma ayningamb. 34 Tap tep nimb gok man ar biy di nan-gem, gos nimbip ak mindenigamb man ar biy; pen semb biyon nan-gem, gos nimbip ak amniŋgamb kun biyon aŋgak.”

Minj Moka Giy Mindenimimb

35 “Kun ak laplap nimb ak dem apek, maŋ maŋ paŋgiy, ler ak pimbirikiy, lam ak daŋgiy ay niŋmindenimimb. 36 Bi wong giňimbay gok

angniŋgambay, ‘Biyomb chin ak, biyndiŋ tap yomb ŋimbsipay namb ak amimb rek, maŋ mindip winiŋgamb aŋgiy,’ niŋnep mindenŋgambay. Kun ak biyomb kiyk ak giraŋgiy, ap kinjeŋ ak pik giygiw gek, kasek yikniŋgambay. Kun ak rek nimb ginimimb. ³⁷Pen nuk andkind apiy niŋniŋgamb: niŋmindenŋgambay ak, kuyip di tep yimb giniŋgamb. Biyomb kun ak nuk key, chech nuk ak lip gek apek, maŋ maŋ paŋgiy, ler ak pimbirikiy, kuyip aŋgek, am tap ayňimbay tip ak bisiŋ kus kus gey, nuk key kuyip tap ŋinjemb gok dam ŋiniŋgamb. ³⁸Pen Biyomb ak kisyimnamb biyaŋ akan; kakaruk aŋgaknij apiy niŋniŋgamb: binuk gok wisin ma kineniŋgambay, kuyip di tep yimb giniŋgamb. ³⁹Kun ak niŋim. Biynimb korip nop nimb gok, bi tap siy dep bap ŋin ak rek winiŋgamb aŋgiy niŋmindembiyap ak; korip kuyip ak piklakiy, tap kuyip gok siy ma dipkop. ⁴⁰Kun ak rek Bi bap Ŋinuk winiŋgamb aŋgiy, kond mindenimimb. Ma asaw aŋgiy, niŋniŋgambim ŋin ak winimuŋ rek ayip aŋgak.’

Gor Nup Woŋ Giňirep Ginimimb (Mat 24:45-51)

⁴¹Jiysis kun aŋgek, Piyta aŋgak, “Biyomb. Minim paydoŋ ay apan kun ak, chinup nep apan akan, biynimb maŋgiyek apan?”

⁴²Aŋgek, Jiysis aŋgak, “Bi an gos tep mindek, woŋ gi tep yimb giniŋgamb ak, biyomb nuk ak amniŋ giy, nup aŋgninjgamb, ‘Bi woŋ yip giňimbay gunap kuyip kond mindiy, tap ŋinjemb kuyip gok bilok ŋiŋgiy gi mindenimin aŋgiy’ amniŋgamb. ⁴³Kun ak kisen andkind apiy, aŋniŋgamb rek gek niŋiy, nup di tep yimb giniŋgamb. ⁴⁴Ninjind apiy. Nup aŋgek, tap nuk gok maŋgiyek kond mindenŋgamb.

⁴⁵“Pen bi woŋ nup giniŋgamb ak, biyomb yand ak kasek ma winiŋgamb aŋgiy, biynimb woŋ giňiniŋgambay gunap kuyip tapin pikiy, tap ŋimbiy, ŋiŋ kilis ŋimbiy, sakiy ay gi mindaknij, ⁴⁶biyomb nuk ak kasek ma winiŋgamb aŋgiy niŋniŋgamb ŋin ak apiy, nup timey yimb giy, biynimb minim nup ma niŋiy, am mindpay kind ak aŋgyokniŋgamb.

⁴⁷“Biyomb ak apiy mey, minim nuk aŋgak ak niŋrep giy, kindik ma gipay biynimb gok kuyip, yiwr yomb yimb rek ŋiniŋgamb. ⁴⁸Biynimb minim nup nind ma niŋiy, timey giniŋgambay gok kuyip, yiwr siskoy rek ŋiniŋgamb. Pen ar kun ak rek, bi bap nimbipl tap yomb ŋiy, pen kun ak rek ŋim aŋgninjgamb. Pen tap kuŋaynep di ŋin ar nimbipl ak ayek, direp ma geniŋgambim, apiy nimbipl minim yomb yimb ak aŋgninjgamb.

Gunap Jiysis Nup Ma Diy Asik Key Ayniŋgambay (Mat 10:34-36)

⁴⁹“Yand opiy ak, man ar biy sup puŋ aŋgiyŋiŋ opiy. Okok maŋgiyek yinbikop ak tep! ⁵⁰Yiwr yomb dininjgayn ak, yip miker yimb gisap. Kun ak pisnep di den mey, yip tep giniŋgamb!

51 “Yip aŋgniŋgambim, biyimb di jimniniŋ gisap aŋgniŋgambim ak pen; yand opiyen rek, gos ar keykey niŋiy, asik keykey ayniŋgambay.

52 “Miňiy ŋin biy tikiy, amyoŋg apyoŋg onep mamind rek mindeniŋgambay ak; omiŋal nokom yip dey, omiŋal yip ma diy, asik keykey ayniŋgambay. Pen mer ak: omiŋal yip der, omiŋal nokom yip ma diy, asik keykey ayniŋgambay. 53 Bi apiyimiŋay ak, ŋinuk akaŋ nop, yip ma dek mey, asik keykey ayniŋgayr. Biy় amiymiŋay ak, panuk akaŋ nonim, yip ma dek mey; asik keykey ayniŋgayr. Nonim yip, ŋinuk biy় ak yip kuneŋ: nonim akaŋ, ŋinuk biy় ak yip ma dek mey, asik keykey ayniŋgayr aŋgak.”

Bi Kiyę Yomb Key Yimb Ak Wip Aŋgiy Ma Niŋyak
(Mat 16:2-3; Mak 8:11-13)

54 Pen Jiysis minim bap sek kuyip aŋgak, “Pumb paŋind amimb okok ken semb ayek niŋiy, miňiy miňmon piŋniŋ gisap aŋgiy niŋmindem, apim rek nep gip. 55 Pinim yomb ak akyim ken apek niŋiy, miňiy pumb yomb giniŋ gisap aŋgem, apim rek nep gip. 56 Tap semb ar biyoŋ niŋrep giy; man ar biy niŋrep giy gipim ak pen, yeneng ŋin yomb kond mindiŋgipim ak, miňiy wip biy ma niŋbim?

Minim Yomb Mindip Rek Gor Yip Tuŋgasik Ayrep Ginjun
(Mat 5:25-26)

57 “Pen yeneng, Gor kinjeŋ tep ar niŋrep giy dinimimb ak mindakniŋ, tap yesek ar gok apun rek gip aŋgiy niŋbim?

58 “Pen bi bap nimbip kor dand amjipiŋ aŋgek, kor yomb kun ak yeneng amjipun aŋgiy, kinjeŋnamb okok amyiŋg, nund yip minim aŋg tuŋgasik ayrep ginimimb. Pen mer ak, nimbip pisnep dam biyomb kor niŋimb ŋin ar ak yokek, nuk pen di poliys ŋin ar ak ayek, nimbip dam kalambis ayniŋgamb. 59 Kun ak nimbip aspiy়; kalambis kun ak mindnep mindeniŋgambim. Tap day nimbik gok pisnep day paŋg diy nep, mis amninggambim aŋgak.”

13 ¹ Won kun ak nep, biyimb gunap ap, Jiysis nup kesim diy aŋgyak, “Galiyliy biyimb gunap ap Gor aŋgniŋeŋ korip ak, tap simboŋ ŋiŋakniŋ, gapman biyomb Paylat kuyip pisnep pikayamb, likaň kuyip yowip, meymey siypsiyp pikayey likaň yowip namb ŋiŋak aŋgyak.”

2 Aŋgeyak, Jiysis kuyip aŋgak, “Galiyliy biyimb kun gok, tap siy tap timey key yimb geyak, kuyip kun gip aŋgiy niŋbim? ³ Ak mer! Pen niŋim! Tap siy tap timey gipim gok, yeneng kun gipun aŋgiy ma kirgeniŋgambim, mangiyeŋkun ak rek nep kumninggambim.

4 “Pen miňmon Saylom, korip paryomb yiý akyoŋ giyak ak paŋg apyapiy, biyimb onep kaŋgol pis ak kuyip pikayak ak niŋbim. Pen nimb aŋgniŋgambim, ‘Jerusalem biyimb gunap tap siy tap timey giyak rek

mer; kiyk tap siy tap timey yomb yimb ak gey, Gor gek korip kun ak paŋg apyapiy, kuyip pikayak aŋgniŋgambim.’⁵ Pen ak kuneŋ mer! Nimbip niŋind yimb aspiy. Nimb maŋgiyek tap siy tap timey gipim gok, yenen kun gipun aŋgiy ma kirginiŋgambim ak; maŋgiyek kumyak kun ak rek nep kumniŋgambim aŋgak.”

Mon Bind Maŋgiy Ma Piyp Ak Paydoŋ Ayak

⁶ Pen Jiysis minim bap paydoŋ ay aŋgak, “Bi bap kiyaw maŋgiy ak piyaŋ aŋgiy, yiŋ ak jiw dand apiy, miň wayn wong namb nuk ak yimniŋgamb. Kisen andkind apiy niŋniŋgamb; maŋgiy ma nep piyeniŋgamb, ⁷bi wong nup giŋniŋgamb ak nup aŋgniŋgamb, ‘Simiy nokom nokom yinakniŋ, per apiy niŋbiy; kiyaw yimnik ak, mangiy niŋjemb ak ma nep piyp. Kun ak wongday namb yip ak mindek tep ma gip. Timb yoknimin aŋgniŋgamb.’

⁸ “Angek, bi wong nup giŋniŋgamb ak aŋgniŋgamb, ‘Biyomb. Kiyaw kun ak miňiy ma timb yokep. Yand kiyaw kiňiŋ kun ak kipil gi tep giy, tap kaskas gunap dap ayen, ⁹simiy andikiy ak mangiy piyek kirginimin; pen ma piyek, niň kun ak timb yoknimin aŋgniŋgamb’ aŋgak.”

Biyn Kund Ņikgak Ak Yipund Gak

¹⁰ Pen Jiwda lotiw niň bap, Jiysis Jiwda nan-gep korip miŋgan ak amiy, kuyip minim aŋñi mindek. ¹¹ Korip miŋgan kun ak, biyn kichekiy gek, kund Ņikgiy nep tanjek tanjek, simiy yin kangol piskind ayak ak, ap mindek. ¹² Jiysis biyn kun anup, angek apek aŋgak, “Tap nip gip ak suŋ ayip aŋgak.” ¹³ Kun aŋgiy, nup diniŋakniŋ, kund ak yipund gek, Gor nup yimb ak dand aranak.

¹⁴ Pen Jiwda lotiw niň ak, gek suŋ ayak ak niŋiy, biyomb Jiwda nan-gep korip kond mindek ak nup miluk yapek, biyimb ap mindeyak gok kuyip aŋgak, “Nimbip biyimb tap gip gok, wong niň onep kangol ak mindip; apem gek suŋ aynimuŋ. Miňiy niň biy lotiw niň ak pen, kun gispim aŋgak.”

¹⁵⁻¹⁶ Angek, Jiysis aŋgak, “Kanj kaw, dongiy nimb gok tiwniŋg ayem mindenŋgamb ak, lotiw niň ak niŋg nen gek, kuyip simb niŋiy miň wisikiy, dand amem niŋg niŋningambay akaŋ mer? Pen basind yes chin Ebraham tikek, tik dand amiy tikpay paň biy, Seytan nup wosrey tiwniŋgayek, simiy yin kangol piskind ayip ak, nup simb ma ninbim? Miňiy lotiw niň biy, miň nup ayip ak tungasiken, minim yomb aspim? Kun ak tom yimb gipim aŋgak.”

¹⁷ Jiysis kun angek, bi nup miluk niŋyak gok, kuyip nambij yimb gak. Pen biyimb yikop gok, Jiysis tap mageprek giyinŋip rek niŋiy, miňmiň yimb giyak.

Mon Mastet Maŋgiy Ak Paydoŋ Ay Aŋgak

(Mat 13:31-33; Mak 4:30-32)

¹⁸ Jiysis minim bap sek aŋgiy aŋgak, “Gor biyimb diy kond mindenŋgamb minim aŋgniŋ gispiy ak, yergiy rek aŋgen niŋrep yimb

giningambim? ¹⁹Mey minim ar aŋgniŋ gispiyn biy rek mindip. Bi bap mon mastet manjyi ak, di wongday nuk ak yimek, jak yomb giy, alik tep ak pikek, yakir gok ap ay mindenŋgambay aŋgak.”

²⁰Minim bap pen tip ak aŋgak, “Gor biyimb diy kond mindenŋgamb minim ak, yergiy aŋgen niŋrep giningambim? ²¹Ar kun ak rek, biyн gok yiys ak sikoy band bap diy, palaw tiyn yomb ak sek, tungandik mandik gey, mindyŋ yomb yimb tanimb rek ak giningamb aŋgak.”

Kinjeŋrumb Sikoy Ak

(Mat 7:13-14, 21-23)

²²Pen Jiysis Jerusalem amniŋg, yipund giy ma amnak. Nuk miñmon dawin yomb okok sek, miñmon sikoy okok sek namb namb kinyiŋg, minim aŋgnek amnak. ²³Biyimb kun okok mindeyak gok, bap Jiysis nup aŋgak, “Gor biyimb gunap nep diniŋgamb?”

Aŋgek, kuyip aŋgak, ²⁴“Kun ak nimbip aspiyn, nimb kilis giy nep, kinjeŋrumb sikoy tam ak amniŋgambim. Biyimb kuŋay yimb nep, korip miŋgan amnun aŋgiy, gi mer niŋniŋgambay. ²⁵Yenen, bi korip nop nimb ak kinjeŋ giňek, nimb mis okok nep mindiy, pik giygiw giyŋg aŋgniŋgambim, ‘Biyomb! Kinjeŋ ak yikan aŋgem,’ nuk aŋgniŋgamb, ‘Nimb akay nimb? Yand nimbip ma niŋbiy’ aŋgniŋgamb.”

²⁶“Aŋgek, nimb pen aŋgniŋgambim, ‘Nind miñmon chinup ak, ap minim aŋgñinakniŋ, nand yip tap niŋnuk aŋgem,’ ²⁷nimbip tip ak aŋgniŋgamb, ‘Yand nimbip ma niŋbiy. Nimb akay nimb? Nimb biyimb tap siy tap timey nep gipim ak, kinjeŋ ma yikningayn! Amnimimb’ aŋgniŋgamb.”

²⁸“Kun ak kisen Ebrahim, Aysek, Jekop, bi Gor minim aŋgep gok, Gor ñin ar ak mindyakniŋ, nimbip pen aŋg mis yokek, siy aŋgyiŋg, meng siwbirik mindenŋgambim. ²⁹Pen biyimb Jiwda mer gok, gunap pumb lim gip okok ken apiy; gunap paŋjind amimb okok ken apiy, gunap akdoŋ nimb apiy, gunap akdoŋ nimb apiy, Gor biyimb diy kond mindenŋgamb namb ak apiy, jimñiy tap yomb niŋniŋgambay.

³⁰“Kun ak, biyimb nind opay gok, kasek amnun aŋgiy gos ak ma niŋey, biyimb kisenimb gok apiy, kuyip tawsak ay nind amniŋgambay aŋgak.”

Jiysis Jerusalem Simb Niŋak

(Mat 23:37-39)

³¹Won kun siŋak nep bi Peresi gunap apiy, Jiysis nup aŋgyak, “Gapman biyomb Herot nip pikayiŋ gisap ak, miñmon biy kirgiy, miñmon bap key amnimin aŋgyak.”

³²Aŋgeyak aŋgak, “Nimb am kayn ayndik kun ak nup aŋgem, niŋmindonimuj. Miñiy sek, toy sek biyimb tap gip gok gen suŋ ay,

biyimb kichekiy malñiluk ambañ ayip gok, gen biyimb yimb ay giniñgamb. Menik mey, Jerusalem amiy, wong yand ak gi diningayn.

33“Pen miñiy ñin kaw biy, Gor wong yip aŋgak anep gi mindenigayn. Jerusalem amen yip pikayningambay. Bi Gor minim aŋgep gok kuyip, per miñmon gunap ma pikaypay; Jerusalem nep pikaypay. 34Jerusalem! Jerusalem! Gor, bi minim nup aŋgep nimbip ker yokip gok, yeneng per kamb diy pikaypim! Per biyimb nimbip gok kakaruk ñiluk rek, pil bej okok ayin aŋgen, yip yiruk niñiy ma dipim! 35Kun ak niñim; Gor aŋgniŋep korip yomb nimbik ak, yikop yimb mindenigayn. Yip ma niñniŋgambim. Kisen, bi Gor chinup nen aŋgyokek asaw ak, tep yimb asaw aŋgniŋgambim ñin ak nep, yip niñniŋgambim aŋgak.”

Jiysis Bi Ñin Tomb Siw Gak Ak Gek, Suŋ Ayak

14 ¹Jiwda lotiw ñin bap, Jiysis am, Peresiya biyomb bap korip ak tap ñiñakniŋ, nuk yerip rek giniñmuŋ aŋgiy, niñyinjsek ay mindeyak. ²Yenen: ñin kun ak, bi ñin tomb siw gak bap ap mindek. ³Jiysis bi kun anup niñiy, bi Peresiya gok sek, bi low tiysa gok sek kuyip aŋgak, “Bi tap gip gok, lotiw ñin ak gon suŋ aynimuŋ akaŋ, mer?” ⁴Aŋgek, minim bap pen ma yimb aŋgeyak; nuk bi ñin tomb siw gak anup, diniŋek suŋ ayek, aŋgyokyŋ, ⁵bi kun gok kuyip aŋgak, “Ñapan nimb bap akaŋ; makaw nimb bap, lotiw ñin ak ñiñg malpim kaw miñgan ak amek, nimb simb ma niñiy, ma diyokniŋgambim?” ⁶Aŋgek, kiyk pen minim bap ma aŋgyak.

Yimb Yomb Mindeŋ Aŋgiy Gos Ak Ma Niñnimimb

7Pen bi kun gok tap ñiñniŋ, cheya ar tep tep gok nep bisgey amnakniŋ, Jiysis minim bap paydoŋ ay aŋgak, ⁸“Bi bap biyndiniŋ giy, tap yomb ñiñning nimbip suk aŋgek amiy, cheya tep aynimuŋ ar ak, ma bisginimimb. Bi kun ak nuk, biyomb yimb bap apiy bisgaŋ aŋgiy, aynimuŋ rek ayniŋgamb. ⁹Kun ak nimb ar kun ak bisgeniŋgambim, bi nimbip suk aŋgniningamb ak apiy aŋniŋgamb, ‘Nimb key sijak amem, biyomb biy bisgaŋ aŋgek,’ nimbip nambiq gakniŋ, am gol okok bisginiŋgambim.

10“Pen nimbip tap ñiñun aŋgiy suk aŋgeningiy, amiy gol okok bising mindem mey, bi nimbip suk aŋgniningamb ak apiy aŋniñmuŋ, ‘Buŋgiy sikop. Nimb apiy cheya tep ar biy bisgim aŋgek,’ biyimb tap ñiñniŋ ap mindenigambay gok nimbip niñiy, bi gok namb biyomb mindpay aŋniŋgambay.

11Kun ak rek, biyimb chin yimb yomb mindip aŋgiy niñbay gok, Gor niñek yimb kuyip apyowniŋgamb. Pen biyimb, Gor Biyomb yimb mindip aŋgiy siskoy diy mindpay gok, Gor yimb kuyip gek araniŋgamb aŋgak.”

12Jiysis minim kun ak aŋgiy, bi tap yomb ñiñniŋ, biyimb suk aŋgak ak nup aŋgak, “Nand tap yomb ñiñniŋ; namam nak gok, buŋgiy nak

gok, biyimb miñmon nak jimñiy gok, bi maniy kuñay mindenigamb gok kuyip nep suk ma aŋgnimin. Biyimb kun gok rek, nip pen ambey ñiningambay. ¹³Tap yomb ñiñning; biyimb yimgeprek gok, biyimb ñin tomb pañg pikek amdiç gok, biyimb windin koy gok, biyimb ñin tomb timey gip gok kuyip suk aŋgey apiy; tap ñiñnimimb.

¹⁴“Biyimb simbgeprek kun gok, nip pen ñiniñgiy rek ma ayniñgamb ak mey; kisen Gor biyimb sun-tep nuk gok, gek tikjakningambay ñin ak, nip pen ñiniñgamb aŋgak.”

Tap Yomb Ñiñningambay Ak Paydoŋ Ayak (Mat 22:1-10)

¹⁵Pen minim kun ak ninjy, bi kiy yip tap ñimbek bap, Jiysis nup aŋgak, ‘Gor biyimb nuk diy kond mindenigamb gok, nuk yip jimñiy tap yomb ñiñningambay rek, miñmiñ yimb giniñgambay aŋgak.’

¹⁶Aŋgek, Jiysis aŋgak, ‘Bi bap tap yomb ñiñning, biyimb kuñaynep suk aŋgniñgamb. ¹⁷Pen tap yomb ñiñemb ñin kun ak apeniñgamb, bi nup wong giñiniñgamb ak nup aŋgyokiy aŋgniñgamb, ‘Miñiy am biyimb aŋgaypiyn gok kuyip am porind wan aŋgek,’ amiy aŋgniñgamb, ‘Tap maŋgiysek dap nan-gip nen, apem amnun aŋgniñgamb.’

¹⁸“Aŋgek, biyimb kun gok bap aŋgniñgamb, ‘Yand amnim ak pen; mankumb bap tawpiyn ak, niñning amjipiyn aŋgniñgamb.’

¹⁹“Bap aŋgniñgamb, ‘Amnim ak pen; wong giyan aŋgiy, makaw anep wanjrem tawpiyn ak, wong girep giniñgiy akaŋ aŋgiy, tiwniñg diniñniñg amjipiyn aŋgniñgamb.’

²⁰“Bap aŋgniñgamb, ‘Amnim ak pen, biy yand ak kisen nep dipiyn aŋgniñgamb.’

²¹“Kun aŋgey, bi kun ak andkind amiy biyomb nuk anup aŋgniñgamb, ‘Biyomb! Biyimb apan gok am aŋgen, kiyk kun kun apay.’ Aŋgek, biyomb ak simbwur nup ak timey gek, binuk kun anup, tip ak dawin yomb kun okok aŋgyokiy aŋgniñgamb, ‘Nand kasek kinjeñ tam yomb okok sek, kinjeñ tam sikoy okok sek amiy; biyimb simbgeprek gok diy, biyimb ñin tomb beñ beñ gip gok diy, biyimb windin koy gip gok diy, mumbwak mind tep ma gip gok diy, dand winimin aŋgniñgamb.’

²²“Aŋgek, aŋgniñgamb rek giy, kisen bi wong giñemb kun ak aŋgniñgamb, ‘Biyomb. Apan rek kisen gipiyn ak pen; wikan gunap tip anep mindip aŋgniñgamb.’

²³“Aŋgek, biyomb ak bi kun ak nup, miñmon yikop okok aŋgyokiy aŋgniñgamb, ‘Kinjeñ tam yomb okok sek, kinjeñ tam sikoy okok sek amiy, biyimb kuñay yimb dand apey, korip miñgan yip ak pisnep timbik dinimuŋ. ²⁴Pen biyimb nind suk aŋgen ma opay gok, tap yip siskoy gunap ma ñiñningambay. Mer yimb aŋgniñgamb’ aŋgak.”

Gos Niŋrep Giy Yip Ker Winimimb Aŋgak
(Mat 10:37-38)

25 Jiysis kun aŋgiy amnakniŋ, biyimb kuŋay yimb nep, nup kisen giyakniŋ, nuk andikiy kuyip aŋgak, 26 “Biyimb gok yip ker winingambay ak pen, gos yomb kiyk amningamb; nop, nonim, nunay, numam, biyin, ŋapan kiyk, akaŋ mumbwak kiyk key ak; yand niŋen biyimb yand mindenŋgiy rek ma ayip.

27 “Biyimb gunap aŋgniŋgambay, Jiysis biyimb nuk mindenjun ak pen; kun gon, biyimb gunap chinup timey giniŋgiy rek ayip aŋgiy, mumbwak kiyk keynep gos niŋyŋ mindenŋgambay ak, kuyip ma diniŋgayn.

28 “Pen bi nimb bap, korip yomb bap giniŋ, maniy ak yerip yerip diy ginim aŋgiy, gos ak niŋrep giy ginimuŋ. 29 Pen giyn giyn aŋgiy, simen ak nind nep giniŋgamb ak pen, korip par kun ak sisak gek, biyimb gok nup angjiwiy aŋgniŋgambay, 30 ‘Bi par ak korip giniŋ rek gi dand amiy, day sek kirgip aŋgniŋgambay.’

31 “Pen kun ak rek, bi bap, biyomb bap yip penpen giniŋ; gos niŋ-tep giy amnimuŋ. Gos niŋdand amiy, amiybi yand ak ten tawsin nep mindip; biyomb kun ak amiybi nuk tiwendiy tawsin mindip; penpen giy, yip ŋaŋj aŋnimuŋ rek ayip aŋgiy mey, 32 par okok kisen owakniŋ, minim ak yokiy aŋgniŋgamb, ‘Minim aŋj jimniŋjur aŋgniŋgamb.’

33 “Kun ak niŋrep ginimimb. Tap nimb gok nep wasemb ay, biyimb nimb gok nep wasemb ay giniŋgambim ak, biyimb yand ma mindenŋgambim.

Sol Minim Ak Paydoŋ Ayak

34 “Sol tap yindik tep yimb ak pen; yindik nuk ak amek, yergiy gey tip ak yindik giniŋgamb? 35 Sol kun ak rek, di woŋday ak ayey, timey giniŋgamb. Kun ak woŋ nuk bap ma mindip; diyokep rek nep ayip. Minim kun ak, biyimb gos timund sek ak tikniŋnimimb aŋgak”

Siypsiyp Ŋiluk Kurgak
(Mat 18:12-14)

15 ¹ Biyimb tap siy tap timey giyak gok sek, bi takes dep gok sek Jiysis minim asap ak niŋun aŋgiy, ap niŋmindeyak. ² Pen bi Peresiy gok sek, bi low tiysa gok sek Jiysis nup, aŋgjiwiy aŋgyak, “Nuk yenen bi tap siy dep gok yip, bi takes diyiŋ maniy yesek gunap dipay gok yip, per tap jimniŋ ŋiŋimb aŋgyak.”

³ Kun aŋgey, Jiysis niŋiy, minim bap kuyip paydoŋ ay aŋgak, ⁴ “Bi nimb bap, kanj siypsiyp ŋin jiwiy onep mamind ak mok mindenŋgamb. Pen nokom bap kurgek, gunap dam wikan bap ayek, tap kaskas

ñiŋyakniŋ, kanj nuk kurginiŋgamb ak, mapin piŋiyñiŋ nep ayek, piyowek amniŋgamb. Am piyow giraŋgrang niŋiy, ⁵nup tep yimb gakniŋ, di wanjrem ar ak ay dand korip winiŋgamb. Dand apiy, ⁶bungiy nuk gok kuyip suk aŋgiy, biynimb miňmon nuk yip jimñiŋ gok kuyip suk aŋgiy gek, ap nan-gey aŋgniŋgamb, ‘Kanj yand kurgip ak piyow niŋiy dipiŋnen; maŋgiysek apem miňmiň gun aŋgniŋgamb.’

⁷“Kun ak rek, Gor biynimb nuk kuŋaynep suŋ-tep rek ayniŋgamb ak pen; gos nuk ak amniŋgamb biynimb minim nup timbrikiy, pisnep kumjun rek ayip aŋgiy, niŋniŋgambay gok. Kun ak mey, bap nup ker apek, enjoł nuk gok yip miňmiň yimb giniŋgambay.

Maniy Maŋgiy Kurgak

⁸“Akaŋ pen, biyn bap maniy maŋgiy nuk onep wanjrem ak mindeniŋgamb. Pen won bap, korip miŋgan okok kapkap yapaniŋgamb, nuk yerginiŋgamb? Nuk lam daŋgiy ay, tap day day liŋg liŋg, maniy nuk won kun ak niŋiy dek, ⁹nup tep yimb gakniŋ, bungiy nuk gok kuyip, maŋgiysek suk aŋgek ap nan-gey aŋgniŋgamb, ‘Maniy yowip won ak piyow niŋbiŋnen, maŋgiysek apem miňmiň gun aŋgniŋgamb.’

¹⁰“Kun ak rek, Gor biynimb nup kirpay gok kuyip giniŋgamb. Biynimb nup kirpay kun gok, bap gos kisenimb niŋiy, nup deniŋgamb, nuk enjoł nuk gok yip miňmiň yimb giniŋgambay aŋgak.”

Ñi Ak Nop Nup Kiriŋ Amnak

¹¹ Jiysis kun aŋgiy aŋgak, ‘Bi bap ñi omiŋal tikniŋgamb. ¹²Ñinuk kisen ak, ap nop nup aŋgniŋgamb, ‘Bapiy. Tap chirupmiŋay apan gok, pikasik yip gok key ñan aŋgek,’ nop tap kuyipmiŋay gok pikasik keykey ñiniŋgamb. ¹³Ñek, ñinuk kisen ak permindiy mer, nop tap pikasik ñiniŋgamb gok yokiy maniy diy, dand miňmon paryomb okok amniŋgamb. Am kun okok mindiy, biyn siy tap timey okok giyiŋ, maniy dand amniŋgamb gok, maŋgiysek giňimb diniŋgamb.

¹⁴“Kun giy ñimbdeniŋgamb, yiwan yomb yimb ak winiŋgamb miňmon kun ak. Maniy diy, tap taw ñiŋnimuŋ rek bap, ma yimb mindeniŋgamb. ¹⁵Kun gek, am bi miňmon nop nimb, kun ak nimb bap aŋgniŋek, nup kanj wong ak aŋgayniŋgamb. ¹⁶Pen nup yiwan yomb yimb ak ginep mindek mindek, kanj mokniŋgambay tap day gok gunap, ñiŋnimuŋ rek ayniŋgamb ak pen; biynimb gunap, nup tap keňmaŋgiy ma ñiniŋgambay.

¹⁷“Pen kisen, gos nuk ak asik ayek aŋgniŋgamb, ‘Bapiy bi nup wong giňimbay gok, keňmaŋgiy kunyay mindip. Yand biy minden, yiwan yomb yimb ak gip. ¹⁸Bapiy mindip ak tip andkind amiy, nup aŋgniŋgayn, ‘Windin yirik ar nip ak timey giy, Gor windin yirik ar ak timey giy gipiŋnrek, ¹⁹yip ñiyand ma aŋgnimin. Bi wong nip giňemb yikop rek bap, aŋgayey mindenim, aŋgniŋgayn’ aŋgniŋgamb.’

²⁰“Kun aŋgiy, sajdiniŋgamb. Am am, nop mindenŋgamb siŋak maŋ
maŋ gakniŋ, nop ŋinuk nup parchim niŋek, simb timey yimb gek, kasek
am nup di kaykol gakniŋ, ²¹aŋgniŋgamb, ‘Bapiy. Gor windin yirik ar ak
timey giy, windin yirik ar nip ak timey giy gipiyn rek, yip “Niyand” ma
aŋgnimin aŋgniŋgamb.’

²²⁻²⁴“Nop pen, bi wong nup giñininggambay gok kuyip aŋgniŋgamb,
‘Niyand ak pisnep kurgiy kumak rek ayak ak pen; miňiy nijsipiyn. Nup
chech paryomb ak ayňiy, ŋin riŋ ayňiy, tomb tirup ayňiy ginimimb. Kun
giy, am makaw ŋiluk tep yimb bap pik dand apem, daŋgiy ŋimb Ying,
miňmiň ginjun aŋgniŋgamb.’ Aŋgek, aŋgniŋgamb rek giy, keňmaŋgiy
daŋgiy ŋimb Ying, miňmiň giniŋgambay.

²⁵“Pen ŋinuk nind ak, wongday okok girangi, andkind yep korip
maŋ siŋak apiy niŋninggamb; giyta pikiy, miňmiň giying geniŋgambay.

²⁶Kun gey niŋiy, bi nop nup wong giňemb bap nup aŋniŋiy aŋniŋgamb,
‘Yergispay?’ ²⁷Aŋgek aŋgniŋgamb, ‘Namam kisen kumimb aŋgiy niŋbun
ak pen; miňiy andkind apek, nap makaw ŋiluk tep yimb bap, pik daŋgiy
ŋimb Ying, miňmiň gispay aŋgniŋgamb.’

²⁸“Aŋgek, nup miluk timey yimb yapek, korip miŋgan ma yimb
amniŋgamb; mis akyaq nep mindenŋgamb. Nop pen mis apiy, ‘Korip
miŋgan wan aŋgiy’ nup minim sisayn aŋgek, ²⁹ŋinuk aŋgniŋgamb, ‘Yand
minim apan rek kindik giy, bi yikop wong giňimbay rek ak mindiy, wong
nip ak per gen gen, simiy kunjy yimb nep yinimb. Pen yip meymey ŋiluk
bap ňey, buŋgiy yand gok yip pik daŋgiy ŋimb Ying, miňmiň ma gipun.
³⁰Ninak kun ak, tap bilok ŋinak gok dam biyŋ siy, tap okok giy, ŋimbdiiy
apek, nup simb niŋiy, makaw ŋiluk tep yimb ak pikpan aŋgniŋgamb.’

³¹“Kun aŋgek, nop ŋinuk nup aŋgniŋgamb, ‘Chirapiy per mindpur rek,
tap yand gok maŋgiy sek nak diniŋgamban. ³²Namam kisen kumimb
rek ayak ak pen; miňiy tip ak apek yimb niŋiy mey, miňmiň gispun
aŋgniŋgamb’ aŋgak.”

Kisen Yergiy Rek Mindenŋgambim Gos Ak Niŋnimimb

16 ¹Jiysis binuk gok kuyip aŋgak, “Biyomb tap nuk kunjy
mindenŋgamb bap, bi kond mindep nuk bap aŋgayek, tap nup
gok kond mindenŋgamb. Pen biyomb ak, minim bap niŋninggamb; bi tap
nup kond mindenŋgamb ak, tap nup gok monmon giniŋgamb. ²Kun ak
niŋiy, nup suk aŋgek apek aŋgniŋgamb, ‘Tap yip kond mind tep ma gipan
ak, yip aŋgney niŋbiy. Kun ak nand am, tap yand yerip yerip mindip
gok ŋin pang tep giy; biyimb okok kuyip, tap day yand yerip yerip
mindip gok ŋin pang tep giy, ap yip aŋgnimin. Pen wong yip ak kisen
ma giniŋgamban aŋgniŋgamb.’

³“Aŋgek, bi tap nup kond mindep kun ak, namb nuk okok nep gos
kunjy niŋiy aŋgniŋgamb, ‘Biyomb ak yip aŋgyoksap rek yerginim? Yand

bi kilis ma mindpiy ak, man piŋiy pangnim rek ma ayip. Biyimb gunap tap kuyip ak asimb aŋgñimben, yip nambij giniŋgamb aŋginiŋgamb.’

⁴Pen kisen gosimb niŋrep giy aŋginiŋgamb, ‘Yerginim ak niſiſipyn. Ar kun ak gen biyomb ak yip aŋgyokek, biyimb gunap yip dey, korip kiy ak kin mindingayn aŋginiŋgamb.’

⁵“Kun aŋgiy, biyomb nuk ak biyimb gunap kuyip, tap day mindingayn gok suk angek, bi nind winiŋgamb anup aŋginiŋgamb, ‘Biyomb yand ak, tap day nuk nip yerip yerip mindip?’ ⁶Angek, ‘Wel diram ŋin jiwiy onep kangol ak aŋginiŋgamb.’ Angek aŋginiŋgamb, ‘Tiker biy diy, kasek ŋin jiwiy omijal nokom nep tikan aŋginiŋgamb.’ Angek, aŋginiŋgamb rek giniŋgamb.

⁷“Kisen bi bap apek aŋginiŋgamb, ‘Biyomb yand ak, tap day nuk nip yerip yerip mindip?’ Angek, ‘Wan tawsin rays bek aŋginiŋgamb.’ Angek aŋginiŋgamb, ‘Tiker biy diy, kasek eyit handret nep tiknimin aŋginiŋgamb.’ Angek, aŋginiŋgamb rek giniŋgamb.

⁸“Kun gek, kisen biyomb ak niŋiy aŋginiŋgamb, ‘Bi tap yip kond mindep ak, yerer giy mindrep giniŋgamb ak, niŋrep gip aŋginiŋgamb.’

“Kun ak niŋim: Biyimb yikop gok apay, ‘Miňiy yergiy gon, kisen bisgep chin ak mindingayn aŋgiy’ gos ak niŋiy, gey amimb. Pen biyimb Gor ker mindpay gok, kun rek gey ambikop ak tep. ⁹Maniy tap yerip man ar biy mindip gok, biyimb yimgeprek gok kuyip simb niŋiy ŋem mey; kisen tap kun gok pisnep kurginiŋgamb ŋin ak, kinjeq tep nimb ak mindingayn.

¹⁰Tap sikoy bap, biyimb gunap kuyip ŋin ar ak ayey, direp ma giniŋgambay ak; tap yomb bap ŋey, kune p giniŋgambay. Pen tap sikoy bap, di ŋin ar kuyip ayey, direp giniŋgambay ak; tap yomb gok ŋey, kune p giniŋgambay. ¹¹Pen nimb taprep lum ar biy diyiŋ, niŋrep giy ma geniŋgambim; an nimbip gek perper mindingayn. ¹²Biyomb ak tap nuk, pen ŋin ar nimbip ayek, direp ma geniŋgambim, gos yerip niŋiy, tip tep miňmon nuk biyoŋ ak nimbip aŋginiŋgamb.

¹³“Bi nokom bap, biyomb omijal kuyip wong giňinimuj rek ma ayip. Yenen: nuk biyomb bap nup niŋek tep geniŋgamb, biyomb bap nup kirginiŋgamb. Akaŋ biyomb bap nup niŋek tep geniŋgamb; bap nup kirginiŋgamb. Kun ak, nimb maniy tap yikop gok, tap tep yimb aŋgiy, Gor nup kirginimimb rek ayip ak; niŋrep ginimimb aŋgak.”

¹⁴Bi Peresi y gok, gosimb yomb kiyk maniy ar ak nep niŋyipay ak mey, Jiysis minim aŋgak kun ak niŋiy, aŋgjiwyak. ¹⁵Aŋgjiweyak, kuyip aŋgak, “Tap biyimb niŋey tep gip gok, Gor niŋek tap yikop rek ayip. Nimb biyimb windin yirik ar ak, chin biyimb tep mindpun apim ak pen; Gor namb nimbip biyaŋ niŋimb.

¹⁶“Pen Jon bi ŋing pikňemb ma mindek ŋin ak, biyimb gok Mosis low minim tikak ak sek, bi Gor minim anjep gunap minim tikay ak sek niŋiy,

ar kun ak gey amyingip. Pen miñiy, Jon apiy, minim tep Gor biynimb diy kond mindenigamb ak aŋgek niŋiy, biynimb maŋgiyek ar kun ak nep amnun aŋgiy, gey amjap. ¹⁷Pen semb biyoŋ sek, mankumb biy sek kurginiŋgamb rek ayip: Gor low minim ar ak, kurginimuŋ rek ma mindip.

¹⁸“Kun ak bi biyndiy kirgiy, am biyndisenimb bap dipay gok, timey gipay. Pen bi an tikjakiy, biyndiy kirgak bap nup diningamb ak; kunep timey giniŋgamb.

Maniy Bi Ak Yip Lasaras Yip

¹⁹“Bi bap maniy tap nuk kuŋay yimb mindyinŋip. Nuk chech teprep yimb gok nep yimiŋ, tap ŋiŋemb teprep gok nep ŋimbyinŋip. ²⁰Pen korip kinjenjrumb gol nuk ŋiŋak, bi soy sek tap ma mindek bap, dap ayeys mindyinŋip. Yimb nuk Lasaras. ²¹Gosimb nuk ak, yand bi tap kuŋay mindip biy tap ŋimbek, day day boŋg molik okok yowniŋgamb gok ŋimben mey, yip yiwan ma giniŋgamb aŋgiyinŋip. Pen kayn gok apiy, soy nup gok bileŋ ŋimbyingipay.

²²“Kindik, bi maniy tap nuk ma mindyinŋip kun ak kumek, enjol gok ap nup dand Gor miñmon biyoŋ amiŋ, Ebraham yip ayak. Bi maniy tap nuk kuŋay mindyinŋip ak, kunep kumek komyakniŋ, ²³am mon key yinjap ak, yiwr yomb yimb gakniŋ mindyinŋip. Pen mindiy, kiyonŋiy niŋak: Ebraham, Lasaras yip keykey ŋiŋbiyoŋ minderik. ²⁴Niŋiy, suk aŋgiy aŋgak, ‘Bapiy Ebraham. Yip simb niŋan. Lasaras nup aŋgey, niŋ maŋgiy par nuk bap ŋiŋ ak tawiy, dap alemb yip ak diniŋek, yip sayn gaŋ. Mon ak yiniy, yip yiwr timey yimb gip aŋgak.’

²⁵“Aŋgek, Ebraham aŋgak, ‘Ni niŋan! Man ar biyaŋ mindenak niŋ ak, nak tap tep gok nep dinak; Lasaras tap timey gok nep dak. Pen miñiy miñmon biy, nuk sayn tep mindakniŋ, nip yiwr yomb gisap. ²⁶Gor mol yomb yimb ak, namb biy gayak ak mey; chin biynimb pis biy, talakiy kayaŋ ak ma amniŋgambun. Pen nimb pis kayaŋ ak talakiy, biy ma winingambim aŋgak.’

²⁷“Aŋgek, bi kun ak aŋgak, ‘Kun apan ak, Lasaras nup aŋgey, bapiy korip amiŋ, ²⁸mam yand onep mamind ak kuyip, minim kilis yimb ak angenimuŋ, miñmon yiwr pernep gip biy, ma winingiy aŋgak.’

²⁹“Kun aŋgek, Ebraham aŋgak, ‘Gor Mosis nup gos ŋek, Baybol buk minim tikak ak sek, bi minim nup aŋgep gunap kuyip gos, ŋek Baybol buk tikuŋ minim ak sek mindip. Niŋniŋ, kun gok niŋniŋgiy aŋgak.’

³⁰“Aŋgek, maniy bi kun ak aŋgak, ‘Bapiy. Ak tep ma apan. Biyndimb bap kumiŋ tikjakiy, am angeneingamb mey, niŋind aŋgiy, tap siy tap timey gipay ar ak kirgiy, Gor nup nep gosimb niŋniŋgambay aŋgak.’

³¹“Aŋgek, Ebraham aŋgak, ‘Kiyk Mosis minim tikak ak ma niŋiy, bi Gor minim aŋgep gunap, minim tikuŋ ak ma niŋiy gipay ak; bi bap kumiŋ tikjakiy, am aŋgek, kunep ma niŋniŋgambay aŋgak.’”

Tap Siy Tap Timey Giy Apyap Pikpay
(Mat 18:6-7; Mak 9:42)

17 ¹Jiysis binuk gok kuyip aŋgak, “Biyn bap akanj, bi bap miñ timey ar ak giy, biyimb gunap kuyip gos ñey, ar kun ak giy apyap pikpay ak; timey yimb gip. Miñ ar kun ak nind giyinqipay, miñiy gipay, kisen kunep giniŋgambay. Pen gipay kun ak rek, yiwrur kun ak key yimb diningambay. ²Kiyk won kun siŋak nep, giniŋ giyakniŋ, kuyip kamb yomb bap, kuŋjam ak sek miñ aybirikiy, dam ñiŋg yokpiyap ak, kuyip tep gipyap. Yenen: kiyk kim mindiy, biyimb yip ker ñin tomb wos ma gip gunap, kuyip gey apyap pikniŋgambay ak, yiwrur yomb yimb diningambay. ³Kun ak nimb asik tep ginimimb.

Pen mam akanj, ay bap tap siy tap timey gonimuŋ, nup niŋchikiy aŋgem, yenen kun gipiyn aŋgiy niŋonimuŋ; niŋiy kirginimimb. ⁴Pen tap nimbip rek gunap timey giyinq, yenen kun gipiyn aŋgiy, ap aŋgonimuŋ, niŋiy kirginimimb. Ñin nokom bap, kun gek gek onep ar ak rek amek, kunep niŋiy kirginimimb aŋgak.”

Gor Nup Gosimb Niŋbay

⁵Jiysis kun aŋgek, binuk gok aŋgyak, “Chin key kun ginjun rek ma aŋip; kuyip yiruk niŋjun rek aŋip. Kun ak nand gey, chin Gor nup gosimb nokom niŋon, chinup kond mindakniŋ, kun ginjun aŋgyak.”

⁶Aŋgey, Jiysis kuyip aŋgak, “Pen Gor nup gosimb niŋbim ak yomb mer: mon mastet maŋgiy achimb rek nep mindek; aŋgninqambim, ‘Mon biy junj sek jiwiy, ñiŋg yomb namb siŋbindon, jak mindey aŋgem,’ Gor aŋgninqambim rek nep giniŋgamb.

Bi Wong Giňemb

⁷“Bi bap, bi wong giňemb nuk bap diy aŋgek, am man piŋiy paŋgiy akanj, kanj siȳsiy gok mok taŋgiy, andkind korip apek, biyomb nuk ak, nup yerip aŋgninqamb? ‘Nip yiwan gip, kasek ap bisgiy tap ñiŋjan aŋgninqamb?’ ⁸Mer! Kun ma aŋgninqamb. Nuk aŋgninqamb, ‘Chech ak dey apek, ler ak aybirikiy, ñiŋg tap yip gok dapey ñiŋben, kisen ñiŋg tap nand gok ñiŋjan aŋgninqamb.’ ⁹Bi wong giňemb nuk ak, aŋgninqamb rek gek, nup minim tep gunap ma aŋgninqamb. ‘Bi wong giňemb yand ak mey, apiyn rek gip aŋgninqamb.’

¹⁰“Kun ak rek mey nimb. Gor nimbip aŋgninqamb rek giy, kisen aŋgninqambim, ‘Chin biyimb tep mer: ar bap key ma gipun; wong chin gep rek ak mey, gipun aŋgninqambim’ aŋgak.”

Bi Soy Aydik Ayak Onep Wanjrem Ak Gek Suŋ Ayak

¹¹Jiysis Jerusalem amniyn aŋgiy, miñmon Samariya biy Galiyliy bindon, namb ak am am miñmon bap amjakakniŋ, ¹²bi soy aydik ayak

onep wanjrem ak, nup namb pikiy, keykey siļbindoļ mindiy, ¹³ aŋgyak, “Biyomb Jiysis. Chinup simb niŋan aŋgyak.”

¹⁴ Argeyak, kuyip aŋgak, “Nimbip suj ayip nen, am bi Gor nup simbongep gok kuyip, yomnimimb aŋgak.” Kun aŋgek, kinjeŋnamb okok amniyakniŋ, kuyip maŋgiyek suj ayek, ¹⁵ bi Samariya nimb ak nup suj ayak ak niŋiy, minim yomb aŋgying, Gor nup yimb ak dand aranying, ¹⁶ andkind ap Jiysis mindek siŋak kongim yimi, nup “Tep” aŋgak.

¹⁷ Kun gek niŋiy, Jiysis aŋgak, “Yand aŋgniŋbiyn-eŋ; bi onep wanjrem ak suj ayip aŋgiy niŋbiyn ak pen; bi onep anjip ak akay? ¹⁸ Bi gunap yeneng ma opay? Bi par okok nimb ak nep apiy, Gor nup tep aŋgip aŋgak.”

¹⁹ Kun aŋgiy, bi kun anup aŋgak, “Jiysis yip gek, suj ayniŋgamb aŋgiy gos ak niŋban rek, nip gen suj ayip nen, amnoŋ aŋgak.”

Gor Biyimb Diy Kond Mindeniŋgamb

(Mat 24:23-28)

²⁰ Pen bi Peresi gok, Jiysis nup aŋgyak, “Kiyŋ yomb key per kond mindpun ak ŋin akay rek apiy, chinup diy kond mindenigamb?”

Aŋgey, Jiysis aŋgak, “Biyomb biyimb diy kond mindenigamb apim kun ak, biyomb kiŋ gunap, biyimb miseŋ kond mindey niŋiy apay, ²¹ ‘Biyimb kond mindip biy, kond mindip bindoļ apay’ rek ma aŋniŋgambim. Yenen, nuk nimbip bak ay, kapkap kond mindenigamb aŋgak.”

²² Kun aŋgiy, binuk gok kuyip aŋgak, “Kisen ŋin bap, Bi bap Ņinuk nup niŋun aŋgiy, mapin nimbip ak, piŋiŋŋi nep ayniŋgamb ak pen, nup miseŋ ma niŋniŋgambim. ²³ Biyimb gunap mindip bindoļ, mindip biy aŋgey, minim kun ak niŋind apay aŋgiy, ma am piyow niŋnimimb.

²⁴ Yenen: Bi bap Ņinuk winiŋgamb ŋin ak, aňiňak diy, melik parsek gip rek ak, gakniŋ winiŋgamb. ²⁵ Pen biyimb miňiy mindpay gok, nup yiruk niŋiy ma dey; yiwr yomb yimb ak diy, kumiŋ tikjak semb biyoŋ ami, kisen tip ak winiŋgamb.

²⁶ “Nuk winiŋgamb ŋin kun ak, wosrey Nowa mindek ŋin ak, gak rek giniŋgamb. ²⁷ Biyimb gok tap ŋimbyiŋ, ŋiŋ ŋimbyiŋ, biyŋ penpen ŋiŋgiŋ gi mindyakniŋ, Nowa amyong apyongon siyip miŋgan sikind amdey, miňmon yomb sikerek ak pikiy, ŋiŋ wilik apiy, biyimb kun gok kuyip, maŋgiyek yiwiŋgdek kumyak.

²⁸ “Pen bi Lot mindek ŋin ak, Sodom Gomora biyimb gok kune tap ŋimbyiŋ, ŋiŋ ŋimbyiŋ, sikuim giyiŋ, tap wong giyiŋ, korip giyiŋ gi mindyakniŋ, ²⁹ Lot miňmon kun ak kirgiy, miňmon wikan bap key amnakniŋ, mon maŋlaj yomb yimb ak, semb biyoŋ nimb apiy, Sodom Gomora biyimb kuyip, maŋgiyek yin simbok amnak. ³⁰ Bi bap, Ņinuk winiŋgamb ŋin ak; Nowa mindyinjip ŋin ak sek, Lot mindyinjip ŋin ak sek gi mindyinjipay rek, gi mindenigambay.

31 “Ñin kun ak, biyimb korip ar biyon mindeninqiy gok, tap kiyk gok dining, korip miñgan ma amningiy. Pen biyimb wongday okok tanjeningiy gok, tap gunap dining, andkind korip ma amningiy. 32 Lot biynuk nup gak ar ak niñnimimb. 33 Pen biyimb key nep mindiy, mindrep giniñgayn aŋgningambay gok, mon key yinjap ak amningambay. Biyimb Jiysis ker minden, yip pikayniñg pikayniñgiy aŋgiy, yip kisen giniñgambay gok, biyimb yand yimb mindiy mey, perper mindeninqambay. 34 Nimbip aspiyn: ñin kun ak, bi omijal minj ar nokom bap, kineneñgayr ak; Gor bi bap nup diy, bap nup kirginiñgamb. 35 Pen biyn omijal biret jimniy gi mindeninqayr ak; bap diy, bap nup kirginiñgamb. 36 [Bi omijal wongday okok tanjeningayr ak; bap diy, bap nup kirginingamb aŋgak.]”

37 Kun aŋgek aŋgyak, “Biyomb. Minim aspan kun ak, akay kun giniñgamb?”

Aŋgey, Jiysis aŋgak, “Miñ miñgan, mon miñgan, kamb miñgan okok ma giningamb; miseñ nep namb siñak giniñgamb aŋgak.”

Bi Kor Niñep Bap Biy Kajil Bap

18 ¹Jiysis binuk gok, yiruk ma niñniñgiy, Gor nup aŋgniñgiy nep mindeninqiy aŋgiy, kuyip minim bap paydoj ay aŋgak: ²“Miñmon bap, biyomb kor niñep bap mindeninqamb. Pen bi kun ak, Gor nup gosimb ak ma niñiy, biyimb gok kuyip simb ma niñniñgamb. ³Biyn kajil miñmon kun ak nimb bap, pernep apiy nup aŋgniñgamb, ‘Bi ñañgep yand ak, minim chirup ak niñnimin aŋgniñgamb.’ ⁴Kun aŋgniñgamb ak pen, biyomb kor niñep kun ak, minim nup ak ma diningamb. Ma dek, nup ap minek minek aŋgnij gek gek, kisen biyomb kun ak aŋgniñgamb, ‘Yand Gor nup, gosimb ak ma niñiy, biyimb gok kuyip, simb ma niñiy gipiyn ak pen; ⁵biyn kajil biy minek minek ap aŋgek aŋgak, yip yiruk giningamb nen, kor kun ak niñnim aŋgniñgamb.’

⁶“Bi yikop biyimb simb ma niñep ak, kun gak ak pen; ⁷⁻⁸Gor ma giningamb aŋgiy niñbim? Akañ pen, takiy mindiy giningamb aŋgiy niñbim? Mer! Nimbip aspiyn: biyimb nuk key niñiy dak gok kuyip, timey giyakniñ, pumbnamb kisyimken nup aŋgniñginy mindpay rek, per ma kond mindeninqamb; aŋgniñgambay rek niñiy giningamb aŋgak.”

Bi Peresiñ Bap Takes Dep Bap

⁹Pen chin mind tep gipun; biyimb gunap, mind tep ma gipay aŋgyak rek, kuyip minim bap paydoj ay aŋgak, ¹⁰“Bi Peresiñ bap, bi takes diyingip bap Gor nup aŋgniñginy, Gor aŋgniñep korip ak amnirik. ¹¹Bi Peresiñ ak namb nuk okok nep, Gor nup lotiw giy aŋgak, ‘Nip tep yimb aspiyn. Yand bi gunap gipay rek; biyn siy, tap siy, tap timey okok ma gipiyn. Yand bi takes dep biy rek mer. ¹²Wiyk minek minek lotiw minden

angiy, per ñin omijal tap ma ñimbiyn sek. Per tap yand onep wanjrem ak diying, nip nokom bap ñiy, yand onep anjip ak nep dipiyn aŋgak.’

13 “Pen bi takes dep ak, keykey siqbikdoŋ jiy kuyangiy mindiy, gos kunjay niŋiy aŋgak, ‘Gor. Yand bi tap siy tap timey gipiyn ak, yip simb niŋnimin aŋgak.’

14 “Nimbip aspiyn: Gor bi takes dep ak kun aŋgek niŋiy, nup diy, bi suŋ-tep yimb mindpiyn aŋgak ak nup ma dak. Yenen: biynimb yimb kiyk key dand aranimbay gok, Gor gek apyap pikniŋgambay. Pen biyimb, Gor Biyomb mindip angiy, pirikiy, kapkap mindenŋgambay gok; Gor gek yimb mindenŋgamb aŋgak.”

Jiysis ñapan Sikoy Gok Kuyip Bilesiyim Gak (Mat 19:13-15; Mak 10:13-16)

15 Biynimb gok Jiysis ñapan chinup gok bilesiyam gaŋ angiy, dand apey, bilesiyam gakniŋ, binuk gok, biynimb kun gok kuyip niŋchikiy aŋgyak.

16 Kun geyak, Jiysis ñapan sikoy gok suk aŋgek wiyakniŋ, binuk gok kuyip aŋgak, “Yenen kun apim? Ñapan sikoy gok kirgem, yip ker wiyaŋ. Gor nup dipay mey; ñapan sikoy kun gok rek. 17 Ñapan sikoy gok, Gor minim ak kun kun giy mindip aŋgey niŋiy, kasek dipay. Kun ak nimbiŋ niŋind aspiyn; biynimb ñapan sikoy yip gosimb niŋbay rek niŋningambay gok, Gor kuyip diy, kond mindenŋgamb; biynimb yikop gok kuyip kirgininŋamb aŋgak.”

Jiwda Biyomb Bap Tap Kunjay Mindek (Mat 19:16-22; Mak 10:17-22)

18 Jiwda biyomb bap, Jiysis mindek ak apiy aŋgak, “Tiysa nand bi tep yimb. Yand yergen, Gor gek per mindenŋgayan?”

19 Angek, Jiysis aŋgak, “Biynimb gunap tep ma mindpay; Gor nuk nep mey, bi tep yimb mindip. Kun ak gos yerip niŋiy, yip bi tep yimb apan?

20 Pen nand Gor low minim ak niŋban: ‘Biyn siy bi siy ma ginimimb. Chip ma ñaŋgnimimb. Tap siy ma dinimimb. Yesek ma aŋgnimimb. Nap nanim minim aŋgnimiy ar ak nep niŋiy, kindik ginimimb aŋgip’ aŋgak.”

21 Angek, bi kun ak aŋgak, “Yand ñiskoy miŋ tikiy, low minim ar kun ak kindik gi dap dap, miñiy ñin biy, kindik ginep mindpiyn aŋgak.”

22 Jiysis minim kun ak niŋiy aŋgak, “Tap nokom bap nep ma gipan. Tap nak gok maŋgiysek yokiy maniy diy, biynimb yimgeprek gok kuyip ñiy mey; mindrep gep nand ak, mindenŋgamb Gor miñmon biyoŋ. Kun ak apiyen rek giy apiy, bi yand bap mindenimin aŋgak.”

23 Angek, nuk minim kun ak niŋiy, gospaŋ yimb ayak.

24 Gospaŋ ayek, Jiysis aŋgak, “Biynimb tap kuŋay mindip gok, kosyam yimb Gor nup gosimb niŋey, kuyip diy kond mindenŋgamb.

25 Kanj kamel gok, ñiw lekpay miŋgan ak amniŋ, kasek amniŋgiy rek

ayniŋgamb; pen biynimb maniy tap kiyk kuŋay mindip gok, kosyam yimb Gor nup gosimb niŋey, kuyip diy kond mindenŋgamb aŋgak.”

²⁶ Kun aŋgek, biynimb mindeyak gok aŋgyak, “Minim aspan kun ak, biynimb gunap Gor ker mindenjun rek ma ayip. Akaŋ yerip?”

²⁷ Aŋgey, Jiysis aŋgak, “Ar gunap biynimb giniŋgiy rek ma aŋniŋgamb ak pen; Gor nuk giniŋg, giniŋmuŋ rek nep mindip aŋgak.”

²⁸ Kun aŋgek, Piya aŋgak, “Niŋan! Korip tap chin gok maŋgiysek kirgiy, nip chiŋgiy nep tapun aŋgak.”

²⁹ Aŋgek, Jiysis kuyip aŋgak, “Nimbip niŋind aspiyn. Biynimb Gor biynimb nuk kuŋay diy kond mindonimuŋ aŋgiy; korip, biyŋ, numam, nop, nonim, ŋapan kiyk gok kuyip kirgey, Gor sakiy ma giniŋgamb.

³⁰ Miňiy mindpun ŋin namb biy, kuyip kond mind tep gek, tap kiyk gok, biynimb kiyk gok kuŋaynep mindenŋgamb. Pen ŋin kisen ak apek, nuk yip perper mindenŋgambay aŋgak.”

Yip Pikayniŋgambay Aŋgiy Tip Ak Aŋgak

(Mat 20:29-34; Mak 10:46-52)

³¹ Jiysis binuk onep wimiŋgan ak kuyip, dand gol okok amiy aŋgak, “Niŋim. Miňiy Jerusalem amoniŋgambun, Bi bap ŋinuk nup, wosrey Baybol buk ak tikiy aŋgyak rek giniŋgambay. ³² Nup di bi Jiwda mer gok, ŋin ar ak ayeniŋgambay, nup aŋgiwyiŋg, ŋiňloŋ aying, kiňuk giyiŋg, ³³ miň diy pikyiŋg, pisnep pikayniŋgambay. Pen minek omiŋal nokom mindiy, tip ak tikjakiy, kim mindenŋgamb aŋgak.”

³⁴ Pen kun aŋgek, binuk gok gos paŋgiyknimuŋ rek ma ayek, minim asap ar ak aŋgiy, ma niŋyak.

Jiysis Bi Windin Koy Gak Ak Gek, Windin Yimb Niŋak

(Mat 20:17-19; Mak 10:32-34)

³⁵ Pen kisen, am miňmon Jeriykow amjakyakniŋ, bi windin koy, maniy tap gok nen asimb aŋgyiŋgip bap, kinjen yomb gol siŋak bisiŋg mindeks ak mey; ³⁶ biynimb kuŋaynep minim aŋg pandikyakniŋ, biynimb gunap kuyip aŋgninijy aŋgak, “Yergispay?”

³⁷ Aŋgek aŋgyak, “Jiysis bi Nasaret nimb ak, apiy pandiksap aŋgyak.”

³⁸ Kun aŋgeyak, nuk suk yomb aŋgiy aŋgak, “Jiysis! Depiyt ŋinuk! Yip simb niŋan aŋgak.”

³⁹ Aŋgek, biynimb pandikeyak gok, nup aŋg giy aŋgyak, “Yenen kun aspan? Kapkap mindey aŋgyak.”

Kun aŋgyak ak pen, nuk kapkap ma mindeks, suk yomb aŋgyiŋg aŋgak, “Jiysis! Depiyt ŋinuk! Yip simb niŋan aŋgak!”

⁴⁰ Aŋgek, Jiysis niŋiy aland giy, biynimb gok kuyip aŋgak, “Poŋind yep maŋ siŋbiy wim aŋgak.”

Aŋgek, poŋind apeyak aŋgak, ⁴¹ “Nip yerginim?”

Angek aŋgak, “Biyomb. Yip gey windin ak tip niŋjyn aŋgak.”

⁴² Angek, Jiysis nup aŋgak, “Yip geningamb, windin yimb niŋningayn aŋgiy gos niŋban ak, windin niŋjan aŋgak.”

⁴³ Angek, won kun anep windin niŋjy, Gor nup yimb ak dand aranyiŋ, Jiysis amnakniŋ, kindik gak. Biyimb manŋiysek Jiysis gak kun ak niŋjy, Gor nup yimb ak dand aranyak.

Sakiyas Yerer Gak

19 ¹⁻³ Pen miňmon Jeriykow namb kun ak, bi maŋ nep won bap, maniy tap nuk kujay mindyinjip ak mindek. Yimb nuk ak Sakiyas. Nuk bi takes dep gok kuyip, manŋiysek kond mindyinjip. Jiysis pandikakniŋ, biyimb kujaynep ap niŋning geyak, Sakiyas bi maŋ won ak mey, Jiysis bi yerip rek ak niŋjyn aŋgiy, ⁴nind ami, mon bind bap tanaraniy, Jiysis apek tam bineŋ niŋmindek.

⁵ Jiysis pen ap, mon tan mindek kiňiŋ siŋak apiy, kuyongiy niŋjy, Sakiyas nup aŋgak, “Kasek lung yowan! Miňiy korip nand ak, am mindeningayn aŋgak.” ⁶ Angek, Sakiyas lung yapiy, miňmiň giyinj, Jiysis nup pojind korip nuk amnak.

⁷ Biyimb gok gak kun ak niŋjy, miluk yapek aŋgyak, “Bi kun ak am, bi tap siy tap timey gip korip ak, kining amjap aŋgyak.”

⁸ Pen kisen am, Sakiyas korip ak minim aŋg mindyinj, Sakiyas Jiysis nup aŋgak, “Biyomb. Nand niŋjan! Miňiy tap yand gok bilok pis ak ay, pis ak biyimb simbgeprek gok kuyip ŋiniŋgayn. Yand nind tom giy, biyimb gunap tap kuyip siy dinik rek ayip gok, pen ŋiniŋj, tap nokom bap dinik rek, pen omijal omijal ŋiniŋgayn. Pen tap omijal siy dinik rek, pen ŋiniŋj, onep jiy ak ŋiniŋgayn. Kun giy, gi dam dam manŋiysek day paŋg diy, kirginiŋgayn aŋgak.”

⁹ Pen biyimb gok niŋmindyakniŋ, Jiysis Sakiyas nup minim ak aŋgiy aŋgak, “Bi biy nusind Ebrahim, Gor nup gosimb niŋak rek niŋimb ak mey; Gor miňiy nup diy, biyimb nuk yip korip jimňiy kinbay gok kuyip diy gip. ¹⁰ Yenen: bi bap ŋinuk wak ak, biyimb Gor ker mindpay gok kuyip diniŋg ma wak; biyimb nup ker ma mindpay gok kuyip diniŋg awak aŋgak.”

Bi Onep Wanjrem Ak Maniy Diyak (Mat 25:14-30)

¹¹ Pen biyimb kun gok, Jiysis mey, Biyomb per kond mindpun ak; Jerusalem amek, nup kiyŋ aŋgayon, chinup kond mindek, mindrep yimb giniŋgambun aŋgiy niŋyak.

Jiysis gos niŋyak kun ak key niŋjy, minim nind aŋgak ak niŋyakniŋ, minim bap sek paydoŋ ay aŋgak, ¹² “Bi biyomb mindep rek bap, kond mindep yand ak mindip amen, yip kiyŋ aŋgayek, andkind apiy, biyimb

miñmon yand guniy kuyip kond mindenim aŋgiy, miñmon paryomb okok amniŋgamb. ¹³Pen kisen amniŋgamb: nind bi nup woŋ giñiningambay onep wanjrem ak kuyip suk aŋgek apey, maniy yir omijał, omijał keykey bilok ŋiy aŋgniŋgamb, ‘Maniy ŋispbyn biy diy, woŋ biysniysi genimimb. Kisen yand tip ak winiŋgayn aŋgniŋgamb.’

¹⁴“Kun aŋgiy, amniŋgamb ak pen; biynimb miñmon nuk yip jimñiy gok, nup miluk niŋiy, bi gunap aŋgyokey kisen amiy, bi kond mindep ak nup aŋgniŋgambay, ‘Bi chinup kiyŋ aŋg ayning gispan biy, chin ma dinin̄gambun aŋgniŋgambay.’

¹⁵“Pen nup kiyŋ aŋgayek, tip ak andkind apiy, bi nup woŋ giñiniŋgambay gok kuyip, suk aŋgek apey aŋgniŋgamb, ‘Maniy ŋinik gok sikuim gi andik mandik giy; pen yerip yerip dipim?’ ¹⁶Aŋgek, bi nind winiŋgamb ak aŋgniŋgamb, ‘Biyomb. Maniy yir yip ŋinak omijał ak, sikuim gi andik mandik giy, pen yir ŋin jiwiy ak dipiyn aŋgniŋgamb.’

¹⁷“Aŋgek, biyomb ak aŋgniŋgamb, ‘Nand girep gipan. Tap sikoy ak ŋenik, woŋ girep ginak rek, miñiy miñmon dawin yomb onep wanjrem ak aŋgen, kond minden̄gamban aŋgniŋgamb.’

¹⁸“Bi namb ak apiy aŋgniŋgamb, ‘Biyomb. Maniy yir yip ŋinak omijał ak, sikuim gi andik mandik giy, pen yir onep mamind ak dipiyn aŋgniŋgamb.’

¹⁹“Aŋgek, biyomb ak aŋgniŋgamb, ‘Gipan kun ak rek, miñiy nip aŋgen, dawin yomb onep mamind ak kond minden̄gamban aŋgniŋgamb.’

²⁰⁻²¹“Pen bi nup woŋ giñemb bap apiy aŋgniŋgamb, ‘Biyomb. Yand nip niŋbiy. Nand bi kalrimey yimb. Biynimb gunap tap kuyip gok sikuim girep giy mer; pilgiy rek dipan. Tap woŋ kosyam giy yimbay gok, nand kilis giy nep ŋimban. Kun ak yand nip pirikiy mey, maniy yir yip ŋinak omijał ak, yikop dam tiwning ayen mindek, miñiy dand opiyn aŋgniŋgamb.’

²²“Aŋgek, biyomb ak aŋgniŋgamb, ‘Minim nak apan ak tungandikiy, nip key kor giniŋgayn. Yip bi timey yimb, biynimb tap kuyip gok sikuim girep giy mer; yikop diy, tap woŋ kosyam giy yimbay gok, nand kilis giy nep, taw piliŋ dipan apan kun ak; ²³yenē maniy yip ak diy, dam beŋ ayey, andkind apiy siŋŋiy gunap sek ma dipiyn aŋgniŋgamb.’

²⁴“Kun aŋgiy, bi yep maŋ siŋak minden̄gambay gok kuyip aŋgniŋgamb, ‘Maniy yir yip omijał ak piliŋ diy, bi maniy yir ŋin jiwiy mindip ak nup ŋim aŋgniŋgamb.’

²⁵“Aŋgek aŋgniŋgambay, ‘Biyomb. Nuk maniy yir ŋin jiwiy ak, di mindip aŋgniŋgambay.’

²⁶“Aŋgey aŋgniŋgamb, ‘Nimbip aspiyn. Per biynimb tap kiyk kuŋay mindip gok, gunap sek dipay; pen biynimb tap kiyk siskoy mindip gok, gey pisnep yap amimb. ²⁷Pen biynimb, ‘Kiyŋ kun ak chin ma dinin̄gambun aŋgiy, miluk niŋbay gok kuyip am dand apiy, windin yirik ar yip siŋŋiy, ŋaŋg aynimimb aŋgniŋgamb’ aŋgak.”

Jiysis Nup Kiyŋ Gok Kuyip Gipay Rek Giyiŋ Dand Jerusalem Amniyak
(Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Jon 12:12-19)

²⁸ Jiysis kuyip minim kun ak aŋgiy, binuk gok yip Jerusalem amnun aŋgiy, nuk nind giy, ²⁹ am am, Oliyp pir miñmon Betpasiy-Beteniy gol sirjak amjakiy, binuk omijał kuyip aŋgyokiy angak, ³⁰ “Miñmon wikan bindoŋ amiy niŋniŋgayr; dongiy marip biyimb ma dand tapay bap, tiwningayey mindenŋgamb. Wisikiy dand winimiyr. ³¹ Pen biyimb gunap apiy aŋgniiŋgiy, ‘Kanj dongiy chinup ak yenen wisik dand amjipiyr aŋgeningiy’ aŋgniiŋgiy, ‘Biyomb ak wong mindek aŋgyokamb, diniring opur aŋgniiŋgiy’ aŋgak.”

³² Kun aŋgek, amiy niŋrik: aŋgak rek nep mindek. ³³ Am miñ ak wisik girikniŋ, bi dongiy nop nimb gok apiy aŋgyak, “Dongiy marip chinup ak yenen miñ wisiksipiyr?”

³⁴ Angey aŋgrik, “Biyomb ak wong mindamb aŋgip ak mey, wisiksipur aŋgrik.” ³⁵ Kun aŋgiy, dongiy marip kun ak miñ wisikiy, ponjind dand Jiysis mindek ak amjakiy, chech kiyk band gunap tuŋjiwiy, di dongiy ar ak ay, Jiysis nup di ar kun biyoŋ ayer bisgak.

³⁶ Bisgiy, lor ar ak amnakniŋ, biyimb gok, chech tap okok dap lor ar kun ak ayakniŋ, tawyiŋ tawyiŋ amnak. ³⁷ Am am, Jerusalem maŋ maŋ gakniŋ, Oliyp dum kinjeŋ kuyaŋgipay tip ak, biyimb nuk gok kuŋaynep, nup miñmiñ yimb giyŋ, tap yerip yerip gak gok gos ak niŋiy, suk yomb aŋgiŋg, Gor nup yimb ak dand aranying, ³⁸ aŋgyak:

“Gor kiyŋ yomb chinup aŋgyokamb wip biy, chinup kond mindrep giniŋgamb.

Chinup direp yimb gip kun ak, yimb nup dand yiŋ ar biyoŋ aranjuŋ aŋgyak.”

³⁹ Kun aŋgyakniŋ, bi Peresiy gunap namb kun okok mindeyak gok, Jiysis nup aŋgyak, “Tysa. Biyimb nak gok kuyip aŋ gey, kun ma aŋyaŋ aŋgyak.”

⁴⁰ Angeyak, Jiysis aŋgak, “Nimbip aspiyn; kun ak ma aŋgeningambay, Gor kamb gok gek, minim aŋgniiŋgambay aŋgak.”

Jiysis Jerusalem Niŋiy Siy Aŋgak

⁴¹ Jiysis Jerusalem maŋ maŋ giyŋ, dawin yomb kun ak niŋiy, siy ŋiŋg tik dam yokiŋg aŋgak, ⁴² “Miñmon Jerusalem. Nimbip simb yimb niŋsipyen. Nimbip di Gor yip jimniŋg winik ak niŋbikip rek, tep yimb gipkip! Pen ma niŋiy, windin koy rek mindpim! Gor nimbip ker apek ma dipim rek, ⁴³ kisen bi gunap ap dawin yomb nimbip biy, ŋiluk ay kus kus gi mindiy, ⁴⁴ pisnep gi timey yimb gey, wong waryi, minj, korip, tap gunap ma yimb mindenŋgamb aŋgak.”

Jiysis Gor Aŋgniiŋep Korip Miŋgan Ak Amnak
(Mat 21:12-17; Mak 11:15-19; Jon 2:13-22)

⁴⁵ Kun aŋgiy, nuk Gor aŋgniiŋep korip ak amiy, biyimb sikuim geyak gok kuyip, aŋg mis yokiŋg aŋgak, ⁴⁶ “Baybol buk tikiy aŋgyak, ‘Korip

yand ak, yip aŋgnijep korip ak mindip aŋgyak' ak pen, nimb sikyim gem gem, biynimb tap siy diy, ap kapkap kinbay korip bap rek ayip aŋgak."

⁴⁷Pen Jiysis minek minek, ap Gor aŋgnijep korip miŋgan ak, biynimb gok kuyip minim aŋgnijengip. Bi Gor nup tap simboŋgep yomb gok, bi low tiysa gok, bi minim tungsikep gok nup pikayun aŋgiy, gos nokom niŋyak ak pen, ⁴⁸biynimb maŋgiysek minim tep nup ak niŋjun aŋgiy, yiňrimey yimb geyak, minim bap aŋgiy nup pikayningiy rek ma ayak.

Nip An Aŋgek Kun Girapan
(Mat 21:23-27; Mak 11:27-33)

20 ¹Pen ñin namb kun siŋak, Jiysis Gor aŋgnijep korip miŋgan ak amiy, nuk biynimb di Gor yip jimniy ayningamb minim tep ak aŋgnakni, bi Gor nup tap simboŋgep yomb gok, bi low tiysa gok, bi minim tungsikep gok apiy, ²nup aŋgyak, "An nip aŋgek, ap Gor aŋgnijep korip biy, biynimb gok kuyip yuk yokying, minim aŋgnijeng girapan?"

³Aŋgey aŋgak, "Yand nimbip pen, aŋgnijep bap aŋgnijeng gispiyn. ⁴Jon biynimb gok kuyip ñiŋg pikñak ak, gos nuk key niŋiy gak akaŋ, Gor aŋgek gak?"

⁵Aŋgek, kiyk key aŋgnij aŋgnij giy aŋgyak, " 'Gor aŋgek Jon biynimb gok kuyip ñiŋg pikñak aŋgon,' nuk aŋgnijengamb, 'Kun ak minim nup ak, yenen ma niŋbim aŋgnijengamb.' ⁶Pen Jon gos nuk key niŋiy, biynimb gok kuyip ñiŋg pikñak aŋgon, biynimb guniy, Gor aŋgek apiy gek niŋbay rek, chinup kamb jiw pikayningambay aŋgyak."

⁷Kun aŋgiy, Jiysis nup aŋgyak, "Jon ap biynimb gok kuyip minim aŋgnij, ñiŋg pikñiy gak ak, chin ma niŋbun. Gos nuk key niŋiy gak akaŋ, Gor aŋgek gak aŋgyak."

⁸Kun aŋgey, kuyip aŋgak, "Nimb yip pen ma aŋgnimbim rek, yand pen; an aŋgek ap gispiyn ak, nimbip ma aŋgniniŋgayn aŋgak."

**Jiwda Biyomb Gok Bi Gor Wong Giňiňgipay Gok Timey Giyak Rek,
Ñinuk Nup Kunep Giniňgambay Aŋgiy Paydoŋ Ay Aŋgak**
(Mat 21:33-46; Mak 12:1-12)

⁹Pen Jiysis kuyip paydoŋ ay aŋgak, "Bi bap wayn woŋ ak gi yimi, biynimb woŋ nup giniňgambay gunap kuyip aŋgay, nuk am miňmon paryomb okok mindenňgamb. ¹⁰Pen wayn maŋgiy pik giniňgamb ñin ak, binuk bap aŋgyokiy aŋgnijengamb, 'Am aŋgey, wayn maŋgiy yip gunap ñey, dand winimin aŋgnijengamb.' Aŋgek amjakek, biynimb wayn woŋ gi mindenňgambay gok, nup pik pik ay, yikop aŋgyokey andkind winiňgamb. ¹¹Kun gey, bi wayn woŋ nop nimb ak, bi bap pen aŋgyokek amniňgamb. Pen nup kunep pik pik ay, yikop aŋgyokey andkind winiňgamb. ¹²Kun gey, bi kisenimb bap aŋgyokek amjakek, nup tapin yimb pikiy, lipiňg dam mis akyan yokniňgambay.

¹³“Kun geniŋgambay, bi wongday nop nimb ak, Ņi mapin yand ak yoken, minim aŋgeniŋgamb niŋniŋgambay aŋgiy, yokniŋgamb. ¹⁴Yokek amjakek, biynimb wayn wong gi mindenigambay kun gok aŋgniniŋgambay, ‘Ni wip biy, nop wayn wong ak, nuk dinimuŋ rek ayip. Nup pisnep pikay, chin dun aŋgniniŋgambay.’ ¹⁵Kun aŋgiy, nup lipiŋ dand mis okok ami, pisnep pikayey kumningamb. Pen kun geniŋgambay, bi wongday nop nimb ak kuyip yerginiŋgamb? ¹⁶Nuk apiy, biynimb kun gok kuyip pikay, wongday kun ak biynimb gunap kuyip pen aŋgek, kond mindeniŋgambay aŋgak.”

Jiysis kun aŋgek, biynimb niŋmindeyak gok aŋgyak, “Mer! Chinup Jiwsda biynimb kun ma ginimuŋ. Biynimb kisenimb gok aŋgek, ma kond mindeniŋgiy aŋgyak.”

¹⁷Aŋgeyak, kuyip niŋkuskus giy aŋgak, “Baybol buk ak, minim kun ak rek tikiy aŋgyak:

‘Bi korip gep gok, kamb bap tep ma gek kirgiyak ak pen, miňiy korip sap namb yomb biyaŋ ak piŋiyňi mindip aŋgiy’ tikyak.

¹⁸“Biynimb kamb ar kun ak apyap pikniŋgambay gok, tapin nep pikniŋgamb. Pen kamb kun ak puŋjiw apyapiy, biynimb aybirikniŋgamb gok, pisnep piksimbjakningamb aŋgyak.”

¹⁹Jiysis kun aŋgek, “Chinup nep asap aŋgiy,” bi low tiysa gok sek, bi Gor nup tap simbongep yomb gok sek nup kor gun aŋgiy niŋyak ak pen; biynimb kuŋaynep niŋmindeyak niŋiy, pirikiy kirgiyak.

Rom Biyomb Siysa Nup Takes Pikjun Akaŋ Mer Aŋgyak (Mat 22:15-22; Mak 12:13-17)

²⁰Pen minim aŋgak gok niŋiy, nup yergiy dand kor amjun aŋgiy, am biynimb gunap kuyip mimuŋ giy aŋgyak, “Nimb biynimb tep rek silok ay, am tom giy, nup minim gunap aŋgem, pen yerip aŋgonimur niŋiy, nup dand gapman kor yomb ak amniŋgambun aŋgyak.” ²¹Kun aŋgey, nup am aŋgniniŋ aŋgyak, “Tiysa. Chin niŋbun; yip yerip gos niŋniŋgambay aŋgiy minim key gunap ma apan; biynimb gok kuyip Gor minim aŋgniniŋ akaŋ, yerip aŋgnin, yipund giy nep apan. ²²Kun ak yerginjun. Rom gapman biyomb Siysa nup, takes pikjun akaŋ, mer?”

²³Kiyk yesek tom giyak kun ak, Jiysis key niŋiy, kuyip aŋgak, ²⁴“Maniy takes pikpay kun ak bap yip diňem niŋiy aŋgak.” Aŋgek, diňey niŋiy aŋgak, “Maniy bak ak, kawnan an ker mindiy, yimb tikyak kun ak, an yimb ak mindiy gip?”

Aŋgek aŋgyak, “Siysa kawnan ak mindiy, yimb nuk ak mindiy gip aŋgyak.”

²⁵Angey, kuyip aŋgak, “Kun ak Siysa yip ginimimb aŋgip gok, nup ginimimb; Gor yip ginimimb aŋgiy niŋimb gok, nup ginimimb aŋgak.”

²⁶Pen minim aŋgak kun ak, kiyk niŋey, miker nup bap, dinimuŋ rek ma ayek, wal aŋgyak. Bi gos tipangiy niŋiy aŋgip aŋgiy, pen minim gunap ma aŋgiy, minim gomb pisnep kurgak.

Biynimb Kumiy Tip Tikjakpay Akaŋ Angyak
(Mat 22:23-33; Mak 12:18-27)

²⁷ Biynimb gunap, biynimb kumiy ma tikjakpay aŋgiy, gos ak niŋyipay. Biynimb kun gok kuyip, “Sanjiwsiy biynimb” aŋgyipay.
²⁸ Kiyk gos kun ak niŋyipay rek, ap Jiysis nup nembnemb giyŋ angyak, “Tiysa. Bi Gor minim aŋgep Mosis; minim bap chinup tikiy aŋgak:

‘Bi bap biyn diy, ŋapan tikiy mer yikop kumeningamb, numam nuk bap pen, biyn kun ak diy, ŋapan nup ak aŋgiy tikniŋgamb aŋgak.’

²⁹ Kun ak, bi kiňiŋ sek onep ar ak mindeniŋgambay; numam nind ak biyn diy, ŋapan tikiy mer; yikop kumningamb. ³⁰ Kumek, numam namb pen, biyn kun ak diy, kunep ŋapan tikiy mer; yikop kumningamb. Kun gek, numam namb ak pen diniŋgamb. ³¹ Ak kunepe ŋapan tikiy mer; yikop kumniŋgamb. Kun gi dam dam, numam onep ar ak maŋgiysek ŋapan tikiy mer; yikop kumningambay. ³² Kisen biyn kun ak kunepe kumningamb. ³³ Pen kumiy tikjakningambay apan ak, biyn nokom binuk di onep ar ak ayningamb kun ak, kisen an ker mindeniŋgamb aŋgyak.’

³⁴ Aŋgey, Jiysis kuyip aŋgak, “Miňiy mindpun ŋin biy, biyn gok bi dipay; bi gok biyn dipay. ³⁵ Pen Gor biynimb nuk gok kumiy tikjakiy, biyn gok bi ma diningambay; bi gok biyn ma diniŋgambay. ³⁶ Pen tip ak ma kumningambay; Gor ŋi paň nuk gok mindiy, enjol nuk gok per mindpay rek mindeniŋgambay. ³⁷ Biynimb kumiy tikjakpay minim ak, Mosis kunepe aŋgiy tikak ak niŋbun. Gor mon bind maŋlaj gek namb ak mindiy, basind nind kumyak gok yimb aŋgiy, Mosis nup aŋgak, ‘Yand Gor yesek bap mer; Ebraham, Aysek, Jekop Gor kiyk yand mindpiy aŋgak.’ ³⁸ Biynimb nind kumyak gok, ‘Gor kiyk mindpiy’ aŋgak rek chin niŋbun; biynimb kim mindpay akan, kumbay gok Gor niŋimb, maŋgiysek kim mindpay.’ ³⁹ Jiysis kun aŋgek, bi low tiysa gunap aŋgyak, “Tiysa. Minim yipund giy nep aspan aŋgyak.” ⁴⁰ Minim aŋg tep gak kun ak pirikiy, kisen minim gunap nup ma aŋgninyak.

Yip Yenen Kiyŋ Yomb Key Yimb Ak Ma Apay Anġak
(Mat 22:41-46; Mak 12:35-37)

⁴¹ Pen Jiysis kuyip aŋgak, “Biynimb gok, Kiyŋ yomb key yimb ak nup, Depiyt Biyomb nuk aŋgninyi ak pen; yenen nup Depiyt tik dand amiy apiy gek, tikpay ŋi ak nep apay. ⁴² Depiyt nuk key, Kiyŋ yomb key yimb ak nup minim aŋgiy, Baybol buk day ‘Sam’ apay ak tikiy aŋgak:

‘Biyomb Gor, Biyomb yip ak nup aŋgip, “Nand ŋin yipund kind yip okok mindiy, ⁴³ mind dand amiy, biynimb nip alemb alemb ŋimbay gok kuyip, tomb beŋ nand okok ayen, tawbirikningamban aŋgip” aŋgiy’ tikak.

⁴⁴Pen Depiyt Kiyŋ yomb key yimb ak nup, Biyomb yand aŋgak kun ak, yeneng nup Depiyt ŋinuk ak nep apay aŋgak.”

Bi Low Tiysa Gok Mind Tep Ma Gipay Aŋgak
(Mat 23:1-36; Mak 12:38-40; Luk 11:37-54)

⁴⁵Pen biynimb gok niŋmindyaknij, Jiysis binuk gok kuyip aŋgak,
⁴⁶“Nimb bi low tiysa gok gipay rek ginimimb rek ayip ak, niŋrep yimb
 ginimimb. Kiyk gipay ar ak, okok tanjgon yimb chinup anep aŋgyaŋ aŋgiy,
 chech paryomb gok yimiŋ, nan-gep korip ak amiŋ, biyomb bispay ar ak
 bisgiy, tap yomb ŋimbay ŋin ak, am biyomb bisgiŋiy tip ak dipay. ⁴⁷Pen
 biyŋ yandiw gok korip tap kuyip okok, chinup nimb tikaŋ aŋgiy lip lip
 giyŋ, Gor nup aŋgnisipun aŋgiy, minim paryomb yesek yesek ar gok
 apay. Kun gipay ak, kisen yiur yomb key yimb ak, diningambay aŋgak.”

Biyn Kanil Ak Opriyŋ Ŋak
(Mak 12:41-44)

21 ¹Jiysis Gor aŋgniŋep korip miŋgan ak, am mindiy niŋjak: biynimb
 maniy sek gok, maniy gunap dap kes opriyŋ aŋyipay miŋgan ak
 yokeyak. ²Pen biyŋ yandiw simbgeprek bap, maniy likaŋsek sikoy omiŋal
 ak dap yokak. ³Yokek, Jiysis niŋy aŋgak, “Nimbip niŋind aspiyn. Biynimbi
 gunap maniy siskoy yokpay; biyŋ yandiw simbgeprek biy, maniy nuk yomb
 yimb ak yokip. ⁴Pen biynimb gunap, maniy kiyk kuŋaynep mindaknij
 opriyŋ ŋimbay; biyŋ yandiw simbgeprek biy, maniy nuk mindip rek
 maŋgiysek yokip. Tap taw niŋnimun bap ma mindip aŋgak.”

Gor Nup Aŋgniŋep Korip Ak Timey Giningambay Aŋgak
(Mat 24:1-2; Mak 13:1-2)

⁵Pen binuk gunap aŋgyak, “Gor aŋgniŋep korip biy, kamb tep tep
 tap okok dand apiy giyak ak, tep yimb mindip aŋgyak.” Kun aŋgey,
 Jiysis kuyip aŋgak, ⁶“Kun apim ak pen, kisen tap tep niŋsipim kun gok
 ma mindingamb. Amiybi miŋmon okok nimb gok apiy, maŋgiysek
 tungwaning diyokey, kamb bap, kamb bap ar ak ma mindingamb
 aŋgak.”

Kisen Miker Giniŋgamb
(Mat 24:3-14; Mak 13:3-13)

⁷Angek, nup aŋgniŋy aŋgyak, “Tiysa. Tap kun ak ŋin akay rek
 kun giningamb. Pen tap yerip rek ak gek niŋy, miŋy giniŋ gisap
 aŋgniŋgambun aŋgyak.”

⁸Angey, Jiysis kuyip aŋgak, “Niŋrep ginimimb! Biynimbi kuŋaynep ap
 tom giy, yimb yip ak diy aŋgniŋgambay, ‘Yand nep aswiyn. ŋin yomb ak
 wip aŋgniŋgambay.’ Kun aŋgey, niŋind apay aŋgiy ma niŋnimimb.

9 “Pen miñmon wikan gunap tikjakiy, miñmon wikan gunap yip penpen giniñgambay; miñmon wikan gunap kiyk keynep penpen gey niñiy, ñin kisen apay ak wining gakniñ gispay aنجiy, ma piriknimimb. Ñin kun ak kisen winiñgamb aنجak.”

10 Kun aنجiy, kuyip aنجak, “Miñmon gunap, miñmon gunap yip penpen giniñgambay. Biyomb gunap layn nuk gok tikjakiy, biyomb gunap layn nuk gok yip penpen giniñgambay. 11 Miñmon okok kuñaynep monmon yomb diy, yiwan yomb giy, miñak yomb giy giniñgamb. Tap semb ar biyon gok key kindik nimb ayek, pirikep rek ayniñgamb.

12 “Pen tap kun gok kisen kun giniñgamb; nind yip ker mindpim rek, nimbip timey giniñgambay. Nimbip kor giniñ, dand Jiwda nan-gep korip ak amiy, kor giy, kalambis ay, dand gapman biyomb kor ak amningambay. 13 Nimbip giniñgambay kun ak, minim tep yip ak miseñ aنجñinimimb rek ayniñgamb. 14 Pen minim yerip rek aنجjun aنجiy, nind ma piyow niñnimimb. 15 Yand key nimbip gos tep ñen, aنجñimbikniñ, kiyk niñey diyokek rek ma ayniñgamb.

16 “Pen nap, nanim, namam, buñgiy nimb, biynimib nimb key gok mimuñg giy; nimbip gunap pisnep pikayniñgambay. 17 Yip dipim rek, biynimib mañgiysek nimbip miluk niñningambay. 18 Pen jun kas nimbip bap ma kurginiñgamb. 19 Yip chiñgiy nep mindiy mey; perper mindeniñgambim.

Dawin Yomb Jerusalem Biy Gi Timey Giniñgambay Aنجak

(Mat 24:15-21; Mak 13:14-19)

20 “Pen amiybi gok ap, Jerusalem kus kus giyakniñ; mañ mindip Jerusalem timey giniñgambay aنجiy, 21 biynimib Jiwdiya mindeniñgiy gok, pirik miñmon yirik okok amniñgiy. Biynimib Jerusalem mindeniñgiy gok, pirik mis amniñgiy. Pen biynimib mis okok mindeniñgiy gok, dawin yomb miñgan biyañ ma amniñgiy. 22 Yenen: Gor nup kirpay rek, ñin kun ak, Baybol buk tikiy aنجyak aنجyak rek nep giniñgamb. 23 Pen biy ñapan koñgiy mindeniñgambay gok sek, biy ñapan tiy ñeningambay gok sek kuyip, miker yomb giniñgamb. Gor Yisrel biynimib gok kuyip, miker yomb ñinim aنجiy, miñmon biy gi timey yimb giniñgamb. 24 Biynimib gunap kuyip, baynat diy piñiy ayniñgambay; biynimib gunap kuyip miñ ay, dand miñmon gunap amningambay. Pen biynimib Jiwda mer gok, dawin yomb Jerusalem timey gi mindey mindey, Gor kuyip ñin aنجayak ak pandikek nep, kirgiñiñgambay.

Bi Bap Ñinuk Melik Sek Winingamb

(Mat 24:29-31; Mak 13:24-27)

25 “Pen pumb ak key yimb ay, takin ak key yimb ay, gap gok key yimb ay giniñgamb. Ñinj siy pañg apiy giw yomb aنجek, biynimib miñmon

kind kind maŋgiyek gospar aying, gos kuŋaynep niŋningambay.

²⁶Tap semb ar biyoŋ mindip gok, okok nimb okok nimb gek, miňmon biy yerginiŋ gisap aŋgiy, jel pirikiy, gos tikek apek, kumemb rek ayniŋgamb. ²⁷Nind kun geniŋgamb, kisen Bi bap Ņinuk semb biyoŋ nimb Nop kilis ak diy, melik tep nuk ak sek winiŋgamb. ²⁸Tap aspiyn biy kisen gakniŋ, Biyomb chinup tungasik diniŋgamb ak, maŋ mindip winiŋgamb aŋgiy, niŋmindenimimb aŋgak.”

Mon Kiyaw

(Mat 24:32-35; Mak 13:28-31)

²⁹Jiysis kun aŋgiy, minim bap tikdam ay aŋgak, “Mon kiyaw ak sek, mon yikop gunap sek silup ayek niŋiy, ³⁰miňiy pumb ayniŋ gisap aŋgiy niŋbim. ³¹Kun ak rek, tap apiyn gok gakniŋ aŋgniŋgambim, ‘Gor biyimb diy kond mindingamb ŋin ak, maŋ asaw aŋgniŋgambim.’ ³²Biyimb mindingambay ŋin kun ak, ma kumniŋgambay; kim mindyakniŋ, tap aspiyn gok maŋgiyek gek niŋniŋgambay. Niŋind yimb apiyn. ³³Semb ar biyoŋ sek, mankumb biy sek kurginiŋgamb; pen minim yand ak ma kurginiŋgamb.

Jiysis Aŋgak “Niŋrep Giy Mindenimimb Aŋgak”

³⁴“Pen niŋrep ginimimb. ŋiŋ kilis tap gok kuŋay ŋimbiy, sikuim, simiy yiŋ chendbil, tap man ar biy nep gos niŋmindenigambim; ŋin kun ak apiy, nimbip yakir tap gok gon ayey dip rek ak diningamb.

³⁵Akniy nep ma giniŋgamb; biyimb miňmon kiňiŋ waŋjin omiŋal ak mindpay rek maŋgiyek giniŋgamb. ³⁶Kun ak niŋrep ginimimb. Gor nup aŋniŋyiŋ nep mindem mey; tap kun gok gakniŋ, nimbip kond mindek, kim amiy, am Bi bap Ņinuk windin yirik ar ak mindingambim aŋgak.”

³⁷⁻³⁸Jiysis ŋin kaw kun ak, am Gor aŋnijep korip miŋgan ak mindiy, biyimb gok kuyip minim aŋgñiŋgip. Kiyk minim nup niŋun aŋgiy, maynamb yimb tikjakiy, Gor aŋnijep korip ak amyiŋgipay. Pen kisyim waknij, Jiysis nuk am miňmon Oliy dum kinyingip.

Jiwdas Jiysis Nup Ŋaŋgyaŋ Aŋgiy Mimung Gak

(Mat 26:1-5; Mak 14:1-2, 10-11; Jon 11:45-53)

22 ¹Jiwda ŋin yomb biret yiys sek ma ŋimbay ŋin ak, maŋ maŋ wak. ŋin yomb kun ak, enjol bap, Yijip biyimb kuyip pikaying, Yisrel biyimb kuyip niŋiy kirkak ak mey, “Pasopa” apay.

²Pasopa ŋin yomb kun ak maŋ gakniŋ, Gor nup simborjep biyomb gok sek, bi low tiysa gok sek Jiysis nup Ŋaŋgun aŋgyak ak pen, biyimb gok kuyip pirikiy, yergiy Ŋaŋgun aŋgiy, aŋgnijemideyak.

³Aŋnij mindyakniŋ, Seytan, Jiysis binuk Jiwdas, Yiskariyot nup molik sikak. ⁴Sikek, nuk am Gor nup simborjep biyomb gok sek, Gor aŋgnijep

korip kond mindyinqipay poliys biyomb gok sek mindeyak ak amiy aŋgak, “Jiysis nup kayn gi dand amen, nup pikayninggambim aŋgiy minim ak kuyip aŋgñak.”⁵ Aŋgñek, kuyip tep gakniŋ, nup aŋgyak, “Nip maniy ñiniŋgambun aŋgyak.”⁶ Aŋgeyak mey; nuk Jiysis biynimb gok yip ma mindonimur won ak, nup kayn gi dand amiy, biyomb gok kuyip ñinim aŋgiy, kond mindek.

Pasopa Tap Ak Ñiŋning Gayrep Giyak
(Mat 26:17-25; Mak 14:12-21; Jon 13:21-30)

⁷Pen biret yiys sek ma ñimbay ñin kun ak apek, siypsiyp ñiluk pik Gor nup simbong ñiŋjun aŋgiy, ⁸Jiysis nuk Piyta yip, Jon yip kuyip aŋgyokiy aŋgak, “Nirmijay am Pasopa tap ñiŋninggambun gok gayrep genimiyr aŋgak.”

⁹Aŋgek aŋgrik, “Akay kun ginjur?”

¹⁰Aŋger aŋgak, “Nirmijay dawin yomb ak amiy niŋniŋgayr; bi bap ñiŋ mal dand openingamb. Nup namb pikiy, amnimur miŋgan okok amiy, ¹¹bi korip nop nimb kun ak nup aŋgnimiyr, ‘Tiysa nip aŋcip, Korip miŋgan akay, bi yand gok yip, Pasopa tap ñiŋninggambun aŋcip aŋgnimiyr.’¹² Aŋger, niripmijay dam korip miŋgan yomb cheya tap gok sek mindeninqamb ar biyon ak aŋgek, Pasopa tap ñiŋninggambun gok, miŋgan kun ak gayrep genimiyr aŋgak.”

¹³Aŋgek amiy niŋrik: aŋgak aŋgak rek nep mindek, Pasopa tap ñiŋning giyak gok gayrep gerik.

Jiysis Binuk Gok Kuyip Biret Wayn Ñak
(Mat 26:26-30; Mak 14:22-26; 1 Kor 11:23-25)

¹⁴Pen dungek wakniŋ, tap ñiŋniŋ, bi minim nup dand amemb gok yip ap bising kus kus giy, ¹⁵kuyip aŋgak, “Per gosimb yip wip ak, nimb yip Pasopa tap ñiŋniŋ gispun biy ñimbiy mey, kisen yiwr yomb dininggayn. ¹⁶Yenen: nimbipl aspiyn, kisen tip ak ma ñiŋniŋgayn; yikop nep minden minden, siypsiyp ñiluk per ñimbun junj ak miseŋ gek, Gor biynimb nuk diy kond mindeninqamb ñin ak nep, tap yomb ak ñiŋninggambun aŋgak.”

¹⁷Jiysis kun aŋgiy, ñiŋ wayn kap ak diy, Gor nup tep aŋgiy, binuk gok kuyip ñiŋing aŋgak, “Ñiŋ ñispiyn biy diy ñiŋnimimb. ¹⁸Pen nimbipl aspiyn: miňi ñin biy tikiy, ñiŋ wayn ak ma ñimben, Gor biynimb nuk gok kuyip diy kond mindeninqamb ñin ak winiŋgamb aŋgak.”

¹⁹Kun aŋgiy, biret ak kunep diy, Gor nup tep aŋgiy, tipaŋ kuyip ñiŋing aŋgak, “Mumbwak yip yiwr yomb giniŋgamb rek, nimbipl aspiyn. Ar kun ak biret biy diy, gos yip niŋyŋ ñiŋnimimb aŋgak.”

²⁰Pen tap ñimbdiy, wayn ñiŋ ak diy, kap miŋgan ak soŋgiy, kuyip ñiŋing aŋgak, “Likaň yip yapek kumen nep, Gor nimbipl biynimb yand aŋgiy, dinengayn aŋgak minim ar ak wos amninggamb ak mey; nimbipl ñiŋ wayn biy ñispiyn.

²¹“Pen niijim! Bi yip kayn gi dand amningamb ak yip bising mindpun.
²²Bi bap Ņinuk, Gor angak kinjeŋ ar ak kindik giy kumningamb ak pen;
 bi nup kayn gi dand amningamb anup, simb nijsipiyn anjgak.”

²³Jiysis kun anjek, binuk gok kiykaw nep “An rek kun giniŋgamb
 angiy,” pen anjek pen anjek gi mindeyak.

Binuk Gok Yand Biyomb Minden Angiy Penpen Angyak

²⁴Jiysis binuk gok “Nimb mer! Yand biyomb minden angiy,” kiykaw
 nep, key penpen anjg mindeyak. ²⁵Jiysis kuyip anjgak, “Gapman biyomb
 Gor ker ma mindpay gok, biyimb gok kilis giy kond mindiŋ apay,
 ‘Kuyip direp yimb gipun apay.’ ²⁶Pen nimb kun ak rek ma ginimimb.
 Biyomb nimb gok, ūi paranj rek mindenŋgiy; biyomb sikerek gok, bi
 woŋg giňemb rek mindenŋgiy. ²⁷Mankumb biy gipay miň ar ak, biyomb
 am bisgey, bi woŋg giňimbay gok, keňmaŋgiy tap kuyip gok marik gipay.
 Pen yand nimbip yikop, bi woŋg giňimbay rek ak gipiyn. Nimb kun ak
 rek ginimimb.

²⁸“Yip miker yimb gip ūin biy ma kirpim; kond nep mindpim. ²⁹Kun
 gipim ak Gor yip anjip, ‘Biynimb gok kuyip diy kond mindenŋgamban,’
 anjip rek, yand pen nimbip aspiyn ak mey; ³⁰ūin kun ak tomb angin
 yip ak mindiy, Jiwda kiňin yomb keykey onep wimingan ak kuyip, kond
 mindenŋgambim anjgak.”

Jiysis Piyta Nup Bi Kun Ak Ma Niňbiyn Aŋgniŋgamban Aŋgak

(Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Jon 13:36-38)

³¹Jiysis Piyta nup anjgak, “Saymon, Saymon. Nirjan! Gor Seytan nup
 ‘Yaw’ anjek, nimbip wiyt maŋgiy soŋgey songeys, maŋgiy yimb ak key ay,
 day day ak key ay gipay rek ak giniŋgamb. ³²Pen Gor nup angniňbiyn
 rek, yip pisnep ma kirginiŋgamban. Pen tap siy tap timey giniŋgamban
 ak, ‘Yenen kun gipiyn angiy,’ tip ak andkind yip ker winiŋgamban. Apiy,
 namiy namam gunap kuyip anjgak.”

³³Jiysis kun anjek, Piyta anjgak, “Biyomb. Nip ma kirginiŋgayan.
 Omijal giy nep girangor, nip kalambis ay, yip kunep ayniŋgiy. Pen nip
 pikay, yip kunep pikayninggiy anjgak.”

³⁴Anjek, Jiysis anjgak, “Piyta. Nip aspiyn: miňiy kisyimken biyaŋ
 kakaruk ma suk aŋgniŋgamb won ak, Jiysis nup ma niňbiyn angiy, yinj
 omijal nokom aŋgniŋgamban anjgak.”

Anpawis, Wand, Baynat

³⁵Kun angiy, kuyip anjgak, “Nind nimbip aŋgyoikiy angnik, ‘Anpawis,
 wand, tomb tirup gok dand ma amnimimb: yikop amnimimb angnik.’
 Anjen ambik ūin kun ak, nimbip tap gunap mindek akaŋ, tikdak?”

Anjek angyak, “Mer! Tap chinup gunap ma tikdak. Mindek angyak.”

³⁶ Aŋgeyak, Jiysis aŋgak, “Pen miñiy nimb anpawis, wand, tap gok mindonimuj, dand sesek amnimimb. Bi an ñayip baynat ma mindonimuj ak, kolsiyor nuk ak bi gunap kuyip yokiy maniy diy, baynat ak tawnimuj.

³⁷ Pen niŋim! Yip nind, Baybol buk ak tikiy aŋgyak, ‘Nup bi timey monmon gip bap aŋgninqambay aŋgyak.’ Minim aŋgiy tikayak kun ak, miñiy giniŋ gisap aŋgak.”

³⁸ Kun aŋgek, aŋgyak, “Biyomb. Baynat chin ominjal mindip aŋgyak.” Aŋgey, “Mey ak aŋgak.”

Jiysis Nup Ñangayning Geyak Niŋiy, Nop Nup Aŋgnijak

(Mat 26:36-46; Mak 14:32-42)

³⁹ Kun aŋgiy, mis amiy, Gor nup aŋgnijning, per miñmon Oliyp dum amyiŋcipay ak amnakniŋ, binuk gok kisen giyak. ⁴⁰ Dum kun ak amjakiy kuyip aŋgak, “Gos timey apek timey ginimimb rek ayip ak, lotiw giyinŋ mindenimimb aŋgak.”

⁴¹ Kun aŋgiy, kuyip kirgiy, nuk keykey siŋbindoŋ amiy, koŋgim yimi, Nop nup aŋgnijiy aŋgak, ⁴² “Bapiy. Gos yand niŋbiyn ak, ñiŋ silik kap yip ñiniŋ gispan ak ma ñinimin. Pen yand niŋbiyn ar ak ma ginimin; gos nand key niŋban ar ak nep ginimin aŋgak.” ⁴³⁻⁴⁴ Kun aŋgiy, nup miker yimb gek, Nop nup aŋgnij mindakniŋ, wisimb ak likaň rek puŋgrik yowak. Kun gakniŋ, enjol bap semb biyoŋ nimb apiy, nup kilis ñak.

⁴⁵ Nop nup aŋgnijiwiy, amiy niŋak: binuk gok miker gakniŋ wisin kineyak. ⁴⁶ Niŋiy, kuyip aŋgak, “Yenen wisin kinjipim? Gos timey apek, timey ginimimb rek ayip ak, tikjakiy, Bapiy nup aŋgnijinyŋ mindenimimb aŋgak.”

Jiysis Nup Chichiy Diyak

(Mat 26:47-56; Mak 14:43-50; Jon 18:3-12)

⁴⁷ Jiysis minim kun ak aŋg mindakniŋ, binuk Jiwdas bi tiwin yomb bap poŋind apchakiy, Jiysis nup kaykol giyn aŋgek, ⁴⁸ Jiysis aŋgak, “Jiwdas. Mey bi biy ñangim aŋgiy, yip kaykol giniŋ gispan?”

⁴⁹ Kun aŋgakniŋ, binuk gok giniŋ geyak kun ak niŋiy aŋgyak, “Biyomb. Kuyip baynat diy piŋiyjun akaŋ?” ⁵⁰ Kun aŋgyinŋ, binuk bap baynat ak diy, bi Gor nup simboŋgep yomb yimb woŋ giňemb anup, timund yipund kind ak, pisnep timbrik yokak.

⁵¹ Kun gek, Jiysis niŋiy aŋgak, “Kun ma ginimimb! Mey tep aŋgak.” Kun aŋgiy, timund ak tip gek yimñak.

⁵² Pen biyomb Gor nup simboŋgep gok, Gor aŋgnijep korip poliys gok, bi minim tuŋgasikep gok nup ap, diniŋ gey, kuyip aŋgak, “Nimb baynat diy, kur diy dand opim ak: yip bi penpen ñangep bap rek ayek niŋiy, chichiy dininŋ opim? ⁵³ Nimb yip minek minek, Gor aŋgnijep korip ak

minden, yip ma dipik! Pen miñiy Seytan, bi kisyim kind okok ken mindip ak, ñin nuk ak mey; kun gispim aŋgak.”

Piyyta Jiysis Nup Ma Niñbiyn Aŋgak

(Mat 26:57-58, 69-75; Mak 14:53-54, 66-72; Jon 18:12-18, 25-27)

⁵⁴Nuk kun aŋgaknij, nup chichiy diy, dand bi Gor nup simbonjep yomb yimb korip ak amniyak.

Piyyta pen kikisen amiy, ⁵⁵mon dañgiy mindeyak korip namb ak amiy, biynimbi gunap yip jimñiy bising mindek. ⁵⁶Bising mindaknij, pañ korip kun ak woñg giyingip bap, nup niñdand aran apyan giying aŋgak, “Bi biy kunep, Jiysis yip mindek aŋgak.”

⁵⁷Aŋgek, Piyyta aŋgak, “Pañ. Bi kun ak yand ma niñbiyn aŋgak!”

⁵⁸Pen yep sikoy won bap mindiy, bi bap pen, ap nup niñiy aŋgak, “Nand kunep Jiysis binuk bap aŋgak.”

Aŋgek Piyyta, “Yand mer aŋgak.”

⁵⁹Pen kisen tapin won bap mindiy, bi bap pen apiy, kilis giy aŋgak, “Bi biy Jiysis yip mindamb. Nuk kunep miñmon Galiyiliy nimbi aŋgak.”

⁶⁰Aŋgek, Piyyta aŋgak, “Minim aspan ak yand ma niñbiyn aŋgak.” Kun ang mindaknij, day kakaruk aŋgak. ⁶¹Aŋgek, Jiysis andikiy Piyyta nup niñyinsek ayek, Piyyta pen, Jiysis kun kun giniñgamban aŋgak minim ak niñiy, ⁶²kunjam kinjik gek, mis amiy siy aŋgak.

Jiysis Nup Aŋgjiwyiñg Pikyiñg Giyak

(Mat 26:67-68; Mak 14:65)

⁶³⁻⁶⁴Bi Jiysis nup di mindeyak gok, chech band ak di windin nup ak pik yiwyig, nup aŋgjiwyiñg, pikyiñg aŋgyak, “Nand bi key niñban ak, nip an piksap ak chinup aŋgñan aŋgyak.” ⁶⁵Pen minim timey kun ak rek, nup tapin kuñaynep aŋgyak.

Nand Kiyñ Yomb Key Yimb Ak Akañ Aŋgyak

(Mat 26:59-66; Mak 14:55-64; Jon 18:19-24)

⁶⁶Miñmon yowaknij, miytiy gun aŋgiy, Jiwda bi minim tungasikep gok, biyomb Gor nup simbonjep gok, bi low tiysa gok ap nan-giy, Jiysis nup dand Jiwda kanjsol miytiy kun ak amiy aŋgyak, ⁶⁷“Nand Jiwda Kiyñ yomb key yimb per kond mindpun ak akañ aŋgyak.”

Aŋgey, kuyip aŋgak, “Yaw aŋgen, niñind aŋcip aŋgiy, ma niñniñgambim. ⁶⁸Pen aŋgnijep yand mindip gok nimbip aŋgnijen, yip pen ma aŋgnijngambim. ⁶⁹Pen miñiy, Bi bap Ninuk am, Nop Biyomb tap yerip giyn aŋgiy giniñgamb ak nup, ñin yipund kind ak mindingamb aŋgak.”

⁷⁰Kun aŋgek, bi kanjsol kun gok maŋgiysek nup aŋgyak, “Nak key Gor Ñinuk?”

Aŋgey aŋgak, "Mey nimb key apim ak aŋgak."

⁷¹Aŋgek aŋgyak, "Yenen, kor nup ak tapin aŋgmindenjun? Nuk key tom giy, Gor Ninuk mindpiyn aŋgek niŋbun aŋgyak."

Biyomb Paylat Jiysis Kor Nup Ak Niŋak
(Mat 27:1-2, 11-14; Mak 15:1-5; Jon 18:28-38)

23 ¹Kun aŋgiy, maŋgiysek tikjakiy, Jiysis nup dand gapman biyomb Paylat mindek ak amniyak. ²Dand amiy, nup kor giniŋ, minim okok nimb okok nimb dand apiy aŋgyak, "Chin piyow niŋiy niŋbun; bi biy biy nimb chinup gok aŋgip, 'Biyomb yimb Siysa nup takes ma pikiy, gapman kay minim ak kunep ma niŋnimimb aŋgip.' Pen minim bap aŋgip, 'Yand Krays, bi kiyŋ bap aŋgip' aŋgyak."

³Aŋgeyak, Paylat Jiysis nup aŋgniŋiy aŋgak, "Nand Jiwda kay kiyŋ kiyk ak mindpan akaŋ?"

"Aŋgek aŋgak, "Mey apan ak, aŋgak."

⁴Aŋgek, Paylat pen, bi Gor nup simboŋgep yomb gok sek, biyimb yikop ap mindeyak gok sek kuyip aŋgak, "Yand niŋbiy; bi biy nup kor gep junj bap ma mindip aŋgak."

⁵Kun aŋgak ak pen, kiyk meŋg miŋgan dand araniy aŋgyak, "Nuk gapman minim ma niŋnimimb aŋgiy, biyimb miňmon Jiwdiya okok maŋgiysek aŋgnimb. Miňmon Galiyliy tikiy, aŋgñi dap dap, miňiy Jerusalem biy wip aŋgyak."

Jiysis Nup Dand Herot Mindek Amniyak

⁶Aŋgeyak, Paylat kuyip aŋgniŋiy aŋgak, "Bi kun biy Galiyliy nimb?"

⁷Aŋgek, yaw aŋgey, biyomb Herot Galiyliy propens kond mindip ak, ap Jerusalem biy mindip rek, nup ker yoken kor biy niŋnimur aŋgiy, kuyip aŋgek, dand mindek ak amniyak.

⁸Herot, Jiysis tap giyiŋip ak per minim anep niŋiy, minek akay rek, tap mageprek bap gek niŋniŋgayn aŋgiy, gos ak niŋmindiŋip ak mey, ŋin kun ak Jiysis nup dand apchakey niŋiy, nuk miňmiň yimb gak.

⁹Pen Herot Jiysis nup minim kuŋaynep yingin wiŋgin gek, Jiysis pen minim bap ma aŋgak.

¹⁰Pen bi Gor nup tap simboŋgep yomb gok sek, bi low tiysa gok sek kilis giy, minim kuŋaynep aŋgyak. ¹¹Herot, amiybi nuk gok yip, Jiysis nup gi timey giyiŋ, ŋiňloŋ ayiŋ, gapman biyomb aypay chech tep bap yimňiy, tip ak Paylat mindek ak dand amniyak.

¹²Nind Herot yip, Paylat yip penpen aŋgmindyiŋipiyr ak pen; ŋin kun ak minim aŋg jimňirik.

Paylat Jiysis Nup Ņaŋgnimimb Aŋgak
(Mat 27:15-26; Mak 15:6-15; Jon 18:39-19:16)

¹³ Pen Paylat, biyomb Gor nup tap simboŋgep gok sek, bi minim tuŋgasikep gok sek, biyimb yikop gok sek aŋgak, ap nan-gey aŋgak,
¹⁴ “Yip apim, ‘Bi biy, biyimb gok kuyip kun kun aŋgip apim’ ak pen, miňi windin yirik ar nimbip biy kor gipiyn ak, minim kor ginimbik junj bap mindek, ma niŋbiyn. ¹⁵ Herot kunep minim junj bap ma piyow niŋiy mey; chinup ker tip ak aŋgyokamb dand opay. Bi kun biy, tap timey bap gek rek, minim nimbip ak diy nup ņaŋgnim. ¹⁶ Kun ak yikop pikiy, aŋgyoken amnaŋ aŋgak.”

[¹⁷ Jiwdā ŋin yomb kiyk “Pasopa” aŋgyingipay ak apek, Paylat per kalambis bi kiyk bap yikop aŋgyokyinjip ak mey;] ¹⁸ ŋin kun ak, kiyk maŋgiysek meŋ miŋgan dand araniy aŋgyak, “Bi kun ak ņaŋgay, Barabas nup aŋgyokem chinup ker owaŋ aŋgyak!” ¹⁹ Bi Barabas kun ak, dawin yomb namb ak, biyimb gunap diy penpen giy, bi bap pisnep pikayak rek nup kor giy kalambis ayak.

²⁰ Pen Paylat tip ak, meŋ miŋgan dand araniy kuyip aŋgak, “Jiysis nup yikop aŋgyoken amnaŋ aŋgak.”

²¹ Angek, kiyk meŋ miŋgan dand araniy aŋgyak, “Nup mon kiros bak biyoŋ ņaŋgbirik ayim aŋgyak!” “Nup mon kiros bak biyoŋ ņaŋgbirik ayim aŋgyak.”

²² Angeyak, Paylat tip ak kuyip aŋgak, “Yenen? Bi kun biy, tap yerip timey gip? Nup niŋen tap timey bap ma gip ak, ņaŋgjun rek ma ayip. Kun ak nup yikop pikiy, aŋgyoken amnaŋ aŋgak.”

²³ Angek, kiyk kilis yimb giyinj, Jiysis nup ņaŋgbirik aynimimb aŋgiy, aŋ gey gey, ²⁴ Paylat minim kuyip ak diy, ²⁵ bi timey biyimb kuŋay diy, penpen giy, bi bap nup pikayak anup kirgek amnakniŋ aŋgak, “Jiysis nup ņaŋg aynimimb aŋgak.”

Jiysis Nup Mon Bak Biyoŋ ņaŋgbirik Ayak
(Mat 27:32-44; Mak 15:21-32; Jon 19:17-27)

²⁶⁻²⁷ Jiysis nup ņaŋgninj dand saŋdiyakniŋ, biyimb kuŋaynep kisen giy amniyak. Namb okok amyiŋ niŋyak; bi Saymon, miňmon Sayriyni nimbi ak, Jerusalem apek. Nup niŋiy, mon kiros di wanjrem ar nup ak ayñiŋgiŋ aŋgyak, “Jiysis amjap ak kisen amnoŋ aŋgey,” dand kisen gak.

Pen biyimb kuŋaynep ameyak namb kun ak, biyin gunap Jiysis nup simb niŋiy siy aŋgey, ²⁸ nuk tuŋgandikiy kuyip aŋgak, “Nimb Jerusalem biy! Yip giniŋ gisap ak siy ma aŋgnimimb. Nimbip timey giy, ņapan nimbip gok timey giy giniŋgamb ak, siy aŋgnimimb! ²⁹ Kisen miker yomb asaw ak apek, aŋgniŋgambay, ‘Biyn ņapan ma tikpay gok sek, biyin ņapan tiy ma ņimbay gok sek tep, aŋgniŋgambay.’

³⁰ “Nin kun ak, yenen mindiy kumjun aŋgiy aŋgningambay, ‘Miñmon yirik gok paŋg apiy, chinup pikaypikop akaŋ, konjiy diy chinup yiw gipkop ak, tep aŋgningambay.’

³¹ “Yip mon kim tep, timey ma giniŋgiy rek ak pen, timey giniŋ gispay. Nimb mon milip rek wirjind amiy mindpim ak, nimbip niŋjind giniŋgambay aŋgak.”

³² Pen bi gapman low minim timbrikrik omijal ak, mon kiros bak biyon ñaŋgbirik aŋnijg, dand sesek amniyak. ³³ Dand miñmon Chip jun won apay ak amjakiy, bi gapman low timbrikrik omijal ak pis pis ñaŋgbirikiy, Jiysis nup namb biyan ñaŋgbirikyak. ³⁴ Nup kun giy, ñaŋgbirik ayey, nuk Nop nup aŋgak, “Bapiy. Yip gispay ak yerip gispun aŋgiy, niŋrep giy ma gispay. Kun ak kuyip niŋiy kirginimin aŋgak.”

Pen amiybi gok, Jiysis nup mon kiros bak biyon ñaŋgbirik ay, chech nup tuŋgjiw ayey mindek gok, kiyk key sandiw gipay rek ak giyinj diyak.

³⁵ Biyimb kuŋaynep niŋmindyakniŋ, Jiwda biyomb gok, Jiysis nup panj aŋgiy aŋgyak, “Nuk ‘Yand Jiwda Kiyŋ yomb key yimb ak; Gor yip damb nuk yip mindpiyn aŋgiy,’ biyimb gunap kumey gamb tikjakpay. Gip kun ak rek, nuk key kuneŋ giy, kim amek niŋun aŋgyak.”

³⁶ Pen amiybi gok kuneŋ nup panj aŋgying, maj siŋak apiy, ñiŋg silik ak ñiŋing aŋgyak, ³⁷ “Nand Jiwda bi kiyŋ yomb kiyk mindpiyn apan ak, nand key giy kim amnoŋ akaŋ aŋgyak!”

³⁸ Pen mon boŋg band bap, Jiysis nup ñaŋgrimbikyak mon kiros bak biyon, yimb tikay aŋgyak, “Jiwda biyimb kiyŋ yomb kiyk ak aŋgyak.”

³⁹ Bi low minim timbriker, mon kiros bak biyon ñaŋgbirikyak omijal ak, bap Jiysis nup aŋgak, “Nand Jiwda Kiyŋ yomb key yimb mindpan ak, nand key giy kim amiy, chirup kuneŋ gey, kim amnur aŋgak.”

⁴⁰ Aŋgek, bi bap nup pen ang giy aŋgak, “Chir miker dipur rek, nuk kuneŋ dip ak, nand Gor nup ma pirikpan? ⁴¹ Chirmiŋay timey gipur rek yiwur dispur, pen Jiysis tap bap ma giy, yikop nep yiwur disap aŋgak.” ⁴² Kun aŋgiy, Jiysis nup aŋgak, “Kisen nand Biyomb Kiyŋ mindiy winiŋgamban ñin ak, yip gosimb niŋnimin aŋgak.”

⁴³ Kun aŋgek, Jiysis aŋgak, “Nip niŋjind yimb aspiyn. Miñiy ñin biy, yand yip am tip tep ak mindenŋgambur aŋgak.”

Jiysis Kumak

(Mat 27:45-56; Mak 15:33-41; Jon 19:28-30)

⁴⁴ Ñin kun ak, pumbnamb yomb yoŋ won ak kisyim apiy, mind dand amiy pumb kuyim gak won ak, tip ak pen melik gak. ⁴⁵⁻⁴⁶ Pen Jiysis kumniŋ aŋgak, “Bapiy. Kawnan yand ak ñin ar nip ak aysipiyn aŋgiy,” kumakniŋ, Gor aŋniŋep korip ñiluk miŋgan suŋrep yimb biyan, laplap di kinjenrumb pil giyak ak, puŋgrik biyon biyan ay, miŋgan yikiy mindek.

47 Pen amiybi kond mindep kiyk ak, Jiysis minim angiy kumak kun ak ninjiy, Gor nup yimb ak dand aranying angak, “Ninjind apay; bi tep yimb ak angak.”

48 Biynimb ap mindeyak gok, tap gak kun ak ninjiy, simb yimb gakniŋ, andkind korip kiyk amniyak. **49** Pen Jiysis burjiy nuk gok sek, biyn Galiyliy nimb wiyak gok sek kiyk keykey sirbindoj mindiy, tap gak kun ak niŋmindeyak.

Jiysis Nup Komyak

(Mat 27:57-61; Mak 15:42-47; Jon 19:38-42)

50-51 Pen bi Jiwda minim tunjasikep, Gor minim di tep yimb giyingip bap, miňmon Armatiya mindyiŋgip. Yimb nuk ak Josep. Nuk bi minim tunjasikep gunap, Jiysis nup ŋang ayun angiy, gos niŋyak rek ma ninjak. Nuk Gor biynimb diy kond mindenijgamb ŋin ak, maŋ mindip angiy, kond mindyiŋgip.

52 Nuk Jiysis nup dam komniŋ, Paylat mindek ak am angnijek, yaw angek, **53** bi gunap yip am Jiysis nup tunjasik dand apyapiy, chech tund teprep yimb ak di kom kom giy, dam kamb miňgan kisen nep kilukiy chip ma komyak miňgan ak komyak. **54** Pen Jiwda lotiw ŋin ak, maŋ gip angiy, Praydey dunjep won ak, Jiysis nup kun giy dam komyak.

55 Pen biyn tiwin, Jiysis yip Galiyliy nimb wiyak gok, Josep amnakniŋ kisen amiy, Jiysis nup komyak tip ak niŋrep giy, andkind korip amniyak.

56 Amiy, wel kuy tep wak gunap, Jiysis mumbwak nup ak ayňinjun angiy, gay tep giyak. Minek kun anep dand ambiyap ak pen, Sarirey ŋin ak, ŋin yomb kiyk yikop mindep ak niŋiy mey, yikop mind mind kinyak.

Jiysis Tikjakak

(Mat 28:1-10; Mak 16:1-8; Jon 20:1-10)

24 ¹Minek Sandey miňmon kisen tikak won ak, biyn tiwin kun ak, wel kuy tep wak ak diy, Jiysis mumbwak nup ayňinjun angiy, dand Jiysis nup komyak ak amniyak. **2** Amiy niŋyak: kamb kolim yomb chip kaw pil giyak won ak, milok am gol okok mindek. **3** Pen kiyk miňgan kun ak amiy niŋyak: Jiysis ma mindek. **4** Yergip angiy, ang mindyakniŋ, bi chech tund ŋiňakol yimrik omijal ak, gol kun sijak jakiy minderik. **5** Kiyk niŋiy, jel pirikiy, koŋgim yimi yuyaŋgiyakniŋ, bi omijal kun ak angrik, “Yenen bi kim mindip anup, chip kombay namb akiy piyow niŋsipim? **6** Nuk biy ma mindip. Mindarik tikjakip. Pen nimb gos niŋnimimb; Galiyliy mindiy, nimbiŋ minim angak ar ak. **7**Nimbiŋ angak, ‘Bi bap Ninuk ak nup, di biynimib tap siy tap timey gipay ŋin ar ak ayey, mon kiros bak biyoŋ ŋanggrimbik ayey kumi, minek omijal nokom mindiy, tip tikjakniŋgamb angak’ angrik.”

8 Kun angrikniŋ, gosimb kuyip ak pangyikek, Jiysis nind Galiyliy mindiy, minim angak kun ak niŋyak. **9** Niŋiy, tip ak andkind amiy, tap

gek nīyak kun ak, Jiysis binuk onep aŋgip ak sek, biynimb nuk yikop gok sek kuyip aŋgñiyak. ¹⁰ Biyн tiwin, minim aŋgñiyak kun ak, Mariya miñmon Makdala nimb ak, Jowana ak, Jemis nonim Mariya ak, biyн yikop gunap sek.

¹¹ Pen kiyk kun giy aŋgneyak, minim kun ak nījind apay aŋgiy ma nīyak; ñiñloŋ ay aspay aŋgiy nīyak.

¹² Pen Piyta minim kun ak nījiy, puŋgrikind yimb aŋgiy bindoŋ amiy, komyak kamb miñgan ak sipsip nīyak: Jiysis nup chech kom kom giyak band gok nep mindek. Nījiy, yergip aŋgiy, gospar yimb ayiŋ, tip ak andkind amnak.

Bi Omijal Miñmon Emeyas Amnirik Minim
(Mak 16:12-13)

¹³ Ñin kun anep, bi omijal miñmon sikoy Emeyas, yep Jerusalem maŋ kun okok amnur aŋgiy amyiŋ; ¹⁴ tap yerip yerip gek nījrik minim ak kapkap aŋgying amerik. ¹⁵ Amnirikniŋ, Jiysis kund okok ken apiy, kiy yip yiŋgoŋ giy amnak. ¹⁶ Pen bi omijal kun ak, Jiysis nup nījbirip ak pen, Gor gosimb kuyipmiŋay ak gek sakiy ayek, Jiysis nup nījer, bi ak key rek ayak. ¹⁷ Nuk kuyipmiŋay aŋgniiy aŋgak, “Minim gok yerip aŋgyiŋ, aŋger asaw?” Kun aŋgek, yimgeprek jak mindiŋ, ¹⁸ numam Kiliowpas aŋgak, “Nand nep mey, miñiy ñin kaw biy, tap Jerusalem biy gisap ak ma nījban?”

¹⁹ Aŋgek aŋgak, “Tap kun ak yergek aspiyr aŋgak.”

Aŋgek aŋgrik, “Bi Gor minim aŋgep Jiysis Nasaret nimb ak, minim aŋg tep giyŋ, tap mageprek gok giyŋ gek; Gor nup tep giy, biynimb gok kuyip tep giy gak. ²⁰⁻²¹ Kun gek, gosimb chin nījiy aŋgnuk; nuk bi chinup Yisrel biynimb diy, kond mind-tep gininggamb aŋgiy nījnuk ak pen; biyomb Gor nup tap simboŋgep gok sek, bi minim tuŋgasikep gok sek minim aŋg nan-giy, di Rom gapman biyomb anup ñeyak, nuk amiybi nuk gok kuyip ñek, dam mon kiros bak biyoŋ ñaŋgrimbik ayey kumak. Tap gak kun ak, ñin omijal pandikak. ²² Miñiy sekemb won ak, biyн tiwin chin bap, am nup komyak kawrumb bindoŋ niñjiy, ap chinup tap yerip yerip gip ak aŋgney, niñjiy jiwdipun. ²³ Kiyk apay, chip par ak ma mindamb. Enjol omijal ak apiy apiy, ‘Nuk tikjakiy, kim mindip apiy’ apay. ²⁴ Kun aŋgey, bi chin gunap kawrumb bindoŋ amiy nījbay; biyн gok apay rek nep, mindamb aŋgrik.”

²⁵ Kiliowpas kun aŋgek, Jiysis aŋgak, “Nirmijay gos tep ma nījbiyr. Bi Gor minim aŋgep gok minim aŋgyak ak, yenen niñjind aŋgyak aŋgiy kasek ma nījbiyr. ²⁶ Pen Gor aŋgak rek, Kiyŋ yomb key yimb ak yiur yomb diy kumiŋ, tikjakiy mey, biynimb kuŋaynep diy kond mindenŋgamb aŋgak.” ²⁷ Kun aŋgiy, kuyipmiŋay Mosis; bi kiyŋ yomb key yimb ak nup, minim tikak ak sek, bi Gor minim aŋgep gunap, minim nup tikiyak ak sek maŋgiysek aŋgnirep gak.

²⁸ Pen bi omijal kun ak, miñmon amerik mañ kun siñak amjakiy, Jiysis kuyipmiñay tawsak ay, amniñg rek gek, ²⁹kiykmijay nup kilis giy aŋgrik, “Dungep day biy aswun. Kisyim winiñg gisap nen, apey chirmijay yip amnun aŋgrik.” Aŋger, kiymijay yip amnak.

³⁰ Korip am mindiy, tap niñniñg, nuk biret ak diy, Gor nup tep aŋgiy, tipaŋ kuyipmiñay ŋaknij, ³¹gosimb kuyipmiñay ak paŋgyikek, ak Jiysis nep aŋgiy, aŋgriknij, kapkap kurgak. ³²Kun gek, niñiy aŋgrik, “Kinjeñamb okok apyiñg, minim gunap aŋgñiñg, Baybol buk tikyak minim kiñij ak aŋgñiñg gamb, mindmaŋgiy chirup ak niñind yimb limgamb aŋgrik.”

³³ Kun aŋgiy, won kun ak nep, tip andkind Jerusalem amiñ niñrik: Jiysis binuk onep aŋgip ak sek, bungiy kiyk gunap sek ap nan-giy mindeyak. ³⁴ Amjakriknij, kuyipmiñay aŋgyak, “Niñind yimb apun. Jiysis kumimb ak pen; tip ak tikjakiy, ap Saymon mindamb siñak misen gamb, niñimb aŋgyak.”

³⁵ Aŋgey, kiy pen aŋgrik, “Chirmijay kuneñ kinjeñamb okok amambur, Jiysis chirup namb pikamb, dand korip chirmijay ak amiñ, tap niñniñg giy, nuk biret ak di Gor nup tep aŋgamb, ak Jiysis nep aŋgiy niñbur aŋgrik.”

Jiysis Binuk Gok Nup Miseñ Niñyak (Mat 28:16-20; Mak 16:14-18; Jon 20:19-23)

³⁶ Minim kun ak aŋgriknij, Jiysis mindeyak namb ak misen giy aŋgak, “Nimb mindpim?” ³⁷Aŋgek, kiyk chip kawnan aŋgiy ³⁸pirikeyak, kuyip aŋgak, “Yenen, yip Jiysis aŋgiy ma niñiy, gos kuŋay nijsipim? ³⁹Niñ tomb yip gok niñim. Yand Jiysis nep. Chip kawnan rek, mumbwak tiñiy sek ma mindembinip; yand yipul sek, tiñiy sek mindpiñ ak, yip diniñim aŋgak.”

⁴⁰ Kun aŋgiyinj, niñ tomb nuk gok kuyip yomek niñiy, ⁴¹kiyk miñmiñ giyinj, pen gospar aying, ak Jiysis nep akañ aŋgiy, gos kuŋay niñeyak; kuyip aŋgak, “Tap niñemb nimb gunap mindip akañ?” ⁴²Aŋgek, nup piys daŋgiy ayak ak niñ, ⁴³niñmindyakniñ niñjak.

⁴⁴ Pen Jiysis kuyip aŋgak, “Nimb yip mindiy, yip gip ar ak, giniñgamb aŋgiy nimbiñ aŋgñiñgipiyn. Mosis low minim aŋgiy tikak rek, bi Gor minim anjep aŋgiy tikyak rek, pen Baybol buk Sam ak minim aŋgiy tikyak rek, yip yerer giniñgamb aŋgiy, maŋgiysek aŋgñiñgipiyn aŋgak.”

⁴⁵ Kun aŋgiy, minim nind tikyak ak niñrep giyan aŋgiy, gos tep yimb ak kuyip niñ, ⁴⁶aŋgak, “Minim kun ak tikiy aŋgyak, ‘Kiy yomb key yimb ak yiwr yomb diy kumek, komey, minek omijal nokom mindiy, tip ak tikjakningamb. ⁴⁷Tikjakiy mindingamb rek, minim nup ak miñmon Jerusalem kiñij giy aŋgiy, aŋg dand amiñ, biyñimb miñmon okok maŋgiysek aŋgñey amnakniñ, biyñimb tap siy tap timey

giningambay gok, yenen kun gipun angyi, nup chingyaknij, gach kuyip ak wiykyokningamb angyak.⁴⁸ Pen yip gak kun ak, windin nimb key niŋbim. ⁴⁹ Pen Bapiy minim angayak rek, nimbip giningayn ak mey; dawin yomb Jerusalem biy mindiy, kond mindenimimb. Gor Kawnan ak, ap nimbip bak ayek, miňmon okok keykey amnimimb angak.”

Jiysis Semb Biyon Amnak
(Mak 16:19-20; Ap 1:9-12)

⁵⁰Kun angyi, kuyip pojind Beteniy amiy, Gor kuyip kond mindeŋ angyi, ŋin dand araniy, ⁵¹Gor nup angnijaknij, nup dand aranjak semb biyoŋ amnak. ⁵²Kun gek, kuyip tep gaknij, yimb nup ak dand aranyiŋ, andkind Jerusalem amniyak. ⁵³Amiy, minek minek, Gor angnijep korip miŋgan ak amiy, Gor nup yimb ak dand aranyiŋipay.

JON

Jiysis Minim Tep Jon Tikak

Minim Nind Niŋep

Baybol buk day Jon tikak ak, Jiysis mey Minim Maŋgiy Won permindep ak biyimb ay ap namb chin biy mindiy, yerer gindand amiy kumi y tikjak Nop ker amnak minim ak, angrep gen nup gosimb niŋey, kuyip dek perper mindeyan aŋgiy tikak (2:31).

Minim Ar Keykey Mindip Rek:

Minim Maŋgiy Won permindep minim ar ak mindip, chapta 1:1-18.

Jon bi ŋiŋg pikñemb ak sek, Jiysis binuk nind dak gok sek minim ak mindip, chapta 1:19-51.

Jiysis woŋg kiňij gi gak minim ak mindip, chapta 2:1-12:50.

Jiysis ŋin nuk ak maŋgaknij, Jerusalem sek yep maŋgaknij sek aŋgñiraŋgek minim ak mindip, chapta 13:1-19:42.

Jiysis kumi y tikjakek, miseŋ niŋyak minim ak mindip, chapta 20:1-31.

Miňmon Galiyliy miseŋ gek niŋyak minim ak mindip, chapta 21:1-25.

Krays Mankumb Biy Wak

1 ¹Miňmon ma alwol gayak ŋin ak, Minim Maŋgiy Won aŋgnijg gispiyn ak mindek. Minim Maŋgiy Won kun ak, nuk kunep Gor ak mey, Gor yip mindek. ²Miňmon kindik alwol gayak; nind yimb yimb nuk Gor yip mindiŋip. ³Nuk nep, tap okok maŋgiyek gayak. Tap bap key ma ayak; nuk gayak gok nep mindip. ⁴Nuk kim mindep junj ak mey, kim mindep melik nuk ak, biyimb gok kuyip niŋimb. ⁵Melik nuk kun ak, kisyim wip namb okok apek, tuŋgsuŋ mer niŋiy kirpay.

⁶⁻⁷Gor pen biyimb gok maŋgiyek Minim Maŋgiy Won kun anup gosimb niŋniŋgiy aŋgiy, Jon bi ŋiŋg pikñemb anup aŋgek, melik minim ak aŋgnijyŋip. ⁸Jon nuk melik kun ak mer; nuk yikop biyimb gok kuyip minim kun ak aŋgnijyŋip. ⁹Melik yimb ak mey, Minim Maŋgiy Won kun ak. Nuk man ar biy apek melik nuk ak, biyimb okok kuyip maŋgiyek amnak.

¹⁰Nuk nep miñmon alwol gay, biynimb gok gay gak ak pen; ap mindek nup ma niñyak. ¹¹Miñmon yand key ak amniyn aŋgiy, awak ak pen; nup ma diyak. ¹²Biyomb chin aŋgiy diyak gok nep kuyip gek, Gor ñapan nuk mindpay. ¹³Ñapan nuk mindpay kun ak, bi beryongon gok di giy, ñapan tikey mindpay rek ma mindpay. Pen biynimb gunap mumbwak tikjakek, di giy ñapan tikey mindpay rek mer; Gor nuk key gek ñapan nuk mindpay.

¹⁴Pen Minim Maŋgiy Won kun ak, biyimb ay apiy, chin yip kin mindyingip. Kun ak nup niñbun: nuk bi simb niñep tep yimb kun ak key. Nuk Gor Ñinuk nokom yimb ak mey; Gor nuk key Biyomb teprep yimb mindip rek ak mindip.

¹⁵Pen Bi kun ak apek niñiy, Jon biynimb gok kuyip aŋgak, “Bi wip biy nep mey, nimbip nind aŋgnik, ‘Bi kisen winingamb ak, nind yimb yimb mindyingip ak mey, yand rek mer; nuk Biyomb yimb mindip aŋgnik’ aŋgak.”

¹⁶Bi kun ak, chinup maŋgiysek simb niñiy kumiyl tikjakak rek, biynimb gok kuyip bilesiy keykey ñimb. ¹⁷Low minim ar ak, Gor Mosis nup ñek chinup aŋgnak ak pen, Gor biynimb simb niñiy dip minim yipul yimb ak, Jiysis Krays owak rek misej niñbun. ¹⁸Biynimb bap Gor nup ma niñyak. Ñi tep nuk ak nep, nuk yip mindiy misej apek niñiy mey; Nop bi yerip rek mindip ak niñbun.

Jon Bi Ñiñg Pikñemb Ak, Yand Bi Kiyŋ Yomb Key Yimb Ak Mer Aŋgak (Mat 3:1-12; Mak 1:7-8; Luk 3:15-17)

¹⁹Biyomb Jerusalem kond mindyingipay gok, bi Gor nup simbonjep gunap, bi Gor aŋgnijep korip kond mindyingipay gunap aŋgyokiy aŋgyak, “Nimb Jon mindip amiy, nand bi an aŋgiy aŋgnijnimimb aŋgyak.”

²⁰Kun giy aŋgyokey, Jon mindek ak amjakiy, nup aŋgnijiy aŋgyak, “Nand bi an?”

Aŋgeyak, aŋg weygip mer; kuyip misej aŋgiy aŋgak, “Yand Kiyŋ yomb key yimb ak mer aŋgak.”

²¹Kun aŋgek aŋgyak, “Kun apan ak, nand an? Nand Yilayja akaŋ?”

Aŋgey aŋgak, “Yand Yilayja mer aŋgak.”

Kun aŋgek aŋgyak, “Nand bi Gor minim aŋgep per kond mindpun ak akaŋ?”

Aŋgey, “Mer” aŋgak.

²²Kun aŋgek, bi kun gok nup aŋgyak, “Kun ak nand an? Pen yand bi yerip aŋgiy aŋgenimin; chin am biyomb chinup aŋgyokpay gok kuyip aŋgninjun aŋgyak.”

²³Aŋgey, Jon kuyip aŋgak, “Bi Gor minim aŋgep Asaya kisen giningamb aŋgak rek nep gispbyn. Nuk aŋgak:

“Bi bap biynimb kuŋay ma mindpay namb okok mindiy,
meŋg miŋgan dand araniy aŋgniŋgamb: Per biyomb asaw aŋgiy,
kinjeŋ pindrep giy kond mindpay rek ak ginimimb aŋgniŋgamb
aŋgak.”

²⁴ Pen bi Jon nup aŋgniŋniŋ wiyak kun gok, bi Peresi gunap sek, aŋyokey wiyak ak mey, ²⁵ kiyk Jon nup aŋgyak, “Nand apan: yand Kiyŋ yomb key yimb ak mer, Yilayja mer, bi Gor minim aŋgep kond mindpun ak mer apan ak; yenen pen biynimb gok kuyip ŋiŋg pikñispan aŋgyak.”

²⁶ Aŋgeyak aŋgak, “Yand kuyip yikop ŋiŋg pikñimbiy. Pen bi bap namb nimbiŋ biy mindip. Nup bi yerip rek aŋgiy ma niŋbim ak pen, ²⁷ nuk yand rek mer; nuk Biyomb yimb. Nup niŋen yip nambiq gip. Tomb tirup nup ak tungasikying, tap nup gok marik ginim rek ma ayip aŋgak.”

²⁸ Gak kun ak, Jon biynimb gok kuyip ŋiŋg pikñiyingip miňmon Beteni, Joden ŋiŋg gol pis tawakdoŋ ken.

Siysiyip Ņiluk Gor Chinup Yokak Mey, Jiysis Nep

²⁹ Minek Jiysis Jon ker apek, nup ŋiŋg pikñiy, biynimb gok kuyip aŋgak, “Niŋim! Bi biy mey Gor Siysiyip Ņiluk nuk chinup aŋgip ak. Nuk mey, Gor nup simbongiy, biynimb mankumb biy kuyip gach ak wiykyokningamb. ³⁰ Bi kun biy mey nind aŋgnik, ‘Nuk Biyomb yimb, yand bi sikoy, nuk nind yimb yimb mindek, yip kisen tikpay aŋgnik.’ ³¹ Nuk mindip aŋgiy per niŋyinqipiŋ ak pen, an rek mindip aŋgiy ma niŋnik; miňiy mey niŋrep gispiny. Nuk Kiyŋ yomb key yimb kond mindpun anep mindip ak; niŋiy dim aŋgiy, nimbiŋ Yisrel biynimb ŋiŋg pikñimbiy aŋgak.”

³²⁻³³ Pen Jon Jiysis nup minim ar ak aŋgiy aŋgak, “Bi kun biy an aŋgiy ma niŋbinip; Bi yip aŋgek biynimb ŋiŋg pikñimbiy ak aŋgak, ‘Nand niŋniŋgamban; Kawnan yand ak bi bap ker apiy, yip mindeniqgamb. Bi kun ak, biynimb gok kuyip ŋiŋg ma pikñiniŋgamb; nuk gek Kawnan yip ak diningabay aŋgak.’ Aŋgak kun ak mey, miňiy Gor Kawnan ak, yakir kochir rek nup ker apamb, ³⁴ niŋrep giy apiy: ‘Bi biy Gor Ņinuk ak nep apiy aŋgak.’”

Jiysis Binuk Omiŋal Nind Dak

³⁵ Minek pen, Jon binuk omiŋal ak yip, tip ak ap ŋiŋg pikñiyingip sijak mindyakniŋ, ³⁶ Jiysis apiy pandikek, Jon niŋiy aŋgak, “Bi biy, Gor Siysiyip Ņiluk nuk chinup yokek owak anep aŋgak.” ³⁷ Kun aŋgek, Jon binuk omiŋal ak, minim kun ak niŋiy, Jon nup kirgiy, Jiysis amek miŋgan ak kisen amnirik. ³⁸ Pen Jiysis andikiy kuyipmiŋjay niŋiy aŋgak, “Yenen aswiy?” Aŋgek aŋgrik, “Rabay! Nand kinban akay?” ³⁹ Pen kun giy aŋgnijer, Jiysis aŋgak, “Kun ak yand yip amiŋ niŋningayr aŋgak.” Aŋgek, ŋin kun ak duŋgep won ak amiŋ, nuk yip mindeyak.

⁴⁰ Jon binuk omijal kun ak, bi bap yimb nuk Enjriw. Enjriw numam nuk mey, Saymon Piyta. ⁴¹ Enjriw won kun anep, am numam Saymon nup piyow niijiy aŋgak, “Bi Kiŋy winiŋgamb aŋgiy per kond mindpun ak, miňiy niŋbun aŋgak.”

⁴² Enjriw kun aŋgiy, numam Saymon nup pojind Jiysis mindek ak amek, Jiysis Saymon nup niijiy aŋgak, “Jon ŋinuk Saymon. Nip Siypas aŋgniŋgambun aŋgak.” Yimb Siypas aŋgak kun ak, Griyk minim aŋgiy mey, Piyta apay.

Jiysis Piyliyp Yip Nataniyel Yip Kuyip Dak

⁴³ Minek Jiysis Galiyliy propens amniŋ, am Piyliyp nup niijiy aŋgak, “Yand yip amnur aŋgak.” ⁴⁴ Piyliyp, Enjriw, Piyta miňmon kiykyakam mey Betsayda nep. ⁴⁵ Pen Piyliyp am Nataniyel nup niijiy aŋgak, “Chin bi sijok, Mosis sek, bi Gor minim aŋgep gunap sek Baybol buk tikiy aŋgyak anup, miňiy niŋbun. Nuk mey Josep ŋinuk; miňmon Nasaret nimb aŋgak.”

⁴⁶ Piyliyp kun aŋgek, Nataniyel aŋgak, “Bi tep bap miňmon timey kun ak nimb winiŋgamb?”

Aŋgek, Piyliyp aŋgak, “Kun apan ak, apey am niŋjur aŋgak.”

⁴⁷ Kun aŋgiy, maŋmaj girikniŋ, Jiysis Nataniyel nup niijiy aŋgak, “Bi kun ak, bi Yisrel yipund giy ak mey, nuk yesek ar ak ma aŋgniŋgamb; yipund giniŋgamb ar ak nep aŋgniningamb aŋgak.”

⁴⁸ Kun aŋgek, Nataniyel aŋgak, “Yip yergiy niŋban?”

Aŋgek, Jiysis aŋgak, “Enjriw nip kisen pojndiniŋ nimb; nip niŋbiyn bisiŋ mindamban kiyaw kiňiŋ siŋak aŋgak.”

⁴⁹ Kun aŋgek, Nataniyel aŋgak, “Tiysa. Nip niŋbiyn! Nand Gor ŋinuk. Yisrel biyimb Kiyŋ yomb chin aŋgak.”

⁵⁰ Kun aŋgek, Jiysis aŋgak, “Nip yikop kiyaw kiňiŋ siŋak niŋbiyn aŋgen, yip Gor ŋinuk yimb aŋgiy niŋban? Kisen tap key yimb gunap gen niŋniŋgamban. ⁵¹ Nimbipl maŋgiysek niŋind aspiyin: enjol gok bi bap Ninuk nup, niŋniŋgambay niŋningambim aŋgak.”

Biber Bap Diniŋ Ger, Tap Yomb ŋiŋyak

2 ¹⁻² ŋin omijal mindiy, biber bap dining ger, biyimb suk aŋgey amiy, tap ŋiŋyak miňmon Keyna-Galiyliy propens namb okok. ŋin kun ak, Jiysis sek, binuk gok sek kuyip kune suk aŋgeyak amniyak. Pen Jiysis nonim am korip kun ak nind mindek ak mey, ³ ŋiŋg wayn ak nimbdewayk, nuk apiy Jiysis nup aŋgak, “Wayn ak ŋimbdipay aŋgak.”

⁴ Kun aŋgek aŋgak, “Yip kun gan kun gan ma aŋgnimin. ŋin yand ak ma wip aŋgak.”

⁵ Aŋgek, nonim am bi wong giňemb gok kuyip aŋgak, “Jiysis minim bap aŋgonimuj; aŋgnimuj rek nep ginimimb aŋgak.”

⁶Pen Jiwda biynimb kamb diy giyingipay tiyn yomb yimb onep kaŋgol ak dayey mindek. Tiyn kun gok, miñ ar kiyk ak giyingipay rek, suŋ-tep mindon aŋgiy, ŋiŋg mal dap songiy, ŋin tomb ŋiŋg ay gilung yokyiŋgipay. ⁷Jiysis pen, bi wong giňemb gok kuyip aŋgak, “Kamb tiyn guniy ŋiŋg mal dand apiy, songem arachaknimuŋ aŋgak.” Aŋgek, aŋgak rek geyak aŋgak, ⁸“Miňi ŋiŋg mal dap aypim ak gunap paŋg dand amiy, bi tap ŋimbsipun biy kond mindip anup ŋinimimb aŋgak.”

⁹Aŋgek, ŋiŋg yimb kun ak paŋg dam biyomb anup řeyak, nuk ŋimbiy niŋjak; ŋiŋg wayn tep ak mindek. Pen nuk ŋiŋg wayn kun ak akay nimb aŋgiy ma niŋjak; bi wong giňemb gok kiyk nep niŋyak. Pen nuk ma niŋjak rek mey, bi biyн diniŋ gek kun anup suk aŋgek apek aŋgak, ¹⁰“Pernep, ŋiŋg wayn tep ak dap řey ŋimbdey mey, ŋiŋg wayn timey ak kisen řey ŋimbay. Pen nand ŋiŋg wayn tep ak day mindiy, miňiy nep dap ŋispan aŋgak.”

¹¹Pen Jiysis ŋin kun ak miňmon Keyna mindiy, tap mageprek ak kiňiŋ giy gek, nuk bi key yimb mindek ak miseŋ niŋep rek ayek, binuk gok nup gosimb niŋyak. ¹²Pen tap ŋimbdiy, Jiysis nuk; nonim, numam, binuk gok kuyip poŋind miňmon Kapaniyam amiy, yep ŋin kaw bap kun ak mindeyak.

Gor Aŋgniŋep Korip Ak Maker Geyak (Mat 21:12-13; Mak 11:15-17; Luk 19:45-46)

¹³Jiwda ŋin yomb kiyk Pasopa apay ak maŋ gakniŋ, Jiysis Jerusalem amiy niŋjak; ¹⁴biynimb gok, Gor aŋgniŋep korip miŋgan ak; kaw, siypsiyp, yakir tap gok dap maker aŋyŋ, maniy seniys giyŋg geyak. ¹⁵Nirjiy miň bap diy, kaw, siypsiyp gok yuk mis yoki, maniy dap penpen seniys geyak boŋg band gok maniy sek tuŋgandikiy, ¹⁶biynimb yakir dap maker geyak gok kuyip aŋgak, “Tap kun gok dand amnimimb. Bapiy korip nup ak gem maker korip rek ma aynimuŋ aŋgak.”

¹⁷Nuk kun gek, binuk gok gos kiyk amnak; Baybol buk minim tikyak ar ak. Minim kun ak tikiy aŋgyak, “Aŋgniŋep korip nand ak gos nokom niŋbiy rek, yip timey giniŋgiy rek ayip aŋgyak.”

¹⁸Pen Jiwda biyomb gunap apiy, Jiysis nup aŋgyak, “Nip an aŋgamb ap kun girapan? Gor nep aŋgek ap girapiy aŋgiy, tap mageprek bap gey niŋiy, niŋind apan aŋgun aŋgyak.”

¹⁹Kun aŋgey, Jiysis kuyip pen aŋgyak, “Lotiw korip biy timbrikem, ŋin omijal nokom mindiy tip ak giniŋgaiy aŋgak.”

²⁰Kun aŋgek aŋgyak, “Korip kun biy, simiy ŋin omijal jiwek, gi diyak ak pen; nand ŋin omijal nokom nep gaynimin rek mindip?” ²¹Pen Jiysis korip minim aŋgak kun ak, nuk key aŋgak. ²²Kun ak mey, kisen nup ŋangbirik ayey kumi, ŋin omijal nokom mindiy tikjakek, binuk gok Baybol buk minim nup aŋgiy tikiyak ak sek, Jiysis minim aŋgak kun ak sek gos niŋiy, niŋind aŋgiy niŋyak.

Jiysis Biyinimb Gok Maŋgiysek Niŋimb

²³ Jiysis, Jiwda ŋin yomb kiyk Pasopa apay kun ak Jerusalem mindiy, tap mageprek gunap gakniŋ, biyinimb gok niŋiy, ak Kiyŋ yomb key yimb kond mindyingipun ak nep aŋgiy niŋyak. ²⁴⁻²⁵ Pen Jiysis biyinimb maŋgiysek gos namb kuyip biyaŋ key niŋrep gip rek, biyinimb kun gok gosimb kiyk ar akay amnak ak, niŋrep gak ak mey; nuk kuyip biyinimb yand yipund giy aŋgiy ma niŋjak.

Jiysis Niykodiymas Nup Aŋgñirep Gak

3 ¹Bi Peresi bap Jiwda kanjsol mindyiŋip ak; yimb nuk Niykodiymas. ²Nuk kisyimken am Jiysis nup niŋiy aŋgak, “Tiysa. Chin niŋbun: tap mageprek gipan gok nak key ma gipnap; Gor nep nip yokek apiy mey, tap mageprek kun gok giyiŋ, chinup minim aŋgñiŋgipan aŋgak.”

³Aŋgek, Jiysis aŋgak, “Yand nip niŋind yimb aspiyn; biyinimb Gor gek key kisenimb aypay gok nep, nuk diy kond mindeniŋgamb aŋgak.”

⁴Kun aŋgek, Niykodiymas aŋgak, “Yergiy biyinimb tikayey yomb gipay gok, nonim koŋgiy namb okok tip ak amey, tikayey, biyinimb key kisenimb ayniŋgambay?”

⁵Aŋgek, Jiysis aŋgak, “Nip niŋind yimb aspiyn. Biyinimb ŋiŋg ak sek, Gor Kawnan ak sek gek, Gor biyinimb nuk mindpay gok nep, biyinimb yand aŋgiy diy kond mindeniŋgamb. ⁶Biyinimb tikpay rek tikey mindpay ak pen; Gor Kawnan ak gek nep mey, Gor biyinimb nuk mindeniŋgambay. ⁷Kun ak minim kim kisenimb aŋgambiyen ak niŋiy, gos okok ma niŋnimin. ⁸Yiŋgen ak damb niŋbim ak pen; wip okok sek, amimb okok sek ma niŋbim. Kun ak rek mey, biyinimb Gor Kawnan bak ayek, kim kisenimb aypay gok aŋgak.”

⁹Kun aŋgek, Niykodiymas aŋgak, “Nand aspan ar kun ak, yergiy giningamb aŋgak.”

¹⁰Aŋgek, Jiysis aŋgak, “Nand Yisrel biyinimb lotiw tiysa yomb kiyk ak pen, ma niŋban? ¹¹Nip niŋind yimb aspiyn: chin windin key niŋiy, niŋrep giy nep nimbip aŋgñimbun ak pen; minim chinup ak ma dipim. ¹²Yand nip man ar biy gip rek aŋgen, ma dipan ak, yergiy Gor miňmon biyoŋ gip rek aŋgen diniŋgamban? ¹³Pen biyinimb bap Gor miňmon biyoŋ ma taŋ niŋbay; Bi bap Ņinuk nep kun biyoŋ nimb mindiy owak. ¹⁴Pen wosrey siyŋ timey gok, Yisrel biyinimb kuyip siwey kumyakniŋ, Mosis tap siyŋ rek bap mon bak siŋbiyoŋ gayek, biyinimb siyŋ kun ak niŋyak gok, kuyip suŋ ayak. Kun ak rek nep, Bi bap Ņinuk nup mon kiros bak biyoŋ ņaŋgbirik ayey, ¹⁵biyinimb nup gosimb niŋniŋgambay gok, perper mindeniŋgambay. ¹⁶Gor biyinimb mankumb biy maŋgiysek wasemb ay, Ņinuk nokom yimb ak kuyip nen aŋgiy yokek owak ak mey; biyinimb nup

gosimb niijninggambay gok, kumi yip perper mindenninggambay. ¹⁷Yenen: Gor Ņinuk nup yokak kun ak, biynimb gok kuyip, kor ginimuj aŋgiy ma yokak; yip ker dinimuŋ aŋgiy yokak.

¹⁸“Biynimb an Ņinuk nup gosimb niŋbay gok, kor ma niijninggambay. Pen biynimb nup gosimb ma niŋiy kirpay gok, minim yomb yimb ak mindip. ¹⁹Minim yomb yimb dininggambay junj kun ak, kun giy mindip: Melik tep ak man ar biy wip ak pen; biynimb gok Melik kun ak ker amnun aŋgey, kuyip tep ma gip. Kiyk timey gi mindpay rek, kisyim wip okok nep niŋey tep gip. ²⁰Bi meliksek ak nup niŋey tep ma gek, timey gipun ak miseŋ niijninggambay aŋgiy, nup ker ma opay. ²¹Pen biynimb yipund gip ar ak gipay gok, Gor aŋgip rek gispun ak, miseŋ niŋep rek aŋaŋ aŋgiy, Melik mindip kiňin siŋak opay aŋgak.”

Jon Nuk Jiysis Bi Yerip Rek Ak Aŋgiy Minim Aŋgak

²²Kisen Jiysis, binuk gok yip am Jiwdiya propens namb okok mindiy, biynimb gok kuyip ņiŋ pikňiŋgipay. ²³Pen ņin namb kun siŋak, Jon bi ņiŋ pikňemb ak kune, miňmon Yinan yep miňmon Salyim ņiŋ kuŋay mindek siŋak mindiy; biynimb gok wiyakniŋ, kuyip ņiŋ pikňiŋgip.

²⁴Jon nind kun giyengip; kisen mey nup kalambis ayak. ²⁵Pen Jiwda bi bap apiy, Jiwda miň ar kiyk ņiŋ pikyengipay minim ar ak aŋgiy, Jon binuk gunap yip penpen aŋgyak. ²⁶Penpen aŋgiy, Jon binuk gok apiy nup aŋgyak, “Tiysa. Bi siŋok Joden ņiŋ gol kind bindoŋ mindek, nup biyomb aŋgenak ak, miňi ap ņiŋ pikňakniŋ, biynimb mangiysek nup ker amjipay aŋgyak.”

²⁷Kun aŋgeyak, Jon aŋgak, “Gor gos nuk key niŋimb rek, chinup wong ar keykey aŋgayip. ²⁸Nimb key niŋbim; nimbip aŋgnik, ‘Yand Kiyŋ yomb key yimb ak mer; yikop kinjeŋ nup ak, Gor aŋgek pindisiyiŋ aŋgnik.’

²⁹Bi gok biyndipay ņin ak, buŋgiy kiyk yimb gok, ‘Biy kun ak chin rek ma dipun aŋgiy’ gos ak ma niŋbay. ‘Buŋgiy chin ak, biy nuk ak pisnep dip aŋgiy,’ miňmiň yimb gipay. Yand mey kun ak rek. Nuk biynimb gok kuyip kun giy disap ak, yip tep gip. ³⁰Yimb nup aranakniŋ, yimb yip apyowninggambak, tep yimb.

³¹“Bi semb biyoŋ nimb wip ak, Biyomb yimb. Biynimb man ar biy nimb gok, semb biyoŋ nimb apiy rek, minim yipul yimb nuk niŋiy aŋgip rek aŋgninjgiy. Kiyk lum ar biy nimb ak mey; lum ar biy minim ak aŋgninjgambay. ³²Nuk Nop yip mindiy wak rek, minim yipul yimb ak aŋgip ak pen; minim nup ak ma dipay. ³³Pen biynimb minim nup dipay gok, Gor minim ak niŋind nep aŋgip aŋgiy dipay. ³⁴Gor bi yokak kun ak nup, Kawnan nuk ak yokek ap yip nep mindip ak mey; minim aŋgnimb ak, Gor minim yipund giy ak aŋgnimb. ³⁵Nop Ņinuk nup wasemb ay, tap okok mangiysek kond mindonimuŋ aŋgiy, di ņin ar nup ak ayip. ³⁶Biynimb an Ņinuk nup gosimb niijninggambay gok gek, perper

mindeniñgambay; pen biynimb nup kirgininingambay gok kuyip gek, miker diyiñg nep mindeninqambay aŋgak.”

Jysis Samariya Biyn Anup Minim Aŋgñak

4 ¹Pen bi Peresiñ gok niñyak; biynimb kuñaynep, Jysis ker mindon aŋgiy, apey kuyip ñiñg pikñak; pen Jon ker, biynimb gunap nep apey kuyip ñiñg pikñak. ²Pen Jysis nuk key kuyip ñiñg ma pikñak; binuk gok nep, biynimb gok kuyip ñiñg pikñiyak. ³⁻⁴Pen Peresiñ kay minim kun ak rek argeyak niñiy, Jysis Jiwdiya kirgiy, andkind Galiyliy amniñg, Samariya biynimb mindeyak namb ak amiñ, ⁵miñmon Siyka amjakak. Miñmon Siyka mañ kun siñak mey, Jekop nind ñinuk Josep nup mankumb bap aŋgak. ⁶Pen Jekop ñiñg kaw dak ak mindek ak mey, Jysis apek apek, pumbnamb yomb yoñ won ak yiruk gek, am ñiñg kawrumb gol kun ak bisgak.

⁷⁻⁸Pen binuk gok, keñmaŋgiy tawniñg miñmon Siyka mañ kun ak amniyakniñ, nuk nep bisaŋ mindek. Kun giy bisaŋ mindakniñ, biyn Samariya nimbiñ bap ñiñg malning apek, Jysis aŋgak, “Yip ñiñg mal ñey ñiñiyñ aŋgak.” ⁹Aŋgek, biyn kun ak aŋgak, “Nimb Jiwda biynimb, chinup Samariya biynimb niñiy asikrep gipim ak pen, yergiy yip ñiñg mal ñey ñiñiyñ aŋgiy aspan?”

¹⁰Kun aŋgek, Jysis aŋgak, “Nand Gor Bi yokek miñiy ap minim asap biy nup niñbinap rek, nup ñiñg ñimbiy perper mindeninqambay ak aŋgnijembnap, nip ñimbikop aŋgak.”

¹¹Aŋgek aŋgak, “Bi. Ñiñg malep tiyn nand bap ma mindiy, ñiñg ak kuneñ yiy akyaq mindip. Kun ak, ñiñg ñimbiy perper mindeninqambay kun ak, akay nimb diningamban? ¹²Basind yes chin Jekop tikayep biynimb nuk gok sek, kanj siypsiyp nuk gok sek ñimbyiñgipay ak mey; chinup aŋgek ñimbun. Pen aspan kun ak, yand biyomb Jekop bi sikoy aŋgiy aspan?”

¹³Aŋgek, Jysis aŋgak, “Biynimb ñiñg biy ñiñningambay gok, tip ak ñiñg nen giningamb; ¹⁴pen biynimb ñiñg yand ñen ñiñningambay gok, tip ak ñiñg nen ma giniñgamb. Pen ñiñg yand ñen ñimb namb kiyk biyaŋ ayniñgambay kun ak, ñiñg kilam rek jiwyiñg, kuyip gek perper mindeninqambay aŋgak.”

¹⁵Kun aŋgek, biyn kun ak aŋgak, “Yip ñiñg kun ak ñey ñimben, kisen yip ñiñg nen ma ginimuñ. Pen ap ñiñg biy ma malnim aŋgak.”

¹⁶Aŋgek, Jysis aŋgak, “Am naŋgumiy nup pojind owan aŋgak.”

¹⁷Aŋgek aŋgak, “Yand bi sek mer aŋgak.”

Aŋgek, Jysis aŋgak, “Minim kun ak niñjind aspan. ¹⁸Bi onep mamind ak dinak ak pen; bi miñiy yip mindpiyr ak, naŋgumiy mer. Kun ak niñjind aspan aŋgak.”

¹⁹Kun aŋgek, biyn ak aŋgak, “Yand niñbiyn; nand bi Gor minim aŋgep bap. ²⁰Apis basind chin wosrey gok, dum biy Gor nup lotiw giyiñgipay

rek, chin kunep lotiw gi mindpun ak pen; nimb Jiwda kay, Jerusalem nep lotiw giningiy apim aŋgak.”

²¹ Aŋgek aŋgak, “Nip niſind yimb aspiyn. Kisen dum kun biy akan, Jerusalem nep lotiw ma giniŋgambim. ²² Nimb Samariya biynimbi, bi aŋgnirgbim ak nup ma niŋbim. Bi biynimbi tuŋgasik dep kun ak Jiwda nimb ak mey, chin Jiwda gok niſbun. ²³ Niň per kond mindyingipun ak miňiy wip. Biynimbi Gor nup lotiw niſind yimb giniŋgambay gok, Kawnan nuk ak gos ŋaknij giniŋgambay ak mey; kuyip niſek tep giniŋgamb. ²⁴ Nuk Kawnan ak mey; biynimbi nup lotiw giniŋgambay gok, Kawnan nuk ak yip mindiy, gos tep ŋaknij lotiw niſind yimb ar ak giniŋgambay aŋgak.”

²⁵ Jiysis kun aŋgek, biyn ak aŋgak, “Yand niſbiyn; kisen Kiŋ yomb key yimb “Krays” apay ak apiy, chinup aŋgnirep giniŋgamb aŋgak.”

²⁶ Aŋgek, Jiysis aŋgak, “Bi kun ak mey yand. Nand yip minim aspur biy aŋgak.”

²⁷ Kun aŋgakniŋ, binuk gok kiyk apchakiy, Jiysis biyn ak yip minim aŋg minderik niſiy, jiwdiyak. Pen kiyk bap tikjakiy, biyn anup minim nand yerip mindip aŋgiy, ma aŋgniriyak. Jiysis nup kunep, yenen biyn kun biy yip minim aspiyr aŋgiy ma aŋgniriyak.

²⁸ Pen biyn ak, niŋg tiyn ak kirgiy, tip ak andkind dawin amiy, biynimbi mindeyak kun okok kuyip aŋgak, ²⁹ “Apiy, tap okok maŋgiysek gipiyn rek aŋgnimb bi ak niſim! Nuk Kiŋ yomb key yimb ak rek ayip aŋgak.” ³⁰ Kun aŋgek, biynimbi kun gok Jiysis nup niſning dawin ak kirgiy, saŋdiyak.

³¹ Ma wiyak won ak Jiysis binuk gok, nup nembnemb giy aŋgyak, “Tiysa. Tap niſan aŋgyak.” ³² Aŋgey, nuk aŋgak, “Tap niſemb yand per niſbiyn ak nimb ma niſbim aŋgak.” ³³ Kun aŋgek, binuk gok kiyk keynep aŋgnij aŋgnij giy aŋgyak, “Biynimbi gunap nup tap keňmaŋgiy dap ney niſbamb?”

³⁴ Pen Jiysis kuyip aŋgak, “Nimbip keňmaŋgiy nen gip; yip pen tap kun gok nen ma gip. Bapiy minim aŋgak anep gos ayamb, woŋ aŋgiy kun ak gi jiwiyn aŋgiy niſbiyn. ³⁵ Minim bap apun, miňiy wiyt maŋgiy yoksiplen ak takin omijal omijal mindiy, maŋgiy pikgek am tik dand winiŋgambun apun ak pen; miňiy kun ma aŋjun. Windin nimb ak niſdand pandikiy niſim! Wiyt woŋ gok pikgiy, tik dand owep rek mindip. ³⁶ Kun ak mey per gep rek, biynimbi man piŋypaŋgiy wiyt maŋgiy yokpay gok sek, tik dand opay gok sek tap niſemb dipay ak niſiy miňmiň gipay. ³⁷ Pen minim bap: bi bap tap yiŋ yokniŋgamb; bi bap tap niſemb kun ak diniŋgamb apay. Minim kun ak niſind apay. ³⁸ Nimbip aŋgyoken, am wiyt maŋgiy tik dand opim. Pen wiyt woŋ kun ak nimbik ma gipik; biynimbi gunap kilis kiyk ak gey jakek, nimb yikop tik dand opim aŋgak.”

³⁹ Biy Samariya nimb ak, am biynimb nuk gok kuyip aŋgak, “Bi kun ak tap yeripyerip gipiyn gok maŋgiyek aŋgñimb aŋgak.” Kun aŋgek kiyk, ak Biyomb chinup biynimb pisnep kumjun rek ayip gok, kim diningamb aŋgiy; nup gosimb niŋyak.

⁴⁰ Pen Samariya biynimb Jiysis mindek ak apiy, nup aŋgyak, “Nin gunap chin yip mindey aŋgey,” am ñin omijal kiy yip mindying, ⁴¹ minim aŋgñek, biynimb tapin gunap sek nup gosimb niŋyak. ⁴² Pen biy kun anup aŋgyak, “Miňiy minim nak anep aŋgey ma niŋbun; minim nuk ak key aŋgek niŋbun: nuk nep mey; bi chinup biynimb miňmon keykey di Nop yip jimňiy ayniŋgamb ak niŋjy, nup gosimb niŋbun aŋgyak.”

Jiysis Biyomb Bap Ņinuk Anup Gek Suŋ Ayak

⁴³ Jiysis ñin omijal Samariya miňmon sikoy kun ak mindiy, minek ak kuyip kirgiy, Galiyliy propens amnak. ⁴⁴ Nind minim bap aŋgiy aŋgak, “Bi Gor minim aŋgep gok, miňmon kiyk key ak mindiy aŋgey, kuyip ma dipay aŋgak.” ⁴⁵ Pen Pasopa ñin ak, Galiyliy biynimb gunap am Jerusalem mindeyak, Jiysis tap mageprek gok gek niŋyak ak mey, Galiyliy apchakek niŋjy, nup miňmiň giyak.

⁴⁶ Pen Jiysis Galiyliy amiy, miňmon sikoy Keyna amnak. Miňmon kun ak mey, nind ñiŋ yimb ak gek wayn ayak.

Pen biyomb miňmon Kapaniyam nimb bap, ñinuk nup tap gek, ⁴⁷ minim bap niŋjak; Jiysis Jiwdiya kirgiy, ap Galiyliy mindek. Kun ak niŋjy mey, mindek ak apiy, nembnemb giyin aŋgak, “Niyand ak tap giy kumniŋgamb. Nand kasek amiy, nup gey suŋ ayaŋ aŋgak.”

⁴⁸ Kun aŋgek, Jiysis aŋgak, “Yip yikop ma gosimb niŋniŋgambim; tap mageprek gunap gen niŋjy nep, yip gosimb niŋniŋgambim aŋgak.”

⁴⁹ Pen biyomb kun ak aŋgak, “Biyomb! Apey amnur! Mer ak; niyand ak kumniŋgamb aŋgak.”

⁵⁰ Aŋgek, Jiysis aŋgak, “Amnoŋ! Ņinak mindingamb aŋgak.”

Kun aŋgek, niŋind aŋgip aŋgiy saŋdak. ⁵¹ Kinjeŋnamb okok amnakniŋ, bi nup wong giyinipay gunap ap, nup namb pikiy aŋgyak, “Ninak ak ma kumniŋgamb; mindingamb aŋgyak.”

⁵² Kun aŋgey, won akay rek suŋ ayip aŋgiy, kuyip aŋgnijek aŋgyak, “Toyril pumb kuyim gak won ak aŋgyak.”

⁵³ Kun aŋgey, nuk niŋjak: ñinak mindingamb aŋgak won anep suŋ ayak ak mey, biynimb nuk gok yip, Jiysis nup gosimb niŋyak.

⁵⁴ Pen Jiysis nind Keyna apiy, ñiŋ ak gek wayn ayak; kisen pen am miňmon Jiwdiya mindiy apiy, biyomb ak ñinuk nup gek suŋ ayak. Kun gek nup bi yerip rek ak miseŋ yimb niŋniŋgiy rek ayak.

Jiysis Gek Bi Ņiŋ Maŋgiy Chemb Gol Mindek Ak Suŋ Ayak

5 ¹Kisen pen, Jiwda lotiw ñin yomb bap apek, Jiysis Jerusalem amnak. ² Jerusalem kinjeŋram kanj siypsiyp dand amiy apiy

giyinqipay gol sijak; ŋiŋg mangiy chemb won bap mindek. ŋiŋg mangiy chemb won kun ak Hiybriw minim aŋgiy, Betsayda aŋyinqipay. Pen ŋiŋg gol kun sijak, korip sikoy band onep mamind ak mindek ak mey, ³biyimb tap gak gunap, windin koy gak gunap, ŋin tomb kalaw gak gunap ap, korip band kun gok mindeyak. ⁴Yenen: Gor enjol bap gip rek, apiy am ŋiŋg mangiy chemb biyaŋ kaskas gaknij, nind amiy mangiysek tawon amek, chinup suŋ ayningamb aŋgiy ap mindeyak. ⁵Pen bi tap gek pernep kum mindek, simiy yin ŋin jiwi, andikiy anjip piskind ak amnak bap mindek. ⁶Jiysis bi kun ak per kum mindyinqip rek, nup aŋgninijy angak, “Nip suŋ aynimuŋ aŋgiy niŋban?”

⁷Angek, bi tap gak kun ak aŋgak, “Biyomb! ŋiŋg ak kaskas gaknij, biyimb yip diy, ŋiŋg mangiy chemb namb biyaŋ ayningiy bap ma mindpay. ŋiŋg namb biyaŋ nind amniy angen; biyimb gunap kasek nind nep ambay aŋgak.”

⁸Kun angek, Jiysis aŋgak, “Tikjakiy, minj nak ak winiŋ dand sajdan aŋgak.” ⁹Angek, won kun anep nup suŋ ayaknij, minj nuk ak winiŋ dand amnak. ¹⁰Pen Jiysis bi gek suŋ ayak ŋin kun ak, Jiwda lotiw ŋin ak mey, biyomb kiyk gok, bi kun ak nup aŋgyak, “Ŋin biy lotiw ŋin ak, yenen minj band ak dand taspan?”

¹¹Angey aŋgak, “Bi yip gek suŋ ayip ak aŋgip, ‘Tikjakiy minj band nak ak winiŋ dand amnoŋ aŋgamb,’ dand taspiyn aŋgak.” ¹²Angek aŋgyak, “Bi nip angek, minj band winiŋ dand taspan kun ak mey akay aŋgyak.” ¹³Pen Jiysis biyimb kuŋay mindeyak namb kun okok kapkap amnak rek, bi yip gek suŋ ayip mey biy aŋgiy, aŋgnimuj rek ma ayak.

¹⁴Kisen pen, Jiysis bi kun anup, Gor aŋgnijep korip mijgan ak niŋiy aŋgak, “Niŋan! Nip suŋ ayip. Kun ak tap siy tap timey gipan ak kirginimin. Mer ak, nip tap yomb yimb ginimuŋ rek ayip aŋgak.”

¹⁵Pen bi kun ak nuk andkind amiy, Jiwda biyomb gok kuyip aŋgak, “Jiysis nep yip gamb suŋ ayip aŋgak.” ¹⁶Kun angek niŋiy, lotiw ŋin ak gek suŋ ayak aŋgiy, Jiysis nup miluk niŋyak. ¹⁷Nuk pen aŋgak, “Bapiy yand ak woŋ ginep mindip rek, yand kunep ginim aŋgak.” ¹⁸Kun angek, Jiwda biyomb gok, nup nind ŋaŋgjun aŋgiy gos niŋyak ak, kilis yimb giy niŋyak. “Lotiw ŋin chinup low ar ak nep ma timbrikip; yand Gor Niŋuk aŋgip ak, Gor mindip rek mindpiyn aŋgiy asap aŋgyak.”

Nop Aŋgek Niŋuk Wong Ar Keykey Gip

¹⁹Jiysis pen kuyip aŋgak, “Nimbip niŋind aspiyn: Ni ak nuk key tap bap ginimuŋ rek ma ayip; Nop tap giniŋgamb gok nep niŋiy giniŋgamb. Kun ak, Nop giniŋgamb rek, Niŋuk kunep giniŋgamb. ²⁰Nop Niŋuk nup wasemb ay, tap nuk gip gip gok mangiysek yomimb. Gunap yomek mey, tap key yimb gok gek niŋiy, nimb mangiysek wal aŋgningambim. ²¹Pen Nop biyimb kumbay gok, gek tikjakpay rek, Niŋuk kunep, biyimb

gunap gen tikjakyan aŋgiy, gek tikjaknijgambay. ²² Biynimbi yerer gipay; gos yerip yerip niŋbay ak, Nop key kuyip ma bilokip; Niňuk nup aŋgek bilokip. ²³ Kun ak mey, Nop yimb ak dand araniy, Niňuk nup yimb ak dand araniy giniŋgiy. Pen biynimbi Niňuk anup yimb ma dand aranimbay gok, Nop yokek owak anup yimb ak kunep, ma dand aranimbay.

²⁴ “Nimbip niŋjind yimb aspiyn. Biynimbi minim yip ak niŋjiy, Bi yip aŋgyokek winik anup, gosimb niŋningambay gok, kumemb kind ak kirgiy, perper mindep kind ak mindpay. Kun ak mey, kor yomb ak ma niŋningambay; perper mindeningambay. ²⁵ Nimbip niŋjind yimb aspiyn. Niň kisen per kond mindpun ak miňiy wip biy, biynimbi kumniŋgiy rek mindpay gok, Gor Niňuk minim ak niŋjey, kuyip dek, biynimbi nuk mindeningambay. ²⁶ Nop tap okok maŋgiysek kim mindep kiňiŋ ak mindip rek, Niňuk kunep kim mindep kiňiŋ ak mindip. ²⁷ Nuk Bi bap Niňuk ak mey; Nop aŋgek biynimbi gok kuyip bilokniŋgamb. ²⁸ Minim aspiyn kun ak niŋjiy wal ma aŋgnimimb; kisen nuk, biynimbi kumey komyak gok aŋgek, ²⁹ maŋgiysek tikjakiy; biynimbi mindrep giyingipay gok, am Gor yip mindeningambay; pen mindrep ma giyingipay gok, miker yomb diniŋgambay. ³⁰ Yand yerip yerip gipiyn ak, key niŋjiy ma gipiyn; Bapiy nep yip angamb gipiyn. Kun ak biynimbi bilokpiyn ak, Bapiy aŋcip rek niŋjiy, yipund giy nep bilokpiyn. Key niŋjiy gen, bilokrep ma gip apkip ak pen; Bi yip aŋgek winik ak, gos nuk ŋimb rek niŋjiy gipiyn.

Yip Bi Yerip Rek Aŋgiy Ma Niňbim Aŋgak

³¹⁻³² “Yand nep Gor yip yokek winik apnip ak, yipund ma gipkop. Pen yand niŋbiy: Bi yip yokek winik ak, minim nuk aŋcip ak, niŋjind yimb nep aŋcip. ³³ Nimb Jiwda kay am Jon nup, yip bi yerip rek aŋgiy aŋgnijem, minim yipul yimb ak nimbip aŋgňak. ³⁴⁻³⁵ Gor aŋgyokek awak ak mey; lam yin tep gip rek ak aŋgak. Melik kun ak niŋjiy, miňmiň gipik ak pen, won ak kirpir. Yand niŋjen, Jon akaŋ biynimbi gunap minim aŋgnijgambay ak, minim yomb mer ak pen; minim yand apiyn ak niŋrep giy, Gor nup chingem, miker yomb ak nimbip ma dinimur aŋgiy aspiyn.

³⁶ “Jon nimbip aŋgrep gak ak pen; ak yikop minim nep aŋgak. Yand apiy, Bapiy ginimin aŋgak rek, tap key yimb gok gipiyn ak mey; nuk yip yokak ak niŋjun aŋgiy, miseŋ yimb niŋbikip. ³⁷⁻³⁸ Pen Bapiy yip yokak ak, yip aŋgiy minim aŋcip ak pen; minim nup ma diy, yip gosimb ma niŋbim. Kun ak minim nup ak ma niŋjiy, nup Bi yerip rek ak ma niŋjiy gipim.

³⁹⁻⁴⁰ “Nimb perper mindenjun aŋgiy, Baybol buk day nind tikyak gok niŋrep gun aŋgiy, per niŋbim ak, tep gipim ak pen; yip aŋgiy tikyak rek niŋjiy, yip ker apem, nimbip gen sunj-tep mindiy perper ma mindeniŋgambim. ⁴¹ “Biynimbi gok yimb yip dand araniyaŋ aŋgiy ma aspiyn; ⁴² Gor nup gosimb ma niŋbim ak niŋjiy aspiyn. ⁴³ Bapiy nep yip aŋgek opiyn ak pen, yip ma dipim. Pen bi kisen bap gos nuk key niŋjiy

apeniŋgamb, nup diniŋgambim. ⁴⁴ Biyimb gok chinup niŋey tep ginimuŋ aŋgiy nep niŋbim; Biyomb yimb ak chinup niŋek tep ginimuŋ aŋgiy, gos ak ma niŋbim. Kun ak yergiy nup gosimb niŋem, nimbip dininggamb?

⁴⁵ “Pen Nop Ņinuk minim ak diy, chinup kor giniŋgamb aŋgiy gos ak ma niŋnimimb. Mosis aŋgiy tikak rek nep giniŋgambun apim ak pen; minim aŋgak kun ak diy, nimbip kor gininggamb. ⁴⁶ Pen Mosis Baybol buk minim tikak gunap ma dipik rek; minim yip aŋgak ak sesek ma dipik.

⁴⁷ Minim nup ak diy rek, minim yip ak kuneŋ dipkip aŋgak.”

Jiysis Bi Payp Tawsin Rek Tap Keňmaŋgiy Ņek Ņiyak
(Mat 14:13-21; Mak 6:30-44; Luk 9:10-17)

6 ¹ Pen Jiysis kun giy mindiy, bot diy Galiyliy chemb tikiy, pis bindoŋ amnak. Galiyliy chemb kun ak nep, yimb bap Taybiyriyas aŋgiyngipay. ²⁻⁶ Pen nuk biyimb gok gek, suŋ ayek niŋyak rek, biyimb kuŋaynep nup kisen giyngipay. Ņin namb kun ak, Jiwda ūn yomb Pasopa apay ak maŋ maŋ gak rek, biyimb kuŋaynep miňmon namb kun ak taŋgeyak. Kun ak niŋiy, Jiysis binuk gok yip am dum bap, bisiŋ mindiŋ niŋak; biyimb kuŋay yimb nep nup niŋniŋ aŋgiy. Niŋiy, yerer giniŋgamb ak key niŋak ak pen; binuk Piyliy yerip aŋgninjgamb aŋgiy, nup aŋgak, “Chin keňmaŋgiy akay nimb diy, biyimb guniy kuyip ūn niŋniŋgambay aŋgak.”

“Angek, Piyliy aŋgak, “Tiw handret kiyna rek dand amiy, biret taw dand apiy, tipaŋ siskoy giy, mangiysek ūn niŋniŋgiy rek ma aŋgiyngamb aŋgak.”

⁸ Kun angek, Saymon Piya numam Enjriw aŋgak, ⁹ “Niskoy bap, biret onep mamind ak, piys omiŋal sek di mindip biy ak pen, ak tap yomb mer aŋgak.”

¹⁰ Angek, Jiysis aŋgak, “Biyimb gok aŋgem, bisgiyan aŋgak.” Kun angek, binuk gok biyimb gok kuyip angeyak, tap kaskas ar kun okok bisgiyak. Biyimb kuŋaynep kun gok, bi gok nep, payp tawsin rek amnak.

¹¹ Kiyk kun giy bisgiyakniŋ, Jiysis biret ak diy, Gor nup tep aŋgiy, kuyip bilok ūn. Piys ak kuneŋ gak. Kuyip kun giy bilok ūn, ūnbeŋ ūnbeŋ tapin ayek, day gok kiriyak. ¹² Kun gey, binuk gok kuyip aŋgak, “Tap ūnbiy kirpay gok, dand doŋwiy ma gep aŋgak.” ¹³ Angek, binuk gok yipruŋg wand yingey yingey, wand onep wiŋiŋgan ak arachakak.

¹⁴ Biyimb gok tap mageprek gak kun ak niŋiy aŋgyak, “Chin miňiy niŋbun; bi biy mey, bi Gor minim aŋgep mankumb biy winiŋgamb aŋgiy, per apun ak aŋgyak.” ¹⁵ Pen Jiysis niŋak; biyimb gok nup ap kilis giy, kiyŋ chin minden aŋgninjgambay ak niŋiy, nuk tip ak am, yirik okok key asiy mindek.

Jiysis Ņiŋ Kas Ar Ak Tawind Amnak
(Mat 14:22-23; Mak 6:45-52)

¹⁶ Pen duŋgep won ak, Jiysis binuk gok tip ak Kapaniyam amniŋ, am ūnbiy chemb biyŋ amiy, ¹⁷ Jiysis apek amnun aŋgiy, kond mind gey gey

kisyim apek, kiyk nep bot diy san diyak. ¹⁸ Amniyakniŋ, pinim yomb diy, niŋ ak paŋgak. ¹⁹ Pen tapin nep pul gi dand ŋiŋ namb siŋak amyiŋ niŋyak; Jiysis ŋiŋ kas ar ak tawind kiňiŋ kun siŋak apchakek, niŋy pirikeyak aŋgak, ²⁰ “Ma piriknimimb! Ak yand nep aŋgak.” ²¹ Kun aŋgek, ma pirikiy, nup bot miŋgan aŋgey amnakniŋ, miňmon wikan amniŋ giyak ak amjakyak.

Jiysis Nup Piyow Niŋyak

²²⁻²³ Minek biynimb gok tip ak Jiysis nup niŋniŋ; Gor nup tep aŋgiy, tap Ňek ŋiŋyak tip ak amniyak. Amiy, minim bap niŋyak: bot diy wiyak ak, binuk gok nep diy amniyak; Jiysis yip ma amniyak. ²⁴ Pen Jiysis yip ma amniyak rek, nup niŋun aŋgiy, Taybiyriyas nimb bot gunap diy, Kapaniyam amniyak.

Jiysis Nup Diy Mey Perper Mindeniŋgambay

²⁵ Kapaniyam amjakiy, Jiysis nup niŋiy aŋgyak, “Tiysa. Nand won akay biy opan?” ²⁶ Aŋgey aŋgak, “Nimbip niŋind aspiyn. Keňmaŋgiy Ňen, Ňimb mer niŋiy kirgipim rek, yip tip piyow taspim; pen tap mageprek gipiyn minim junj ak ma niŋbim. ²⁷ Tap ňimbiy per ma mindeniŋgambim gok piyow niŋraspim ak kirgiy, Bi bap Ňinuk nimbip gek perper mindeniŋgambim ak niŋiy, ar kun ak amnimimb. Bapiy Gor Bi kun ak nup, bi yand yimb aŋgiy yip mindek mey, tap mageprek ak gek niŋbik aŋgak.”

²⁸ Kun aŋgek aŋgyak, “Perper mindonjun aŋgiy, Gor gos nuk niŋimb ak, nup yergiy rek direp ginjun aŋgyak.”

²⁹ Aŋgeyak, Jiysis aŋgak, “Gor nup tep giningamb ak mey, Binuk yokek wak ak, Gor nep yokek awak aŋgiy, nup gosimb niŋniŋgambim aŋgak.”

³⁰ Kun aŋgek aŋgyak, “Chinup tap mageprek bap gey niŋiy, Gor nep nip yokek winak aŋgiy niŋjun. Kun ak chinup tap yerip rek giniŋgamban?

³¹ Apis basind sikop woesrey, miňmon nep namb okok mindiy, tap mana apay ak ňimbyiŋgipay. Mosis kuyip gi tep gek, tap mana kun ak di biret rek gay ňimbyiŋgipay ak, Baybol buk ak tikiy aŋgyak, ‘Kuyip keňmaŋgiy semb biyon nimb ak Ňek, ňimbyiŋgipay aŋgyak.’”

³² Kun aŋgeyak, Jiysis kuyip aŋgak, “Nimbip niŋind yimb aspiyn. Biret semb biyon nimb diy ŋiŋyak kun ak, Mosis mer: Bapiy yand ak Ňek ňimbyiŋgipay. Nuk nep mey; nimbip biret niŋind yimb anup, yokek wip. ³³ Biret niŋind yimb yokek wip aspiyn kun ak, Bi semb biyon nimb biy apiy, biyimb gok kuyip gek sun-tep mindiy, perper mindeniŋgambay anup aspiyn aŋgak.”

³⁴ Jiysis kun aŋgek aŋgyak, “Biyomb. Biret kun ak chinup ŋiŋyep nep mindenimin aŋgyak.”

³⁵ Aŋgeyak aŋgak, “Yand nep mey biret rek; biyimb yip dipay gok perper mindeniŋgambay. Biyimb yip gosimb niŋiy, yip ker winiŋgambay

gok, tip ak yiwan rek akan, ñiŋg nen rek ma giniŋgamb; mey tep aŋgiy niŋniŋgambay. ³⁶Pen nimbip aŋgambiyn rek: yip windin niŋbim ak pen, yip gosimb ma niŋbim. ³⁷Bapiy biynimbi yip aŋningamb gok, yip ker winiŋgambay. Biynimbi yip ker winingambay gok, ma yimb aŋgyokniŋgayn. ³⁸Yenen: yand semb biyoŋ nimbi winik ak, key niŋbiyn rek giyn aŋgiy ma winik; Bi yip yokek winik ak, gos nuk niŋiy aŋgip rek, giyn aŋgiy winik. ³⁹Nup tep giniŋgamb ak mey: biynimbi yip aŋgip gok niŋminden, gunap ma kurginiŋgiy; ñin kisen ak apek, mangiysek gen tip ak tikjakniŋgiy. ⁴⁰Bapiy nuk aŋgip ak, ‘Biynimbi gok Niyanan anup minim ak niŋey, nup gosimb niŋey mey; kuyip gen perper mindeniŋgambay aŋgip.’ Kun ak ñin kisen ak apek, kuyip gen tikjakniŋgambay aŋgak.”

⁴¹Pen Jiysis minim kun aŋgying, yand nep mey, biret semb biyoŋ nimbi wip ak aŋgek, ⁴²Jiwda biynimbi gok pemiy aŋgiy aŋyak, “Bi biy Josep ñinuk Jiysis nep rek? Nop nonim nuk ak chin niŋbun. Kun ak yergiy pen, semb biyoŋ nimbi opiy aŋgip?”

⁴³Kun aŋgeyak, nuk pen aŋgak, “Pemiy ma aŋnimimb. ⁴⁴Biynimbi bap gos peyiŋ yip ker ma winiŋgambay; Bapiy gos tep ñek nep mey, yip ker apek, ñin kisen ak kuyip gen tip ak tikjakniŋgambay. ⁴⁵Baybol buk ak tikiy aŋyak, ‘Gor biynimbi mangiysek nimbi gok kuyip gos ñiningamb aŋyak.’ Biynimbi gos nuk nimbi rek niŋbay gok mangiysek, yip ker opay. ⁴⁶Biynimbi gunap Bapiy Gor nup windin ma niŋbay; Bi yokek wip anep nup niŋimb.

⁴⁷Nimbip niŋind yimb apiyn; biynimbi yip gosimb niŋniŋgambay gok, perper mindeniŋgambay. ⁴⁸Kun ak yand mey, biret ñimbiy kim mindeniŋgambay ak. ⁴⁹Nasind napis sikop woesrey, miňmon nep namb okok mindiy, tap mana ak niŋyak ak pen, yep won bap mindiy kumyak. ⁵⁰Biret Gor yokek owak aŋgiy, yand aspiyn ak; biynimbi ñimbiy, perper mindeniŋgambay.

⁵¹“Yand biret kim mindep semb biyoŋ nimbi winik. Biynimbi biret kim mindep semb biyoŋ nimbi kun ak, ñimbi namb biyaŋ ayningambay gok, perper mindeniŋgambay. Pen biynimbi gok tap ñimbying nep mindpay. Mumbwak yand ak mey, kun ak rek. Biynimbi miňmon okok mangiysek kuyip aŋgiy, mumbwak yand ak Gor nup simboŋjiniŋgayn ak mey; chinup nen kumimb aŋgiy gosimb niŋniŋgambay biynimbi gok, perper mindeniŋgambay aŋgak.”

⁵²Jiysis kun aŋgek, Jiwda biynimbi kiyk keynep penpen aŋgiy, gunap aŋyak, “Bi biy chinup yergiy, mumbwak nuk ak ñek ñiŋniŋgambun?”

⁵³Angeyak, Jiysis aŋgak, “Nimbip niŋind yimb aspiyn. Biynimbi Bi bap Niňuk kiros bak biyoŋ kumniŋgamb ak, chinup nen kumniŋgamb; likaň nuk yowningamb ak, chinup nen yowniŋgamb aŋgiy, yip di namb kiyk biyaŋ ayningambay gok nep, Gor deniŋgamb perper mindeniŋgambay.

⁵⁴Kun ak biynimbi mumbwak likaň yip diningambay gok, perper mindeniŋgiy rek ayningamb. Ñin kisen ak apek, kuyip gen tip ak tikjakiy, perper mindeniŋgambay.

55 “Kun ak keñmañgiy gok, tap yikop ñimbay ak pen; mumbwak yand ak sek, likañ yand ak sek tap yimb. 56 Biynimb mumbwak likañ yip niñjind yimb aŋgiy dipay gok, yip chingipay. Yand kuyip pen kunep chingipiyn. 57 Bapiy biynimb gok kim mindenigiy aŋgiy, yip yokek winik ak, yip nep mindip ak mey, biynimb yip di namb biyaŋ ayniŋgambay gok kuyip gen, perper mindenigambay. 58 Minim ar kun ak mey, biret semb biyoŋ nimb wip apiyn ak. Biret kun ak, basind apis sikop tap mana apay ak ñimbiy, mind dand amiy kumyak rek mer; biynimb biret yand apiyn ak, ñimb namb biyaŋ ayniŋgambay gok, perper nep mindenigambay aŋgak.”

Gunap Jiysis Nup Kirgiyak

59 Jiysis Kapaniyam nan-gep korip ak mindiy, minim kun ak aŋgek, 60 biynimb nuk gok kuŋaynep niŋiy aŋgyak, “Minim miker gip kun ak, an rek niŋniŋgamb aŋgyak.”

61 Aŋgyak kun ak, Jiysis key niŋiy aŋgak, “Minim kun ak aŋgen nimbiq tep ma gip? 62 Pen Bi bap Ñinuk mindiy, owak biyoŋ tip andkind amnakanij, gos yerip niŋniŋgambim? 63 Mumbwak ak tap yikop; Gor Kawnan ak tap yimb. Minim nimbiq apiyn ak, Gor Kawnan ak gos ñek apiyn ak mey; biynimb minim kun ak diniŋgambay gok, kuyip gek perper mindenigambay aŋgak.” 64 Pen Jiysis nuk nind nep: an nup gos niŋniŋgamb, an nup gos ma niŋniŋgamb, an nup mimuŋg giniŋgamb ak niŋak ak mey, aŋgak, “Nimb gunap yip ma gosimb niŋbim aŋgak.” 65 Pen minim gunap sek aŋgiy aŋgak, “Ar kun ak nep nimbiq apiyn; biynimb gos keynep niŋiy, yip gosimb niŋniŋgiy rek ma ayip; Bapiy nep mey, kuyip gos tep ñaknij, yip gosimb niŋniŋgambay aŋgak.”

66 Jiysis minim kun ak aŋgiwaknij, biynimb ap minim nup niŋniŋgipay gok, kuŋaynep nup kirgiy, keykey amniyak. 67 Nup kiriŋ ameyak, binuk onep wimiŋgan ak kuyip aŋgnijy aŋgak, “Nimb kunep yip kiriŋ amniŋgambim?”

68 Aŋgek, Saymon Piuta aŋgak, “Biyomb. An ker amjun? Minim nand apan ak niŋiy mey, perper mindenigambun. 69 Nip niŋbun: nand Gor Bi suŋ-tep nuk, chinup yokip anep mindpan aŋgak.”

70-71 Kun aŋgek, Jiysis pen, Jiwdas Yiskariyot Saymon ñinuk ak, kisen nup mimuŋg giniŋgamb rek niŋiy, kuyip aŋgak, “Nimbip onep wimiŋgan ak dipiyn ak pen; nimb bap bi timey Seytan ker mindpim aŋgak.”

Jiysis Numam Nuk Gok Yip

7 ¹Kisen pen Jiwda biyomb gok, Jiysis nup ñaŋgning gey niŋiy, Jiwdiya propens ma girangyiŋip; Galiilyi propens nep girangyiŋip. ²Pen Jiwda ñin yomb kiyk, korip bandak band giy miñmiñ giyiŋipay ak, maŋ maŋ gaknij, ³⁻⁴Jiysis numam sikop, nup kunep ma

gos ninjak rek, mindek ak apiy aŋgyak, “Nand Biyomb mindpan rek, Jiwdiya amiy, biynimb minim nip niŋniŋg winiŋgiy gok, tap mageprek gipan rek gunap gey niŋniŋgiy. ⁵ Biynimb yomb mindniŋg gipay gok, tap kiyk gok weygiy ma gipay; miseŋ yimb gipay. Kun ak nand bi key yimb gipan ak, tap mageprek gunap gey, biynimb manŋgiyek niŋniŋgiy aŋgyak.”

⁶ Kun aŋgey, Jiysis kuyip aŋgak, “Niŋ monmon gok, ŋin nimb ak mey, amniŋg amniŋgambim. Pen Gor yip aŋgayip ŋin ak ma wip. ⁷ Biynimb Gor nup ma chingpay gok, tap siy tap timey gipim aŋgen niŋjiy, yip miluk niŋbay; pen nimbip niŋjiy miluk niŋniŋgiy rek ma mindip. ⁸ Kun ak ŋin yomb ak maŋ asaw rek, Jerusalem amnimimb; pen ŋin yand ak ma wip rek, yand yip ma amniŋgambun aŋgak.” ⁹ Kun aŋgiy, nuk Galiyliy mindek.

Jiysis Niŋ Yomb Owakniŋ Jerusalem Amnak

¹⁰ Pen kun aŋgek numam sikop nind amniyak. Kisen nuk amning; miseŋ ma amnak, wey wey giyŋg amnak. ¹¹ Pen Jiwda biyomb gok, Jiysis akay aŋgiy, biynimb kujay ap mindeyak gok kuyip aŋgnijay. ¹²⁻¹³ Pen biynimb yikop gok, Jiwda biyomb kun gok kuyip pirikyak rek, minim kapkap aŋgyiŋg aŋgyak, “Jiysis bi tep yimb aŋgyak.” Gunap pen aŋgyak, “Mer. Nuk biynimb gok kuyip tom gip sek aŋgyak.”

¹⁴ Niŋ yomb kiyk kun ak, yep ŋin kaw bap nep mindakniŋ, Jiysis apchakiy, Gor aŋgnijep korip ak amiy, kuyip minim aŋgñak. ¹⁵ Aŋgñek niŋjiy, Jiwda biyomb gok wal aŋgiy aŋgyak, “Bi biy sikul ma aŋgak ak pen, yergiy minim okok manŋgiyek niŋjimb aŋgyak.”

¹⁶ Kun aŋgyak ak pen, Jiysis aŋgak, “Minim aŋgñimbiyn gok, yand key niŋjiy ma apiyn; Bi yip aŋgyokek winik anep gos ŋambah apiyn.

¹⁷ Biynimb Gor aŋgip rek gun aŋgiy gi dand amniŋgambay gok, Gor minim nup akan, minim yand key apiyn ak, kuyip gos ŋek niŋniŋgambay.

¹⁸ Nimb niŋbim: biynimb minim kiyk key aŋgnijgambay gok, yimb chin aranimuŋ aŋgiy, minim okok nimb okok nimb aŋgnijgambay. Pen Gor bi yokek minim nup aŋgnijg wip ak; bi minim yipund giy nep aŋgnijgambay ak mey; yesek aŋgnimuj rek ma mindip. ¹⁹ Mosis, Gor aŋgak aŋgak rek low gunap aŋgñak ak pen; nimb bap low ar kun gok kindik ma gipim. Minim bap mindek mer; yip yikop yimb ŋaŋgnijg gispim aŋgak.”

²⁰ Jiysis kun aŋgek, biynimb ap mindeyak gok aŋgyak, “Nip an ŋaŋgnijg gisap. Nip kichekiy ambaj ayamb aspan?”

²¹ Aŋgey, Jiysis aŋgak, “Yand tap mageprek nokom bap genik, nimb manŋgiyek lotiw ŋin ak yenen kun gip aŋgiy, jiwdipik. ²²⁻²³ Nimb Mosis aŋgak rek, ŋi gok tikiy, ŋin onep ar ak mindiy, minek jiy ak kumbak tikpim. Gipim kun ak Mosis nuk mer, nasind yes sikop nind kiňiŋ gi gey mey kun gipim. Pen kumbak tikpim kun ak, ŋin gunap Jiwda lotiw ŋin

ak apek, ma kirpim; monmon kumbak tikpim. Gipim kun ak rek, lotiw ñin ak, bi bap nup gen pisnep suj ayak ak; yip yenen miluk nijbim.
 24 Kun ak kisen minim ar ar nep niijiy ma aŋgnimimb; nijsrep giy, yipund giniŋgamb ar ak niijiy aŋgnimimb aŋgak.”

Jiysis Mey, Kiyŋ Yomb Key Yimb Ak Akaŋ Aŋgyak

25 Jerusalem biynimb gunap aŋgyak, “Biyomb gok, bi ŋaŋgun aŋgiy niŋbay ak, mey biy rek ayip? 26 Pen nijsim! Bi kun ak nuk biynimb namb yomb biy minim aŋgakniŋ, pen minim bap ma aspay. Kun ak kiyk key, nuk bi kiyŋ yomb key yimb ak aŋgiy niŋbay rek ayip! 27 Pen bi kiyŋ yomb key yimb opkop ak, akay nimb wip aŋgiy ma niŋbinup; bi biy akay nimb wip ak chin manŋiŋsek niŋbun aŋgyak.”

28-29 Pen Jiysis Gor aŋgnijep korip miŋgan biyaŋ, minim aŋg nep mindiŋ, meŋg miŋgan dand araniy aŋgak, “Nimbik yip nijsrep yimb giy, akay nimb winik ak niŋbim. Pen yand key ma winik; Bi biynimb aŋgdep ak nep yip aŋgyokek winik. Yand nuk yip mindiy, yip aŋgyokek winik rek nup niŋbiy; pen nimbik nup ma niŋbim aŋgak.”

30 Kun aŋgek, nup chichiy diy dand kor amnun aŋgiy niŋyak ak pen; Nop Gor nup pikayniŋgambay aŋgiy aŋgayak ñin ak ma owak rek, biynimb bap nup ma chichiy diyak. 31 Pen biynimb kuŋaynep kun gok, gunap Jiysis bi kiyŋ yomb key yimb ak aŋgiy niŋyak. Niŋiy aŋgyak, “Bi kiyŋ yomb key yimb kisen winiŋgamb apay ak, tap mageprek kuŋaynep giy, bi biy nup wiyniy ginimuj rek ma ayip aŋgyak.”

Jiysis Nup Am Dand Wim Aŋgiy, Poliys Gok Kuyip Aŋgyokyak

32 Pen biynimb gok, bi kiyŋ yomb key yimb anup minim kun ak kapkap aŋgeyak niŋiy, bi Peresi gok sek, bi Gor nup tap simboŋgep yomb gok sek Jiysis nup am dand winimimb aŋgiy, Jiwda poliys gunap aŋgyokyak.

33 Jiysis pen aŋgak, “Yand yep won bap mindiy, Bi yip yokamb opioy ak ker tip amniŋgayn. 34 Yip akay amimb aŋgiy piyowniŋgambim ak pen, ma niŋniŋgambim. Yand amniŋgayn ar ak, nimb kisen ginimimb rek ma ayip aŋgak.”

35 Kun aŋgek, Jiwda biyomb gok kiyk keynep aŋgnij aŋgnij giy aŋgyak, “Nuk akay amek, nup ma niŋniŋgambun? Nuk am Jiwda biynimb jiw am Griyk mindpay okok amiy, biynimb kun okok kuyip minim aŋgnij aŋgnij mindeniŋgamb nup ma niŋniŋgambun? 36 Pen yenen aŋgip, ‘Yip piyow niŋiy ma niŋniŋgambim; amniŋgayn ar ak kisen ginimimb rek ma ayip aŋgip’ aŋgyak.”

Gor Kawnan Ak ŋiŋ Kilam Rek Jiwiy Winingamb

37 Jiwda ñin yomb kiyk kun ak, ñin kisen yimb ak apek, Jiysis tikjakiy, meŋg miŋgan dand araniy aŋgak, “Biynimb an kuŋjam kinjik gek, yip ker

apiy ŋiŋg ŋiŋningiy. ³⁸ Biynimb yip gosimb niŋniŋgambay gok, Baybol buk ak aŋgip rek, ŋiŋg ŋimbiy perper mindenŋgambay ak, namb kuyip biyan̄ kilam jiwiy winingamb aŋgak.” ³⁹ Nin kun ak, Jiysis kumiy tikjakiy Nop ker ma amek mey, Gor Kawnan nuk ak biynimb gok kuyip ma yokak. ŋiŋg kilam jiwiy winingamb minim aŋgak kun ak; nup gosimb niŋey, Gor Kawnan ap kiy yip mindiy, giniŋgamb rek aŋgak.

Kiyk Key Tuŋ Asik Keykey Ayak

⁴⁰ Jiysis kun aŋgek, biynimb kuŋaynep kun gok, gunap minim aŋgak kun ak niŋj aŋgyak, “Bi biy, bi Gor minim aŋgep winingamb aŋgiy kond mindyinŋipun ak aŋgyak.”

⁴¹ Gunap aŋgyak, “Nuk bi kiyŋ yomb key yimb ak aŋgyak!”

Kun aŋgeyak, gunap pen aŋgyak, “Kiyŋ yomb key yimb ak Galiyliy nimb ma winingamb! ⁴² Baybol buk ak aŋgip rek, Jiwda bi kiyŋ yomb key yimb ak, Depiyt tikek tik dand amiy apiy giy, tikniŋgambay Depiyt miňmon nuk Betliyhem aŋgyak.” ⁴³ Jiysis nup nen aŋgiy, biynimb kuŋay mindeyak kun gok, asik pis ak key, pis ak key ay, ⁴⁴ gunap nup diy dand kor amnun aŋgyak ak pen, nup ma diyak.

Jiwda Biyomb Gok Nup Ma Gos Niŋyak

⁴⁵ Pen Jiwda poliys gok andkind amey, bi Peresiy gok sek, bi Gor nup simbongep yomb gok sek aŋgyak, “Bi kun anup yenen ma dand opim?”

⁴⁶ Aŋgey, bi poliys kun gok aŋgyak, “Biynimb bap, bi kun ak minim tep yimb aŋgip rek ma apay aŋgyak.”

⁴⁷ Kun aŋgey, bi Peresiy gok aŋgyak, “Nimb biynimb gunap bi tom gip kun ak niŋind aŋgip aŋgiy niŋbay rek niŋbim? ⁴⁸ Bi chin Peresiy bap akaŋ, Jiwda biyomb gunap nup gos niŋiy ma dipay. ⁴⁹ Biynimb guniy kiyk Mosis low ak ma niŋbay rek, yiwur yomb diningambay aŋgyak.”

⁵⁰ Pen bi kiyk Niykodiymas, bi nind kisyimken amiy Jiysis nup minim gunap aŋgniŋjak ak, kuyip aŋgak, ⁵¹ “Jiwda low chin ar ak, bi bap nup timey gipan aŋgiy, yikop kalambis ma aypun; kor giy junj bap niŋiy nep mey, kun gipun aŋgak.”

⁵² Angek aŋgyak, “Nak kunep Galiyliy nimb rek? Baybol buk ak riyytiym gi dand amiy niŋniŋgamban: bi Gor minim aŋgep bap, Galiyliy nimb ma winingamb aŋgyak.” ⁵³ [Kun aŋgiy, kiyk manŋiysek korip kiyk keykey amniyak.

Biy Bap Am Bi Bap Yip Di Gak

8 ¹Pen Jiysis nuk miňmon Oliyp dum am kiniy, ²minek miňmon tikkdam yokakniŋ, tip ak andkind Gor aŋgniŋjep korip ak apek, biynimb kuŋaynep ap nup piŋiy kus kus gey, nuk bising mindyinŋ, minim aŋgñi mindek. ³⁻⁴Aŋgñi mindakniŋ, bi low tiysa gok sek, bi

Peresi y gok sek biy n bap, bi bap yip di gek, dap biy nimb mindeyak namb sijak ay, Jiysis nup aŋgyak, “Tiysa. Biy n bi sek ak pen, bi bap yip di gambiyr niŋiy, dand aswun. ⁵Mosis low ak biy n bi kun gok rek, kamb ji w pikayniŋgiy aŋgak. Kun ak biy n gip kun biy, nand yerip gos niŋban aŋgyak.” ⁶Pen kiyk minim kun ak yesek kun aŋgon, nuk yerip aŋgek, nup kor gun aŋgiy aŋgyak ak mey, nuk yikop jiy kuyaŋgiy, lum ar ak kil tik mindek. ⁷Pen nup minim kun ak aŋgniŋnep mindeyak, nuk tikjakiy kuyip aŋgak, “Bi tap siy tap timey ma gip bap mindonimuj ak, kamb bap diy, biy n kun ak mindonimuj sijak nind diyoknimuj aŋgak.” ⁸Kun aŋgiy, tip ak kuyaŋgiy, man biyaŋ kil tik mindaknij, ⁹bi nup kor gun aŋgyak kun gok, minim aŋgak kun ak niŋiy, biyomb yomb rek gok nokom nokom kiriŋ amniyaknij, maŋgiyek kiriŋ keykey amdiyak. Jiysis yip, biy n ak yip nep minderik. ¹⁰Kun ak nuk kund almil ay bisiŋ mindyiŋ; biy n kun anup aŋgak, “Bi gok akay? Bi nip kor ginimuŋ bap ma mindip rek?” ¹¹Aŋgek, biy n ak aŋgak, “Biyomb. Bi yip kor ginimuŋ bap ma mindip aŋgak.” Aŋgek, Jiysis aŋgak, “Yand kune p nip kor ma giniŋgayn nen amnon! Pen tap siy tap timey ak tip ma ginimin aŋgak.”]

Jiysis Mey, Biy nimb Gok Melik Kiyk

¹²Jiysis kuyip tip ak aŋgiy aŋgak, “Mankumb biy melik ak yand mindpiyn. Biy nimb an yip chingiy taŋgeniŋgambay gok, kisyimnamb okok ma taŋgeniŋgambay; perminddep melik tep ak diy taŋgeniŋgambay aŋgak.”

¹³Kun aŋgek, bi Peresi y gok nup aŋgyak, “Minim nak keynep apan ak, dep rek ma ayip aŋgyak.”

¹⁴Kun aŋgey, Jiysis aŋgak, “Minim kun ak yand key aspiy n ak pen, niŋjind aspiy n. Yenen: yand opiy n okok niŋiy, amniŋgayn okok niŋiy gipiyn. Pen nimb, opiy n okok, amniŋgayn okok ma niŋbim. ¹⁵Nimb minim tungasikyiŋ, ar ak tep gipim, ar ak timey gipim apim ak, biy nimb Gor nup ma chingipay gok gos niŋiy apay rek nep apim. Pen yand nimb apim ar kun ak rek ma apiy n. ¹⁶Bapiy yip yokek winik ak, yip mindpiy n rek, minim tungasiknij; niŋjind nep aŋgiy tungasikpiy n. ¹⁷Low minim nimbik ar ak apim, ‘Bi omijał minim ar nokom kun anep aŋgeniŋgayr mey; ak niŋjind apiy r aŋgiy niŋniŋgambay apim.’ ¹⁸Low nimb kun ak rek. Bapiy yip yokip ak, minim chirapiy nokom kun anep apur ak mey, niŋjind apur aŋgak.”

¹⁹Kun aŋgek, nup aŋgyak “Nap akay?”

Aŋgey aŋgak, “Nimbik yip ma niŋbim rek, Bapiy nup kune p ma niŋbim. Yip niŋiy rek, Bapiy nup kune p niŋbikip aŋgak.”

²⁰Jiysis lotiw korip opriy n dap yokpay miŋgan ak, minim kun ak aŋgiŋak ak pen, Gor ŋin nup aŋgayak ak ma wak rek, biy nimb bap nup chichiy diy, dand kor amniŋgiy rek ma ayak!

Yand Amjipiyn Okok Nimbik Ma Amniñgambim

²¹ Jiysis kuyip tip ak aŋgak, “Yand amen, yip piyowniŋgambim ak pen, nimbik tap timey ginep mindiy kumniñgambim rek, amniñgayn tip ak ma niniñgambim aŋgak.”

²² Kun aŋgek, Jiwda biyomb gok aŋgyak, “Nuk aŋcip yand amjipiyn okok ma niniñgambim aŋcip ak, yenen kun aŋcip? Nuk key pikayniŋ kun aŋcip?”

²³ Kun aŋgyak ak pen, Jiysis kuyip aŋgak, “Nimb biy nimb; yand biyoŋ nimb winik. Nimb mankumb biy ker; yand pen mankumb biy ker ma mindpiyn. ²⁴Kun ak niŋiy mey, ‘Nimb tap siy tap timey gi mindiy kumniñgambim apiyn.’ Pen yip mey bi kun ak nep aŋgiy, gosimb ma niŋningambim ak; gach sek mindpim rek mindiy, kumningambim aŋgak.”

²⁵ Kun aŋgek aŋgyak, “Nand an?”

Aŋgey, Jiysis aŋgak, “Nimbip per ma aŋgnimbiyn? ²⁶Nimbip minim aŋginiŋ ar ak, kuŋaynep mindip. Bi yip aŋgyokek winik ak, gos okok maŋgiysek niŋrep gip rek, yip gos ŋakniŋ, biy়imb gok kuyip aŋgnimbiyn ak pen; nimb ma niŋjun aŋgiy nep niŋbim aŋgak.”

²⁷Jiysis Nop nup aŋgiy minim aŋgak kun ak ma niŋyak rek, kuyip aŋgak, ²⁸“Bi bap ŋinuk nup ŋaŋgbirikningambim ŋin ak, giniŋgamb giniŋgamb rek niŋiy aŋgnigambim, ‘Ak Bi kun anep. Nuk tap bap key niŋiy ma giyinŋip; Nop minim aŋgniyinŋip rek nep niŋiy aŋgyinŋip aŋgnigambim.’ ²⁹Bi yip yokek winik anup, tep gip ar anep gipiyn ak mey, yip ma kirgip; nuk yip nep mindpur aŋgak.”

³⁰Jiysis minim kun ak aŋgakniŋ, biy়imb kuŋaynep nup Kiŋ yomb key yimb ak aŋgiy gos niŋyak. ³¹Pen Jiwda biy়imb nup Kiŋ yomb key yimb aŋgiy niŋyak kun gok kuyip aŋgak, “Biy়imb minim yip ar ar dinengambay gok, biy়imb yand mer. Biy়imb yand mey, minim yip pisnep dipay gok. ³²Biy়imb yand mindenŋgambim rek, Gor nimbip gos tep ŋek, minim yerip yipund giy mindip ak niŋiy, kalambis woŋg rek gi mindpim ak kirgiy, mindrep giniŋgambim aŋgak.”

³³ Kun aŋgek aŋgyak, “Minim apan kun ak yerip? Chin basind Ebraham ŋapan nuk mindpun ak, chin biy়imb gunap kuyip kalambis woŋg rek ma gipun aŋgyak.”

³⁴ Kun aŋgeyak, Jiysis aŋgak, “Nimbip niŋind aspiyn. Biy়imb tap siy tap timey gipay gok, key mindrep giniŋgiy rek ma ayamb mey, kalambis woŋg rek gi mindpay. ³⁵Biy়imb kalambis woŋg gipay kun gok, Biyomb ak biy়imb kiňiŋ nuk yimb ma mindpay. Pen Bi bap ŋinuk ak nep mey; Biyomb ak ŋinuk yimb. ³⁶Nuk nimbip biy়imb kalambis woŋg rek gi mindpim gok, wisik yokeningamb, biy়imb kalambis woŋg gipay rek ma mindenŋgambim; Biyomb ak biy়imb nuk yimb mindenŋgambim. ³⁷Nimbip Ebraham tikek tikey apek mindpim ak niŋbiyn ak pen; nuk

giyinqip rek ma giy, minim apiyn ak ma diy, yip ñangning gispim. ³⁸Yand Bapiy yip mindiy niñnik rek nimbip aŋgñimbiyn; pen nimb, nap nimbik ak minim aŋgip ar gok nep gipim aŋgak.”

³⁹Aŋgek aŋgyak, “Bapiy chin mey Ebraham aŋgyak.”

Aŋgey, Jiysis aŋgak, “Nimbik Ebraham ñapan nuk mindembikip rek, nuk giyinqip rek gipkip. ⁴⁰Yand Gor aŋgip rek, minim niñind yimb ak nimbip aŋgñimbiyn ak pen, yip ñangning gispim. Ebraham nuk, nimbik gining gispim kun ak rek ma giyinqip. ⁴¹Kun ak, nap nimbik yimb ak gip rek gispim aŋgak.”

Kun aŋgek aŋgyak, “Chinup waŋ siy diy ma tikyak, Gor nokom mey, Bapiy chin aŋgyak.”

⁴²Kun aŋgey, Jiysis pen aŋgak, “Gor bapiy chin apim ak pen; yand nuk yip mindiy opiyn ak, yenen yip wasemb ma aypim. Gos yand key niñiy ma winik; nuk nep yip aŋgyokek winik. ⁴³Pen minim yip ak yenen niñrep ma gipim. Gipim kun ak minim nup ak ma niñun aŋgiy gipim.

⁴⁴Nap nimbik Seytan ak mey, nuk gos niñimb ar anep gun aŋgiy niñbim. Nuk kiñij giy biyinimb gok kuyip ñaŋgpikayinqip. Miñ ar nuk kun ak mindnep mindip. Gos tep gunap niñiy mindrep ma gip. Minim tom nep gek gek mey, minim kun ak minim nuk yimb ayip. Nuk biyinimb tom gipay gok nop kiyk ak mey, ⁴⁵yand nimbip minim niñind apiyn ak niñiy, ma dipim. ⁴⁶Pen yand gipiyn ak timey gipan aŋgiy aŋgnimimb rek ma ayek, yenen minim yip ak ma dipim? ⁴⁷Biyinimb Gor ker mindpay gok, minim nup ak dipay. Pen nimb nup ker ma mindpim rek, minim nup ak ma dipim aŋgak.”

Ebrahim Kisen, Yand Nind Aŋgak

⁴⁸Jiwda kay Jiysis nup aŋgyak, “Nand bi Samariya nimb. Nip kichekiy abaŋ ayip aŋgambun ak, niñind apun rek?”

⁴⁹Aŋgey aŋgak, “Yip kichekiy ma abaŋ ayip. Bapiy nup yimb ak dand aranimbiyn ak pen; nimb yimb yip ak dand apyopim. ⁵⁰Yimb yand ak key dand araniy aŋgiy ma niñbiyn; Biyomb biyinimb yerer gipay gok niñrep gip ak, yimb yip ak aranaŋ aŋgiy niñimb. ⁵¹Nimbip niñind aspiyn: Biyinimb an minim yip ak diy kisen giniŋgamb ak, ma kumniŋgamb, perper nep mindinggamb aŋgak.”

⁵²Jiysis kun aŋgek, nup aŋgyak, “Ebrahim kumek, bi Gor minim aŋgep gunap kune p kumyak ak, yergiy nand pen apan, ‘Minim yip diniŋgambim ak, ma kumniŋgambim apan?’ Kun ak chin niñbun, niñind nip kichekiy abaŋ ayip. ⁵³Bapiy chin Ebrahim sek, bi Gor minim aŋgep gunap sek kumyak ak; kiyk bi sikoy, yand biyomb aŋgiy niñban?”

⁵⁴Aŋgey, Jiysis aŋgak, “Yimb yand key dand araniŋgayn ak tep ma gininggamb. Bi yimb yip dand aranimb ak, Bapiy yand. Nimbik nup Bapiy chin apim ak pen; ⁵⁵nup ma niñbim. Yand mey nup niñbiyn. Pen nup

ma nībīyān aŋgningayn ak, nimb tom gipim rek giniŋgayn. Kun ak nup nībīyān ak mey, minim aŋgip rek dipiyn. ⁵⁶Pen Gor wosrey nap Ebraham nup, mīniy yand ap mindpiy biy winiŋgamb angek, nījind aŋgip aŋgiy, gos sek mindiy mīnmīn gak ak mey, yand apen nup tep yimb gak aŋgak.”

⁵⁷Kun angek, Jiwda biyomb gok minim nup kun ak nījrep ma giy aŋgyak, “Simiy nak ŋin jiwiy omijal rek ma mindpan ak pen, yergiy Ebraham wosrey kondon okok mindyiŋgip anup nījnik aŋgiy aspan?”

⁵⁸Angeyak, kuyip aŋgak, “Nimbip nījind aspiyn. Yand bi perper mindep ak mey, yand mindnikniŋ, Ebraham nup kisen tikyak aŋgak.”

⁵⁹Kun angek, Gor rek mey minim kun ak kun giy apkop aŋgiy, nup kamb jiw pikayniŋ geyak, Gor aŋgnijep korip mīngan mindek ak siliŋ ay mis amnak.

Bi Windin Koysek Tikyak Bap, Jiysis Gek Suŋ Ayak

9 ¹Pen Jiysis binuk gok yip amyiŋg, bi windin koysek tikyak bap mindek. ²Bi kun ak nījiy, binuk gok Jiysis nup aŋgyak, “Tiysa! Tap siy tap timey an gek, bi kun biy windin nup ak koy gak? Nuk key akan, nup nonim ger gak?”

³Angeyak, Jiysis aŋgak, “Windin nup koy gak ak, nuk key akan, nup nonim tap siy tap timey ger ma gak. Yand nup gen suŋ ayek, biyimb gok nījiy, Gor Biyomb yimb mindip ak nīyan aŋgiy mey, windin nup kun ak koy gak. ⁴Mīniy melik mindip rek, bi yip yokek winik ak, wong nup ak ginjun. Yenen, nimb nījbim; kisyim apek wong gep rek ma ayniŋgamb. ⁵Yand mankumb biy mindpiy rek, biyimb gok melik kiyk ak mindpiy aŋgak.”

⁶Jiysis minim kun ak aŋgiy, man biyaŋ kiňuk giy, gek wilemb ayek diy, bi windin koy gak anup windin ak wiykiy aŋgak, ⁷“Saylom chemb amiy, jomluk ak ŋiŋg ayoknimin aŋgak.” Kun giy aŋgyokek, am ŋiŋg ayokiy windin ak nīyiŋg, korip nuk owak.

⁸Pen biyimb korip layn nuk yip jimniy gok sek, biyimb okok kuyip tap nen asimb aŋgyiŋgip gok sek key aŋgnij aŋgnij giy aŋgyak, “Bi biy mey, bi bisiŋg mindiŋg tap nen asimb aŋgyiŋgip ak rek ayip?” ⁹Angey, gunap aŋgyak, “Yaw. Mey bi kun anep aŋgyak.” Gunap pen aŋgyak, “Mer. Bi kun ak rek ayip ak pen, bi biy key aŋgyak.” Kun angey, bi kun ak nuk key aŋgak, “Yand mey bi kun ak nep aŋgak.” ¹⁰Angek, nup aŋgyak, “Windin nip ak yergiy suŋ ayip?” ¹¹Angey aŋgak, “Bi Jiysis apay ak, man biyaŋ kiňuk giy, gek wilemb ayek, diy windin yip ak wiykiy aŋgip, ‘Am Saylom chemb biyaŋ ŋiŋg ayoknimin angek,’ am ŋiŋg ayokiy day windin yimb nībīyān aŋgak.” ¹²Angek aŋgyak, “Bi kun ak mīniy akay?” Angey aŋgak, “Ma nībīyān aŋgak.”

Bi Peresi Gok Bi Windin Koy Gak Ak Yergiy Suŋ Ayip Aŋgyak

¹³⁻¹⁴Pen Jiysis gek windin ninjak kun ak, Jiwda lotiw ŋin ak gak ak mey, biyimb gunap bi kun anup dand Peresi y kay mindeyak ak amey, ¹⁵nup

aŋgyak “Yergiy windin niŋban?” Angey aŋgak, “Jiysis man ak diy, windin yip ak wiykamb, am windin ak ŋiŋ ayokiy, windin yimb niŋbiyn aŋgak.”

¹⁶ Kun aŋgek, bi Peresi gunap aŋgyak, “Lotiw ŋin ak kun gip rek, Gor nup yokamb ma wip aŋgyak.” Angeyak, bi kiyk gunap pen aŋgyak, “Bi tap siy tap timey gep bap mindombikop ak; yergiy tap mageprek kun ak gipkop aŋgyak.” Kun aŋgiy kiyk keynep, asik keykey ayak. ¹⁷ Bi Peresi gok, bi kun anup tip aŋgnijiy aŋgyak, “Bi windin nip gek niŋban kun ak, nup bi yerip aŋgiy niŋban?”

Angey aŋgak, “Yand niŋbiyn ak, nuk bi Gor minim aŋgep bap aŋgak.”

¹⁸ Pen Jiwsa biyomb gok, Jiysis gek suŋ ayak minim ak ma diy, nup nonim kuyip suk angey aperik ŋgyak, ¹⁹ “Ni biy ŋi nirik?” Angey aŋgrik, “Yaw! ŋi chir aŋgrik.” Angey aŋgyak, “Nup windin koysək tikrik?” Angey aŋgrik, “Yaw! Nup windin koysək tikruk aŋgrik.” Kun aŋger aŋgyak, “Kun ak yergiy windin yimb niŋimb?” ²⁰⁻²³ Pen kiyk ber niŋrik: Jiwsa biyomb kun gok, nind minim kilis ar bap aŋgiy aŋgyak, “Biynimb Jiysis nup bi kiyŋ yomb key yimb aŋgiy niŋningambay gok, lotiw korip chinup ak ma winiŋgambay aŋgyak.” Kun ak kiymijay pirikrik rek, Jiysis gek suŋ ayip aŋgiy ma aŋgrik, “Ni ak windin koysək tikruk ak pen, miňiy yergiy windin yimb niŋimb ak ma niŋbur; nuk ŋiskoy mer ak, nup key aŋgnijem, aŋgñiningamb aŋgrik.”

²⁴ Kun aŋgerik, biyomb gok bi kun anup tip ak suk aŋgey apek aŋgyak, “Nip suŋ ayip kun ak, Gor nup yimb anep dand aranimin. Chin niŋbun, bi Jiysis kun ak, bi tap siy tap timey gep aŋgyak.”

²⁵ Kun aŋgey, kuyip pen aŋgak, “Nuk bi tap siy tap timey gep bap akaŋ ma niŋbiyn; pen nind windin koy mindenik, miňiy niŋrep gipiyn ak niŋbiyn aŋgak.”

²⁶ Aŋgek aŋgyak, “Nip yerer gip? Pen yergiy gamb windin yimb niŋban?”

²⁷ Aŋgey aŋgak, “Nimbip mindarik aŋgñen niŋbim ak pen, yenep tip ak niŋun aŋgiy aspim? Nimbik kune binuk mindning gos niŋbim?”

²⁸ Kun aŋgek, nup aŋ giy aŋgyak, “Nand bi kun ak binuk. Pen chin Mosis binuk. ²⁹ Gor Mosis nup minim aŋgñek aŋgyingip ak niŋbun ak pen; bi biy akay nimb wip?”

³⁰ Aŋgeyak aŋgak, “Ayaw-ey! Nuk windin yip ak gek suŋ ayip ak pen; akay nimb aŋgiy ma niŋbim! ³¹ Pen chin niŋbun; tap siy tap timey giying, Gor nup aŋgnijon ma niŋningamb; biynimb mindrep gipay gok nep aŋgnijey, aŋgnijengambay rek giningamb. ³² Miňmon alwol gayak ŋin ak tikiy, mind dand apiy mindpun ŋin biy, biynimb windin koysək tikiyak bap gey suŋ ma ayak. ³³ Bi kun ak Gor yokek ma opkop ak, biynimb gok gek kun giy suŋ ma aypikop aŋgak.”

³⁴ Kun aŋgek aŋgyak, “Nanim nip tikak ŋin ak, bi tap siy tap timey gep ak tikiyak ak pen; chinup minim aŋgñining gispan?” Kun aŋgiy, Jiwsa nan-gep korip biy tip ma winiŋgamban aŋgiy, nup aŋgyokyak.

Jiysis Nup Gosimb Ma Nīgbay Gok Windin Koy Rek Mindpay

³⁵ Pen Jiysis bi kun anup aŋgyokyak minim ak niŋiy, am nup piyow niŋiy aŋgak, “Nand Bi bap Niňuk ak nup gosimb niŋban?”

³⁶ Aŋgek aŋgak, “Bi kun ak mey ak aŋgey, nup gosimb niŋnim aŋgak.”

³⁷ Kun aŋgek, Jiysis aŋgak, “Bi kun ak mindarik niŋban. Mey nand yip minim aspiyr biy aŋgak.”

³⁸ Kun aŋgek, Jiysis mindek kiňiŋ siŋak kongim yimiŋ aŋgak, “Biyomb! Nip gosimb niŋbiŋ aŋgak.” ³⁹ Aŋgek, Jiysis aŋgak, “Yand opiyen rek, biyimbim mankumb biy yerer giy rek mindpay ak niŋniŋgambay. Biyimbim mindrep ma gipun apay gok, windin sek rek ayniŋgamb; biyimbim mindrep gipun apay gok, windin koy rek ayniŋgamb aŋgak.”

⁴⁰ Kun aŋgek, bi Peresiŋ maj kun siŋak mindeyak gunap, minim kun ak niŋiy aŋgyak, “Kun apan ak, chin kuneŋ windin koy?”

⁴¹ Aŋgey, Jiysis aŋgak, “Nimb windin koy mindpun apkip rek, timey gipim ak, minim yomb yimb ma dipkip. Pen niŋrep gipun aŋgiy niŋbim rek, minim yomb yimb ak diniŋgambim aŋgak.”

Bi Kanj Siypsiyp Mokep Aŋgiy Paydoŋ Ay Aŋgak

10 ¹Jiysis minim ar bap paydoŋ ay aŋgak, “Nimbip niŋind yimb aspiyn. Bi kinjeŋram yipund giy miŋgan ak mindakniŋ, tam yesek bap talakiy amniŋgambay gok, bi tap siy sinjrimay dipay ak mey kun giniŋgambay. ²Bi siypsiyp mokep ak, wariy miŋgan amniŋ, yesek tam okok talakiy ma amniŋgamb; kinjeŋram yipund giy miŋgan anep ami, amniŋgamb.

³⁻⁴“Pen bi siypsiyp mokep ak amjakek, bi kinjeŋram kond mindep ak nup niŋrep giniŋgamb rek, kinjeŋ yikniŋgamb. Siypsiyp gok kuneŋ, bi kun ak meng miŋgan nup ak niŋniŋgambay rek, kuyip yimb aŋgying, poŋind mis ami, nuk nind gakniŋ, kiyk kisen giniŋgambay. ⁵Pen bi yesek bap ap aŋgek, meng miŋgan nup ak ma niŋniŋgambay rek, pirik amniŋgambay aŋgak.” ⁶Jiysis kun giy paydoŋ ay aŋgek, minim asap ar ak aŋgiy ma tik niŋyak.

Bi Kanj Siypsiyp Mokep Tep Ak

⁷⁻⁹Ma niŋeyak, Jiysis tip ak aŋgak, “Nimbip niŋind yimb aspiyn. Yand mey kinjeŋram yipund giy ak. Biyimbim kinjeŋram kun ak apiy amniŋgambay gok, bap ma kurginiŋgambay. Amiy apiy giying, tap kaskas ŋiŋniŋgambay.

“Pen chin bi kanj siypsiyp mokep aŋgiy nind wiyak gok, bi siypsiyp siydep ak mey, kanj siypsiyp gok minim kuyip ak ma niŋyak. ¹⁰Kuyip siy diniŋ, timey giniŋ, pikayning nep wiyak. Yand winik ak, kim mindiy mindrep yimb giniŋgiy aŋgiy winik.

11 “Yand bi kanj siypsiyp mokep tep yimb ak. Bi kanj siypsiyp mokep kun ak, ma pirikniŋgamb; kanj siypsiyp kond minden aŋgiy monmon kumningamb. 12-13 Bi wong maniy nep giyিng, kanj siypsiyp kond mindenŋgambay gok, bi kanj siypsiyp mokep yipund giy mer ak mey, siypsiyp gok kuyip gosimb ma niŋniŋgambay. Kayn ayndik gok ninjy, pirik ameniŋgambay mey, siypsiyp gok kuyip yuk dam kind keykey yokniŋgambay.

14-15 Bapiy chirapiy penpen niŋrep gipur rek; yand siypsiyp gok yip penpen niŋrep gipun. Kun ak kuyip aŋgiy kumningayn. 16 Bapiy wong yip aŋgip rek, siypsiyp yand gok miňmon Jiwda biy nep mer; miňmon okok kunep diningayn. Pen kiyk minim yip ak niŋniŋgambay rek; siypsiyp tiwin nokom bap mindiy, bi mokep kiyk nokom bap nep mindiy giniŋgamb.

17 “Kuyip nen aŋgiy kumi� tikjakniŋgayn rek, Bapiy yip wasemb ayip. 18 Biyimb gunap gos kiyk ninjy gey ma kumningayn; yand key kumi� aŋgiy kumniŋgayn; tikjakiy aŋgiy tikjakniŋgayn. Minim kun ak rek Bapiy yip aŋgip aŋgak.”

19 Jiysis minim kun ak kun giy aŋgek, Jiwda kay tip ak asik pis ak key, pis ak key ay; 20 gunap aŋgyak, “Nup kichekiy ambaŋ ayek, minim tom gisap ak, yeneng nijsipim aŋgyak?”

21 Pen gunap aŋgyak, “Nup kichekiy ambaŋ ayombikop; kun giy ma apkop. Pen kichekiy ambaŋ ayek, yergiy biyimb windin koy gok gek, tip ak niŋbiyap aŋgyak.”

22 Pen kisen Jiwda biyimb, Gor aŋgnijep korip opyim giyak ŋin ak miňiy wip aŋgiy, Jerusalem am nan-giyak. ŋin kun ak, yombip ŋin ak mey, 23 Jiysis Gor aŋgnijep korip mis ar “Solomon korip bandak band” aŋgyiŋgipay ak mindakniŋ, 24 Jiwda biyomb gok mindek siŋak apiy aŋgyak, “Chinup gey pernep ma kond mindenjun; bi kiyŋ yomb key yimb mindenimin ak, misen aŋgey niŋjun aŋgyak.”

25 Aŋgey, Jiysis aŋgak, “Nimbip aŋgnimbiyak ak pen, niŋind aŋgip aŋgiy ma niŋbim. Tap mageprek gipiyn ak niŋjy, Gor nep aŋgek gip aŋgiy niŋnimimb ak pen, 26 siypsiyp yand ma mindpim rek, yip gosimb ma niŋbim. 27 Kanj siypsiyp yand gok kuyip niŋbiny; kiyk pen meng niŋgan yip ak niŋjy, yip kindik gipay. 28 Kiyk yip dipay rek, gen perper mindenŋgambay. ŋin ar yip mindpay ak, biyimb gunap ap kuyip liŋiŋ dand amniŋgiy rek ma mindip. 29 Bapiy bi kilis yimb ak, kuyip di yip ŋimb ak mey; biyimb gunap kuyip pilin dand amniŋgiy rek ma mindip. 30 Bapiy key, yand key mer; chirapiy bi nokom yimb angak.”

31 Jiysis kun aŋgek, Jiwda kay nup tip ak, kamb jiw pikniŋ geyak aŋgak, 32 “Bapiy aŋgek, tap mageprek gunap keykey gipiyn. Pen gipiyn kun ak, ar akay sisker gen ninjy, yip ŋaŋg pikayniŋ gispim?”

33 Aŋgek aŋgyak, “Tap mageprek gipan kun gok niŋjy, nip ŋaŋg pikayniŋ ma gispun; Gor nup yimb ak aŋg sikoy giyিng, yand nuk rek aŋgey mey, nip ŋaŋg pikayniŋ gispun aŋgyak.”

³⁴Kun aŋgeyak, Jiysis angak, “Baybol buk low per apim ak, ar bap tikiy, biynimb yomb gor rek mindpim aŋgiy tikyak. ³⁵Pen Baybol buk minim bap yesek ma aŋgningamb ak mey, biynimb yikop wong nup giŋiyiŋipay gok kuyip, gor rek mindpim aŋgiy tikyak ak niŋind aŋgiy tikyak. ³⁶Yand mankumb biy opiyen ak, Bapiy yip, wong ginimin aŋgiy yokek opiyen. Pen nimb yerip gos ak niŋiy, Gor Ņinuk mindpiy ak nep angen, Gor nup yimb aŋg sikoy gisap aŋgiy, yip ŋang pikayning gispim? ³⁷Wong nup ak ma gen, minim yip ak ma dinimimb; pen genim, minim yip ak dinimimb. ³⁸Pen dep rek ma ayek, tap mageprek gipiyn gok niŋiy, yand Bapiy yip mindpiy, nuk yand yip mindip ak; niŋniŋgambim angak.”

³⁹Pen tip ak nup chichiy dun aŋgeyak, nuk kapkap silgiy amnak. ⁴⁰Siling ay amiy, Joden ŋiŋ tikiy pis bindon amiy, Jon mindiy biynimb ŋiŋ píkñiŋip miňmon tiŋgoŋ okok am mindek. ⁴¹Biynimb kuŋaynep, mindek ak apiy aŋgyak, “Jon tap mageprek gunap ma giyinŋip; pen bi biy nup aŋgiy minim yerip yerip aŋgak ak, niŋind yimb aŋgyinŋip aŋgyak.” ⁴²Kun aŋgiy, kuŋaynep Jiysis nup gosimb niŋyak.

Lasaras Kumak

11 ¹Bi bap tap gak miňmon Beteniy. Yimb nuk ak Lasaras. Bi kun ak, nunay nuk omiŋal mindyinŋipiy. Bap Mariya, bap Mata.

²Mariya mey, biyn Jiysis nup tomb kind ak wel songñiy, jun kas nuk wiykyokak ak. ³Lasaras nup kun giy tap gek, nunay omiŋal Jiysis nup minim piŋiy yokiy aŋgrik, “Biyomb! Buŋgiy nak anup, tap yomb yimb gip aŋgrik.”

⁴Pen Jiysis minim aŋgyokrik kun ak niŋiy aŋgak, “Nup tap gip kun ak pisnep kumnimuaŋ aŋgiy ma gip. Pen Bapiy nuk key niŋimb rek gek, biynimb gok yimb nup ak sek, Ņinuk nup yimb ak sek dand araniŋgambay aŋgak.”

⁵Jiysis nuk Mata, Mariya, Lasaras kuyipyakam wasemb ayingip ak pen; ⁶minim kun ak niŋiy, kasek ma amnak; miňmon mindyinŋip kun okok minek omiŋal sek mindiy, ⁷binuk gok kuyip aŋgak, “Tip ak Jiwdiya amnun aŋgak.” ⁸Kun aŋgek, binuk gok aŋgyak, “Tiysa. Menikarik namb siŋbiy, Jiwdiya biyomb gok niŋ kamb jiw pikniŋ geyak ak pen; tip ak miňmon kun okok amniŋ gispan?”

⁹Aŋgeyak aŋgak, “Nimb niŋbim: minek nokom bap, tapin mindiy kisyim wip. Kun ak biynimb melik sek giraŋgeniŋgambay gok, melik ak niŋyinŋ taŋgeniŋgambay rek, tap gunap tawey pilachakek, ma gindam pikniŋgambay. ¹⁰Pen kisyimken giraŋgiy, melik ma niŋniŋgambay rek, tap gunap tawey pilachakek, gindam pikniŋgambay aŋgak.”

¹¹Jiysis kun aŋgiy, minim bap pen aŋgak, “Mam chin Lasaras wisin kinjap ak amiy, nup aŋgen tikjakniŋgamb aŋgak.”

¹² Aŋgek, binuk gok aŋgyak, “Biyomb. Nuk kinjap apan ak suŋ ayniŋgamb aŋgyak.” ¹³ Jiysis Lasaras kumimb aŋgiy aŋgak ak pen, kiyk aŋgninyak-eŋ, yikop wisin kinek kun asap aŋgyak. ¹⁴ Binuk gok ma ninjey, kuyip misen aŋgiy aŋgak, “Lasaras kumimb. ¹⁵ Pen nuk yip ma minden kumak kun ak, nimbip nen aŋgiy miňmiň gispiy. Yenen, nup gen tikjakek, yip Gor Ņinuk aŋgiy gosimb niŋniŋgambim nen, amnun aŋgak.”

¹⁶ Aŋgek, Tomas yimb nuk bap Didiymas, numam gunap kuyip aŋgak, “Kun ak chin Tiysa yip amiy, maŋgiysek kumjun aŋgak.”

Jiysis Mariya Aymijay Kuyip Niŋak

¹⁷ Pen kiyk Beteniy amjakeyak, Jiysis nup aŋgyak, “Lasaras kumek komnuk ak, ŋin omiŋal omiŋal pandikip aŋgyak.” ¹⁸ Pen miňmon Beteniy kun ak, Jerusalem maŋ siŋak ak mey, ¹⁹ Lasaras kumek, Jiwda biyimb kuŋjaynep, ap Mata yip, Mariya yip kuyip simb niŋiy aymindeyak. ²⁰ Pen Mata Jiysis asaw aŋgey niŋiy, nunay Mariya nup korip ak kirgiy, ²¹ nuk am Jiysis nup niŋiy aŋgak, “Biyomb. Biy mindembinap rek, mam yand ak ma kumbikop. ²² Pen yand niŋbiy: miňiy Gor nup aŋgnineniŋgamban, aŋgnineniŋgamban rek giniŋgamb aŋgak.”

²³ Aŋgek, Jiysis aŋgak, “Namam tip ak tikjakniŋgamb aŋgak.” ²⁴ Aŋgek aŋgak, “Yand niŋbiy. Ņin kisen ak apek, tikjakniŋgamb aŋgak.”

²⁵ Aŋgek, nup aŋgak, “Kumi tikjakpay ak sek, perper mindpay ak sek junj ak mey yand mindpiyn. Biyimb yip gosimb niŋbay gok, kumi pisnep ma kumniŋgambay; ²⁶ yip gosimb niŋniŋgambay rek, kim mindiy perper nep mindeininggambay. Minim ar kun ak niŋban?”

²⁷ Aŋgek, “Yaw. Biyomb! Nip niŋbiy; nand mey Kiyŋ yomb key yimb Gor Ņinuk mankumb biy winingamb aŋgyingipay anep aŋgak.”

²⁸ Pen Jiysis Mata nup, nanay akay aŋgiy aŋgnijek, andkind nunay Mariya mindek ak amiy, nup timund simb tikiy aŋgak, “Tiysa nip akay aŋgiy aŋgnijasap aŋgak.” ²⁹ Aŋgek, Mariya minim kun ak niŋiy, kasek tikjakiy, nup niŋniŋ amnak. ³⁰ Jiysis pen korip ma owak; Mata niŋak tip siŋak nep mindek. ³¹ Mariya nuk kun giy kasek amek, biyimb nuk yip mindeyak gok aŋgninyak-eŋ, chip kawrumb ar ak amjap aŋgiy, kisen amniyak.

³² Mariya am nup niŋiy, mindek ak jun paŋgiy aŋgak, “Biyomb. Biy mindembinap rek, mam yand ak ma kumbikop aŋgak!”

³³ Pen Mariya sek, Jiwda biyimb nuk yip wiyak gok sek siy aŋgeyak, Jiysis nup miker yimb gek aŋgak, ³⁴ “Nup kombim akay?”

Aŋgek aŋgyak, “Apey am niŋun aŋgyak.”

³⁵ Jiysis pen siy ŋiŋ tikdam yokek, Jiwda biyimb gok niŋiy aŋgyak, ³⁶ “Nijim! Lasaras nup wasemb yimb ayip aŋgyak.”

³⁷ Gunap pen aŋgyak, “Nuk bi windin koy gip gok gek windin yimb niŋbay rek; yenen tap nup gak kun ak gek ma suŋ ayak?”

Lasaras Nup Gek Tikjakak

38-39 Kun aŋgeyak, Jiysis nup tip ak miker yimb gek, Lasaras nup komiyak bindon̄ amiy aŋgak, “Kamb yomb di chip kaw pil giyak ak diyokim aŋgak.”

Angek, bi Lasaras kumak kun ak, nunay Mata aŋgak, “Biyomb. Chip ak kumek komonuk, ŋin omiŋal omiŋal pandikip ak, kuyrimey yimb winiŋgamb aŋgak.”

40 Angek, pen aŋgak, “Nip yerip aŋgambiyn? Yip gosimb niŋmindiy mey, Gor key yimb gek niŋniŋgamban apiyn aŋgak.”

41 Kun aŋgek, kamb ak diyokey, Jiysis kuyonŋgiy niŋiy aŋgak, “Bapiy. Nip per aŋgnijen yip niŋban ak pen; **42** miňiy aŋgnisipiyn ak, biyimb guniy nak nep yip yokpan ak, niŋrep giningiy aŋgiy aspiyn aŋgak.”

43 Kun aŋgiy, menj miŋgan dand araniy aŋgak, “Lasaras. Mis awan aŋgak.” **44** Angek, chech nup pipkomiy dam kaw diyak gok, kun giy mindaknij, mis owak. Apek, Jiysis aŋgak, “Chech nup jun biyog pipkomyak ak sek, ŋin tomb okok pipkomyak gok sek wisik yokim aŋgak.” Angek, aŋgak rek giyak.

Jiysis Nup Ŋangniŋ Gos Niŋyak (Mat 26:1-5; Mak 14:1-2; Luk 22:1-2)

45 Jiwda biyimb Mariya nup niŋniŋ wiyak kun gok, kuŋaynep rek Jiysis Lasaras nup gek tikjakak ak niŋiy, Gor nep nup yokek wak aŋgiy niŋyak. **46** Pen gunap andkind bi Peresi gok mindeyak ak amiy, Jiysis gak kun ak aŋñiyak. **47** Aŋñey, bi Peresi gok sek, bi Gor nup simbongep yomb gok sek Jiwda kanjsol miytiŋ ak, ap nan-giy aŋgyak, “Bi kun ak tap mageprek gisap ak, yerginjun?” **48** Niŋiy kirgon; nuk kun anep gek amek, biyimb maŋgiysek nup biyomb chin Gor yokek wip aŋgey, Rom biyomb gok kiyiŋ kiyk bap key aŋgaysipay aŋgiy, chinup girimey giy, Gor aŋgnijep korip chinup ak girimey giy giniŋgambay aŋgyak.”

49 Pen simiy nokom kun anep, binak Kayapas nup aŋgayeyak, nuk bi Gor nup simbongep yomb yimb mindek. Nuk miytiŋ namb ak tikjakiy aŋgak, **50** “Nimbip sakiy ayip? Bi nokom bap kumek, chin maŋgiysek kim amemb rek ayniŋgamb ak, tep yimb aŋgak.”

51 Pen aŋgak kun ak, key ma aŋgak; nuk simiy kun ak bi Gor nup simbongep yomb yimb mindek ak mey, Gor niŋiy gek, Jiysis Jiwda biyimb gok kuyip nen kumniŋgamb aŋgiy minim kun ak aŋgak. **52** Pen Jiwda nep mer: Jiysis Gor ŋapan nuk miňmon okok maŋgiysek di jimniy ay, kiňiŋ nokom yimb mindenŋgiy rek ayek, minim kun ak aŋgak.

53 Pen Jiwda biyomb kun gok, ŋin kun ak tikiy Jiysis nup yerer giy Ŋangjun aŋgiy, aŋ amiy apiy giyinŋipay.

⁵⁴Nup ñaŋgning gey mey, miñmon Jiwdiya mindiy miseŋ ma girangyŋgip. Binuk gok yip jiw am, dawin Yeprim biynimb kuŋjay ma mindyŋgipay gol siŋak mindyŋgipay.

⁵⁵Pen Jiwdya ñin yomb Pasopa aŋgyak ak manjman gaknij, suŋ mindonjun aŋgiy, biynimb kuŋaynep miñmon siskoy kiyk okok nimb Jerusalem apiy, Gor nup tap gunap pik simborŋ ñiying mindeyak. ⁵⁶Pen ap Gor aŋgnirjep korip miŋgan ak mindiy, Jiysis nup niŋjun aŋgiy, pen aŋgnirjek pen aŋgnirjek giy aŋgyak, “Nimb yerip gos niŋbim? Nuk Pasopa ñin biy winiŋgamb akaŋ mer aŋgyak.” ⁵⁷Yenen: Bi Gor nup simborŋgep yomb gok sek, bi Peresiŋ gok sek minim kilis bap aŋgiy aŋgyak, “Nimb Jiysis nup niŋiy, ap chinup aŋgenimimb, nup am dand winiŋgambun aŋgyak.”

Mariya Jiysis Nup Wel Ayňak (Mat 26:6-13; Mak 14:3-9)

12 ¹Pasopa tap ñiŋniŋ giyak ak, ñin onep kangol anep mindaknij, Jiysis Lasaras nup gek tikjakak miñmon ak amnak. Miñmon kun ak yimb Beteniy. ²Amek, tap yomb ñiŋjun aŋgiy, Lasaras ak, Jiysis ak, biynimb gunap sek pom yomb ar ak bisiŋ mindyaknij, Mata keňmaŋgiy gok bilok ñak. ³Nunay Mariya pen, wel kuyrep maniy yomb yimb tawpay bap dapiy, Jiysis tomb ar ak songñiy, jun kas nuk ak diy wiykak. Kun gek, wel kuyrep kun ak, korip miŋgan kun ak manjiysek tawek amek, ⁴Jiwdas Yiskariyot, Jiysis binuk, nup kisen mimung gak ak aŋgak, ⁵“Maniy yomb yimb tawpay wel kun biy rek yokiy, maniy diy, biynimb tap ma mindip gok kuyip ñimbinup ak tep aŋgak.” ⁶Nuk kun aŋgak ak pen, biynimb tap ma mindip gok kuyip ñiniŋg ma aŋgak; maniy wand ak dand taŋgiy, gunap kapkap siy diyingip rek kun aŋgak.

⁷Pen Jiysis aŋgak, “Mariya nup ma aŋg gan. Wel kun ak yip komniŋgambay ñin ak ayňining dayak ak mey, miňiy dap ayňimb. ⁸Pen nimb biynimb yimgeprek gok yip, per mindenŋgambim; yand nimb yip per ma mindenŋgayn aŋgak.”

Lasaras Nup Kapkap Ñaŋgun Aŋgiy Niŋyak

⁹Jiysis ap mindip miñmon Beteniy aŋgey niŋiy, Jerusalem biynimb kuŋaynep niŋning wiyk. Pen nup nep niŋniŋ ma wiyk; Lasaras bi Jiysis gek tikjakak anup kuneŋ niŋniŋ wiyk. ¹⁰⁻¹¹Pen Lasaras nup gek tikjakak rek, biynimb kuŋaynep Jiysis nup gosimb niŋeyak, bi Gor nup simborŋgep yomb gok, Lasaras nup kuneŋ ñaŋgun aŋgiy gos ak niŋyak.

Kiyŋ Yomb Key Yimb Chin Ak Aŋgyaknij Jerusalem Amnak (Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40)

¹²Minek, biynimb Pasopa tap ñiŋniŋ wiyk gok, Jiysis Jerusalem asaw aŋgey niŋiy, ¹³nup am niŋjun aŋgiy, alband kas tik dand apyiŋ, suk yomb aŋgying aŋgyak:

“Gor nup yimb ak dand aranjun!

Binuk, chinup Yisrel biynimb kond mindeninqamb ak yokek wip.

Bi kun biy mey: kiȳn chin mindeninqamb.

Gor nup kond mindonimuñ aŋgyak.”

¹⁴ Jiysis dongiy marip ar bisgiy amnak ak; Baybol buk ak nind tikiy aŋgyak rek nep gak. Minim kun ak tikiy aŋgyak,

¹⁵ “Sayon biynimb. Ma piriknimimb. Kiȳn nimb ak doŋgiy marip ar ak bisgiy asaw aŋgyak.”

¹⁶ Gak ñin kun ak, binuk gok Gor giniŋgamb aŋgak rek nep gisap aŋgiy ma niŋyak; pen kisen Jiysis kumiy tikjakek mey, Baybol buk ak tikiy aŋgyak rek giyak kun ak, niŋrep yimb giyak.

¹⁷ Pen biynimb Jiysis Lasaras nup gek tikjakek niŋyak gok, minim kun ak aŋg amiy apiy gi mindeyak ak mey, ¹⁸ biynimb kuŋaynep tap mageprek gak kun ak niŋiy, Jerusalem kirgiy, nup kinjeŋnamb ak niŋniŋ amniyak. ¹⁹ Pen bi Peresiy gok niŋiy, kiȳk nep minim aŋgiy aŋgyak, “Niŋim! Gi mer niŋiy kirpun. Biynimb mankumb biy maŋgiysek nup kindik gispay aŋgyak.”

Griyk Biynimb Jiysis Nup Niŋniŋ Wiyak

²⁰ Pen Pasopa ñin ak asaw aŋgiy, Gor nup simboŋgniŋ Jerusalem wiyak ñin kun ak, Griyk biynimb gunap sesek wiyak. ²¹ Biynimb kun gok, bi Piyliyp miňmon nuk Betsayda Galiyliy propens nimb ak mey, ap nup niŋiy aŋgyak, “Buŋgiy. Chin Jiysis nup niŋniŋ aswun aŋgyak.”

²² Kun aŋgey, Piyliyp am Enjriw nup minim kun ak aŋgñiy, omijał giy amiy Jiysis nup aŋgñirik. ²³ Aŋgñer, Jiysis aŋgak, “Miňiy Bi bap Ñinuk ñin yomb nuk ak wip ak mey, Nop gek yimb nup dand araninqambay.

²⁴ Nimbip niŋjind yimb aspiyn. Wiyt maŋgiy ak man biyan yapek lum ñey nep, jakiy maŋgiy kuŋaynep piyiniŋgamb. Pen man biyaŋ ma yowniŋgamb ak, tap bap ma giniŋgamb. ²⁵ Biynimb man ar biy mindrep ginjun aŋgiy nep niŋiy gey amniŋgamb gok, mindrep ma giniŋgambay; pen biynimb man ar biy mindrep giniŋgambun akaŋ, mindrep ma giniŋgambun ak tap yikop aŋgiy niŋniŋgambay gok; permindep ak diniŋgambay. ²⁶ Pen biynimb yip direp giniŋgamb, minim yip ak kindik giniŋgambay. Yip chiŋgiy mey; akay mindeninqayn ak, yip nep mindeninqambun. Pen Bapiy biynimb yip direp giniŋgambay gok kuyip direp giniŋgamb.

Jiysis Kumniŋgayan Aŋgiy Minim Aŋgak

²⁷ “Miňiy yip miker gisap ak yerip aŋgnim? Bapiy yip miker ñiniŋ gispan ak, kirgan aŋgnim? Mer! Kun ma aŋgnim. Miker kun ak diniŋ ownik. ²⁸ Bapiy! Gos nand niŋban rek yip gey, yimb nip ak aranimuñ aŋgak.”

Kun aŋgakniŋ, minim bap semb biyoŋ nimb aŋgak, “Yand genik yimb yip aranak ak pen; tip ak kuneŋ geniŋgayn aranek niŋniŋgambay aŋgak.”

²⁹ Pen biyinimb mindeyak gok minim kun ak niŋiy, gunap aŋgyak, “Timuk asap aŋgyak,” gunap aŋgyak, “Enjol ak, Jiysis nup minim gunap aŋgip aŋgyak.”

³⁰ Kun aŋgeyak, Jiysis kuyip aŋgak, “Minim kun ak yip niŋaŋ aŋgiy ma aŋgip, nimbip niŋim aŋgiy aŋgip. ³¹ Yenen: miňiy biyinimb gok kuyip aŋgiy giniŋgayn rek, Gor kuyip pen giniŋgambay ar ak niŋiy mey, kuyip bilok keykey ayniŋgamb. Miňiy gen, bi biyinimb mankumb biy nimb gok kuyip kond mindip ak, apyap pikniŋgamb. ³² Yip mon kiros bak biyoŋ ŋaŋgbirik ayey, arachak Bapiy ker amen mey, biyinimb miňmon keykey yip gosimb niŋniŋgambay aŋgak.” ³³ Pen Jiysis minim aŋgak kun ak, chinup nen aŋgiy kumniŋgamb rek aŋgak.

³⁴ Pen biyinimb kuŋaynep ap mindeyak kun gok, nup pen aŋgyak, “Low minim buk chin ak tikiy aŋgyak, Jiwda Kiyŋ yomb key yimb ak pernep mindenŋgamb aŋgayak ak pen, yergiy apan, ‘Bi bap Ŋinuk nup mon kiros bak biyoŋ ŋaŋgbirikniŋgambay apan?’ Pen Bi bap Ŋinuk apan ak, anup apan?”

³⁵⁻³⁶ Aŋgey aŋgak, “Bi meliksek ak, nimb yip yep sikoy won bap nep mindenŋgamb. Mindip won biy nup chiŋgiy mey, melik pis ak mindiy, akay amjipun aŋgiy niŋrep giniŋgambim. Mer ak, kisyim ap nimbip yiwiŋ dek, piŋiy aran apyan gi mindenŋgambim. Kun ak, bi meliksek ak nup mindip won biy chiŋgiy, biyinimb meliksek gok mindenimimb aŋgak.”

Jiwda Biyinimb Jiysis Nup Ma Gos Niŋyak

Jiysis minim kun ak aŋgiy, nup miluk niŋyak rek, yip ma niŋyaŋ aŋgiy am wikan bap key weyiŋ mindek. ³⁷ Tap mageprek gok windin yirik ar kuyip ak gek niŋyiŋgipay ak pen; nup gosimb ma niŋyak. ³⁸ Giyak kun ak, bi Gor minim aŋgep Asaya Baybol buk tikiy aŋgak rek nep giyak. Minim kun ak tikiy aŋgak:

“Biyomb. Minim nip kuyip aŋgñimbun ak ma dipay. Pen nand gipan ar ak niŋiy, nip gosimb ma niŋbay aŋgak.”

³⁹ Pen nup gosimb ma niŋyak kun ak, Asaya minim ar bap tikak rek giyak. Tikiy aŋgak:

⁴⁰ “Gor Yisrel biyinimb gok kuyip gek, windin koy rek mindey, kuyip gos timund teprep ak ma ŋiŋgamb. Yenen: nuk aŋgak, kuyip gen windin ma niŋiy, gos timund teprep ak ma niŋiy, nup ker amon chinup suŋ ayniŋgamb aŋgiy, yip ker ma wiŋgambay aŋgak.”

⁴¹ Asaya wosrey minim aŋgiy tikak kun ak, Jiwda Kiyŋ yomb key yimb ak bi teprep mindip rek ak day niŋiy tikak.

⁴² Pen maŋgiysek Krays nup ma kirgiyak. Bi yomb yomb gunap sek nup gosimb niŋyak ak pen; bi Peresi gok chinup pisnep aŋgyokey, kisen

nan-gep korip ak ma amniñgambun angiy, nup gosimb niñyak ak pen, biynimb gok kuyip miseñ ma angniyak. ⁴³Giyak kun ak; Gor niñek tep ginimur ar ak kirgiy, biynimb gok yimb chinup dand araniyañ angiy giyak.

Jiysis Añgip Ar Ak Ma Diy Kor Niñniñgambay

⁴⁴Pen Jiysis meng mingan dand araniy añgak, “Biynimb an yip gosimb niñniñgamb ak, yip nep mer; Bi yip añgyokek winik ak nup kunep gosimb niñniñgamb. ⁴⁵Yip niñiy mey, Bi yip añgyokek winik ak nup kunep niñbay. ⁴⁶Yand biynimb mankumb biy, melik kiyk ak opiyn. Biynimb yip ker opay gok, kisyimnamb okok ma mindeninqambay.

⁴⁷Yand winik ak biynimb okok kuyip kor giniñg ma winik; di Bapiy yip jimmñi ayning winik. Biynimb minim yip niñiy ma diningambay gok, kuyip kor ma giniñgayn. ⁴⁸Pen biynimb minim yip kirgiy, yip ma dipay gok ñin yomb kisen ak apek, Bapiy minim angnimbiyn ar ak diy, kuyip kor giniñgamb. ⁴⁹⁻⁵⁰Yenen: minim apiyn gok, key niñiy ma apiyn; Bapiy minim nup ak niñey, nuk gek perper mindeninqiy angiy, minim nup ak diy apiyn añgak.”

Jiysis Binuk Gok Tomb Kuyip Wasyim Gak

13 ¹Nin yomb Pasopa ak toy rek mindeninqi, miñiy rek ak siypsiyp ñiluk ma ñiñyak won ak, Jiysis niñjak: Nop nup mankumb biy angayak ñin ak pandikek, andkind Nop ker amemb ñin ak owak. Pen biynimb nuk man ar biy wasemb yimb ayingip gok, wasemb aying nep mind mind, nup ñang ayey kumiñ Nop ker amnak. ²Seytan pen, Saymon ñinuk Jiwdas Yiskariyot nup gos ñek, Jiysis nup yergiy di biyomb gok kuyip ñiniñgayn angiy, gos ak nind nep niñek; kisen mey tap ñiñning bisgiyak. ³Gor tap yerip yerip okok mangiysek di Ñinuk nup ñin ar ak ayak ak mey, kumiñ andkind Nop ker amniñg gak rek rek niñiy, ⁴tikjak chech paryomb nuk ak tuñgasikiy, tawil ak simbnañg rek poñgay, ⁵ñiñj ak diys miñgan ak pañgiy, binuk gok kuyip tomb ñiñg ay yokyiñg, tawil pangak kun ak wiykyiñg gak.

⁶Kun gi dap dap, Saymon Piyta tomb nup ak ñiñg ay yokiyn añgak, “Biyomb. Tomb yip ak ñiñg ay yokniñg gispan?”

⁷Añgak, Jiysis añgak, “Miñiy gispiyn ak ma niñban ak pen, mindiy niñniñgamban añgak.”

⁸Añgak, Piyta añgak, “Biyomb! Tomb yip ak ñiñg ma ay yokniñgamban. Mer yimb añgak.”

Angek, Jiysis añgak, “Tomb nip ma ñiñg ay yokniñgayn ak; bi yand yimb ma mindeninqamban añgak.”

⁹Angek, Saymon Piyta añgak, “Biyomb! Tomb yip anep ma ñiñg ay yoknimin; ñin kind gok sek, jun ak sek ñiñg pikñinimin añgak.”

10-11 Kun aŋgak ak pen, Jiysis aŋgak, “Biynimb gok ŋiŋg pikyokey, mumbwak okok mangiysek tep mindip ak pen; kinjeŋ girangey tomb kind ak gach gip rek, tomb kind anep ŋiŋg ay yokpay aŋgak.” Pen Jiysis bi nup mimuŋg giniŋg gak ak niŋak ak mey aŋgak, “Nimb gunap gach ma mindip; nokom bap nep gach sek mindip aŋgak.”

12 Pen tomb kuyip ak ŋiŋg ay yokdiy, chech tuŋgasik ayak ak ay, am bisigay aŋgak, “Nimbip tomb ŋiŋg ay yokpiy minim kiňiŋ ak, niŋbim akaŋ? 13 Yip Tiysa aŋgiy, Biyomb aŋgiy gipim ak, niŋind apim. 14 Kun ak yand Biyomb mindiy, tomb nimbiŋ ŋiŋg ay yokpiy minim, nimbiŋ namam gunap kuyip tomb ak ŋiŋg ay yoknimimb. 15-16 Nimbip niŋind yimb aspiyn: biyomb kond mindep gok sikoy, biyimb wong kuyip giňimbay gok yomb ma mindpay. Pen bi minim yokpay gok sikoy, biyimb minim kuyip dand ambay gok yomb ma mindpay. Kun ak yand Biyomb nimbiŋ mindiy, monmon wong giňimbiy rek, nimbiŋ kunep ginimimb. 17 Miň tep ar kun ak aŋgnambiyn niŋbim ak mey; ar kun ak gem amek tep giniŋgamb.

18 “Pen nimbiŋ dipiyn gok, niŋrep gipiyn ak mey, mangiysek gek tep giniŋgamb aŋgiy ma aspiyn. Bi bap yip mimuŋg giniŋg gisap ak, Baybol buk ak tikiy aŋgyak rek nep giniŋgamb. Minim kun ak tikiy aŋgyak, ‘Bi yand yip tap jimniy ŋimbur ak, tuŋgandikiy yip timey gisap aŋgyak.’ 19 Nimbip nind kun giy aspiyn ak mey, kisen gek, Biyomb aŋgak rek nep gisap aŋgiy, yand Biyomb yerip rek mindpiy ak niŋiy, yip gosimb niŋningambim.

20 “Pen nimbiŋ niŋind yimb aspiyn: biyimb yand gunap aŋgyoken amey, biyimb kuyip dipay gok, kuyip nep mer; yip sek dipay. Pen yip dipay gok, yip nep mer; Bi yip yokek winik anup sek dipay aŋgak.”

Jon Jiysis Nup, An Nip Mimuŋg Gininggamb Aŋgiy Aŋgniajāk

(Mat 26:20-25; Mak 14:17-21; Luk 22:21-23)

21 Jiysis minim kun ak aŋgek, nup miker yimb gek aŋgak, “Nimbip niŋind yimb aspiyn: nimbiŋ bap yip mimuŋg gem ŋaŋgninŋambay aŋgak.”

22 Kun aŋgek, binuk gok an nup asap aŋgiy, gos par aying penpen niŋyak. 23 Pen Jiysis binuk wasemb yimb ayiŋgip ak, kiňiŋ siŋak bising mindek ak mey, 24 Saymon Piyta bi kun anup ŋin anep yomiy aŋgak, “An nup asap ak aŋgniajan aŋgak.”

25 Aŋgek, Jiysis mindek siŋak bibejind amiŋ aŋgak, “Biyomb! Bi kun ak an nup apan?”

26 Aŋgek aŋgak, “Bi biret ak diy, ŋiŋg sup biyar tawiy ŋinŋayn anep aŋgak.” Kun aŋgiy biret ak diy, di ŋiŋg sup biyar tawiy, di Saymon ŋinuk Jiwdas Yiskariyot nup ŋeak ŋiŋak. 27 Seytan pen won kun anep, ap Jiwdas nup molik sikaŋniŋ, Jiysis nup aŋgak, “Giniŋg gispan ak, kasek gan aŋgak.” 28-30 Aŋgek, Jiwdas mis amnaŋkiŋ, day kisyim owak. Pen binuk

gunap, Jiwdas nup yenen kun asap aŋgiy ma niŋyak. Kiyk aŋgn̄iŋyak-eŋ, nuk maniy wand kond mindip rek, Pasopa tap ŋiŋniŋgambun gok tawaŋ aŋgiy akaŋ; biyimb tap ma mindip gok kuyip, maniy gunap ŋaŋ aŋgiy asap aŋgyak.

Low Kisenimb Ak

³¹ Jiwdas kun giy mis amnaknij, Jiysis aŋgak, “Miňiy bi bap Ņinuk, Nop aŋgip rek geniŋgamb mey, Nop gek yimb nup araniŋgamb. ³² Pen Ņinuk yimb ak araniŋgamb rek, Nop yimb ak kunep araniŋgamb ak mey, miňiy ŋin biy nep Nop gek, Ņinuk nup yimb ak araniŋgamb.

³³ “Ñapan yand guniy! Nimb yip tapin ma mindeningayn. Amen, yip piyow mer niŋningambim. Jiwda kay kuyip apiyn rek, nimbip kunep aspiyn. Yand amjipiyn ar ak, kisen amnimimb rek ma ayniŋgamb.

³⁴ “Pen miňiy nimbip low kisenimb bap aŋgn̄iŋgamb gispiyn. Low kisenimb kun ak mey, nimb key penpen wasemb aynimimb. Yand nimbip wasemb aypiyn rek, nimb kunep penpen wasemb aynimimb. ³⁵ Kun geniŋgambim, biyimb gok yip ker mindpim ak niŋrep giniŋgambay aŋgak.”

Jiysis Piyta Nup, Bi Kun Ak Ma Niŋbiyn Aŋgn̄iŋgamban Aŋgak (Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Luk 22:31-34)

³⁶ Kun aŋgek, Saymon Piyta aŋgak, “Biyomb. Nand akay amniŋg gispan?”

Aŋgek, Jiysis aŋgak, “Yand amjipiyn okok miňiy yip kindik ginimin rek ma ayip. Pen kisen mey, yip kindik giniŋgamban aŋgak.”

³⁷ Aŋgek, Piyta aŋgak, “Yenen nip miňiy kindik ma giningayn? Nip konden yip ŋaŋgayniŋgambay ak, minim ma mindip aŋgak.”

³⁸ Aŋgek, Jiysis pen aŋgak, “Nand yip nen kumiyn aŋgiy gos nokom niŋban? Nip niŋind yimb aspiyn; kakaruk kisen suk aŋgn̄iŋgamb; nind nep, yand nup ma niŋbiyn aŋgiy, won omiŋal nokom aŋgn̄iŋgamban aŋgak.”

Jiysis Mey, Kinjeŋram Gor Ker Amemb Ak

14 ¹ Pen Jiysis aŋgak, “Gos yomb ma niŋnimimb. Bapiy nup gosimb niŋiy, yip gosimb niŋiy ginimimb. ² Bapiy korip nuk ak, tip kuŋaynep mindip. Yand amiy, tip nimbip wikan gunap gayrep geningayn. Pen tip kuŋay ma mindombikop ak, nimbip ma apnip. ³ Yand am tip nimbip ak gayrep giy mey, apiy nimbip poŋind amniŋgayn. ⁴ Amniŋg gispiyn kinjeŋ ar ak nimb niŋbim aŋgak.”

⁵ Jiysis kun aŋgek, Tomas aŋgak, “Biyomb! Akay amjipan? Chin ma niŋbun. Kun ak yergiy, kinjeŋ amniŋgamban ar kun ak ninjy amniŋgambun aŋgak.”

⁶ Aŋgek aŋgak, “Yand nep mey, kinjeŋram ak; yand nep mey minim yipul yimb ak, yand nep mey, gen biynimb perper mindenŋgambay. ⁷ Yip niŋrep giy mey, Bapiy nup kunep niŋrep gipkip. Pen maŋ mindip, yip niŋrep giniŋgambim rek, nup kunep niŋrep giniŋgambim aŋgak.”

⁸ Kun aŋgek, Piyliyp aŋgak, “Biyomb! Nap nup chinup yomningamban ak, tep aŋgak.”

⁹ Aŋgek, Jiysis aŋgak, “Piyliyp. Nimb yip per mindpiy ak pen, yip ma ninjy kun aspan? Biynimb yip niŋbay gok, Bapiy nup niŋbay. Kun ak yergiy aspan, ‘Bapiy nup chinup yomey ninjun aspan?’ ¹⁰ Yand Bapiy yip mindpiy; nuk yand yip mindip. Kun ak yenen, Nop yip apiyinjay giy mindpiyr aŋgiy gos ak ma niŋban? Minim nimbip apiyin gok, yand keynep ma apiyin; Bapiy yip apur. Pen tap yerip yerip gipiyn gok, keynep ma gipiyn; Bapiy yip nep gipur. ¹¹ Kun ak yand Bapiy yip mindpiy; nuk yand yip mindip minim ak, ninjind aŋgiy niŋnimimb. Pen gos kun ak niŋep rek ma ayek, yerip yerip gipiyn gok niŋji, Nop yip mindiy mey, kun gip aŋgiy gos ak niŋnimimb.

¹² “Nimbip niŋind yimb aspiyn: Biynimb yip gosimb niŋniŋgambay gok, yand gipiyn rek giniŋgambay. Pen Bapiy ker amniŋgayn rek, nimb biy mindiy key yimb giniŋgambim. ¹³ Jiysis mindip rek nip aŋgnijisipun aŋgiy, Bapiy nup aŋgnijenŋgambim, yand yimb nup aranaŋ aŋgiy, aŋgnijengambim rek giniŋgayn. ¹⁴ Kun ak yimb yip ak diy aŋgnijem, aŋgnijengambim rek giniŋgayn.

Nimbip Gor Kawnan Ak Yokningayn Aŋgak

¹⁵ “Yip wasemb ay mey, minim yip ak kindik giniŋgambim. ¹⁶ Yand Bapiy nup aŋgnijen, bi Noman nuk ak yokek apiy, nimb yip perper mindenŋgamb. ¹⁷ Bi Noman kun ak mey, Gor Kawnan minim yipul yimb aŋgip ak nep. Biynimb yikop Gor ker ma mindpay gok, bi kun mey ak aŋgiy ma niŋbay; windin kunep ma niŋbay; aŋgnijey kuyip bak aynimuŋ rek ma ayip. Pen nuk nimb yip mindiy, kisen pisnep bak ay mindenŋgamb ak; nup niŋbim. ¹⁸ Kun ak nimbip pisnep kiring amen, biynimb yimgeprek ma mindenŋgambim. ¹⁹ Biynimb yikop Gor ker ma mindpay gok, yip yep won bap nep niŋji, kisen ma niŋniŋgambay. Pen yand bi kim mindep ak, kim mindenŋgayn rek; nimb kunep kim mindiy, yip niŋniŋgambim. ²⁰ Ņin kun ak, yand Bapiy yip mindpur ak niŋrep giniŋgambim. Nimb yand yip mindpim, yand nimb yip mindpiy ak; kunep niŋrep giniŋgambim. ²¹ Nimb biynimb minim yip niŋji dipim gok, yip wasemb ay mey minim yip dipim. Pen yip wasemb aypim rek, Bapiy nimbip kunep wasemb ayip. Yand pen nimbip wasemb aypiyn rek, nimbip Gor Kawnan ak yoken, yip niŋrep giniŋgambim aŋgak.”

²² Jiysis kun aŋgek, Jiwdas nup mimuŋ gak ak mer: Jiwdas bap nup aŋgak, “Biyomb! Yergiy chin nip niŋrep giniŋgambun: pen biynimb yikop gok nip ma niŋniŋgambay?”

²³Angek aŋgak, “Biynimb yip wasemb aypay gok, minim apiy ak niŋdipay. Kun giy niŋdey mey, Bapiy chirapiy kuyip wasemb ay, ap kiy yip mindiy, kond mindpur. ²⁴Biynimb yip wasemb ma aypay gok, apiy rek ma gipay. Minim yip ma dipay kun ak, minim yand mer; Bi yip angyokek winik ak, minim nup ak ma dipay.

²⁵“Nimb yip mindpiy ñin biy, minim kun biy aŋgñispiy. ²⁶Amen; Bapiy nuk pen, bi Noman nimbipl apiy ak yokeniŋgamb mey, nuk apiy nimbipl kond mindakniŋ, minim apiy gok gos niŋyiŋ nep mindiy, niŋrep yimb giniŋgambim. ²⁷Amjipiyn rek, nimbipl aspiy: Gor nimbipl kond mindenŋ. Minim kun ak biynimb yikop gok monmon apay rek ma aspiy; Gor nimbipl kond mindakniŋ, kapkap mindrep giy, gos yomb ma niŋnimimb aŋgiy aspiy. Kun ak ma pirknimimb.

²⁸“Yand amiy andkind winiŋgayn apiy ak niŋiy, yenem simb gakniŋ mindpim. Am Nop yip mindniŋ gisap aŋgiy, miňmiň giyiŋ nep mindembikip. ²⁹Kun ak nup ker ma ambiy ñin biy, nimbipl aspiy ak mey, kisen ameniŋgayn, gos okok ma piyow niŋniŋgambim; yip Gor Niňuk yimb aŋgiy; niŋrep yimb giniŋgambim. ³⁰Bi biynimb yikop gok kuyip kond mindip ak miňiy asaw ak mey, minim paryomb aŋgnim rek ma ayip. ³¹Pen bi biynimb yikop gok kond mindip kun ak, kilis nuk ma mindip. Yand Bapiy aŋgip rek giniŋgayn ak mey; Bapiy nup wasemb aypiyn ak niŋrep giniŋgambay. Kun ak apem amnun.

Miň Wayn Ak Sek Piň Alik Gok Sek

15 ¹“Yand mey miň wayn junj ak; Bapiy mey bi woŋgday nop nimb ak. ²Alik maŋgiy ma piyip gok, Bapiy nuk timbsak yokip. Pen alik piyrep gip gok, kunaynepiy nimir aŋgiy timbrik tep gek, kunaynepiy.

³“Nimbipl minim tep aŋgñen niŋbim rek, sugrep mindpim ak mey, ma timbsak yokniŋgamb. ⁴⁻⁶Pen alik kind gok, junj ak sek jimniy mindiy nep maŋgiy piyninggamb; key mindiy maŋgiy ma piyninggamb.

“Yand mey miň wayn junj ak; nimb mey piň alik gok. Kun ak an yip yimniy mindinggamb ak, maŋgiy kunay yimb piyninggamb; pen an yip yimniy ma mindinggamb ak, mon alik timbsak yokey milip giyapek, di mon daŋgiy pay rek ak mindinggamb. ⁷Pen minim apiy gok niŋyiŋ, yip chingiy nep mindem mey; minim yerip aŋgniŋgambim ak; aŋgniŋgambim rek giniŋgayn. ⁸Nimb mindrep yimb giniŋgambim rek, biynimb yand mindpim ak niŋiy, Bapiy nup yimb ak dand araninggambay.

⁹“Bapiy yip wasemb yimb ayip rek, nimbipl pen kunepl wasemb yimb aypiyn. Kun ak, penpen wasemb aying mindenimimb. ¹⁰Yand Bapiy nup minim ak kindik gen, yip wasemb aying nep mindip; kun ak minim yip ak kindik giniŋgambim rek; nimbipl wasemb aying nep mindenŋgayn.

¹¹“Pen minim aspiy gok niŋiy mindrep gem mey, yip tep yimb giniŋgamb rek, nimbipl kunepl giniŋgamb. ¹²⁻¹³Pen minim bap aspiy ak:

nimbip wasemb yimb aying, nimbip aŋgiy kumniŋgayn rek; nimb key kunep penpen wasemb aying mindenimimb. ¹⁴ Apiyn ar ak giniŋgambim rek, buŋgiy yand yimb gok mindeningambim. ¹⁵ Miňiy tikiy, nimbip bi woŋ giňemb ma aŋgniŋgayn; buŋgiy woŋ along yand gok aŋgniŋgayn. Bi woŋ giňemb gok, kond mindep kiyk ak gisap ar ak, giningamb ar ak aŋgiy, ma niŋbay; pen Bapiy minim yerip yerip yip aŋgñimb gok, nimbip aŋgñimbiy ak mey, buŋgiy woŋ along yand mindpim. ¹⁶ Nimb yip dun aŋgiy ma dipik, gos yand key niŋiy, maŋgiy piy perper mindeniŋgamb ak piyninggiy aŋgiy, nimbip diy, woŋ ar kun ak yoknik. Kun ak nimb maŋgiy tep gok piyng, Bapiy nup Jiysis biyinimb nuk mindpun aŋgiy aŋgnieninggambim, aŋgniŋgambim rek giniŋgamb.

¹⁷“Kun ak nimbip aspiyn: penpen wasemb aying mindenimimb.

Biyinimb Yikop Gok Jiysis Biyinimb Nup Gok Kuyip Miluk Niŋningambay

¹⁸“Pen biyinimb yikop gok nimbip miluk niŋey, gos yomb kun ak ma niŋnimimb; Jiysis nup miluk niŋyak rek nep chinup gispay aŋgiy niŋnimimb. ¹⁹ Pen miň ar kiyk ak gembikip, biyinimb chin aŋgiy, di wasemb aypyap. Wosrey nimbip ma dinik ŋin ak, miň ar kun ak gi mindyingipim ak pen, nimbip key niŋiy denik, yip ker mindem, nimbip miluk niŋbay. ²⁰ Pen niŋbim! Nimbip aŋgnik, ‘Bi kond mindep gok sikoy, biyinimb kuyip woŋ giňimbay gok yomb ma mindpay aŋgnik.’ Kun ak yip timey giy, nimbip kunep giniŋgambay. Pen minim yip gok diy rek, minim nimbip gok kunep diningiy. ²¹ Nimbip monmon giniŋgambay kun ak, biyinimb yand mindpim rek kun giniŋgambay. Bi yip yokek winik anup, ma dipay rek kun giniŋgambay.

²²“Pen yand ap kuyip minim tep ma aŋgñebinip, tap siy tap timey gipay ak, minim yomb yimb ak ma dipyap. Pen ap kuyip aŋgñirep gen, yip ma dipay ak; minim gunap aŋgiy kim amniŋgiy rek ma ayningamb. ²³⁻²⁴Miker yomb kun ak rek ma dipyap ak pen; ap tap mageprek gok gen niŋiy yip kirpay ak, miker yomb yimb ak diniŋgambay.

“Pen yip miluk niŋbay ak, yip nep mer; Bapiy nup kunep miluk niŋbay.

²⁵“Gipay kun ak, Depiyt tikiy aŋgak rek nep gipay. Nuk Jiwda kay low chin, low chin apay buk ak tikiy aŋgak, ‘Minim junj mindek mer: yip yikop nep miluk niŋbay aŋgak.’

²⁶“Pen yand am Bapiy nup aŋgen, bi Noman apiyn ak nup yokek, ap nimbip kond mindeniŋgamb. Noman minim niŋind nep aŋgip kun ak, yand bi yerip rek ak, nimbip gos ŋek niŋniŋgambim. ²⁷Pen nimb kiňiŋ giy yand yip nep mindpun ak, nimbip kunep biyinimb gok kuyip, yip bi yerip rek ak aŋgiy aŋgñiniŋgambim.

16 ¹“Nimbip minim kun giy apiyn ak niŋrep giy mey, kisen yergek, yip ma kirgiy, ma apyap pikniŋgambim aŋgiy apiyn. ²⁻³Yenen: nimbip Jiwda nan-gep korip gok aŋ mis yokiy, tip ma winimimb

angniñgambay. Kun anep mer; kisen Bapiy chirupapiy ma niñbay rek, gos yesek ar gok niñiy, Gor nup tep ginimuñ anjiy, nimbip pikayniñg nep gi mindenigambay. ⁴Pen nimbip nind aŋgnispbyn ak mey, kisen yergek niñiy, aŋgak rek nep gisap aŋgnin̄gambim.

Gor Kawnan Winingamb Aŋgak

⁵“Pen nimb yip nep mindyin̄gipiyn rek, minim kun ak ma aŋgnik; miñiy bi yip yokek winik ak ker andkind amjipiyn rek, nimbip aspiyn. Pen nimb bap, akay amjipan anjiy, ma aŋgnisipim. ⁶Amjipiyn aŋgen niñiy, mindmanjiy nimbip ak piñjyňi nep ayek, minim ma aspm.

⁷Pen amjipiyn ak, tep yimb amjipiyn. Yand amen nep mey, bi Noman nimbip kond mindenigamb ak winingamb. ⁸Nuk apiy mey, biynimbi yikop gok kuyip gos ſek, gach sek mindpay ak niñiy, yergiy sun-tep mindenigambay ak niñiy, Gor niñek minim yomb mindip kiñiñ ak niñiy giniñgambay. ⁹Kun ak yip gosimb ma niñbay rek, bi Noman kun ak, kuyip gach sek mindpim aŋgnin̄gamb. ¹⁰Yand kumiy tikjakiy am Bapiy yip mindenigayn rek, kuyip aŋgnin̄gamb, ‘Biynimbi sun-tep mindenig, biynimbi sun-tep nuk mindenigambim aŋgnin̄gamb.’ ¹¹Pen bi timey biynimbi yikop gok kuyip kond mindip ak nup, talak miñgan ayniñgsipbyn rek, kune aŋgnin̄gamb.

¹²“Minim yand kuŋaynep mindip ak pen; minim kun gok miñiy aŋgen, niñdinimimb rek ma ayip. ¹³⁻¹⁴Pen Gor Kawnan niñind nep aŋgip ak apiy, minim nuk key gunap diy ma gos niñningamb; Gor aŋgnin̄gamb minim anep gos niñiyng; nimbip kisen giniñgamb minim ak gos ſek niñniñgambim. Nuk minim yipul yimb ak, nimbip gos ſek niñiy mindrep gem, yimb yip araniñgamb. ¹⁵Pen Bapiy key, yand key mer; minim chirapiy ak ar nokom yimb mindip ak mey, Gor Kawnan nuk ak nimbip gos ſek, minim yipul yimb yip ak niñniñgambim.

¹⁶“Yep won bap mindip, yip ma yimb niñniñgambim; pen kisen yep won bap mindiy, tip ak niñniñgambim aŋgak.”

¹⁷⁻¹⁸ Jiysis kun aŋgek, binuk gok kiyk keynep aŋgyak, “Sikoy won bap mindiy, Bapiy ker amniñgayn; pen sikoy won bap mindiy, yip tip ak niñniñgambim aŋgip minim ak yerip?”

¹⁹Kun aŋjiy, Jiysis nup aŋgnin̄ning geyak, nuk key niñiy aŋgak, “Yep won ak yip ma niñniñgambim; pen yep won bap mindiy, yip tip ak niñniñgambim apiyn ak niñiy mey, penpen aŋgnisipim? ²⁰Nimbip niñind yimb aspiyn: biynimbi yikop gok miñmiñ giniñgambay; pen nimbip simb gek, siy aŋg mindiy, tip ak tep gaknij mindenigambim. ²¹Biyn gok ſapan niñjakniñ, gos yomb niñbay ak pen; won ak tikey, kuyip tep yimb gip. ²²Nimb biyn ſapan niñjakniñ, gipay kun ak rek gi mindpim ak pen; yip tip ak niñem nimbip key yimb tep gek, biynimbi gunap gey, miñ kun ak puŋgriknimuj rek ma ayniñgamb.

²³ “Nimbip niñind yimb aspiyn: ñin kun ak yip ma aŋgniñiñgambim. Miker nimbip gunap mindonimuñ, Bapiy nup Jiysis mindip rek, nip aŋgniñisipun aŋgiy, aŋgniñiñgambim aŋgniñgambim rek giniñgamb. ²⁴ Nind kun ak rek ma gipik ak pen, miñiy Jiysis mindip rek, nip aŋgniñisipun aŋgiy aŋgniñem, aŋgniñiñgambim rek gek, nimbip tep yimb giniñgamb.

²⁵ “Bapiy minim nup ar ak aŋgniñg, per minim paydoj ay apiyn ak pen; miñiy tikiy minim kun ak rek ma aŋgniñgayn; miseñ nep aŋgniñgayn. ²⁶ Ñin kun ak apek, Bapiy nup Jiysis mindip rek, nip aŋgniñisipun aŋgiy aŋgniñiñgambim, aŋgniñgambim rek giniñgamb. Pen minim apiyn kun ak yip aŋgniñem, yand pen nup aŋgniñiñgayn aŋgiy, ma aspiyn. ²⁷ Bapiy nep yip yokek winik ak niñiy, yip gosimb niñbim ak mey, nuk key nimbip wasemb ayip. ²⁸ Bapiy nep yip yokek, man ar biy winik ak mey, miñiy tip ak nuk ker amjipiyn aŋgak.”

²⁹ Jiysis kun aŋgeyak, binuk gok aŋgyak, “Miñiy minim bak okok ay ma aspan; miseñ yimb aspan ak mey, ³⁰ chin niñbun: nand minim okok maŋgiysek niñban. Biyimb gunap minim aŋgniñep kiyk mindek, nip ma aŋgniñbay won ak, key niñiy kuyip aŋñimban. Gipan kun ak chin niñbun: nand Gor yip mindiy winak aŋgyak.”

³¹ Kun aŋgeyak, Jiysis aŋgak, “Kun ak miñiy niñrep gipim? ³² Niñim! Yep maŋ mindip, yip kirgiy keykey amem, key asiy mindeninqayn. Pen key asiy ma mindeninqayn; Bapiy yip mindpur rek mindoniñgambur.

³³ “Pen yand yip jimñiy mindiy, gos yomb ma niñnimimb aŋgiy, nimbip minim aŋñimbiyn. Lum ar biy mindiy, nimbip miker giniñgamb ak pen; gos sek mindenimimb. Tap yerip yerip nimbip ginimuñ rek gok, maŋgiysek di talak miñgan yand ak ayniñgsipiyn aŋgak.”

Jiysis Nop Nup Aŋgniñak

17 ¹ Jiysis minim kun ak aŋjiwiy, kuyoŋgiy niñiy aŋgak, “Bapiy. Ñin yip aŋgaynak ak miñiy wip. Kun ak yip aŋnak rek gey, Biyomb minden, yimb nip ak aranimuñ. ² Yip key aŋnak rek, biyimb okok maŋgiysek niñmindiy, biyimb yip aŋgaynak gok kuyip den perper mindeninqambay. ³ Tap gunap aŋgniñbay gok aŋniñiy akaŋ; ar gunap key giy perper ma mindeninqambay; nand Gor mindpan ak niñiy, yip yoknak ak niñiy mey, kuyip dor perper mindeninqambay.

⁴ “Yimb nip aranimuñ aŋgiy yip woŋ aŋnak ak; gi dand ami y gi dining gispbyn. ⁵ Miñiy gey kumen, miñmon ma gayruk ñin ak, omiŋal giy Biyomb tep meliksek mindoruk rek mindonjur.

⁶ Biyimb nip gosimb ma niñeyak yip aŋnak gok, miñiy yip ker mindpay. Nak ker mindembiyap ak pen, yip aŋgenak mey, yip ker mindpay. Kuyip nand bi yerip rek ak aŋgiy, aŋñirep gen, nip gosimb niñiy, minim nip ak diy kisen gipay. ⁷ Pen yerer gipiyn ak, keynep ma gipiyn; yip gos ñimban ar ak

nep gipiyn ak niqbay. ⁸Minim aŋgnimin aŋgnak gok, kuyip aŋgñen niqbay ak mey; nand nep yip aŋgyokenak winik ak, kunep niqrep yimb gipay.

⁹“Biynimb yip aŋgnak kun gok, biynimb nand mindpay rek, kuyip kond mindenimin aŋgiy, nip aŋgnijsipiyn. Biynimb yikop gok kuyip ma aspiyn; biynimb nip ker mindpay gok kuyip, kond mindenimin aŋgiy aspiyin. ¹⁰Biynimb yand gok key, biynimb nand gok key mer, biynimb chirapiy ak mey, yimb yip dand aranbay.

¹¹“Pen mindpan ak niniŋgayn rek, kiyk keynep mindeninqambay. Bapiy Gor. Nand Biyomb mindpan rek, yip aŋgenak kunep mindpiyn ak mey, chirapiy bi nokom rek ayip. Kun ak rek kuyip kond mindenimin, kiňiŋ nokom jimňiy mindeninqiy. ¹²Yand kiy yip nep minden, bap ma kurgip; maŋgiysek nip chingiy mindpay. Bi yiwur diyn aŋgiy niqbay anep, Baybol buk giniŋgamb aŋgiy tikyak rek, nip ker ma mindip.

¹³“Pen mindpan ak niniŋgispbyn rek, miňiŋ kiyk niqmindyakniŋ, nip minim kun biy aŋgnijsipiyn. Aŋgnijsipiyn kun ak niqey, yip tep gisap rek, kuyip kunep ginimuŋ aŋgiy aspiyn. ¹⁴Minim nip ak aŋgñen niqbay rek, biynimb yikop gok, kuyip miluk niqbay. Yand bi yikop nip gosimb ma niqbay bap rek ma mindpiyn ak mey, kiyk kunep mindey kuyip miluk niqbay. ¹⁵Pen kuyip dand amey, biynimb yikop gok yip ma mindeninqiy aŋgiy ma aspiyn; kuyip man ar biy kond mindenimin, Seytan gek timey ma giniŋgamb aŋgiy aspiyn. ¹⁶Yand bi yikop nip gosimb ma niqbay bap rek ma mindpiyn ak mey, kiyk kunep mindpay. ¹⁷⁻¹⁸Nand biynimb yikop gok kuyip gos niqiy yip yokenak winik rek; yand pen, biynimb yand yimb gok, biynimb yikop gok kuyip nen miňmon keykey yoksipiyn. Kun ak kuyip gey suŋ-tep mindiy, minim yipul yimb nip ak niqneq mindyiq, nip marik giniŋgamb. ¹⁹Yand bi marik nand yimb mindpiyn rek, kuyip aŋgiy yiwur den, kiyk kunep biynimb marik nand yimb gok mindeninqiy.

²⁰Kuyip nep ma aŋgnijsipiyn; kiy minim aŋgey, yip kisen gosimb niqneqgambay gok kuyip sek nip aŋgnijsipiyn. ²¹Chirapiy keykey mer, bi nokom yimb mindpur rek, biynimb yip gosimb niqbay gok, maŋgiysek jimňiy kun ak rek mindey, biynimb yikop gok niqiy, nand nep yip yokenak winik ak niqneqgamb.

²²Yip gey, nand bi teprep mindpan rek mindpiyn ak; kuyip kun ak rek gen, chir jimňiy mindpur rek mindeninqiy. ²³Kun ak nand, yand yip nep mindpan rek, yand kiy yip nep minden mey; kiyk jimňiy mindeninqiy. Jimňiy mindyakniŋ, biynimb yikop gok nand nep yip yokiy, yip wasemb ay, biynimb yip gok kuyip wasemb ay gipan ak niqneqgamb.

²⁴“Bapiy! Yip tep gip ak; biynimb yip aŋgnak gok, yand yip nep mindiy mey; miňmon ma alwol gayruk ŋin ak yip wasemb ay, biyomb yimb mindonimuŋ aŋgiy niqneqgambrek mindnikniŋ, yip niqneqgamb.

²⁵“Bapiy! Nand mey Bi suprep! Biynimb man ar biy yikop gok nip ma niqbay; yand nip niqbay. Nip niqbay ak mey, biynimb yand guniy kuyip

aŋgñen; nand nep yip yokenak winik ak niŋbay. ²⁶Pen miňiy giniŋgayn rek ninjiy, nip Bi yerip rek ak niŋrep giniŋgambay. Kun ak kuyip gos tep ŋenimin, yip wasemb aypan ak niŋrep giniŋgiy. Pen yand kiy yip minden, nand biynimb wasemb aypan rek giniŋgiy aŋgak.”

Jiysis Nup Chichiy Diyak
(Mat 26:47-56; Mak 14:43-50; Luk 22:47-53)

18 ¹⁻²Jiysis Nop nup kun giy aŋgnijiy, binuk gok yip ŋiŋg sikoy Kiydron par ak tikiy, pis tawakdoj ken amiy, mon oliyp wong per am nan-giyiŋgipay miŋgan ak amniyak. Pen Jiwdas bi Jiysis nup mimuŋ gak ak, tip kun ak niŋrep gak rek, Peresi bi gok sek, bi Gor nup simbongep yomb gok sek nup aŋgeyak, ³am amiybi gunap, Jiwda poliys gunap pojind, sup gunap, lam gunap baynat tap gok gunap diy, dand mindeyak kun ak amjakyak. ⁴Pen Jiysis nup tap yerip giniŋg gak ak key niŋak rek, aŋgeyak siŋak amiy aŋgak, “An nup piyw taspm?”

5 Aŋgek aŋgyak, “Jiysis, bi Nasaret nimb ak aŋgyak.”

Aŋgey aŋgak, “Bi kun ak mey yand biy aŋgak.” Aŋgak won kun ak, Jiwdas kiy yip kun siŋak mindek. ⁶Pen Jiysis yand biy aŋgek, ak Gor nep aŋgiy, kiyk sumb sumb ken liŋg amiy, gindam pikyak.

7Pen kuyip tip ak aŋgak, “Anup piyw taspm?” Aŋgek aŋgyak, “Jiysis bi Nasaret nimb ak aŋgyak.” ⁸Aŋgey aŋgak, “Nimbip mindarik apiyn, ‘Bi kun ak mey yand mindpiy biy.’ Yip piyw tangiy ker, bi guniy kuyip kirgem amningiy aŋgak.” Kun aŋgek, binuk gok kuyip kirgyi nup nep diyak.

9Giyak kun ak, Jiysis nind Nop nup lotiw giy, aŋgak rek nep gak. Nuk aŋgak, “Bapiy. Bi yip aŋgnak gok, bap ma kurgip aŋgak.”

10Pen won kun ak, Saymon Piyta baynat dand owak ak lipiŋg diy, bi bap nup timund yipund kind ak, pisnep timbrik yokak. Yimb nuk Malkas. Gor nup simbongep biyomb yimb anup wong giňiyingip. ¹¹Piyta kun gek, Jiysis aŋgak, “Baynat ak dipan okok tip liŋgery amnaŋ! ŋiŋg silik kap Bapiy yip ŋimb ak, ma ŋiŋnimuŋ aŋgiy niŋban?”

12Kun aŋgaknij, amiybi gok sek, Jiwda poliys gok sek Jiysis nup chichiy diy, tiwniŋgrimbikiy aŋgyak, ¹³“Nup dand Anas korip ak nind amjun aŋgiy,” dand Anas mindek ak amniyak. Bi Anas kun ak, Kayapas numok nuk. Kayapas mey Gor nup simbongep yomb yimb ak, simiy nokom kun ak aŋgayeyak wong gi mindek. ¹⁴Nuk nep mey, nind Jiwda kanjsol gok kuyip aŋgak, “Bi nokom bap kumek, chin Jiwda maŋgiyese kím amemb rek aŋniŋgamb ak, tep yimb aŋgak.”

Piyta Jiysis Nup Ma Niŋbiyn Aŋgak
(Mat 26:69-70; Mak 14:66-68; Luk 22:55-57)

15Pen Jiysis nup kun giy dand Anas korip ak amniyaknij, Saymon Piyta yip, Jon yip, kisen kisen amnirik. Bi Gor nup simbongep yomb yimb ak, Jon

nup niŋrep gak rek nuk amiy, pisnep korip kor giyngipay baniys miŋgan biyaŋ amnak. ¹⁶Piyya nuk mis akyaq mindek. Jon pen andkind apiy, biyŋ kinjenram kond mindek anup aŋgiy, Piyya nup pojind baniys miŋgan biyaŋ amnak. ¹⁷Pen biyŋ kinjenram kond mindek ak, Piyya nup aŋgak, “Nand kunep Jiysis binuk bap rek?” Aŋgek aŋgak, “Yand mer aŋgak.”

¹⁸Pen Kayapas nup wong giňiyingipay bi gok sek, Jiwda poliys gok sek kuyip takil gek, mon bap namb kun siŋak daŋgiy, jakiy nep maŋiy mindeyak. Piyya nup kunep takil gek, ap namb kun okok wopsakiy, kiy yip mon maŋiy mindek.

Anas Jiysis Nup Minim Aŋgnijak
(Mat 26:59-66; Mak 14:55-64; Luk 22:66-71)

¹⁹Pen Anas, bi Gor nup simboŋgep yomb yimb nind mindyingip ak Jiysis nup, biynimbi nup yenen kisen giyak ak sek, minim yerip aŋgnijingip ak sek aŋgnijak. ²⁰Kun giy aŋgnijek aŋgak, “Yand minim gunap weygøy ma aŋgninik; bi nimb gok niŋmindyakniŋ, nan-gep korip gok sek, Gor aŋgnirje p korip ak sek per miseŋ aŋgnimbiy. ²¹Kun ak yenen wiysiys ma dand apiy, yip minim kun ak rek aŋgnijisipim? Biynimbi yip niŋyak guniy, minim aŋgnik ak niŋbay rek ayip ak, kuyip aŋgnijinimib aŋgak.”

²²Jiysis kun aŋgek, Jiwda poliys bap, nup mikem kind siŋak pikiy aŋgak, “Yenen bi Gor nup simboŋgep yomb yimb anup, minim kun ak rek aspan aŋgak.”

²³Aŋgek aŋgak, “Minim yesek bap aŋgen, minim yesek apiyn kun ak, biynimbi guniy kuyip aŋgnan. Pen minim niŋind yimb ak aŋgen, yenen yip pikpan aŋgak.”

²⁴Pen Anas, bi Gor nup simboŋgep yomb yimb nindnimb ak, Jiysis nup tiwniŋgrimbikyak rek mindakniŋ, aŋgek dand binak Kayapas, bi Gor nup simboŋgep yomb yimb kisenimb mindek ak, amniyak.

Piyya Tip Ak, Jiysis Nup Ma Niŋbiyn Aŋgak
(Mat 26:71-75; Mak 14:69-72; Luk 22:58-62)

²⁵Pen Piyya nuk kun giy nep, jakiy mon maŋiy mindakniŋ, bi gunap nup aŋgyak, “Bi kun ak, binuk bap mey nak rek?”

Aŋgey, aŋ silokiy aŋgak, “Yand mer aŋgak.” ²⁶Pen Piyya bi timund timbrikak ak, bi lek lek nuk rek bap apiy, Piyya nup aŋgak, “Yand nip niŋbiyn; nak bi kun ak yip woŋday ak mindamban rek?”

²⁷Aŋgek, Piyya tip ak, aŋ silokiy aŋgak, “Yand mer aŋgak.” Kun angakniŋ, day kakaruk suk aŋgak.

Jiysis Nup Dand Paylat Mindek Ak Amniyak
(Mat 27:1-2, 11-14; Mak 15:1-5; Luk 23:1-5)

²⁸Miňmon yowakniŋ, Jiysis nup Kayapas korip animib, dand Rom gapman biyomb Paylat korip ak amniyak. Jiwda biynimbi Pasopa tap

ñijning guyak rek, Rom biyimb korip mingan amon, chinup asiŋ wilikninggamb aŋgiy, mis akyar mindeyak. ²⁹Kun giy nep mindyakniŋ, Paylat mis amiŋ aŋgak, “Bi biy nup minim yerip niŋiy dand opim?”

³⁰Aŋgek aŋgyak, “Nuk tap timey bap ma gembikop, nup kun giy ma dand opnup aŋgyak.”

³¹Aŋgey, Paylat aŋgak, “Nimbik dam low nimbik ar ak key aŋcip rek niŋiy, kor gim aŋgak.”

Aŋgek, Jiwda kay pen aŋgyak, “Rom low ar ak, chin biyimb gok kuyip kor giy, ñaŋgayon kumniŋgiy aŋgiy bap ma mindip aŋgyak.”

³²Aŋgyak kun ak, Jiysis yip kun giy ñaŋgbirik ayniŋgambay aŋgiy, nind aŋgyak rek nep gak.

³³Pen Jiwda biyimb kun aŋgeyak, Paylat tip ak andkind korip mingan biyaj amiŋ, Jiysis nup aŋgak, “Nak Jiwda kay kiŋ kiyk ak akaŋ?”

³⁴Aŋgek aŋgak, “Minim yip aŋgniſipan ak; meŋ miŋgan nak ak key aspan akaŋ, biyimb gunap meŋ miŋgan ak diy aspan?”

³⁵Aŋgek, Paylat aŋgak, “Yand Jiwda bi rek, Kiyŋ yomb key yimb chin mindenŋgamb aŋgiy kond mindpay ak nup kond mindenim. Pen biyimb nak gok nep, bi Gor nup simboŋgep yomb nak gok nep nip dand opay. Nand kiŋ mindning gey, nip kun giy dand opay akaŋ?”

³⁶Aŋgek, Jiysis aŋgak, “Yand biyimb diy kond mindenŋgayn ak; kiŋ man ar biy mindpay rek ma mindenŋgayn. Yand man ar biy kiŋ mindenŋ gembiniŋ, Jiwda biyomb gok yip miň ayun aŋgey, biyimb yand gok tikjakiy, kiy yip penpen ñapyap. Pen yand biyimb diy kond mindenŋgayn miň ak key mindip; mankumb biy kiŋ mindpay rek mer aŋgak.”

³⁷Kun aŋgek, Paylat aŋgak, “Kun ak nand kiŋ bap?”

Aŋgek, Jiysis aŋgak, “Mey nak apan ak. Ar kun anep mey, Bapiy Gor gek, yip mankumb biy tikayey, yomb giy, minim yipul yimb ak aŋgnimbiy. Biyimb minim niŋind yimb ak dinjun aŋgiy niŋbay gok, minim yip ak dipay aŋgak.”

³⁸Kun aŋgek, Paylat aŋgak, “Pen minim okok nimb okok nimb keykey kuŋjaynep mindip ak, yergiy minim yipul yimb mey ak aŋgiy niŋjun aŋgak.”

Paylat Jiysis Nup Ñangnimimb Aŋgak (Mat 27:15-31; Mak 15:6-20; Luk 23:13-25)

Paylat minim kun ak aŋgiy, tip andkind mis amiŋ, Jiwda kay kuyip aŋgak, “Nuk tap timey bap gamb ma niŋbiy. ³⁹Pen chin Rom gapman, simiy ak simiy ak, Pasopa ñin ak apamb, kalambis bi nimb bap yikop wisik yokpun. Kun ak, Jiwda kay kiŋ nimbiŋ ak, yikop wisik yoken amnimiŋ akaŋ?” ⁴⁰Aŋgek, kiyk meŋ miŋgan dand araniy aŋgyak, “Nup mer! Chinup Barabas nup wisik yoknimin aŋgyak.” Bi Barabas kun ak, bi tap siydep gapman kay yip penpen giyinŋip.

Paylat Amiybi Nuk

19

¹Kun angeyak, Paylat amiybi nuk gok anjek, Barabas nup wisik yokiy, Jiysis nup miñ diy tapin nep pikyak. ²Kun giy pikiy, tap ñiwñiw sek gunap diy, kiyŋ aypay rek ar band bap giy, jun ar nup biyon ayñiy, chech muk parsek bap ayñiyŋ angyak, ³“Jiwda kiyŋ kiyk ak, pernep mindonimuj angyak.” Kun angyiŋg, nup mikem piksil guyak.

⁴Pen Paylat tip ak mis amiy, Jiwda biynimb kuyip anjgak, “Nup dand mis biy apiy, minim gunap aŋgnien, anjek nijninqambim. Nuk tap timey gip junj bap ma piyow niñbiyn anjgak.” ⁵Pen Jiysis nup ar band ñiwñiw sek ak ayñiy, chech muk parsek ak ayñey mis owakniŋ, Paylat kuyip anjgak, “Nup niñim anjgak.”

⁶Kun anjek, bi Gor nup simbongep yomb gok sek, Jiwda poliys gok sek Jiysis nup niñiy angyak, “Nup mon kiros bak biyoŋ ñaŋgbirik aynimimb! Mon kiros bak biyoŋ ñaŋgbirik aynimimb angyak.” Kun angeyak, Paylat anjgak, “Nimbik key dand amiy, kun ginimimb. Yand tap timey gip junj bap ma piyow niñbiyn anjgak.”

⁷Anjek, Jiwda kay angyak, “Gor Ņinuk mindpiyn aŋgip ak, low chin ar ak kumnimuj nokom angyak.”

⁸Kun angeyak niñiy, Paylat tapin nep pirikiy, ⁹tip ak korip miñgan biyaŋ amiy, Jiysis nup aŋgnijiy anjgak, “Nand miñmon akay nimb?” Anjek, minim bap pen ma yimb anjek, ¹⁰Paylat anjgak, “Yip minim ma aŋgningamban? Nand niñban: yand nep nip kond mindpiyn. Wisik yokniŋ wisik yokniŋgayn; pen mon kiros bak biyoŋ ñaŋgbirikim angen, ñaŋgbirik ayniŋgambay anjgak.”

¹¹Anjek, Jiysis anjgak, “Pen yip kond mindpan ak nand key mer; Gor nep anjek kond mindpan. Kun ak yip timey gispim miker ak, nand nep ma diningamban; bi yip dand opay gok, miker yomb yimb ak diningambay anjgak.”

¹²Jiysis kun anjek, Paylat nup yikop angyokiyn angyi gos niñak ak pen, Jiwda kay meñg miñgan dand araniy angyak, “Jiysis nup wisik yokniŋgamban ak, biyomb yimb Siysa bunjiy nuk ma mindeniŋgamban. Bi kiyŋ mindpun apay gok, Siysa yip penpen ñaŋgun angyi niñbay angyak.”

¹³Kun angeyak, Paylat am Jiysis nup poñind mis apiy, am bi minim tunjasikep siya ar ar siŋbiyoŋ guyak ar ak bisgak. Tip ar bisgak kun ak, “Kamb Simen” angyiŋgipay.

¹⁴Pen ñin kun ak, Jiwda biynimb Pasopa tap kiyk nan-gep ñin ak. Pumbnamb yomb biyoŋ won ak, Paylat kuyip anjgak, “Kiyŋ nimbik ak anjgak!” ¹⁵Anjek, meñg miñgan dand araniy angyak, “Ñaŋ ayan!” “Mon kiros bak biyoŋ ñaŋgbirik ayan angyak.”

Anjey, Paylat anjgak, “Kiyŋ yomb nimbik ak, mon kiros bak biyoŋ ñaŋgbirik aynim?”

Aŋgek, bi Gor nup simboŋgep yomb gok aŋgyak, “Kiyŋ chin bap ma mindip; Rom biyomb yimb Siysa nep mindip aŋgyak.”

¹⁶Pen kun giy aŋg dand amiy, Paylat minim kuyip ak diy, amiybi gok kuyip aŋgak, “Jiysis nup dam mon kiros bak biyoŋ ŋaŋgbiriknimimb aŋgak.”

Jiysis Nup Mon Kiros Bak ŋaŋgbirikiyak
(Mat 27:32-44; Mak 15:21-32; Luk 23:26-43)

¹⁷⁻¹⁸Pen Jiysis nup kiros ak ſey, dand Chip junwon apay dum ak amek, nup namb biyaŋ ŋaŋgbirikiy; bi omijał, bap pis bap pis ŋaŋgbirikiyak.

¹⁹Pen Paylat aŋgek, Jiysis nup ŋaŋgbirik ayak kiros bak biyoŋ, yimb tikay aŋgyak, “Jiysis bi Nasaret nimb ak, Jiwda kay kiyŋ yomb kiyk ak aŋgyak.” ²⁰Minim ar nokom kun anep, Griyk minim tikiy, Hiybriw minim tikiy, Latin minim tikiy geyak mey, dawin yomb ak maŋ kun ſijak mindek rek, biyimb kunjaynep niŋyak. ²¹Pen Gor nup simboŋgep biyomb gok, am Paylat nup aŋgyak, “Minim tikpan ak timey. Jiwda kay Kiyŋ yomb key yimb kiyk ak aŋgiy ma mindonimuŋ; yikop aŋgnimin, ‘Nuk aŋcip, yand Jiwda kay kiyŋ yomb kiyk ak aŋcip aŋgiy tiknimin aŋgyak.’” ²²Kun aŋgeyak, Paylat aŋgak, “Minim yerip yerip aŋgiy tikniŋgayn ak, kun giy nep mindenŋgamb aŋgak.”

²³Pen Jiysis nup mon kiros bak biyoŋ ŋaŋgrimbik ay, amiybi omijał omijał Jiysis chech nup gok pikasik keykey diy, chech parsek giy ma ŋaŋg diyak ak, kunep pikasik diniŋ aŋgyak, ²⁴“Ma tungralikjun! Yikop sandiw rek giy, bi an wiyn giniŋgamb ak, nuk dinimuŋ aŋgiy,” sandiw rek giy diyak.” Giyak kun ak, Gor giniŋgambay rek niŋiy gos ſek, Baybol buk tikiyak ar ak nep giyak. Minim kun ak tikiy aŋgyak, “Chech yip ak bilok keykey diy, chech parsek yip ak dun aŋgiy, sandiw rek giy dinjun aŋgninŋgambay aŋgyak.”

²⁵Pen ſin kun ak, Jiysis nonim ak, numkan ak, Mariya binak Kiliowpas biyuk ak, Mariya Makdala nimb ak ap, Jiysis nup ŋaŋgbirikiyak gol ſijak mindeyak. ²⁶Binuk Jiysis wasemb yimb ayiŋgip ak, kunep ap maŋ kun ſijak mindek ak mey, nonim Mariya nup aŋgak, “Niňak mey ak aŋgak.” ²⁷Kun aŋgiy, bi kun ak nup aŋgak, “Nanim nak mey ak aŋgak.” Kun aŋgakniŋ, ſin kun ak, Jiysis nonim nup poŋind korip amiy, yip mindiŋgipiyr.

Jiysis Kumak
(Mat 27:45-56; Mak 15:33-41; Luk 23:44-49)

²⁸Jiysis niŋak; woŋ ar nuk ak maŋgiysek gindak ak mey, Baybol minim tikiyak ak niŋind aynimuŋ aŋgiy aŋgak, “Yip kuŋam kinjik gip aŋgak.” ²⁹Pen wayn silik botol bap dap kun ſijak ayey mindek ak mey, amiybi bap, tap sayn band bap diy, wayn silik kun ak tawek amek, di

mon alik day ak kambis ñaŋgiy, dand araniy, Jiysis joŋimb ar nup ak ayak. ³⁰Ayek, wayn silik kun ak ñimbiy aŋgak, “Mey tep aŋgak.” Pen day jiwiip aŋgiy, jiy kuyaŋgiy aŋgak, “Bapiy. Kawnan yip ak dan aŋgiy,” kumak.

Jiysis Tiŋglim Pis Nup Ak Piŋiyak

³¹Pen Jiwda kay, Praydey duŋgep won ak niŋiy, toy lotiw ñin chin ak, chip gok kiros bak biyoŋ ma mindonimuj aŋgiy, am Paylat nup aŋgyak, “Bi mon kiros bak biyoŋ ñaŋgbirik aypay gok, tomb kuyip gok pikpaŋgey kasek kumey, di man biyaŋ ayniŋgiy aŋgyak.” ³²Aŋgeyak, Paylat amiybı gok kuyip aŋgek, am bi Jiysis yip ñaŋgbirik ayak omijal ak, tomb pikpaŋgey kumrik. ³³Pen Jiysis nup tomb ak pikpaŋgun aŋgiy amiy niŋyak: nuk kumek tomb nup ak ma pikpaŋgyak. ³⁴Amiybi bap, kusay ak diy, Jiysis nup tiŋglim anjiŋ siŋak piŋiyek, likaň sek, ñiŋgsek yowak. ³⁵⁻³⁷Pen gak kun ak, Baybol buk ak aŋgiy tikyak rek nep gak. Tikiy aŋgyak, “Tiŋiy nup ak, bap ma pikpaŋgniŋgambay aŋgyak.” Pen minim bap aŋgyak, “Bi piŋiyak anup niŋniŋgambay aŋgyak.” Kun ak nup gosimb niŋbiyŋ rek, nimb kunep niŋnimimb aŋgiy, Jiysis nup gak kun ak windin yand key niŋiy, nimbip minim niŋind yimb ak aspiyn.

Jiysis Nup Komyak

(Mat 27:57-61; Mak 15:42-47; Luk 23:50-56)

³⁸Pen bi miňmon Armatiya nimb bap, Jiysis nup gosimb niŋyinjip ak pen, Jiwda biyomb gunap kuyip niŋiy pirikiy, miseŋ ma aŋgiŋjip. Bi kun ak yimb nuk Josep. Nuk Jiysis nup dam komiyn aŋgiy, am Paylat nup aŋgnijek, yaw aŋgaknij, diniŋ amnak. ³⁹Amek, Niykodiymas bi nind am Jiysis nup kisyimken niŋak ak; tap kuyrep wak ak, kuŋaynep tawiy, dand Josep yip amnirik. Tap kuyrep wak kun ak mon “alos” apay mik ak sek, mon “mer” apay mik ak sek diy giyak. ⁴⁰Pen kiyk omijal am Jiysis nup komniŋ, Jiwda biyimb giyinjipay rek, mon mik dand amnirik gok mumbwak nup okok wiŋkiy, chech tund sikoy par ak diy, kom kom gayrik. ⁴¹Jiysis nup ñaŋgrimbik ayak maj kun siŋak wongday bap mindek. Pen wongday namb kun ak, chip kaw kisen nep bap kiluk ay chip ma komyak ak mey, Jiysis nup dam mingan kun ak komyak. ⁴²Pen Jiwda lotiw ñin ak maj maj gak rek, kasek komjun aŋgiy, kamb mingan yep maj kun ak komyak.

Chip Par Ak Kamb Mingan Ak Ma Mindek

(Mat 28:1-8; Mak 16:1-8; Luk 24:1-12)

20 ¹Sandey ñin ak miňmon tikniŋ gaknij, Mariya miňmon Makdala nimb ak, chip komyak kawrumb bineŋ amiy niŋak; kamb yomb chip kawrumb pilgiyak ak, gol okok mindek. ²Nuk niŋiy, tip

ak puŋgrikind aŋgiy Saymon Piyta yip, Jon yip minderik ak apiy angak, “Biyomb anup dand kapkap ambay; pen daypay okok ma niŋbiyn aŋgak.”

³Kun aŋgek, Piyta yip, Jon yip niŋniŋ, ⁴puŋgrikind yimb aŋgiy saŋdirik. Piyta nuk sisayn gaknij, Jon nind amjakiy, ⁵mis akyaq nep mindiy, ŋik giy kamb miŋgan bineŋ niŋnak: chech band gok nep mindek. ⁶Saymon Piyta nuk kisen apiy, sikind miŋgan bineŋ amiy niŋjak: ⁷Jiysis nup chech pipkomyak gok ma wisik gak; kom kom guyak rek nep mindek. Pen chech jun neŋ paŋg kus kus guyak ak kunep ma wisikak; paŋg kus kus guyak rek, pis amiy mindek. ⁸Jon pen kunep kamb miŋgan sikind amiy niŋnak: chech gok pipkomyak rek mindek mey, Jiysis tikjakip aŋgiy niŋjak. ⁹Pen ŋin kun ak, Baybol buk tikiy, Jiwda Kiŋ yomb key yimb ak tip tikjakningamb aŋgyak minim ak niŋrep ma girik. ¹⁰Pen kiymiraj Jiysis nup komyak ak niŋiy, tip andkind korip amnirik.

Mariya Miňmon Makdala Nimb Ak Jiysis Miseŋ Gek Niŋjak

(Mat 28:9-10; Mak 16:9-11)

¹¹Mariya pen chip komyak kawrumb kun ak siy aŋg mindiŋ, miŋgan bineŋ niŋjak: ¹²enjol chech tund ayrik omiŋal ak, bap jun day bineŋ, bap tomb day biym minderik. ¹³Enjol omiŋal kun ak, Mariya nup aŋgrik, “Yenen siy aspan aŋgrik.”

Aŋger angak, “Biyomb yand anup dand amiy, akay daypay ak ma niŋbiyn aŋgak.” ¹⁴Kun aŋgiy tungandikiy niŋjak: bi bap ap mindek. Pen Jiysis nep aŋgiy ma niŋjak.

¹⁵Jiysis pen Mariya nup aŋgak, “Yenen siy aspan? Anup piyowsipan?”

Aŋgek, Mariya aŋgak-eŋ, bi wongday nop nimb anep yip asap aŋgiy aŋgak, “Chip ak dand ambiyn aŋgiy ker, akay daypan ak yip aŋgenimin, dand amnim aŋgak.”

¹⁶Aŋgek aŋgak, “Mariya!”

Aŋgek, Mariya pen tungandikiy Hiybriw minim aŋgiy, “Rabonay!” aŋgak.

¹⁷Aŋgek aŋgak, “Bapiy ker biyoŋ andkind ma ambiyn rek, yip ma diniŋ mindenimin. Pen am mam sikop kuyip aŋgnimin: Jiysis aŋgip, ‘Bapiy Gor mindip biyoŋ tip andkind amjipiyn. Pen nuk miňiy Bapiy yand nep ma mindip, Bapiy chin mindip aŋgnimin aŋgak.’”

¹⁸Jiysis kun aŋgek, Mariya Makdala am Jiysis binuk gok kuyip aŋgak, “Biyomb anup niŋiy aswiyn aŋgak.” Kun aŋgiy, Jiysis minim aŋgak gok kuyip aŋgňak.

Jiysis Miseŋ Gek Binuk Gok Niŋyak

(Mak 16:14-18; Luk 24:36-49)

¹⁹Pen Sandey ŋin ak, pumb sanjind amnaknij, binuk gok Jiwda biyomb gok kuyip pirikiy, korip miŋgan amiy, kinjeŋ ak lok giy kapkap

mindyakniŋ, Jiysis ap namb kun ak miseŋ giy aŋgak, “Gor nimbip kond mindenŋ aŋgak.”²⁰ Kun aŋgiy ñin wur gok sek, tinglim pis piŋyak ak sek yomiy gek, kiyk niŋiy, ak Jiysis nep aŋgiy kuyip tep yimb gak.

²¹ Nuk pen kuyip tip ak aŋgak, “Gor nimbip kond mindenŋ. Bapiy yip angyokek apiy wong nup gipiyn rek, nimbip kuneŋ angyoŋsipiyn. Nimb Bapiy wong chirupapiy ak gem amnimuiŋ aŋgak.”²² Kun aŋgiy, aŋiŋ band nuk ak kuyip puŋ yokoŋ aŋgak, “Gor Kawnan ak dinimimb.²³ Diy, biyimb tap siy tap timey gipay gok, niŋiy kirgining kirginingambim. Pen niŋiy ma kirginingambim ak, gach sek mindpay rek mindeningambay aŋgak.”

Jiysis Miseŋ Gek Tomas Niŋak

²⁴ Pen Jiysis ap miseŋ giy kuyip minim aŋgak ñin kun ak, binuk Tomas, kiy yip ma mindek ak mey, kisen nup niŋiy,²⁵ Biyomb chin ak nup niŋbun aŋgeyak, aŋgak, “Kun aspis ak pen; nup ñapay miŋgan gok sek, tinglim pis nup piŋiyap ay sek diniŋiy nep, minim kun ak diy, tikjakip aŋgiy niŋniŋgayn aŋgak.”

²⁶ Kun aŋgiy, pen wiyk nokom bap mindiy, Jiysis binuk gok Tomas yip tip ak, korip miŋgan ak kinjeŋ lok giy mindeyak. Mindyakniŋ, Jiysis ap namb kun ak miseŋ giy aŋgak, “Gor nimbip kond mindenŋ aŋgak.”²⁷ Kun aŋgiy, Tomas nup aŋgak, “Ñin maŋgiy nand ak, yip ñaŋgyak miŋgan gok sek, tinglim pis piŋyak ak sek ñin ayniŋjan! Gos par ma ay, Gor Ñinuk aŋgiy yip gosimb niŋnimin aŋgak.”

²⁸ Angek, Tomas aŋgak, “Biyomb. Nand mey, Gor yand aŋgak.”

²⁹ Angek, Jiysis aŋgak, “Miseŋ niŋiy mey, yip gosimb niŋban ak pen; biyimb yip miseŋ ma niŋiy, yip gosimb niŋiy chingningambay gok, tep yimb giningambay aŋgak.”

Jon Minim Biy Yenen Tikak

³⁰ Pen buk tikpiyn biy, chin Jiysis binuk gok niŋmindnukniŋ, tap yomb keykey kuŋaynep giyinŋip rek, maŋgiysek ma tikpiyn.³¹ Pen minim tikpiyn biy, Jiysis nup Gor Ñinuk yimb, Kiyŋ yomb key yimb per kond mindyinŋipun ak nep aŋgiy, nup gosimb niŋem mey; nimbip dek, nuk yip kim mindeningambim aŋgiy tikpiyn.

Jiysis Miseŋ Gek Binuk Onep Ar Ak Nup Niŋyak

21 ¹⁻² Pen kisen ñin bap, Saymon Piyta ak, Tomas Pireŋgiy ak, Nataniyel miňmon Keyna Galiyliy propens nimb ak, Jon ak, numam Jemis ak, Jiysis minim nup dirik bi omiŋal bap yip, jimniy am ñiŋ chemb yomb Taybiyriyas mindiy, Jiysis miseŋ gek niŋyak.

³ Pen ñin kun ak Saymon Piyta aŋgak, “Yand piys nen amjipiyn angak.” Angek, binuk gunap chin yip amniŋgambun aŋgiy, am nuk yip bot diy, giranŋgeyranŋgey miňmon yowak ak pen; piys gunap ma nep diyak.

⁴ Pen pumb limgakniŋ, Jiysis ap ŋiŋg chemb gol siŋak mindek, nup niŋyak ak pen; ak Jiysis nep aŋgiy ma niŋyak. ⁵ Nuk aŋgak, “Bunŋiy sikop. Nimb piys nen giraŋ mer niŋbim?” Aŋgek, “Yaw aŋgyak.” ⁶ Kun aŋgey aŋgak, “Wimben ak di bot yipund pis okok ken yokiy mey, piys gunap diniŋgambim aŋgak.” Aŋgek, wimben ak di ŋiŋg namb biyan yokiy, piys kuŋay yimb nep diy, lipiŋgey winimuŋ rek ma ayak. ⁷ Kun gek, Jon Piyta nup aŋgak, “Bi kun ak Biyomb chin ak nep aŋgak.” Kun aŋgek niŋiy, Piyta chech yomb nuk ayak ak tuŋgasik ay, pindeng ŋiŋg namb biyan ayak. ⁸ Gunap pen bot ar ak mindiy, wimben piys sek aranjakiy mindek ak, lipiŋg dand ŋiŋg gol okok wiyak.

⁹ Apiy niŋyak: mon yin binj amnak ar ak, piys gunap yin mindek. Pen biret gunap kunep mindek. ¹⁰ Jiysis aŋgak, “Piys miňiy dipim gok, gunap dowim aŋgak.” ¹¹ Aŋgek, Saymon Piyta bot ar ak ami, nuk yip wimben piys kuŋaynep mindek kun ak, lipiŋg dand wiyak. Wimben ak miker gak ak pen, ma puŋgrikak.

¹² Jiysis aŋgak, “Apy, tap ŋiŋim aŋgek,” kiyk pen nand bi an ap mindpan aŋgiy nup ma aŋgninyak. Ak Biyomb chin anep aŋgiy, kirgiyak. ¹³ Nuk biret ak bilok ŋiy, piys ak bilok ŋiy gek ŋiŋyak.

¹⁴ Pen Jiysis kumi tikjakiy, misej gek binuk gok nup minek omiŋal nokom niŋyak. Minek omiŋal korip miŋgan ak niŋyak; minek bap ŋiŋg gol ak niŋyak.

Jiysis Piyta Nup Minim Aŋgak

¹⁵ Pen kun giy tap ŋimbii, Jiysis Saymon Piyta nup aŋgak, “Saymon, Jon ŋinuk. Nand bi guniy rek mer; nand yip gosimb niŋiy ma nep kirpan?” Aŋgek aŋgak, “Yaw! Biyomb. Nip gosimb niŋbiyn ak, nand niŋban aŋgak.” Kun aŋgek aŋgak, “Siypsiy ŋiluk yip gok kond mindenimin aŋgak.”

¹⁶ Kun aŋgiy, tip ak aŋgak, “Saymon Jon ŋinuk. Yip gos niŋban akaŋ?” Aŋgek aŋgak, “Yaw! Biyomb. Nip gosimb niŋbiyn ak nand niŋban aŋgak.” Kun aŋgek aŋgak, “Siypsiy yip gok kond mindenimin aŋgak.”

¹⁷ Jiysis tip ak, Saymon Jon ŋinuk; yip gosimb niŋban akaŋ aŋgek mey, omiŋal nokom amnak.

Pen kun giy yinj omiŋal nokom aŋgnijek, Piyta gos miker aying aŋgak, “Biyomb. Nak tap okok manŋiysek niŋban. Kun ak, nip gosimb niŋbiyn ak, nand key niŋban aŋgak.”

Aŋgek aŋgak, “Kun ak siypsiy yip gok kond mindenimin! ¹⁸ Nip niŋind yimb aspijn: miňiy gos nand key niŋban rek gipan. Pen kisen kun ma giniŋgamban; ŋin ak pandkaw ŋaŋgiy mindnakniŋ, nip miň tiwniŋgiy, ma amniŋg giniŋgamban okok dand amniŋgambay aŋgak.” ¹⁹ Jiysis minim aŋgak kun ak, Piyta tokiy ayek, biynimbi gunap nup ŋaŋg aying gey, nuk aŋgninŋamb, “Yand Krays ker mindpiyn rek, yip monmon

ñangnimimb aŋgak,” nup ñangningambay rek aŋgak. Pen Jiysis Piyta nup aŋgak, “Yip chingiy nep mindenimin aŋgak.”

²⁰Minim kun ak aŋgakniŋ, Piyta turjandikiy niŋak: Jiysis wasemb yimb aŋgip bi ak ap mindek. Bi kun ak mey, nind Jiysis mindek kiňiŋ siŋak bisiŋ mindiy aŋgak, “An nip mimuŋ giniŋgamb aŋgak ak.”

²¹Piyta bi kun ak nup niŋiy, Jiysis nup aŋgak, “Yip kisen kun giniŋgamb apan ak pen, bi biy nup yerginiŋgamb?”

²²Angek aŋgak, “Ak gos yand. Nup gen mindnep mindakniŋ, andkind winingayn ak, minim nak mer. Pen nand yip chingiy nep mindenimin aŋgak.”

²³Jiysis minim kun ak rek aŋgak, biyimb nuk gok minim bap aŋgipay, “Binuk kun ak ma kumninggamb aŋgipay.” Pen Jiysis binuk kun ak ma kumninggamb aŋgiy ma aŋgak; yikop aŋgak, “Yand angen, nuk mindnep mindakniŋ winingayn ak, minim nak mer aŋgak.”

²⁴Pen binuk aŋgak kun ak, yip nep aŋgak.

Yand mey binuk, yerer gak gok windin niŋiy minim kun ak tiksipiyn. Chin maŋgiysek niŋbun; minim tiksipiyn kun ak, minim niŋind yimb anep tiksipiyn. ²⁵Jiysis tap ar keykey kuŋaynep gak ak pen, minim kun ak, yep gunap nep tiksipiyn. Pen minim kun gok maŋgiysek tik buk biyaj ayombinup, mankumb biy sikoy gek, dayep tip ak ma mindombikop.

APASOL

Bi Jiysis Minim Dand Amemb Gok Yerer Guyak Kesim

Minim Nind Niŋep

Baybol buk day “Apasol” apun biy, bi Luk, bi Jiysis minim dand amemb gok, guyak guyak rek kesim dey niŋrep gak rek tikak. Nuk nep Jiysis Krays minim tep “Luk” apun ak kunep tikak.

Minim Ar Keykey Mindip Rek:

Jiysis Nop ker amniŋ aŋgak minim ak mindip, chapta 1:1-14.

Jiwdas kumek bi kisen bap tip nup dak minim ak mindip, chapta 1:15-26.

Jerusalem mindeyak Gor Kawnan nuk yokek kuyip ker owak minim ak mindip, chapta 2:1-8:3.

Jiysis nup minim ak miňmon Jiwdiya yip, Samariya yip aŋgñiyak minim ak mindip, chapta 8:4-12:25.

Pol Gor nup woŋg gak minim ak mindip, chapta 13:1-28:31.

A. Pol nind girangyiq Gor minim aŋgñak minim ak mindip, chapta 13:1-14:28.

B. Pol, Banabas yip, bi biyinimb Krays ker Jerusalem kond mindeyak gok sek mitiŋ yomb ak guyak minim ak mindip, chapta 15:1-35.

C. Pol namb ak girangyiq Gor minim aŋgñak minim ak mindip, chapta 15:36-18:22.

D. Kisen am girangyiq Gor minim aŋgñak minim ak mindip, chapta 18:23-21:16.

E. Pol Jerusalem amek, nup kalambis ay dand Sisariya amey kor niŋiy, kisen dand Rom amniyak minim ak mindip, chapta 21:17-28:31.

1 ¹⁻²Mam Tiyopiylas. Yand nip minj nind tiknik ak; Jiysis nup tikey yomb gi, tikjak woŋg gi mind dand amiy, woŋg yerip yerip gak, minim yerip yerip biyinimb gok kuyip aŋgñak ak, nip aŋgnik. Kisen nuk Nop miňmon amniŋ, Nop Kawnan ak gos ŋaknij, bi minim nup dand

amemb gok kuyip aŋgñirep giy amnak. ³Pen kumi tikjakiy, binuk gok mindyakniŋ, ŋin kuŋaynep miseŋ giy, kuyip Gor biynimb diy kond mindingamb minim ak aŋgniyiŋip. Pen nuk yerer gak ak niŋiy, ak Jiysis nep kumi tikjakip aŋgiy, niŋrep giyak. Pen kumi tikjakiy, ŋin jiwiy andikiy onep kaŋgol piskind (40) ak man ar biy mindiy, aranjak semb biyoŋ amnak.

⁴Pen kumi tikjakiy, man ar biy mindiŋip ŋin kun gok, ŋin bap ap binuk gok yip mindiy aŋgak, “Nimbip nind aŋgnik rek, Bapiy Kawnan nuk ak nimbip yokniŋgamb ak mey; miňmon Jerusalem biy nep kond mindenimimb. ⁵Jon bi ŋiŋ piknemb ak, nimbip ŋiŋ anep piknāk ak pen; Bapiy nimbip Kawnan nuk ak yokniŋgamb. ŋin kun ak maŋ mindip, kond mindenimimb aŋgak.”

Jiysis Nop Miňmon Aranjak Amnak

⁶Pen ŋin bap, Jiysis binuk gok mindeyak siŋak miseŋ gek, nup aŋgyak, “Biyomb. Nand miňiy kiŋ chin mindey, miňmon Yisrel biy tip ak key kond mindiy, miňmon gunap kond mindiy giniŋgambun?”

⁷Aŋgeyak, kuyip aŋgak, “Kond mindenŋgambim ŋin kun ak, tap nimbik niŋep rek niŋnimimb; Bapiy nuk key gek niŋniŋgambim. ⁸Pen Bapiy Kawnan ak ap nimbip kond mindakniŋ; nimb am Jerusalem biynimb, Jiwdiya biynimb, Samariya biynimb, biynimb miňmon okok maŋgiysek, yand yerer gipiyn ak kuyip aŋgniningambim aŋgak.”

⁹Kun aŋgakniŋ, Nop nup dand aranjak semb biyoŋ amnak. Binuk gok niŋmindyakniŋ, semb band ak ap nup yiwgak.

¹⁰Pen kun giy kuyoŋgiy niŋmindyakniŋ, bi chech tund tep yimb yimrik omijał ap mindeyak maŋ siŋak miseŋ giy, aŋgrik, ¹¹“Galiyliy biynimb. Yenen semb biyoŋ niŋmindpim? Jiysis andkind winiŋgamb ŋin ak, giy amimb rek nep winiŋgamb aŋgrik.”

Jiwdas Kume Matayas Nup Diyak

¹²Bi omijał kun ak, kun aŋgiy amnirikniŋ, kiyk miňmon Oliyp dum mindeyak ak kirgiy, Jerusalem amniyak. ¹³⁻¹⁴Am mindiy, Gor nup aŋgninyiŋ, kinyiŋgipay korip ar biyoŋ mingan ak nan-giy, Gor nup aŋgninyiŋgipay. Biynimb kun gok mey: Piyta, Jon, Jemis, Enjriw, Piyliyp, Tomas, Batlomiyiw, Matyiw, Alpiyas ŋinuk Jemis ak, Saymon Selot ak, Jemis ŋinuk Jiwdas ak, Jiysis nonim Mariya ak, Jiysis numam sikop ak, biyn gunap sek.

¹⁵Pen ŋin kun siŋak, biynimb wan handret tiwendiy rek ap nan-giyakniŋ, Piyta tikjakiy kuyip aŋgak, ¹⁶“Mam ay sikop niŋim. Gor Kawnan ak wosrey Depiyt nup gos ŋek, Jiwdas bi Jiysis nup mimuŋ niŋak anup giniŋgamb rek aŋgiy tikek, miňiy aŋgak aŋgak rek nep gisap. ¹⁷Jiysis bi Jiwdas kun ak dek chin yip mindiy, Gor woŋ ak jimniy

giyinqipun ak pen; ¹⁸kisen nuk Jiysis nup mimuŋ niŋiy, maniy dak ak dand amiy, mankumb bap tawiy, mind dand amiy, ŋin bap apyap pikek, koŋgiy nup ak pikjakiy, simbwur gok liming mis amek kumak. ¹⁹Kun giy kumek, Jerusalem biynimb maŋgiysek niŋiy, mankumb tawiy kumak kun ak, yimb Akeldama aŋgyak. Akeldama aŋgyak minim kiňiŋ ak, likaň yowak miňmon aŋgiy aŋgyak. ²⁰Pen Piyta aŋgak, “Depiyt wosrey Baybol buk day Sam apay ak tikiy aŋgak, ‘Biynimb gunap miňmon nuk kun ak, ma am mindingiy aŋgak.’” Minim bap pen aŋgak, ‘Wong nuk ak, bi bap pen dinimuŋ aŋgak.’ ²¹⁻²²Aŋgak kun ak, chin bi bap niŋiy dinjun. Bi kun ak bi yikop bap mer; bi chin yip per taŋgiy, Jon Jiysis nup ŋiŋg pikňak ak niŋiy, mind dand amiy, Jiysis kumiŋ tikjak semb biyoŋ amek niŋjak bi bap niŋiy dinjun. Bi kun ak rek don mey, Biyomb Jiysis kumiŋ tikjakak minim ak, aŋgñirep giniŋgamb aŋgak.”

²³Piyta kun aŋgek, binak Matayas yip, Josep Jastas yip kuyip aŋgayak. Pen Josep nup ŋin gunap ‘Basabas’ aŋgiŋgipay. ²⁴⁻²⁵Bi omiŋal kun ak, kun giy aŋgay, Jiysis nup aŋgniŋiy aŋgyak, “Biyomb. Jiwdas nind timey giy kumak ak, tip nup ak an dinimuŋ aŋgiy bi omiŋal biy aŋgaypun. Kun ak nand biynimb maŋgiysek gos niŋiy gipay rek niŋban ak mey, nip aŋgniŋipun! Nand key ‘Bi ak aŋgey,’ niŋiy dinjun aŋgyak.” ²⁶Kun aŋgiy, sandiw rek giy, Matayas wiyn giy, Jiwdas tip nup ak dak.

Gor Kawnan Owak

2 ¹Biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok, Pendiykos ŋin yomb ak miňiy wip aŋgiy, ap korip miŋgan nokom bap mindeyak. ²Kun giy mindyakniŋ, giw yomb ak semb ar biyoŋ aŋgiy, yingen rek diy, korip mindeyak ak apek, maŋgiysek niŋyak. ³Pen won kun anep mon maŋlaŋ biň rek ak apiy, kuyip jun ar keykey amnakniŋ, ⁴Gor Kawnan ak kuyip bak ayek, minim yimb ar keykey aŋgyak.

⁵Ŋin kun ak, Jiwda biynimb wikan keykey ap Jerusalem nan-gi mindeyak ak mey, ⁶giw yomb kun ak aŋgek niŋiy, yergip aŋgiy, biynimb kuŋjaynep kasek korip kun ak apiy niŋyak: minim yimb ar keykey yipund giy nep aŋgeyak. ⁷⁻⁸Kiyk niŋiy, wal aŋgiy aŋgyak, “Biynimb guniy maŋgiysek Galiyliy nimb ak pen; yergiy minim yimb chin keykey apun rek yipund giy aspay? ⁹Chin gunap Patiya nimb, gunap Miydiya nimb, gunap Yilam nimb, gunap Mesopotemiya nimb, gunap Jiwdiya nimb, gunap Kapadosiya nimb, gunap Pontas nimb, gunap Esiya nimb, ¹⁰gunap Priysiya nimb, gunap Pampiylia nimb, gunap Yijip nimb, gunap miňmon yomb Liybiya, Sayriyniy gol okok nimb. ¹¹Chin gunap Jiwda yipund giy yimb; gunap miňmon Rom nimb winuk ak pen, Jiwda biynimb gipay rek ak gipun. Gunap Kriyt nimb, gunap Areybiya nimb. Pen Gor kuyip key yimb gek, minim yimb chin keykey mindip rek ak aŋgey niŋipun aŋgyak.” ¹²Kun aŋgiy, gos kuŋjay niŋyinq, pen aŋgniŋek, pen aŋgniŋek

giy angyak, “Key yimb gisap kun ak yerginiŋ gisap angyiy,” gos kuŋay yimb niŋyak.¹³ Pen biynimb gunap angyak, “Ak ŋiŋg wayn kuŋay ŋimbiy, sakiy ay aspay angyak.”

Piyya Minim Aŋgñak

¹⁴ Kun angyeyak, Piyya bi Jiysis minim dand amemb gunap yip tikjakiy, meŋg miŋgan dand araniy angak, “Nimb Jiwda biynimb diy, Jiwda biynimb mer gok diy, Jerusalem mindpim gok, minim aspiyn ak niŋjim.

¹⁵ Chin minim yimb keykey aspun ak, ŋiŋg wayn ŋimbiy ma aspun. ŋiŋg wayn ak pumb kisen owip won ak ma ŋimbay; duŋgep won anep ŋimbay.

¹⁶ Chin pen minim yimb keykey aŋgambun niŋsipim kun biy, bi Gor minim angep Jowel, wosrey angyiy tikak rek nep gip. ¹⁷Nuk minim kun ak tikiy angak:

‘Gor angpip, “Nin kisen ak biynimb manŋiysek okok biyŋ piň, bi paranj, biyŋ yomb, biyomb gok kuyip; Kawnan yand ak yokniŋgayan. Bi paranj gok day niŋniŋgambay. Biyomb gok wiſin niŋniŋgambay. Ni, paň gok, minim tep yip ak miseŋ angyikniŋgambay. ¹⁸Nin kun ak, biyŋ bi yip woŋ giňimbay gok kuyip, Kawnan yand ak yoken, minim tep yip ak biynimb okok kuyip angpiniŋgambay. ¹⁹Pen semb biyoŋ tap key yimb gunap giy, man ar biy tap mageprek gunap key giniŋgayan. Pen likaň giy, mon yiniy, sikum yomb giy giniŋgamb. ²⁰Takin ak likaň giy, pumb ak melik ma giniŋgamb. Kun gek, kisen mey, ŋin yand Biyomb yimb mindiy winiŋgayan ak winiŋgamb. ²¹Pen biynimb yip angpiniŋgambay gok, kuyip diniŋgayn angpip” angak.’”

²² Piyya Jowel tikak minim kun ak aŋgjiwiy angak, “Nimb Yisrel biynimb. Minim aŋgninj gispiyn biy niŋnimimb. Jiysis bi Nasaret nimb ak, bi yikop mer; Gor nep nup yokek owak. Niyand ak yoken, tap mageprek gek niŋiy, Gor ŋinuk nep aŋgninjgambay angyiy, yokek apiy, tap mageprek gok gek niŋbim. ²³Nuk giniŋgambim rek niŋiy, ŋinuk Jiysis nup di ŋin ar nimbiplak ayek; dam biynimb Gor minim ma niŋbay gok kuyip ŋembik, mon kiros bak biyoŋ ŋaŋgbirik ayey kumak. ²⁴Yiwur yomb diy kumak ak pen, pisnep lum namb okok mindiy, kuyiŋ yownimuŋ rek ma ayak. Nop gek tip ak tikjakak. ²⁵Pen Depiyt wosrey Jiysis nup minim ak tikiy angak:

‘Bapiy yand. Yip per aymindpan rek, tap bap yip ginimuŋ rek ma ayip. ²⁶Kun gip ak, yip tep gek, miňmiň yimb gipiyn. Kumniŋg kuneŋ ma pirikpiyn.

²⁷ ‘Yip angyiy “Ni suŋ-tep yand ak biynimb kumbay gok yip mindiy ma kuyiŋ yowniŋgamb apan” ak, yip tep gip. ²⁸Permindepl kinjeŋ ak yip yomnak rek, nand yip perper mindiy, miňmiň giniŋgayn angak.’”

²⁹Piyta minim kun ak aŋgiy aŋgak, “Mam ay sikop. Nimb key niŋrep gipim. Basind yes chin Depiyt, bi minim tikak kun ak kumek, komyak kaw miŋgan ak, miňiy kuneŋ niŋbun. Kun ak nuk key ma aŋgak. ³⁰Pen nuk bi Gor minim aŋgep ak mey, nuk ninjak: Gor nup niŋind yimb aŋgiy aŋgak, “Ni nand tikey, kiy tikey amiy apiy giniŋgamb gok, kisen ni bap nand kiyŋ mindpan rek mindiy, biynimb kond mindeninggamb aŋgak.” ³¹Gor aŋgak kun ak mey, Depiyt ninjak: kisen Krays kumiŋ pisnep kuyiŋ yownimuŋ rek ma ayak. Gor gek tip ak tikjakniŋgamb rek niŋiy minim kun ak aŋgak.

³²Gor gek, Jiysis tip ak tikjakek, windin chin key niŋiy aspun. ³³Nuk tikjakek, Nop Ni tep yand aŋgiy, dand amiy, ŋin yipund kind okok ken ayek, nuk yip mindiy, Nop nind aŋgak rek Kawnan ak yoker mey; ap giw yomb aŋgek, minim keykey aspun biy niŋsipim. ³⁴Pen Depiyt minim aŋgak kun ak, nuk key ma aŋgak. Nuk biy mindiy, semb ar biyoŋ ma amnak. Pen nuk minim gunap tikiy aŋgak:

‘Biyomb ak Biyomb yip ak nup aŋgak, “Niŋ yipund kind yip okok ken mindenimin mey; ³⁵yand gen biynimb nip yiruk niŋbay gok, talak miŋgan nand okok mindeninggambay aŋgak.’

³⁶“Depiyt minim aŋgak kun ak, nimb Yisrel biynimb niŋrep ginimimb. Jiysis bi mon Kiros bak biyoŋ ŋangbirik aypik ak nup, Gor gek Biyomb yimb mindip. Nuk nep Kiyŋ yomb key yimb per kond mindyŋipun ak aŋgak.”

³⁷Piyta minim kun ak aŋgek, biynimb mindeyak gok gos kuŋjay yimb niŋiy; Piyta sek, Jiysis minim dand amemb binuk gunap sek kuyip aŋgyak, “Kun ak mam sikop: chin miňiy yerginjun?”

³⁸Aŋgeyak, Piyta aŋgak, “Nimb nokom nokom mindpim rek, tap siy tap timey gipim ar ak kirgiy, Jiysis nup gosimb niŋiy, ŋiŋ piknimimb. Kun geniŋgambim, Gor tap siy tap timey gipim ak niŋiy kirgiy, Kawnan nuk ak nimbiŋ yokniŋgamb. ³⁹Gor wosrey aŋgak, ‘Kawnan yand ak nimbiŋ Yisrel biynimb yokiy, ŋapan nimb tikayniŋgambim gok yokiy, biynimb okok kuyip yokiy giniŋgayn aŋgak.’ Kun ak niŋbun. Gor biynimb nuk dining gip gok kuyip maŋgiysek, Kawnan nuk ak yokniŋgamb aŋgak.”

⁴⁰Piyta kuyip simb niŋiy, minim gunap aŋgiy aŋgak “Nimb biynimb gunap monmon gipay rek kirgiy, mindrep ginimimb. Mer ak, yiwr yomb diniŋgambim aŋgak.” ⁴¹Piyta ŋin kun ak, kun giy aŋgek, biynimb kuŋjaynep, chiriy tawsin (3000) rek, Jiysis nup gosimb niŋiy, ŋiŋ pikyak. ⁴²Kun ak bi Jiysis minim dand amemb minim aŋgniiŋgipay ak niŋrep gun aŋgiy, aŋg amiy apiy giyŋ, biret tipaŋ jimiňiŋ ŋimbyiŋ. Gor nup aŋgniiŋgipay.

Jiysis Biynimb Nuk Gok Giyŋgipay Rek

⁴³Gor bi Jiysis minim dand amemb gok kuyip kond mindakniŋ, tap mageprek gunap geyak, biynimb maŋgiysek jel pirikyak. ⁴⁴Biynimb

Jysis nup gosimb niyyak gok jimniy mindiy mey, biynimb an tap kuyip tikdak gok, biynimb gunap monmon niyyak. ⁴⁵ Mankumb, tap okok kunep yokying, maniy diy, biynimb tap ma mindek gok kuyip bilok niyyak. ⁴⁶⁻⁴⁷ Minek minek, Gor nup yimb ak dand araniy়; Gor aŋgnijep korip ak am nan-giyinjipay. Pen korip kiyk okok kunep nan-giy, Gor nup yimb dand aranyiŋ, biret tipanjiy, miñmiñ giyinj, tap jimniy ñimbyinjipay. Biynimb yikop gok kuyip niyey tep gak. Gor gek minek minek biynimb gunap sek apey, Jysis nup gosimb niyyi, ap biynimb nuk nindnimb gok yip jimniyiŋipay.

Bi Tomb Timey Gak Ak Suŋ Ayak

3 ¹⁻³ Bi nonim tikak ñin anep tomb timey gak bap nup, minek minek dand apiy; Gor aŋgnijep korip kinjenjrumb yomb, kil tep guyak gol siŋak aye, bisiŋ mindyiŋip. Mindyiŋ, biynimb Gor aŋgnijep korip miŋgan apiy amyinjipay gok kuyip, maniy nen asimb aŋgyinjip.

Pen minek bap, Piyta yip, Jon yip pumb kuyim gak won ak, Gor nup aŋgnijinj, apiy pandikrikniŋ, bi tomb timey gak kun ak kuyipmiŋay niyyi aŋgak, “Yip tap gunap ñiyr aŋgak.” ⁴ Aŋgek, kiymijay nup niyyinjsek ay mindyiŋ, Piyta aŋgak, “Chirupmijay niyan aŋgak!” ⁵ Aŋgek, yip tap ñiniŋ gispiyr aŋgiy, niŋmindek, ⁶ Piyta aŋgak, “Maniy yand ma mindip; pen tap nokom bap nip giniŋgayn. Jysis Krays Biyomb Nasaret nimb ak mindip rek, nip aspiyn, ‘Tikjakiy sajdan!’ ” ⁷ Kun aŋgiy, ñin yipund kind nup ak diy, di jakñakniŋ, won kun anep, ñin tomb nup gok suŋ aye, ⁸ Gor nup tep yimb aŋgyinj, talak talak giyinj, kiymijay yip Gor aŋgnijep korip miŋgan ak amnak. ⁹⁻¹⁰ Kun gek, biynimb mindeyak gok, bi tomb timey per ap kinjenjrumb kil tep guyak gol siŋak mindyiŋ, maniy tap gok nen asimb aŋgip ak, yergiy tomb yimb tawiy asaw aŋgiy, gos kuŋay niyyak.

Piyta Minim Aŋñak

¹¹ Won kun ak, bi kun ak nuk, Gor aŋgnijep korip mis ar; Solomon korip bandak band aŋgyinjipay miŋgan ak mindiy, Piyta yip, Jon yip kuyip namb namb dakniŋ, biynimb kuŋaynep kasek ap niyyi, gos kuŋay niyyak. ¹² Kun geyak, Piyta aŋgak, “Yisrel biynimb. Chirup yenen niyyi wal aspis? Kiymijay bi suŋ-tep omiŋal kun ak key yimb ak mey; gambiyr, bi kun biy kinjen tasap aŋgiy gos ak niŋsipim? ¹³ Ak mer. Basind chin Ebrahim, Aysek, Jekop bi gok aŋgnijinjipay Gor ak nep gek suŋ ayip. Nuk gip kun ak, Ñinuk Jysis yimb ak dand araniy় aŋgiy gip. Nimb pen, Ñinuk kun ak nup ma dipik. Nup mon kiros bak biyon ñangbirik ayniŋ guyak ñin ak, gapman biyomb Paylat wisik yokiy annek, ¹⁴⁻¹⁵ nimb nup kirgiy, bi biynimb pikayep ak nup wisik yokiy, bi tap siy tap timey ma giy, biynimb gek perper mindpay ak nup pisnep

pikaypik. Kun gipik ak pen; Gor gek tip ak tikjakiy kim mindip ak, chir ninjiy aspur.

16 “Bi tomb timey per nījbim biy, miñiy suj ayamb nījbim. Bi Jiysis kun ak nep chirupmiñay gos ñek, gek suj ayniñgamb aŋgyi di jakñiruknij, gek suj ayip.

17 “Pen mam ay sikop. Nimb biyomb nimbik gok yip, sakiy sek mindembik ak mey, Jiysis nup kun gipik. 18 Pen Gor, bi minim nup anjep gok kuyip wosrey gos ñiek aŋgyak, ‘Kisen Kiȳ yomb key yimb ak yiwr yomb yimb diy, kumniñgamb aŋgyak’ ak mey; aŋgyak rek nep gipik. 19 Pen tap yerip yerip timey gipim ak, Gor nījmindip. Kun ak tap siy tap timey gipim ak kirgiy, gos kisenimb ar ak nījeniñgambim; Gor tap siy tap timey gipim gach ak wiykyokek mey, nuk yip jimñiy mindiy tep gaknij mindingambim. 20 Kun giy mey, Ninuk Jiysis ‘Nimbip nen yokiyn aŋgyi’ kond mindip ak yokniñgamb. Kiȳ yomb key yimb ak, Jiysis nep. 21 Pen bi Gor minim anjep gok wosrey aŋgyak rek, nuk semb biyoñ mindip rek mindiy, kisen tap mankumb biy mindip gok tip ak girep giniñg winiñgamb. 22 Bi Gor minim anjep Mosis aŋgak, ‘Gor kisen bi minim nup anjep yand rek bap yokek, minim aŋgningamb ak nīrep ginimimb. 23 Biyñimb ma nīneningambay gok, biyñimb nuk yimb gok yip jimñiy ma mindingambay aŋgak.’

24 “Bi Gor minim anjep Samwel sek, bi Gor minim anjep kisen wiyak gok sek minim aŋgyak gok, miñiy mindpun ñin namb biy aŋgyak. 25 Bi minim aŋgyak kun gok, ñapan tikey, kiy pen tik dand amiy, tik dand amiy tikey mey, chin mindpun. Kun ak minim chinup bap Gor basind Ebraham nup giniñgayn aŋgyi minim aŋgayak. Nup minim aŋgay aŋgak, ‘Ñapan nand tikey, kiy tik dand amiy apiy giy tikningambay gok, bap mindek mey; biyñimb okok maŋgiysek tep giniñgamb aŋgak.’ 26 Pen, Gor Ñinuk ak yokniñg aŋgak, Yisrel biyñimb kuyip nind yoken maŋgiysek mindpay rek tap siy tap timey gipay ak kirgiy, mindrep giniñgiy aŋgyi’ yokek awak aŋgak.”

Piyya Yip Jon Yip Kuyip Kor Giyak

4 1-3 Piyya yip, Jon yip Jiysis kumiñtikjakak minim ak aŋgniruknij, bi Gor nup simboñgep yomb gok sek, bi Sanjiwsiy gok sek, Jiwda poliys kond mindep yomb ak sek minim aŋgrik kun ak ninjiy, biyñimb gunap kumiñtikjakpay ak yenen minim kun ak aŋgnispíyr aŋgyi, miluk yapek di kalambis ay; miñiy duŋgep won biy mer, toy kor gep aŋgyak. 4 Pen minim aŋgrik ñin kun ak, biyñimb kuŋjay yimb nep, Jiysis nup gosimb niñyak. Biyñ gok sek mer, bi gok nep mey; payp tawsin rek amnak.

5-6 Pen minek, Jiwda kanjsol nan-giniñg, per giyingipay rek, bi low tiysa gunap, bi Gor nup tap simboñgep yomb gunap, bi kanjsol yikop

gunap ap nan-giyak. Pen Anas ak, Kayapas ak, Jon ak, Aleksanda ak, Anas biynimb nuk gunap sek minim angeyak namb kun ak, ap niñmindeyak. ⁷Kun giy niñmindyakniñ, Piyta yip, Jon yip kuyip dap namb siñjak ay angyak, “Bi tomb timey gak ak yergiy ger suñ ayip? Tap yerip ak angninij, tap mageprek kun ak gipiyr?”

⁸Angeyak, Piyta Gor Kawnan yip mindek ak mey angak, “Nimb Yisrel biyomb gok sek, ⁹bi kanjsol yomb gok sek chirup bi tomb timey gak anup, yergiy ger suñ ayip angyi, angninijipim? ¹⁰Nimb Yisrel biynimb mañgiysek, minim aspiyn ak niñrep ginimimb. Jiysis Krays bi Nasaret nimb ak nup, mon kiros bak biyon ñañgrimbikaypik ak pen; Gor gek tip ak tikjakak. Bi kun ak nep angninijor, bi tomb timey gak kun biy nup gek pisnep suñ ayek, tañgrep gisap. ¹¹Bi Jiysis kun anup mey, Baybol buk tikiy angyak,

‘Kamb par bi korip gep gok yiruk gek kirgiyak ak, miñiy korip sap nambyaj ak piñiyñi mindip angyak.’

¹²Nop Ñinuk kun ak nep chinup angak ak mey; nup don, nuk gek, Gor biynimb nuk mindoniñgambun. Pen biynimb gunap chinup di Gor yip jimñiy ayniñgiy rek ma mindip angak.”

¹³Piyta kun giy anjek, biyomb kun gok niñiy angyak, “Bi omijal biy sikul ma angrik ak pen, minim kun biy ma piriki, monmon aspiyr. Jiysis yip tangyiñgipay ak mey, kun gispibr angyak.” ¹⁴⁻¹⁶Bi tomb timey suñ ayak ak, biynimb windin yirik ar ak mindakniñ, kuyipmiñjay ang giningiy rek ma ayek angyak, “Kanjsol korip biy kirgiy, mis biyaj amnimiñr angyak.” Kun anjey, mis amerik, kiyk key angninij angninij giy angyak, “Bi omijal biy tap mageprek ak ger, Jerusalem biynimb mañgiysek niñbay. Kun ak kuyipmiñjay yesek gipiyr angyi, angjun rek ma ayip. ¹⁷⁻¹⁸Pen minim kun ak, biynimb gunap kunep anger niñniñgiy rek ayip ak, kuyip mer angjun angyak.” Kun angyi, kuyipmiñjay anjey aper angyak, “Jiysis nup yimb ak kisen ma yimb angnimiy angyak.”

¹⁹Kun anjey, pen angrik, “Chir Gor minim nup ak kirgiy, minim nimbiplak niñor, Gor nup tep giniñgamb akan; nimb key niñim. ²⁰Pen Jiysis yerer gak, minim yerip yerip angak ak kirginjur rek ma ayip; biynimb gok kuyip angnininingambur angrik.”

²¹⁻²²Kun angerik, Kanjsol biyomb gok gos key niñiy, bi biy simiy ñin jiwiy ñin jiwiy mindiy, kisen suñ ayip ak; biynimb gok Gor nup tep aspay. Bi omijal kun biy kuyip, tap bap goniñgambun; kaljiwningambay angyi, kuyipmiñjay yikop minim yomb angyi, angy mis yokiyak.

Biynimb Jiysis Nup Gosimb Niñyak Gok Gor Nup Añgninijak

²³Piyta yip, Jon yip kuyipmiñjay kun giy angy mis yokey, kiyk am, Jiysis biynimb nuk gunap kuyip niñiy, bi kanjsol yomb gok, minim yerip yerip angyak ak angnirik. ²⁴Angerik niñiy, mañgiysek Gor nup angninijay

aŋgyak, "Nand Biyomb! Semb biyon gay, man biy gay, ŋiŋ solwara gay, tap yerip yerip mindip okok maŋgiyek gaynak.²⁵ Wosrey Kawnan nand ak basind Depiyt nup gos ŋek, minim nip ak aŋgyi angak:

'Jiwda biynimb gok sek, Jiwda biynimb mer gok sek kaljiwi, Gor apiymiŋay yip penpen gun apay ak pen; kuyip apiymiŋay tap bap giningiy rek ma ayip.²⁶ Kiŋ miňmon okok nimb gok sek, Jiwda biyomb gok sek minim aŋg jimniy, Gor apiymiŋay yip penpen ginjun aŋgyi, minj moka giy mindpay aŋgak.'

²⁷Basind Depiyt, minim nip tikak kun ak niŋjind yimb aŋgyi tikak. Gapman biyomb Herot ak, Ponsis Paylat ak, biynimb okok nimb gunap, Yisrel guniy nimb gunap ap minim aŋg ar nokom ay; Ni nip Jiysis nup timey giyak miňmon Jerusalem biy. Bi yikop bap mer; Ni tep nand Krays nup kun giyak. ²⁸Pen nind 'Krays nup kun gininggambay aŋgnak' ak mey, yaw aŋgey giyak; yikop ak kun ma gipyap.

²⁹"Bapiy yomb. Miňiy chinup minim kilis timey yimb aspay. Pen ak yikop aspay; nand mindpan. Chin biynimb nak yimb. Chinup kond mindenimin, ma pirikiy, minim nand ak biynimb okok kuyip monmon aŋgñinjun. ³⁰Aŋgñiying, Niňak suŋ-tep ak chin yip nep mindiy, biynimb tap gip gok gon suŋ ay, tap mageprek gunap sek ginjun aŋgyak."

³¹Pen Gor nup kun giy aŋgnij mindyaknij, korip mindeyak ak monmon rek diy, Gor Kawnan ak ap kuyip bak ayek, ma pirikiy, Gor minim ak monmon yimb aŋgñiyak.

Biynimb Tap Pikasik Tep Guyak

³²Pen biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak kun gok, minim ar nokom aŋgyi, gos ar nokom niŋy, tap kiyk yerip yerip mindek gok, tap chin asiy aŋgyi ma niŋyak; tap chin jimniy aŋgyi niŋyak. ³³Bi Jiysis minim dand amemb gok, kilis giy aŋgyiŋgipay, "Jiysis nup ŋaŋg ayey kumiy tikjakek, nup niŋnuk aŋgyiŋgipay." Gor kuyip direp yimb gak. ³⁴Kiyk bap tap gunap tikdek ma mindeyak; maŋgiyek tap mindek. Biynimb mankumb akaŋ korip gunap mindek gok, bap yokiy maniy diying, dam bi Jiysis minim dand amemb gok kuyip ŋiŋgipay. ³⁵Kiy pen diy, biynimb tap ma mindek gok kuyip bilok ŋiŋgipay. Kun gey mey, biynimb gunap yimgeprek ma mindeyak; tap yerip tikdak ak mindek.

³⁶Pen bi Liypay kiňij tik dand amiy tikyak bi bap, yimb nuk Josep. Miňmon nuk Saypras nimb. Bi kun ak nuk minim aŋgñirep giyengip rek, bi Jiysis minim dand amemb gok, nup Banabas aŋgyak. ³⁷Josep miňmon nuk wikan bap angek tawyaknij, maniy kun ak dap bi Jiysis minim dand amemb gok kuyip ŋak.

Ananayas Ber Yesek Aŋgrik

5 ¹⁻²Pen biber bap minderik. Nuŋgumi yimb ak Ananayas, biynuk yimb ak Sapayra. Kiykber mankumb bap yoker, tawyaknij, maniy

kun ak piskind ak ay piskind ak nuŋgumi dand amiy, bi Jiysis minim dand amemb onep wimiŋgan ak kuyip ŋak.

³Pen nuŋgumi maniy ak kun giy dap ŋek, Piyta aŋgak, “Ananayas. Yenen Seytan yip mindiy, yesek aŋgiy apan, ‘Maniy maŋgiysek dand opiy apan?’ Yesek apan kun ak, yip nep ma apan; Gor Kawnan ak nup kunep apan. Maniy nip mankumb tawpay kun ak, piskind ak weygiy apan. ⁴Mankumb kun ak, mankumb nak. Yokniŋ yokpinap; kirgining kirgipnap. Pen yokey maniy tawembiyap; maŋgiysek dand wining dand opnap. Piskind ak korip kiriŋ winiŋ; kiriŋ opnap. Nak yesek apan ak, chinup nep ma apan; Gor nup kunep apan aŋgak.”

⁵⁻⁶Piyta kun aŋgek, Ananayas won kun ak nep pisnep kumi, apyap lum biŋaŋ pikak. Kun giy kumek, biynimb gok gak kun ak niŋiy, jel pirikyak. Pen bi paranj gok apiy, nup chech kom kom giy, dam komyak.

⁷⁻⁸Biynuk, nuŋgumi nup kumek dam komyak kun ak ma niŋak. Nuk yep takiy won bap mindiy apchakek, Piyta nup aŋgak, “Mankumb nirber ak yoker, yerip yerip tawyak?”

Aŋgek aŋgak, “Mey bi ak dand wip rek tawyak aŋgak.”

⁹Kun aŋgek, Piyta nup aŋgak, “Nirber yenen minim aŋniŋ aŋniŋ giy, yesek apiyr? Gor Kawnan ak minim kun ak ma niŋniŋgamb aŋgiy kun apiyr? Niŋan! Naŋgumi kumamb, dam kombay bi gok, mindpay kinjeŋrumb biy. Nip kunep, dand amniŋ gispay aŋgak.”

¹⁰Kun aŋgakniŋ, won kun anep, pisnep kumi, Piyta tomb angin siŋak apyap pikak. Bi paranj tiwin nuŋgumi nup dam komyak kun ak apiy niŋyak; biynuk kunep pisnep kumek, nup dand amiy nuŋgumi nup komyak gol siŋak komyak. ¹¹Biynimb Jiysis ker mindeyak gok sek, biynimb yikop gok sek tap gak kun ak niŋiy, pirikyak.

Tap Mageprek Gunap Keykey Giyak

¹²Bi Jiysis minim dand amemb onep wimiŋgan ak, tap mageprek gunap biynimb namb okok giyŋ mindeyak. Biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok maŋgiysek ap nan-giyingipay; Gor aŋgnijep korip mis ar “Solomon korip bandak band aŋgyingipay ak. ¹³Biynimb yikop gok, kuyip niŋey tep gak ak pen, Gor yip mindpay kun ak yergiy am kiy yip yiŋgong giŋjun aŋgiy pirikyak.

¹⁴Pen minek minek biynimb gunap sek Jiysis nup gosimb niŋiy, biynimb nindnimbi gok yip ap yiŋgong giyŋipay.

¹⁵Jerusalem biynimb bi Jiysis minim dand amemb gok giyak rek niŋiy, biynimb tap gak dand kinjeŋ yomb gol ak apiy, minj dam miŋgan miŋgan par ay aŋgyak, “Piyta pandikek, pumb kawnan nuk ak, kuyip pikniŋenigamb, suŋ aŋniŋgamb aŋgyak” ¹⁶Biynimb miňmon yep maŋ kun okok mindeyak gok kunep: biynimb tap gak gok diy, kichekiy malñiluk sek mindeyak gok diy, dand wiyak. Dand apeyak, Piyta kuyip gek maŋgiysek suŋ ayak.

Bi Jiysis Minim Dand Amemb Gok Kuyip Kalambis Ayak

¹⁷Pen Pihta kun gek niijiy, bi Gor nup simbonjep yomb yimb ak sek, buŋgiy nuk Sanjiwsiy gok sek bi Jiysis minim dand amemb gok kuyip miluk niijiy, ¹⁸miň ay, dam gapman kuyip ñeyak; kalambis ayak.

¹⁹Kuyip kun giy dam kalambis ayak ak pen, ñin kun anep kisyim biyanj, Gor angek, enjol bap apiy, kinjeŋ ak yikiy, kuyip angek mis amniyak. ²⁰Amey angak, “Nimb Gor angnijep korip ak amiy, biynimb gok kuyip, yerip gey Gor gek perper mindenjgambay minim ak, angninimimb angak.” ²¹Angek, miňmon tikaknij, Gor angnijep korip ak amiy, enjol ak angak rek, biynimb gok kuyip minim angniyak. Kun giy angniyaknij, Gor nup simbonjep yomb yimb ak binuk gok sek, Jiwda biyomb gunap sek kuyip suk angek, ap kanjsol miytiy ak nan-giy, Jiwda poliys gok kuyip angyak, “Bi Jiysis minim dand amemb kalambis aypun ak, miňiy am pojind owim angyak.”

²²Angeyak, bi Jiwda poliys kun gok amiy niýak: bi Jiysis minim dand amemb kun gok, ma mindeyak. Kun gek andkind apiy angyak, ²³“Chin amiy nijbun; kinjeŋ ak giňiyak rek mindamb; bi poliys gok kunep kinjeňrumb ak nijmindambay ak pen, kinjeŋ yikiy, korip miňgan biyanj amiy nijbun; bi bap ma yimb mindambay angyak.”

²⁴Kun angeyak, Jiwda poliys kond mindep yomb ak sek, Gor nup simbonjep yomb gok sek niijiy, yergip angiy, gos kujaynep niňyak.

²⁵Kun giy nijmindyaknij, bi bap apiy, kuyip angak, “Bi kalambis aypik gok, kiyk am Gor angnijep korip miňgan ak mindyiňg, biynimb gok kuyip minim angnispay angak.”

²⁶⁻²⁷Kun angek, Jiwda poliys kond mindep yomb ak, poliys gunap pojind, bi Jiysis minim dand amemb kun gok dinijg amniyak. Amiy, Jerusalem biynimb chinup kamb jiw pikniňgambay angiy, kuyip ma anj giyak; kapkap pojind kanjsol ap nan-gi mindeyak ak wiyak. Pojind apeyak, Gor nup simbonjep biyomb yimb ak kuyip angak, ²⁸“Nimbip Jiysis minim ak ma angnimimb angiy, kilis giy aypun ak pen; anj mer niňiy kirpun! Nimb Jerusalem biynimb kuyip manjiysek Jiysis minim ak angniyig apim, ‘Kiyk nep nup pikayak angiy angnimbim’ angak.”

²⁹Kun angek, Pihta binuk gunap yip angyak, “Biynimb minim apay ak ma dinijgambun; Gor minim ak dinijgambun. ³⁰⁻³¹Jiysis nup mon bak biyon ñaŋgbirik ayenimbik kumak ak pen, apis basind sikop angnijyijgipay Gor anep gek, tip ak tikjakiy, semb biyoŋ amiy, Nop ñin yipund kind okok ken mindip. Kun ak nijbun; nuk nep mey Biyomb chin, chinup Gor ker dinijgamb. Nuk chinup Yisrel biynimb simb niňimb ak mey; tap siy tap timey yerip yerip gipun ak kirgiy, nup angnijon, chinup dip. ³²Gor gip kun ak niňrep gipun rek, biynimb gok angnimbun. Gor Kawnan ak kunep niňrep giy, minim kun ak rek nep anjip angyak.”

³³Kun angeyak, bi kansol ap nan-gi mindeyak kun gok, kaljiwiy angyak “Kuyip pisnep pikayjun angyak.” ³⁴Kun angyak ak pen, namb kun ak, bi bap mindek. Yimb nuk ak Gameliyel. Nuk bi Peresi low tiysa kiyk bap. Jiwda biynimb mangiysek nup niŋey tep giyinjip. Bi Gameliyel kun ak tikjakiy angak, “Bi tiwin biy kuyip angem mis amey, nimbip minim bap angyiyn angak.” Kun angek, aŋg mis yokyakniŋ, ³⁵kuyip angyak, “Yisrel bi guniy. Kuyip yerer giniŋ gispim ak, gos niŋrep giy ginimimb. ³⁶Nimb niŋbim; nind bi Tiyiwdas yand biyomb angyi angek mey, minim nuk angyinjip ak biynimb kuŋaynep niŋyinjipay. Pen kisen gapman biyomb gok nup pisnep pikayeyak; biynimb minim nup niŋyak gok, keykey amniyak. ³⁷Pen kisen, yimb diyak ñin ak kune, bi Jiwdas Galiyliy nimb ak angak, ‘Yand biyomb yimb mindpiyn. Minim apiyn rek nep giniŋgamb.’ Chin gapman gok yip penpen giy, kuyip angyokningambun angakniŋ, biynimb kuŋaynep minim nup kisen giyak ak pen; mind dand amiy, bi kun ak nup ñangeyak kumek, biynimb minim nuk angye niŋyak gok, keykey amniyak.

³⁸“Kun ak mey, nimbip aspiy: bi kor gispun guniy kuyip, gi timey ma ginimimb. Minim kiyk keynep angninjambay ak, yomb giniŋ rek giy apyowninjamb. ³⁹Pen Gor nep angek giniŋgambay ak, kuyip tap bap ginimimb rek ma ayningamb. Kuyip timey gining, kiyk yip ma penpen giniŋgambim; Gor yip penpen giniŋgambim angak.”

⁴⁰Gameliyel kun angek, angak rek niŋiy, bi Jiysis minim dand amemb gok kuyip angye apey, miñ diy tapin pikiy, Jiysis minim ak kisen ma yimb angnimimb angyi, kuyip angyokeyak amniyak.

⁴¹Kiyk pen, chinup yenen kun gipay angyi ma niŋyak; Gor chinup Jiysis binuk yipund giy angyi gek mey, chinup kun gispay angyi, tep gakniŋ amniyak. ⁴²Amiy, minek minek, korip okok amiy, Gor angninjep korip mis ar ak amiy, minim tep ak angyinjip, Jiysis nep mey, Kiyŋ yomb key yimb ak angyinjipay.

Tap Bilok Ņemb Bi Onep Ar Ak An̄gayak

6 ¹Pen mind dand amiy, biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok kuŋay yimb amek, Jiwda biynimb Griyk minim nep niŋyak gok; Jiwda minim yipund giy niŋyak gok kuyip angyiwi angyak, “Bi yandiw kiyk gok kuyip, maniy keñmangiy tap okok bilok ñirep gipay ak pen; yenen biyndi yandiw chinup gok kuyip kun ma gipay angyak.”

²⁻³Kun angeyak, bi Jiysis minim dand amemb gok, biynimb Jiysis nup chiŋgiyak gok maŋgiysek suk angye apey angyak, “Mam ay sikop. Chin Gor minim angyinjambun ak kirgiy, biynimb gok kuyip tap bilok ñiniŋgambun ak, yipund ma giniŋgamb. Kun ak, nimb bi onep ar ak niŋiy dem, kuyip woŋg kun ak angyayjun. Bi yikop gunap ma dinimimb; Bi Gor Kawnan yip mindiy, gosimb niŋrep giy, biynimb niŋey tep gip gok nep dinimimb.

⁴Kun giy dem mey, kuyip tap bilocep wong ar kun ak aŋgay, chin pen, Gor nup aŋgniiyিng, biynimb gok kuyip minim tep ak aŋgniiyিng gi mindenigambun aŋgyak.”

⁵⁻⁶Kun aŋgeyak, niŋey kuyip tep gek, bi onep ar ak aŋgay, dand bi Jiysis minim dand amemb gok mindeyak ak apey, ŋin jun ar ay aŋgyak, “Gor. Nand bi guniy kuyip kond mindenimin aŋgyak.” Bi kun gok mey, Stiypin bi Gor nup chingiy, Gor Kawnan yip nep mindek ak; Piyliyp ak; Prokoras ak; Naykena ak; Tiymon ak; Pamiynas ak; Niykolas ak. Bi Niykolas kun ak, nuk miňmon Antiyok nimb ak pen; nind Jiwda lotiw minim ar ak kindik giy, kisen Jiysis nup chingak. ⁷Pen bi Jiysis minim dand amemb gok, kiyk Gor minim ak aŋgney amnakinij, Jerusalem biynimb kunjay yimb nep ninjak. Bi Gor nup simbongep yomb gok kunep; kunaynep, Jiysis nup gosimb ninjak.

Stiypin Nup Dand Kor Amniyak

⁸Stiypin, bi Gor Kawnan yip mindek ak, tap mageprek gok, biynimb mindyinipay namb okok giyingip. ⁹Pen Jiwda bi miňmon keykey okok nimb gunap ap nan-giy, minim ar nokom aŋgey niŋiy kuyip “Priyman” aŋgyinipay. Bi kun gok, gunap Sayriyny nimb, gunap Aleksandriya nimb, gunap Siyliysiya nimb, gunap Esiya nimb. Kiyk Stiypin gak rek niŋiy, nup minim kilis yimb giy aŋgyak ak pen, ¹⁰Gor Kawnan ak nup gos tep yimb ŋakniniŋ, minim yerip aŋgyak ak, gosimb niŋrep giy pen kunep aŋgek, nup pen aŋgniiyrek ma ayak.

¹¹Pen kiyk Stiypin nup aŋ mer niŋiy, am bi minim yesek aŋgep gok kuyip kapkap aŋgrep gey, kiyk apiy aŋgyak, “Chin niŋbun; bi biy Mosis minim tikak ak aŋgiwi, Gor nup aŋgiwi gip aŋgyak.”

¹²Kun aŋgiy, bi low tiysa gok diy, bi kanjsol gok diy, biynimb yikop gok diy simbwur kuyip ak timey gek, Stiypin nup kor giniŋ, dand kanjsol kay mindeyak ak amniyak. ¹³Dand ami, bi yesek aŋgep gunap sek dand apey, kiyk aŋgyak, “Chin niŋbun: bi kun biy per Gor aŋgniięp korip ak aŋgiwi, chinup Jiwda kay low minim apun ak aŋgiwi gip aŋgyak.

¹⁴Pen nuk minim bap aŋgek niŋnuk ak aŋgak, ‘Jiysis bi Nasaret nimb ak, kisen Gor aŋgniięp korip biy timey giy, Mosis minim aŋgek gipay ak aŋgek, kirgiy giniŋgambay aŋgak’ aŋgyak.” ¹⁵Pen bi kun gok, bi kanjsol gok yip niŋmindyakniŋ, Stiypin jomluk nup ak, enjol jomluk rek ayak.

Stiypin Kanjsol Kay Kuyip Minim Aŋgak

7 ¹Pen bi Gor nup simbongep yomb yimb ak, Stiypin nup aŋgak, “Minim nip apay kun ak, niŋind apay akaŋ?”

²Aŋgek, Stiypin aŋgak, “Bapiy mam sikop. Niŋim! Basind yes chin Ebraham, wosrey miňmon Haran ma amnak, miňmon Mesopotemiya nep mindakniŋ, Gor Biyomb tep yimb chin ak nup aŋgak, ³‘Miňmon

nak biy kirgiy, biynimb kanj kayn nak gok kirgiy, miñmon yand nip angnininggayn ak amnimin aŋgak.⁴ Aŋgek, Ebraham miñmon yomb Kaldiya mindyingip ak kirgiy, miñmon Haran am mindyingip. Kisen nop kumek, Gor aŋgek, ap mindiyngip miñmon Jiwda biy.⁵ Nín kun ak, Gor Ebraham nup, mankumb wikan bap ma aŋgak; yikop ap mindiyngip.

“Pen nín kun ak, Ebraham níapan bap ma tikak, yikop nep mindek. Gor Ebraham nup aŋgak, ‘Kisen mankumb kun biy, nand diniŋgamban. Níapan nand tikeniŋgamban tikey amniŋgamb gok, mankumb kun biy kunep diy mindeningambay aŋgak.’⁶ Pen Gor minim bap aŋgak, ‘Níapan nand tikeniŋgamban tikey amniŋgamb gok, am biynimb gunap miñmon okok mindey, kuyip maŋgiysek miñ ay, timey yimb giy, kalambis wong rek aŋgayey guyknij; simiy pow handret (400) yiningamb.⁷ Biynimb nip gok kuyip kun giningambay ak, yand kuyip timey giniŋgay. Biynimb nak gok, miñmon kun ak kirgiy, ap yip lotiw gi mindeniŋgambay miñmon biy aŋgak.’

⁸“Pen Gor Ebraham nup minim bap aŋgay aŋgak, ‘Níapan nand tikeniŋgamban tikey amniŋgamb gok, nimbip maŋgiysek kond mindeningayn ak mey, kumbak tikenimimb aŋgak.’ Aŋgek, kisen Ebraham nínuk Aysek nup tikiy, nín onep jiy ak mindiy, kumbak nup ak tikak. Aysek pen Jekop nup tikak. Jekop nund pen, ní onep wimiŋgan ak kuyip tikek mey, chin Jiwda biynimb kiňiŋ keykey mindpun. ⁹Basind kun gok, numam Josep nup niŋey yiruk gek, bi gunap kuyip neyak, taw dand miñmon Yijip amniyak. Dand amey, mindrep ma gak ak pen, Gor Josep nup sakiy ma gak; nuk yip nep mindiy,¹⁰ Yijip biyomb Perow nup gos níek aŋgak, ‘Bi Josep biy, niŋrep yimb gip aŋgiy’ nup aŋgek, korip tap nup gok sek, miñmon Yijip sek kond mindyingip.

¹¹“Kisen nín bap yiwan yomb sikerek ak, miñmon Yijip sek, miñmon Keynan sek apek, basind chin tap keňmaŋgiy piyow niŋiy, niŋningiy rek bap ma mindek; gos par yimb ayak.¹² Jekop minim bap niŋjak; tap keňmaŋgiy kunay mindek miñmon Yijip ak mey, nínuk sikop kuyip aŋgek, keňmaŋgiy tawning amniyak.¹³ Am taw dand apiy, nimb diy, tip ak pen tawning amniyak. Amjakey, numam Josep kuyip aŋgak, ‘Mam sikop, nimb yip an aŋgiy niŋbim? Yand namam nimbik Josep nep aŋgak.’ Aŋgek, Yijip biyomb Perow, minim kun ak niŋiy aŋgak, ‘Ak Josep numam sikop-ey aŋgak.’¹⁴ Josep pen, bapiy Jekop, biynimb nuk gok yip kasek winiŋgiy aŋgiy, minim yokek, nop Jekop biynimb nín jiwiy omiŋal nokom rek diy, yip wiyak.¹⁵ Ap miñmon Yijip mindiy nuk kumak. Mind dand amiy, basind sikop kun gok maŋgiysek kumdiyak.¹⁶ Kuyip komniŋg; dand andkind miñmon Sekem amiy, komyak. Miñmon Sekem kun ak, basind yes Ebraham, binak Hemow nup tawi, nínuk sikop kuyip aŋgak.

¹⁷“Pen Gor Ebraham nup nind giniŋgayn aŋgiy aŋgayak rek giniŋg gaknij, biynimb chin gok, tikey amiy apiy giy, kuŋay yimb mindeyak.

18-19 Ñin kun ak Yijip biynimb kiyq yomb kiyk kisenimb bap diyak. Kiyq kun ak, basind Josep nup ma niŋak ak mey, biynimb chinup gok timey yimb giy, minim kilis aŋgek, ñapan kiyk gok tikiy, mis okok yokey, key mindiy kumyinqipay.

20-22 “Kun giyak ak pen, ñin kun ak, biber bap ñi tep yimb bap tikiy, yimb nup Mosis aŋgrik. Ñi kun ak nup takin omijal nokom, korip miŋgan okok nep weyger mindyinqip. Kisen dam mis akyaq ayerik, kiyq panuk ak ap nup niŋiy, dand amiy, ñapan yand aŋgiy yimaŋgiyinqip. Nup kun giy yimaŋgiyek yomb gek, Yijip biynimb kiyk yerer giyinqipay ak, nup aŋgñirep giyak. Nuk bi minim kilis giy aŋgiy, wong kilis giy giyinqip.

23-24 “Pen Mosis simiy nuk kuŋaynep yinek aŋgak, ‘Biynimb yand Yisrel kuyip am niŋiy wiyn aŋgak.’ Pen ñin kun ak niŋak; Yijip bi bap, Yisrel bap yip penpen gerik. Mosis niŋiy, Yijip bi anup pisnep yimb pikayek kumak. 25 Pen, Mosis gosimb nuk niŋak ak: Biynimb yand Yisrel biynimb gok aŋgninqambay, ‘Gor Mosis nup gosimb ñek, ap chinup kond mindniŋ gisap ak mey; kisen mindrep giniŋgambun aŋgninqambay aŋgiy’ niŋak ak pen, gos kun ak rek kiyk ma niŋyak.

26 “Pen minek ap niŋak; Yisrel bi omijal penpen gerik. Niŋiy aŋgak, ‘Mam omijal. Nir omijal penpen gispibr ak kirgiyr aŋgak.’ 27 Aŋgek, numam bap Mosis nup diyokiy aŋgak, ‘Nip an aŋgek, biyomb mindiy, chinup kond mindpan? 28 Toyrik Yijip bi bap pikaynak ak; miňiy pen yip pikayning ap aspan?’

29-30 “Kun aŋgek, bi pikaypiy kun ak niŋbay aŋgiy, Mosis pirik miňmon Miydiyen amiy, bi yikop bap rek mindek, simiy ñin jiwiy omijal rek yinak. Ñin namb kun ak, nuk biy diy, ñi omijal tikak. Kisen minek bap, am miňmon nep Saynay dum maŋ okok mindiy niŋak: enjol bap ap mon bind ak mindiy, mon maŋlaŋ rek gak. 31-32 Kun gek, Mosis niŋiy, tap kun ak yerip gip aŋgiy, maŋ siŋak apiy niŋakniŋ, Gor aŋgak, ‘Nasind yes Ebrahim, Aysek, Jekop, Gor kiyk mey yand nep aŋgak.’ Kun aŋgek, ‘Ak Gor nep aŋgip aŋgiy,’ pirikiy kuyaŋgak. 33 Pen Gor Mosis nup aŋgak, ‘Yand Biyomb suŋ-tep yimb ak; wikan biy opan rek, tomb tirup nand ak tuŋgasikan. 34 Yand niŋbiyin: Yijip biynimb gok, biynimb yip Yisrel kay kuyip timey yimb gey, siy apay. Kun ak niŋiy, kuyip ap dand amniŋ gispibr. Nand Yijip amnimin aŋgak.’

35 “Gak kun ak mey, bi Yisrel biynimb nup nind, an aŋgek chinup kond mindniŋ gispan aŋgyak ak nep; Gor mon maŋlaŋ rek giyinq aŋgek, biyomb kiyk mindiy, kuyip diniŋ andkind Yijip amnak. 36 Yijip amiy, tap mageprek gunap kuŋjay yimb nep giy, biynimb nuk Yisrel kuyip dand niŋg solwara ‘Likañ’ apay ak, tikiy kind bindoŋ ameyak, tap mageprek gok gi mindyinqip. Kun gi mindek, simiy ñin jiwiy omijal yinak. 37-38 Nuk kun okok mindiy, enjol minim aŋgek niŋiy, biynimb gok kuyip aŋgñiŋgip. Nuk nep mey, minim bap aŋgak, ‘Kisen Gor namam nimbipl

bap deningamb, nimbip Gor minim aŋgñimbiy rek ak aŋgñiniŋgamb angak.

³⁹“Nuk Gor minim tep ak chinup maŋgiysek aŋgñak ak pen, basind chin gok minim aŋgak ak ma niŋyak. Kiyk Mosis nup kirgiy, andkind Yijip amnun aŋgiy gos ak niŋiy, ⁴⁰Mosis numam Eron nup aŋgyak, ‘Namam chinup Yijip nimb dand owak ak, akay amimb ak ma niŋbun. kun ak nand tap chin aŋgnijun gunap gayey, chinup kond mindyakniŋ, andkind Yijip amnun aŋgyak.’

⁴¹“Kun aŋgiy, kaw ŋiluk rek bap gay, kuyip tep gakniŋ, tap ŋiŋemb pik dap simboŋŋ ŋiyak.

⁴²“Kun geyak, Gor kuyip kirgiy aŋgak, ‘Kun gipay ak, pumb, takin, gap gok monmon aŋgnijyan aŋgak.’ ŋin kun ak kiyk tap kun gok nep aŋgnijyak ak mey, bi Gor minim aŋgep bap, Gor angak rek, buk ak tikiy angak:

‘Yisrel biyimb. Nimb nind simiy ŋin jiwiy omijal rek, miňmon nep namb okok taŋyinqipim ŋin ak, kanj kaw siyপিয় tap okok pikiy yip simboŋqipik? Ak yip ma simboŋqipik. Nimb pen tap yesek omijal, key gaypik ak aŋgnijyinqipim. ⁴³Tap kun ak, bap Molok aŋyinqipim. Bap gap rek gay, Repan aŋyinqipim. Tap gor yesek omijal kun ak nep, ser korip gi dand taŋyiq, lotiw gi mindyinqipim. Gipik kun ak, yand nimbip aŋgyoken, am kalambis mindeningambim miňmon Babylon bak okok aŋgak.’”

⁴⁴Stiypin kun aŋgiy, minim bap pen aŋgak, “Wosrey basind sikop miňmon nep namb okok mindyinqipay ŋin ak, Mosis Saynay dum biyoŋ amek, Gor nup minim gunap aŋgiy aŋgak, ‘Sel korip yip gosimb niŋnijiy bap kun kun giy giniŋgiy aŋgek,’ Mosis ap kuyip aŋgek, korip aŋgak kun ak rek giyak. ⁴⁵⁻⁴⁶Geyak, pernep mindyinqip. Pen Mosis kumek, basind Josiwa kuyip poŋind, ser korip kun ak dand wiyakniŋ, biyimb kind akniy mindeyak gok, ŋawil di mindyakniŋ, kuyip pisnep yuk yokyak. Ser korip kun ak mindiy, mind dand ami, kisen kiyŋ Depiyt, bi Gor niŋek tep gak ak, Gor nup aŋgnijiy aŋgak, ‘Yand korip nip tep bap gen, chin Jekop ŋapan nuk gok ap korip kun ak nip aŋgnijun?’ ⁴⁷Aŋgek, Gor aŋgak ‘Mer. ŋi nand Solomon nep korip yip ak giningamb aŋgak.’ Aŋgek, kisen ŋinuk Solomon Gor aŋgnijep korip aŋgak kun ak gak.

⁴⁸“Pen Biyomb Gor tap okok maŋgiysek gayak ak, biyimb ŋin maŋgiy diy korip giniŋgambay ak, nuk ma mindeningamb. Bi Gor minim aŋgep bap minim kun ak aŋgiy aŋgak:

⁴⁹‘Semb biyoŋ gay, yand mindpiyn. Man biy gay, tomb yand aypiyn. Yip yerip korip tep ak giy, aŋiŋ ayaŋ aŋgiy apim? ⁵⁰Tap gok maŋgiysek ŋin mangiy yand ak ma gaypiyn akan aŋgak.’”

⁵¹Stiypin minim kun ak kun giy aŋgiy aŋgak, “Nimb minim ma niŋiy, timey yimb nep gipim. Gor Kawnan ak nimbip gos tep ŋek niŋbikip ak

pen, per mer apim. Nasind sikop giyingipay rek nep gipim. ⁵²Nasind sikop bi Gor minim anjep gunap kuyip ma kirgiyak, maŋgiyek timey giyak. Gor Nī teq ak winingamb angyak gok kuyip maŋgiyek pikayak. Nimb pen; Niñuk teq ak apek, mimuŋ niŋiy ñapik. ⁵³Pen Gor low minim nuk, enjol gok kuyip anjek dand wiyak ak, niŋiy ma dipik angak.”

Stiypin Nup Kamb Diy Pik Ayey Kumak

⁵⁴Stiypin minim kun ak aŋgakniŋ, kuyip milukrimey yimb yapek, meŋ siwbirikiy kaljiwyak. ⁵⁵Pen Gor Kawnan ak Stiypin yip mindek ak mey; semb ar biyoŋ niŋak: Gor melik teq ak sek mindiy, Jiysis bak siŋak mindek. ⁵⁶Niŋiy angak, “Ninim! Yand nijsipiyn; semb biyoŋ miŋgan sek mindip. Gor Niñuk ñin yipund kind okok ken jakiy mindip angak.”

⁵⁷⁻⁵⁸Stiypin kun anjek, timund kiyk ak pilgiy, nup minim yomb yimb aŋgiy, maŋgiyek tikkakiy, ap nup chichiy diy, dand mis akyaq ken amniyak. Dand amiy, bi nup minim yesek aŋgyak gok, kaljiwy, tiŋgliys kiyk gok tungasik, bi paranj Sol mindek maŋ siŋak ayey, nuk kond mindakniŋ, kiyk Stiypin nup kamb jiw pikayak.

⁵⁹Nup kun giy pikayakniŋ, angak, “Jiysis! Kawnan yip ak dan aŋgak.”

⁶⁰Kun aŋgiy kongim piŋiy, meŋ miŋgan dand araniy angak, “Biyomb. Yip pikaysipay biy, tap siy tap timey gispay ak niŋiy kirginimin angak.” Kun aŋgiy kumak.

Biynimb Jiysis Nup Gosimb Niŋyak Gok Miñmon Okok Amiy, Minim Aŋgñiyak

8 ¹⁻³Stiypin kumek, bi Jiysis nup gosimb niŋyak gunap, simb gek siy aŋgiyŋ, dam komyak. Nup pikey kumak kun ak, binak Sol panj aŋgak. Niñ kun ak, Jerusalem kay, biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok kuyip, timey gining nep giyak. Sol nuk korip korip giyŋ, biynimb gok kuyip monmon nep pik lipiŋ dam miñ ayingip. Kun gek, gunap pirik, Samariya amniyak; gunap pirik miñmon Jiwdiya tingon okok amniyak. Bi Jiysis minim dand amemb onep wimiŋgan ak, kiyk Jerusalem nep mindeyak.

Piyliyp Minim Aŋgñak Miñmon Samariya

⁴Biynimb Jiysis nup gosimb niŋiy, pirik am miñmon okok mindeyak gok, biynimb kun okok kuyip, Jiysis minim teq ak aŋgñiyak. ⁵⁻⁶Binak Piyliyp pen, am miñmon Samariya mindiy, biynimb gok kuyip, Biyomb per kond mindiŋipun ak wip aŋgiy, aŋgñiyŋ, tap mageprek gok gak. Minim nuk yerip yerip aŋgak ak, timund pik niŋrep yimb giyak.

⁷Biynimb kichekiy malñiluk sek mindeyak gok, gosimb niŋyaŋ aŋgiy, tap kun gok anjek, wal aŋgiyŋ mis amniyak. Biynimb ñin tomb kalaw gak gok sek, biynimb ñin tomb timey gak gok sek gek, sun ayak. ⁸Kun gek, biynimb maŋgiyek miñmiñ yimb giyak.

⁹Pen miñmon yomb kun ak, bi bap mindyinqip. Yimb nuk Saymon. Nuk kunj giy, tap mageprek gunap giy, yesek aŋgiy aŋgyingip, “Yand biyomb.” Aŋgek, Samariya biynimb gos kurjay yimb niŋyinqipay.

¹⁰Biynimb yimb mindek gok, biynimb yimb ma mindek gok, Saymon minim aŋgak rek nep niŋyak. Niŋy aŋgyak, “Bi kal timey kun biy, bi bap key mer; mey biyomb kond mindyinqipun anep aŋgyak.” ¹¹Tap mageprek gok per gaknij, biynimb gok gos kuŋjay niŋy; minim aŋgak rek nep niŋyinqipay. ¹²Pen kisen Piyliyp apiy, kuyip Gor biynimb diy kond mindeningamb minim tep ak aŋgnij, Jiysis mey, bi Kiȳ yomb key yimb per kond mindpun ak aŋgek, Jiysis nup gosimb niŋy, ŋiŋ pikyak. ¹³Saymon kunep, Jiysis nup gosimb niŋy, ŋiŋ piky, Piyliyp nup kisen gaknij, nuk tap mageprek gok kuŋjay yimb nep gek niŋy, Saymon gos par yimb ayak.

¹⁴Bi Jiysis minim dand amemb onep wimiŋgan ak, Jerusalem mindey, kuyip minim bap aŋgyak, “Samariya biynimb Gor minim nijsipay aŋgyak.” Kun aŋgeyak niŋy, Piyta yip, Jon yip kuyip aŋgyokey, Samariya amnirik. ¹⁵⁻¹⁷Amiy, Gor nup aŋgnijy aŋgrik, “Biynimb guniy Jiysis nup gosimb niŋyak ak pen, Kawnan nip ak diy ŋiŋ ma pikyak aŋgrik.” Kun aŋgiy, kuyip diniŋying aŋgrik, “Kawnan nand ak kuyip nokom nokom yoknimin aŋger,” Gor Kawnan nuk ak kuyip keykey yokak.

¹⁸Kiykmijay kun giy Gor nup aŋgniŋer, Kawnan nuk ak biynimb gok kuyip yokak ak, Saymon niŋy, yand kunep ginim aŋgiy, kuyipmiŋay maniy yomying aŋgak, ¹⁹“Gor niripmiŋay kond mindaknij, biynimb gok yikop diniŋer, Kawnan nuk kuyip ker amimb ak, nirip tawiy yand kunep ginim aŋgak.”

²⁰Kun aŋgek, Piyta aŋgak, “Gor Kawnan nuk yikop ŋimb kun ak, yenen tawniŋ gispan? Maniy kun ak nak yip key kuyiŋ yownimuj!” ²¹Woŋ chir gipur ak nak yip mer. Gosimb nand niŋban ak, Gor niŋek tep ma gip. ²²⁻²³Yand niŋbiy: gos timey niŋban kun ak, nip miñ ay wos giniŋ gisap. Tap siy tap timey ginim aŋgiy gos niŋban ak kirgiy, miluk niŋban ak kirgiy, Gor nup aŋgnijeninqamban, timey yimb gipan kun gok niŋy kirginingamb aŋgak.”

²⁴Aŋgek, Saymon aŋgak, “Nirmiŋay biyomb anup aŋgniŋer, tap yip ginimuj aŋgiy aspiyr kun ak ma ginimuj aŋgak.” Aŋgek, aŋgak rek girik.

²⁵Pen Piyta yip, Jon yip biynimb okok kuyip, Jiysis kuyipmiŋay yerer gak minim ak aŋgnij, andkind Jerusalem amniŋ, kinjejnamb okok amyiŋ, Samariya biynimb wikan gunap kuyip, Gor minim tep ak aŋgnijy aŋgak.

Piyliyp Bi Yitiyopiya Nimb Bap Nup Minim Aŋgnak

²⁶Pen Gor enjol bap apiy, Piyliyp nup aŋgak, “Jerusalem nimb Gasa ambay kinjen par ak amnimin aŋgak.” ²⁷Aŋgek, Piyliyp kinjen aŋgak par kun ak

amiy niŋak: biyomb bap, kanj hos lipiŋ dand taŋip tap band ar ak bisgiy, kinjeŋ ar kun ak amek. Bi kun ak nuk, kiwiyn biy yomb miñmon Yitiyopiya kond mindep ak nup wong giyinj, maniy nup ak kond mindyinjip. Pen nuk Jerusalem Gor aŋgnijep korip ak amiy, lotiw mindiy,²⁸ andkind miñmon Yitiyopiya amniŋ, Baybol buk band, Asaya tikak ak diy, niŋyinj amek.

²⁹ Pen Gor Kawnan ak Piyliyp nup aŋgak, “Hos tap band lipiŋ dand amjap bak siŋak amiy, yip amnimiyr aŋgak.”

³⁰ Aŋgek, Piyliyp aŋgak rek amiy niŋak: biyomb Yitiyopiya nimb kun ak, bi Gor minim aŋgep Asaya buk band tikak ak, niŋyinj amek. Piyliyp niŋly aŋgak, “Buk niŋyinj amjipan kayaŋ ak, minim kiňij ak aspiy kun aŋgiy niŋsipan akaŋ mer?”

³¹ Aŋgek aŋgak, “Biynimb gunap yip minim kun ak aŋgney niŋiy rek, niŋnim aŋgak.” Kun aŋgiy, Piyliyp nup aŋgak, “Ap ar biy bisgey amnur aŋgak.” Aŋgek, am ar kun ak bisgak. ³² Pen Baybol buk band Asaya tikak kun ak aŋgak:

“Kanj siypsiyp ŋiluk pikniŋ; yikop poŋind amiy pikpay. Pen kas kuyip gok tikyakniŋ, wal ma apay. Kun ak rek nup kunep gey, minim ma aŋgninjamb. ³³ Tap timey bap ma yimb giniŋgamb ak pen; nup yesek aŋgiy, pikningambay ak, kisen bi an rek mindiy kun kun giyinjip aŋgninjamb? Nuk ni paŋ gunap tikayek ak, kun apyap aŋgak.”

³⁴ Asaya minim aŋgiy tikak kun ak niŋiy, biyomb Yitiyopiya nimb ak Piyliyp nup aŋgak, “Anup aŋgak? Nuk key akaŋ, biynimb gunap kuyip aŋgak?”

³⁵ Aŋgek, Piyliyp bi kun anup, Asaya minim tikak kiňij kun ak aŋgiy, Jiysis nup minim tep ak aŋgñirep gak.

³⁶ Pen kun giy minim aŋg dand amyiŋ niŋrik, niŋ bap mindek. Bi kun ak Piyliyp nup aŋgak, “Niŋ mindip biy, yip niŋ pik ŋiningamban?”

³⁷ Aŋgek aŋgak, “Nand Krays nup gosimb niŋiy mey, niŋ pikningamban aŋgak.”

Kun aŋgek aŋgak, “Yand niŋbiy; Jiysis Krays mey Gor ŋinuk yimb angak.”

³⁸ Aŋgek, hos tap lipiŋ dand taŋip ar bisgiy aperik ak, hos ak sek kun siŋak ay, niŋ biyaŋ amiy, Piyliyp bi kun anup, niŋ pikñak. ³⁹ Kun giy niŋ pikñiy, kumb biyoŋ wirikniŋ, Gor Kawnan ak, Piyliyp nup dand wičan bap amek, bi kun ak nup ma niŋak. Nuk pen miňiy Jiysis yip mindpiy aŋgiy, tep gakniŋ, Yitiyopiya amnak.

⁴⁰ Pen Gor Kawnan ak Piyliyp nup dam miñmon Esdot ayek, biynimb miñmon kun okok mindeyak gok kuyip, Jiysis minim tep ak aŋgñiŋ aŋgñiŋ, gi dam dam miñmon Siysariya amjak.

Bi Sol Jiysis Minim Niŋak

9 ¹ Pen Sol biynimb Jiysis minim niŋyak gok kuyip pikayin aŋgiy, per kilis yimb giyinjip. Minek bap am bi Gor nup simborjep yomb

yimb anup aŋgak,² “Yip minj gunap tikñenimin; dand Jiwda nan-gep korip keykey mindip miñmon yomb Damaskas amiy, kuyip niñingayn. Minj kun ak tikiy aŋgnimin, ‘Nimb biynimb Jiwda nan-gep korip miñmon Damaskas nimb opim gok, biynimb Jiysis nup gosimb niñbay gunap mindenŋiy ak; Sol nup aŋgem, miñ ay, dand Jerusalem winimuŋ aŋgiy,’ tiknimin aŋgak.”

³ Kun aŋgek, minj keykey tikñakniŋ, dand Damaskas maŋ maŋ gakniŋ; melik yomb ak, semb biyoŋ nimb nup niŋak. ⁴ Niŋek, Sol kanj hos ar biyoŋ nimb apyp man biyaŋ pikakniŋ, minim bap aŋgak, “Sol! Sol! Yip yeneng per pikniŋ gipan?”

⁵ Aŋgek aŋgak, “Biyomb. Nand an?”

Aŋgek aŋgak, “Yand Jiysis, yip per pikayniŋ gipan ak nep nip aspiy় aŋgak.” ⁶ Kun aŋgiy aŋgak, “Nand tikjakiy, miñmon yomb Damaskas amiy, bi bap ap nip minim aŋgnimuŋ rek niñiy ginimin aŋgak.”

⁷ Pen bi Sol yip wiyak gok, nuk apyp pikakniŋ, minim maŋgiy anep niñiy, bi nonim ak ma niñiy, gospař ay minim gunap ma yimb aŋgyak.

⁸ Nuk kun giy apyp pikiy, tikjakiy niŋak; windin nup ak pisnep koy gak. Kun gek, binuk yip wiyak gok, ŋin kind nup ak diy, ponjind Damaskas amniyak. ⁹ Nup kun giy windin koy gek; ŋiŋ, keňmaŋgiy tap gok ma ŋimbiy, ŋin omijal nokom, yikop nep mindek.

¹⁰ Pen bi bap miñmon kun ak mindek. Yimb nuk ak Ananayas. Nuk day niŋak; Jiysis nup aŋgak, “Ananayas!”

¹¹⁻¹² Aŋgek, Jiysis aŋgak, “Sol bi miñmon Tasas nimb ak, day niñimb: nup am diniŋamban, windin koy gak ak suŋ ayip. Nuk miñiy yip aŋgniyiŋ mindip Jiwdas korip ak. Kun ak nand kinjeŋ ‘Yipund’ apay ak amiy, Jiwdas korip amjakiy kuyip aŋgnimin, ‘Sol nup niñniŋ aswiyn aŋgnimin’ aŋgak.”

¹³ Jiysis kun aŋgek, Ananayas aŋgak, “Biyomb. Yand niŋbiy: biynimb kunjai yimb nep apay, ‘Bi Sol kun ak biynimb nip ker mindpay gok kuyip, per timey yimb gip miñmon Jerusalem apay.’ ¹⁴ Nuk miñiy wip biy, yikop ma wip: biyomb Gor nup simboŋgipay gok, minim kuyip ak niñiy, chin lotiw mindiy yimb nip apun gok, miñ ayin aŋgiy wip aŋgak.”

¹⁵ Ananayas kun aŋgek, Jiysis aŋgak, “Amnimin apiyŋ kun ak, ma piriknimin. Bi kun anup woŋ gunap pisnep aŋgayapiy. Nuk minim tep yip ak Yisrel biynimb guniy aŋgñiy, biynimb okok kuyip aŋgñiy, biyomb gunap aŋgñiy, giniŋgamb. ¹⁶ Pen yand gen nup aňiŋ yapiy, miker yomb diyiŋ, woŋ kun ak giniŋgamb aŋgak.”

¹⁷ Pen Ananayas kun giy day niñiy, Jiwdas korip ak amiy niŋak: Sol mindek. Nup diniŋiyiŋ aŋgak, “Mam Sol. Bi Jiysis kinjeŋnamb miseŋ gek niñnak ak, yip aŋgyokamb aswiyn. Windin ak tip niñiy, Gor Kawnan ak kunep dinimin aŋgak.” ¹⁸ Kun aŋgakniŋ, tap aŋjoy band rek windin nup yiwigiy mindek ak, waniŋgyowakniŋ, day windin niŋak. Won kun anep,

Ananayas Sol nup ñing pikñak. ¹⁹Pen Sol ñin omijał nokom yikop kinak rek; tap ñimbek nup giy aŋgak.

Sol Minim Aŋgñak Miñmon Damaskas

Pen Sol nuk Jiysis biyimb nuk gok yip Damaskas mindiy, ²⁰Jiwda nan-gep korip okok tangyi, Jiysis minim ak, biyimb gok kuyip aŋgñiy aŋgak, “Jiysis, Gor Ñinuk yipund giy yimb aŋgak.”

²¹Kun giy aŋgnek, niŋiy jiw di giyinq aŋgyak, “Bi biy mey, biyimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok kuyip girimey giyinqip miñmon Jerusalem rek? Miñiy gunap sek miñ ay, dam Jerusalem biyomb gok kuyip ñiŋ angiy wip rek ayip aŋgyak.” ²²Sol Jiysis minim aŋg dand amiy, bi kiyq yomb key per kond mindyinqipun ak mey, Jiysis nep aŋgiy, yipund giy yimb nep angek, bi Jiwda Damaskas mindeyak gok, minim bap pen aŋgniŋgiy rek ma ayak.

²³Pen kisen mind dand amiy, Jiwda kay ap nan-giy, minim aŋg ar nokom ay aŋgyak, “Sol nup pikayjun aŋgyak.” Minim aŋgyak kun ak Sol niŋjak.

²⁴⁻²⁵Miñmon yomb kun ak, kamb wariy nep gi kus kus giyak ak mey, kinjeŋ tam tangyiŋcipay tangyiŋcipay gok, Sol nup ñaŋgun aŋgiy, pumbnamb kisyimken ñiluk aymindyinqipay. Kun geyak minek bap, kisyimken biyaŋ Sol minim angek bi minim nup niŋyinqipay gok, nup wand miŋgan yomb ak yinqiy, miñ tiwniŋgiy, lipinq wiyndiw miŋgan biyoŋ nimb lum biyaŋ yokeyak, pirik amnak.

Sol Jerusalem Am Mindek

²⁶Pen Sol Jerusalem amiy, biyimb Jiysis ker mindeyak gok yip jimñiy mindon angek, kiyk niŋiy, bi biy Jiysis nup ma chinqip; chinup pikayniŋ nep wip aŋgiy, pirikyak. ²⁷Kun geyak Banabas, Sol nup dand, bi Jiysis minim dand amemb gok mindeyak ak amiy, kuyip aŋgak, “Bi kun biy nup niŋiy ma pirknimimb. Minim tep chin niŋbun rek niŋimb. Minek bap miñmon Damaskas amniŋ, kinjeŋnamb ak amek, Jiysis misesiŋ giy nup minim gunap angek niŋjak. Kisen am Damaskas biyimb kuyip, ma pirikiy, Jiysis minim tep ak monmon yimb aŋgñak aŋgak.” ²⁸Banabas kun angek, Sol nup deyak, kiy yip Jerusalem mindiy, Jiysis minim tep ak ma pirikiy, monmon yimb aŋgñak. ²⁹Pen bi Jiwda, Griyk minim aŋgyak gok, nuk yip penpen aŋg amiy apiy giy, pisnep pikayun aŋgiy gos ak niŋyak. ³⁰Pen bi Jiysis nup gosimb niŋyak gunap, minim kun ak niŋiy, nup poŋind dam Siysariya amiy, yokey miñmon nuk Tasas amnak.

³¹Ñin kun ak, miñmon Jiwdiya, Galiyliy, Samariya, biyimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok, mind tep giy, Gor minim ma kirgiy; direp yimb ginjun aŋgyak. Gor Kawnan ak, kuyip kond mindakniŋ, mindrep giy, biyimb kuŋaynep Jiysis nup diyak.

Piyta Yiniyas Nup Gek Jak Amnak

³² Piyta biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok, miňmon keykey niŋrangyinqip. Kun giy niŋrangiy, minek bap biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok kuyip, niŋyin angyi miňmon Liyda amnak. ³³ Miňmon kun ak, bi ŋin tomb kalaw gek, minj ar nep kin mindek simiy yin jiy ayak bap mindek. Yimb nuk Yiniyas.

³⁴ Piyta bi kun anup anġak, “Yiniyas. Tap nip gip ak, Jiysis gek suŋ ayniŋgamb. Jakiy, minj ak par tep gan anġak.” Kun angaknij, nup suŋ ayek, ³⁵ girangaknij, Liyda biynimb gok sek, Saron biynimb gok sek nup niŋyak rek, Jiysis nup gosimb niŋyak.

Tabiyta Kumek, Piyta Gek Tip Tikjakak

³⁶ Pen Piyta miňmon Liyda nep mindaknij, biy Jiysis nup gosimb niŋyak bap kumak, yep miňmon yomb Jopa. Biy kun ak yimb nuk Tabiyta. Pen Griyk minim angyi, nup Dokas angyak. Nuk biynimb okok kuyip kond mindrep giy, biynimb simbgeprek gok kuyip wong giňiŋqip. ³⁷ Biy kun ak kumek, nup ŋiŋ pikniy dam ayak korip miŋgan ar akyon. ³⁸ Biynimbi Jiysis nup gosimb niŋyak gok, minim bap niŋyak; Piyta ap mindek miňmon Liyda. Kiyk niŋy, bi omiŋal yokey, amiy anġrik, “Nand chir yip kasek apey amnun anġrik.” ³⁹ Anġerik, Piyta tikjakiy, kiymijay yip Jopa amiy, nup pojind Tabiyta kumek, dam ayak korip ar biyon amniyak. Pen biy kanjil ap mindeyak gok, biy kumak kun ak, nind kim mindiyng chech tap kuyip yikop ŋiŋqip gok, Piyta nup yomying, siy angyak. ⁴⁰ Nuk pen biynimb ap mindeyak gok kuyip, anġ mis biyan yokiy, konjim yimi, Gor nup angninij, tungandikiy Tabiyta nup niřyng anġak, “Tabiyta. Tikjakan!” Anġek, Tabiyta Piyta nup niŋy, tikjakiy bisgak. ⁴¹ Piyta ŋin kind nup ak diy, di jakniy, am biy palpal gok sek, biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok sek kuyip, anġek apey, “Tabiyta biy anġak.”

⁴² Pen Piyta kun gek, minim kun ak Jopa biynimb maŋgiysek niŋy, biynimb kuŋaynep, Jiysis nup gosimb niŋyak. ⁴³ Pen Piyta nuk miňmon Jopa kun ak, bi kaw wak wong giyiŋqip bap yip, ŋin gunap tapin mindiyngipir. Bi kun ak yimb nuk Saymon.

Enjol Bap Ap Bi Konliyas Nup Minim Anġak

10 ¹⁻² Pen bi amiybi gok kuyip kond mindiyngip biyomb bap, miňmon Siysariya mindiyngip. Yimb nuk ak Konliyas. Amiybi nuk kond mindiyngip gok kuyip “Yitaliy amiybi,” anġyiqipay. Biyomb Konliyas kun ak, biynimb korip nup ap mindiyngipay gok yip, Gor nup lotiw giyiŋqipay. Nuk Jiwda biynimb tap gunap ma mindek; maniy tap gok monmon ŋiŋqipay. Pen nuk Gor nup minek minek angninijngip.

³ Minek bap pumb kuyim gak won ak, day ninjak: Gor enjol bap yokek apiy anġak, “Konliyas!” ⁴ Anġek, pirikiy anġak, “Biyomb. Yip yenen anġak.”

1 Angek, enjoł ak nup angak, “Nand Gor nup aŋgniŋyng, biynimb simbgeprek gok kuyip tap monmon niyiŋ gipan ak; nip sakiy ma gip. 5 Nand bi gunap angey, am miñmon Jopa amiy, bi Saymon Piyta apay ak nup, am angey winimuiŋ. 6 Nuk Saymon, bi kaw wak woŋg gip ak yip mindpiyr, niŋg solwara gol ak angak.”

7 Pen enjoł ak minim kun ak aŋgiy amnakniŋ, Konliyas bi nup wong giňirik omijal ak sek, amiybi Gor nup gosimb niŋgak bap sek angek apeyak, 8 kuyip enjoł ak minim yerip yerip angak ak aŋgñi tep giy, angyokek, Jopa amniŋ saŋdiyak.

9 Am am kinjeŋnamb ak kinyak. Minek am am, pumbnamb yomb yoŋ won ak, miñmon Jopa maŋ maŋ giyak. Won kun ak Piyta, Gor nup aŋgniŋyng amnak, korip miŋgan ar biyoŋ. 10-11 Amiy, Gor nup aŋgniŋ mindakniŋ, nup yiwan yomb yimb ak gak. Pen biynimb nuk gok, tap daŋgiy giyakniŋ, nuk day niŋiy niŋgak: semb biyoŋ miŋgan yikiy, wand yomb bap kun biyoŋ nimb lum biyaŋ owak. 12 Wand miŋgan kun ak kanj, kimin, yakir, siyŋ, saraw, Jiwda biynimb ma niimbay tap gok keykey kuŋjaynep mindek.

13 Minim bap pen angak, “Piyta. Tikjakiy tap niŋemb kun kayaŋ gok pik daŋgiy niŋjan angak.”

14 Angek, pen angak, “Biyomb. Mer! Yenen niŋjan aŋgiy apan? Chin Jiwda biynimb tap asik kun gok ma niimbun angak.”

15 Angek, minim kun ak tip angak, “Tap yerip yerip yand gen suŋ mindip gok, asikep aŋgiy ma aŋgnimin angak.”

16 Day niŋgak kun ak, tip ak niŋiy, tip ak niŋiy gak. Kisen mey, tap wand yomb kun ak, andkind semb biyoŋ amnak. 17-18 Kun gek, Piyta “Day niŋbiy kun ak yerginiŋgamb aŋgiy,” gos kuŋay niŋmindakniŋ, bi Konliyas yokek nup aŋgniŋ wiyak bi kaw ak, kinjeŋrumb ak amjakiy angyak, “Bi Saymon, yimb nuk bap Piyta apay ak, biy mindip akaŋ angyak.”

19-20 Pen Gor Kawnan ak Piyta nup angak, “Bi omijal nokom, yand key angen, nip piyowsipay ak; kuyip gos kuŋay ma niŋiy; biyaŋ amiy, kiy yip minim aŋgnimimb angak.”

21 Angek, biyaŋ amiy, kuyip niŋiy angak, “Bi piyowniŋsipim ak mey, yand nep. Yip minim bap aŋgninŋ opim?”

22 Angek angyak, “Biyomb Konliyas, amiybi gok kuyip kond mindip ak, chinup angyokek opun. Nuk Gor nup gosimb niŋek, Jiwda kay nup niŋey tep gip. Nuk day niŋgak: enjoł bap apiy nup angak, ‘Nand bi gunap yokey, am Saymon Piyta nup pojind apey, minim aŋgnimuiŋ ak niŋnimimb angak.’ Enjol ak kun angek mey, Konliyas niŋiy, chinup angyokek awsun angyak.”

Piyta Konliyas Korip Amnak

23-24 Kun angey, Piyta kuyip angek korip miŋgan amiy kinyak. Minek Piyta, bi Jopa nimb Jiysis nup gosimb niŋyak gunap diy, Konliyas yokak

biriwin ak yip am am kinjejnamb ak kinyak. Minek mey, Siysariya amjakiy, Konliyas korip ak amniyak. Pen Konliyas nuk Piyta asaw angyi, biynimb nuk gok sek, numiy numam nuk gok sek kuyip suk angek ap nan-giy mindeyak.²⁵ Piyta amiy, korip mięgan amnięg gaknij, Konliyas nup tep gek, am tomb kiňij sijak konjim yimak.²⁶ Kun gek, Piyta nup di jakñiy anġak, “Yand Gor mer; yand bi yikop nen, Jakan anġak.”

²⁷ Angek jakaknij, minim anġying korip mięgan biyaj amnirik. Amiy, Piyta nięjak: biynimb kujaaynep ap nan-giy mindeyak.²⁸ Ninjy, kuyip anġak, “Nimb key niębim: chin Jiwda biynimb gok asik tep gipun. Korip mięmon gunap ma ambun sek; Jiwda mer gok yip yięgong giy ma tapun. Pen yand day nięnik; Gor yip minim bap anġak ak mey, biynimb gunap asię mindpay anġiy, kuyip asiknim rek ma ayip.²⁹ Kun ak nięjy mey, Konliyas minim anġip ak nięjy ma kirpiyn; anġip rek nięjy opiyn. Kun ak yip yerginięg anġem opiyn?”

³⁰ Piyta kun anġek, Konliyas anġak, “Yand menikarik namb siębiy pumb kuyim gip won biy rek, korip mięgan biyaj Gor nup anġnij mindyięg nięnik: bi chech tund yimb yimak bap, ap mindenik sijak misej giy anġak,³¹ ‘Konliyas. Nand Gor nup anġnijying, maniy tap gok biynimb yimgeprek gok kuyip monmon nięban ak, Gor niębim.³² Kun ak mey, bi gunap anġyokey, mięmon Jopa amiy, bi Saymon yimb nup bap Piyta apay ak, pojind winingiy. Nuk Saymon, bi kaw wak woŋg gip ak yip mindpiyr solwara gol ak anġak.’

³³ “Enjol ak yip kun anġek, yand kasek bi yand gunap angenik, nip am pojind apey mey, yip tep gip. Biy Gor yip mindpun rek, minim kuyip anġnimin anġiy nip anġip ak, chinup anġey nięjun anġak.”

Piyta Konliyas Biynimb Nup Gok Kuyip Minim Anġnāk

³⁴ Konliyas kun anġek, Piyta anġak: “Yand mięiy niębiyn. Gor chinup Jiwda nep diyn anġiy gos ak ma niębim; biynimb mięmon okok maŋgiysek dinięgamb.³⁵ Mięmon okok maŋgiysek, biynimb an siskoy diy, minim nup dinięgambay gok kuyip dinięgamb.³⁶ Pen Gor chinup Yisrel biynimb dinięg, minim tep anġak ak niębim. Nund yip jimnięy mindeyaj anġiy, biyomb chin kond mindyięgipun Jiysis Krays nup yokek owak. Nuk nep mey, biynimb okok maŋgiysek Biyomb chin yipund giy yimb mindip.³⁷ Nimb key niębim! Wosrey, Jon bi nięg piknemb ak nięg piknięjig, minim tep kun ak kiňij giy anġak mięmon Galiyli. Kun giy anġek, anġ dand amiy, anġ dand amiy, biynimb Jiwdiya mindpay gok maŋgiysek nięyak.³⁸ Pen niębim! Bi Jiysis mięmon Nasaret nimb apun ak; Gor yip mindiy Kawnan nuk ak nup yokek kond mindaknij, mięmon okok taŋgiy, biynimb yikop gok direp gięjig, biynimb Seytan gek kosyam mindeyak gok kuyip gek, sur ayak.

³⁹⁻⁴⁰ “Pen Jiysis, Jiwda mięmon okok girangiy, mięmon yomb Jerusalem girangiy gak gak rek, chin key nięnuk rek aspiyn. Nup mon

kiros bak biyoŋ ñaŋgbirikayey kumak ak pen, ñin omiŋal nokom mindiy, Gor gek tip tikjakiy, ap miseŋ gek niŋnuk. ⁴¹ Biyimb mangiysek nup ma niŋyak; Gor chinup biyimb nuk niŋyayak gok nep, Ñinuk nup yomek miseŋ niŋnuk. Chin mey nuk kumiŋ tikjakek, yip jimniy tap ñiŋnuk. ⁴² Chinup aŋgak, ‘Minim tep yand ak biyimb okok kuyip aŋgnirep giyিng aŋgnimimb. Kisen Gor aŋgek, Ñinuk Jiysis, biyimb kumyak gok sek, biyimb kim mindeningambay gok sek kor niŋningamb. ⁴³ Pen ar kun ak, bi Gor minim aŋgep gok maŋgiysek aŋgyak, “Krays nuk apiy giniŋgamb rek Nop biyimb nup gosimb niŋniŋgambay gok kuyip tap siy tap timey gipay ak wiykyokniŋgamb’ aŋgyak.””

Jiwda Mer Gunap Gor Kawnan Ak Diyak

⁴⁴ Pen Piyta kun giy minim aŋgak mindakniŋ, Gor Kawnan ak kuyip bak ayek, ⁴⁵⁻⁴⁶ Gor yimb nup dand aranyiŋ, minim yimb keykey aŋgyak. Kun geyak, bi Jiwda Jiysis nup gosimb niŋiy, Piyta yip wiyak gok niŋiy aŋgyak, “Gor Kawnan nuk ak, biyimb Jiwda mer guniy kuyip monmon yokek ap bak ayek, minim keykey yimb aspay aŋgyak.” Piyta pen aŋgak, ⁴⁷“Gor Kawnan chinup yokak rek ak, miňiy biyimb guniy kuyip kuneŋ yokek. Kun ak ñiŋ pikniŋ aŋgey, biyimb gunap kuyip mer aŋgniringiy rek ma ayip aŋgak.” ⁴⁸ Kun aŋgiy, binuk gunap aŋgek, Jiysis ker mindpay aŋgiy, kuyip ñiŋ pikneyak aŋgyak, “Piyta! Ñin kaw bap chin yip mindenimin aŋgyak.” Aŋgeyak, ñin kaw bap, kiy yip mindeks miňmon kun ak.

Piyta Jerusalem Amek Nup Minim Aŋgyak

11 ¹⁻³Pen Piyta biyimb Jiwda mer gok kuyip, Gor minim ak aŋñeŋ diyak kun ak, bi Jiysis minim dand amemb gok sek, biyimb Jiysis ker mindeyak gok sek niŋyak. Kun ak kisen Piyta Jerusalem amek, Jiwda bi kumbak tikniŋgiy aŋgyingipay gok, nup kuŋay aŋgiy aŋgyak, “Nand yenen amiy, biyimb kumbak ma tikpay gok yip tap jimniy ñimban?”

⁴Kun aŋgeyak, Piyta Jopa mindiy, day niŋak kesim ak kuyip aŋgniringiy aŋgak, ⁵“Yand miňmon yomb Jopa mindiy, Gor nup aŋgnir mindiy, day niŋnik: wand yomb yimb ak semb biyoŋ nimb yip ker owak. ⁶Apek, yand wand kun ak mindeks maŋ siŋak amiy niŋnik: siyŋ saraw, yakir kimin, kanj kayn, tap chin Jiwda kay ma ñimbun gok, maŋgiysek mindeks. ⁷Minim bap pen semb ar biyoŋ nimb apiy, yip aŋgak, ‘Piyta! Nand tap kun gok pik ñiŋjan aŋgak.’”

⁸“Aŋgek, pen aŋgnik, ‘Biyomb. Mer! Yand tap kun gok asik tep giy, ma ñimbiyn aŋgnik.’”

⁹“Aŋgen, minim kun ak tip aŋgak, ‘Gor tap yerip yerip gek suŋ ayip gok, tap asikep aŋgiy ma aŋgnimin aŋgak.’ ¹⁰Day niŋnik ar kun

anep, tip ak ninjiy, tip ak ninjiy ginik. Pen kisen tap wand yomb kun ak, tip ak semb biyonj amnak.¹¹ Won kun ak, bi ominal nokom korip chin mindonuk ak apchakyak. Bi kun gok biyomb Konliyas, miñmon Siysariya nimb ak aŋgyokek, yip poñdiniŋ wiway. ¹² Gor Kawnan ak yip aŋgak, ‘Gos kuŋay ma niŋnimin, kiy yip monmon amnimin aŋgak.’ Kun aŋgek, yand mam Jiysis minim niŋbay kaw biy kuyip diy, kiy yip Konliyas korip ak amninuk. ¹³ Amjakon, Konliyas aŋgak, ‘Enjol bap apiy yip aŋgak, ‘Bi gunap aŋgenimin, miñmon Jopa amiy, bi Saymon Piyta apay ak nup poñind apey, nip Jiysis minim tep ak aŋgnininggamb. ¹⁴ Gor nuk biyimb korip nand yip mindpim gok maŋgiysek dek, biyimb nuk mindeninggambim aŋgak.’ Enjol ak kun aŋgek mey, nip suk aŋgen opan aŋgak.’

¹⁵ ‘Konliyas yip kun aŋgek, yand kiñiŋ giy minim aŋgnikniŋ, Gor Kawnan nuk ak chinup nind yokak rek, biyimb kun gok kuyip kunep yokek, ¹⁶ Jiysis chinup aŋgak minim ak gos niŋnik. Nuk aŋgak, ‘Jon nimbip yikop niŋ band anep niŋ pikñak; pen maj mindip, Gor nimbip Kawnan nuk yipund giy ak yokniŋgamb aŋgak.’ ¹⁷ Pen chin Biyomb Jiysis Krays nup gosimb niŋnuk niŋ ak, Gor Kawnan nuk ak chinup yikop yokak rek, kuyip kunep yokak. Kun ak yergiy, Gor nup kirgan apnip aŋgak.’

¹⁸ Piyta kun aŋgek, bi nup kuŋay aŋgyak gok niŋjiy aŋgyak, ‘Gos nand key niŋjiy, biyimb Jiwda mer gok kuyip ker ma amninak. Gor kuyip diniŋ, nip aŋgek amninak ak, minim ma mindip aŋgyak.’ Kun aŋgiy, Gor nup tep aŋgyiŋ aŋgyak, ‘Chinup nep mer; biyimb Jiwda mer gok kunep: yenen tap siy tap timey gipun aŋgiy, nup aŋgnijenengambay, kuyip gek perper mindeninggambay aŋgyak.’

Antiyok Biyimb Jiysis Minim Niŋyak

¹⁹ Pen Stiypin nup pikayak niŋ ak; Jerusalem biyimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok, pirik keykey amniyak. Gunap pirik Saypras amniyak; gunap Piniysiya amniyak, gunap Antiyok amniyak. Amiy, Jiysis minim tep ak biyimb Jiwda mer gok kuyip ma aŋgñiyak; Jiwda biyimb jiw am kun okok mindiŋgipay gok kuyip nep aŋgñiyak. ²⁰ Pen biyimb Gor nup gosimb niŋyak gok gunap Saypras nimb, gunap Sayriyni nimb pirik miñmon Antiyok amiy; Jiysis minim tep ak, Jiwda biyimb sek, Jiwda mer gok sek kuyip aŋgñiyak. ²¹ Jiysis kiy yip mindakniŋ, minim aŋgñeyak mey, biyimb kuŋaynep, nind niŋyigipay ar ak kirgiy, Jiysis nup gosimb niŋyak.

²² Pen Jerusalem biyimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok, minim kun ak niŋjiy, bi kiyk Banabas nup aŋgey Antiyok amnak. ²³⁻²⁴ Nuk bi tep, Gor Kawnan nup bak ayek, Gor aŋcip rek nep giniŋgamb aŋgiy niŋyigipay ak mey, Antiyok amjakiy niŋak: Gor biyimb Jiwda mer kun gok yip nep

mindek ninjiy, nup tep gakniy, kuyip minim gunap sek angñirep giying angak, "Gor nup dipim ak, ma kirginimimb; nup chirgiy nep mindenimimb angak." Kun giy aŋgñaknij, biynimb kurjaynep, Jiysis nup gosimb niŋyak.

²⁵⁻²⁶ Banabas pen, Sol nup am dand wiyn aŋgiy, miňmon Tasas amiy piyow niŋyak, pojind andkind apiy, simiy nokom kun ak, biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok kuyip, Gor minim tep ak aŋgñiyinj miderik. Antiyok biynimb yikop gok, biynimb Jiysis Krays nup gosimb niŋyak gok kuyip niŋyak aŋgyak, "Krays biynimb nuk" aŋgyak.

²⁷ Nin kun ak, bi Gor minim anjep Jerusalem nimb gunap, Antiyok wiyak. ²⁸ Apey, Gor Kawnan ak bi kiyk Aŋgabas nup gos ſek aŋgak, "Yiwan yomb yimb ak, miňmon biy mangiysek giniŋ gisap aŋgak." Aŋgek, aŋgak rek yiwan yomb sikerek ak, gapman biyomb Kilodiyas kond mindyinjip ſin ak owak. ²⁹ Kun giy yiwan yomb gakniy, Antiyok biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok, aŋgyak, "Mam ay chin Jiwdiya mindpay gok, yiwan mindpay rek, chin nokom nokom kuyip maniy gunap niŋjun aŋgyak." ³⁰ Kun aŋgiy, maniy ay nan-giy, Banabas yip Sol yip kuyip ſiy aŋgyak, "Dand amiy, biyomb Gor minim aŋgñimbay gok kuyip ſer; kiy pen, biynimb gok kuyip bilok niŋiŋiy aŋgyak."

Herot Jemis Nup Pik Ay, Piyta Nup Kalambis Ayak

12 ¹⁻² Nin namb kun ak, gapman biyomb Herot, Krays ker mindeyak biynimb gunap kuyip timey giying, dam kalambis aying gak. Amiybi nuk gok kuyip angek, Jon numam Jemis nup, baynat diy pisnep piŋiy ayey kumak. ³ Herot angek kun geyak, Jiwda biynimb gok tep aŋgiy niŋyak. Pen kun giy niŋyak rek, Herot Piyta nup kunep angek, di kalambis ayak. Giyak kun ak, Jiwda biynimb biret yiys sek ma niŋbay ſin namb ſiŋak giyak. ⁴ Herot Piyta nup kun giy dam kalambis ay, amiybi onep jiy piskind ak kuyip bilok tingawip tingawip ay, pumbnamb kisyimken kond nep mindenimimb aŋgak. Herot gos nuk niŋjak ak; pasopa ſin ak apiy pandikek ker, kisen nup dand biynimb mindenigambay namb ak amiy, kor giniŋgambun aŋgiy niŋjak. ⁵ Pen Piyta kun giy kalambis mindaknij, biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok, nup nen aŋgiy, Gor nup aŋgnij mindeyak.

⁶ Pen gapman biyomb Herot nup kor ginim aŋgiy niŋjak ſin ak; kisyimken biyaŋ nup sen omijał tiwningiy, amiybi omijał bindoŋ niŋmindriknij, Piyta namb biyaŋ kinek. Amiybi gunap mis akyaq mindiy, kinjeŋrumb ak niŋmindeyak. ⁷ Pen Gor enjol bap aŋgyokek mon melik rek gakniy, kalambis korip miŋgan ak amnak. Amiy, Piyta nup pik niŋiy aŋgak, "Kasek tikjakan!" Angek tikjakaknij, sen nup tiwningiyak ak wisikak. ⁸ Enjol ak nup aŋgak, "Simbnaŋ nand ak pojgay, sendol ak ay gan aŋgak." Angek, aŋgak rek gek; enjol ak aŋgak, "Chech paryomb ak ayey amnur aŋgak."

⁹Angek, chech paryomb nuk ak ay, korip miñgan mindek ak kirgyi, enjol ak yip sañdirik. Enjol gak kun ak, Piuta nuk aŋgnijak-eŋ, “Ak day niñsipyiŋ aŋgiy niŋjak.” ¹⁰Pen amiybi niŋmindeyak kinjeŋrumb omiŋal ak silgiy, kinjeŋ kilis timey mis biyaŋ ak key yikakniŋ, mis amnirik. Amiy, kinjeŋnamb okok amyiŋ, Piuta niŋjak; enjol ak ma mindek. ¹¹Kun gek, niŋji aŋgak, “Miňiy niŋrep gispbyn. Ak Bapiy yomb nep, enjol nuk ak aŋgyokek, ap gapman biyomb Herot yip miň kilis ayip ak wisikip. Gapman biyomb Herot sek, Jiwda biyimb gok sek tap yip giniŋ gipay ak, giniŋgiy rek ma ayip aŋgak.”

¹²Kun aŋgiy, gos kun ak niŋrep giy, binak Jon Mak nonim Mariya korip ak amnak. Korip kun ak biyimb kuŋaynep apiy, Gor nup aŋgnij mindeyak. ¹³Piuta apiy, kinjeŋ ak pik giygiw gek, paň Ronda, korip kun ak wong giyŋip ak, kinjeŋ ak yikning owak. ¹⁴Apiy niŋjak, Piuta meŋ miñgan anep angek ninji, miňmiň yimb giyŋ kinjeŋ ak sakiy giy ma yikak; am biyimb gok kuyip aŋgak, “Piuta ap mindip mis bikyan aŋgak.” ¹⁵Angek aŋgyak, “Nip sakiy ayamb aspan aŋgyak.” Kun angeyak, kilis yimb giy aŋgak, “Yesek ma apiyn. Niŋind yimb apiyn. Piuta mindip mis bikyan aŋgak.” Angek, “Ak kawnan nuk ak rek ayip aŋgyak.”

¹⁶Pen kinjeŋ ak tip pik giygiw gek, am kinjeŋ ak yikiy niŋjak; Piuta nep ap mindek niŋji, wal yimb aŋgyak. ¹⁷Wal aŋgyakniŋ, kuyip ŋin tunj milich giy aŋgak, “Ma yimb aŋgnimimb aŋgak.” Kun aŋgiy, kalambis korip mindek, Gor enjol bap yokek apiy, nup yerer giy dand owak minim ak, kuyip aŋgnyi aŋgak, “Nimb Jemis nup aŋgnyi, bi Jiysis ker mindpay gunap kuyip aŋgnyi ginimimb; yand wikan bap key amjipiyn aŋgiy,” amnak.

¹⁸Minek miňmon tikakniŋ, amiybi gok Piuta ma mindek niŋji, yergip aŋgiy aŋg apran apyan gi mindeyak. ¹⁹Gapman biyomb Herot, kun ak niŋji, nup kasek piyow niŋji dand wim angek, piyow mer niŋeyak; kuyip kor giy angek, amiybi kun gok kuyip pisnep yimb pik ayak.

Herot Kumak

Kisen gapman biyomb Herot Jiwda kirgyi, am Siysariya mindyingip. ²⁰Mindiy, Taya biyimb gok sek, Saydon biyimb gok sek niŋek, nup miluk yowak. Pen Taya-Saydon biyimb ap bi Herot korip nup kond mindep, Blastas nup siy aŋgiy aŋgyak, “Chinup per yiwan gek, ap Herot miňmon nuk biy, keňmaŋgiy taw dand ambun sek. Kun ak chinup miluk ma niŋnimuŋ; kapkap jimniy mindenjun aŋgyak.” Angeyak, bi Blastas kun ak aŋgak, “Ak niŋind apim aŋgak.”

²¹⁻²²Herot minim kun ak niŋji, ŋin bap minim aŋgnigayn aŋgiy angayak. ŋin kun ak apek; bi kiŋj kay aypay chech tep tep yimb gok ay siya kiŋj yomb nuk ar ak bisgiy, biyimb gok kuyip minim aŋgnek aŋgyak, “Ak bi rek ma asap, gor rek bap asap aŋgyak.” ²³Pen Gor nup

kirgiy, yimb nuk ak key dand aranak rek, Gor enjol bap yokek, ap nup gek tap yomb giy, kisow ayek kumak.

²⁴ Pen Gor minim ak aŋgñey amnaknij, miñmon okok kind kind amnak. ²⁵ Banabas yip Sol yip Jerusalem mindiy, gining orik ak gindipur aŋgiy, Jon Mak nup pojind andkind Antiyok amniyak.

Banabas Yip Sol Yip Minim Aŋgning Amnirik

13 ¹ Miñmon Antiyok kun ak, bi Gor minim aŋgep gunap, bi Gor minim aŋgñiyingipay tiysa gunap mindeyak. Bi kun gok mey, bap Banabas; bap Sol; bap Simiyon. Bi Simiyon kun anup bi mosimb aŋgnyingipay. Bap mey, Liwsiyas. Nuk miñmon Sayriyni nimb. Bap Maneyen, nuk mey biyomb Herot bungiy nuk ak. ² Pen bi Gor minim aŋgnemb kun gok, tap ma ñimbiy, Gor nup nep aŋgnij mindyaknij, Gor Kawnan ak kuyip angak, “Nimb Banabas yip, Sol yip kuyip aŋgenimimb, wong kuyip aŋgnik ak ger amnimuj aŋgak.” ³ Kun aŋgek, tap ma ñimbiy, Gor nup nep aŋgnij mindiy, Banabas yip, Sol yip kuyip diniŋij, bilesiyim giyinq, Gor nirmijay yip mindingamb aŋgiy angyokeyak; ⁴⁻⁵ Gor Kawnan ak kuyip kond mindaknij, binak Jon Mak nup wong chinup siskoy gunap ginimuŋ aŋgiy pojind, Seliwsya biyaŋ amiy, siyip diy, miñmon ñing timb kusgak Saypras amniyak. Amiy, miñmon yomb Seliwsya amiy, Sol yip, Banabas yip Jiwda nan-gep korip gok amiy, biyimb gok kuyip Gor minim aŋgnirik.

⁶⁻⁸ Pen biyimb miñmon kun okok, Gor minim aŋñi dam dam; miñmon yomb Pepos amjakyak. Miñmon Pepos kun ak, gapman biyomb kiyk ak yimb nuk, Sesiya Polas. Bi kun ak nuk bi gos kind yimb aŋgiy niŋyirgip. Nuk Banabas yip, Sol yip kuyip, yip Gor minim tep ak anger niŋijn aŋgiy, aŋgek apiy, minim tep ak aŋgnirik. Aŋgñer niŋij, bungiy nuk Jiwda nimb, kunj tap gok nep giyinq, ‘Yand bi Gor minim aŋgep aŋgnyingip ak angak,’ ‘Bi omijał kun ak, minim aspiyr ak ma dinimin aŋgak.’ Bi kun ak yimb nuk Bajysis. Pen Griyk minim aŋgiy, Eliymas aŋgyak. Eliymas aŋgyak minim kiňiŋ ak; koyimb sek aŋgiy aŋgyak.

⁹ Sol nup yimb bap mey, Pol aŋgyingipay. Gor Kawnan ak Pol nup gos tep ñaknij, Bajysis nup niŋyinsek aymindi aŋgak, ¹⁰ ‘Nip kichekiy tikak; timey nep gipan. Gor minim tep apay ak ma nep niŋban. Tap yerip yerip tep mindip ak kirgiy, biyimb gok kuyip tom nep gipan. Yerip ñin ak niŋningamban?’ ¹¹ Kun gipan ak Gor gek, ñin kaw bap windin koy giy nep mindingamban aŋgak.’

Pol minim kun ak aŋgaknij, Eliymas niŋak; semb gach rek band bap, ap windin nup ak yiwgak. Kun gek, bi bap yip kinjeŋ yomaŋ aŋgiy, tuŋgrirkoy gaknij, ¹² gapman biyomb Sesiya Polas niŋij, wal yimb aŋgiy, Jiysis nup gosimb niŋak.

Miñmon Antiyok Yimb Aloŋg Bap Pen Amnirik

¹³ Pen Pol binuk gok yip siyip diy, Pepos kirgiy, miñmon Pega, Pampiyliya propens ak amniyak. Am mindiy, Jon Mak nuk, kuyipminjaj

kirgiy, andkind Jerusalem amnak. ¹⁴Kiyk pen Pega kirgiy, miñmon Antiyok, Pisiydiya propens ak amnirik. Am mindiy, Jiwda lotiw ñin ak apek, Jiwda nan-gep korip ak amiy, bising mindrikiñ, ¹⁵bi lotiw kond mindyinqipay gok tikjakiy, Mosis minim tikak gunap, bi Gor minim anjep tikyak gunap, riytiym giy, ap Pol yip, Banabas yip kuyip angyak, “Mam omijal. Biynimb guniy niñdiningiy rek minim ar gunap mindonimuñ; kuyip aŋgñinimiyr angyak.”

¹⁶Angeyak, Pol tikjakiy minim aŋgniñg, ñin dand araniy aŋgak, “Nimb Jiwda biynimb gok sek, Jiwda biynimb mer gok sek Gor nup nijem tep gip gok, minim aŋgning gispiyn biy, timund pik niñmindenimimb. ¹⁷⁻¹⁸Chin Jiwda biynimb miñiy mindpun biy, wosrey apis basind chinup gok, Gor nihek tep gek aŋgak, ‘Biynimb kun gok rek diniñgayn aŋgak.’ Kun angiy kuyip dak ak mey, kisen kiyk miñmon Yijip am mindeyak, kuyip kond mindrep gek; ñi pañ gay, kuñay yimb mindeyak. Ñin kun ak, biyomb Perow kuyip ma amniñgiy aŋgak ak pen, Gor tap mageprek gunap giy, kuyip dand miñmon nep namb Saynay owak. Kiyk keñmaŋgiy tap gok nen, yiruk marik aŋgyinqipay ak pen; kuyip kond mindrep gek, simiy yin ñin jiwiy, andikiy ar piskind ak amnak. ¹⁹Pen kisen kuyip dap miñmon Keynan biy, miñmon onep ar ak wikan keykey ayniñg, apis basind sikop kuyip kond mindek, biynimb nind mindeyak gok gunap pik ay, gunap yuk yokiy, ap tip kun ak diyak.

²⁰“Kiyk Yijip mindey simiy yinak ak ñin paŋgiy, miñmon nep namb okok mindey simiy yinak ak ñin paŋgiy, biynimb yuk yokiy, miñmon kun ak diyak simiy yinak ak kunep ñin paŋgiy gey mey, simiy yin ñin jiwiy onep tingawip piskind rek amnak.

“Pen Gor kuyip dap miñmon kun okok ay, bi minim tuŋgasikep gunap angayek, kuyip kond mindyinqipay. Kisen bi minim nup anjep Samwel mindek ñin ak, ²¹kiyk aŋgyak, ‘Chin kiyñ, biyomb miñmon chinup maŋgiysek kond mindeniñgamb bap dinjun aŋgyak.’ Angeyak, Gor binak Kiys ñinuk Sol nup aŋgayer, kiyñ kiyk mindyinqip. Nup Benjamen kiñiñ ak tik dand amiy tikyak. Nuk kuyip kond mindek, simiy yin ñin jiwiy, andikiy onep ar piskind ak amnak. ²²Pen kisen Gor Sol nup kirgiy, Jesiy ñinuk Depiyt nup dek, kiyñ mindiy, kuyip kond mindyinqip. Kun giy kond mindakniñ, Gor aŋgak, ‘Jesi ñinuk Depiyt bi tep yimb; apiyn rek nep giningamb aŋgak.’ ²³Kun aŋgiy kisen aŋgak, ‘Yand gen, Depiyt tikek tik dand amiy tikniñgambay bi bap, Yisrel biynimb biyomb kiyk mindiy, kuyip di Gor yip jimñiy ayniñgamb aŋgak.’ Aŋgek mey, Jiysis Krays nup tikeyak; aŋgak rek nep gak.

²⁴“Pen Jiysis Krays tikjak wong ma gak ñin ak, Jon bi ñiñg pikñemb ak ap Yisrel biynimb kuyip aŋgak, ‘Gor nup yenen timey gipun aŋgiy, tap siy tap timey gipim ak kirgem, nimbiñ ñiñg pikñiniñgayn aŋgak.’ ²⁵Jon biynimb okok kuyip Gor minim aŋgñi dand amiy, kisen ñin bap aŋgak,

‘Nimb yip an aŋgiy gos niŋbim? Biyomb per kond mindpun ak mey, wip aŋgiy niŋbim? Yand biyomb yimb kun ak mer; Nuk kisen winiŋgamb. Yand bi tep mer; tomb tirup nup ak tungasikyiq, tap nup gok marik ginim rek ma ayip aŋgak.’

²⁶“Pen nimb Ebraham kiňij ak sek, biynimb okok nimb Gor nup aŋgnijbim gok sek Jiysis chinup aŋgiy kumak minim ak, minim chin yimb.

²⁷“Jerusalem biynimb gok sek, biyomb kiyk gok sek minek minek Jiwda nan-gep korip ak amiy, Krays kisen winiŋgamb aŋgiy tikyak minim ak, niŋrep giyak ak pen; Jiysis apek, biyomb chin per kond mindpun ak, mey wip biy aŋgiy nup ma kirgiyak; nind bi Gor minim aŋgep gok nup pisnep pik ayniŋgambay aŋgyak rek nep giyak.

²⁸“Nuk tap timey bap gip akaŋ aŋgiy, piyow mer niŋyak ak pen; gapman biyomb Paylat nup aŋgyak, ‘Nup ŋaŋgbirik aynimin aŋgyak.’

²⁹Aŋgey, nup dam mon kiros bak ak ŋaŋgbirik ay, bi Gor minim aŋgep gok giniŋgamb aŋgiy aŋgyak rek nep giyak. Pen kun giy geyak, biynimb nuk gok ap nup tungasik dam kamb miŋgan ak komey, ³⁰Gor gek tip ak tikjakiy, ³¹kim mindakniŋ, Galiyliy biynimb nuk yip Jerusalem wiyak gok, nup minek kuŋaynep niŋyak rek, Yisrel biynimb gok kuyip aŋgney niŋsipay.

³²⁻³³“Miňiy mindpun namb biy, Jiysis nup gek tip tikjakip minim tep ak, nimbip aspur. Pen minim kun ak kisenimb mer; Gor wosrey apis basind sikop kuyip angek, kond mindyingipay minim anep aspur. Baybol buk day sam namba tiw apay ak tikiy aŋgyak,

‘Niýand. Yand miňiy Nap nand mindpiyn aŋgip’ aŋgyak.

³⁴“Gor aŋgak kun ak, ŋinuk kumek, tip gek tikjakak ak mey, kisen kumiŋ kuyiŋ yownimuŋ rek ma ayip. Gor ŋinuk Jiysis nup gek pisnep tikjakniŋgamb minim ak aŋgniŋ aŋgak:

‘Yand Depiyt nup; kuyip direp giniŋgayn aŋgiy minim aŋgaynik rek, nimbip giniŋgayn aŋgak.’

³⁵“Ar kun ak nep mey, baybol buk ‘Sam’ apay ak, minim gunap tikiy aŋgyak:

‘Ni suŋ-tep nand, nip woŋgiñimb ak, ma kuying yowniŋgamb; nand gey tip tikjakniŋgamb aŋgyak.’

³⁶“Pen nimb gunap aŋgnijgambim, Gor minim aŋgiy tikyak kun ak, Depiyt nup aŋgiy tikyak aŋgnijgambim ak pen; Depiyt nup aŋgiy ma tikiyak. Depiyt Gor nup gosiñb niŋiy aŋgak rek, biynimb nup gok kuyip woŋgiñi dand amiy kumek, nōp nusind sikop kuyip komiŋgipay okok dam komeyak, kuyiŋ yowak. ³⁷⁻³⁸Kun ak mam ay sikop niŋim! Depiyt nup ma aŋgyak, bi aŋgyak kun ak kumek, Gor gek tikjakak ak mey, ma kuying yowak. Bi kun ak Jiysis nup nep aŋgyak. Kun ak mey, Gor tap siy tap timey gipim ak niŋiy kirgiňgamb aŋgiy, nimbip aspur. ³⁹Chin Jiwda

low minim ar anep nījy gonīngambun; Gor tap siy tap timey gipun ak nījnep mindenigamb. Pen Jiysis nup gosimb nījoningambun; tap siy tap timey ginuk ak, nījy kirgiy, ‘Biynimb suj-tep yand gok aŋgniringamb.’⁴⁰ Pen nimb bi Gor minim aŋgep gok, wosrey aŋgyak rek ginimimb rek ayip ak, nījrep ginimimb. Kiyk aŋgyak:

41 ‘Biynimb nījy sik nep apim gok nījim! Nimb mindpim won biy, tap ginīngayn ak nimbip nind aŋgñembiyap, “Yesek apay” apkip rek ayip. Kun ak gos kuŋay nījyin̄g kumnimimb aŋgyak.’

42 Pol yip, Banabas yip minim kun ak aŋgiy mis amniriknīj, biynimb gok aŋgyak, “Lotiw ŋin kisen ak tip apiy, chinup minim kun ak gunap sek aŋgñinimiy aŋgyak.”⁴³ Jiwda nan-gep korip ak kirgiy, keykey amniyaknīj, Jiwda biynimb yipund giy gunap, biynimb okok nimb, Jiwda biynimb nījyak rek nījyak gok gunap Pol yip, Banabas yip kuyip kindik giy amniyak. Kinjenambak amyīŋ, kuyip aŋgrep giy aŋgrik, “Gor chinup simb nījimb rek dip aŋgiy, gos ak nījyin̄g nep mindenimimb aŋgrik.”

44 Jiwda lotiw ŋin kisen ak, biynimb mīnmon yomb kun ak mindeyak gok mangiysek rek, Gor minim nījning ap nan-giyak.⁴⁵ Kun geyak, Jiwda biyomb gok Pol yip, Banabas yip kuyip nījey, milukrimey yimb yapek, biynimb gok kuyip minim yerip yerip aŋgrik ak aŋgjiwiy, kuyipminjaj aŋgjiwiy giyak.

46 Kun giy aŋgjiweyak, Pol yip, Banabas yip kuyip aŋgrik, “Minim kun ak, nimbip Jiwda biynimb nind aŋgep rek ak apur ak pen; nimb key perminddep ma dinīngambun apim ak; mīniy Jiwda biynimb mer gok kuyip aŋgñinijgambur.”⁴⁷ Kun ak, Gor wosrey aŋgek tikyak rek ginīngamb. Nuk aŋgak:

‘Yand apiyn ak mey, nimb Jiwda biynimb gok, Jiwda mer gok kuyip melik kiyk ak mindiy, minim yip ak mīnmon okok mangiysek aŋg ŋem mey; biynimb minim yip nījy dinīngambay gok kuyip, di yand yip jimñinijgayan aŋgak.’

48 Jiwda mer gok minim kun ak nījeyak, kuyip tep yimb gek, Gor minim nuk ak tep yimb aŋgyak. Kun ak biynimb Gor perper mindenijgiy aŋgiy ninjayak gok mangiysek, nup gosimb nījyak.

49 Pen Jiysis minim ak, mīnmon Antiyok okok mangiysek tapin nep amnaknīj,⁵⁰ Jiwda biynimb gok kuyip miluk yapek, am Antiyok biyomb, biynyomb Jiwda lotiw wiyak gok kuyip aŋgeyak, kiy am biynimb kuŋaynep dand apiy, Pol yip, Banabas yip kuyip timey giy, aŋgyokyak.⁵¹ Aŋgyokeyak, mīnmon Antiyok kun ak kiriŋ amnīŋ, biy bi guniy minim ak dand apor ma nījbay aŋgiy, tomb silkul gok pipal piker yapek, mīnmon Aykoniyam amnirik.⁵² Pen Antiyok biynimb Jiysis nup gosimb nījyak gok, Gor Kawnan ak yip mindiy, mīnmīn yimb giyin̄g mindyin̄gipay.

Banabas Yip Pol Yip Aykoniym Taŋgerik

14 ¹Banabas yip, Pol yip am Aykoniym mindiy, Jiwda nan-gep korip ak amiy, minim angrep gerik, Jiwda biynimb diy, Jiwda biynimb mer gok diy, kuŋjaynep Jiysis nup gosimb niŋyak.

²Pen Jiwda biynimb gunap angyak, “Minim kiymijay apiyr ak ma diningambun aŋgiy,” am Jiwda biynimb mer gok kuyip angye, biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok kuyip, miluk niŋyak.

³Pen Banabas yip, Pol yip minim kun ak niŋiy, miňmon kun ak ma kiriŋ ammirik; mindiŋ Gor minim tep ak aŋgñiyingipiyr. Gor kuyipmiŋay kond mindakniŋ, tap mageprek gunap gerik, biynimb Jiwda mer gok niŋiy, minim aspiyr kun biy, niŋind yimb nep aspiyr aŋgiy niŋyak. ⁴Pen Aykoniym biynimb kun gok, asik keykey ay; pis bap Banabas yip, Pol yip minim aŋgrik rek niŋyak, pis bap, Jiwda biynimb aŋgyak rek niŋyak.

⁵Pen, Jiwda biynimb gok, Jiwda biynimb mer gok, biyomb kiyk gok sek Banabas yip, Pol yip kuyip timey giy, kamb jiw pikayun aŋgiy gos ak niŋyak. ⁶⁻⁷Kiykmijay pen minim kun ak niŋiy, pirik miňmon Liystra Debiy, Likoniya propens ak amiy, kun okok girangyinq, Gor minim tep ak aŋgñirik.

Bi Tomb Timey Gak Ak Suŋ Ayak

⁸⁻¹⁰Pen miňmon Liystra kun ak, bi bap nonim nup tikak ŋin anep tomb timey gak bap mindek. Bi kun ak nuk ap bisiŋ mindiŋ, Pol minim aŋgakniŋ, niŋmindek. Pol bi kun ak nup niŋiy, bi kun biy Gor yip gek suŋ aŋyinqamb aŋgiy niŋmindip rek ayip aŋgiy, nup niŋyinq, meŋ mingan dand arani aŋgak, “Jakan!” Aŋgek, tikkakiy amnak.

¹¹Pol kun gek, biynimb niŋmindeyak gok wal aŋgiy, minim yimb kiyk Likoniya minim ak aŋgiy aŋgyak, “Bi semb biyon nimb gok, biyimb rek ay, ap aspiyr biy aŋgyak.” ¹²Kun aŋgiy, Pol nup aŋgyak, “Ak bi minim anjep Hemis, per aŋgniŋbun ak wip aŋgyak.” Banabas nup pen aŋgyak, “Ak bi Sus, lotiw korip giy per aŋgniŋbun ak wip aŋgyak.” ¹³Tap Sus aŋgiy aŋgniŋyinqipay kun ak, lotiw korip nup ak gayak dawin gol kun ak mey, bi lotiw yesek kond mindep kun ak, bi Sus per aŋgniŋbun ak miňiy wip biy aŋgiy, makaw aŋlam gunap diy, mon sum tep tep gunap diy dand apek, biynimb kuŋjay yimb nep wiyak. ¹⁴⁻¹⁵Pen Pol yip, Banabas yip giyak kun ak niŋiy, chirup Gor rek kun gispay aŋgiy, chech kiyk gok tungralikiy, biynimb kuŋjay mindeyak namb kun ak amiy aŋgrik, “Chirmijay gor mer! Biynimb yimb yipund giy. Pen Gor Biyomb yimb tap okok manjyisek gayak ak, minim tep nup ak dand aswur. Nuk semb biyon gay, man ar biy gay, ŋin solwara ak gay gak. Chir minim tep nup ak angor, tap yikop aŋgniŋbim gok kirgiy, Gor perminddep ak nup, aŋg

niŋmindenimimb aŋgiy nimbip aspur. ¹⁶ Pen wosrey tikiy, Gor biynimbiŋ miňmon keykey okok, yerer giyak ak, minim ma aŋgak. ¹⁷ Pen nimbip kirgek, yikop yimb ma mindpim; Minek minek nimbip direp giyinj; gek miňmon pikiy, tap kefiaŋgiy kuŋay mindaknij, miňmiň gipim. Kun ak biynimbiŋ akay akay nuk mindip aŋgiy niŋniŋ, miseŋ niŋniŋgambay aŋgrik.”

¹⁸ Kun aŋgrik ak pen, biynimbiŋ kun gok bi ominjal biy semb biyoŋ nimb opiyar aŋgiy, kaw aŋlam gunap pik simboŋŋ ŋiniŋg geyak, kosyam aŋg aŋg kuyip mer aŋgrik.

Pol Nup Kamb Jiw Pikyak

¹⁹ Pen kiyminjaj miňmon Liystra kun ak nep mindriknij, Jiwsda biynimbiŋ Antiyok Pisiydiya propens mindyinjipay gunap, Aykoniyam mindyinjipay gunap ap, biynimbiŋ kun gok kuyip yesek aŋgiy aŋgyak, “Minim tep ma aspiyr. Yesek aspiyr aŋgyak.” Kun aŋgeyak, biynimbiŋ kun gok niŋiy, Pol nup kamb jiw pikay, pisnep kumimb aŋgiy, lipiŋ dam kamb wariy giyak ak taw akyaj ken yokyak. ²⁰ Yokeyak, biynimbiŋ Jiysis nup gosimb niŋyak gok, ap piŋiy kus kus geyak, Pol tikjaknij, nup tip ak poŋind dawin yomb miŋgan biyaŋ amniyak.

Banabas Yip Pol Yip Andkind Antiyok Siyriya Amnirik

Minek, Banabas yip, Pol yip Liystra kirgiy, miňmon Debiy amnirik. ²¹ Amiy, Jiysis minim tep ak biynimbiŋ gok kuyip aŋgñerik, biynimbiŋ kuŋaynep Jiysis nup gosimb niŋyak. Pen kiykmijay nind opur ar anep amjur aŋgiy, andkind Liystra, Aykoniyam, Antiyok Pisiydiya propens ak amyinj; biynimbiŋ nind Jiysis minim aŋger niŋyak gok kuyip, tip ak aŋgñirep giyinj amnirik. ²² Pen aŋgrep giyinj aŋgrik, “Jiysis minim ak ma kirginimimb; nup gosimb niŋbim rek nep niŋnimimb. Kun gem, nimbip miker ŋininggambay ak pen; kosyam mindpun aŋgiy gos ak ma niŋnimimb; Gor chinup diy kond mindenŋgamb aŋgiy kilis giy gem amnimum aŋgrik.” ²³ Kun aŋgiyinj, biyomb kuyip miňmon keykey kun gok kond mindenŋgiy gunap aŋgay, kiyminjaj tap ma ŋimbiy, Gor nup aŋgninyinj aŋgrik, “Biynimbiŋ guniy, nip gosimb niŋbay rek, kuyip kond mindenimin aŋgrik.”

²⁴ Kun giy Pisiydiya propens okok taŋgiy, andkind ap Peka, Pampiyiliya propens ak amiy; ²⁵ Gor minim ak biynimbiŋ kun gok kuyip aŋgñi, miňmon Ataliya amnirik.

²⁶ Amiy, siyip diy; Antiyok Siyriya propens nind mindiy wirik ak andkind amnirik. Kiyk nind amniŋgerik, Antiyok biynimbiŋ Jiysis nup gosimb niŋyak gok, Gor nup aŋgninyi aŋgyak, “Minim tep nand ak biynimbiŋ okok kuyip aŋgñinj amjipiyr rek, kuyipmiŋay kond mindrep ginimin aŋgiy, kuyip miŋay aŋgokey, am Aŋgeyak, minim kun ak

aŋñi taŋyinŋipiy. ²⁷Kun ak andkind Antiyok apiy, biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok kuyip suk aŋger, apeyak aŋgrik, “Nimb chirup, Gor nup aŋgnij mindnimbikniŋ mey, Gor chirup kond mind tep gakniŋ, Jiysis minim tep ak aŋñi taŋgor; biynimb Jiwda mer gok kuŋaynep Jiysis nup gosimb niŋbay aŋgrik.” ²⁸Kuyip kun giy aŋñiy, kiy yip tapin mindyinŋipiy.

Jerusalem Ap Nan-giy Minim Aŋgyak

15 ¹Pen Jiwda bi Jiysis nup gosimb niŋyak gunap, Jiwdiya nimb apiy, bi Jiwda mer Jiysis nup gosimb niŋyak gok kuyip aŋgyak, “Basind Mosis chinup Jiwda biynimb gok aŋgak, ‘Gor binuk mindning, kumbak tiknimimb aŋgak.’ Kun ak nimb kun ma giniŋgambim ak, Gor binuk ma mindenŋgambim aŋgyak.”

²Pen Pol yip, Banabas yip minim ak yipund ma gip aŋgiy, kiy yip penpen yimb aŋg amniyak. Kun geyak, Antiyok biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok aŋgyak, “Bi gunap yokon, Pol yip, Banabas yip Jerusalem amiy, bi Jiysis minim dand amemb gok sek, bi lotiw kond mindpay gok sek minim aŋg amiy apiy giy, ap aŋgey chin niŋjun aŋgyak.”

³Kun aŋgiy, kuyip yokyakniŋ, am am Piniysiya propens namb ak amyiŋg, biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok kuyip aŋgyak, “Miñmon okok biynimb Jiwda mer gok kunep, Jiysis nup gosimb niŋsipay aŋgyak.” Kun aŋgeyak, kuyip tep gak. Miñmon Piniysiya kun ak kirgiy, Samariya amiy, kuyip minim kun ak rek nep aŋgeyak, kiyk kunep niŋey tep gak.

⁴Pen Samariya kirgiy, Jerusalem amjakeyak, bi Jiysis minim dand amemb gok sek, Jiysis biynimb nuk gok kuyip kond mindeyak bi gok sek, biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak yikop gok sek kuyip niŋiy aŋgyak, “Mam sikop aswim aŋgyak.” Aŋgeyak, Banabas yip, Pol yip pen aŋgrik, “Gor chin yip taŋgiy mey, minim tep aŋgñon; biynimb miñmon okok kuŋaynep Jiysis nup gosimb niŋsipay aŋgrik.”

⁵Kun aŋgerik, bi Peresi Jiysis nup gosimb niŋyak gunap aŋgyak, “Biynimb Jiwda mer gok, Jiysis nup gosimb niŋsipay ak, kumbak tikiy Mosis aŋgak aŋgak rek giy, Gor biynimb nuk yipund giy mindenŋgambay aŋgyak.”

⁶Kun aŋgeyak, Jiysis biynimb nuk gok kuyip kond mindep bi gok sek, bi Jiysis minim dand amemb gok sek minim kun ak aŋgrep gun aŋgiy ap nan-giyak. ⁷Ap nan-giy, minim aŋg dam namb pikyiŋ, Piyta tikjakiy aŋgak, “Mam sikop. Nimb niŋbim: Gor chinup woŋ keykey aŋgip rek, wosrey Jiwda mer gok aŋgem niŋniŋgiy aŋgiy, yip aŋgek, am kuyip minim tep nup ak aŋgñinik.

⁸“Gor gos timund chinup mangiysek niŋimb ak, chinup Jiwda diy, Jiwda mer gok kuyip ma kirgip; Kawnan nuk chinup yokak rek, kuyip

kunep yokak. ⁹Chinup minim bap key aŋgiy; kuyip minim bap key aŋgiy ma gip. Chinup mangiysek minim ar nokom aŋgak ak mey, nup gosimb niŋon; tap siy tap timey gipun ak niŋiy kirgip rek, kuyip kunep gip.

¹⁰“Gor kuyip pisnep dip kun ak, nimb yenен, Gor chinup yerip ginimun aŋgiy nembnemb giying apim, ‘Mosis minim sikoy aŋgak aŋgak rek ma giniŋgambay ak, kuyip ma diningamb apim?’ Asik mosik girep giniŋgiy apim kun ak, apis basind sikop gi mer niŋyak. Chin kunep gi mer niŋbun ak pen, nimb tip ak aspim. ¹¹Jiysis chinup simb niŋiy kumak rek, Gor chinup diy, biynimb okok kuyip diy gip aŋgak.”

¹²Pen biynimb ap mindeyak gok, minim bap aŋgiy mer, kapkap mindeyak; Banabas yip, Pol yip aŋgrik, “Chir biynimb okok kuyip minim tep ak aŋgñi tangyинг, Gor tap mageprek gunap kun kun giy gak aŋgrik.”

¹³Pen minim kiymijay ak aŋgiwriknij, Jemis tikjakiy aŋgak, “Mam sikop. Minim yand aŋgniŋ gispbyn biy niŋim! ¹⁴Gor biynimb Jiwda mer okok kuyip gunap nind dak minim ak, Piyta mindarik nimbip aŋgip.

¹⁵Biynimb Jiwda mer gok kuyip dak kun ak, bi Gor minim aŋgep gok wosrey aŋgiy tikyak rek nep gak. Minim kun ak tikiy aŋgyak:

¹⁶⁻¹⁷Biyomb ak aŋgip, ‘Wosrey Jiwda kay nusind kiyk Depiyt mindek fiin ak, kuŋaynep mindrep giyak ak pen; miňiy yip kirgiy, gos kiyk key niŋbay ar ak nep gipay. Kun ak, kisen yand biynimb miňmon okok mangiysek diniŋ gipiyn gok kuyip den, gos yip ak niŋniŋgambay. ¹⁸Tap yerip yerip kisen giniŋgamb ak niŋbiyn ak mey, kun aspiy aŋgip’ aŋgyak.’

¹⁹Jemis minim kun ak aŋgiy aŋgak, “Biynimb Jiwda mer gok, Jiysis nup gosimb niŋsipay ak, kuyip tap asik mosik gep gok kuŋjay mindip aŋgiy ma aŋjun! ²⁰Kuyip yikop minj tikyokiy aŋjun: ‘Biynimb gunap gor yesek gunap sinboŋning, kimin kanj tap okok pikeniŋgiy, ma ŋiŋnimimb. Kimin kanj tap gok, likaň ak ma ŋiŋnimimb. Kuŋjam tuŋwikey kumek, likaň sek mindingamb rek ma ŋiŋnimimb. Kuŋjam tikem, likaň amdek nep ŋiŋnimimb. Pen biyn siy bi siy ma ginimimb aŋjun aŋgak.’ ²¹Yenen, chin Jiwda asik mosik gipun minim Mosis tikak ak, wosrey aŋgeyak niŋbay. Miňiy kunep miňmon okok mangiysek, lotiwi ŋin ak ap Jiwda nan-gep korip ak nan-giy, minim Mosis aŋgiy tikak ak aŋgey niŋbay aŋgak.”

Biynimb Jiwda Mer Gok Kuyip Minj Tik Yokyak

²²Jemis kun angek, Jiysis biynimb nuk gok kuyip kond mindeyak bi gok diy, bi Jiysis minim dand amemb gok diy, biynimb yikop Jiysis nup gosimb niŋyak gok diy mangiysek aŋgyak, “Antiyok biynimb kuyip minj bap tikiy, biyomb Jiwdas yip, Salas yip ŋon; Pol yip, Banabas yip amjiipiyr rek, dand kawsek amniyan aŋgyak.” Bi Jiwdas kun ak yimb bap “Basabas” aŋgyiŋgipay.

²³ Pen kiyk kun angiy, minj tik miñmon Antiyok Siyriya propens ak yokiy, miñmon Siyiliysiya propens ak yokiy, angyak,
“Mam sikop nimb mindpim?

“Chin numam nimbik Jiysis minim dand amemb gok sek, Jiysis biynimb nuk gok kuyip kond mindep gok sek nimbip biynimb Jiwda mer, Jiysis nup gosimb niybim gok minj tikyokspun. ²⁴ Yenen: minim bap wip ak; biynimb guniy nimb gunap, chinup angnijiy mer, gos kiyk anep niijiy, nimbip am minim yomb gospar ayep rek gunap angeyak mey, ²⁵⁻²⁶ nimbip minj biy tikspun. Bi chin omijal sek argyokon; Pol yip, Banabas yip kawsek niniygambay. Yimb kiymijay ak, Jiwdas yip, Salas yip. Pen Pol yip, Banabas yip bi tep yimb omijal ak; chirup ñaŋg pikayningambay angiy gos ak ma niñbiyr: Jiysis minim tep ak, monmon angnirep giying tapiyr. ²⁷ Bi kiymijay yip yokningambun omijal kun ak, minj tikpun minim ar anep nimbip angniniŋgayr. ²⁸ Gor Kawnan ak chinup gos tep ñek, minim kun biy tikspun. Chin Jiwda gipun gipun rek ginimimb angoniŋgambun; kosyam giniŋgambim ak mey, tap magep yep kaw bap nep aspun. ²⁹ Nimb Jiysis nup gosimb niybim rek, biynimb gunap, kimin kanj tap yesek gunap simbongiy pikenijgiy; ma ñiñnimimb. Kimin kanj tap gok likañ ak ma ñiñnimimb. Kuŋjam miñ wok gey kumek, likañ sek mindonimuŋ ak kunep ma ñiñnimimb. Biy siy bi siy ma ginimimb. Tap apun kun gok asikrep giniŋgambim ak, tep yimb. Minim kun ak angdipun. Tep.”

³⁰⁻³¹ Pen biynimb Jerusalem nimb Jiysis nup gosimb ninyak gok, minim kun ak tikiy, Jiwdas yip, Salas yip kuyip ñey, Banabas yip, Pol yip miñmon Antiyok amniyak ñin ak, dand sesek amniyak. Dand amjakeyak, biynimb Jiysis nup gosimb niijiy gok ap nan-giy, minj tikyokyak kun ak riyyitm giy niijey, kuyip tep yimb gak. ³²⁻³³ Jiwdas yip, Salas yip bi Gor minim angep omijal ak mey, ñin kaw bap Antiyok mindiy, mind tep giyan angiy, minim tep gunap kuŋaynep angnirik. Kun giy angnindiy amnirikniŋ, mam ay kun gok angyak, “Tep. Amniyr angyak.” ³⁴ Pen Salas gos nuk key niijiy angak, “Yand Antiyok biy mindenim angiy,” Antiyok mindek; Jiwdas nep andkind Jerusalem amnak. ³⁵ Pol yip, Banabas yip Antiyok mindiy, bi kun okok nimb gunap yip, Jiysis minim tep ak angiy, angnirep giying mindyinqipay.

Pol Yip Banabas Yip Keykey Amnirik

³⁶ Pen mind dand amiy, Pol Banabas nup angiyak, “Chirmijay nind taŋgiy Jiysis minim angor amnak miñmon okok, Jiysis nup gosimb niŋyiq nep mindpay akaj angiy, am niijiy wur angiak.” ³⁷ Angek, Banabas angak, “Kun ak Jon Mak nup pojind amjur angiak.” ³⁸ Angek, Pol angak, “Ni kun ak nind pojind amor, wong gi diy ma owak; nuk Pampiyliya nep amiy kiriŋg owak. Kun ak miñiy nup pojind ma

amniijgambur aŋgak.”³⁹ Pol kun aŋgek, kiykmijay keynep penpen aŋgiy, Banabas nuk Jon Mak yip siyip diy, miñmon Saypras amnirik.⁴⁰ Pol nuk pen, binak Salas nup dak. Biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok, Pol yip, Salas yip kuyip, Gor niripmijay kond mindaknij, taŋgiy winimiyr aŋgiy aŋgyokeyak,⁴¹ am Siyriya propens okok, Siyliysiya propens okok taŋgiyŋ, biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok kuyip, minim gunap sek angrep girik.

Pol Miñmon Taŋgiyŋip Okok Tip Amnak

16 ¹⁻²Kiymijay am am, miñmon Debiy amiy, miñmon Liystra amjakrik. Miñmon kun ak, bi Jiysis nup gosimb niŋjak bap mindek. Yimb nuk Timotiy. Biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak miñmon Liystra sek, Aykoniyam sek nuk bi tep yimb aŋgyak. Bi kun ak, nonim nuk Jiwda nimb Jiysis nup gosimb niŋjak; nop nuk ak Griyk nimb.

³Pol pen, Timotiy nup niŋek tep gek, nund yip Jiysis minim ak aŋgn̄i taŋgor aŋgiy niŋak ak pen; Jiwda biynimb gok, nop Griyk nimb ak niŋuk kumbak ma tikip rek, minim nup ma niŋjun aŋgn̄ingiy rek ayek niŋiy, Timotiy nup dand amek kumbak tikyak.⁴Tikiy kisen mey, Pol, Salas, Timotiy kiykyakam, dawin yomb okok taŋgiyŋ, biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok kuyip aŋgyak, “Bi Jiysis minim dand amemb gok sek, Jerusalem Jiysis biynimb nuk gok kuyip kond mindpay bi gok sek apay, ‘Mosis Jiwda asik mosik minim aŋgak ak mangiysek mer; kaw bap nep dinimimb apay aŋgiy kuyip angrep giyak.’”⁵Aŋgrep geyak mey, biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok, mindrep geyak, biynimb yikop gok kunep tep gek, minek minek gunap sek Jiysis nup gosimb niŋyak.

Pol Wisin Nijak

⁶⁻⁷Pol binuk gok yip Esiya tanjey, Gor Kawnan ak aŋgak, “Miñmon biy minim tep ak kuyip ma aŋgn̄inimimb aŋgak.” Kun aŋgek, Priysiya propens namb okok taŋgiy, Galesiya propens namb okok taŋgiy, ap miñmon Miysiya maŋ maŋ giyŋg, Biytiyniya propens amnun aŋgeyak, Jiysis Kawnan ak kuyip aŋgak, “Ma amnimimb aŋgak.”⁸Kun aŋgek, miñmon Biytiyniya ma amniyak; Miysiya kirgiy, miñmon Trowas amniyak.

⁹Amiy, kisyimnamb biyan Pol day niŋjak; bi Masedoniya propens nimb bap tikjakiy, nup suk aŋgying aŋgak, “Chinup simb niŋiy, ŋiŋ tikiy, pis biy winimin aŋgak.”¹⁰Pol kun giy day niŋek, ak Gor nep, Masedoniya biynimb kuyip minim tep ak aŋgn̄inimimb aŋgip aŋgiy, am siyip diy,¹¹ am am, miñmon ŋiŋ timb kusgak Samotres amjaknuk. Minek pen, miñmon ŋiŋ timb kusgak Niyapoliy amjakiy,¹² siyip ak kirgiy, Masedoniya biynimb miñmon yomb kiyk Piyliypay amjaknuk. Miñmon Piyliypay kun ak, Rom gapman kunjaynep ap mindiy kond mindyiŋgipay.

Biyn Liydiya Jiysis Nup Gosimb Niŋak

Ñin kaw bap miñmon kun okok yikop mindiy,¹³ Jiwda lotiw ñin ak apek, miñmon yomb biy ñiŋg gol akyim, Gor nup aŋgnijbay tip bap mindip aŋgiy, miñmon yomb kun ak kirgiy, amiy niŋnuk: biy gunap ap mindeyak. Niŋiy, kun sijak bisgiy, kuyip minim aŋgñinuk.¹⁴ Biy mindeyak kun gok, bap yimb nuk Liydiya. Nuk chech muk gok gayek tawyinqipay. Nuk Tayatayra nimb. Gor nup nep aŋgnijyŋip. Biy kun anup, Jiysis gos tep ñek, Pol minim aŋgak ak niŋind aŋgip aŋgiy dek,¹⁵ nup ñiŋg pikñiy, biy nimb nuk yip kinyak gok kuyip ñiŋg pikñiy ginuk. Biy Liydiya kun ak aŋgak, “Nimb yip niŋem, Jiysis nup gosimb niŋbiy rek ayip ak, ap korip yip biy mindenimimb aŋgak.” Chinup kun aŋgek, niŋind aŋgip aŋgiy, am korip nup ak kininuk.

Pol Yip Salas Yip Kuyip Kalambis Ayak

¹⁶ Pen chin minek bap tip ak, Gor nup aŋgnijniŋ amiy, pañ woŋg yikop giñemb bap nup namb piknuk. Pañ kun anup kichekiy abaŋ ayek mey, tap yerip yerip kisen giniŋgamb ak, biy nimb gok kuyip aŋgñek, nup maniy tawyinqipay. Kun gek, bi nup taw dand apey, woŋg kuyip giñiŋgip gok, maniy yomb diyiŋgipay.

¹⁷ Chin amninuknij, pañ kun ak chinup kisen giyinq aŋgyinqip, “Bi guniy, Gor Biyomb ak nup woŋg giyinq, nimb yergem Gor nimbip diningamb minim ak aŋgñiraspay aŋgyinqip.”

¹⁸ Pen minim kun ak rek, minek minek aŋgek, minek bap Pol nup yiruk gek, andikiy pañ kun anup kichekiy ambaŋ ayak anup aŋgak, “Jiysis Krays yip ginimin aŋgip rek, nip aspiyn, pañ anup kirgiy amnoŋ aŋgak.” Kun aŋgaknij, kichekiy nup ambaŋ ayak ak, mis amnak.

¹⁹ Pen pañ kun anup kond mindiŋgipay bi gok, Pol kichekiy aŋgyokak minim ak niŋiy, maniy yomb dipun ak, kisen ma diniŋgambun aŋgiy, Pol yip, Salas yip kuyip kor giniŋg, lipiŋg dand, Rom biyomb mindeyak ak amiy aŋgyak,²⁰ “Jiwda nimb bi omiŋal biy, ap miñmon chinup biy monmon gispiyr ak, yesek gispiyr.”²¹ Chin Rom biy nimb, minim nindik ar ak key mindip ak pen; kiyk yerginiŋg, minim kisenimb ak niŋyaŋ aŋgiy aŋgraspip aŋgyak.”

²² Biy nimb mindeyak gok kunep, minim ar kun anep aŋgeyak, biyomb gok tikjakiy, chech kuyipmiŋay gok tungasikiy aŋgyak, “Kur diy pikim aŋgyak.”²³ Aŋgeyak, kur diy pik andik mandik giy, dam kalambis miŋgan ak yokiy, bi kalambis kond mindek anup aŋgyak, “Kuyipmiŋay niŋmindenimin aŋgyak.”²⁴ Aŋgeyak, bi kalambis kond mindek ak, kuyipmiŋay pojind dam korip miŋgan yimb biyaŋ ay, tomb kind kuyip omiŋal ak diy mon yomb miŋgan ak aŋgek liŋger amek, lokiym gak.

²⁵ Pen kisyimnamb yomb biyaŋ, Pol yip, Salas yip Gor nup aŋgnijyŋ, lotiw kamep gunap aŋg mindriknij, kalambis bi gok manŋgiysek niŋmindeyak.

²⁶ Kun giy nijmindyakniŋ, day monmon yomb ak diy, kalambis korip ak dand doŋwiŋ giy, kinjəŋ gok yiŋiy, kalambis kay kuyip tiwningiyak senwur gok, maŋgiyek asikak. ²⁷Kun gek, bi kalambis kay kuyip kond mindek ak tiljakiy niŋjak; kinjəŋ gok maŋgiyek yiŋiy mindek. Nuk niŋiy, kalambis kay kinjəŋ yiŋiy pirik amdiŋay rek, biyomb ak yip ŋaŋgningamb angyiŋ, ŋayip baynat ak lipiŋ diy, nuk key piŋiy ayin angyak.

²⁸ Pol pen, meŋŋ miŋgan dand araniy angyak, “Yenen nak key piŋiy ayiniŋ gispan? Chin ma pirik ambun. Maŋgiyek mindpun angyak.”

²⁹ Angek, bi kalambis kond mindek ak meŋŋ miŋgan dand araniy angyak, “Kalambis kay amdiŋay rek ayip! Sup ak kasek dowim angyak.” Angek, sup dand apeyak, dand korip miŋgan amiŋ, jel gek, jep jep diyiŋ, am Pol yip, Salas yip minderik kiňiŋ siŋak kongim yimak. ³⁰Pen kun giy kongim yimiŋ tikjakiy, kuyipmiŋay poŋind mis biyaoŋ amiŋ angyak, “Bomirjal. Yand yergen, Gor yip diningamb?” ³¹Angek, nup angrik, “Jiysis nup gosimb niŋjeniŋgamban; Gor nip diningamb; biyimb nand yip kinban gok kuneŋ angrik.”

³²⁻³³Kun aŋgerik, kuyipmiŋay kisyimken biyaoŋ nep dand amiŋ, pikyak gok ŋiŋŋ ayokak. Pen Pol yip, Salas yip biyimb nuk yip kinyak gok sek kuyip, Gor minim ak aŋgnerik, nup gosimb niŋeyak, kuyip maŋgiyek ŋiŋŋ pikñirik. ³⁴Ŋiŋŋ pikñerik, bi kalambis kay kuyip kond mindek kun ak, kuyipmiŋay poŋind korip nuk ar biyoŋ amiŋ, tap keňmaŋgiy ŋek niŋrik. Bi kun ak, biyuk ŋapan nuk gok sek, “Miňiy Gor nup gosimb niŋbun angyiŋ,” tep gakniŋ mindeyak.

³⁵ Minek pen, Rom biyomb gok, poliys gok kuyip angyak, “Bi kalambis mindpiyr omiŋjal ak kuyip wiſik yokem, amnimiyr angyak.”

³⁶ Angeyak, bi kalambis kay kuyip kond mindyingip ak, minim kun ak dand Pol yip, Salas yip minderik ak amiŋ angyak, “Biyomb gok niřip apay, ‘Wiſik yokem amnimiyr apay.’ Kun ak gos sek amnimiyr angyak.”

³⁷ Angek, Pol angyak, “Chirmiŋay kuneŋ bi Rom nimbiŋ ak pen, kor niŋiy mer; biyimb namb ak chirupmiŋay kur diy pikiy, dam kalambis aypay ak tep ma gip. Kun ak chirup kapkap weygiy angyokun angyiŋ aspay? Kiyk key apiy, chirup wiſik yokningambay angyak.”

³⁸⁻³⁹ Pol kun giy angek, poliys gok minim kun ak niŋiy, andkind am biyomb gok kuyip minim kun ak aŋgneyak, kiyk kuneŋ Rom nimbiŋ angyiŋ pirikiy, am Pol yip, Salas yip kuyip minim sayn angyiŋ angyak, “Nirmiŋay miňmon yomb kun biy kiriŋ amnimiyr angyak.”

⁴⁰ Angeyak, Pol yip, Salas yip kalambis korip ak kirgiy, biy Liydiya korip ak am mindiy, biyimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok kuyip minim angrep giy, amnirik.

Tesalonayka Biyimb Pol Yip Salas Yip Kuyip Pikniŋ Giyak

17 ¹Kiymiŋay miňmon Piyliyay kirgiy, am am miňmon Ambiypoliys amjakrik. Ambiypoliys nimbiŋ am am, miňmon

Apoloniya amjakrik. Pen Apoloniya nimb am am miñmon Tesalonayka amjakiy niñrik; Jiwda nan-gep korip bap mindek. ²Niñiy, Pol per giyinqip, Jiwda lotiw ñin omijal nokom, biynimb gok yip nan-gep korip miñgan ak amiy, Gor minim nind aŋgiy tikyak ak, aŋg amiy apiy guyak. ³Kun giy aŋg amiy apiy giyinq, kuyip Jiysis minim tep ak aŋgnirep giyinq aŋgak, “Bi Krays winingamb aŋgiy kond mindpim ak, nuk apiy, chinup nen aŋgiy, yiwur dak. Bi Kiyŋ yomb key yimb kond mindyinqipun ak mey, bi Jiysis nimbip kesim dispiyn ak nep. Baybol buk ak nup nind aŋgiy tikyak rek, kumi tip ak tikjakak aŋgak.”

⁴Kun aŋgek, gunap niñjind aŋgip aŋgiy, Pol yip, Salas yip kind ak amniyak. Griyk biynimb Gor nup aŋgninyinqipay gunap; biyn yimb sek gunap kunep, Pol yip, Salas yip aŋgrik minim ak diyak.

⁵Deyak, Jiwda bi gok niñey miluk yapek, bi timey yikop mindeyak gunap dey, kiyk pen am biynimb kunjaynep dand apey, kilpul yomb aŋgyak. Pen Pol yip, Salas yip kuyip piyow niñiy, biynimb guniy kuyip ñon, pikyaŋ aŋgiy, am Jeson korip ak piñiy kus kus giy, piyow mer niñyak. ⁶Piyow mer niñiy, Jeson nup diy, biynimb Jiysis nup gosimb niñyak gunap sek diy, dand gapman biyomb mindeyak ak amiy, kor guyak. Kor giy aŋgyak, “Bi miñmon okok maŋgiysek taŋgiy minim aŋgniyaknij, kilpul yomb apay gok, miñiy ap mindpay miñmon chin biy. ⁷Kiyk gapman biyomb chinup Siysa nup kirgiy, Biyomb kiyk Jiysis nup nep dipay. Pen bi Jeson biy, bi kun gok kuyip dam korip nuk ak ayip ak mey, nup dand aswun aŋgyak.” ⁸Kun aŋgeyak, biynimb kuŋay ap mindeyak gok sek, gapman biyomb gok sek niñiy, gos kuŋay niñyak. ⁹Gos kuŋay niñiy, Jeson nup maniy gunap diy, biynimb nup sek dand wiyak gok maniy gunap diy aŋgyak, “Kisen minim kun ak tip aŋgneninggambim, maniy nimbip kun biy pisnep diniŋgambun aŋgyak.” Kun aŋgiy, kuyip aŋg mis yokyak.

Miñmon Beriya Minderik

¹⁰Kisyim owaknij, mam Tesalonayka nimb gok, Pol yip, Salas yip kuyip aŋgyokey, miñmon Beriya amnirik. Amiy, Jiwda nan-gep korip miñgan ak amiy, biynimb gok kuyip minim aŋgnirik. ¹¹Jiwda biynimb kun gok, Jiwda biynimb Tesalonayka mindeyak gok rek mer; kiyk mindrep guyak ak mey; minim kuyipmiñay ak niñey tep gaknij, niñind apiyr akaŋ aŋgiy, Baybol buk ak minek minek riytiym gi niñiy mey, ¹²⁻¹³biynimb kuŋaynep, Jiysis nup gosimb niñyak. Griyk biyn yimb mindek gok kunep, kuŋaynep Jiysis nup gosimb niñyak.

Pen Pol am Beriya biynimb kuyip, Gor minim ak aŋgnisap aŋgey, Jiwda biynimb Jiw ap Tesalonayka mindyinqipay gok miluk yapek, apiy Beriya biynimb kuyip nembnemb gey, kal jiwninq geyak. ¹⁴Kun ak niñiy, biynimb Jiysis nup gosimb niñyak gok, Timotiy yip, Salas

yip kuyipmiñjay miñmon Beriya kun ak kirgyi, Pol nup dam miñmon nambiyis gol okok yokyak.¹⁵ Pen bi gunap Pol nup dam miñmon Atens yoki, andkind amniyaknij, Pol kuyip angak, “Timotiy yip, Salas yip kuyip aŋgyokem, kasek winimiyr aŋgak.”¹⁶ Nuk kun aŋgiy, kuyipmiñjay miñmon Atens kun ak kond mindying niŋjak; biynimb kun gok, gor yesek kiyk aŋgnijŋipay gok, kuŋay yimb nep mindek. Niŋek, simbwur nup ak timey yimb gek,¹⁷ lotiw ŋin gok Jiwda nan-gep korip ak amiy, bi Jiwda nimb gunap, bi yikop Gor nup aŋgnijŋipay gunap yip minim aŋ amiy apiy giyŋipay. Pen ŋin yikop gunap kunep, ap biynimb nan-giyŋipay tip ak nan-giy, kiy yip minim aŋ amiy apiy gi mindiyŋipay.

¹⁸ Miñmon kun okok, biynimb gos ar keykey niŋyak gok, yimb keykey aŋgiy, gunap Epkiwriyan biynimb aŋgyak, gunap Stoyik biynimb aŋgyak. Minek bap, Pol biynimb kun gok yip minim aŋ amiy apiy giy, Jiysis kumi tikjakak minim ak aŋgek, bi tiysa kiyk gok sek niŋiy; gunap aŋgyak, “Bi minim monmon aŋgip biy, minim kun ak yerip asap?” Pen gunap aŋgyak, “Biynimb par okok aŋgnijbay tap gok asap aŋgyak.”

¹⁹⁻²⁰ Pen Pol nup dand kanjsol kay mindeyak ak amiy aŋgyak, “Nand minim kisenimb, biynimb okok kuyip apan ak, miñiy chinup aŋgey, minim kiñij kun ak niŋrep gun aŋgyak.”²¹ Pen biynimb miñmon Atens nimb gok sek, biynimb okok nimb ap Atens mindeyak gok sek minim kisenimb gunap niŋiy, aŋ mindonjun aŋgiy gos anep niŋyijŋipay.²² Pen Pol kanjsol mindeyak namb ak tikjakiy aŋgak, “Nimb Atens biynimb. Yand nimbip niŋbiyn. Nimb kilis yimb giy, tap gunap aŋgnijun aŋgiy, gos ak niŋbim.²³ Yand akniy taŋgiy niŋbiyn; nimb kamb bind keykey giy, tap keykey aŋgnijbim rek, yimb ak ar kun ak tikpik. Kamb bind bap gaypik ak, yimb ak tikiy apik, ‘Bi ma niŋbun ak: kamb bind nup biy apik.’ Minim ma niŋbun aŋgiy tikpik kun ak, nimbip miñiy kiñij ak aŋgnij gispbyn.

²⁴ “Gor mankumb biy gay, tap okok maŋgiysek gay gak ak, nuk biyomb yimb. Semb biyor sek, man biy sek kond mindip. Biynimb gok korip akaŋ, tap gunap gayey, nuk ap tap gayningambay namb kun okok mindonimuj rek ma ayip.²⁵ Nuk chinup gay, aňiŋ band ak yokek, aňiŋ aying mindpun. Tap chin okok maŋgiysek, nuk nep gayak. Nuk Bi kalrimay kun ak, chin tap tep bap giy, nup ŋinjun rek ma ayip.²⁶ Nuk Andam nup nep gayek, Andam nuk pen tik dand amiy apiy gek mey, biynimb keykey okok maŋgiysek mindpun. Gor nuk nep gek mey, biynimb gunap miñmon bap mindiy, mind dand amiy, kisen nuk key aŋgak ŋin ak apek, biynimb okok nimb gunap ap tip kun ak dipay.

²⁷ “Gor gek, ŋin gunap kosyam mindpun ak, yip gosimb niŋyaŋ aŋgiy gip. Nup gosimb niŋnij, nuk par okok ma mindip; chin yip mindip.

²⁸ ŋin ar nuk ak mey, chin mindpun. Pen bi minim kil tikep nimb key gunap, Gor nup Bapiy chin aŋgyak ak, niŋind aŋgyak.²⁹ Pen biynimb gok yenen gol, kamb, tap gok diy, gos kiyk key niŋiy, tap gunap gay

aŋgnijəbay. ³⁰ Wosrey Gor minim nup ak ma ninjyinqipay rek, kuyip minim gunap kuŋay ma aŋgak. Pen miňniy biynimb miňmon okok maŋgiysek kuyip aŋgip, ‘Tap gunap aŋgnijbim ak kirgiy, tap yerip yerip timey gipim ak kirgiy, yip nep gosimb niŋnimimb aŋgip.’ ³¹ Aŋgip kun ak niŋrep yimb ginjun. Kisen nuk key niŋimb ŋin bap apek, binuk yipund giy nep gip ak yokek apiy, biynimb maŋgiysek kor giy, bilokninqamb. Chin niŋbun: binuk chinup kor yomb giningamb kun ak, Gor gek kumiy tip ak tikjakak aŋgak.”

³² Pol minim kun ak kun giy aŋgek, biynimb mindeyak gok niŋyinq, gunap sik aŋgyak; gunap aŋgyak, “Niŋ gunap minim kun ak tip aŋgenimin, chin niŋjun aŋgyak.” ³³ Kun aŋgyaknij, Pol kuyip kiriŋ amnak.

³⁴ Pen miňmon Atens kun ak, biyn bi gunap, minim nup ak kindik giy, Jiysis nup gosimb niŋyak. Biyn bi kun gok mey, bi bap yimb nup ak Dayoniysiñas. Nuk biyomb kanjsol kiyk kun ak nimbi bap. Biyn bap yimb nuk Damariys. Pen biynimb bi yikop gunap sek Jiysis nup gosimb niŋyak.

Pol Am Miňmon Koriyn Mindek

18 ¹ Pol miňmon Atens kun ak kirgiy, miňmon Koriyn amiy niŋak; ²⁻³ bi Jiwda ber, miňmon Pontas nimb bap ap minderik. Biynuk yimb ak Priysiyla; nuŋgumi yimb ak, Akiwiyla. Biber kun ak, kiyk am mindyinqipiyr; miňmon Yitaliy, Rom maŋ okok. Kiyk kun giy am mindyinqipiyr ak pen, ŋin kun ak biyomb Kilodiyas, Jiwda gunap miňmon Rom biy ma mindeninqiy aŋgek mey, ap miňmon Atens kun ak minderik. Biber kun ak, kiyk ser korip gayingipiyr. Pen Pol kunep, wong kun ak rek giyinqip ak mey, am kiy yip mindiy, ser gok gayingipay.

⁴ Pol nuk pen, Jiwda biynimb, Griyk biynimb maŋgiysek niŋyaŋ aŋgiy, Jiwda lotiw ŋin ak waknij, nan-gep korip ak amiy, kiy yip minim aŋg amiy apiy giyinqip.

⁵ Kun gi dand amiy, kisen Salas yip, Timotiy yip miňmon Masedoniya kirgiy aperik, ser giyinqip wong ak kirgiy, minek minek Jiwda biynimb gok kuyip minim aŋgnirangyng aŋgyinqip, “Bi Kiyŋ yomb key yimb per kond mindyinqipun ak mey, Jiysis nep aŋgyinqip.”

⁶ Kun aŋgek, minim nup ak ma niŋiy, nup aŋgiweyak; Gor nup yenen kirpay aŋgiy, chech nuk ak pipal pikyinq, kuyip aŋgak, “Yand nimbip Gor minim ak aŋgñen ma niŋbim ak, tap nimbik key. Miňiy nimbip Jiwda biynimb kirgiy, biynimb Jiwda mer gok kuyip aŋgniringayn aŋgak.” ⁷ Kun aŋgiy, kuyip kirgiy, bi Jiwda mer bap korip ak amnak. Bi kun ak yimb nuk Taytas Jastas. Nuk Gor nup aŋgnirangyng aŋgyinqip. Korip nuk ak mindek; Jiwda nan-gep korip gol siŋak.

⁸ Pen Kriy়pas, bi Jiwda nan-gep korip kond mindyinqip ak; biynimb nuk yip mindeyak gok yip, Pol Jiysis minim aŋgak ak, niŋind aŋgip

angiy, Jiysis nup gosimb niijiy ñiñg pikyak. Koriyn biynimb gunap kunep, Pol minim aŋgak ak niijiy, Jiysis nup gosimb niijiy, ñiñg pikyak.

⁹Minék bap, Pol day niňjak; Biyomb ak nup aŋgak, “Yand nand yip nep mindpiyn ak mey, ma piriknimin; minim yip ak biynimb gok kuyip monmon aŋgniminim. ¹⁰Miňmon yomb biy, biynimb yand kuŋay yimb nep mindpay; biynimb gunap nip timey giniŋgiy rek ma ayip aŋgak.” ¹¹Kun aŋgek, Pol miňmon okok ma amnak; miňmon kun anep mindiy, simiy nokom, takin onep kaŋgol ak, Gor minim ak aŋgñi mindiŋgip.

¹²Pen Rom biynimb gok, biyomb Galiyow nup aŋgey, ap Akaya propens kond mindek ñin ak; Jiwda biynimb gok, Pol nup niŋey miluk yapek, nup dand kor amiy aŋgyak, ¹³“Bi biy biynimb gok kuyip Gor minim aŋgnispayıy aŋgiy, Rom biynimb mer apay minim gok nep kuyip aŋgip aŋgyak.” ¹⁴Kun aŋgeyak, Pol minim kun ak pen aŋgiy angakniŋ, biyomb Galiyow tikjakiy kuyip aŋgak, “Nimb Jiwda biynimb. Bi biy tap timey bap gombikop, minim nimb kor gipim ak niŋbinip. ¹⁵Pen nimb yikop apim, ‘Bi biy yesek aŋgiy aŋgip, ‘Bi Kiyŋ yomb key yimb per kond mindpun ak mey, Jiysis nep aŋgiy,’ nasind sikop minim mer apay ak gunap aŋgiy gip apim’ ak, yand ma niŋniŋgayn. Ak minim yand mer. Minim kun ak nimbik key aŋgniminib aŋgak.” ¹⁶Kun aŋgiy, kuyip ang mis yokakniŋ, ¹⁷kiyk mis amying, bi Jiwda nan-gep korip kond mindep, Sosteniys nup kur diy pikyak. Nup kun giyak ak pen; biyomb Galiyow niijiy, minim bap ma aŋgak.

Pol Tip Ak Andkind Antiyok Siyriya Amniyn Aŋgiy Amnak

¹⁸Pen Pol miňmon Koriyn tapin mindiy, mam ay gok kuyip aŋgak, “Nimbkaw mindem aŋgiy,” Akiwiyla ber yip miňmon Siyriya amnun aŋgiy, siyip diy saŋdiyak. Am am miňmon Senkriya apay ak amjakiy, Pol yand Gor nup chinggiy nep mindenningayn aŋgiy minim aŋgaying, jun kas nuk ak tikak.

¹⁹⁻²²Pen kiyk am am miňmon Yipiyses amjakiy, Pol nuk Jiwda nan-gep korip miŋgan ak amiy, Jiwda biynimb gok yip, minim aŋg amiy apiy gak. Kun gek, nup aŋgyak, “Ñin gunap sek, chin yip biy mindenimin aŋgyak.” Kun aŋgyak ak pen, minim kuyip ak ma diy aŋgak, “Nimb kaw mindem. Gor yip yaw aŋgeningamb; kisen andkind winiŋgayn aŋgak.” Kun aŋgiy, Akiwiyla ber kuyip, biynimb kun gok yip aŋgay, nuk siyip diy, am am miňmon Siysariya amjakiy, biynimb Jiysis nup gosimb niijyak gok kuyip, nimb mindpim aŋgiy, tip ak siyip diy, miňmon Antiyok amnak.

²³Amiy, tapin yep ñin kaw bap mindiy kuyip kirgiy, nuk am Galesiya propens okok sek, Priysiya propens okok sek giraŋgying; biynimb Jiysis nup nind gosimb niijyak gok kuyip, aŋgñirep gek, niŋrep giyak.

Binak Apolas Gak Minim Ak

²⁴⁻²⁵Pen bi Jiwda miňmon Aleksandriya nimb bap, ap Yipiyses mindek. Yimb nuk ak Apolas. Nuk bi minim aŋgrep yimb giy; Baybol buk day

nind tikyak ak niŋrep yimb giy gak ak mey; Jiysis minim ak biynimb okok kuyip yipund giy nep aŋgak. Minim aŋgak kun ak, Jon bi ŋinj piknemb niŋjak rek nep niŋiy aŋgak. Pen nuk Jiysis minim gunap sek niŋrep ma gak. ²⁶ Nin kun ak tikiy nuk ma pirikiy, Jiwda nan-gep korip ak amiy, Jiysis minim ak monmon yimb aŋgñak. Aŋgñek, Akiwiyla ber niŋiy, nup dand korip kiyk ak amiy, Jiysis minim ma niŋjak won gunap, aŋgñirep yimb girik.

²⁷⁻²⁸ Kisen nuk Akaya propens amniŋ gek, Yipiyses biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok, tep yimb am kuyip aŋgniningamb aŋgyak, Akaya biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok kuyip minj bap tikiy aŋgyak, “Bi Gor woŋg gip Apolas amjakek, nup dinimimb aŋgyak.” Kun aŋgey mey, Apolas amjakiy, minj ak yomek, Akaya biynimb Gor kuyip simb niŋiy gos tep ŋek, Jiysis nup gosimb niŋyak gok manŋiysek, Apolas nup diyak. Deyak, nuk pen tip kuyip ak diy, Jiwda biynimb gok kuyip minek minek, Baybol buk minim ar ak aŋgrep giyŋg aŋgak, “Bi Kiyŋ yomb key yimb aŋgyak, kond mindpim ak mey, Jiysis nep aŋgak.” Kun giy aŋgrep gek, nup minim bap pen aŋgniringiy rek ma ayak. Kun gek, biynimb gok Jiysis nup gosimb niŋiy, mindrep yimb giyak.

Pol Yipiyses Taŋgiy Minim Aŋgak

19 ¹ Apolas miňmon Koriyn mindakniŋ, Pol miňmon dum bap paŋind amiy, miňmon Yipiyses amjakiy, biynimb Jiysis nup minim niŋun aŋgyak gunap mindeyak. ² Kuyip niŋiy aŋgak, “Nimb Jiysis nup gosimb niŋbik ŋin ak, Gor Kawnan kunep dipik?”

Aŋgek aŋgyak, “Mer. Gor Kawnan mindip aŋgiy chin ma niŋbun aŋgyak.”

³ Aŋgeyak, Pol kuyip aŋgak, “Pen nimb yenen ŋinj pik pik?”

Aŋgek aŋgyak, “Chin Jon aŋgyiŋgip minim ak diy, ŋinj piknuk aŋgyak.”

⁴ Kun aŋgeyak aŋgak, “Jon biynimb gok aŋgek ŋinj pikyingipay ak; tap siy tap timey gipun ak, yenen kun gipun aŋgiy niŋey mey, kuyip ŋinj pikniyiŋgip. Pen kuyip aŋgyingip, ‘Biyomb kisen winiŋgamb ak apek, nup gosimb niňnimimb aŋgyingip.’ Bi kisen winiŋgamb aŋgak kun ak, Jiysis nep aŋgak.”

⁵ Pol kun aŋgek, Jiysis biynimb nuk yimb mindenjun aŋgiy, tip ak ŋinj pikyak. ⁶ Pol kuyip diniŋek, Gor Kawnan nuk ak kuyip yokek, minim yimb keykey aŋgiy, day Gor minim tep ak aŋgñiyak. ⁷ Bi anep wimiŋgan ak rek kun giyak.

⁸ Pol takin omiŋal nokom, biynimb Jiwda nan-gep korip wiyak gok yip, Gor biynimb diy kond mindenŋgamb minim ak aŋg amiy apiy gi mindyiŋgip. ⁹ Pen biynimb gunap, minim tep ak ma yimb diy, biynimb mindeyak namb ak aŋgyak, “Kinjeŋ tep amemb apay minim kun ak

minim rek ma ayip aŋgyak.” Kun aŋgeyak, Pol biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok kuyip nep dand Tayrenas sikul korip yomb ak amiy, kuyip minim aŋgñi mindyinŋip. ¹⁰Kun giy aŋgñi mindek, simiy omijal yinek mey, Jiwda biynimb gok diy, Griyk biynimb gok diy, miňmon yomb Esiya mindeyak rek maŋgiysek, Jiysis nup minim ak, kun kun giy apay aŋgiy niŋyak.

Siypa Ŋinuk Nup Giyak Minim Ak

¹¹Gor, Pol yip mindaknij, nuk tap mageprek key yimb gunap giyinŋip. ¹²Biynimb gok tap gek, Pol aŋgsiyip chech band nup gok dam, mumbwak ar kiyk gok ay, jak amyiŋcipay. Kichekiy tap gok ambaŋ aŋgiŋip gok kunep mis amyiŋcipay.

¹³Jiwda bi kunj tap gok giyinŋ, kichekiy tap gok aŋgyokpun aŋgiy giranŋyinŋipay gok, Pol gak rek niŋiy chin kunep gun aŋgiy, kichekiy gok kuyip aŋgyak, “Jiysis Biyomb Pol per aŋgninjimb ak mindip rek, mis amnoŋ aŋgyak.” ¹⁴⁻¹⁶Pen bi Gor nup simboŋgep yomb Siypa, Ŋinuk onep ar ak mindeyak. Kiyk kunep kichekiy tap gok aŋgyokun aŋgiy aŋgeyak, kichekiy biynimb ambaŋ ayak gok pen aŋgyak, “Jiysis yip, Pol yip kuyip niŋbun ak pen, nimb bi an?” Kun aŋgiy, bi kun gok kuyip talakiy, tapin nep pikiy, chech kuyip gok tungralikyokey, daynep mindiy, korip kun ak kirgiy pirik amniyak.

¹⁷Pen minim kun ak, Jiwda biynimb, Griyk biynimb, miňmon Yipiyses mindeyak gok maŋgiysek niŋiy pirikiy, Jiysis yimb nup ak tapin nep dand aranyak. ¹⁸Jiysis biynimb nuk mindeyak gok, gunap ap nan-giy, kunj tap yerip timey giyak gok, miseŋ aŋgyak. ¹⁹Kunj tap gok giy, buk tik aŋgiŋipay gok, biynimb niŋmindyaknij, mon pik daŋgiyey yinak. Buk tap kun gok, maniy tawep namb ak ŋin paŋgey, piyptiy tawsin (50,000) rek amnak. ²⁰Pen miňmon Yipiyses kun geyak, Biyomb minim nuk ak yomb yimb gak.

Yipiyses Biynimb Kilpul Aŋgyak

²¹Pen kun giy, kisen Gor Kawnan ak Pol nup gos ŋeŋ aŋgak, “Yand Masedoniya amiy, Akaya amiy, Jerusalem amniŋgayn. Amiy, miňmon Rom kunep amniŋgayn aŋgak.” ²²Kun aŋgiy, bi nup kond minderik, Timotiy yip, Yirastas yip kuyip aŋgyokek, miňmon Masedoniya amerik; nuk miňmon Yipiyses takiy ŋin kaw bap mindek.

²³Ŋin namb kun ak, Yipiyses biynimb yikop gunap, Jiysis nep mey; Gor yip jimniy mindep kinjeŋram ak mindip aŋgeyak, kiy yip penpen giniŋ rek giyak. ²⁴Bi bap, yimb nuk Demetriyas ak, bi gunap yip, tap gol rek ak diy, tap yesek aŋgninjyinŋipay korip achimb kilrimey gunap gayey, biynimb gunap ap taw dam ay, biy়n yomb chin Atemis nup aŋgninjep korip ak aŋgiy, aŋgninjyinŋipay. Bi kun gok wong kun ak giy, maniy

yomb yimb diyingipay rek,²⁵ Demetriyas nuk bi nup wong guyak gok sek, bi wong kiyk giyingipay kun ak rek guyak gok sek anjek, ap nan-geyak anjek, “Nimb niqbim; chin wong nokom kun biy giy mey, maniy yomb yimb dipun.²⁶ Pen Pol apiy, biynimb gok kuyip yesek anjgiy anjip, ‘Nin mangiy diy tap gipay gok, tap anjgnijep mer anjip.’ Kun angamb, Yipiyses biynimb gok diy, Esiya propens biynimb okok diy mangiysek nijsipay.²⁷ Pol minim nuk ak anjek, tap gon tawyingipay ak, miñiy ma tawpay. Pen ar kun anep ma aspiyn; biyn yomb chin Atemis nup anjgnijebun ak kirgiy, korip yomb nup anjgnijebay ak kirgiy gispay anjgiy aspiyn. Biynimb akniy nep nup ma kirpay, biynimb okok kunep nup kirginiŋ gispay anjek.”

²⁸⁻²⁹ Demetriyas kun anjek, bi kun gok niqiy, biyn yomb chin anjgnijebun ak nep anjgiy, meng miñgan dand araniy aŋ amiay apiy guyaknij, biynimb dawin yomb kun animb kuŋaynep apiy, Pol binup omijal ak kuyip, lipiŋ dand minim anjep tip ak amniyak. Binuk omijal kun ak, nuk yip Masedoniya nimb ap minderik. Yimb kiymijay ak, Gayas yip, Ariystakas yip.³⁰ Pol pen, biynimb ap nan-giy, minim anjgeyak namb ak amniy anjek, bi Jiysis nup gosimb niqiyak gok nup mer angyak.³¹ Gapman biyomb gunap, Pol nup bungiy kiyk ak mey, nup minim yokiy angyak, “Biynimb ap nan-giy, minim aspay namb ak ma amnimin angyak.”

³² Pen biynimb kuŋaynep ap nan-giy, minim yomb anjgiy, minim keykey yimb nep angyak. Kiyk minim kiñiq niqiy aspun ak anjgiy ma niqiyak; monmon nep angyak.

³³ Bi Jiwda gunap, bi chin Aleksanda, kuyip angrep giniŋgamb anjgiy, nup biynimb namb ak yokeyak, nuk kuyip ñin tung milich giy, minim anjgnij gaknij,³⁴ kiyk niqiyak; nuk Jiwda nimb ak mey, meng miñgan dand araniy anjek, “Atemis nep mey, biyn yomb chin anjgiy,” tapin nep aŋ mindeyak.

³⁵ Kun giy aŋ mindey mindey; bi ñiwkil tikep yomb kiyk ak tikjakiy kuyip anjek, “Kapkap mindem anjek.” Kun anjek, kapkap mindyaknij anjek, “Yipiyses biynimb. Miñmon chin biy, biyn yomb Atemis kamb nuk gap rek, semb biyoŋ nimb jiw owak ak diy, korip gayrep giy anjgnijebun ak; an ma ninjimb anjgiy, kilpul yomb ak aspim?³⁶ Minim kun ak, biynimb mangiysek niqebay nen: kirgim.

³⁷ “Pen bi dand opim omijal biy, biyn yomb Atemis nup anjgnijebun ak, nup ma anjgiwiy, korip nup anjgnijebun tap gunap siy ma dipiyr ak pen; kuyip dand opim.³⁸ Kun ak Demetriyas akaj, binuk gunap minim mindek kor giniŋ, biyomb gok mindpay ak mey, kor giniŋgiy.³⁹ Pen minim miker gunap mindonimuŋ, ap nan-gipun ñin ak nep anjgnimimb.⁴⁰ Chin miñiy ap nan-giy kilpul aspun ak, minim kiñiq bap mindek ma aspun. Gapman biyomb yimb bap, yeneng ap nan-giy minim aspim anjek,

pen minim bap aŋgjun rek ma ayip aŋgak.”⁴¹ Nuk kun aŋgiy, kuyip aŋgyokek, keykey amniyak.

Pol Miñmon Masedoniya Amiy, Miñmon Griyk Amnak

20 ¹Pen biynimb gok minim yomb aŋg mindiy keykey amniyaknij, Pol biynimb Jiysis nup gosimb ninjak gok kuyip suk aŋgek apeyak; Gor minim gunap aŋñirep yimb giy, kuyip kirgiy, nuk miñmon Masedoniya amnak. ²Amiy, kun okok taŋgyiŋg, biynimb Jiysis nup gosimb ninjak gok kuyip, Jiysis minim ak aŋgní dam dam, miñmon Griyk amjakak. ³Amjakiy, takin omiljal nokom kun ak mindiy, kisen siyip diy, Siyriya amniy aŋgak ak pen; nuk minim bap njak; Jiwda kay nup pik ayning geyak. Minim kun ak ninjy, lum ar nep andkind Masedoniya amniy aŋgiy njak.

⁴⁻⁵Pen Pol binuk yip tanjeyak gok mey Timotiy; Piras ñinuk Sopata miñmon Beriya nimb; Ariystakas yip, Sekundas yip Tesalonayka nimb; Gayas Debiy nimb; Tikiykas yip, Tropiymas yip Esiya nimb. Bi kun gok, Pol yip ap ap miñmon Piyliypay apiy, kiyk nind miñmon Trowas amiy, chinup kond mindeyak. ⁶Jiwda ñin yomb biret yiys sek ma ñimbun ñin ak mindon pandikaknij, kisen siyip diy, ñin onep mamind ak namb kiniy, miñmon Trowas amjaknuk. Amiy, wiyk nokom bap kun okok mindonuk.

Yiwraya Nup Gek Tip Tikjakak

⁷⁻⁸Wiyk mindonuk kun ak, Sarirey dunjep won ak, biret wayn ñiŋning am korip ar biyon nan-giy, Pol toy amnięgayn aŋgiy, minim aŋgaknij, niŋmindonuk. Kun giy niŋmindon mindon, kisyim apek, lam daŋgiy ay niŋmindonuk. ⁹Pen bi paranj bap, wiyndiw ar ak bisgiy, Pol minim aŋgaknij, niŋmindek. Yimb nuk ak Yiwtyikas. Nuk kun giy niŋmind mind, wisin kalrimey yimb apek, wisin juk juk gi gi, biyoŋ nimb gindam man biyaj pikek, am biyaj diy niriyak: pisnep kumiy mindek. ¹⁰Pol nuk pen biyaj amiy, nup namb namb diy aŋgak, “Gos kuŋay ma niŋnimimb; nuk kim mindip aŋgak.” ¹¹Kun aŋgiy, tip biyoŋ amiy, biret gunap tipaŋ jimniy ñimbiy, Pol tip ak minim aŋg mindek mindek, miñmon yapıy, pumb owaknij amnak. ¹²Pen bi paranj apyap pikak anup, dand korip amiy, miñmiñ yimb giyak.

Pol Trowas Kirgiy Miletas Amnak

¹³Pol chinup aŋgak, “Nimb siyip diy miñmon Asos amenimimb; yand man ar apiy, siyip diningayn miñmon kun ak aŋgak.” ¹⁴Kun aŋgek, chin siyip diy am Asos amiy, Pol nup kun ak diy, miñmon Mitiliyniy amninuk. ¹⁵⁻¹⁶Minek Mitiliyniy kirgiy, miñmon Chiyos maŋ ak amjaknuk. Minek ak, miñmon Samos amjakiy, Pol nuk gos bap njak: Yipiyses amiy, sayn nep girangiy, Pendiykos ñin ak, Jerusalem ma ninjun rek ayek mey, Yipiyses silgiy, Miletas amninuk.

Pol Yipiyses Biynimb Kuyip Aŋgak Pisnep Amjipiyn Aŋgak

¹⁷Miletas amiy, Pol minim yokek Yipiyses amek, Jiysis biynimb nuk gok kuyip kond mindeyak bi gok kuyip aŋgak, “Mindpiyn biy winiŋgiy aŋgak.”

¹⁸Kun angek, apeyak aŋgak, “Nind propens nimbip biy mawep ŋin ak apiy, nimb yip mindiy, mind dand amiy, yerip yerip giyŋgipiyn ak niŋbim. ¹⁹Yimb yand ma dand araninik; Krays nup wong ak giňnikniň, Jiwda biynimb yip timey giniŋ geyak, yip simb gek, siy aŋgyiŋ, minim aŋgňinik. ²⁰Pen yand korip nimbip okok akaŋ, nan-gipim tip okok amiy, minim tep nup bap weygiy ma aŋgňinik; mangiyeck nep aŋgňinik.

²¹Nimbip Jiwda biynimb gok diy, Jiwda biynimb mer gok diy, aŋgrep giy aŋgnik, ‘Tap timey gipim ak kirgiy, Gor aŋgip minim ak diy, Jiysis nup gosimb niŋnimimb aŋgnik.’

²²“Pen miňiy niŋim! Gor Kawnan ak, yip miň rek ay, dand Jerusalem amjap ak; yip yerip rek giningamb ak ma niŋbiy. ²³Pen yand niŋbiy: miňmon gok miňmon gok amjaken; Gor Kawnan ak yip aŋgip, “Nand Jerusalem amey, nip kalambis ayey, kosyam yimb mindenŋgamban aŋgip.” ²⁴Pen ak minim ma mindip. Yand keynep mindrep giy aŋgij gos ak ma niŋbiy. Yip pikningambay aŋgij, ma pirikpiyn. Biyomb Jiysis, wong yip aŋgak ak nep gosimb niŋbiy ak mey, Gor chinup simb niŋiy dip minim tep ak, aŋgyiŋ nep mindenŋgayn.

²⁵“Pen niŋim. Nimb biynimb akay akay, Gor biynimb diy kond mindenŋgamb angen niŋbim gok, yip tip ak ma niŋniŋgambim. ²⁶Miňiy amniŋ mey, nimbip miseŋ aspiyn. Biynimb Gor minim ma niŋiy yiur yomb dinengambay gok; tap kiyk key. Yand yip mer. ²⁷Yand Gor minim bap ma aŋgňimbiy mer; mangiyeck yimb nimbip aŋgňimbiy. ²⁸Nimb key niŋrep giy, biynimb Gor Kawnan angek kond mindpim gok kuyip, niŋrep giy ginimimb. Bi kanj siypsiyp mokep gok, kanj kiyk gok kond mindrep gipay rek, nimb biynimb Jiysis nup gosimb niŋbay gok kuyip, kond mindrep ginimimb. Gor chinup simb niŋiy, Ņinuk nup yokek ap chinup aŋgij kumak ak, sakiy ma ginimimb. Niŋmindiy, biynimb nup ker mindpay gok kuyip kond mindenimimb. ²⁹Yand niŋbiy. Yand amen, kayn sakiy gok apiy, kanj siypsiyp nimb mokpim gok gunap siw niŋniŋgambay. ³⁰Biynimb gunap pen tikjakiy, minim yesek yesek aŋgij, biynimb Jiysis nup gosimb niŋbay gunap kuyip, lipiŋ dand kind kiyk okok amniŋgambay. ³¹Pen yand simiy omiŋal nokom, miňmon nimbip Yipiyses mindiy, pumbnamb kisyimken, simb gakniň, siy aŋgyiŋ nimbip mangiyeck aŋgňirep ginik. Minim aŋgňinik kun ak sakiy ma ginimimb; niŋying nep mindenimimb.

³²“Yand nimbip Gor ŋin ar ak ay amjipiyn. Nuk nimb yip mindenŋgamb. Minim tep nup ak niŋnep mindiy mey; biynimb sun-tep nuk gunap yip mindrep giniŋgambim.

³³ “Nimb yip mindenik ñin ak, biynimb gunap, chech maniy tap kuyip gok asimb ma aŋgnik. ³⁴ Ñin maŋgiy yand ak keynep wong giy, bi yip taŋgyingipun gok yip, tap ñimbyingipun. ³⁵ Pen gipiyn kun ak rek nimb kunep giy, biynimb simbgeprek gok kuyip direp ginimimb. Biyomb chin Jiysis, minim aŋgak ak niŋbim. Nuk aŋgak, ‘Bi gunap nimbip tap ñeniŋgambay, nimbip tep giniŋgamb ak pen; nimb biynimb gunap kuyip tap ñiniŋgambim ak, nimbip tep yimb giniŋgamb aŋgak.’ ”

³⁶ Pol minim kun ak aŋgjifiy, biyomb Yipiyses nimb kun gok yip kongim yimi, Gor nup aŋgniŋyak. ³⁷⁻³⁸ Pen Pol bi kun gok kuyip, kisen jomluk yip ak ma niŋniŋgambim aŋgek, nup am kaykol giy, siy aŋgiy, kuyip simb gaknij, nup namb ay dam siyip miŋgan ak yokyak.

Pol Siyip Diy Jerusalem Amniŋ Saŋdak

21

¹ Pen chin Yipiyses biynimb kuyip, nimb mindem aŋgiy saŋdinuk.

Yingen ak aprep gek, yipund giy nep am am, Kos amninuk. Pen minek Kos kirgiy, Rowdes amiy, Patara amninuk. ² Amiy niŋnuk; siyip bap Piniysiya amniŋ gek mey, chin siyip kun ak diy saŋdinuk. ³ Am am, Saypras ñin aŋind kind okok ken mindaknij, niŋyŋ am am, Siyriya niŋnuk. Tap kakaw gok, Siyriya yisik yokniŋ mey, am sua ginuk Taya. ⁴ Taya sua giy, am biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok kuyip piyow niŋiy, kiy yip wiyk nokom bap mindonuk. Pen Gor Kawnan ak biynimb kun gok kuyip gos ñek, Pol nup aŋgyak, “Jerusalem amniŋ gispan ak ma amnimin aŋgyak.” ⁵ Pen siyip ak tap kakaw yisik yokdey, amjipun aŋgon, biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak kun gok, biy ñapan kiyk gok maŋgiysek, chinup dam ñiŋ gol ak yokey, kiy yip kongim yimi, Gor nup aŋgniŋnuk. Pen chin penpen ñin piksakiy, ⁶ am siyip ak dinuknij, kiyk andkind korip amniyak.

Aŋgabas Pol Nup Kun Kun Giniŋgambay Aŋgak

⁷ Pen chin siyip diy Taya kirgiy, am sua ginuk: Tolemeys. Sua giy, biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok kuyip aŋgnuk, “Nimb mindpim aŋgnuk.” Kun aŋgiy, ñin bap kiy yip kun ak mindonuk. ⁸ Minek ak kuyip kirgiy, am Siysariya amjakiy, Piyliyp korip ak amninuk. Nuk bi yipenjiliys bap. Nup mey, nind Jerusalem mindek, bi onep kaŋgol ak yip aŋgayeyak, keňmaŋgiy bilok ñiŋgipay. ⁹ Pen bi Piylipy kun ak, panuk onep tingawip ak Gor minim aŋgiyngipay. Pañ kun gok kiyk bi ma diyak. ¹⁰⁻¹¹ Chin Piylipy yip mindonuk ñin namb kun ak, bi Gor minim aŋgep Aŋgabas; miňmon Jiwdiya nimb ak apiy, Pol ler nup ak diy, ñin tomb nuk gok tiwniŋgrimbikiy aŋgak, “Gor Kawnan ak aŋgip, ‘Bi ler nop kun biy nup, Jerusalem amek, Jiwda biynimb nup tiwniŋgrimbikiy, dam Rom biyomb gok kuyip ñiniŋgambay aŋgip aŋgak.’ ” ¹² Kun aŋgek, chin maŋgiysek minim kun ak ninij, Pol nup aŋgnuk, “Jerusalem ma amnimin aŋgnuk.”

¹³ Aŋgonuk, nuk pen aŋgak, “Yip yenen simb niŋiy siy aŋgem, yip simb gisap. Yand Jerusalem amiy, Jiysis minim ak aŋningayn. Yip kalambis ayniŋgambay akaŋ, pik ayniŋgambay ak, ma piriksiyp. Monmon am aŋgniŋgayn aŋgak.”

¹⁴ Pen chin Pol nup kun giy aŋ mer niŋiy aŋgnuk, “Bapiy Gor key niŋimb rek giniŋgamb aŋgnuk.”

Jerusalem Biynimb Pol Nup Aŋgjiwyak

¹⁵⁻¹⁶ Pen chin kun giy Siysariya mindiy, Jerusalem amniŋ, tap chin gok moka giy, biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak miňmon kun okok nimb gunap pojind, Jerusalem amonuk; chinup dam Nason korip ak ayey kininuk. Bi Nason kun ak, miňmon Saypras nimb. Nuk Jiysis nup nind nep gosimb niŋjak. ¹⁷Biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok maŋgiysek, chinup niŋney tep gak.

¹⁸ Minek minim aŋgniŋ; biyomb Jiysis biynimb nuk gok kuyip kond mindiŋgip Jemis nup niŋniŋ amiy niŋnuk: nuk bi woŋ jimniy gep gunap yip, ap nan-giy mindeyak. ¹⁹Pen chin amjakiy, Pol kuyip, nimb mindpim aŋgak. Pol pen, Gor nup kond mindakniŋ, Jiwda biynimb mer miňmon okok taŋgiy, tap yerip yerip gak ak, biyomb kun gok kuyip kesim diňak. ²⁰Kiyk minim kun ak niŋiy, Gor nup tep aŋgiy, Pol nup aŋgyak, “Mam. Nand niŋban: Jiwda biynimb tawsin kuŋaynep, Jiysis nup gosimb niŋbay ak pen, kilis timey giy apay, ‘Chin Jiwda gok, Jiwda biynimb giyinŋipay ar ak nep ginjun apay.’ ²¹Kun gipay rek, Jiwda biynimb okok nimb gunap, Jerusalem biy apiy, niŋrep ma giy apay, ‘Pol nuk, Gor minim Mosis wosrey aŋgiy tikak ak kirgiy, chin Jiwda gipun gipun ar ak kirgiy, Jiwda biynimb miňmon paryomb okok mindpay gok kuyip aŋgip, ‘Ni nimb gok kumbak ma tiknimimb aŋgip’” apay.”

²²“Kiyk minim niŋrep ma giy, nip apay kun ak, chin yerginjun? Nand Jerusalem biy opan rek, biynimb kun gok nip niŋiy, minim yomb aŋgniŋgambay. ²³⁻²⁴Kun ak bi chin omiŋal omiŋal, chin Jiwda gipun miň ar ak kindik giy, Gor nup minim bap niŋind yimb aspun aŋgyak ak mey, Gor nup tap pik daŋgiy simboŋŋ ŋiŋiŋ gispay rek; nand am ŋin onep ar ak kiy yip ŋiŋ pik tep giy, tap Gor nup simboŋŋ ŋiŋiŋgambay gok taw ŋenimin simboŋŋ ŋiy mey, jun kas kiyk ak tikniŋgambay. Kun geniŋgamban mey, biynimb maŋgiysek nip minim aŋgyak kun ak, yesek nep aŋgyak ak niŋningambay. Nand Jiwda nimb ak mey, chin Jiwda gipun rek nep gipan aŋgniŋgambay. ²⁵Pen biynimb Jiwda mer Jiysis nup gosimb niŋbay gok kuyip, minj tikuŋkiy aŋgnuk:

‘Jiwda kay gipay gipay rek gun aŋgiy, kosyam giniŋgambim. Kun ak tap gunap nep ginimimb. Biynimb gunap tap yesek okok simboŋgying, kimin kanj pikeniŋgiy, nimb ma ŋiŋnimimb. Kimin kanj tap gok likaň sek ma ŋiŋnimimb. Kun ak kimin, kanj tap gok kuŋjam tungwikey kumek,

likañ sek mindenigamb rek ma ñiñnimimb. Biyn siy bi siy ma ginimimb aŋgyi,’ minj tiknuk aŋgyak.”

²⁶Kun aŋgeyak, Pol minim kuyip ak diy; minek, bi omijał omijał tap simbong ñiniŋguyak kun gok yip, ñiŋg pik tep guy; Gor aŋgnijep korip ak amniyak. Amiy, Pol bi mindeyak gok kuyip aŋgak, “Chin ñin onep kangol ak mindiy, ñin ar ak, Gor nup tap ñiñemb gunap keykey dand aŋgak, nup simbong ñiniŋgambun aŋgak.”

Jiwda Biynimib Pol Nup Chichiy Diyak

²⁷⁻²⁸Kun aŋgiy, ñiŋg pik mindyaknij, ar ñin ak maj owaknij, Jiwda biynimib Esiya mindiy wiyak gunap niŋyak: Pol Gor aŋgnijep korip miŋgan ak mindek. Niŋiy, nup chichiy diy, meŋ miŋgan dand araniy aŋgyak, “Chin Yisrel biynimib mangiysek tikjakiy, bi timey gip biy di mindenjun. Miñmon okok taŋgiy, per timey nep gip bi ak mey biy. Chin Jiwda biynimib gipun ar ak timey aŋgiy, Mosis aŋgiy tikak minim ak timey aŋgiy, Gor aŋgnijep korip biy aŋgjiwiy gip. Jiwda biynimib mer Gor aŋgnijep korip miŋgan biy ma dand owepl gok kuyip, monmon dand wip aŋgyak.” ²⁹Kiyk minim aŋgyak kun ak, gos nep niŋiy aŋgyak. Pol yikop Tropiyamas yip, Gor aŋgnijep korip maj okok taŋgek niŋiy mey aŋgyak, “Pol binak Tropiyamas miñmon Yipiſes nimb ak yip, Gor aŋgnijep korip miŋgan ak amimb aŋgyak.”

³⁰Kun aŋgey, minim kun ak biynimib okok mangiysek niŋiy, ap Pol nup di mis biyaj yoki, kinjeŋ ak giñiyak. ³¹⁻³²Giñiy, kilpul yomb aŋgiŋg, Pol nup pisnep pikayniŋ rek guyak. Pen guyak minim kun ak, amiybi yomb yimb mindek ak amek, nuk binuk kunjaynep pojind kasek apchakeyak niŋiy, Pol nup pikayniŋ geyak ak kirgiyak. ³³Amiybi yomb kun ak aŋgak, Pol nup chichiy diy, binuk gok kuyip aŋgak “Nup sen omijał ayñinimimb aŋgak.”

Aŋgek, aŋgak rek geyak, biynimib mindeyak gok kuyip aŋgak, “Nuk tap yergamb nup kun gispim?”

³⁴Aŋgek, kiyk minim keykey aŋgey, kilpul yomb yimb gak. Kun gek amiybi yomb ak, binuk gok kuyip aŋgek, Pol nup dand korip yomb kiyk ak amniŋ; ³⁵dand korip kinjeŋrumb gol sinak amjakyaknij, biynimib kunjaynep kisen guy, Pol nup timey giniŋg nep guyak. Kun guyak rek, amiybi gok nup di wanjrem ar ak ay, dand amniyak. ³⁶Pen biynimib kun gok, Pol nup aŋgyak, “Nup pisnep pikayim! Nup pisnep pikayim aŋgyak.” ³⁷Kun aŋgyak ak pen; amiybi gok Pol nup dand korip miŋgan biyaj amniŋg guyaknij, nuk Griyk minim aŋgiy, amiybi yomb yimb anup aŋgak, “Yand minim nip bap aŋgnim akan?” Aŋgek, amiybi yomb yimb ak aŋgak, “Nand Griyk minim niŋban sek? ³⁸Yand aŋgnibiyen-eŋ, nand mey, bi Yijip nimb; bi penpen gipay kunjay yimb diy, dam miñmon nep okok, weygey mindeyak bi anep aŋgnibiyen. Pen nand Griyk minim ak aspan aŋgak.”

³⁹ Aŋgek, Pol aŋgak, “Yand bi Jiwda bap. Yip tikyak, miňmon yomb Tasas Siyliysiya propens. Pen yip yaw aŋgenimin, yand biynimb guniy kuyip minim aŋgnim aŋgak.” ⁴⁰ Aŋgek, amiybi yomb yimb ak, yaw kun ginimin aŋgek, Pol korip ak yirar rek giy tawind tapay ar ak taw mindiy, ñin dand aranek, biynimb gok minim ma aŋgyakniŋ; nuk Hiybriw minim aŋgiy kuyip minim aŋgñak.

22 ¹ Pol nuk kuyip kun giy, Hiybriw minim aŋgiy aŋgak, “Bapi sikop diy, mam sikop diy, nimb minim aŋgnin̄ gispiyn ak niŋmindenimimb aŋgak.” ² Kun aŋgek, minim minim aŋgiy mer, kapkap yimb mindyakniŋ, ³ kuyip aŋgak, “Yand Jiwda nimb ak pen, yip tikyak miňmon yomb Tasas Siyliysiya propens. Pen yand ap Jerusalem biy, tiysa Gameliyel yip mindiy, yomb ginik ak mey, apis basind sikop yerip yerip aŋgyak minim ak maŋgiysek, yip aŋgñek niŋnik. Kun ak, nimb Gor nup direp gun aŋgiy, kilrimey nep gipim rek, yand kunep giyin̄gipiyn. ⁴ Biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok kuyip, timey yimb giyin̄gipiyn. Kuyip pik ayin aŋgiy, biynimb gok monmon miň ay, dand kalambis amyin̄gipiyn.

⁵ “Giyin̄gipiyn kun ak, biyomb Gor nup simbongep gok sek, bi kanjsol gok sek aŋgnijem, kiyk yesek aŋgip ma aŋgnin̄gambay; niŋind aŋgip aŋgnin̄gambay. Biyomb kun gok, yand Damaskas amniŋg genik, yip minj gunap tikñiyak. Minj kun ak tikiy aŋgyak, ‘Pol nup kondenimimb; nuk Damaskas biynimb Jiysis nup gosimb niŋbay gok kuyip miň ay, dand Jerusalem biy winimuŋ aŋgyak.’ Pen yand minj kun ak diy kuyip miň ay, dand Jerusalem apen, gos niŋniŋgambay aŋgnik.

Pol Jiysis Nup Gosimb Niŋak Kesim

⁶ “Pen yand minj kun gok bi gunap yip dand am am, pumbnamb yoŋ won ak, Damaskas maŋ maŋ ginukniŋ, melik yomb ak, semb ar biyoŋ nimb aňiňak rek diy owak. ⁷ Kun gek, yand apyap piknikniŋ, minim bap yip aŋgak, ‘Sol! Sol! Yip yenen per timey gipan?’

⁸ “Aŋgek, yand aŋgnik, ‘Biyomb! Nand an?’

“Aŋgenik, ‘Yand bi Jiysis Nasaret nimb: yip per timey gipan anep aŋgak.’

⁹ “Bi yand yip amonuk gok, melik yomb ak niŋyak ak pen; minim maŋiy ak ma niŋyak. ¹⁰ Yand pen aŋgnik, ‘Biyomb. Yerginim?’

“Aŋgenik, yip aŋgak, ‘Tikjakiy, Damaskas amiy, Gor nup yerer giningamban ak, nip aŋgnin̄gambay aŋgak.’ ¹¹ Melik kun ak, yomb yimb giy, windin yip ak pisnep koy gek, niŋnim rek ma ayak. Kun gek, bi yand yip amninuk gok, yip ñin kind ak diy, dand Damaskas amniyiak.

¹² “Pen Damaskas bi bap mindek. Yimb nuk ak Ananayas. Nuk Gor minim ak niŋrep giy, minim chin yerip yerip mindip ak niŋrep yimb giy gak. Bi kun anup, Jiwda biynimb Damaskas mindeyak gok, maŋgiysek

angyak, ‘Ak bi tep yimb aŋgyak.’ ¹³Pen nuk, yand mindenik maŋ siŋak apiy aŋgak, ‘Mam Pol, windin tip niŋjan aŋgak.’ Kun aŋgakniŋ, windin yip koy gak ak, pisnep sun ayakniŋ, nup niŋnik. ¹⁴Yip aŋgak, ‘Gor Biyomb, basind apis sikoŋ aŋgniniŋgipay ak, nip diy wong nuk ak ayniŋ gisap ak mey, ŋinuk Krays nup misesŋ niŋji, minim nuk ak misesŋ niŋji gipan. ¹⁵Nip yerer gamb niŋban kun ak, biynimbi gok kuyip aŋgniniŋgamban. ¹⁶Kun ak ma kond mindenimin; tikjakiy Gor nup aŋgniniŋ, niŋg pikeniŋgamban; timey gipan gach ak, Gor wiykyokniŋgamb angak.’

Jiwda Mer Okok Kuyip Aŋgniniimin Aŋgak

¹⁷“Kun aŋgek, aŋgak rek nep ginik. Kisen miňmon Jerusalem biy apiy, Gor aŋgninę korip ak amiy, Gor nup aŋgnin mindiy, day niŋnik ak:

¹⁸ Jiysis yip aŋgak, ‘Kasek Jerusalem kirgiy, miňmon key okok amnimin. Biynimbi guniy minim tep yip ak aŋgeniŋgamban, ma niŋniŋgambay aŋgak.’

¹⁹“Kun aŋgek, yand aŋgnik, ‘Biyomb. Kiyk key yip niŋbay; yand nind nan-gep korip okok amiy, biynimbi nip gosimb niŋyak gok kuyip kalambis ay, takiy nep pikeniŋgipay. ²⁰Pen niŋ bap, bi minim tep nip aŋgep Stiypin nup pikayakniŋ, panj aŋgiy, bi nup pikeyak gok chech kiyk tuŋgasik ayak gok kond mindenik aŋgnik.’ ²¹Kun aŋgenik, Biyomb ak yip aŋgak, ‘Yand nip aŋgyoken, am Jiwda mer gok kuyip, minim aŋgniniŋgamban aŋgak.’”

Amiybi Yomb Ak Pol Nup Kond Mindek

²² Jiwda biynimbi, Pol minim aŋgak ak niŋmind dand amiy, minim kun ak aŋgek niŋji, kiyk minim yomb yimb aŋgiy aŋgyak, “Bi kun ak rek ma mindenimui; nuk Gor nup aŋgiwsap rek, nup pisnep pikayep aŋgyak.”

²³ Kun aŋgyiŋ, chech yomb kiyk gok tuŋgasik yokiy, silkul gok yiprung dingey aranak. ²⁴Kun geyak, amiybi yomb yimb ak, binuk gunap kuyip aŋgak, “Nup dand korip miŋgan amiy, pikeniŋgipay, biynimbi guniy yeneng nup minim yomb aspay kiňiŋ ak, nimbiŋ aŋgnimui aŋgak.”

²⁵ Kun aŋgek, nup pikniŋ, dand amiy miň tiwniŋ ayak. Pen Pol amiybi yomb yep maŋ kun siŋak jak mindek anup aŋgak, “Chin Rom biynimbi low bap kun giy mindip? Bi Rom nimbi yipund giy gok kuyip kor ma giy, monmon pikpay sek?”

²⁶ Pol kun aŋgek, amiybi yomb kun ak, amiybi yomb yimb anup aŋgak, “Nand yergining gispan? Bi kun ak nuk Rom yipund giy aŋgak.”

²⁷ Kun aŋgek, amiybi yomb yimb ak apiy, Pol nup aŋgak, “Nand Rom nimbi yipund giy akan, yip aŋgey niŋjin?”

Aŋgek, Pol aŋgak, “Yaw. Yand Rom nimbi yipund giy aŋgak.”

²⁸ Aŋgek, amiybi yomb yimb ak aŋgak, “Yand maniy yomb yimb ak yokiy mey, Rom bi mindpiy aŋgak.”

Aŋgek, Pol pen aŋgak, “Rom kay yip tikyak ak mey, yand Rom bi mindpiyn aŋgak.”

²⁹Kun aŋgek, bi nup miñ ayak gok pirikyak. Amiybi yomb yimb ak, bi biy Rom nimb ak pen; nup miñ aypiy aŋgiy, kune piriak.

³⁰Minek pen, amiybi yomb yimb ak, Jiwda kay Pol nup minim yerip aspay ak niŋrep giyn aŋgiy, Gor nup simbongep yomb gok sek, bi Jiwda kanjsol gok sek maŋgiysek, suk aŋgek ap nan-geyak, aŋgek Pol nup am wisik dand apiy, mindeyak maŋ siŋak ayak.

Pol Jiwda Kanjsol Gok Kuyip Minim Aŋgak

23 ¹Pol nup kun giy wisik dap ayeak; nuk Jiwda kanjsol kun gok kuyip niŋmindying aŋgak, “Mam sikop. Yand Gor aŋgip rek per gipiyn ak mey, gospar aŋgiy ma mindpiyn aŋgak.”

²Kun aŋgek, Ananayas Gor nup simbongep biyomb yimb ak, bi maŋ siŋak mindeyak gok kuyip aŋgak, “Minim yesek aŋgip joŋimb band, ak piktopil gim aŋgak.”

³Kun aŋgek, nup pikeyak, Pol nuk biyomb kun anup aŋgak, “Biynimb gok nip niŋjey, bi tep rek mindpan ak pen; gos timund nak ak, timey yimb niŋban. Kun gipan kun ak, Gor nip pen pikniŋgamb. Chin Jiwda gipun rek niŋiy, yip kor gipan ak pen; Jiwda gipun ar ak kirgyi, ‘Nup monmon pikim apan’ aŋgak.”

⁴Pol kun aŋgek, bi maŋ siŋak mindeyak kun gok aŋgyak, “Gor nup simbongep biyomb yimb anup aŋgiwsipan?”

⁵Aŋgey, Pol aŋgak, “Mam sikop. Nuk Gor nup simbongep biyomb yimb aŋgiy ma niŋbiyn. Baybol buk ak tikiy aŋgyak, ‘Biyomb nimb gok kuyip ma aŋgiwnimimb aŋgyak.’”

⁶⁻⁸Won kun ak Pol niŋjak; bi kanjsol mindeyak kun gok, gunap Sanjiwsiy biynimb niŋbay rek niŋyak, gunap Peresi biynimb niŋbay rek niŋyak. Bi Sanjiwsiy gok gos kiyk ak niŋiy aŋgyingipay, “Enjol gok ma mindpay. Kawnan ma mindip. Biynimb gok kumi y pisnep kumbay aŋgyingipay.” Pol nuk layn keykey mindeyak kun ak niŋiy, minim yomb aŋgiy aŋgak, “Mam sikop. Basind apis yand gok maŋgiysek Peresi biynimb: yand kune Peresi bap. Biynimb kumi tikjakpay minim ak aŋgen, yip pen kor gispay aŋgak.”

⁹⁻¹⁰Kun aŋgek, bi Sanjiwsiy kanjsol gok asik key ay, bi Peresi kanjsol gok asik key ay, kilpul yomb aŋgyak. Aŋgeyak, Peresi kay bi low tiysa kiyk gok, meŋ miŋgan dand araniy aŋgyak, “Bi biy tap timey bap gip aŋgiy, ma apun. Nuk Damaskas amnak ŋin ak, Gor Kawnan ak akaŋ, enjol bap niŋjak rek ayip; chin ma niŋbun aŋgyak.” Kun aŋgiy, penpen aŋ dand amniyaknij, amiybi yomb yimb ak niŋiy, mindak kun aŋ dand amiy, Pol nup tuŋgrik day day aŋyngiy rek ayek niŋiy, amiybi nuk gok kuyip aŋgek, Pol nup poŋind dam korip kiyk yomb miŋgan ak ayak.

¹¹ Pen ñin kun ak kisyimken biyan, Jiysis ap Pol mindek sijak jak mindiy aŋgak, “Gos sek mindenimin. Minim tep yand ak Jerusalem biy apan rek, Rom amiy, kuneŋ aŋgnimin aŋgak.”

Pol Nup Pikniŋgambun Aŋgyak

¹²⁻¹³ Minek pen, Jiwda biyimb ñin jiwiy omijał rek ap nan-giy, minim ang ar nokom ay aŋgyak, “Chin Pol nup ma pikaypun won biy; tap ma ñimbiy, ñiŋg ma ñimbiy giningambun aŋgyak.” ¹⁴ Kun aŋgiy, am Gor nup simboŋgep biyomb gok sek, bi kanjsol yikop gok sek kuyip aŋgyak, “Chin niijind yimb apun. Tap ma ñiŋningambun: Pol nup pisnep pik ay mey, kisen tap ñiŋningambun. ¹⁵ Kun ak nimb, amiybi yomb anup minim yokiy, yesek aŋgiy aŋgnimimb, ‘Pol nup dand biy apey, nup minim gunap sek aŋgnij tep ginjun aŋgnimimb.’ Yesek kun aŋgem mey, chin ñiluk ay mindoniŋgambun; apeniŋgamb, pisnep pikayniŋgambun aŋgyak.”

¹⁶ Pen Pol nunay ñinuk ak, Pol nup pikayniŋ giyak minim kun ak niŋiy, numbap Pol nup dam ayak korip ak amiy, aŋgñak. ¹⁷ Aŋgñek, Pol niŋiy, amiybi kuyip kond mindep bi bap nup aŋgak, “Bi paranj biy, minim bap mindip. Nup pojind amiybi yomb yimb mindip ak amey, minim kun ak aŋgaŋ aŋgak.”

¹⁸ Angek, nunay ñinuk kun anup pojind amiybi yomb yimb mindek ak amiy aŋgak, “Pol kalambis bi ak aŋgip, ‘Bi paranj biy minim bap mindip nen, nup pojind dand, biyomb yimb ak mindip amey, minim kun ak aŋgnimuj aŋgek;’ pojind aswiyn aŋgak.”

¹⁹ Kun aŋgek, amiybi yomb yimb ak, ñi kun anup ñin kind ak diy, pojind gol okok amiy aŋgak, “Yip minim aŋgniŋg apan kun ak, aŋgan aŋgak.”

²⁰ Angek, ñi paranj kun ak aŋgak, “Jiwda biyimb gok toy nip minim yokiy, yesek aŋgniŋgambay, ‘Pol nup dand kanjsol mindpay ak apenimin, minim gunap sek aŋgnijrep ginjun aŋgniŋgambay.’ ²¹ Kun ak minim kiy aŋgniŋgiy ak, ma niŋnimin. Bi kiyk ñin jiwiy omijał rek, Pol nup ñaŋg ay nep mey, tap ñiŋningambun aŋgiy, minim aŋgipay. Kiyk minim nip ak niŋiy, kun ginjun aŋgiy kond mindpay aŋgak.”

²² Kun aŋgek, amiybi yomb yimb ak niŋiy, nup aŋgyokyin aŋgak, “Biyimb gunap kuyip niŋiy, amiybi yomb yimb anup, kun kun giy aŋgiy aswiyn ma aŋgnimin aŋgak.”

Pol Gapman Biyomb Piyiliyks Mindek Ak Amnak

²³ Amiybi yomb yimb ak kun aŋgiy, amiybi kond mindep nuk omijał ak suk aŋgek aper aŋgak, “Pol nup pik ayiniŋ minim aspay. Kun ak miňiy kisyimnamb biyan, nup pojind dand Siysariya amnimimb. Bi kusay dinigiy gok, ñin jiwiy onep wanjrem ak diy, amiybi gok, ñin jiwiy onep wanjrem ak diy, kanj hos sek dinigiy gok, ñin jiwiy omijał nokom,

andikiy onep wanjrem ak diy dand amnimimb. ²⁴Pol nup hos gunap sek di namb ay, pojind dam, gapman biyomb Piyliyks mindip ak yokiy winimimb aŋgak.”

²⁵Kun aŋgiy, nuk biyomb Piyliyks nup minj bap tikiy aŋgak, ²⁶“Yand Kilodiyas Liisiyas; nip gapman biyomb Piyliyks minj tiksiyiyn. ‘Nand mindpan?’ ²⁷Bi nip yoksiyiyn biy, Jiwda biyimb pikayniŋ gey, yand niŋnik: nuk bi Rom nimb ak niŋiy mey, amiybi yand gunap yip amiy, nup dand winuk. ²⁸Dand apiy, nup pikniŋ giyak minim kiňiŋ kun ak niŋiy aŋgiy, nup dand kanjsol miytiyŋ kiyk ak amiy niŋnik: ²⁹Jiwda biyimb kiyk gipay rek minim ar gunap nep mindek. Pen nuk tap gunap gek, nup pisnep pik ayep akan, kalambis ayep minim kiňiŋ bap ma mindek. ³⁰Pen minim bap apay, ‘Bi kun anup ŋiluk ay mindiy ŋangniŋgambun aŋgey’ mey, nand mindpan ak yoksiyiyn. Bi nup minim aspay kun gok, kuneŋ aŋgyoken amiy, minim kiňiŋ kun ak nip aŋgninjgambay. Tep.”

³¹Amiybi yomb yimb ak kun aŋgiy, minj tikňek; amiybi gok, Pol nup kisyim biyaŋ nep pojind am am, Antiypatriys amjakyak. ³²Minek, amiybi yikop gok maŋgiysek andkind korip wiyak. Amiybi kanj hos sek gok nep, Pol nup dand Sisariya amiy, ³³gapman biyomb anup minj niy aŋgyak, “Kalambis bi dand opun biy, yimb nuk Pol aŋgyak.”

³⁴Biyomb ak nuk minj riyyim giniŋgiy, Pol nup aŋgak, “Nand propens akay nimb?”

Aŋgek, Pol aŋgak, “Propens yand Siyliysiya aŋgak.”

³⁵Kun aŋgek, biyomb ak niŋiy nup aŋgak, “Bi nip minim apay gok apey, minim aŋgninjgambun aŋgak.” Kun aŋgiy, binuk gunap kuyip aŋgak, “Nup dam gapman biyomb Herot korip ak ay, kond mindrep ginimimb aŋgak.”

Jiwda Biyomb Gok Pol Nup Kor Giyak

24 ¹Pol nup kun giy dam ayey, ŋin onep tingawip ak mindek. Minek mamind ak, Gor nup simborjep biyomb yimb Ananayas, Siysariya amniŋg, Jiwda kanjsol kiyk gunap pojind, bi minim aŋgep kiyk Tetiwlas yip, Siysariya amniyak. Amiy, gapman biyomb Piyliyks nup niŋiy aŋgyak, “Pol nup kor gun aŋgyak.”

²Kun aŋgeyak, gapman biyomb ak, Pol nup aŋgek apek, bi minim aŋgep Tetiwlas, Pol nup kor giniŋg, gapman biyomb Piyliyks nup aŋgak, “Nand mey, gos niŋrep giy chinup kond mindey mindrep gipun. ³Gipan kun ak, chin nip tep yimb apun. ⁴Nip minim paryomb ma aŋgninjgayn; minim maŋ won aŋgninjg gispiny ak, timund pik niŋnimin.

⁵“Chin niŋbun: bi kun biy per timey nep gip. Miňmon akay akay amimb okok, Jiwda kay kuyip tuŋgasik keykey ayakniŋ, pernep penpen gipay. Biyimb Jiysis bi Nasaret nimb anup gosimb niŋbay gok, biyomb kiyk mey kun ak. ⁶⁻⁷Nuk Gor aŋgninjep korip chinup ak kuneŋ gek

timey ginimuŋ rek ayek mey, nup diy, tap chinup gip kun ak kor giniŋ gonuk, amiybi yomb yimb Laysiyas, kaljiw apiy, ⁸nup dand amiy aŋgak, ‘Bi nup kor giniŋ gipay gok, biyomb Piyiliks mindip ak amiy, kor giniŋgiy aŋgak.’ Kun aŋgek mey, miňiy opun. Minim kun ak, Pol nup aŋgnijeniŋgamban, nuk key, nup kor gipun minim kiňiŋ ak aŋgek, niŋniŋgamban.” ⁹Tetiwlas kun aŋgek, bi Jiwda ap mindeyak gok, minim nup ak kindik giy aŋgyak, “Niŋind yimb aŋgip aŋgyak.”

Pol Biyomb Piyiliks Nup Minim Aŋgak

¹⁰Gapman biyomb ak, Pol nup minim aŋgan aŋgek, Pol aŋgak, “Nand simiy kuŋaynep miňmon biy kond mindiy, niŋrep gipan rek, yipund giy nep aŋgnijengamban. Kun ak mey, yip tep gakniŋ nip minim aspiyn. ¹¹Yip Jerusalem per girangip aŋgey ma niŋniŋgamban; yand Gor nup aŋgnijiyen aŋgiy, menikarik siŋbiy nep, Gor aŋgnijep korip ak amninik. ¹²Yand biyimb gunap diy Gor aŋgnijep korip ak akaŋ, Jiwda nan-gep korip okok akaŋ, dawin yomb namb okok akaŋ; simbwur timey gep rek minim gunap ma aŋgnik. ¹³Yip miňiy kor gispay ak, nand niŋniŋgamban; minim kiňiŋ bap ma mindeniŋgamb.

¹⁴“Pen nip minim bap miseŋ aŋgnijeng gispiyn. Yip apay ‘Pol chin Jiwda gunap gipun rek ma gip. Nuk Jiysis nup kisen giyiŋ, Gor nup aŋgnijimb apay.’ Minim kun ak niŋind apay. Yand Jiysis binuk yimb ak mey, kun gipiyn. Apis basind sikop Gor aŋgnijengipay anep, yand aŋgnijibyn. Bi Gor minim aŋgep gok, minim tikyak ak ma kirpiyn. ¹⁵⁻¹⁶Jiwda gunap, ‘Biyimb tep gok sek, biyimb timey gok sek maŋgiysek, kumiŋ tikjakniŋgambay aŋgiy niŋbay rek ak’ yand kunep niŋbiyn. Gor yip am mindeniŋgambiyen aŋgiy, monmon ma gipiyn. Gor niŋiy akaŋ, biyimb gok niŋiy, sisker gip aŋgnijengambay ak niŋiy mey, niŋrep giy, mindrep gipiyn.

¹⁷“Pen yand simiy gunap, miňmon okok taŋgiy, biyimb yand tap ma mindip gok kuyip maniy ŋiy, Gor nup tap simboŋŋ ŋiy aŋgiy, Jerusalem amninik. ¹⁸Amiy, Gor nup tap simboŋŋ ŋiy aŋgiy, ŋiŋg pikrep giy, Gor aŋgnijep korip ak am mindenik. Pen biyimb kuŋay ma ap mindeyak ak mey, penpen aŋgep rek minim gunap ma aŋgnik.

¹⁹“Pen Jiwda biyimb Esiya nimb gok, ap yesek aŋgiy, yip diyak. Minim kiyk mindombikop ak, biy apiy minim kun ak apyap. ²⁰Ma opay ak, bi kanjsol guniy, yip Jerusalem biy kor giy, timey gen minim kiňiŋ niŋyak ak, aŋgey niŋnimin! ²¹Pen yip kor giyak ŋin ak, minim nokom bap nep aŋgnik. Meŋg miŋgan dand araniy aŋgnik, ‘Yand biyimb kumiŋ tikjakpay aŋgiy gos anep niŋen, yip kor gispim aŋgnik.’ ”

²²Pol kun aŋgakniŋ, gapman biyomb Piyiliks, biyimb Jiysis nup gosimb niŋyengipay gok per girep gey niŋak ak mey, Jiwda biyimb minim ar kuyip ak ma diy aŋgak, “Kisen amiybi yomb yimb Liysiyas apek, minim nup ak niŋiy, minim kun ak aŋgnijengayn aŋgak.”

²³Kun angiy, bi kalambis kay kuyip kond mindep anup aŋgak, “Pol nup miň ay, kond mindrep ginimin. Pen nup pisnep miň wos ma aynimin; nuk tap gunap ma mindek, biyimb nuk gok kuyip aŋgnijek, nup ŋiniŋgiy aŋgak.”

Pol Kalambis Simiy Omijal Mindek

²⁴Kisen minek bap, Piyliks biyunk Driwsyla yip, Pol nup niŋniŋ wirik. Biyin Driwsyla kun ak, nuk Jiwda biyin bap. Pen kiyber apiy, nuŋgumi Pol nup suk aŋgek apek, Pol nuk Jiysis nup yergiy chingipay minim ak aŋg dand amying aŋgak, ²⁵“Gos chin ar ak key ma niŋjun, Gor aŋgip rek niŋiy, mindrep ginjun. Mer ak kor yomb ak niŋniŋgambun aŋgak.” Kun aŋgek, gapman biyomb Piyliks minim kun ak niŋiy pirikiy, jep di giy, Pol nup aŋgak, “Nand miňiy am mindenimin; kisen yikop mindiy ker nip suk aŋgen winimin aŋgak.”

²⁶Pen biyomb kun ak, gos nuk okok nep niŋiy aŋgak, yand Pol nup minek minek suk aŋgen apek mey, gos nuk ak niŋiy aŋgnijgamb, ‘Yand nup kapkap maniy ŋiy amniyn aŋgak, yip maniy ŋiniŋgamb aŋgak. Pen gos kun ak niŋak rek, Pol nup minek minek suk aŋgek apek, minim aŋgyiŋgipir.’ ²⁷Pen Piyliks, Pol nup yikop wisik yoknim aŋgak niŋak ak pen; Jiwda biyimb yip yiruk niŋniŋgambay aŋgak kirgak.

Pol kalambis nep mindek, simiy omijal yinaknij, binak Posiyas Pestas, Piyliks tip nup ak diy, Siysariya propens ak kond mindek.

Pol Biyomb Siysa Nep Yip Kor Niŋniŋgamb Aŋgak

25 ¹Pen biyomb Pestas, Siysariya apiy, ŋin omijal nokom mindiy, Jerusalem amnaknij, ²⁻³Gor nup simborjep biyomb gok sek, Jiwda biyomb gunap sek nup niŋiy; Pol nup kinjeŋnamb ak ŋiluk ay pikayniŋ aŋgyak, “Chinup simb niŋiy, bi nand gunap aŋgenimin, Pol nup kasek dand Jerusalem winiŋgiy aŋgyak.”

⁴Kun aŋgeyak, Pestas aŋgak, “Pol kalambis mindip Siysariya. Kun ak, yand amniŋ gispiyn rek, ⁵nup minim gunap mindonimuj, biyomb nimbi gunap aŋgem, yand yip Siysariya amiy, nup kor giniŋgiy aŋgak.”

⁶Kun angiy, nuk ŋin kaw bap mindiy, biyomb kiyk gunap Pestas yip Siysariya amniyak. Minek, kor gep miŋgan ak amiy, Pestas aŋgek, ⁷Pol nup dand apeyak, Jiwda bi Jerusalem nimbi wiyak gok ap nup piŋiy kus kus giy, minim ar keykey kuŋaynep aŋgyak. Pen minim aŋgyak ar kun gok, minim kiňij mindek ma aŋgyak; yesek nep aŋgyak.

⁸Pen Pol tikjakiy aŋgak, “Yand Jiwda biyimb minim ar ak akaŋ, Gor aŋgnijep korip minim ar ak akaŋ, Rom biyomb Siysa low minim nup ar ak, ma timbrikpiyn aŋgak.”

⁹Aŋgek, biyomb Pestas gos nuk ak key niŋiy aŋgak, “Pol nup Jerusalem yoken, Jiwda biyimb yip niŋey tep giniŋgamb aŋgak,” Pol nup aŋgnijiy aŋgak, “Kor minim kun biy, Jerusalem amiy aŋjun?”

¹⁰ Angek Pol aŋgak, “Miñiy Rom biyomb Siysa kor ar nuk ak mindpiyn. Yenen Jerusalem amiy aŋgjun? Yand Jiwda biynimb kuyip tap bap ma yimb gipiyn ak, nand kuneñ niŋban. ¹¹ Pen tap bap gen, kor giy yip pikayun apyap ak; ma pirikpinip. Ak yip monmon pikpiyap. Pen kor giy, minim kiñij ma mindip ak, yip Jiwda biynimb kuyip ñining gispan ak, yipund ma gip. Rom biyomb yimb Siysa, low nuk bap kun giy ma mindip. Kun ak yand biyomb Siysa mindip ak amiy, minim kun biy aŋgniŋgayn. Pen yand Jerusalem ma amniŋgayn aŋgak.”

¹² Pol kun aŋgek, biyomb Pestas am binuk gok yip minim kun ak aŋ amiy apiy giy, andkind apiy aŋgak, “Biyomb Siysa kor yip ak niŋniŋgamb apan ak mey, nip Siysa mindip Rom aŋgyokon, kor kun ak giniŋgamban aŋgak.”

Pol Biyomb Aŋgriypa Nup Minim Aŋgňak

¹³⁻¹⁴ Pen ñin bap, kiyŋ Aŋgriypa yip, nunay nuk Baniys yip angrik, “Binak Pestas miñiy ap biynimb kond mindip Siysariya. Chir am nup niŋiy owiyr aŋgrik.” Kun aŋgiy, Siysariya amiy, Pestas yip ñin kaw bap mindiŋg; Pestas kiyŋ Aŋgriypa nup aŋgak, “Yand kisen winik; nind Piyliyks miñmon biy kond mindek ñin ak, bi Pol apay anup, kor giyak ak mey, kor giniŋ ap kond mindip biy. ¹⁵ Yand Jerusalem amenik, Gor nup simboŋgep biyomb gok sek, bi Jiwda kanjsol gok sek maŋgiysek aŋyak, ‘Pol nup pikaynimimb aŋyak.’ ¹⁶ Pen minim kiñij bap ma aŋgeyak kuyip aŋgnik, ‘Chin Rom biynimbi low bap kun giy ma mindip. Biynimb yikop ma pikpun; kor giy, minim junj bap mindamb nep mey, kun gipun aŋgnik.’ ¹⁷ Kun aŋgiy, yand yip Jerusalem biy apiy, minek mey, am kor gipay korip miŋgan ak bisgiy, Pol nup suk aŋgen owak. ¹⁸ Yand aŋniŋnik-eŋ, minim yomb yimb mindip aŋgnik ak pen, bi nup kor giyak gok, minim aŋgyakniŋ niŋnik; minim yomb ma mindek. ¹⁹ Kiyk yikop aŋyak, ‘Gor minim ak, chin aŋgrip gipun rek ma aŋgip; nuk gunap sisker aŋgip aŋyak.’ Bi bap yimb nuk Jiysis aŋyak ak kuneñ; kiyk pisnep kumimb aŋyak’ ak pen; Pol aŋgak, ‘Miñiy tikjakiy kim mindip aŋgak.’ ²⁰ Gor minim aŋgiy kor gipay ak, yand niŋrep ma gipiyn rek, nup aŋgnik, ‘Jerusalem amiy, minim kiñij kun ak aŋgniniŋgamban akaŋ aŋgenik,’ ²¹ ‘Mer! Yand kalambis nep mindenŋgayn. Kisen Rom biyomb yimb Siysa, nuk key minim kun ak aŋniŋgamb aŋgak.’ Kun aŋgek, yand nup Siysa ker yokniŋ, kalambis aypin rek mindip aŋgnik.”

²² Pestas kun aŋgek, kiyŋ Aŋgriypa aŋgak, “Pestas. Bi kun ak minim nuk key aŋgek, yand niŋniŋgayn aŋgak.” Aŋgek aŋgak, “Kun ak toy niŋnimin aŋgak.”

²³ Kun aŋgek, minek, Aŋgriypa nunay Baniys yip, chech tep tep nep ay, amiybi yomb gunap, biyomb miñmon kun ak nimbiŋ gunap yip wilikiy, biynimb yomb aswun aŋgiy, yiñrimey giyinj, kor niŋep korip miŋgan ak

wiyak. Ap mindyakniј, Pestas bi gunap kuyip aŋgak, “Pol nup am dand owim aŋgak.”

²⁴Aŋgek, dand apeyak, Pestas tikjakiy aŋgak, “Kiyŋ Aŋgriypa sek, biynimb ap mindpim guniy sek bi biy nup niŋim. Jiwda biynimb nup kor giy, minim yomb aŋgiy, bi kun biy pisnep pikayep apay. Jerusalem minden, yip kun anep apay; biy apen, kun anep apay. ²⁵Yand niŋbiy: biynimb gok tap timey yimb gey, ŋin gunap pikaypay ak pen, bi biy nup kor giy niŋnik: tap kun ak rek bap ma gak. Nuk key aŋgak, ‘Biyomb Siysa nep minim yip kun ak aŋgningamb aŋgak.’ Kun ak mey, yand gos kun ak niŋiy, Siysa ker yokning gispiyn. ²⁶Pen yand bi kun biy tap yerip yerip gip minim kiňiј ak, minj sek tikiňinim rek ma ayip. Kun ak, kiyŋ Aŋgriypa sek, biynimb yikop gok sek nimbi minim nup ak niŋiy, tap gunap yerip yerip gip ak aŋgem, minj sek tikiy, biyomb Siysa mindip ak yoknim. ²⁷Yikop yokningambiy ak, yand niŋen yipund ma giniŋgamb aŋgak.”

Pol Kiyŋ Aŋgriypa Nup Minim Aŋgak

26 ¹Pen kiyŋ Aŋgriypa Pol nup aŋgak, “Yand nip niŋsipyen nen, minim aŋgan aŋgak.”

²Aŋgek, Pol ŋin dand araniy aŋgak, “Kiyŋ Aŋgriypa. Nand nep apiy yip minim aŋgnimin aŋgey, Jiwda biynimb minim yip apay ak, nip aŋgninę gispiyn ak; yip tep gip. ³Chin Jiwda biynimb gipun gipun ar ak nand manŋgiysek niŋban ak mey; nip nep aŋgninę gispiyn ak, yip tep gip. Kun ak minim aŋgen, yip yiruk ma niŋnimin.

⁴⁻⁶“Jiwda biynimb Jerusalem nimb gok, yip kor gispay ak; Gor wosrey basind apis sikop kuyip minim tep aŋgek, gos sek kond mindyinęgipay minim anep aŋgen, yip kor gispay. Pen yand bi key okok nimb rek, minim bap key aŋgnim: yand bi key okok nimb mer; bi Peresi, Jiwda low minim niŋiy, asik tep yimb gipiyn bap. Ńiskoy miŋ mindiy, mind dand apiy, miňiy mindpiy ŋin biy, miňmon yand Tasas nimb, Jerusalem nimb gipiyn. Kun ak yip Peresi aŋgiy niŋbay ak pen, minim kun ak weygiy, yip kor gispay.

⁷“Nand niŋban: ‘Chin Jiwda biynimb gok kiňiј keykey onep wimiňgan ak mindpun. Chin manŋgiysek, Gor basind apis sikop kuyip aŋgak minim tep ak kond mindpun. Nuk biynimb kumbay gok, gen tikjakningambay aŋgak minim ak niŋmindiy, pumbnamb kisyimken, nup aŋgninęgipay mindpun. Pen kiyŋ Aŋgriypa nand niŋan! Kumiy tip tikjakningambun minim anep aŋgen, yip kor gipay! ⁸Pen nimb yenen biynimb kumbay gok, Gor gek ma tikjakningambay aŋgiy niŋbim?’

⁹“Pen yand key, nind Jiysis Nasaret nimb minim ak, yipund ma gip aŋgiy, Gor biynimb nuk gok kuyip, timey yimb giyinęgipay. ¹⁰Pen Jerusalem minden, Gor nup simborjep biyomb gok yip aŋgey, Jiysis ker

mindeyak biynimb gok kuyip am dand apen, kalambis ayingipay. Gunap pisnep pikayiñgipay. Biynimb pikayiñgipay gok kuyip panj aنجyিngipiyn.
 11 Jiwda nan-gep korip okok taŋgiy, biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok kuyip niŋen, yip milukrimey yapek; minim kun ak kirginimimb aŋgiy, kuyip timey giyিngipiyn. Nin gunap biynimb kun gok piyow niŋiyen aŋgiy, miňmon paryomb okok amyিngipiyn.

Pol Jiysis Nup Gosimb Niŋak Kesim

12 “Pen nin bap Damaskas biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gok kuyip, miň ay dand wiyn aŋgen, Gor nup simboŋgep biyomb gok yaw aŋgiy, minj tikney, dand sajdnik. 13 Pumbnamb yomb yoŋ won ak, kinjeŋnamb ak amyিng niŋnik; melik yomb ak semb biyoŋ nimb, chin amninuk ak niŋak. Biyomb niŋan! Melik niŋak kun ak, pumb melik rek mer; melik kun ak key yimb gak. 14 Kun gek, chin maŋgiysek apyap pikiy, yand niŋnik; minim bap, minim yimb chin Hiybriw minim aŋgiy, yip aŋgak, ‘Sol! Sol! Yip yenen per miluk niŋiy timey gipan? Nip per kinjen tep yomiyn apiyn ak pen; yip timey gipan ak, nip key yiwrur gisap aŋgak.’

15 Angek, yand aŋgnik, ‘Biyomb nand an?’ Aŋgenik aŋgak, ‘Yand Biyomb Jiysis; yip per timey gipan ak nep aŋgak.’ 16 Kun aŋgiy, yip aŋgak, ‘Tikjakan! Yand nip minim aŋgniŋ opiyn ak aŋgniŋ gispiyn. Nand woŋ yip ak giy, yip miňiy niŋban rek, pen kisen yomen niŋrep giniŋgamban rek, biynimb gunap kuyip aŋgniŋgamban. 17 Kun giy aŋgniŋ taŋgnakniŋ, Jiwda biynimb gok sek, biynimb Jiwda mer gok sek nip timey giyakniŋ, kond mindeniŋgayn. 18 Kun ak biynimb kisyim wip okok mindpay gok, melik tep ak niŋniŋgambay. Seytan nup gos ak kirgiy, Bapiy gosimb chirupapiy anep niŋniŋgambay. Yip diningambay kun ak, tap yerip yerip timey giyak gok, Bapiy niŋiy kirgiŋgamb. Nuk kuyip niŋek, biynimb yand nindnimbi gok niŋek tep gip rek ak giniŋgamb aŋgak.’

Pol Gor Nup Woŋ Giyিngip Ak Aŋgñak

19 “Pen kiyŋ Aŋgriypa. Yand melik semb biyoŋ nimb apiy minim aŋgak kun ak, ma kirginik. 20 Damaskas amiy, biynimb kun okok kuyip Jiysis minim tep ak aŋgñinik. Kisen am Jerusalem biynimb kuyip aŋgñiy, Jiwdiya biynimb okok kuyip aŋgñiy, biynimb Jiwda mer miňmon okok aŋgñiy ginik. Kuyip aŋgñiy aŋgnik, ‘Tap siy tap timey gipim gok yenen kun gipun aŋgiy kirgiy, Gor nup gosimb nokom niŋiy, aŋgip rek ginimimb aŋgnik.’ 21 Jiwda biynimb mer gok sek, minim kun ak aŋgñinik ak mey, kisen Gor aŋgnijep korip ak amenik, Jiwda biynimb yip niŋiy mey pikayak. 22 Pen Gor yip kond nep mindip rek, minim tep nup ak, biynimb yimb mindip gok sek, biynimb yimb ma mindip gok sek aŋgñiyeng nep mindpiyn. Minim aŋgñimbiyn kun ak, ar bap key mer; binak Mosis sek,

bi Gor minim aŋgep gunap sek aŋgyak rek nep angñimbiyn. ²³Kiyk aŋgak:

“Krays apiy, miker diying, kumi tikjakningamb ak mey; Jiwda biyimb gok sek, Jiwda biyimb mer gok sek kumi, tikjakep kinjeq ak niñningambay aŋgyak.” ”

²⁴Pol minim kun ak angakniŋ, biyomb Pestas minim yomb aŋgiy aŋgak, “Pol. Nand minim ar keykey layniy gipan rek, jun muk nip ak milip gek aspan aŋgak.”

²⁵Aŋgek, Pol aŋgak, “Biyomb Pestas. Yip jun muk milip gek ma aspiyn; gos niñyinj, minim niñind yimb ak aspiyn. ²⁶Kiyŋ Aŋgriypa! Chin niñiy gipun ar ak, nand niñban ak mey, yand nip pirikiy ma aspiyn. Yand niñbiyn: Jiysis nup yerer giyak ak weygiy ma giyak; misen nep geyak niñnak ak mey, tap bap ma niñban mer; maŋgiysek niñban.

²⁷“Nand bi Gor minim aŋgep gok, minim aŋgyak ak, niñind aŋgyak aŋgiy, gos niñban? Yand niñen; nand niñind apay aŋgiy niñban rek ayip aŋgak.”

²⁸Pol kun aŋgek, kiyŋ Aŋgriypa aŋgak, “Pol. Nand yip, minim sikoy bap aŋgen, Jiysis binuk bap mindeŋ aŋgiy, yip minim kun ak aspan?”

²⁹Aŋgek, Pol aŋgak, “Minim paryomb aŋgiy akan, minim maŋ won aŋgiy ma apiyn; yikop Gor nup aŋgninjy apiyn, “Nand sek, biyimb minim aŋgen niñmindpay guniy sek yand mindpiy rek, mindingiy aŋgiy apiyn. Pen yip sen aypay rek, kuyip ma ayniŋgiy aŋgiy apiyn.”

³⁰⁻³¹Pol kun aŋgek, biyomb Pestas ak, kiyŋ Aŋgriypa ak, nunay Baniys ak, biyimb mindeyak gok maŋgiysek mis tikjakiy aŋgyak, “Biyimb gok timey gey mey, kor giy, gunap kalambis ay, gunap pisnep pik ay gipay; pen bi biy tap timey bap ma gip aŋgyak.”

³²Kun aŋgiy, kiyŋ Aŋgriypa, Pestas nup aŋgak, “Miñiy kalambis kirgiy mis ambikop ak pen; nuk Siysa kor yip niñningamb aŋgip ak mey, kalambis mindiy, biyomb Siysa mindip ak amniŋgamb aŋgak.”

Pol Nup Yokon Rom Amniŋgamb Aŋgyak

27 ¹Kisen minim aŋgay aŋgyak, “Bi kalambis gok kuyip, biyomb Jiwliyas, amiysi kuŋay yimb kond mindip anup ñon, amiysi nuk gunap yip poŋind biyomb Siysa mindip Rom amniyan aŋgyak.” Amiysi kun gok kuyip aŋgiŋgipay, “Biyomb Siysa amiysi nuk yimb aŋgiŋgipay.” ²Pen ñin kun ak, siyip Andramaytiyam nimbiñ ak, miñmon Esiya amniŋ gek mey, siyip kun ak dinuk. Bi Masedoniya propens nimbiñ bap yip amninuk. Yimb nuk Ariystakas. Miñmon sikoy nuk ak mey Tesalonayka.

³Minek Saydon amjakonuk. Pen Jiwliyas Pol nup ma girimey gak; nup aŋgak, “Am buŋgiy nand gok kuyip niŋey, nip tap yerip tikdinimuj gok, ñiniŋgiy aŋgak.” ⁴⁻⁵Pen chin Saydon kun ak kiriŋ amyiŋ niñnuk; yiŋgen

yomb yimb ak apiy, ñiŋg siy ak paŋgek. Kun gek, Saypras bak okok amiy, am am Siyliysiya sil giy, am Pampiyliya sil giy, miñmon yomb Lisiya amiy, am Mayra amjaknuk. ⁶Amjakiy, amiy biyomb bi kalambis kay kuyip kond mindek ak niŋak; siyip Aleksandriya nimb ak, Rom amniŋ gek. Niŋiy, chinup aŋgek siyip kun ak dinuk. ⁷Diy, kapkap nep am am, Naydas amjaknuk. Pen yiŋgen yomb ma apek, yipund giy amemb rek ma ayek mey, piskind okok nep am am, Salmoney sil giy, Kriyt bak okok amiy, ⁸kosyam am am, Per-Heypens amjaknuk. Miñmon kun ak, miñmon yomb Lasiya maŋ okok. ⁹⁻¹⁰Chin kun giy sayn nep giraŋgnuknij mey, Jiwda biyimb tap ma ñimbay ñin ak pandikek; ñiŋg siy yomb paŋgep ñin ak owak.

Pen Pol nuk, bi siyip kapten ak sek, bi siyip nop ak sek kuyip aŋgak, “Bi guniy. Amemb rek ma ayip ak; amoningambun, tap kakaw timey giy, siyip timey giy, chinup gunap pikayningamb aŋgak.”

¹¹Pol kun aŋgak ak pen, siyip kapten ak sek, bi siyip nop ak sek angrik, “Miñmon biy miñmon timey. Yiŋgen nep dip ak, siyip ak mindrep ginimuŋ rek ma ayip aŋgrik.” Kun aŋgerik, amiybi yomb Jiwliyas, Pol minim ak kirgiy, minim kuyip ak dak. ¹²Bi siyip nop ak sek, bi siyip wong giyak gunap sek aŋgyak, “Yiŋgen yomb dip ñin biy, miñmon timey kun biy ma mindonjun; Piynyiks maŋ mindip ak am mindonjun. Yiŋgen yomb wip ñin ak, siyip dam miñmon kun ak ayey, timey ma gip aŋgyak.”

Yiŋgen Yomb Apiy Ñiŋg Siy Paŋgak

¹³Kun aŋgiy, kun ak mindiy, yiŋgen siskoy owak ñin bap, miñiy amiy, amjakningambun aŋgiy, aŋga yokyak ak lipiŋ diy, ñiŋg timb kusgak Kriyt kun ak, ñiŋg gol ar ak amninuk.

¹⁴Kun giy amminuknij, yiŋgen yomb ak amminuk okok ken apiy, chinup dand yesek okok amniŋ rek gak. ¹⁵Kun gek, bi siyip nop gok, dand yipund giy amnun aŋgiy, gi mer niŋiy kirgiyak. Chinup sesek dand ñiŋg solwara namb yomb okok amnak.

¹⁶Kun giy dand amek, am am, ñiŋg timb kusgak miñmon sikoy Kawda aŋgyak ak bak okok amiy aŋgnuk, “Yiŋgen siskoy asaw rek, bot sikoy band ak diy, siyip yomb miŋgan ak ayun aŋgiy, kosyam yimb daynuk.

¹⁷Dayrep giy, siyip yomb ak paŋgnimuŋ aŋgiy, miñ gok, okok nimb okok nimb tiwniŋgrep giyak. Pen “Yiŋgen yomb asaw biy, siyip chinup ak dand Apriyka amiy, kamb kalnas akan, kamb kilup ak piŋiyek, paŋgningamb aŋgiy, ser tiwniŋgiyak ak wisik yepyey, jel pirikyiŋ amninuk. ¹⁸Yiŋgen yomb apyiŋ nep mindek ak mey, minek siyip ak awan amnaŋ aŋgiy, tap kakaw gok, yisik ñiŋg solwara yokyak. ¹⁹Minek ak kunep, yiŋgen di nep mindek mey, tap yerip yerip siyip timey gek ginjun aŋgiy dayey mindek gok, ñinen mangjiysek diyokyak. ²⁰Chin minek minek pumb gap gok ma nep niŋyingipun. Pen yiŋgen ak kun giy di nep mindek ak mey, miñmon bap ma amningambun; kum diniŋgambun aŋgiy niŋnuk.

²¹ Pen tap ma nep ñimbyinqipay rek, Pol mindeyak namb ak tikjakiy angak, “Minim yand aŋgnik ak niŋbikip rek aŋgep, chin Kriyt nep mindiy, tap kakaw tap gok ma diyokpinup. ²² Pen gos kunjay ma niŋnimimb. Chin bap ma kumniŋgambun; siyip ak nep pisnep timey giniŋgamb.

²³⁻²⁴ “Yand Gor binuk ak, nup aŋgnijiyŋ nep mindpiy ak mey, miňiy kinambiyŋ, enjol bap yokek ap yand mindambiyŋ maj siŋak apiy, aŋcip, ‘Pol ma piriknimin! Gor nip kond mindeniŋgamb ma kumniŋgamban. Mindiy, biyomb Siysa mindip ak amiy, kor niŋniŋgamban. Biyimb siyip miŋgan guniy kuyip kunep kond mindek ma kumniŋgambay aŋcip.’

²⁵ “Kun ak ma piriknimimb. Yand niŋbiyn; Gor aŋcip rek nep giniŋgamb. ²⁶ Pen chin am am, miňmon niŋg timb kusgak bap amniŋgambun aŋgak.”

Siyip Pisnep Timey Gak

²⁷ Pen yiŋgen ak chinup kun giy dand am am, ñin wanjrem piskind ak, kisyimken biyaŋ mey, niŋg solwara ‘Edriyatik’ apay namb ak amyŋ, bi siyip woŋg giyak gok, gos bap niŋiy, miňmon sikoy bap apchaksipun rek ayip aŋgyak. ²⁸ Kiyk gos kun ak niŋiy, kamb kilup maj maj mindip akaŋ aŋgiy, ay niŋbay tap bap ay niŋyak: par yomb yomb mindek. Takiy sikoy won bap amiy, tip ak ay niŋyak: tapin maj yimb mindek.

²⁹ Kun gek, chin kamb sek okok amjipun rek ayip aŋgiy, pirikiy, anga omiŋal omiŋal yokeyak, siyip ak aland gak. Aland gek mindiyŋ, Gor nup aŋgnijiyŋ aŋgyak, “Miňmon kasek yapiy, pumb ak niŋaj aŋgyak.” ³⁰ Pen bi siyip woŋg giyak gok, miňmon niŋg timb kusgak yep maj kun ak amniŋ; biyimb gok niŋmindeyak rek, yesek tom giy aŋgyak, “Bot sikoy ak dam jun akneŋ ken yokiy, aŋga gunap sek yokun aŋgyak.”

³¹ Kiyk yesek kun guyakniŋ, Pol niŋiy, Jiwliyas amiybi nuk gok yip kuyip aŋgak, “Bi siyip woŋg gipay biy, kiyk bot sikoy ak diy maŋgiysek am diniŋ gispay. Kun ak kiyk amdeniŋgambay, siyip biy an kond mindek mindoniŋgambun? Ak kum diniŋgambun aŋgak.” ³² Kun angek, amiybi gok, minim kun ak niŋiy, bot niŋg biyaŋ yokniŋ geyak miň ak, pisnep timbrik yokyak.

³³ Pen miňmon yowniŋ gak won ak, Pol kuyip aŋgak, “Ñin onep wanjrem piskind ak gos kunjay niŋiyŋ, tap ma ñimbiiy, yikop nep mindpim. ³⁴ Pen nimbip aspiyŋ, tap bap ma yimb giniŋgamb. Kun ak yikop mindiy, yergiy mindeniŋgambim; tap niŋnimimb aŋgak.”

³⁵⁻³⁶ Pol kun aŋgiy, biret ak diy, Gor nup aŋgnijiy, tipaŋ niŋakniŋ, kiyk kunep simbwur tep gek tap niŋyak. ³⁷ Chin biyimb tiw handret sependiy sikis, siyip miŋgan kun ak mindonuk. ³⁸ Pen tap ñimbiiy, siyip ak awan amnaŋ aŋgiy, wiyt mindek gok niŋg solwara biyaŋ diyokyak.

³⁹ Miňmon tikakniŋ, niŋg timb kusgak miňmon won ak niŋnuk ak pen, miňmon kun biy yerip aŋgiy, ma niŋnuk. Pen kiyk niŋyak; niŋg solwara

akneñ timbsak amnak ak, kamb kilup tep yimb ak mindek ak mey, aŋgyak, "Siyip ak ar kun ak yipund giy amningambun aŋgiy,"⁴⁰ siyip aŋga yokyak miñ gok timbrikiy, siyip pis pis ayak stiya omiŋal ak wisik yepiy, ser yomb wisik ayak ak, tip ak tiwniŋgiy, saŋdinuk.⁴¹ Am am mey, siyip jun day ak, kamb kalnas day ak piŋiy; aldi wos gak. Kun giy aldi wos gek, ŋiŋg solwara ak pang apiy, siyip sumb day okok ken, pisnep pikpaŋg pikek amnak.⁴² Kun gek, amiyb gunap, ap biyomb kiyk Jiwliyas nup aŋgyak, "Siyip ak timey gisap. Bi kalambis gok pirik amey, chinup aŋg giningambay. Kun ak kuyip pikayun aŋgyak."

⁴³ Kun aŋgyak ak pen, Jiwliyas Pol nup gos niŋiy, kuyip mer aŋgiy angak, "Bi ŋiŋg kas pilik niŋbay gok, nind ŋiŋg kas pilikiy ameniŋgiy;⁴⁴ kisen bi ŋiŋg kas ma pilik niŋbay gok, pilaj day day gok, chichiy diy amningiy aŋgak." Aŋgek, angak rek nep ginuk. Bi bap ŋiŋg ma ŋiŋnuk; maŋgiysek kim amninuk.

Pol Miñmon Molta Mindek

28 ¹Pen chin miñmon ŋiŋg timb kusgak kun ak amonuk, biyimb kun gok mindeyak gok, chinup aŋgyak, "Miñmon biy, Molta aŋgyak."² Kun aŋgiy, chinup girep giyak. Chinup miñmon pik pir gak rek; mon dap daŋgiyey, maŋiy tep ginuk.

³Pol pen am mon alik gunap yiprunjg dand apiy, daŋgiyakniŋ, kondkol ak mon alik dand wak namb kun okok mindek ak mey, piponj gek, araniy Pol nup ŋin kind ak siwyinjsek ayak.⁴ Kun gek, biyimb miñmon kun ak mindeyak gok niŋiy, kiyk key aŋgyak, "Kalambis bi biy, timey gip rek, kim amnimun rek ma ayip. ŋiŋg solwara namb ak mindiy, siyip ak timey gek ma kumimb ak pen; miňi kumningamb aŋgyak."

⁵Kun aŋgyak ak pen, Pol ŋin maŋgiy nuk ak pipal pikek, kondkol kun ak yapiy, mon yinak.⁶ Biyimb kun gok pen, Pol nup kondkol siwip ak, siw giningamb akan, kasek kumningamb aŋgiy, tapin niŋmindey, nup tap bap ma gek aŋgyak, "Bi kun ak biyimb bap mer: nuk gor bap aŋgyak."

⁷Pen biyomb miñmon kun ak kond mindek ak, yimb nuk ak Pabliyas. Korip miñmon nuk ak maŋ kun sijak mindek ak mey, chinup dand korip nuk ak amiy, ŋin omiŋal nokom kond mindrep yimb gak.⁸ Biyomb kun ak, nop nuk ak, mumbwak nup okok mon rek yiniy, simb konjgil kuneŋ giy, kum mindek. Pol Gor nup aŋgninjy, nup diniŋek, tap gak kun ak pisnep suŋ ayak.⁹ Kun gek niŋiy, biyimb miñmon kun ak tap gak gok, apeyak, Pol diniŋek, kuyip suŋ ayak.¹⁰ Pol kun gek mey, chinup kond mindrep yimb giy; siyip diy amniŋg ginuk ŋin ak, tap yerip ma mindek gok, chinup monmon ŋiyak.

Pol Rom Amjakak

¹¹Pen miñmon kun ak, siyip Aleksandriya nimb bap ap mindek. Siyip kun ak yimb nuk ak "Tamsek" aŋgyak. ŋin kun ak yinjen yomb dep

ñin ak owak ak mey, amemb rek ma ayek, kun ak mindek. Chin kunep miñmon kun ak mindon, takin omijal nokom amnaknij, ¹² yingen yomb ma dep ñin ak apek, siyip Tamsek kun ak diy, Sayrakus amninuk. Amiy, ñin omijal nokom kun ak mindiy, ¹³ siyip kun ak nep diy, Resiyam amninuk. Minek, yingen yomb ak kund okok ken apiy, siyip ak dand kasek amek mey, ñin omijal ñing namb okok mindiy, Puteyoliy amjaknuk. ¹⁴ Miñmon kun ak, biynimb Jiysis nup gosimb niñyak gunap mindeyak ak mey, chinup aŋgak, “Chin yip mindiy amnimimb aŋgak.” Aŋgeyak, kiy yip ñin onep ar ak mindiy, Rom amnun aŋgiy sañdinuk.

¹⁵ Pen Rom biynimb Jiysis nup gosimb niñyak gok, chinup asway aŋgey niñiy, gunap ap chinup Apiyas maker namb ak, namb pikyak; gunap ap chinup namb pikyak; stowa omijal nokom mindek miñmon ak. Pen chinup ap namb pikyak rek, Pol kuyip niñiy, simbwur nup ak tep gek, Gor nup, “Tep” aŋgak.

¹⁶ Pen chin Rom amonuk, gapman biyomb ak, Pol nup aŋgak, “Korip nak bap key kinimin aŋgek,” nuk korip bap piyow niñiy kin mindaknij, amiybi bap nup kond mindyinjip.

Pol Jiysis Minim Tep Ak Aŋgak Miñmon Rom

¹⁷ Pol ñin omijal nokom mindiy, minim aŋgniŋ, Jiwda biyomb miñmon kun ak mindeyak gok kuyip suk aŋgek, ap nan-geyak aŋgak, “Mam sikop. Yand biynimb chin gok ma miluk niñiy, basind apis sikop minim aŋgak ak ma timbriknik ak pen, Jiwda biyomb Jerusalem nimb gok, yip kalambis ay, dam Rom gapman biyomb kun okok mindpay gok kuyip ñeyak, ¹⁸⁻¹⁹ yip kor giy niñyak: minim kiñij bap ma mindek. Yip pikniŋgiy rek ma ayak. Kun gek mey, yip wisikyokun aŋgak niñyak ak pen; Jiwda kay mindeyak gok, kilis timey giy, yip tip ak kor geyak mey aŋgnik, ‘Biyomb Siysa nep kor yip ak niñniŋgamb aŋgnik.’ Biynimb yand gok kuyip minim bap mindek kun ma ginik. ²⁰ Pen chin Jiwda gok, minim tep gos sek kond mindpun ak nep aŋgen; yip miñ aypay. Minim kun ak aŋgniŋ mey, nimbip suk apiy় aŋgak.”

²¹ Pol kun aŋgek, nup aŋgak, “Bi Jiwdiya nimb kun gok, biyapiy akan, minj ñey apek, minim timey gunap nip aŋgey, ma niñbun. ²² Kun ak, nand minim nand key aŋgey chin niñjun. Pen chin niñbun: Jiwda biynimb gok apay, ‘Biynimb gos nand niñban rek niñbay gok, biynimb tep mer apay’ aŋgak.”

²³ Pen kiyk kun aŋgak, ñin bap minim aŋgniŋgambun aŋgak, aŋgak. Kisen ñin aŋgak kun ak apek, biynimb nind wiyak rek mer, kuŋay yimb nep Pol mindek korip ak, maynamb yimb ap nan-giyak. Kun giy ap nan-geyak, Pol nuk Gor biynimb diy kond mindinggamb minim ak aŋgniŋgamb; Mosis sek, bi Gor minim aŋgep gunap sek Jiysis kun kun giy gininggamb aŋgak minim ak sek aŋgniŋ gak. Jiysis nup minim ak aŋgen niñyan aŋgak, minim kun ak aŋg mindaknij, pumb pañind amnak.

²⁴ Pen minim aŋgak kun ak, gunap aŋgak rek niŋyak; gunap ma niŋyak. ²⁵ Biynimb ma niŋyak gok kuyip aŋgak, “Wosrey Gor Kawnan ak, Asaya nup bak ayek, niŋind yimb, basind apis chinup gok kuyip minim bap aŋgak. ²⁶ Minim kun ak, Baybol buk ak tikiy aŋgyak:

‘Jiwda biynimb gok kuyip am aŋgiy aŋgnimin, “Minim aŋgey niŋniŋgambim ak pen; minim aŋcip ak aŋgiy ma niŋniŋgambim. Windin niŋniŋgambim ak pen, tap bap ma niŋniŋgambim. ²⁷ Biynimb guniy minim yand apiyak kuyip yiruk gek, ma yimb niŋbay. Gor minim niŋon, chinup gek, biynimb nuk mindenjun rek ma ayip aŋgiy, timund pil giy, windin jukiy nep mindpay’ aŋgyak.”

²⁸ “Kun ak, Jiwda biynimb guniy. Nimb Jiwda kay, Gor minim tep ak kirpim rek, nuk aŋgek amjap biynimb wikan gunap kuyip. Kiyk nep niŋniŋgambay aŋgak.” ²⁹ Pol kuyip minim kun ak aŋgiwaknij, Jiwda gok kiyk key amying, pen aŋgek pen aŋgek giyinq amniyak.

³⁰ Pen Pol miňmon Rom kin mindyingip korip ak, tawying tawying nep kin mindek; simiy omiŋal yinak. ³¹ Biynimb nup ker wiyak gok, kuyip maŋgiysek direp yimb giy, Gor biynimb diy kond mindenŋgamb minim ak, aŋñiy; Jiysis Krays minim ak aŋñiy gak. Nuk kun gek, Rom gapman biyomb gok, nup ma aŋg giyak ak mey, biynimb gok kuyip minim kilis giy aŋgiy, yipund giy nep aŋñiyingip.

ROM

Pol Rom Biynimb Kuyip Minj Tikak.

Minim Nind Niŋep

Baybol buk day “Rom” apun biy, binak Pol, biynimb Jiysis ker mindiy dawin yomb Rom mindyinqipay gok kuyip tikak. Biynimb kun okok minim tep yand ninbiyn ar ak maŋgiyek aŋgñirep gen ninjy, Krays nup chingrep giyaŋ aŋgiy tikak.

Minim Ar Keykey Mindip Rek:

Pol minim nind aŋgak ak sek, Gor ŋinuk nup yokninggayn aŋgak minim tep ak sek mindip, chapta 1:1-17.

Biynimb maŋgiyek tap siy tap timey gipay rek, Gor kuyip simb niŋiy tuŋgasik dek nep kim amniŋgiy rek ayip minim ak mindip, chapta 1:18-3:20.

Jiysis chinup aŋgiy kumak rek, nup gosimb niŋem nep; Gor nimbip biynimb sun-tep yand aŋgiy diniŋgamb angak minim ak mindip, chapta 3:21-4:25.

Gor gek biynimb nuk kim kisenimb mindpun gok, yergiy nup chingrep giy mindeniŋgambun minim ak mindip, chapta 5:1-8:39.

Gor miňi Yisrel kuyip kirgip ak pen, kisen dining niŋayak rek kuyip diniŋgamb minim ak mindip, chapta 9:1-11:36.

Krays ker mindpun rek, miň nup tep ginimuj ar ak nep ginjun aŋgak minim ak mindip, chapta 12:1-15:13.

Pol minim aŋg jiwning aŋgak minim ak mindip, chapta 15:14-16:27.

Pol Rom Biynimb Kuyip Minj Tikak

1 ¹Yand Pol. Gor yip diy angek, Krays Jiysis nup woŋ ak giy, minim tep kuyip apiymijay ak dand tapiyn. ²⁻³Pen minim tep kun ak, Gor wosrey, bi minim nup aŋgep gok kuyip aŋgek, Baybol buk ak tikiy aŋgyak, “Kisen Depiyt tikek, tik dand amiy tikniŋgambay Bi bap, biynimb di Nop

Gor yip jimñiy ayningamb aŋgyak.” Minim nind aŋgiy tikyak kun ak, aŋgyak rek nep gip. Bi aŋgyak kun ak; Gor Ņinuk Biyomb chin Jiysis Krays nup nep aŋgyak. Nuk lum biy awak rek, Depiyt kiňij ak tik dand amiy nup tikyak.⁴ Pen nup ūaŋgayey kumiy tikjakak rek niŋbun. Gor Kawnan tep anep gek tikjakak ak mey, nuk Gor Ņinuk yipund giy yimb ak mindip.

⁵ Pen biynimb kurjaynep Gor nup yimb ak dand araniyaŋ aŋgiy, yip dek, bi minim nup dand amemb ak mindiy, biynimb miňmon okok kuyip, minim tep nup ak aŋgñen, nup gosimb ninjiy, aŋgip rek gipay.⁶ Nimbip Rom kay, Gor gos nuk key ninjiy dip gok, kunepe Jiysis Krays ker mindiy, aŋgip rek gipim.

⁷ Kun ak Gor nimbip biynimb yand mindeyaŋ aŋgiy diy wasemb yimb ayip gok, nimbip minj tiksipiyn. Yip tep gip ak; Gor apiyminay nimbip simb ninjiy kond minder, mindrep yimb giniŋgambim.

Pol Rom Amniy Aŋgiy Gos Niŋjak

⁸ Minim nind aŋgniŋ gispiyn ak; biynimb pis pis okok nimbip kesim diy apay, “Kiyk Gor nup gosimb niŋbay apay.” Yand gos kun ak niŋjiy, Jiysis Krays bi nambnimb ak mindaknij, Gor nup aŋgniŋiy, “Tep gipan” apiyn.⁹ Yand nimbip nen aŋgiy, per Gor nup aŋgniŋbiyn. Yesek ma apiyn; Gor yip niŋimb. Wong nup ak giňiŋ, Ņinuk nup minim tep ak dand taŋgyiŋ,¹⁰ nimbip am niŋijn aŋgiy, Gor nup per aŋgniŋbiyn. Kun ak, yip yaw aŋgiy kinjeŋ yomek, mindpim ak niningayn.

¹¹ Pen yip tep gip ak, am nimbip aŋgrep gen, Gor nup gosimb ak niŋrep giniŋgambim.¹² Pen ar kun anep mer; miň ar yand gipiyn ak nimb niŋjem, nimb gipim ar ak yand niŋjiy, Gor nup chingrep giy mey, mindrep giniŋgambun.

¹³ Mam ay sikop. Yand miňmon wikan gunap amiy, Gor minim tep ak aŋgñen, apiyn rek niŋjiy nup dipay. Kun ak rek, biynimb nimbip gok kunepe aŋgen nup diyaŋ aŋgiy, per niniŋ gipiyn ak pen; wong gunap mindek ma nimbiyn.

¹⁴ Pen Krays yip dek, binuk mindiy gos niŋbiyn ak; Griyk biynimb gok, Griyk mer gok, biynimb minim kil niŋbay gok, minim kil ma niŋbay gok kuyip mangiysek, minim tep nup ak aŋgñiŋ aŋgiy niŋbiyn.¹⁵ Nimbip Rom mindpim gok kunepe, aŋgñiŋ aŋgiy, gos bap niŋbiyn.¹⁶ Krays minim tep ak, aŋgñiŋiŋ nambij ma diningayn aŋgiy; monmon aŋgñimbiyn. Minim kun ak kind yimb aŋgiy mindip; biynimb niŋjiy dipay gok, Gor kuyip dek perper mindenŋgambay. Jiwda biynimb gok kuyip perper mindenŋgiy aŋgiy di dand amiy, miňiy biynimb Jiwda mer gok kunepe disap.¹⁷ Minim ar kun ak, Jiysis chinup ker kumak aŋgiy, gos niŋyiŋ gon amek mey; Gor chinup niŋek biynimb suŋ-tep nuk mindpun. Ar kun anep, Baybol buk ak tikiy aŋgyak, “Biynimb perper mindenŋgambay gok, Gor nup gosimb niŋbay rek, perper mindenŋgambay aŋgyak.”

Biynimb Gor Nup Ma Dipay Gok Minim Yomb Mindip

¹⁸Pen biynimb gos timey ninjiy, tap timey gipay gok, Gor nup gosimb ak kirgiy mey, minim tep nup ak tawyiw giying rek mindpay. Gipay kun ak, Gor Biyomb semb biyoŋ ak niŋek, minim yomb mindip. ¹⁹⁻²⁰Kiyk nup ma niŋbun angiy, alemb alemb ŋiniŋgambay ak pen; nuk Biyomb mankumb biy alwol gay, tap okok maŋgiyek yimb gayak. Pen nuk tap gayak kun gok ninjiy, Bi tap alwol gayak kun ak Biyomb perper mindip angiy niŋniŋgiy ak pen; kiyk nup ma niŋbun apay. Apay kun ak, Biyomb ak niŋek, kinjeŋ kiyk bap ma mindip. ²¹Nup niŋbay ak pen; niŋey Gor rek ma ayek, yimb nup ak ma dand aranimbay. Gos monmon okok ninjiy, sakiy sek ay, kisyim wip namb okok rek mindpay. ²²Pen kiyk biynimb gos niŋep mindpun angiy anŋ mindiy, sakiy ayek, ²³Gor Biyomb perper mindip ak nup kirgiy; tap yikop gunap diy biynimb rek gay, kimin yakir rek gay, siŋj saraw rek gay, tap kun gok gor chin angiy, anŋniŋbay. ²⁴Kun gey, Gor kuyip kirgek, tap siy tap timey mindmaŋgiy kuyip lim gip ar ak giy, kiyk key timey gipay.

²⁵Biyomb tap okok maŋgiyek gayak ak nup, yimb dand araniŋgiy rek mindakniŋ, minim tep nup ak kirgiy, minim yesek ar ak diy, tap nuk gayak gok, gor chin angiy, anŋniŋbay.

²⁶Kun gey gey, Gor kuyip yepye, tap nambij gip ar ak nep gipay. Biy gok, bi yipund giy diy mindeningiy ak kirgiy, biy gunap yip miň timey ar gunap gipay. ²⁷Bi gok kunep; biy yipund giy diy mindeningiy ak kirgiy, bi gunap kuyip niŋey mon rek yinek, bi gok kiyk keynep, timey yimb gipay. Gipay kun ak, yiwr dininjambay.

²⁸Gor nup gosimb ak ma niŋjun angiy kirgey, kuyip yepye, tap timey kuyip mindmaŋgiy lim gip gok nep gipay. ²⁹Pen kuyip tap timey gep ar ak gos nokom ayek, tap okok chin nep minden angiy gos ak niŋiŋ, monmon giying, timey giying mindrep ma yimb gipay. Miluk niŋjiy, penpen giy, mimung niŋjiy, minim yesek angiy, biynimb pik ay gipay. Pen nip angiy yip angiy, ³⁰biynimb angiwi, Gor nup miluk niŋjiy, biynimb anŋ sikoy giy, chinup nep niŋyaŋ angiy, yimb kiyk ak key dand aranimbay. Gos kisenimb ar gunap niŋjiy timey ginjun angiy, gos ak nep niŋbay. Nop nonim sikop minim apay ak, ma niŋjiy alemb alemb ŋimbay. ³¹Kuyip gos timund ma ayek, minim angaypay ak kindik ma gipay. Biy nimb kiyk key gok niŋey kuyip, simb ma gip. ³²Gipay kun ak, Gor kuyip yiwr yomb ŋiniŋgamb ak niŋbay ak pen; kiyk key monmon gi dand ami, biynimb gunap kuyip nembnemb gey, kunep gipay.

Gor Kor Nuk Ak Yipund Giy Nep Giniŋgamb

2 ¹Nimb biynimb gunap kuyip angiwi, yenen tap siy tap timey gipay apim ak pen; key kunep gipim ak, Gor niŋek kinjeŋ nimb bap ma

mindip. ²Gor bi minim niijind nep aŋgiy kor gip ak; biynimb timey gipay gok niŋek, minim yomb yimb ak mindip. ³Pen nimb kunep giying, kuyip nep aŋgjiwpim ak, gos yerip niŋbim? Gor chinup kor ma giningamb aŋgiy niŋbim? ⁴Akan; Gor bi tep biynimb simb niŋiy dip ak, nimbip per kond mindek, nup niŋem bi yikop bap rek ayek, tap siy tap timey gok ginep mindpim?

⁵⁻⁶Pen gos kisenimb ar ak niŋjun aŋgiy ma niŋbim. Nup alemb alemb niy, tap timey gok nep gi mindpim ak, miň saw mon saw rek, ar koyon koyon yiw gip. Biynimb giningambay giniŋgambay rek niŋiy, kor giniŋgamb fiň ak, tap timey gipim gok maŋgiysek miseŋ aŋgyikiy, yiwur yomb yimb fiňiŋgamb. ⁷Pen biynimb mumbwak kisenimb ak diy, perper mindom aŋgiy mindrep giy gey amjap gok kuyip gek, nuk yip perper mindeniŋgambay. ⁸Pen minim nup ak kirgiy, gosimb nup ma niŋiy, mumbwak kiyk key anep gos niŋniŋgambay gok, kuyip miluk niŋiy, yiwur yomb yimb ak fiňiŋgamb.

⁹Pen Jiwda biynimb gok sek, Jiwda biynimb mer gok sek timey ar ak geniŋgambay, kuyip aŋgek am kosyam mindiy, gospar yimb aŋyinŋ mindeniŋgambay. ¹⁰Pen mindrep gey, Gor miňmon biyoŋ kuyip wasemb yimb ayek, nuk yip mindrep yimb giniŋgambay. ¹¹Kun ak nuk, pis bap akan pis bap ma amniŋgamb; yipund giy nep niŋiy, biynimb gok kuyip tuŋgasik keykey aŋyinŋgamb.

¹²Biynimb Gor low minim nind ma niŋiy, tap siy tap timey giniŋgambay gok, kor ar ak key giy miňmon timey amniŋgambay; biynimb Gor low ak niŋiy, tap siy tap timey giniŋgambay gok, kor ar ak key giy, miňmon timey amniŋgambay. ¹³Pen biynimb low minim nup ak niŋiy aŋgip rek gipay gok nep, “Biynimb suŋrep yand aŋginiŋgamb.” Biynimb low minim nup ak niŋiy, minim nep aŋ aŋ, won ak kirpay gok kuyip, “Biynimb yand” ma aŋginiŋgamb. ¹⁴Biynimb Gor low minim ak niŋiy mer; mindrep gun aŋgiy, tap siy tap timey kunay ma gipay gok, Gor kuyip gos tep ŋek mey kun gipay. ¹⁵Gipay kun ak, fiň gunap gi dand ami, namb kiyk biyaŋ, tep gispun aŋgiy niŋbay; fiň gunap gi dand ami, timey gispun aŋgiy niŋbay.

¹⁶Pen Gor Jiysis Krays nup aŋgek kor giniŋgamb fiň ak, tap siy tap timey gi weygipay gok aŋgyikniŋ, gos niŋbay kun ak rek kuyip kor gek, yiwur yomb yimb ak diniŋgambay. Pen yand minim tep nup ak aŋgn̄i taŋgyinŋ, per kun ak rek apiyn.

Chin Jiwda Kay Low Minim Niŋbun Rek, Suŋ-tep Mindpun Aŋgyak

¹⁷Pen nimb Jiwda biynimb gok, yimb nimbik ak key dand aranyinŋ apim, “Chin Gor low minim niŋrep gipun ak, biynimb nuk yimb mindpun. ¹⁸Ñapan sikoy ming mindiy, chinup per Gor low minim ak aŋgn̄ey, nup tep gip ar ak, tep ma gip ar ak aŋgiy niŋiy, nup tep gip ar anep

gipun apim.” 19 Pen minim ar bap apim, “Biynimb ma nīgbay gok kuyip aŋgñirep giy, windin koy kisyim wip rek mindpay gok kuyip aŋgñirep giy, 20 low minim ma nīgbay gok kuyip aŋgñirep giy, ŋapan sikoy gok kuyip aŋgñirep giy gipun apim.” Apim kun ak, “Low minim nīgbun rek, minim tep bap ma nīgbun mer; mangiysek nīndipun anep mindip apim.”

21 Nimb low minim ak ninji, biynimb okok kuyip aŋgñimbim ak pen; nimb key low ar kun gok timbrikpim! “Tap ma siy dinimimb apim” ak pen; nimb key siy dipim. 22 Biyn siy bi siy ma ginimimb apim ak pen; nimb key biyn siy bi siy gipim. “Tap monmon okok gor rek ma aŋgnijnimimb apim” ak pen; nimb korip aŋgnijbay mīgan ak amiy, tap daypay gok gunap siy dipim.

23 Yimb nimbik ak key dand araniy apim, “Chin Gor low ak nījrep yimb gipun apim” ak pen; minim nup ak timbrikpim rek, yimb nup taw achip achip gipim. 24 Kun ak mindrep ma giy, Mosis Baybol buk ak tikiy aŋgak rek nep gipim. Nuk aŋgak:

“Nimb Jiwda biynimb, Gor low minim nīgbun apim ak pen; nimb key mindrep ma gipim rek, biynimb yikop gok Gor nup aŋgjiwpay aŋgak.”

25 Chin Jiwda biynimb gok, Gor biynimb nuk mindon aŋgiy, ŋi gok tikying, per kumbak tikpun. Pen Gor minim nup ak timbrikiy, key nīnningambun rek giniŋgambun ak; biynimb yikop okok nimb, Gor nup gosimb ma nīgbay rek ak mindonningambun. 26 Kun ak rek biynimb kumbak ma tikpay gok, minim aŋgip rek geniŋgambay, kuyip kune direp giniŋgamb.

27 Chin Jiwda kay Baybol buk nījying, kumbak tikying gipun ak pen; monmon gipun rek, biynimb yikop gok mindrep giyakniŋ, chin kuyip nījon nambiq giniŋgamb.

28 Kumbak tikiy, “Chin Gor biynimb nuk yipund giy yimb apun” ak pen; biynimb nuk ma mindpun. 29 Biynimb nuk mindpay gok, Gor Kawnan ak gos ŋek, nup gosimb nījiy aŋgip rek gipay. Gipay kun ak, biynimb nījey yimb ma mindip; pen Gor nījek yimb mindip.

Gor Yipund Giy Nep Kor Giniŋgamb

3 1-2 Kun apiyn ak, nimb Jiwda kay aŋgnijgambim, “Biynimb yikop kumbak ma tikpay rek mindey tep gipkop aŋgiy asap aŋgnijgambim” ak pen; ar kun ak ma apiyn. Jiwda biynimb mindpun ak tep yimb mindpun. Gor minim nuk ak biynimb gunap kuyip aŋgniniŋgiy aŋgiy, chinup Jiwda biynimb kind okok ken yiŋg tik ayek mindip. 3 Jiwda biynimb gunap gos kiyk key nīgbay rek, timey gi dand amey amey, Gor minim tep nuk nīnjind aŋgak ak kurginiŋgamb? 4 Mer yimb! Biynimb gok mangiysek ŋin gunap yesek aŋgnijgambay; Gor nuk nīnjind yimb aŋgiy, aŋgip rek gip. Minim kun ak rek Baybol buk ak tikiy aŋgyak:

“Gor. Nand minim yipund giy nep apan ak, nip minim gunap pen aŋgniŋgiy rek ma ayip.

Nip kor giniŋg, kor giniŋgiy minim kiňij bap ma mindenŋgamb aŋgyak.”

⁵Pen nimb aŋgniŋgambim, “Chin minek minek timey gipun rek, biynimb gunap Gor yipund giy nep gip ak miseŋ niŋiy, yimb nup dand araniŋgambay ak, chinup yenen kor giniŋgamb aŋgniŋgambim.” Pen minim kun ak, biynimb niŋiy apay rek nep aŋgniŋgambim. ⁶Gor bi suŋtep biynimb manŋiysek kor niŋniŋgamb ak, pis bap akan, pis bap ma amniŋgamb; yipund giy ar ak nep aŋgniŋgamb.

⁷Pen nimb gunap aŋgniŋgambim, “Chin yesek ar ak gon, biynimb gunap niŋiy tuŋgandikiy, Gor yipund giy nep gip ar ak niŋrep giy, yimb nup dand araniŋgambay. Kun ak yenen Gor chinup kor giy, yiwr yomb ŋiŋniŋgamb aŋgniŋgambim.” ⁸Minim yesek kun ak rek aŋgiy aŋgniŋgambim, “Tap siy tap timey anep gon gon; Gor minim tep ak, ap ar kun ak jimniŋgamb aŋgniŋgambim.” Pen biynimb gunap yip aŋgiwiŋg, “Pol minim kun ak rek aŋgiip apay.” Minim kun ak rek yand ma apiy! Tom gipay rek, Gor kuyip niŋjind yiwr yomb ŋiŋniŋgamb.

Biynimb Tep Bap Ma Mindpun

⁹Kun ak yerip aŋgjun? “Gor niŋek, chin Jiwa biynimb gok mindrep gipun; biynimb yikop gok mindrep ma gipay aŋgjun?” Mer! Mey apiy rek. Nuk niŋimb; chin manŋiysek timey gipun. ¹⁰Minim kun ak rek, Baybol buk ak tikiy aŋyak;

“Biynimb tep Gor kuyip dep rek gunap ma mindpay. Mer yimb! ¹¹Biynimb gos niŋrep gipay gunap ma mindpay. Biynimb ‘Gor nup chingun aŋgiy’ niŋbay gunap ma mindpay. ¹²Biynimb gok bap mindrep ma gipay. Manŋiysek Gor nup kirgiy, mindrep ma giy, timey yimb nep gipay.

¹³⁻¹⁴Alemb kiyk ak andik mandik giy per tom yimb nep apay ak; joŋimb kiyk ak, chip komiy yiw girep ma gey, kuŋimey wip rek ak mindip.

Pen biynimb aŋgiwiŋg, miluk niŋiy kunj timey giy gipay ak; ŋiŋ timey kondkol rek ak mindpay. ¹⁵Kalrimey yimb jiwiŋg, biynimb pik ayep gos anep niŋiy, ¹⁶biynimb gok kuyip per timey gey, gos kuŋay yimb nep niŋbay. ¹⁷Biynimb gok yip, kapkap jimniŋgamb mind tep giniŋgiy rek ma ayip. ¹⁸Gor Biyomb ak niŋmindip aŋgiy, ma pirikpay aŋyak.”

¹⁹Gor aŋgek tikiyak kun ak, biynimb gunap kuyip ma tikiyak, chinup Jiwa biynimb per minim nup riyt giy niŋbun gok tikiyak. Kun ak mind tep gipun aŋgiy ma aŋgniŋgambun. Biynimb miŋmon okok manŋiysek timey yimb gon, Gor niŋek kor gep rek nokom mindip. ²⁰Kun ak, chin Gor low minim ak niŋiy mind tep gon, biynimb suŋrep yand gok aŋgiy niŋnimuiŋ rek ma ayip. Pen Gor low ak niŋiy niŋbun: chin biynimb tap siy tap timey gep gok manŋiysek mindpun.

Krays Nup Gosimb Niŋey Mey, Biynimb Suŋ-tep Yand Aŋgip

21-22 Kun ak pen Mosis bi gok giniŋgamb aŋgiy tikiy aŋgyak rek, Jiysis Krays chinup ker kumimb ak mey; nup gosimb niŋon, Gor chinup biynimb suŋrep yand mindpim aŋgninjamb. Pen chin Jiwda biynimb gok sek, biynimb Jiwda mer gok sek low ar anep niŋiy gon, kun ma aŋgninjamb.

23 Biynimb mindrep yimb gipay gunap ma mindpay; maŋgiysek tap siy tap timey gipun ak, miňmon tep chinup aŋgayip ak amiy, nund yip mindenjun rek ma ayek, 24 Gor chinup simb niŋiy, biynimb tep yand gok maŋgiysek mindeyan aŋgiy, Ņinuk Jiysis Krays nup monmon yokak.

25-26 Gor bi suŋrep, yipund giy nep gip ak; chin biynimb tap siy tap timey gipun gok, yikop dep rek ma ayak; yiwr ňnimuŋ rek nep ayak. Pen yiwr kun ak wosrey ma ňiy, mind dand amiy, yep namb won siŋbiy nep ňniŋg, Ņinuk Krays Jiysis nup chinup ker aŋgek apiy, yiwr kun ak dek, biynimb chinup nen kumak aŋgiy gos niŋbun gok, Nop Gor biynimb suŋrep yand gok aŋgiy dip.

27-28 Kun ak low ar ak gon, chinup dek biynimb nuk mindpun aŋgiy, yimb chin key dand aranjuŋ rek ma ayip. Jiysis chinup nen kumak gos ak niŋiy nep mey, Gor biynimb nuk mindpun. Pen chin nep tom giy aŋgninjambun, “Low ak niŋon, biynimb suŋ-tep yand gok aŋgninjamb aŋgninjambun.”

29-30 Kun ak, Gor chinup Jiwda biynimb gok diy; biynimb yikop gok kirgip aŋgiy, ma aŋjun. Biyomb chin kuŋay mer. Gor nokom ak mey; chinup Jiwda biynimb gok diy, biynimb yikop gok kuyip diy gip. Jiwda biynimb gipay rek, kumbak tikey niŋiy ma dip; chin biynimb an an Jiysis chinup nen kumimb aŋgiy gos niŋon, chinup dip.

31 Pen Jiysis nup gosimb niŋjun apiy ak; nimb aŋgninjambim, “Low minim ak kirgiyaŋ aŋgiy asap aŋgninjambim.” Kun aŋgiy ma apiy. Yand apiy ak; biynimb nup gosimb niŋbay gok, aŋgip rek giyakniŋ, low minim ak amrep yimb giniŋgamb aŋgiy apiy.

Gor Ebraham Nup Bi Suŋ-tep Yand Aŋgak

4 ¹Chin Jiwda biynimb, basind yes chinup kiňiŋ giy tikek, tik dand amiy apiy giy, tikey mindpun ak mey; binak Ebraham. Pen Gor Ebraham nup dak ak, ar akay niŋiy dak? ²Low minim ak niŋrep gek nup, bi suŋ-tep aŋgiy dak aŋgjun? Ak kun ma aŋgjun. Biynimb low ar ak niŋiy gipay gok, mindrep gipun aŋgiy, yimb kiyk key dand araneniŋgambay; Gor niŋek tep ma giniŋgamb. ³Pen Baybol buk ak tikiy aŋgyak, “Ebraham Gor niŋind aŋgip aŋgiy, nup gosimb niŋek mey; bi suŋ-tep yand aŋgiy dak aŋgyak.”

⁴Nuk tap ar bap gek ninij dembikop ak; tap ar kun ak gamb dip aŋgiy apnup ak pen; nuk Gor nup gosimb niŋak rek, nup yikop dak.

⁵Gor chinup gip miñ ar ak key yimb. Chin biyinimb tap siy tap timey giy asij mindpun gok yikop dip. Low ar ak niñon, biyinimb suj-tep yand aŋgiy ma dip; chinup simb niñimb rek, nup gosimb niñon, “Biyinimb suj-tep yand gok aŋgip.”

⁶⁻⁸Minim aspiyn biy rek, basind yes chin Depiyt kunep, wosrey Baybol buk ak tikiy aŋgak:

“Biyinimb tap siy tap timey giy asij mindey, Gor niñiy kirgek, suj-tep mindpay rek, tep gakniŋ mindenijgambay. Tap siy tap timey giyak minim ak, tip ma aŋgniŋgamb ak niñiy, tep gakniŋ mindenijgambay aŋgak.”

⁹Biyinimb tap siy tap timey giy, asij mindey, Gor gach kuyip niñiy kirgek, tep gakniŋ mindpay aspun kun gok an? Biyinimb kumbak tikiy, Jiwda low keykey ar kun gok giyinj, Jiysis nup gosimb niñbay gok nep akan; biyinimb yikop nup gosimb niñbay gok sek? Mey, biyinimb yikop gok seseš.

¹⁰Yenen: Ebraham, basind chin wosrey yimb ak, kumbak ma tikak ñin ak, Gor nup gosimb niñak rek, nup dek, bi suj-tep nuk mindyinjip.

¹¹Kisen Gor aŋgak, “Ebraham bi yip ker mindip ak, nuk key yimb mindip ak niñyaŋ aŋgiy,” nup aŋgak, “Nand bi suj-tep yand mindpan rek, kumbak tiknimin aŋgek,” kumbak tikak. Gor gak kun ak niñbun; biyinimb kumbak ma tikpay ak pen; Ebraham Gor nup gosimb niñak rek, gosimb niñey, Gor kuyip biyinimb suj-tep yand aŋgiy dek mey, Ebraham ñi pañ nuk gok mindpay.

¹²Kiyk nep mer, biyinimb kumbak tikpay gok kunep. Ebraham kumbak ma tikak ñin ak, Gor nup gosimb niñying nep, mindyinjip rek mindpay gok, Ebraham ñi pañ nuk mindpay.

¹³Pen Ebraham low ar gok niñiy gek, Gor nup bi suj-tep yand aŋgiy ma dak. Nup gosimb niñak rek niñiy, bi suj-tep yand aŋgiy, nup minim aŋgay aŋgak, “Nand kiñiŋ giy gey, biyinimb ñi pañ nand kisen mindenijgambay gok yip, biyinimb okok maŋgiysek kond mindenijgambim aŋgak.”

¹⁴⁻¹⁵Gor minim giniŋgayn aŋgiy aŋgayak kun ak, low ar ak niñiy giniŋgambay biyinimb gok kuyip ma aŋgak; nup gosimb niñninggambay gok kuyip aŋgak. Mer ak, biyinimb nup gosimb niñbay gok, yesek aŋgiy nup gosimb niñbay. Pen biyinimb low ar ak kindik giy Gor biyinimb nuk mindenijgambun aŋgiy gos niñbay gok, minim Ebraham nup giniŋgayn aŋgiy aŋgayak ak ma diningambay rek, low minim ak timbrikiy, yiwur yomb diniŋgambay.

¹⁶Kun ak niñbun; Gor minim giniŋgayn aŋgiy aŋgayak kun ak, biyinimb Ebraham Gor nup gosimb niñak rek niñbay gok kuyip aŋgak. Nuk aŋgip rek gey niñiy ma dip; tap bap gey mer; kuyip yikop simb niñiy dip. Pen Ebraham gak rek gipay biyinimb gok diniŋ, chinup Jiwda

biynimb low aŋgñak gok nep ma dip; nup gosimb niŋbay gok kuyip maŋgiysek dip. ¹⁷Baybol buk ak tikiy aŋgyak, “Yand aspiyn ak mey, ñi pañ nand kuŋay mindiy, miñmon keykey kuŋaynep mindenŋgambay aŋgak.” Kun ak Gor nup gosimb niŋbun biynimb miñmon okok maŋgiysek, basind yes Abraham ñi pañ nuk yimb mindpun. Gor Biyomb chin kun ak nuk key yimb gip. Biynimb kumemb gok gek tikjakpay; tap gunap “Gaŋ” angek giningamb.

Ebrahim Gor Nup Gosimb Niŋak Rek Niŋjun

¹⁸Pen Abraham ñapan tiknimuŋ rek ma ayek, Gor minim aŋgay aŋgak, “Nand kiňij giy, biynimb ñi pañ nand kisen mindenŋgambay gok, kiňij keykey kuŋay yimb mindenŋgambim.” Kun aŋgek, Abraham niŋind aŋgip aŋgiy, gos sek mindiy mey, aŋgak rek ñi pañ nuk gok gap rek akan, kamb kilup rek, kuŋay yimb nep mindpay.

¹⁹Pen kiykber ñapan bap ma tikiy; mind dand amiy, Aysek nup Gor aŋgak rek tikrik ñin ak, Sera yip Abraham yip, beriymiraj giy tokiy yimb ayrik. Abraham simiy nuk ñin jiwiy onep kaŋgol ak amnak ak mey; ñapan tiknimirrek ma ayak. Pen Abraham aŋgak, ²⁰⁻²¹“Ak tap yomb mer; Gor Biyomb key yimb ak yip ñapan tikningamban aŋgip ak, niŋind aŋgip aŋgiy, Gor nup yimb ak dand aranak.” ²²Ebrahim gak kun ak, Baybol buk ak tikiy aŋgyak, “Ebrahim Gor nup gosimb niŋek, bi suŋ-tep yand aŋgak.” ²³Gor kuyip gosimb ñek tikyak kun ak, Abraham nep niŋnimuŋ aŋgiy ma tikyak. ²⁴Chinup biynimb suŋ-tep yand aŋgniŋgamb gok maŋgiysek niŋniŋgiy aŋgiy tikyak. Kun ak chin biynimb Gor nep gek, Jiysis kumi tip tikjakip aŋgiy niŋbun gok aŋgyak. ²⁵Pen tap siy tap timey giy asiŋ mindonuk rek, chinup simb niŋiy, Ninuk Jiysis Krays nup yokek apiy kumak. Kumek tip gek tikjakak rek, asiŋ yomb wilikak kun ak, suŋ aynimuŋ rek ayip.

Gor Nup Gosimb Niŋon Biynimb Suŋ-tep Yand Aŋgniŋgamb

5 ¹⁻²Pen Gor chinup simb niŋiy gak kun ak, nup gosimb niŋon, chinup dek, biynimb suŋ-tep nuk mindpun ak; Gor yip jimniy mindiy, mind tep yimb gipun. Miñmon chinup aŋgayip ak amiy, nuk yip mindenŋgambun aŋgiy, tep gakniŋ mindpun.

³⁻⁴Pen Krays nup chingiy mindon, miker gunap apek apun, “Miker wip rek Krays nup chingrep yimb ginjun aŋgiy,” nup chingrep yimb gambun mey; Gor “Tep gipim aŋgek,” gos sek mindiy, miñmiñ gipun.

⁵ Gor Kawnan nuk ak chinup yokek, namb chinup biyaŋ key yimb ayek, Gor nup gosimb niŋiy, biynimb gok kuyip wasemb ay gipun ak; niŋind nup kond mindiyŋ gos sek mindpun.

⁶Pen chin biynimb man ar biy mindpun gok timey gon gon, Gor yip jimniy mindep rek ma ayek, miňiy ñiyand yokep ñin ak wip aŋgiy, Ninuk

nup yokek apiy, chinup nen kumak. ⁷Per biynimb gunap biynimb gunap kuyip nen kumun aŋgiy ma kumbay. Pen ñin nokom nokom biynimb gunap, biynimb tep yimb bap niŋiy, chin kuyip nen kumon, kiyk kim amniyaŋ aŋgiy, kumningambay akaŋ ma niŋbun. ⁸Pen chin Gor ker ma mindonuk ñin ak, chinup timey gipay aŋgiy niŋiy ma kirkag; chinup wasemb yimb ay Ñinuk nup monmon yokek apiy, kumak.

⁹Kun ak likaň nuk yapek ak, Gor yip jimñiy mindpun rek, kor yomb niŋniŋgambay ñin ak, chin suŋ-tep nep mindoningambun. ¹⁰Biynimb ñaŋgep nuk mindonuk ñin ak, chinup simb niŋiy, Ñinuk nup yokek apiy, chinup di nuk yip jimñiy ayak ak mey, tikjakiy am Nop yip mindip rek, tap bap chinup ginimuŋ rek ma ayip! ¹¹Pen kun ak nep mer; Gor chinup dip ak Krays nep gek dip ak mey, miňiy kuyipapiy yimb dand aranying, tep gakniŋ mindpun.

Andam Layn Nuk Kumbay; Jiysis Layn Nuk Permindep Dipay

¹²Pen tap siy tap timey giy kumemb ak, Andam kiňiŋ giy gek mey, asiŋ nuk kun ak biynimb tikayep nuk gok maŋgiysek wilikek kumbay. Yenen: Gor niŋek, Andam gak kun ak, chin biynimb tikayep nuk gok maŋgiysek ginuk. Ñin kun ak chinup ma tikyak ak pen; chin yip ginuk.

¹³Kun ak mey, tap siy tap timey gep gos ak man ar biy nind mindek; Mosis low minim ak, kisen aŋgñak. Low ak ma niŋiy timey gey, Gor niŋiy kirginingamb aŋgniŋgambun ak pen; Andam kumak ak, Gor low minim ak timbrikiy kumak. ¹⁴Andam kiňiŋ giy timey gek, asiŋ nuk kun ak biynimb gok kuyip wilikek, maŋgiysek kum dand ap ap, Mosis low aŋgñak ñin ak awak. Gunap low ma timbrikyak ak pen; Andam gak rek kumyak. Pen Jiysis mankumb biy apiy kumek mey; biynimb nup gosimb niŋbay gok, nuk gak rek tikjakiy, kim mindenŋgambay.

¹⁵Bi omijał kun ak keykey yimb girik. Andam kiňiŋ giy tap siy tap timey gek, biynimb nuk kuŋaynep kumbay. Gor chinup simb niŋiy, Jiysis nup yikop yokek apiy gek mey, biynimb nuk kuŋaynep suŋ-tep mindiy, perper mindenŋgambay.

¹⁶Andam tap siy tap timey nokom yimb ak gek, minim yomb ak awak. Pen Gor chinup simb niŋiy, nuk yip di jimñinim key yimb gak. Ñinuk Jiysis Krays nup yokek apiy, tap siy tap timey kuŋay ginuk rek yiwr dek mey, chin kim amjun rek ayak.

¹⁷Nind bi nokom bap tap siy tap timey gek, asiŋ kilis timey yimb kun ak chinup maŋgiysek wilikip. Pen kisen bi nokom bap key chinup simb niŋak rek, di jimñinim aŋgiy kumek mey, nup chiŋgon, niŋjind biynimb suŋ-tep yand yimb gok aŋgiy chinup dek, nup tep gakniŋ yip nep mindenŋgambun.

¹⁸Kun ak Andam tap siy tap timey nokom bap gek, biynimb mangiysiek asiŋ kun ak wilikek, yiwr yomb dipay; Krays ñin nokom bap Nop aŋgak

rek niñdiy gek, biyimb nup chingipay gok, perper mindenigambay. ¹⁹Bi nokom bap Gor nup minim ak timbrikak rek, biyimb kunjaynep kuyip asij ayip. Kun ak rek pen Bi nokom bap Nop minim aŋgak rek niñdiy kumek mey, biyimb kunjaynep suŋ-tep ayningamb.

²⁰Pen nind tap siy tap timey giying, yikop gispun aŋgiy gi mindon mey, low minim ak aŋgnak. Aŋgnak, low gok niñiy, tap siy tap timey gipun ak yenen gipun aŋgiy gos ak niñon, chinup simb niñiy dip.

²¹Asij kun ak kilis yimb; key kim amjun rek ma mindip ak pen; Gor chinup simb niñimb ak kune, tap kilis yimb ak mey; mam nind chin Jiysis Krays nup yokek apiy kumi tikjakak ak mey, biyimb nup chingipun gok kim amningambun.

“Jiysis Yip Kumi Kum Sakiy Kumuk Anjiy,”

Timey Gep Gos Ar Ak Ma Niñjun

6 ¹Gor chinup simb niñimb kun ak, biyimb gunap aŋgniŋgambay, “Tap siy tap timey monmon giying mindon, Gor niñiy kirkagninj, yimb nup aranaj aŋgniŋgambay.” ²Pen minim yesek kun ak rek chin ma aŋgjun. Tap siy tap timey giy mey, Jiysis yip kumnu. Miñi nup ker mindpun ak, ar kun ak ker ma mindpun. ³Nimb niñbim; chin biyimb Krays Jiysis yip jimñiy mindonjun aŋgiy ñiñg pikpun gok, “Nuk kumak rek jimñiy kumnu aŋgiy,” ñiñg pikpun. ⁴Pen Krays kumek, kamb miñgan ak komey, Nop biyomb key yimb ak gek, tip tikjakay kim mindip rek; chinup kune gek, kim kisenimb mindpun.

⁵Kun ak, Krays yip jimñiy kumnu rek ayip biyimb gok, nuk tip ak tikjakay kim mindip rek, chin kune tikjakay kim mindenigambun.

⁶Chin niñbun; miñ timey giyingipun ak, Krays mon kiros bak biyon kumek pungrikak ak mey, miñ ar kun ak kirgiy mind tep giningambun.

⁷Biyimb kum sakay gipay gok, tap timey gep gos ak ma ayip.

⁸Krays yip kumnu aŋgiy niñbun biyimb gok, nuk yip kim mindenigambun ak kune niñbun. ⁹Nop gek tikjakak rek, tip ak ma kumningamb, per mindenigamb. ¹⁰Tap siy tap timey gon gon, minek nokom yimb kumi, tip ak tikjakay am Nop yip mindpiyr.

¹¹Kun ak mey, Krays Jiysis yip wilikiy, tap siy tap timey gep ar ak kum sakay gipun aŋgiy, gos tumind nimb ak mangiysek Gor ker amnimur. ¹²Mer ak, gos timey nimb ak, nimbip tiwniŋ dand amningamb tap siy tap timey gep ar ak. ¹³Pen gos timey nimb ak, mumbwak nimbip gok lipiŋ dand amek tap siy tap timey ma ginimimb. Jiysis yip kumi tikjakpun rek ayip ak niñiy, Gor nup direp ginjun aŋgiy, gos tumind nimb ak mangiysek nup ker amnimur.

¹⁴Nind low minim ar ak ninij gun aŋgiy gi dand amiy, tap siy tap timey gep gos anep ayek giyingipim. Pen miñiy kun ak ker ma mindpiyr. Gor nimbip simb niñiy dek, Krays biyimb nuk mindpiyr ak; nup chingiy mey, tap siy tap timey gok kirgininingambim.

Suŋ Mindpun Rek, Suŋ-tep Ar Anep Gon Amnimuj

¹⁵ Pen Gor low ar ak gon niŋiy chinup ma diningamb; nuk key chinup simb niŋiy, Krays nup yokek apiy, chinup aŋgiy kumak rek diniŋgamb ak; tap siy tap timey ginep mindonjun? Mer! Kun ma ginjun. ¹⁶ Kun gon, gos yomb chin ak, ar kun ak amek, ar kun ak giy, kumniŋgambun. Pen Gor angip rek gun aŋgiy gon amek mey; nuk gek suŋ-tep mindenijgambun.

¹⁷⁻¹⁸ Nind nimbip tap siy tap timey gep gos anep ayek, ar kun ak giyinjipim ak pen; kisen Gor minim ak niŋiy dipik ak mey; Gor nup tep apiyn. ¹⁹ Pen nimb key kilis ma mindpim rek, aŋgrep gen, niŋrep gim aŋgiy aspiyn.

Nind gos timund nimbip ak tiwning dand amek, tap siy tap timey gi dand ami, timey yimb nep giyinjipim. Pen miňiy Jiysis yip mindpim rek, gos timund nimbip ak tiwning dand amnimuj, Gor nup tep giniŋgamb ar ak nep. ²⁰ Nind tap siy tap timey ar ak giy, Gor nup tep gip ar ak ma yimb giyinjipim. ²¹ Pen giyinjipim kun ak, miňiy niŋiy apim, “Tap yerip tep ak diy, per kun giyinjipun apim.” Biyinimb kun gipay gok, miňmon timey ak ami, yiur yomb ak per dipay.

²² Pen Gor gek, tap asiŋ kun gok kirgyi, nup ker mindpim ak; biyinimb suŋ-tep gok mindiy, perper nep mindenijgambim. ²³ Yenen: tap siy tap timey gep ar ak giy, yiur yomb diniŋgambay; pen Jiysis Krays Biyomb chinup tunjasik dak ak nup diy, perper nep mindenijgambay.

Low Minim Ak Kirgyi, Bi Kumiy Tikjakak Anup Dinjun

7 ¹ Nimb mam ay low minim aŋgey niŋbim gok. Chin Krays yip kumnuk rek ayip biyinimb gok, minim ar gunap aŋgninj gispiyn. Nimb niŋbim; biyinimb kim mindyaknij, kuyip low minim niŋnimimb aŋgninjgambay ak pen; kumeniŋgambay miker kuyip gunap ma mindenijgamb.

²⁻³ Minim bak kun okok rek bap mindip. Biyin ak nuŋgumi y mindaknij, am bi kisenimb bap niŋiy deningamb, nup aŋgninjgambay, “Low timbrikpan” aŋgninjgambay. Pen nuŋgumi y kumek, am bi kisenimb niŋiy diniŋgamb ak, minim ma mindip; “Low timbrikpan aŋgiy,” ma aŋgninjgambay.

⁴ Kun ak rek nimb mam ay Krays nup wiliki y mindpim gok, nuk yip kumbik rek, low minim chichiy diyiŋgipim ak kirgyi, bi kumiy tikjakak anup chichiy dipim ak mey; miňiy Gor nup tep ginimu ar ak ginimimb rek ayip.

⁵ Nind Krays nup ma dinuk ŋin ak, low minim ar anep kindik ginjun aŋgiy mindyinjipun ak pen; gos timey paŋ ayek mindrep ma giy, Gor yip mindep rek ma ayak. ⁶ Pen miňiy Krays yip kumiy tikjakiy mindpun rek ayip ak, Jiwsda low minim tikyak ar ak niŋiy ma gipun; Gor Kawnan gos ŋimb ar ak niŋiy gipun.

Low Mindip Rek, Tap Siy Tap Timey Gipun Ak Aŋgiy Niŋbun

⁷Kun ak yerip aŋgjun? Gor low minim aŋgek aŋgyak ak, minim timey aŋgip aŋgjun? Mer! Ak kun ma aŋgjun.

Nind bi asiŋ mindenik ak ma niŋnik. Pen low minim ak niŋiy, Gor nup tep gip ar ak, tep ma gip ar ak aŋgiy niŋrep ginik. Low minim ar bap tikiy aŋgyak, “Biynimb gunap tap kuyip gok, yip rek mindombikop aŋgiy gos ak ma niŋnimimb aŋgey,” gos kun ak niŋnik rek, bi asiŋ mindenik ak niŋrep ginik. Yikop ak ma niŋbinip. ⁸Gor low minim ak tep ak pen; yand bi timey mindpiyн rek, gos timund yip ak per lipiŋ dand amimb, tap siy tap timey gep ar ak. Pen low ak mindamb mey, tap siy tap timey magep aŋgiy niŋbun.

⁹Yand nind ma niŋiy, mind tep gipiyn aŋgnik. Pen kisen low minim kun ak aŋgeyak, Gor yip jimniy ma mindpiyн; tap siy tap timey giy, ¹⁰bi pisnep kumemb rek ak mindpiyн aŋgiy niŋnik.

Kun ak low minim ak kindik giy, perper mindonjun rek ayip ak pen; yip aŋgey nijen, tap siy tap timey ginik rek, kumi Gor yip perper mindenim rek ma ayak. ¹¹Gor low nuk ak tep ak pen; yand bi tap siy tap timey gep ak, ar kun ak giy perper mindenigayn aŋgiy, gi dand ami, Gor yip jimniy mindep rek ma ayak; miker yomb dinim rek ayak.

¹²Kun ak chin niŋbun; Gor low minim ak tep mindip. Minim nuk yerip aŋgak ar ak kune, minim tep yipund giy nep mindip ak mey; ¹³Gor low minim tep ak aŋgey niŋbun rek, miker yomb ak ma diniŋgambun; tap siy tap timey gipun rek, miker yomb kun ak diniŋgambun. Pen nuk chinup low ayak kun ak, gos bap key niŋiy ma ayak; tap siy tap timey gipun gach yomb sikerek mindip ak, niŋniŋgiy aŋgiy ayak.

Tap Ma Gun Apun Gok Nep Gipun

¹⁴Chin niŋbun; low minim ak Gor Kawnan ak gos ſek tikiyak ak pen; gos timund yip ak per amimb tap siy tap timey gep ar ak. ¹⁵Kun ak mey, tap tep giyn aŋgiy niŋbiy ar ak ma gipiyn; tap timey ma giyn aŋgiy niŋbiy ar anep gipiyn. Pen yenen kun gipiyn ak ma niŋbiy. ¹⁶Kun ak low ak tep mindip aŋgiy niŋbiy rek, yiruk gakniŋ, tap siy tap timey gok gipiyn.

¹⁷Yand key timey giyn aŋgiy, ma gipiyn; pen bi tep ma mindpiyн rek, gos timey ak key namb yip biyaŋ paŋ ayek mey, tap siy tap timey kun gok gipiyn. ¹⁸Yand niŋbiy; namb yip akyaq mind tep ma gip. Gor low ar ak giyn aŋgiy, gi dand ami ma gipiyn; ¹⁹tap ma giyn aŋgiy niŋbiy ar ak gipiyn. ²⁰Yip gip kun ak, Andam yip yiŋ ſak rek mey kun gip.

²¹Kun ak, tep ar ak giyn aŋgiy, per timey ar ak nep gipiyn. ²²Yip tep gip, Gor low tep ar ak pen; ²³mumbwak yand ak yip tiwniŋ dand amimb tap siy tap timey gep ar ak.

²⁴ Yip kun gek gek, kumi am Gor yip ma mindenim rek ayip ak, an yip gek mind tep giningayn? ²⁵ Biyomb chin Jiysis Krays nep! Gor nup “Tep” apiyn!

Pen minim apiyn biy, kun giy mindip: gos yand amimb Gor nup ak pen; bi tep ma mindpiyn rek, tap siy tap timey gok gipiyn.

**Gor Kawnan Ak Gos ñakniñ Gi Dand Amiy
Mey Perper Mindoninqambun**

8 ¹⁻² Pen chin Jiysis Krays biynimb nuk mindpun gok, Gor Kawnan ak gos ñakniñ gon amek mey, tap siy tap timey giy kumbay ar ak kirpun. Krays yip mindpun kun ak, Gor chinup kor ma giniñgamb. ³ Pen biynimb tep ma mindpun rek, Gor low ar ak gi dand amiy, mind tep ginjun rek ma ayek, Ñinuk key tap siy tap timey ma gip ak chinup nen angiy, yokek apiy kumak. ⁴ Chinup nen kumak rek, Gor Kawnan gos ñimb ar anep giying, gos timey wip ar ak kirginiñgambun. Pen nuk gos ñakniñ, gi dand amyiñg, low minim gunap ma timbrikningambun.

⁵⁻⁶ Biyimb gos timey apek, ar kun ak gey amimb gok kumi, am Gor yip ma mindeninqambay. Pen biyimb Gor Kawnan gos ñek gey amimb gok, Gor nup tep giningamb ar anep gun angiy, gipay ak mey; Gor yip jimñiy mindiy, mindrep giningambay.

⁷ Biyimb gos kiyk keynep niñiy gipay gok, Gor yip jimñiy ma mindpay. Kiyk biyimb nuk ma mindiy, aŋgip rek ma yimb gipay. ⁸ Biyimb kun gok mindrep gey, nup tep ginimuŋ rek ma ayip.

⁹ Pen nimb biyimb Gor Kawnan bak ayek yip mindpim gok, gos key niñbim ar ak ma gipim; Gor Kawnan gos ñimb ar ak gipim. Biyimb Krays Kawnan yip ma mindpay gok, nup ker ma mindpay. ¹⁰ Pen gos timund nindnimb ak nuk yip kumek, suŋ-tep mindpim rek, gos yomb nimb ak amimb; Gor Kawnan gos ñimb ar ak. ¹¹ Gor Ñinuk Krays nup gek tip tikjakak Kawnan ak dipim ak mey; nimbip kunepe gek kim kisenimb ay, am nuk yip perper mindeninqambim.

¹² Kun ak mam ay sikop. Chin yerginjun? Gos chinup ak key wip rek ginjun? Ak mer! ¹³ Ar kun ak gon amek, kumi am Gor yip ma mindeninqambun. Pen Gor Kawnan ak gos ñakniñ gon amek mey, Gor yip nep mindoninqambun.

¹⁴ Chin niñbun: chin biyimb Gor Kawnan gos ñakniñ girapun gok, ñapan nuk yimb mindpun. ¹⁵⁻¹⁶ Kun ak nind pirikyin̄gipun rek, Gor Kawnan ak chinup gos yerip rek ñiniñgamb aŋgiy, jep diy, biyimb yikop woŋ giñemb rek ak ma mindonjun. Yenen; Kawnan nuk ak chin yip mindiy, gos ñakniñ, ñapan nuk mindpun ak niñrep giy, nup “Bapiy! Bapiy!” apun.

¹⁷ Kun ak ñapan nuk mindpun ak mey; Ñinuk Krays nup direp gip rek, chinup kunepe giniñgamb. Pen Krays nup aŋgjiwiy timey giyak

rek, chinup kunep timey giniŋg gey ma pirikiy, Krays nup sakiy ma goniŋgambun; Ņinuk nup direp gak rek, chinup kunep giniŋgamb.

Kisen Mindrep Giniŋgambun

¹⁸ Yand nijen: Krays nup chiŋgiy mindon miker gunap giniŋgamb ak, minim ma mindip. Ak yikop giniŋgamb. Am nuk yip mindrep giniŋgambun ūn ak, tep yimb giniŋgamb.

¹⁹⁻²⁰ Tap gayak okok maŋgiysek, miňiy mindrep ginimuŋ rek ma ayip. Gip kun ak, Gor giniŋgamb aŋgak rek nep gip. Nuk aŋgak, “Tap gaynik gok gen, mindrep ma giy, gi dam dam kisen tip ak gen, mindrep giniŋgamb aŋgak.” ²¹ Tap gayak kun gok, nind mindrep ma giniŋgamb. Chinup biynimb gok gek ūapan nuk yimb ay, nuk yip mind tep giniŋgambun ūn ak nep; tap yikop kun gok gek mindrep giniŋgamb.

²² Chin niŋbun: tap Gor gayak kun gok maŋgiysek mindrep giniŋgamb ak pen; miňiy ūn biy, biy ūapan tikniŋ gey yiwur gip rek ak gi mindip. ²³ Pen nuk chinup pisnep diniŋ, Kawnan nuk yokek apiy yip mindpun gok kunep apun, “Nin akay rek kim kisenimb ay, ūapan nuk yimb yipund giy mindeniŋgambun aŋgiy,” lum ar biy miker gakniŋ kond mindpun.

²⁴ Nup chiŋgon chinup diniŋgamb aŋgiy, gos sek mindon mey, chinup dak. Pen ūn kun ak chinup pisnep dipkop ak; miňiy gos sek mindiy, ūn kisen ak ma kond mindombinup; pisnep kim kisenimb ay, mindombinup. ²⁵ Pen chinup kisen direp giniŋgamb ak ninjiy mey, yiruk gakniŋ ma kond mindpun; gos sek kond mindpun.

²⁶ Biynimb tep ma mindpun rek, Gor Kawnan ak chinup kond nep mindip. Chinup miker yimb gek, Gor nup aŋgninjun apun ak pen; minim yerip ak diy aŋgjun aŋgon, Kawnan nuk chinup kosityam aŋgep rek ayek ninjiy, Gor nup aŋgninjimb. ²⁷ Gor gos chin niŋbun ar gok maŋgiysek keykey niŋimb ak mey; Kawnan nuk ak miker chinup gip ak ninjiy aŋgninjek, aŋgip rek gip. Yenen: Kawnan nuk aŋgninjamb ak, Gor giyn aŋgiy niŋimb ar anep aŋgninjamb.

²⁸ Kun ak mey, Gor chinup diniŋ gek, nup gosimb niŋbun biynimb gok, kond mindakniŋ, tap gunap key ma giniŋgamb; nuk niŋek mindrep giniŋgambun ar anep chinup giniŋgamb. ²⁹ Pen ar kun anep, Gor biynimb nuk diniŋ niŋak gok kuyip aŋgak, “Yand gen kiy Ņiyand Krays mindrep gip rek mindrep gey mey; numam nunay kisen nuk gok kuŋay yimb mindeniŋgambay aŋgak.” ³⁰ Kun ak chinup diniŋ, suk angek nup ker amon aŋgip, “Tap siy tap timey gipik ak ninjiy kirgispbyn. Kun ak yand yip jimniy mindiy mey; yand bi tep kun ak key mindpiy rek mindeniŋgambim aŋgip.”

Chinup Wasemb Ay Kond Mindrep Gip

³¹ Pen chinup kun giy direp gip ak, an chinup timey giniŋgamb? Mer yimb! ³² Gor nuk ma pirikiy, Ņinuk ak chinup nen aŋgiy yokek apiy

kumak ak nīgbun: chinup kond mindek, mindrep yimb ginīgambun.

³³ Pen Gor gek suj̄-tep mindpun ak, an rek chinup kor ginīgamb? ³⁴ Bi kun ak rek bap ma mindpay. Nuk key Ņinuk nup aŋgek, ap chinup angiy kumī tikjakiy, am ūn yipund kind nuk okok ken mindiy, chinup nen Nop nup aŋgnij mindip.

³⁵ Krays chinup wasemb yimb ayip ak, tap yerip ak gek jim̄niy ma mindonijgambun?

Miker gunap giningamb akan̄,
kosyam mindenijgambun akan̄,
gos yomb nīgnijgambun akan̄,
yiwan yomb apek akan̄,
chech ma mindek akan̄,
Krays ker mindpay angiy chinup timey giningambay akan̄,
ñāngnijgambay akan̄, tap yerip ak gek, Krays yip jim̄niy ma mindonijgambun?

³⁶ Minim kun ak rek Baybol buk ak tikiy aŋgyak:

“Nip ker mindpun rek, chinup nīnjey, kanj sīpsiyp tap gok rek ayek,
ñāngayun angiy nep nīgbay aŋgyak.”

³⁷ Kun ak kumemb rek mindpun ak pen; Krays, bi chinup simb nīnjy kumak ak yip mindiy, tep gaknij nep mindpun. ³⁸ Ar kun ak yand nīnjrep yimb gipiyn; mindenijgambun akan̄ kumnīgambun ak, Gor chinup wasemb aynep mindenijgamb. Tap bap chinup tuŋgasik key aynimuŋ rek ma ayip. Gor enjol nuk gok, Seytan kichekiy nuk gok, tap kalrimey gok, tap mīniy mindip gok, tap kisen mindenijgamb gok, ³⁹ tap nukyoŋ mindip gok, tap nukyoŋ mindip gok, tap yerip yerip mindip okok maŋgiysek, tap bap chinup kun ginīgiy rek ma ayip. Krays mindip rek, Gor chinup wasemb aynep mindenijgamb.

Gor Gosimb Nuk Key Nīnjy Jiwda Kay Kuyip Dinīg Gak

9 ¹ Yand Krays binuk mindpiyn rek, yesek ma aŋgnijgayn. Gor Kawnan ak namb yip biyaŋ, “Nīnjind nep aŋgnijŋ gispan aŋjip.”

²⁻³ Biyimb yand Yisrel kay, Krays nup ma dipay gok, kisen kor giy yiwur yomb dinīgambay ak, yip simb timey giy gos kun anep ayip. Minim kun ak ninjind nep aspiyn. Kinjeŋ mindek, yand kuyip nen yiwur den, kiy pen kim ambiyap.

⁴ Pen Gor Yisrel kay kuyip, ñapan yand mindeyaŋ angiy gek, kiyk low minim ak ninjy, melik tep nup ak ninjy, kuyip minim ginīgayn angiy aŋgayak gok ninjy, nup aŋgnijep ar ak ninjy gipay. ⁵ Basind chin Ebrahim, Aysek, Jekop Gor nup gosimb nīnyak gok, tik dand amiy apiy giy kuyip tikyak. Kiñīj nokom kun anep tik dand amiy apiy giy, Krays nup biyimb rek tikayey, nuk Biyomb yimb mindiy, biyimb mangiysek kond mindip! Kun ak yimb nup ak nep dand aranemb! Tep.

6 Gor Yisrel biynimb gok kuyip diniŋg angak ak pen, gunap nup kirgey, biynimb nuk rek ma ayip. 7-9 Kiyk apay, “Basind yes chin Ebrahim kiñij nuk mindpun rek, Gor chinup diniŋgamb apay” ak pen; kuyip ma diniŋgamb. Gor Ebrahim nup minim aŋgay aŋgak, “Simiy kisen ak, biyn nand Sera ŋi bap tikningamb aŋgak,” niŋind aŋgip aŋgiy niŋmindiy, aŋgak rek ŋi ak tikrik. Kisen nup minim ar nokom kun anep minim aŋgaying aŋgak, “Nak sek, ŋapan nak gok sek biynimb yand mindenigambim aŋgak.” Pen ŋapan nuk tikek tikey amnak gok kuyip maŋgiysek ma aŋgak. Yenen; minim bap aŋgak, “Ninak Aysek tikek tikey amningamb gok nep, Ebrahim ŋapan nuk aŋgniŋgambay aŋgak.” Kun ak niŋbun: minim giniŋgayn aŋgiy aŋgayak kun ak, basind yes Ebrahim tikek tikey wip gok kuyip maŋgiysek ma aŋgak; Ebrahim Gor nup gosimb niŋak rek niŋbay biynimb gok kuyip nep aŋgak.

10-13 Pen biynimb gok low ar ak gey niŋiy akan; ar gunap gey niŋiy kuyip ma dip; biynimb nuk key simb niŋimb gok kuyip dip. Wosrey Aysek biynuk Rebeka, ŋi pireŋgiy ma tikak won ak, Gor nup aŋgak, “Ni nand nind tikningamban ak, biyomb rek ma mindenigamb; nuk ŋinak kisen ak nup wong giňninggamb aŋgak.” Pen minim bap Baybol buk ak tikiy aŋgyak, “Yisow nup niŋen yip tep ma gip; Jekop nup niŋen yip tep gip aŋgyak.”

Gor Yipund Giy Nep Gip

14 Kun ak Gor yipund giy ma gip aŋjun? Mer! Nuk yipund giy nep gip.
15 Nuk Mosis nup aŋgak,

“Biynimb mapin niŋniŋg mapin niŋniŋgayn. Simb niŋniŋg gos yand key niŋiy simb niŋniŋgayn aŋgak.”

16 Kun ak niŋbun; nuk biynimb gok diniŋg, gipay ar ak niŋiy akan; biynimb gunap aŋgey ma dip; nuk key simb niŋimb rek kuyip dip.

17 Baybol buk minim bap tikiyak ak; Yijip nimb biyomb Perow; Yisrel biynimb kuyip won ak ‘Amningambim’ won ak ‘Ma amningambim’ aŋgiy aŋgek aŋgak, Gor Perow nup gos timey ak ŋinen ŋek kindiy amek aŋgak, “Kun gipan ak nip timey gen, yip Biyomb yimb ak niŋiy minim kun ak aŋg amiy apiy gey, yimb yip ak miňmon okok maŋgiysek amningamb aŋgak.” 18 Kun ak niŋbun: Gor gos nuk key niŋimb rek, biynimb gunap kuyip simb niŋiy dip; biynimb gunap kuyip ŋinen gek, gos timey kiyk niŋbay ak kindiy amek, nup ma dipay.

19 Nimb gunap Gor gip kun ak rek niŋiy aŋgniŋgambim, “Nuk nep gek gos kiyk ak kindiy amek, yenen pen mindrep ma gipim aŋgiy kuyip minim yomb aŋgniŋgamb aŋgniŋgambim.” 20 Kun aŋgniŋgambim ak pen; nimb Biyomb an rek mindiy, minim nup ak day diniŋgambim?

Bi bap man ak diy, siŋgey tiyn ak gayek, yip yenen kun giy gaypan aŋgiy ma aŋgniŋgamb. Mer yimb! 21 Bi siŋgey tiyn giniŋgamb ak, nup key

nījek tep ginīgamb rek ginīgamb. Man band nokom bap tūgrik dand apiy, tiȳn tep bap, tiȳn monmon bap ginīg ginīgamb. Ak minim ma mindip. ²²Kun ak rek mey Gor gip. Nuk biyimb tap timey gi mindpay gok nījek, yiruk yimb gek, kilis nuk mindip ak nījyan an̄giy, kuyip timey ginimuj ak pen; biyimb gunap dinīg nījayak rek, kuyip kasek kun ma gip. ²³Pen nuk bi tep biyimb simb nījimb ak, biyimb nījyan an̄giy; chinup dinīg nījayak gok simb nījiy diningamb ak; gos nuk key nījimb rek ginīgamb. ²⁴Chinup dinīg nījak kun ak, Jiwda gok nep mer: biyimb Jiwda mer gok kune p dinīg nījak. ²⁵Minim ar kun ak rek, Hoseya Gor minim an̄giy an̄gak:

“Toymenik, biyimb yand ma an̄gīngipiyn gok kuyip, biyimb yand an̄gnin̄gayn. Pen wasemb ma ayingipiyn gok, kisen wasemb yimb aynin̄gayn. ²⁶Nind biyimb yand mindpim an̄giy an̄gen, ma nījyin̄gipay mīnmon okok, kisen Gor Biyomb perminddep ak, ñapan nuk mindpay an̄gnin̄gambay an̄gak.”

²⁷Pen bi Gor minim an̄gep Asaya minim bap tikiy an̄gak:

“Yisrel kay, kamb kilup rek kuraynep minden̄gambay ak pen; yep kaw bap nep kim amnīngambay. ²⁸Yenen: ñin kun ak apek, Gor biyimb man ar biy mindiy timey gipay gok kuyip, pen ginīgamb ak; kasek gi day jiwñinīgamb an̄gak.”

²⁹Ginīgamb kun ak, Asaya nind an̄gak:

“Biyomb sikerek ak, chinup Jiwda biyimb yep kaw bap nep kirginin̄gamb. Nuk biyimb simb nījimb rek, gunap mindingambun; yikop ak Sodom Gomora biyimb kuyip pisnep yin simbok amnak rek ak, chinup gipkop an̄gak.”

Jiwda Kay Jiysis Nup Gosimb Ma Nījyk

³⁰Kun ak nījim! Biyimb Jiwda mer gok nind, mindrep giy Gor yip jimñiy mindenjun an̄giy gos ak ma nījyak ak pen; miñiy nup gosimb nījiy, nuk yip jimñiy mindpay. ³¹Pen Jiwda biyimb nind Gor low minim ak diy, an̄gīp an̄gīp rek ginjun an̄gyak ak pen; miñiy nuk yip jimñiy ma mindpay. ³²Yenen: Gor nup gosimb nījiy mer; chin key ar gunap giy, nuk yip jimñiy mindingambun an̄giy, kamb tep ayak ar ak amnīngiy rek mindaknīj, tomb kiyk ak aldek apyap pikpay. ³³Minim kun ak rek Baybol buk ak tikiy an̄gyak:

“Nījim! Yand miñmon Sayon kamb tep ak ayen, biyimb gok tomb kiyk ak ar kun ak aldek, apyap piknīngambay; pen biyimb nup gosimb nījningambay gok, kor giy nambij ma dinīgambay an̄gyak.”

10 ¹Mam ay sikop. Biyimb yand Yisrel kay Gor ker ma mindpay ak; yip miker gek, nup per an̄gnin̄biyn. ²Yand nīnbiyn: chin Gor biyimb nuk mindon an̄giy, kilis yimb gipay ak pen; gos nījrep giy

ma gipay. ³Kiyk Gor biynimb gok kuyip, biynimb suŋ-tep yand aŋgiy dip minim ar ak ma niŋjiy, gos key niŋbay rek, low ar ak gon chinup diningamb aŋgiy gi dand amiy, apyap pikpay. ⁴Pen low nuk ayak junj ak Krays nep. Yenen: Gor low ak mindakniŋ, biynimb gok suŋ-tep ma mindpun aŋgiy Krays nup gosimb niŋjeniŋgambay, Nop kuyip diy, biynimb suŋ-tep yand aŋgniniŋgambay.

Biynimb Gok Nup Aŋgniney Kuyip Diniŋgamb

⁵Mosis Yisrel kay kuyip aŋgak, “Low minim ak diy suŋ-tep mindniŋ, low aŋgiip aŋgiip rek giy mey, kim amniŋgambim aŋgak.” ⁶Pen Gor biynimb Krays nup gosimb niŋjiy, suŋ-tep mindeniŋgambay minim ar ak aŋgiy aŋgak, “Semb biyon nimb rek ma am pojind winiŋgambim; ⁷beŋ nuŋkyaq nimb rek ma am pojind winiŋgambim; ⁸minim kun ak par okok ma mindip. Minim per apim ar anep aŋgak.” Minim aŋgak kun ak mey, Gor nup gosimb niŋjiy nuk yip jimniy mindoniŋgambun aŋgiy, minim per aŋgnimbun ak.

⁹Kun ak, Krays Gor ŋinuk ak mey tikjakip aŋgiy, gos niŋmindiy; Jiysis nep Biyomb yand aŋgiy misen aŋgniniŋgambim ak, Gor nimbip biynimb suŋ-tep yand aŋgiy diniŋgamb. ¹⁰Yenen: Jiysis nup gosimb niŋbun rek, Gor chinup dinimuŋ rek ayip; pen Biyomb chin aŋgiy, misen apun rek chinup pisnep dip. ¹¹Wosrey Baybol buk ak, minim tikay aŋgyak, “Biynimb an an nup gosimb niŋniŋgambay gok, Gor nup niŋjiy ŋawil ma diningambay aŋgyak.” ¹²Jiwda biynimb gok key diy; Jiwda biynimb mer gok key diy ma giniŋgamb. Biyomb nokom mindip rek, biynimb akay akay nup gosimb niŋjiy aŋgniniŋgambay gok direp yimb gip. ¹³Ar kun anep aŋgiy aŋgyak, “Biynimb gok nup aŋgniney, kuyip diniŋgamb aŋgyak.” ¹⁴Pen nimb gunap aŋgniniŋgambim, “Biynimb gunap minim tep nup ak dand apey niŋjiy rek, nup gosimb niŋjiy nup aŋgniniŋbinup. ¹⁵Gor bi minim tep nup aŋgnemb gunap ma yokip ak, yergiy minim tep nup ak niŋjun aŋgniniŋgambim.” Ar kun ak Baybol buk ak tikiy aŋgyak:

“Biynimb Gor minim dand opay gok, tep yimb dand opay aŋgyak.”

¹⁶Pen bi Asaya Gor minim tep ak aŋgek, biynimb gunap ma niŋney, nuk Gor nup aŋgak, “Chin minim tep nip ak aŋgon, ma nep dipay aŋgak.” ¹⁷Gor minim ak timund pilk niŋmindiy nep, nup gosimb niŋbay. Minim kun ak, Krays minim tep ak. ¹⁸Pen Yisrel kay minim kun ak aŋgey ma niŋyak aŋgiy ma aŋgep. Kiyk nind niŋyak ak mey; Baybol buk tikiy aŋgyak, “Minim tep kun ak miŋmon okok kind kind, maŋgiyeseck yimb amimb aŋgyak.” ¹⁹Pen nimbip tip ak aspiyn: Yisrel biynimb minim kun ak ma niŋyak aŋgiy ma aŋgnimimb; kiyk nind niŋyak. Mosis Gor minim ak tikiy aŋgak:

“Yand biynimb sakiy sek wikan gunap kuyip diy, direp gen, nimb

Yisrel biynimb miluk yapek, chinup rek kun ma gip aŋgiy niŋniŋgambim aŋgak.”

²⁰ Pen bi Asaya misej yimb aŋgiy angak:

“Gor aŋgip, ‘Biynimb yip ma niŋbay tungoŋ okok, yimb yip ak ŋin gunap ma apay ak pen; kisen kuyip diniŋgayn aŋgip’ aŋgak.”

²¹ Pen Yisrel gipay rek minim ak aŋgiy aŋgak:

“Gor aŋgip ‘Owim aŋgiy, per ŋinan gi gi mer niŋiy kirpiy.

Kiyk alemb alemb ŋiy, gos kiyk key niŋbay rek nep gipay aŋgip’ aŋgak.”

Yisrel Kuyip Pisnep Ma Kirgip

11 ¹Kun ak Gor Yisrel biynimb gok kuyip pisnep ma kirgip. Yand kunep, Yisrel nimb. Ebrahim tikek tik dand amiy, Benjamen nup tikey, nund pen tik dand amiy apiy gak kiňij ak, yand mindpiy. ²Gor biynimb wosrey dining niŋjak gok kuyip ma kirgip. Yilaya nup kesim Baybol buk tikyak ak niŋbim. Yilaya Gor nup aŋgninjy aŋgak:

³“Yisrel biynimb gok mangiyeck nip kirgiy, kamb bind giy tap pik simbongipay ak, piklak pikey amdek, bi minim nip aŋgep gok kuyip pik ay gipay. Yand nokom mindpiy ak pen; yip kunep pikayun aŋgiy, yuk taspay aŋgak.”

⁴Aŋgek, Gor nup pen aŋgak:

“Bi yand kuŋay yimb nep, sepen tawsin mindpay ak, Bal gor yesek anup, biyomb chin aŋgiy, ma aŋgnibay aŋgak.”

⁵Kun ak rek miňiy, Yisrel biynimb kuŋaynep Gor nup kirpay ak pen; chinup gunap dining gos niŋjayak gok simb niŋiy dip. ⁶Pen low ar ak niŋon akaŋ, tap ar gunap key gon niŋiy ma dip; nuk bi tep biynimb aŋddep ak mey; chinup simb niŋiy dip. Tap bap gon niŋiy dembikop, chinup simb niŋiy dip apnup ak, yesek apnup. ⁷Kun ak Yisrel biynimb low ar ak giy, Gor yip jimniy mindoningambun aŋgiy tiŋiy ay gipay ak pen; nuk yip jimniy ma mindpay. Nuk diniŋ niŋjayak gok nep dip; gunap pen minim nup ak niŋiy, niŋbun ma niŋbun tikpay.

⁸Wosrey Baybol buk ak tikiy aŋgyak:

“Gor kuyip gek, wisin kiniy, windin koy giy, sakiy sek ay, ar kun anep mind dand amiy mindpay aŋgyak.”

⁹⁻¹⁰Pen basind Depiyt minim ar nokom kun anep, Baybol buk ak tikiy angak:

“Kun gipay kun ak, kuyip niŋey tep gip ar anep gi tanjey tanjey, windin koy gek, siŋgaw kaw ak amiy, ŋawil diy, ŋik giy nep mindeningiy aŋgak.”

¹¹Pen Jiwda kiňij apyap pikpay ak, pisnep ma apyap pikpay; Gor kuyip diniŋ niŋimb. Kiyk tap siy tap timey giyak rek, kuyip kirgiy, biynimb Jiwda mer gok kuyip disap. Biynimb yikop gok den mey; Jiwda kay, chinup rek kun giy ma dip aŋgiy, yip ker winingiy aŋgiy gisap.

¹²Jiwda kay nup gosimb ma niŋiy, tap siy tap timey gipay ŋin biy, biynimb yikop gok kuyip direp gisap. Kun ak niŋbun: Jiwda biynimb

dining niŋayak rek diniŋgamb ñin ak, biyimb yikop gok kuyip direp yimb giniŋgamb.

Yisrel Mer Gok Kuyip Disap

¹³ Gor yip Jiwda biyimb mer gok kuyip minim tep ak angñinimin anjek mey, nimbip Jiwda mer gok angñen yip tep gip. ¹⁴ Pen nimbip angñen nijem, biyimb yand Yisrel gunap niŋiy, Gor chinup rek ma dip anjyi, nup ker winiŋgiy ak; yip tep yimb giniŋgamb. ¹⁵ Gor Yisrel biyimb kuyip kirkak rek, biyimb yikop gok kuyip dip. Kun ak kisen Yisrel kuyip dek, pisnep kumi tip tikjakpay rek ak ayningamb.

¹⁶ Basind yes sikop Gor ker mindeyak rek, piň alik kiyk gok kunep nup ker mindeniŋgiy. Mon oliyp junj bap Gor ker mindonimuj, piň alik gok mangiysek nup ker mindeniŋgiy.

¹⁷⁻¹⁸ Pen Gor mon oliyp alik nindnimb gunap tuŋsak yokiy, nimbip oliyp alik saŋgiy okok nimb gunap dapiy yimñek, wopsakiy mindpim. Kun ak mey, mon oliyp nindnimb ak, mind giyanjek nimb mindpim; niŋrep giy anjgiwnimimb. ¹⁹ Pen Gor chinup oliyp alik saŋgiy okok nimb dapiy, oliyp alik nindnimb gok tuŋsak yokek, tip kun ak diy mindpun anjyi gos ak ma niŋnimimb. ²⁰⁻²¹ Nimb biyimb Jiwda mer gok, minim kun ak niŋind angningambim ak pen, niŋrep ginimimb. Jiwda kay Jiysis nup gosimb ma niŋey, kuyip kirkak; nimb pen nup gosimb niŋem, nimbip dak. Pen Gor mon oliyp alik nindnimb gok tuŋsak yokak rek, nimbip kunep ginimuŋ rek ayip ak, yimb nimbik key ma dand aranimimb.

²² Gor bi sayn tep yimb ak pen; bi kalrimey mindip. Biyimb nup kirpay gok kuyip kirkip; biyimb nup gosimb niŋbay gok dip. Kun ak Jiwda kuyip gak rek, chinup kunep ginimuŋ rek ayip anjyi, niŋrep yimb ginimimb. ²³ Jiwda biyimb kun gok, Gor nup gosimb ma niŋjun anjyi mindpay ak pen; nup tip ak gosimb niŋey, kuyip diniŋgamb. ²⁴ Nimbip mon oliyp alik saŋgiy okok nimb dand apiy, pikyimñek mindpim ak; oliyp alik nuk yipund giy ak tip ak pikyimñiniŋgamb, pikyimñiniŋgamb.

Kisen Yisrel Mindeniŋgambay Rek Diniŋgamb

²⁵ Pen mam ay sikop. Yimb nimbik key dand aranimimb rek ayip. Kun ak minim nind ma niŋyinjipun bap nimbip angning gispiyn. Yisrel biyimb miňiy windin koy rek mindpay ak pen; per kun ma giningamb. Gor biyimb Jiwda mer gok kuyip diniŋ niŋayak gok mangiysek diy, ²⁶ kisen Yisrel kuyip mangiysek diniŋgamb. Minim kun ak rek Baybol buk ak tikiy angyak:

“Yisrel kay yip kirpay gok kuyip diniŋgamb Biyomb ak, miňmon Sayon nimb winingamb. ²⁷ Apek, minim angaynik rek, tap siy tap timey gipim ak niŋiy kirkiniŋgayan anjip anjyi tikyak.”

²⁸ Pen Gor wosrey basind Ebraham, Aysek, Jekop kuyip minim angay anjak, “Kisen ñapan nimb tikem, tikey amninggamb gok, kuyip diniŋgayn

angak.” Aŋgak kun ak niŋbun: Jiwda kay kuyip pisnep ma kirgip. Ni namb biy nep, Krays minim tep nup ma dipay rek, kuyip kirgiy, nimbip biynimb Jiwda mer gok diyn aŋgiy gisap. Pen gip kun ak kuyip pisnep ma kirgip.²⁹ Nind simb niŋiy, diniŋ niŋayak rek diniŋgamb. Nuk tap bap giniŋg, minim nep ma aŋgip; giniŋgayn aŋgiy niŋimb rek gip.

³⁰ Nimb Gor nup minim tep ak diyokyinqipim ak pen; kisen Yisrel biynimb nup kirgey, nimbip pen dek, nuk yip mindpim. ³¹ Nimbip simb niŋiy dak kun ak rek, Yisrel biynimb minim nup diyokpay gok kuyip kunep, simb niŋiy diniŋgamb.

³² Kun ak niŋbun; Gor Jiwda biynimb gok, Jiwda biynimb mer gok, maŋgiysek kuyip niŋen kirgek, tap siy tap timey gi dam dam, kisen yenent timey gispun aŋgiy, Gor nup gosimb niŋey, kuyip dip.

Gor Yimb Nup Per Dand Aranemb

³³ Kun ak yand niŋbiyn; Gor bi gos tipaŋgiy yimb niŋiy, ar kun ak key yimb gip. Nuk key yimb niŋiy gip kun ak rek gun aŋgiy, ma yimb giniŋgambun. ³⁴ Baybol buk ak tikiy aŋgyak:

“Biynimb an nuk gos tipaŋgiy niŋimb rek niŋiy, nup kun gan, kun gan, aŋgninggamb? ³⁵ Pen biynimb an Gor nup tap kim yisik ayek, pen yisik aŋninggamb? Mer yimb! Biynimb bap nup kun giniŋgiy rek ma ayip aŋgyak.” ³⁶ Nuk Biyomb yimb. Tap okok maŋgiysek niŋ ar nuk anep mindip. Yimb nup ak perper nep dand aranemb! Tep.

Gor Ker Mindpun Aŋgiy, Nup Tep Ginimuŋ Ar Ak Gem Amnimuŋ

12 ¹ Kun ak mam ay sikop. Nimbip simb niŋiy dip ak, opriyŋ niimbay rek; mumbwak gos timund nimb ak maŋgiysek nup ker amnimuŋ. Tap dand ami, Gor nup simboŋŋ niimbay gok, tap timey timey gok ma niimbay; tap tep tep gok nep ŋey mey, nuk dip. Kun ak, chinup opriyŋ rek dinimuŋ aŋgiy, nup gosimb niŋiy, aŋgip aŋgip rek nep ginimimb. ² Biynimb niŋmindpay rek, miň kuyip ar ak dinjun aŋgiy ma aŋgnimimb. Pen Gor nimbip gos ŋakniŋ, biynimb key kindiknimb rek aŋnimimb. Nimbip gos ŋek, key kindiknimb rek ay gem amek mey; yipund giniŋgamb ar ak, mindrep gep ar ak, nup tep giniŋgamb ar ak niŋrep giniŋgambim.

³ Pen Gor yip simb niŋiy dek wong nup gipiyn ak, nimbip maŋgiysek aspiyn: chin Gor nup direp gipun rek, yimb chin yi ar biyoŋ mindip aŋgiy ma ninjun. Pen chinup kond mindiy gos tep yerip yerip rek niimb ak niŋiy, ar kun ak gon amnimuŋ.

⁴ Chin niŋbun: mumbwak nokom mindip ak pen; tomb ak wong nuk ak key gip; niŋ ak wong nuk ak key gip; windin ak wong nuk ak key gip. Kun ak, day keykey mindip rek, wong keykey nep gipay.

5 Chin Krays ker mindpun gok kunep, kun ak rek mindpun. Woŋ keykey gipun ak pen; biyimb kiŋiŋ nuk nokom mindiy mey; pen wasemb ayek, pen wasemb ayek gipun. 6 Gor chinup kilis keykey ŋimb rek, gos ar keykey niŋbun ak mey; chin gunap, biyimb gunap kuyip Gor minim aŋgñemb rek ayek, Gor gos tep ŋimb rek niŋiy, kuyip aŋgñinjun. 7 Biyimb gunap kuyip tap marik gep rek ayek, marik ginjun. Tiysa mindep rek ayek, tiysa mindiy, aŋgñirep ginjun. 8 Timund winjikep rek ayek, timund winjikjun. Biyimb chin gunap kuyip tap ŋemb rek ayek, monmon niŋjun. Biyimb chin gunap kuyip kond mindep rek ayek, niŋrep giy kond mindrep ginjun. Pen mam ay gunap kuyip, simb niŋiy dep rek ayek, tep gakniŋ dinjun.

Biyimb Gok Wasemb Aynamimb

9 Biyimb gok kuyip wasemb aysipun aŋgiy yesek ma aŋgnimimb; kuyip wasemb ay, direp yimb ginimimb. Tap siy tap timey gep ak kirgiy, Gor miň tep ar ak dinimimb. 10 Pen yimb ŋimbik ak key ma dand aranimimb; mam ay Krays ker mindpay gok yip penpen wasemb ay, yimb kuyip ak dand aranimimb. 11 Yiruk yiruk sek woŋ ma ginimimb; tep gakniŋ, Biyomb chin ak nup woŋ gispun aŋgiy, girep ginimimb. 12 Gor chinup dinengaŋamb aŋgiy, tep gakniŋ kond mindenimimb. ŋimbip miker ŋeniŋgiy, gos kun ak ma niŋnimimb. Gor nup minek minek aŋgnijmindenimimb. 13 Biyimb Gor ker mindey tap ma mindip gok, tap ŋimb gunap kuyip bilok niŋnimimb. Biyimb par okok ŋimb apeningiy, girep ginimimb.

14 Biyimb gunap ŋimbip gi timey gey, pen miluk ma niŋnimimb, Gor nup aŋnijem, kuyip kond mindrep ginimuŋ. 15 Biyimb gunap tep gakniŋ mindey, kiy yip tep gakniŋ mindenimimb; pen gunap simb gakniŋ mindey, kiy yip simb gakniŋ mindenimimb. 16 Chin biyimb yimb sek mindpun aŋgiy niŋbim gok, yimb ŋimbik ma dand aranimimb. Biyimb yimb ma mindip gok yip wilikiy mindenimimb. Chin nep niŋrep gipun aŋgiy, ma aŋgnimimb.

17 Pen biyimb gunap ŋimbip miluk niŋey, pen miluk ma niŋnimimb. Biyimb gok niŋey tep ginenagaŋamb ar anep ginimimb. 18 Biyimb gunap yip penpen gun aŋgiy gos ak ma niŋnimimb; kapkap jimniy mindonjun aŋgiy gos anep niŋnimimb.

19 Pen biyimb tep yand gok. ŋimbip aspiyn; biyimb gunap ŋimbip timey geniŋgiy, kuyip pen timey gun aŋgiy gos ak ma niŋnimimb. Ak Gor gos nuk. Kuyip pen timey giyn aŋgiy, key niŋimb rek ginenagaŋamb. Baybol buk ak tikiy aŋgyak, “Gor angip, ‘Kiyk timey gipay ak, pen kunep timey ginenayn ak; gos yand angip’ aŋgyak.” 20 Kun ak biyimb ŋimbip timey giyak gunap kuyip yiwan gek, keňmaŋgiy niŋnimimb. Kunjam ak kinjik gek, niŋ ak niŋnimimb. Kun gem niŋiy, kuyip yenen timey gipun aŋgiy,

gos kuŋay niŋniŋgambay. ²¹Kun ak mey, nimbip timey geniŋgiy, kuyip pen timey ma ginimimb; mindrep gem, key sayn gek amnimur.

Gapman Kay Aŋgniŋgiy Rek Ginimimb

13

¹Pen gapman biyomb gok, aŋgniŋgiy rek niŋjun. Kiyk key gos niŋiy biyomb ma mindpay; Gor aŋgek biyomb mindpay. ²Kun ak minim kuyip timbrikiy, Gor minim ak sek timbrikniŋgambun ak mey; minim mindeniŋgamb. ³Biynimb mind tep gipun gok, gapman biyomb gok kuyip ma pirikniŋgambun; biynimb mindrep ma giniŋgambay gok nep pirikniŋgambay. Kun ak, biyomb gok kuyip ma pirikjun aŋgiy, mind tep gem mey; nimbip “Tep gipay” aŋgniŋgambay. ⁴Gor aŋgek chinup kond mindpay ak mey, mind tep giningambun. Pen ŋinen aŋgek, ŋayip baynat ak di mindpay rek; biynimb mind tep ma giniŋgambun gok dand kor ami, timund winjikniŋgambay.

⁵Kun ak pen yiwur dinjun rek ayip aŋgiy, minim kuyip ak kindik ma ginjun; Gor kuyip ŋinen aŋgayek chinup kond mindpay ak; yenen minim kuyip timbrikjun aŋgiy, mindrep ginjun.

⁶Ar kun ak nep mey, takes kunep pikpun. Gor kuyip ŋinen aŋgek woŋ kiyk kun ak giy mey, maniy dipay. ⁷Kun ak biyomb gok aŋgniŋgiy rek niŋnimimb. Biynimb yimb dand aranemb gok kuyip, yimb dand aranimimb: biynimb takes ŋemb gok kuyip, takes ŋinimimb. Pen takes ar key gunap ŋinimimb aŋgeningiy, ak kunep ŋinimimb.

Penpen Wasemb Aynamimb

⁸Tap day nimb gunap mindonimuŋ; pisnep day paŋ jiwnimimb. Pen tap day nimb rek mindonimuŋ; penpen wasemb ayep ar ak. Yenen; biynimb gok kuyip wasemb ayniŋgambun ak; Gor low minim aŋgak aŋgak rek giniŋgambun. ⁹⁻¹⁰Biyn siy bi siy ma giniŋgambun; tap siy ma diniŋgambun; chip ma ŋangniŋgambun; biynimb gunap tap kuyip gok yip rek mindambikop aŋgiy ma niŋniŋgambun. Gor low yerip yerip aŋgak gunap ma timbrikniŋgambun. Biynimb wasemb ayniŋgambun rek, mumbwak chin key girep gipun rek kuyip kunep giniŋgambun ak; Gor low gunap ma timbrikniŋgambun.

¹¹Kun ak yenen wisin kil kin mindpim? Jiysis nup wosrey dipik. Pen miňiy, nuk winiŋgamb ŋin ak takiy asaw. ¹²⁻¹³Kisyimnamb rek tapin per mindpun ak, miňmon yowniŋ gisap. Kun ak, Jiysis melik tep ar ak mindiy, miňmon yapek, windin niŋiy tapay rek taŋgenimimb. Pen ŋiŋ kilis ŋimbiy, ¹⁴sakiy ay, gos timund yesek niŋiy gipim ar gok kirgiy, Jiysis Krays nup pisnep chiŋgiy, nuk mindrep gip rek mindenimimb.

Asik Mosik Gipay Gok Kuyip Aŋg Sikoy Ma Ginimimb

14

¹Biynimb Gor nup chingipay ak pen; chiŋgrep ma giy, gos ominal niŋbay gok kuyip, aŋgrep gon gos tep niŋniŋgiy aŋgiy, kuyip

minim gunap ma aŋj ginimimb; Gor ker mindpay rek, biyimb chin aŋgiy dinimimb. ²Chin niŋbun: biyimb gunap Gor nup gosimb niŋmindiy, tap okok monmon ŋimbay; pen biyimb gunap Gor nup gosimb ar ar nep niŋjiy, nup tep ma giniŋgamb aŋgiy, kanj tap okok bul giy ma ŋimbay. ³Pen biyimb tap monmon ŋimbay gok, biyimb tap bul gipay gok kuyip ma aŋgiwningiy. Biyimb tap bul gipay gok; biyimb tap monmon ŋimbay gok kuyip, Gor niŋek tap siy tap timey gispay aŋgiy, ma aŋgniŋgiy. Yenen: Gor biyimb kun gok kuyip dek nup ker mindpay. ⁴Pen minim kun ak rek, pen aŋg dam ayek, pen aŋg dam ayek, ma ginimimb. Ak Gor minim nuk. Kuyip kond mindaknij, biyimb nuk nep mindenŋgambay.

⁵Pen biyimb gunap niŋey, ŋin nokom nokom Gor ŋin yomb nuk rek ayip; biyimb gunap niŋey, minek minek ŋin nokom rek ayip. Kun ak nimb nokom nokom mindpim rek, gos tep nimbiplip wip ar ak niŋjiy gem amnimuŋ.

⁶Gor ŋin yomb nuk ak, ŋin nokom nokom wip aŋgiy niŋbay biyimb gok, Gor nup tep ginimuŋ aŋgiy, kun giy niŋbay. Pen minek minek ŋin nokom rek ayip aŋgiy niŋbay biyimb gok kunep, Gor nup tep ginimuŋ aŋgiy mey, kun giy niŋbay.

Biyimb tap monmon ŋimbay gok, gos peying ma ŋimbay: Gor nup tep aŋgiy ŋimbay. Biyimb asik tep giy, tap gunap nep ŋimbay gok kuneplip, Gor nup tep aŋgiy nep ŋimbay.

⁷Pen chin niŋbun: kim mindiy Biyomb chin ak yip mindpun; kumningambun ak kuneplip, nuk yip nep mindoniŋgambun. ⁸Pen kim mindiy, chin key mindpun aŋgiy ma aŋgeplip. Kumningambun ak kuneplip, chin key kumningambun aŋgiy ma aŋgeplip. Kumningambun akan, kim mindenŋgambun ak; nup ker nep mindoningambun. ⁹Ar kun ak nep, Gor Ŋinuk Krays nup yokeplip, kumi tikjakak ak mey; chin biyimb kim mindpun gok sek, kumyak gok sek kond mindenŋgamb.

¹⁰Kun ak nimb mam ay Krays ker mindpim gunap, yenen namam nanay Krays ker mindpay gunap kuyip kun gipay kun gipay apim? Pen nimb gunap yenen namam nanay Krays ker mindpay gunap kuyip niŋjem, tap yikop rek ayip. Chin maŋgiyek, Gor apiymiraj windin yirik ar kuyip ak mindon, kor niŋniŋgayr ak ma niŋbim? ¹¹Baybol buk ak tikiy aŋgyak:

“Biyomb ak aŋgiplip, ‘Yand niŋind yimb aspiyn. Kisen biyimb gok maŋgiyek yip niŋjiy, ŋawil diy koŋgiplip yimi, Gor nep mey Biyomb mindip aŋgniningambay aŋgiplip’ aŋgyak.”

¹²Kun ak niŋim; chin maŋgiyek mindpun rek, nokom nokom aŋgninjek; yerip yerip gipun gok aŋgniningambun.

Mam Ay Krays Ker Mindpay Gunap Kuyip Gos Niŋnimimb

¹³Kun ak mam ay gunap kuyip, kun gipay kun gipay apim ak kirgiy mindrep gem, ma apyap pikniŋgiy rek aynimuŋ ar ak nep niŋjiy, gem

amnimun. ¹⁴ Jiysis ker mindpiyn rek, yand nīrep gipiyn; tap bul gep gunap ma mindip. Biyimb gunap gos kiyk key nījiy, tap bul gipay.

¹⁵ Pen nimb mam ay Jiysis kuyip angiy kumak kun gok wasemb ma ay, tap kiyk asikpay gok, monmon ñimbem apyap piknīngiy rek ayip. Kun ak tep ma ginīngambim. ¹⁶ Kun ak nimb key nījiy, ar gunap ginimimb rek aynīngamb ak pen; biyimb gunap nimbip nīney kuyip timey ginimuñ rek aynīngamb ak, gos nījbim kun ak kirginimimb. ¹⁷ Gor biyimb diy kond mindeningamb minim ar ak kun giy mindip; tap monmon ñīnjīngambun akan, ma ñīnjīngambun ak, minim yomb mer. Minim yomb ak mey; Gor Kawnan ak chin yip mindaknīj, biyimb suj̄-tep nuk mindiy, kapkap mindiy miñmiñ gipun ak. ¹⁸ Krays nup kun giy gosimb nījiy mind tep gon, Gor ninjek tep giy, biyimb gok ninjey tep giy giningamb.

¹⁹ Kun ak nimb mañgiysek, kapkap jimñiy mindep ar ak kindik giy, Gor nup chingrep gep ar ak kindik giy ginimimb. ²⁰ Pen nimb tap okok monmon ñimbem, Gor biyimb nuk gunap nījiy kunep ñimbiy, nup kirgiy apyap piknīngiy rek ayip. Ak tep mer! ²¹ Kun ak nimb ñimbem, kiyk apyap piknīngiy rek ayek nījiy, kanj kirgiy, ñīng wayn gok kirgiy, tap yikop gok kirgiy giningambim ak tep.

²² Chin Gor nup gosimb nījmindyng, tap ñīnjīngambun akan, yerip giningambun ak; Bapiy Gor yip tap chin key. Chinup biyimb Gor gos tep ñimb rek nījiy gipun gok, miñmiñ giying mindenngambun. ²³ Pen tap gunap gospar aying ñīnjīngambun ak, minim diningambun. Yenen: Gor nup gosimb nījīng mer: tap gunap monmon ginīngambun ak, nuk ninjek tep ma ginīngamb.

Biyimb Gunap Mindrep Ginīngiy Rek Ar Ak Nep Ginimimb

15 ¹⁻² Chin Krays nup chingrep giy mindpun gok, key tep ginīngamb ar ak gun angiy ma ginjun; biyimb nup chingrep ma gipay gok chinḡ tep ginīngiy angiy, gos ak nījiy ginjun. Chinup key tep ginīngamb ak minim yomb mer; pen biyimb gunap, nup chinḡ tep ginīngambay akan, ma chinḡ tep ginīngambay ak, minim yomb. ³ Krays kunep key tep gak ar ak ma gak. Baybol buk ak, Nop nup minim angak gunap tikiy angyak, “Wong nip gi minden, minim nip anjiwipay ak, yip kunep apay angyak.” ⁴ Baybol buk minim tikyak gok mañgiysek, yikop ma tikyak; gos sek mindiy, Gor nup nep chinḡiy mindeyan angiy tikyak. ⁵⁻⁶ Kun ak Krays gak rek nījiy gun angiy, Gor nup chinḡ tep gem, nimbip kond mindaknīj, gos sek mindiy, biyimb Krays ker mindpay gunap yip, gos ar nokom ninjy, jimñiy mindiy mey; Biyomb chin Jiysis Nop nup yimb ak dand aranīngambim.

Gor Yisrel Mer Gok Kuyip Kunep Simb Nījimb

⁷ Gos nīrep ma gipik ñin ak, Krays nimbip dek biyimb nuk mindpim ak; nimb key penpen diy mindem, biyimb gunap nījiy, Gor nup yimb ak

dand araniŋgambay. ⁸ Pen Gor Krays nup, Jiwda kay kuyip aŋgiy yokak ak, kuyip nep diyn aŋgiy ma yokak. Jiwda kay nusind yes kuyip gok minim aŋgayak rek nup yokak ak pen; ⁹ Jiwda biynimb mer gok kunep simb niŋiy den, yimb yip ak dand araniŋgambay aŋgiy yokek awak. Krays nind Nop nup minim angak rek tikiy aŋgyak:

“Kun ak, yand Jiwda biynimb mer namb okok mindiy, kamep aŋgiy, yimb nip ak dand araniŋgayn aŋcip’ aŋgyak.”

¹⁰ Minim bap tikiy aŋgyak:

“Nimb Jiwda mer gok, Jiwda biynimb gok yip jimniy, Gor nup miňmiň yimb ginimimb aŋgyak.”

¹¹ Pen minim bap tikiy aŋgyak:

“Nimb miňmon keykey maŋgiyek kamep aŋgiyinj, yimb nup yiy ar biyoj dand aranimimb aŋgyak.”

¹² Pen bi minim nup anjep Asaya kunep aŋgak:

“Bi Jesiy tikek tik dand amiy tikningambay bap biyomb mindiy, Jiwda biynimb mer miňmon keykey mindpay gok; nuk chinup kond mindenijgamb aŋgiy, gos sek mindenijgambay aŋgak.”

¹³ Kun ak Gor nup gosimb niŋmindem, Kawnan nuk ak nimbip kond mindakniŋ, gos sek mindem, tep kun ak key yimb ginimuŋ.

Pol Gor Nup Woŋ Kilis Giy Gipiyn Aŋgak

¹⁴ Pen mam ay sikop. Yand nimbip niŋbiyn: Jiysis nup diy, mind tep giy, gosimb tep niŋiy gipim ak mey; minim tep nup ak penpen aŋgnirep ginimimb rek ayip. ¹⁵ Pen minim nimbip kilis giy rek aspiyn ak, minim niŋbun ak, yenen chinup tip asap aŋgiy ma aŋgnimimb. Gor yip simb niŋiy diy, biynimb Jiwda mer gok kuyip minim aŋgnimin aŋgek, nimbip aŋgnirep gispiny. ¹⁶ Kun ak yand Jiysis Krays nup direp giyinj, Gor minim tep ak dand amiy, Jiwda biynimb mer okok kuyip aŋgñen, Kawnan nuk ak gek, gos kiyk ak nup ker amek, biynimb suŋrep nuk gok mindenijgiy.

¹⁷ Krays Jiysis nup chiŋgiy, Nop nup woŋ gipiyn ak, yip key tep gakniŋ gipiyn. ¹⁸⁻¹⁹ Biynimb gunap giyak ar ak ma aŋgniŋgayn; yand key gipiyn ar anep aŋgniŋgayn. Krays nup chiŋgiy minim tep nup ak dand taŋgiyinj, Kawnan nuk tap mageprek gunap gakniŋ, Jiwda biynimb mer gok niŋiy, Gor nup gosimb niŋbay. Miňmon Jerusalem tikjakiy, minim tep nup ak aŋgnirep gi dam dam miňmon paryomb Yiliriykam amiy, andkind winik. ²⁰ Gos yand per niŋbiyn ak, biynimb Krays minim ma niŋyak miňmon okok nep amiy aŋgniy aŋgiy niŋbiyn. Bi minim nup aŋgñemb gunap sap piŋiyap ar ak, korip giyn aŋgiy ma niŋbiyn. ²¹ Baybol buk ak tikiy aŋgyak:

“Biynimb nind ma niŋyak gok, kisen niŋrep yimb giniŋgambay; biynimb minim nup ma niŋyak gok, kisen niŋniŋgambay aŋgyak.”

Pol Miñmon Rom Amniy Añgak

22-23 Kun ak simiy kuñaynep, miñmon akniy añgñi tañg tañg, miñmon nimb Rom amnim añgrik ak pen; ninim rek ma ayip. Pen miñiy miñmon tiñgoj akniy, woñg ginim ak ma mindip. ²⁴ Yep mañ mindip, miñmon Speyn amning gispiyn. Gos yand niñbiyn ak, am nimb yip sikoy won bap tep gakniñ mindiy, yip kisen dam Speyn kinjenram ak yoknimimb añgiy niñbiyn. ²⁵⁻²⁶ Pen Masedoniya biynimb diy, Akaya biynimb diy, Jerusalem biynimb Gor ker mindiy tap kiyk ma mindip gok kuyip opriyñ dayak ak, miñiy ñiniñg dand amjipiyn. ²⁷ Gos kiyk key niñiy gipay kun ak tep gispay. Jiwda biynimb, Krays minim tep ak dam, biynimb Jiwda mer gok kuyip añgñimbay rek, niñind Gor tap kuyip ñimb gok, gunap pen ñispay.

²⁸ Pen maniy yip ñimbay kun ak, mangiyek dam Jerusalem ñiy, Speyn kinjenram ak amiy, nimb mindpim ak niniñgayn. ²⁹ Ñin kun ak ap nimbip niñen, Krays yip mindeniñgambun rek, miñmiñ yimb giniñgambun.

30-31 Mam ay yand gok. Biyomb Jiysis Krays ker mindpim ak, Gor Kawnan yip mindpim rek, yip wasemb ay, Gor nup añgniñyng mindem, yand Jiwdiya propens amiy Jerusalem amjaken, Jiwda biynimb Krays nup gosimb ma niñbay gok, yip timey ma giniñgyi. Pen Gor nup añgniñ mindem Jerusalem amjakiy, biynimb suñ-tep nuk gok maniy ñiniñg gispiyn ak ñen, tep gakniñ dey, kiy yip jimñiy mindonjun. ³² Kun ak Gor gos nuk key niñiy, yip amnoj añgek, am nimb yip tep gakniñ mindiy amniñgayn.

³³ Gor nimbip mangiyek kond mindakniñ, jimñiy mindiy mindrep ginimimb.

Pol “nimb Mindpim?” Añgak

16 ¹ Pen ay chin Piybiy, Senkriya biynimb kuyip Gor minim tep añgñimb ak, jap. Nimb mindpim ak amjakek, nup direp yimb ginimimb. ² Yip tep giniñgamb ak, nimb Biyomb chin anup gosimb niñbim rek, nup direp giy, tap gunap ma mindek niñiy monmon ñinimimb. Nuk biynimb okok kuyip direp giy, yip direp giy gip.

³ Pen Akiwiyla yip, biynuk Priysiyla yip Krays nup woñg jimñiy giyinjipun biber ak kuyip añgnimimb, “Pol nirip ‘Mindpiyr?’ añgip añgnimimb.” ⁴ Nind yip pikayniñg geyak, biber tep yand kun ak mindiy, kasin girik. Pen chirup pikayniñgyi añgiy gos ak ma niñiy kun gerik, yip tep giy, Gor biynimb miñmon paryomb okok añgñen niñbay gok kuyip tep giy gip.

⁵ Pen Gor biynimb nuk ap korip kuyipber ak nan-giy, lotiw gipay gok kunep añgnimimb, “Pol nimbip ‘Mindpim?’ añgip añgnimimb.”

Mam tep yand Epiyniytas nup añgnimimb, “Pol nip ‘Mindpan?’ añgip añgnimimb.” Esiya propens, Krays nup nind dak, mey bi kun ak.

⁶ Biyn Mariya nimbip kositam kond mindyiŋip ak nup aŋgnimimb, “Pol nip, ‘Mindpan?’ aŋgip aŋgnimimb,”

⁷ Pen bi lek lek yand niŋep rek, Androniykas yip, Jiwniyas yip, kuyipmiŋay aŋgnimimb, “Pol niripmiŋay, ‘Mindpiyr?’ aŋgip aŋgnimimb.” Kiymirajay mey Krays nup nind der, yand kisen dinik. Yip kalambis ayak rek, kuyipmiŋay kunep kalambis ayey, jimniy mindyiŋipun. Pen bi Jiysis minim dand amemb gok, bi omijal kun ak kuyip niŋrep yimb gipay.

⁸ Mam tep yand Ambliyetas, Krays nup chiŋg tep gip ak, nup aŋgnimimb, “Pol aŋgip, ‘Mindpan?’ aŋgip aŋgnimimb.” ⁹ Mam Ebanas nup aŋgnimimb, “Pol nip, ‘Mindpan?’ aŋgip aŋgnimimb.” Mam kun ak chirmirajay Krays nup woŋg ak jimniy gipur. Mam tep Stekiys nup kunep aŋgnimimb, “Pol nip ‘Mindpan?’ aŋgip aŋgnimimb.”

¹⁰ Apeliys, Krays nup gosimb nokom niŋimb ak nup aŋgnimimb, “Pol nip, ‘Mindpan?’ aŋgip aŋgnimimb.”

Biynimb Ariystobyiwlas korip ak mindpay gok kuyip aŋgnimimb, “Pol nimbip ‘Mindpim?’ aŋgip aŋgnimimb.”

¹¹ Bi lek lek yand niŋep rek, Herodiyon nup aŋgnimimb, “Pol nip, ‘Mindpan?’ aŋgip aŋgnimimb.”

Biynimb Nasiysas korip ak mindiy, Krays ker mindpay gok kuyip aŋgnimimb, “Pol nimbip ‘Mindpim?’ aŋgip aŋgnimimb.”

¹² Biyn Triypana yip Triyposa yip, Biyomb chin anup gosimb niŋyinj wong gipiyr omijal ak kuyip aŋgnimimb, “Pol niripmiŋay, ‘Mindpiyr?’ aŋgip aŋgnimimb.”

Ay tep Pesis, Biyomb chin ak nup gosimb niŋyinj wong gip anup kunep, aŋgnimimb “Pol nip, ‘Mindpan?’ aŋgip aŋgnimimb.”

¹³ Bi Riwpas, Krays ker mindip ak nup aŋgnimimb, “Pol nip ‘Mindpan?’ aŋgip aŋgnimimb.” Nonim nup ak, amiy yand rek ayek “Amiy” apiyak nup kunep aŋgnimimb, “Pol nip ‘Mindpan?’ aŋgip aŋgnimimb.”

¹⁴ Asinkriyta, Pliygon, Hemis, Patrobas, Hemas, numam kiy yip mindpay gok, kuyip maŋgiysek aŋgnimimb, “Pol nimbip, ‘Mindpim?’ aŋgip aŋgnimimb.”

¹⁵ Piylologas biynuk Jiwliya yip, Nereyas nunay nuk Olyimpas yip, biynimb Gor ker mindiy kiy yip mindpay gok sek kunep aŋgnimimb, “Pol, nimbip. ‘Mindpim?’ aŋgip aŋgnimimb.”

¹⁶ Gor nup gosimb niŋbim rek, penpen wasiw giyinj, ñin piksaknimimb.

Krays biynimb nuk akniy keykey nan-gipay rek, nimbip “mindpim?” apay.

Minim Yesek Gok Ma Dinimimb

¹⁷ Mam ay sikop. Niŋrep ginimimb. Biynimb gunap minim okok nimba dand apiy, biynimb Krays ker mindpay gok kuyip aŋgñey, gos tep nind

niŋyak ar ak kirgiy, gos ñimbay kun ak diy, asik keykey aypay. Kun ak nimbip kunep ginimuŋ rek ayip ak, minim aŋgningiy ak ma dinimimb.

¹⁸ Biyimb kun gipay gok, Biyomb chin Krays nup wong ak gun aŋgiy ma gipay; kuyip key tep gip ar anep niŋiy gipay. Kiyk minim sayn biyimb yimb dand aranemb anep aŋgiy, biyimb niŋrep ma gipay gok kuyip gos timey ar kun ak ñimbay. ¹⁹ Nimb pen, Gor minim tep ak direp gem, biyimb okok maŋgiysek niŋbay ak, yip tep yimb gip. Pen biyimb gunap minim monmon aŋgningiy ak, ma yimb dinimimb.

²⁰ Maj mindip. Gor Biyomb biyimb kond mindip ak, Seytan nup di talak miŋgan nimbip okok ayek, kilis nuk ma mindenŋgamb.

Biyomb chin Jiysis ñin ar ak mindenimimb.

²¹ Ni wong yand yip jimniy gipur, Timotiy; nimbip “Mindpim?” asap. Bi yand Liwsiyas, Jeson, Sosiypata kunep nimbip, “Mindpim?” aspay.

²² Pen yand bi Taydiyas, Pol angek minj tikpiyn biy, kunep nimb Rom kay Krays ker mindpim gok, “Mindpim?” aspiyn.

²³ Bi Gayas, yip dam korip nuk ak ay, kond mindrep gip ak, nimbip “Mindpim?” asap. Bi kun anep Krays ker mindpay biyimb gok angek, korip nup ak apey girep gip.

Pen bi kus kus pey ñemb Erastas yip, mam chin Kiwotas yip kunep nimbip, ‘Mindpim?’ aspiyr. ²⁴ [Nimb maŋgiysek Biyomb chin Jiysis Krays biyimb simb niŋimb ak ñin ar nup ak mindenimimb. Tep.]

²⁵⁻²⁶ Pen Gor nup yimb ak dand aranjun. Nuk nep mey nimbip kond mindakniŋ, nup chingrep giy mindenŋgambim. Jiysis minim tep kun ak nind weygiy mindyiŋgip; pen miňiy bi Gor minim aŋgep gok minim nup tikyak ak miseŋ gamb, minim tep kun ak biyimb okok kuyip per aŋgimbiy. Gor nep aŋgek mey, biyimb miňmon okok maŋgiysek aŋgon, nup gosimb niŋiy aŋgip rek gipay.

²⁷ Gor bi gos tipangiy niŋimb ak, chinup aŋgiy Jiysis Krays nup yokak rek, yimb nup ak perper nep dand aranemb. Tep.

1 KORIYN

Pol Minj Nind Ak Koriyn Biynimb Kuyip Tikak

Minim Nind Nițep

Pol nind am dawin yomb Koriyn mindiy, kuyip minim aŋgnek gunap Jiysis nup chiŋyak. Kisen biynimb Krays ker kun gok gunap mindrep ma giyak minim ak ninjy, minj biy kuyip tikyokak.

Minim Ar Keykey Mindip Rek:

Minim nind aŋgak ak mindip chapta 1:1-9.

Krays biynimb nuk gok asik keykey ayning giyak minim ak mindip, chapta 1:10-4:21.

Biyn siy bi siy minim ak sek, biyn bi dep akaŋ ma dep minim ak sek mindip, chapta 5:1-7:40.

Biynimb yikop gok gipay miň ar ak ginjun akaŋ ma ginjun aŋgiy aŋgniney, Pol kuyip minim gunap aŋgak minim ak mindip, chapta 8:1-11:1.

Biynimb Krays ker Gor Kawnan gos ŋimb rek ninjy penpen wasemb ay, pen dek pen dek giy, mindrep ginimimb aŋgak minim ak mindip, chapta 11:2-14:40.

Krays kumi tip tikjakak rek, biynimb nuk gok kunep giningambay aŋgak minim ak mindip, chapta 15:1-58.

Koriyn biynimb Krays ker mindeyak gok, Jiwdiya biynimb Krays ker mindeyak gok kuyip maniy gunap di nan-giy yokyak minim ak mindip, chapta 16:1-4.

Minim aŋgjiwning angak minim ak mindip, chapta 16:5-24.

1 ¹Yand Pol. Gor yip woŋ aŋgayak rek, bi Jiysis nup minim dand amemb bap mindpiyn. Miňiy mam chin Sosteniys yand yip mindiy, ²nimbip Koriyn biynimb Gor ker mindpim gok minj tiksipur. Gor nuk key nimbip biynimb suŋ-tep yand mindeyaj aŋgiy dining mey, Ņinuk Biyomb chin Jiysis Krays nup yokek apiy gek, biynimb suŋrep nuk mindpim.

Kun ak nimbip minj tiksipur. Pen minim tiksipur kun biy nimbip nep ma aspur; Biyomb chin Jiysis Krays nup Biyomb aŋgiy aŋgnibay gok kuyip manŋgiyek aspur.

³Bapiy Gor yip, Ņinuk Jiysis Krays yip nimbip simb niŋiy direp ginimiyr.

Pol Gor Nup Tep Aŋgak

⁴Pen Gor nimbip direp gip ak niŋiy, nup per tep apiyn. ⁵Yenen: nimb Krays nup chingem, nimbip direp yimb gek, gos niŋrep giy, minim aŋgnirep gipim. ⁶Nimbip minim tep ak aŋgniyiŋ aŋgnuk rek nep gisap. ⁷Jiysis tip andkind winingamb aŋgiy kond mindpim ūn biy, Gor nimbip direp yimb gakniŋ, biynimb nuk ar keykey giningambay aŋgak rek gipim. ⁸Nimbip direp giying nep mindeniŋgamb ak mey; ūn yomb nuk ak apek minim gunap ma diniŋgambim. ⁹Gor nimbip di Biyomb chin Jiysis Krays yip jimniy ayak ak niŋbun: aŋgak rek manŋgiyek giniŋgamb.

Krays Ker Mindpim Ak Jimniy Mindenimimb

¹⁰Mam ay sikop. Krays ker mindpun ak, minim gunap aŋgiy asik keykey ma aynimimb; Gor nup gosimb ar nokom niŋiy, jimniy mindenimimb. ¹¹Biyn Kilow biynimb nuk gok ap yip niŋiy, penpen aŋgiy mindpim apay. ¹²Nimb gunap, Pol biynimb nuk mindpun apim; gunap, Apolas biynimb nuk mindpun apim; gunap, Piyta biynimb nuk mindpun apim, gunap, Krays biynimb nuk mindpun apim.

¹³Apim kun ak Krays nup tungasik keykey aypim rek ayip. Yip mon bak biyoŋ ūangrimbik ayey nimbip nen aŋgiy kumen rek, yimb yip aŋgiy Pol biynimb nuk mindpun apim. Pen Pol ker mindpun aŋgiy ūn piknimbik? Chin Pol biynimb nuk, chin Apolas biynimb nuk apim ak; tom gipim! ¹⁴Pen am nimb yip mindenik ūn ak, nimbip bap ma ūn piknininik. Kriyaspas yip, Gayas yip kuyip nep ūn piknininik. Kun ak Gor nup tep apiyn; ¹⁵yikop ak nimb gunap Pol nup yimb aŋgiy ūn piknuk apkip rek ayip. ¹⁶Pen sakiy gipiyn. Stepanas biynimb nuk gok kuyip kunep ūn piknininik. Biynimb gunap sek ūn piknininik akan; sakiy gipiyn. ¹⁷Krays yip biynimb gok kuyip ūn piknininim aŋgiy ma aŋgak; kuyip minim tep ak aŋgniminim aŋgak. Kun ak niŋiy mey, minim tep nuk ak aŋgnimbiyn. Pen aŋgniyiŋ, biynimb gunap chin nep gos tipaŋgiy niŋbun aŋgiy apay rek, ma apiyn. Minim kun ak rek angen, biynimb gok Biyomb chin mon bak biyoŋ ūangrimbikyak minim ak, minim yikop bap rek ayek, ma dipayap rek ayip.

Krays Nuk Nop Gor Kilis Ak Sek Mindip

¹⁸Yenen: Krays chinup aŋgiy kumak minim ak, biynimb mon key yinjap amniŋ gi mindpay gok aŋgon niŋiy, sakiy minim aspay aŋgiy

kirpay; pen chinup biyimb Gor tuŋgasik kim disap gok minim kun ak niŋiy, nuk key yimb niŋiy gip aŋgiy niŋbun. ¹⁹Ar kun ak Baybol buk ak tikiy aŋgyak, “Biyimb gos tipaŋgiy niŋbun apay gok, key niŋbay ar ak giy, biyimb yand ma mindenŋgambay aŋgip aŋgyak.”

²⁰Kun ak biyimb gos niŋrep gok, biyimb sikul yomb ambay gok, biyimb minim yerip yerip ang amiy apiy gipay gok minim yomb tep tep kiyk niŋbay ak, Gor niŋek, sakiy minim rek ayek, pisnep apyap pikniŋ gispay. ²¹Gor nuk key niŋrep gip rek, biyimb gosimb chin key okok niŋjun aŋgiy, keynep piyw niŋbay gok, nuk bi yerip rek aŋgiy ma niŋbay. Yenen: nuk key giniŋ niŋayak rek, biyimb sakiy minim chin aŋgñimbun ak niŋiy dipay gok, piksak dip. ²²Pen Griyk biyimb gok gosimb tep tep ar gunap niŋjun aŋgiy per piyw niŋbay. Jiwda biyimb gok apay, “Tap mageprek gunap gey niŋiy, niŋind apay aŋgniŋgambun apay.” ²³Kun ak mey, Krays chinup aŋgiy kumak minim ak aŋgon, Jiwda biyimb gok apay, “Minim yiruk gip gok yerip aspim apay.” Griyk biyimb gok apay, “Gosimb tep tep chin piyowniŋbun ar ak ma aspim; ŋiňloŋ ay apay rek aspim apay.” ²⁴Pen chin Jiwda biyimb akaŋ Jiwda mer, Gor diningayn aŋgiy aŋgayak gok, ŋinuk nup yokek apiy kumi, chinup di Nop yip jimñiy aysap ak; gos tipaŋgiy niŋiy gak ak niŋbun. ²⁵Gor niŋiy gip ar ak, gos niŋrep giy ma gip rek ayniŋgamb ak pen; nuk niŋrep giy ma giniŋgamb ar gunap mindonimuŋ, gos tep tep chin niŋiy gipun ar ak tapin wiyniy giniŋgamb.

²⁶Mam ay sikop. Nimb key niŋim! Gor biyimb nuk diyn aŋgiy, biyimb yimb mindek gok, biyimb tap lum ar biy niŋrep yimb gipay gok, biyimb nop nonim yimb yomb mindyingip gok kunjay ma dak. Nimbip biyimb yikop tam okok rek mindpim gok kuŋaynep dek mindpim. ²⁷Nuk aŋgak, “Biyimb sakiy sek apay gok kuyip dinikniŋ; biyimb yomb mindpun apay gok, yimb sek mindpun apay gok nambiq gek; gunap yip gosimb niŋniŋgiy aŋgak.” ²⁸Kun ak biyimb yimb sek mindpun apay gok gos niŋyaŋ aŋgiy, kuyip kirgiy, biyimb tam okok yimb ma mindip apay gok kuyip dip. ²⁹Kun gip ak biyimb bap Gor windin yirik ar ak, yimb key dand araniŋgiy rek ma ayip.

³⁰Gor ŋinuk Krays Jiysis nup chinup aŋgiy yokek apiy gek mey; nup chiŋgiy biyimb sakiy rek ma mindpun; biyimb suŋ-tep kim kisenimb Gor dep rek gok mindpun. ³¹Minim ar kun ak, Baybol buk ak tikiy aŋgyak:

“Biyimb miňmiň gun aŋgiy key ma miňmiň giniŋgiy, Gor gip rek niŋiy, miňmiň giniŋgiy aŋgyak.”

Pol Krays Chinup Mon Kiros Bak Biyoŋ Kumak Minim Ak Aŋgñiyengip

2 ¹Pen mam ay sikop. Am nimb yip mindenik ŋin ak, Gor minim niŋind yimb ak aŋgñiyn aŋgiy, minim kilrep wip gok ma aŋgñinik.

² Jiysis Krays chinup aŋgiy kumak minim ak nep aŋgñen niŋningiy aŋgiy,
³ minim aŋgrep ma ginim rek ayek niŋiy, jep jep diying, gos yomb niŋiyig
 nimbip aŋgñinik. ⁴ Biyimb gunap minim key piyow niŋiy, minim yindik
 andip andip ar kun ak nep rek aŋgun aŋgiy gipay rek ma ginik; Gor
 Kawnan ak yip gos ŋaknij aŋgnik ak mey; miseŋ niŋnimimb rek ayak.
⁵ Kun ak minim tep timey ar gunap niŋiy, Gor nup gosimb ma niŋbim;
 nuk biyimb diyn aŋgiy key yimb gip ak niŋiy, nup gosimb niŋbim.

Gor Gosimb Tep Tep Nuk Ak

⁶ Pen yand kune biyimb Gor nup chingrep gipay gok niŋiy, kuyip
 minim yipul yimb ak aŋgñimbiy. Pen biyimb yikop gok, biyomb kiyk
 apyap pikniŋ gispay gok sek minim yipul kiyk biyimb aŋgñimbay rek
 ma aŋgñimbiy. ⁷ Minim yipul yand aŋgñimbiy ak, Gor minim yipul yimb
 chinup dek, nuk yip mindrep giniŋgambun ak aŋgñimbiy. Nuk miňmon
 ma alwol gayak ŋin ak, biyimb yerer giy diniŋgamb minim ak niŋjak
 ak pen; minim kun ak weyyi rek mindyiŋip. ⁸ Biyomb ŋin namb biy
 mindpay gok minim kun ak ma nep niŋbay. Niŋbiyap rek aŋgep, Biyomb
 chinup direp yimb gip ak nup, mon bak biyoŋ ma ŋaŋgbirik aypiyap.

⁹ Pen Baybol buk ak tikiy aŋgyak, “Gor biyimb nup gok kuyip direp
 giniŋgamb. Windin ma niŋyak, aŋgñey ma niŋyak, kun giniŋgamb aŋgiy
 ma nep niŋyak ak; kuyip giniŋgamb aŋgyak.”

¹⁰ Pen minim ma niŋyingipay kun ak, Gor Kawnan nuk ak chinup
 yokek apiy, gos ŋek niŋbun. Yenen: Gor Kawnan ak Gor gip rek,
 giniŋgamb rek, mangiysek niŋimb. ¹¹ Chin gos yerip yerip niŋbun ak
 biyimb gunap ma niŋbay, chin nep niŋbun rek, Kawnan nuk ak kune
 gip. Nuk Gor gip rek niŋiy mey, chinup gos tep kun ak rek ŋek niŋbun.
¹² Kawnan lum biy nimb bap ma dipun; Gor Kawnan nuk yokek dipun ak
 mey; chinup direp yimb giniŋgamb ak niŋbun. ¹³ Bi gos tipaŋgiy niŋbay
 gunap, chinup minim kun ak aŋgey ma niŋbun; sikul aŋgiy ma niŋbun;
 Gor Kawnan gos ŋimb rek minim kun ak niŋiy mey, biyimb gok kuyip
 aŋgñimbun. Gor Kawnan minim aŋip ak niŋiy, biyimb Kawnan nuk sek
 mindpay gok kuyip aŋgñimbun. ¹⁴ Pen biyimb Kawnan nup ma dipay
 gok, minim nuk ak aŋgon niŋey minim rek ma ayip. Kun ak Gor Kawnan
 ak kiyk yip mindiy, gos ŋaknij niŋningiy rek ayip; yikop ak niŋey sakiy
 minim rek ayek, niŋrep ma gipay.

¹⁵ Pen biyimb Gor Kawnan yip mindpay gok, kinjeŋ tep ar ak timey
 ar ak aŋgiy kasek niŋiy, mindrep gey amek mey; biyimb gunap kuyip
 yenen kun gipim aŋgiy, aŋg giniŋgiy rek ma ayip.

¹⁶ Baybol buk ak tikiy aŋgyak:

“Biyimb an rek, Biyomb chin gos timund nuk ak kun giy mindip
 aŋgningamb. Pen biyimb an rek, nup gos winjikniŋgamb
 aŋgyak.”

Pen Krays chinup biyimb nuk mindpun gok, gos nuk niijimb rek ñakniŋ, niijrep gipun.

Bi Gor Wong Nup Giñemb Gok

3 ¹⁻²Mam ay sikop. Nind nimb yip mindenik ñin ak, Krays biyimb nuk mindyinqipim ak pen; gos yomb nimb ak amyiŋip tap man ar biy ker gok. Ñapan ɣaq tiy ñiñemb rek ak mindyinqipim: biyimb yomb tap key ñimbay rek ma mindyinqipim. Kun ak nimbipl Gor minim gunap aŋgñinik, gunap aŋgñen ma niijnimimb rek ayek ma aŋgñinik. Mindpun ñin biy kunepl, tap lum ar biy gos niijiq nep mindpim rek, Gor nup gosimb nijbim ak, ñapan ɣaq gosimb nijbay rek nep nijbim. ³Miluk niijiy, penpen aŋgiy mindpim ak; biyimb yikop gok gipay rek gipim. ⁴Gunap, “Apolas biyimb nuk mindpun apim;” gunap, “Pol biyimb nuk mindpun apim,” Kun ak nimbipl biyimb yikop gipay rek gipim.

⁵Apolas chirmiŋay biyomb yerip rek mindor, minim kun ak apim. Chir bi yikop omijał ak pen; Gor angek, minim tep nup ak aŋgñor niijiy nup dipik.

Pen chirupmiŋay wong ar keykey aŋgayak rek gipur. ⁶Yip angek, miñmon nimb ak amiy tap yiŋ ak yimnik. Apolas nup angek kisen amiy, ñiŋ am mal dap, tap yimnik kun ak songak. Pen Gor nuk nep gek jakak. ⁷Kun ak, chir bi yikop tap yiŋ yimiy, ñiŋ songiy gipur ak, yimb chirup ma dand aranimimb. Gor gek jakak rek, yimb nup ak dand aranimimb. ⁸Biyimb tap yiŋ yimbay gok, biyimb ñiŋ dap sopay gok wong ar nokom yimb gipay ak mey, wong gipay gipay rek niijiy, kuyip pey ñiningamb. ⁹Chirmiŋay Gor wong ak jimñiy gipur; wongday nuk ak nimbipl mindpim.

Gor Korip Nuk Gayak Ak Nimb Mindpim

Pen minim bap: nimb biyimb Gor ker mindpim gok, Gor korip nuk rek mindpim. ¹⁰Yip simb niijiy dek, bi korip nup gep ak mindiy, korip sap yomb namb biyan ak piŋiyen, biyimb gunap apiy day day mindip gok kisen gispay. Pen ap korip kun ak giniŋ, niijrep giy nokom giniŋgiy. ¹¹Gor korip nuk ak, Jiysis Krays nup sap yomb namb biyan pisnep piŋiyip ak; biyimb gunap tuŋjiw yokiy, kisenimb bap piŋiŋiŋiy rek ma ayip.

¹²Pen korip day day mindek gispay ak, biyimb gunap gol, siylpa, kamb teprep dapiy giniŋgambay; gunap mon alik tap tiŋiy monmon okok dapiy giniŋgambay. ¹³Pen wong yerip yerip giniŋgambay ak; Krays apiy sup ñek yinek, maŋgiyek niijninggambay. ¹⁴Korip day kilis mindenŋgamb gok pey ñiniŋgamb. ¹⁵Day pisnep yinpaŋ yowniŋgamb gok pey ma ñiniŋgamb. Biyimb korip yinpaŋ yowniŋgamb day kun gok giniŋgambay gok, nuk yip kim mindenŋgambay ak pen; simbgeprek korip yinek, tap ma mindip rek gok mindenŋgambay.

¹⁶ Gor Kawnan nimb yip nep mindip ak, korip ñiluk miñgan tep nuk ak rek mindpim! ¹⁷ Biynimb gunap Gor korip ñiluk miñgan nuk asikrep gep ak, gi timey geniñgambay, kuyip pen kunep gi timey giniñgamb.

Chin Nep Biynimb Gos Niñep Mindpun Añgiy, Ma Añgnimimb

¹⁸ Niñrep ginimimb. Nimb gunap gos yomb biynimb yikop gok piyow niñbay rek nep ninjy, biynimb gos niñep mindpun añañgambim ak pen; sakiy ayek kun añañgambim. Biynimb sakiy sek mindpun añañgiy mey, gos tep ak piyow niñningambim. ¹⁹ Pen biynimb yikop minim yomb yomb rek añañgiy niñbay gok, Gor niñek sakiy minim rek ayip. Baybol buk ak tikiy añañyak, “Biynimb gos tipañgiy ninjy; niñrep gipun apay gok, Gor gek pisnep apyap pikniñgambay añañyak.” ²⁰ Pen minim bap sek tikiy añañyak, “Biynimb yikop gos tipañgiy niñbun apay gok, Biyomb ak niñek, minim junj bap ma mindip; yesek apay añañyak.” ²¹ Kun ak biynimb gunap kuyip, biynimb yomb mindpay añañgiy yimb ma dand aranimimb. Pen biynimb akañ, tap yerip yerip mindip gok, Gor nimbip niñiy gayek mindip. ²² Yand Pol, Apolas, Siypas; mankumb biy; tap yerip yerip okok manjiysek; miñiy mindpim ak, kisen mindenñañgambim ak, akañ kumniñgambim ak Gor nimbip niñiy gek mey; kun giy mindiy, kun giy giniñgamb. ²³ Pen nimbik Krays ker mindpim; Krays nuk Nop Gor ker mindip.

Bi Jiysis Minim Dand Amemb

4 ¹ Kun ak Apolas chirmijay mey; bi Krays añañek biynimb nuk gok kuyip kond mindiy, Gor minim tep ma ninjyngipay ak añañnimbur. ² Bi woñg giñemb gok, biynimb gunap kuyip kond mindenñañgambay ak pen, monmon giniñgiy rek ma mindip; Nop kiyk ak añañak rek nep giniñgambay.

³ Pen nimb akañ; biynimb gunap yip añañningambim, woñg nuk monmon gip añañningambim ak: yikop añañningambim. Nuk woñg tep gip añañningambim ak, kunep yikop añañningambim. ⁴ Yand key mindrep gipiyn añañgiy niñbiyn ak pen; minim kun ak rek Gor nuk key añañningamb. ⁵ Kun ak miñiy minim kun ak rek ma añañnimimb. Biyomb key apiy, minim kun ak rek añañningamb. Weygiy gipay gok, misen gipay gok manjiysek misen añañningamb. Gos yerip niñiy nup woñg giñimbay ak kunep niñiy añañningamb. Kun ak mey, ñin kun ak biynimb manjiysek gipay gipay rek kuyip minim tep añañningamb.

Koriy Biynimb Yimb Kiyk Key Dand Aranyak

⁶ Pen mam ay yand gok. Minim apiyn kun ak, Apolas chirmijay apiyn ak pen; nimbip añañirep gispiyn. Nimb key gos tipañgiy niñbun añañgiy key tep gakniñ, bi nimbip minim añañnimbay gunap kuyip yimb dand

aranying, gunap kuyip ma kirginimimb aspiyn. Pen Baybol buk tikiy angyak rek ginimimb; gos key nijbim rek ma ginimimb apiyn. ⁷Gor nep gek biynimb nuk gok mindiy, gos sek mindpun. Pen gos tep nijbun ak, nuk nep gek nijbun. Kun ak yenen yimb nimbik key dand araniy apim, “Chin biynimb nijrep giy, girep yimb gipun apim?”

⁸Pen nimb key nijem, minim miker nimb gunap ma mindip! Chin mindrep yimb giy, biynimb yomb yimb mindiy, kiȳ gok mindrep gipay rek mindpun apim ak pen; am Krays yip mindiy, kiȳ mindrep gipay rek mindonjambun ñin ak ma owip. ⁹Kun ak nimb mindrep gipim ak pen; chin bi Nop angek Jiysis minim dand amemb mindpun gok, bi yikop rek ayek, chinup miluk niñiy, biynimb kuñay mindpay namb ak pikayon, kuyip nambij gan angiy gos ak nep niñbay. ¹⁰Krays nup gosimb niñiy wong tapin gon, chinup niñey bi sakiy rek ayip; pen nimb Krays biynimb gos tipangiy niñep nuk gok rek mindpim. Chin bi sayn; nimb biynimb kalrimay rek ayip. Chin bi yimb sek mer; nimb biynimb yimb sek gok rek ayip. ¹¹Wosrey tikiy, mind dand apiy miñiy mindpun ñin biy, chech ma mindiy, korip ma mindiy, yiwan giy, kuñam kinjik giy, kumemb rek ay, chinup per pik gey gey kosyam yimb mindpun. ¹²Keynep tiñiy yiwur giy, tap ñimbun. Chinup timey giy, anđjiwiy gey; pemiy ma apun. Kuyip pen Gor kond minden anjiy, nup anđgniñbun. ¹³Chinup minim timey anjey, pen minim sayn apun. Kun ak, chin silkul tap day day rek mindon mindon ñin biy wip.

¹⁴Minim tiksipiyn biy nimbip anđjiwyiñ nambij diniñgiy anjiy ma aspiyn; ñapan yand anjiy timund winjikyiñ aspiyn. ¹⁵Pen Krays minim tep ak bi gunap anjey ma dipik: yand nep anđnenik niñiy dipik. Kun ak nimb ñi pañ yand. Nimb yip nap nimbik. Nimbip Krays minim anđñiningambay bi gok kuñay yimb mindpay ak pen; nap nimbik ak yand nokom yimb. ¹⁶Kun ak nimbip aspiyn: yand gipiyn gipiyn rek niñiy ginimimb. ¹⁷Ar kun ak nep, Timotiy ñi tep yand Gor minim anđnen niñrep gip ak nup yoksiyiñ. Nuk amiy, Krays biynimb nuk miñmon keykey mindpay gok kuyip, per anđñimbiyn minim ak, nimbip tip ak anđnírep gek niñrep giniñgambim.

¹⁸Nimb gunap Pol nuk key ma winiñgamb anjiy, alemb alemb ñiying mindenjambim ak pen; ¹⁹Biyomb ak yaw angek, kasek niningayn. Amjakiy, bi yimb kiȳ dand araniy yip angsikoy gipay gok, kilis kiȳ yerip rek mindip anjiy niñningayn. ²⁰Gor binuk yimb, nup chingiy mindpay akañ; minim nep anđgyiñ gi mindpay anjiy niñniñgayn. ²¹Kun ak yand apiy nimbip yerip ginim? Wasemb ay minim sayn anđgnim akañ; minim yomb anjiy timund winjiknim?

Koriyn Bi Bap Nonim Andik Nup Dak

5 ¹Yip anđniy apay, “Bi nimb bap nonim andik anup di mindip apay.” Pen biynimb Gor nup gosimb ma niñbay gok, tap siy tap

timey kun ak rek ma gipay. ²Namam kun gek, yenen kun gipun aŋgiy nimbip nambij ma gip? Krays ker mindpim rek, namam kun ak nup aŋgem, nimb yip ma mindonimuŋ. ³Yand paryomb akiy mindpiyn ak pen, nimbip gos niŋyinŋ mindpiyn. Bi tap siy tap timey gip kun ak nup, yerginiŋgambun ak niŋbiy. ⁴Nimb biyimb Krays ker mindpim gok, ap nan-giniŋgambim ŋin ak, Biyomb chin Krays nimbip gos ŋakniŋ, gos yand niŋbiy rek niŋiy, ⁵bi kun ak nup aŋgem nimb yip lotiw ma ginimuŋ. Seytan nup ŋin ar ak aŋg ayem nup gi timey gek; gos niŋiy, kor yomb niŋep ŋin ak, Biyomb ker mindonimuŋ.

⁶Pen nimb bi tap siy tap timey gip ak yip jimniy mindiy, mindrep gipun apim ak, tep ma gip. Biret giniŋ, tap yiys apay ak siskoy band gunap sesek ayey yomb yimb tan aranimb. ⁷Nimb biret yiys sek ma mindip rek mindpim gok, yiys timey ak maŋgiysek kirgiy, biyimb tep nep mindenimimb. Chin Jiwda kay Gor nup tap pik simboŋgyingipun ŋin ak, tap siy tap timey, tap yerip okok asik tep yimb giyinŋipun. ⁸Kun ak rek, Krays chinup nen kumimb aŋgiy niŋbun biyimb gok kuneq ginjun. Biyimb gunap nep tap siy tap timey gi yomey, kuŋjaynep giniŋgiy rek ayip. Gos kun ak niŋiy, minim tep yipund giy ar ak nep aŋg amiy apiy giy, mindrep ginimimb. ⁹Nimbip minj tikiy aŋgnik, “Biyimb tap siy tap timey gipay gok yip jimniy ma mindenimimb aŋgnik.” ¹⁰Pen nimb aŋgniŋgambim, biyimb Krays nup gosimb niŋbay gok, gosimb ma niŋbay gok maŋgiysek kirgiyaŋ aŋgiy asap aŋgniŋgambim. Pen ak mer. Biyimb nup ma diy, biyimb gunap tap kuyip gok chin nimb tikaŋ aŋgiy, biyin siy bi siy giy, tap siy diy, tap yikop gok gor chin aŋgiy aŋgniŋbay biyimb gok, man ar biy sikoy ma mindpay. Miňmon okok maŋgiysek mindpay ak, kuyip kirginjun rek ma ayip. ¹¹Pen biyimb Krays nup diy mam ay chin apun gok tikjak, biyimb gunap tap kuyip gok yip nimb tikaŋ aŋgiy, biyin siy bi siy giy, tap siy diy, tap yikop gok gor chin aŋgiy aŋgniŋiy, biyimb aŋgjiwi, ŋiŋ kilis ŋimbii sakiy ay giniŋgambay gok; kiy yip ma tangiy, jimniy tap ma ŋiŋnimimb aŋgiy apiy.

12-13 Biyimb Krays ker ma mindpay gok, yenen kun gipim aŋgiy, aŋg ginjun rek ma ayip; Gor nep mey, minim kun gok rek kuyip aŋgniŋgamb. Pen biyimb Krays ker mindpay gok, minim kun ak rek aŋgniŋgambun. Kun ak, bi nimb tap siy tap timey gip kun ak nup aŋgem, nimb yip lotiw giyinŋ ma mindonimuŋ.

Biyimb Krays Ker Kor Niŋbay

6 ¹Pen nimb Krays ker mindpim gok, mam Krays ker mindpay gunap kuyip damem kor niŋniŋgiy ak pen, yenen bi Krays ker ma mindpay gok kuyip damem kor niŋbay. ²Chin Krays biyimb nuk mindpun gok, kisen biyimb yikop gok kuyip maŋgiysek, kor niŋniŋgambun minim

ak ma niqbim? Kor sikoy kun ak key gem kumnimuŋ ak pen; yenen bi Krays nup ma dipay gok damem, niqbay. ³Chin kisen enjol gok kuyip kor niqningambun ak, kor sikoy kun gok, key ninjun. ⁴⁻⁶Akaŋ biyimb gos niqep bap ma mindek, mam gunap tikjak mam gunap kuyip dam, biyimb Gor nup gosimb ma niqbay gok kuyip aŋgem, kor niqbay. Nimbip nambiq ma gip?

⁷Pen kor minek minek gipim ak, apyap pikniŋ gispim. Nimbip timey giy akaŋ, tap nimbip gok piling dey; kirginimimb ak pen, yenen kuyip dand kor ambim? ⁸Pen yerginiŋ, namam nimbik gok key timey giyin, tap kuyip gok piliŋ diyiŋ gipim? ⁹Niqrep ginimimb. Gor biyimb timey gipay gok kuyip diy ma kond mindenŋgamb. Biyimb tap yikop aŋgniqbay gok; biy siy bi siy gipay gok; siŋilwaŋ dipay gok; ¹⁰tap siy dipay gok; biyimb gunap tap kuyip gok chin nimb tikaŋ apay gok; niŋ kilis ŋimb sakiy aypay gok; biyimb gunap kuyip aŋgjiwpay gok; Gor kuyip diy ma kond mindenŋgamb. ¹¹Nimb gunap tap siy tap timey kun ak rek giyinqipim ak mey; minim yomb mindek, Gor yip jimniy mindep rek ma ayak. Pen Gor Kawnan ak nimbip gos tep ŋek, Krays nimbip aŋgiy kumak gos ak niqrep giy, nup chingiy, Gor yip jimniy mindiy, biyimb tep nuk minim ma mindip gok mindpim.

Biy Siy Bi Siy Ma Ginimimb

¹²Pen nimb gunap apim, “Yerer gining giniŋgambun; minim ma mindip apim.” Kun apim ak pen, ar gunap giy mindrep ma giniŋgambun; ar gunap giy gos yomb chin ar kun anep amek, kisen mindrep ginjun rek ma ayniŋgamb. Kun ak yand tap monmon gok ma giniŋgay.

¹³Nimb gunap pen apim, “Chinup koŋgiy ayak rek tap ŋimbying nep mindenŋgambun apim.” Kun apim ak pen, Gor gek koŋgiy ak sek, tap kun gok sek ma mindenŋgamb. Biyimb gayak ŋin ak, biy siy bi siy giniŋgiy aŋgiy ma gayak; yand kuyip direp giniŋgayn, kiyk yip direp giniŋgiy aŋgiy gayak. ¹⁴Nuk Biyomb kun ak key. ŋinuk kumek key yimb gek tikjakak rek, chinup kuneŋ giniŋgamb ak niqiy, mindrep ginjun.

¹⁵Nimb niqbim: Krays junwon, chin ŋin tomb day nuk okok rek mindpun. Kun ak yergiy, Krays day bap dand amiy, kinjeŋram biy siy bi siy gep ar ak asikrep ginimimb. Tap siy tap timey gunap gon kun ma gip ak pen; biy siy bi siy giniŋgambun ak, mumbwak chin key gon timey giniŋgamb. ¹⁶Pen nimb niqbim: Gor Kawnan nuk ak yokek apiy, chin yip nep mindpun ak mey, korip miqan tep nuk rek ak mindpun. Kun ak key gos niqbun rek gun aŋgiy gos ak ma ninjun. ¹⁷Chinup kosyam yimb tungasik dek biyimb nuk mindpun ak, yimb nup aranimuŋ ar ak nep ginjun.

Bi Beriymijay Gok Mumbwak Kiyk Nokom Mindip

7 ¹Yip minj tikiy minim apik ak, nimbip pen aنجниј gispiyn. Biyn gok bi ma diy, bi gok biyn ma diy giniŋgambay ak tep. ²Pen minek minek biyn siy bi siy gey timey gip rek, biyn gok bi kiyk key mindaknij mindeningambay; bi gok biyn kiyk key mindaknij mindeningambay ak tep yimb. ³Pen nungumi yip kining anjek, yaw aنجи kiniŋgayr. Biynuk nungumi yip kining anjek, yaw aنجи kiniŋgayr. ⁴Pen nungumi yip tap kiyk jimñiy. Biynuk mumbwak ak kunep nuk key mer: nungumi yip tap kiyk jimñiy. ⁵Kun ak nungumi yip tap kiyk jimñiy. Biynuk anjek, nungumi mer ma aنجнимуј. Yaw aنجи kinimiyr. Pen Gor nup gosimb nokom niňiy, aنجнијиŋ mindor aنجи, minim ang ar nokom ay, nup aنجнијиŋ mindeningayr. Kisen tip ak kiningayr. Mer ak Seytan nimbip gek, gos gunap niňiy gem amek, apyap pikniŋgambim rek ayip. ⁶Pen low minim bap kun giy ma mindip; yand nep aspiyn. ⁷Gos yand niňbiyn ak, yand yikop mindpiyn rek mindeningambim ak, tep yimb. Kun giy gos niňbiyn ak pen, Gor gos nuk key niňimb rek, chinup kilis keykey ñimb. Biynimb gunap kilis tep bap ñek, ar gunap key gipay; biynimb gunap kilis bap key ñek, ar gunap key gipay. Kun gip rek, nimbiy maŋgiyek yand yikop mindpiyn rek mindenimimb aنجи ma apiyn.

⁸Pen biyn piň bi paranj mindpay gok sek, biyn palpal gok sek yand yikop mindpiyn rek mindeningambay ak, tep yimb. ⁹Pen biynimb gunap yikop mindiy, siy siy gun aنجи gos ak nep apek, mindrep ma giniŋgambay. Kun genimunj, biyn gok bi kiyk keykey diniŋgiy, bi gok biyn kiyk keykey diniŋgiy. Mer ak namb kuyip biyan mon rek yinek, mindrep ma giniŋgambay.

¹⁰Biyn bi beryoŋg gok, kuyip minim bap aنجниј gispiyn. Yand nep mer: Biyomb ak minim nuk. Biyn gok nungumi yikop kiring amningiy. ¹¹Pen kiring amiy bi kisenimb ma diniŋgiy; yikop nep mindeningiy. Bi diniŋ, am nungumi yikop nindnimb anup, tip ak diniŋgiy. Bi gok kunep, biyn gok kuyip ma aنجyoknijiy.

¹²Pen nimbip biynimb yikop gok minim bap aنجниј gispiyn. Bi Gor ker mindonimuj bap nup, biyn Gor ker ma mindonimuj bap nup nind di mindiy, "Mindoniŋgambur" anjek, biyn Gor ker ma mindip aنجи, nup ma aنجyoknijiy. ¹³Pen biyn Gor ker mindonimuj bap, bi Gor ker ma mindonimuj bap nup nind di mindiy, "Mindoniŋgambur" anjek, bi Gor ker ma mindip aنجи, ma kiring amningiy. ¹⁴Pen bi Gor ker mindonimuj ak, biyn Gor nup gosimb ma niňimb ak dipiyn aنجи, ma aنجyoknijiy. Yip mindiy, Gor ñin ar ak mindeningambiyr. Pen biyn Gor ker mindonimuj ak, nungumi yip tap kiyk jimñiy. Yip mindiy, Gor ñin ar ak mindeningayr. Napan kiy tikniŋgayr ak minim ma mindip; Gor dinimuj rek nep mindeningamb.

¹⁵ Bi beryoŋg diy mindpay gok, nuŋgumiŋ nep Gor ker mindek, biynuk Gor ker ma mindiy, kilis giy nuŋgumiŋ nup kiriŋ amniŋ gonimuŋ; biy yand aŋgiy ma dirbiknimimb, yaw aŋgem, amnimuŋ. Mer ak penpen giy, mindrep ma giniŋgambim.

Pen biy n ak Gor ker mindek, nuŋgumiŋ Gor ker ma mindiy, kilis giy biynuk nup kiriŋ amniŋ gonimuŋ; bi yand aŋgiy ma dirbiknimimb. Yaw aŋgem, amnimuŋ. Mer ak penpen giy, mindrep ma giniŋgambim. Biyomb chin ak kapkap mindrep giyaŋ aŋgiy chinup dip.

¹⁶ Pen nimb biy n Gor ker mindpim gok, naŋgumiŋ yip nep mindem, Gor nup chiŋgniŋgiy rek ayip ak: ma niŋbim? Nimb bi Gor ker mindpim gok, biy nimbik yip nep mindem, Gor nup chiŋgniŋgiy rek ayip ak; ma niŋbim?

¹⁷ Biyimb Gor ker mindpay miňmon okok maŋgiyek, kuyip per apiyn, "Nimb yerer giy rek mindem Gor nimbip dak ak niŋiy, ar kun ak nep mindenimimb apiyn." ¹⁸ Pen bi kumbak sek mindey Gor kuyip dip gok, kumbak ma tikningiy. Bi kumbak tikey kuyip dip gok, tip ak poŋgwir ma giniŋgiy. ¹⁹ Kumbak tikiy akan, ma tikiy, Gor binuk mindpay ak, minim ma mindip. Pen Gor aŋgiy rek niŋiy gipun ak tap yomb yimb.

²⁰ Nind yerer giy rek mindem Gor nimbip dak ak, ar kun ak nep mindenimimb. ²¹ Nimbip gunap bi gunap tawiy dam wong kuyip ak aŋ ayey, pey ak ma diy, apay apay rek giy kalambis wong rek gipim. Pen Gor nimbip dip rek, kuyip kiriŋ amjun aŋgiy gos ak ma niŋnimimb. Pen kisen kirgiy yikop mindep rek ayonimuŋ, kirgiy yikop mindenimimb. Pen biyomb apay rek kisen gipim ak, nimb nep ma gipim; ²² Krays chinup dek, biyimb nuk mindpun gok maŋgiyek, aŋgiy rek kisen gipun. Pen tap siy tap timey giy kalambis rek mindon Krays chinup dek, miňiy kind nup okok ken mindiy, mindrep gun aŋgiy gos ak niŋnimimb. ²³ Gor Ņinuk ak timey giyingipim ak niŋiy, sanj yomb yimb rek gek, biyimb nuk mindpim. Gos kun ak niŋiy, biyimb Gor minim aspun aŋgiy yesek apay gunap, ap minim ar gunap key aŋgeningiy, kuyip ma kisen ginimimb. ²⁴ Kun ak mam ay sikop. Yerer giy rek mindem Gor nimbip dak ak; ar kun ak nep mindenimimb.

Biy Piň Bi Paranj Gok Kuyip Minim Ak

²⁵ Pen biy dep bi dep minim ak aŋniŋg gispbyn. Minim kun biy Biyomb ak angek niŋiy nimbip ma aspiyn. Pen nuk yip simb niŋiy diy kond mindip rek, nimbip minim yesek gunap ma aŋgnin̄gayn. ²⁶ Miňiy kosyam mindep rek ayip ūn biy, mindpim rek nep mindenimimb.

²⁷⁻²⁸ Nimb bi biy sek akan, biy bi sek mindpim gok, biy chin gok kuyip akan, bi chin gok kuyip kirgiy, yikop mindon aŋgiy ma aŋnimimb. Pen nimb biy sek ma mindpim gok, bi sek ma mindpim gok, biy dun bi dun aŋgiy gos ak ma niŋnimimb. Pen diniŋgambim ak minim ma mindip. Diy mey, miker keykey diniŋgambim gos ak niŋiy aspiyn.

²⁹Mam ay sikop. Minim aspiyn kun ak, Biyomb chin Krays mañ mindip winingamb ak, biyn sek bi sek mindpun aŋgiy gos yomb ma ninjun; Gor ker mindpun aŋgiy gos yomb ak ninjun. ³⁰Chin biynimb simb gek siy aŋgep rek mindpun gok; gos kun ak ma niŋiy, yikop mindpun rek mindonjun. Biynimb miňmiň gep rek gaknij mindpun gok; gos kun ak ma niŋiy, yikop mindpun rek mindonjun. Biynimb tap tawpun gok; biynimb tap ma mindip rek mindonjun. ³¹Biynimb tap lum ar biy niŋyiŋ diyiŋ mindpun gok; tap kun gok niŋon tap yomb rek ma aynimuŋ. Yenen: mankumb biy key kindiknimb ayniŋgamb ñin ak mañ mindip.

³²Yip tep gip ak, nimbip miker yomb ma ginimuŋ. Bi biyñ ma dipay gok Gor nup gosimb niŋiy, yergen Bapiy Gor nup tep giniŋgamb aŋgiy niŋniŋgambay. ³³Bi biyñ sek gok, yergen biyñ yand ak nup tep giningamb aŋgiy, tap lum ar biy gos yomb ak niŋiy gey amningamb. ³⁴Kun gek, nuk gos omiŋjal niŋniŋgamb. Biyñ bi ma dipay gok, Gor nup gosimb niŋiy mindrep giy, nup nep gosimb niŋun aŋgiy niŋniŋgambay; pen biyñ bi sek gok yergen, bi yand ak nup tep giniŋgamb aŋgiy, tap lum ar biy gos ak niŋiy gey amniŋgamb. ³⁵Minim aspiyn kun biy, nimbip mer aŋgiy ma aspiyn; nimbip gos niŋiy, Biyomb ak nup gosimb niŋyiŋ, mindrep gim aŋgiy aspiyn. Yikop ak gos omiŋjal niŋiy, nup direp ma giniŋgambim.

³⁶Pen bi gunap yikop mindey, kuyip biyñ dap ñey, yand bi woskey mindenningayn aŋgiy, mind dand ami, biyñ kun ak nup niŋey mindep rek ma ayek akan, biyñ yimgeprek mindek niŋiy, diningga bay ak tep. Minim ma mindip. ³⁷Pen bi woskey kun gok rek, nup nembnemb giy mer; Gor nup nep gosimb niŋiy aŋgiy, biyñ ma diy, kilis yimb giy mindenningambay ak, kuneŋ minim ma mindip. Tep yimb giniŋgambay. ³⁸Kun ak bi biyñ kuyip aŋgyak ak dipay gok tep dipay. Pen biyñ ma diy, yikop mindiy mindrep gipay gok, tep yimb gipay.

³⁹Biyñ gok nuŋgumiŋ sikop mindyakniŋ, yip nep mindenningambay. Kumek nep mey; am bi kisen diniaŋ, diningga bay. Pen bi Gor ker mindenningiy gok nep diniaŋiy. ⁴⁰Pen gos yand niŋbiyñ ak: yikop mindpay rek mindenningiy ak, tep yimb. Yand nep mer: Gor Kawnan ak, yip gos ñakniŋ aspiyn rek ayip.

Tap Pik Chip Day Tap Gok Simbongipay Ak Niŋjun Akaŋ Mer Aŋgyak

8 ¹Pen biynimb yikop tap yesek aŋgnijbay gok, kuyip tap simboŋgiy pikey ñiŋjun akaŋ ma ñiŋjun aŋgiy yip aŋgnijbim minim ak, nimbip pen aŋgnij gispbyn. Nimb gunap apim, “Chin biynimb gos niŋep mindpun. Tap ñiŋemb tap gunap simboŋgiy pikpay ak ñiŋniŋ ñiŋniŋgambun apim.” Apim kun ak Gor nup wasemb ay, biynimb gok kuyip wasemb ay ma apim.

²Biynimb gos niŋep yimb mindpun apay gok, minim niŋniŋiy ak ma niŋiy, kun apay. ³Pen Gor nuk biynimb nup gosimb nokom niŋiy wasemb aypay gok, biynimb yand aŋgiy niŋimb.

⁴Pen tap kiyk simborjipay kun gok chin nījbun: tap mer; Gor nep mey, Biyomb yimb. ⁵Biynimb gunap tap chin aŋgnijbun mey ak aŋgiy, biyomb chinup kond mindonimuj mey ak aŋgiy, tap keykey semb biyoj man biy aŋgnijbay ak pen; ⁶Gor chin ak nokom yimb mindip. Nuk Bapiy chin tap okok maŋgiysek gayek mindip. Nuk mindaknij chin mindpun. Ņinuk Biyomb chin Jiysis Krays kunep nokom nep mindip. Nuk mindek mey, tap maŋgiysek gayrik. Nuk mindaknij chin mindpun. Tap gunap simborjipay gok yikop simborjipay.

⁷Pen biynimb gunap minim kun ak ma nījbay rek, nimb Gor nup chingrep gipim gok, tap simborjig pikpay kun gok monmon ňimbeniŋgambim, kiyk kunep ňimbiy, chin Gor ker mindpun rek, yeneng tap simborjig pikpay ak ňimbsipun aŋgiy, gospar aying ňimbey, Gor nījek tep ma giningamb. ⁸Pen tap asikpun akaŋ monmon ňimbun ak, minim ma mindip.

⁹Pen nimb biynimb nījrep gipim gok, tap bap ňimbon, mam ay nījrep ma gipay gok nījiy kunep giy, apyap pikniŋgiy rek ayip ak nījiy, tap kun ak ma nījnimb. ¹⁰Yenen: nimb biynimb nījrep gipim gok, am gor yesek aŋgnijbay korip miŋgan ak amiy, tap ňimbem, mam ay nījrep ma gipay gok, ap nimbip nījiy kiyk kunep ňiŋniŋgiy rek ayip. ¹¹⁻¹²Kun ak nimb nījrep gipun aŋgiy gem, mam ay Krays dinijg kumak gok gospar aying kunep giy, apyap pikningambay. Giniŋgambim ar kun ak, kuyip direp ma giy, Krays nup direp ma giy giningambim. ¹³Kun ak tap ňiŋemb gunap ňimben, mam ay gunap ňimbiy apyap pikniŋgiy rek ayek nījiy, tap kun gok ma nījnimb.

Pol Pey Ma Dak Ak Nup Tep Gak

9 ¹Yand bi Jiysis minim dand amemb mindpijn rek, tap bap yip kinjen ma tikip; nimbip wong giňimbiyn rek, yip tap gunap ňinimimb aŋgnijg apnip. Akaŋ yand bi Jiysis minim dand amemb ma mindpijn. Nimb nījbim: yand Biyomb chin Jiysis nup windin nījiy, minim tep nup ak aŋgñen, nimb diy mey; biynimb nuk mindpim. ²Biynimb gunap yip bi yikop aŋgiy nīnjinggiy rek ayip ak pen, nimbip minim tep angenik nīnbik rek, yip nījrep gipim. ³Biynimb gunap yip minim yomb aŋgey, kuyip pen apiyn, “Biynimb Gor minim tep ak aŋgen, nup chingipay gok kuyip windin ma nījbim ak mey, yip minim yomb aspim apiyn.”

⁴Nimbip wong giňimbiyn rek, pen tap keňmaŋgiy tap gok dinim rek ma ayip? ⁵Wong nimbip gipiyn rek, yand pen ay Jiysis nup chingip bap diy, dand minim tep aŋgniranggiy, tap ňiŋjur rek ma ayip? Piyta sek, bi Jiysis minim dand amemb gunap sek, mam yikop gunap sek per biy kiyk gok sek dand tanjey, kuyip direp gipay. ⁶Akaŋ Banabas chirminjay nep kinjen bap ma mindek, maniy wong piskind ak giyng tap ňimbur.

⁷Bi amiy gok wo়g gipay rek, tap kiyk key ma piyow ni়bay. Kuyip tap ñey ñimbay. Bi tap yimbay gok, yimbay rek pipa়g dapiy ñimbay. Bi kaw mokpay gok, mokpay rek, tiy mik diy ñimbay. ⁸Minim aspiyn kun ak ni়jem, Gor minim rek ma ayip, biynimb gos timund key ni়iy apay rek ayip? ⁹Pen Mosis Gor low minim ak tikiy a়gak:

“Kanj kaw gok pojind apiy, wiyt tawsimb jakey ma়giy ak key ay che়g ak key ay ga় a়giy, dap ayem wo়g giyakni়, meng mi়gan kuyip ak ma tiwni়grimbiknimimb; wo়g gini়gambay rek gunap ñi়ningiy a়gak.”

Gor kanj kaw gok gosimb ni়iy minim kun ak ma a়gak; ¹⁰chinup gos ni়iy a়gak. Biynimb tinij yiur giy wo়g gi yimbay gok, biynimb pa়g dand opay gok, kuyip gunap ñey ñimbying, tep gakni় wo়g gini়gambay angak. ¹¹Nimbip perminddep minim tep ak a়gon ni়iy dipim rek, chinup pen tap lum ar biy mindip gok ñini়gambim ak tep yimb. ¹²Pen biynimb gunap nimbip minim tep ak a়gney, maniy tap gok ñimbim rek, Apolas chir nimbip per a়gnor ni়bim ak, ma ñini়gambim? Pen nimbip a়gnijiy maniy tap gok diprup ak pen; dor, biynimb gunap chirup Gor minim tep ak ma a়gniraspiyr, maniy nen asimb a়graspiyr a়giy, Krays minim tep ak ma ni়ningambay ak ni়iy, maniy tap nimbip gok ma diy, chir key maniy wo়g giy, tap taw ñimbying a়gnirapur.

¹³Pen nimb nirbim: Gor angek, biynimb nup a়gnijep korip mi়gan wo়g gipay gok, tap opriy় dap yokpay gunap diy, tap kiyk taw ñimbay. Biynimb Gor wo়g giy়, tap pik simbo়gipay gok kunep, gunap diy ñimbay. ¹⁴Kun ak rek Biyomb angek, biynimb minim tep nup a়gnimbay gok kuyip, pen tap ñey ñimbying mey, mindrep giy় wo়g kun ak gini়gambay.

¹⁵Pen nimbip Gor minim tep ak a়gnirangen dipim rek, maniy tap ke়ma়giy nimbip gunap ma dipiyn ak; yip tep yimb gip. Miñiy minj tiksipiyn biy, tap nimbip gunap diyn a়giy ma aspiyn. Mer yimb! Nimb gos yomb kun ak ni়nimimb rek ayek, yip wak tikip. Kun gek yand nind kumbinip ak, tep yimb.

Biynimb Ku়jaynep Gor Ker Mindeyan A়giy, Pol Kalambis Wo়g Rek Gak

¹⁶⁻¹⁷Pen minim a়gnirapiyn ak, nimb gunap ni়iy a়gnijgambim, “Gor nup key yimb gisap a়gnijgambim.” Pen ak mer. Wo়g nup gipiyn kun ak, nuk ginimin a়gak rek nep gipiyn; key yimb ma gipiyn. Pen pey ma diy, nimbip wo়g yikop gi ñimbiyn ak, nuk yip ninjek tep gini়gamb a়giy, miñmiñ yimb gipiyn. ¹⁸Pen maniy tap gok ma dipiyn ak, pey yand rek mey, Jiysis minim tep ak, biynimb okok kuyip yikop yimb a়gnimbiyn. ¹⁹Yand bi taw dap ayey, kalambis wo়g rek giñemb bap ma mindpiyn ak pen; biynimb ku়jaynep Gor ker mindeyan a়giy, biynimb

miñmon keykey kuyip kalambis woñg rek gipiyn. ²⁰ Jiwda biyimb mindpay namb ak amiy, Krays minim tep ak aŋgñen niŋyaŋ aŋgiy, kiy yip mindyinq, tap kiyk asikpay gok asikpiyn. Kun ak Jiwda low minim kisen gipay namb ak, yand yip wilikiy mindon yip niŋey, bi kiyk bap rek ayip. ²¹ Pen biyimb Jiwda low minim ma niŋbay namb ak amiy, Krays minim tep ak niŋyaŋ aŋgiy, kiy yip yiŋgong giy minden niŋey, bi kiyk bap rek ayip. Pen kun giy, monmon giyinq Gor nup minim ak ma kirpiyn; Krays aŋgip aŋgip rek nep gipiyn. ²² Biyimb Gor ker mindiy, aŋgip ar ak niŋrep ma gipay namb ak amiy, Krays minim ak aŋgñen niŋrep giyaŋ aŋgiy, kiy yip yiŋgong giy minden niŋey, bi kiyk bap rek ayip. Kun ak biyimb miñmon keykey mindpay gok, kurginiŋgiy rek ayek niŋiy, gunap Krays nup dey kuyip tuŋgasik dinimuj aŋgiy, kiy yip wilikiy aŋgrep gipiyn. ²³ Gipiyn kun ak, minim tep aŋgip ar ak gen amek, mindrep giy aŋgiy gipiyn.

Kilis Yimb Giy Gon Amek Mindrep Yimb Giniŋgambun

²⁴ Nimb niŋbim: biyimb resis gipay gok, kuŋaynep resis gipay ak pen, bi nind amjakpay gok wiyn giy tap dipay. Kun ak rek, nimb kunep kilis giy, resis rek ginimimb. ²⁵ Biyimb resis giy wiyn gun apay gok, monmon ma gipay; asikrep giy, tap kuyip kilis ŋiningamb ak nep ŋimbiy, resis giy wiyn gipay. Tap sikoy per ma mindeningamb gok diniŋgamb kun gipay; chin resis gipun ak, junj ak mindakniŋ gipun. ²⁶ Kun ak mey, yand resis gipiyn ak, kilisrimey giy gipiyn. Key okok ma niŋbiyn; amniŋ gipiyn miŋgan ak nep niŋiy, kasek ambiyn. Pen bi kochiŋ pikpay gok, monmon ma pikpay, niŋrep giy pikpay rek ak gipiyn. ²⁷ Biyimb gunap kuyip aŋgñen niŋbay ak pen; yand key apyap piknim rek ayip ak, niŋrep giy nokom gen amjap.

Basind Apis Sikop Kuyip Gak Ak Sakiy Ma Ginjun

10 ¹Yenen: mam ay sikop. Chin Jiwda, basind apis chin wosrey gok, miñmon nep namb okok taŋgying kumyak kesim ak niŋbim. Kiyk miñmon Yijip mindiy, Gor semb band tikiy kuyip yiw giy kond mindyinq, yip am am ŋiŋg solwara Likañ apay ak gek, liŋg pis pis amek, kind bindoŋ amniyak. ²Gak kun ak maŋgiysek niŋiy aŋgyak, "Mosis biyomb chin Gor minim aŋgip ak, aŋgniŋgamb rek giniŋgambun aŋgyak." Miňiy ŋiŋg piknímbay rek, semb band ak sek, ŋiŋg Likañ kun ak sek kuyip gak kun ak, Mosis minim ak diniŋgambun aŋgyak. ³Biyimb kun gok maŋgiysek miñmon nep namb okok amniyakniŋ, Gor Kawnan ak, tap keñmaŋgiy ŋakniŋ, ŋimbiŋg amniyak. ⁴Pen ŋiŋg ŋiŋemb ak ma yimb mindek, Gor Kawnan ak gek kamb namb ak wikit apek, maŋgiysek ŋiŋyak. ŋiŋg kun ak kamb kiyk yip ameyak namb ak wikit apek ŋiŋyak. Kamb kun ak mey, Krays nep. ⁵Kun ak maŋgiysek nup chingniŋgiy ak pen, kuŋay yimb nep nuk aŋgak rek ma niŋey, nup yiruk gek, kuyip dand

miñmon amning gak ak ma dand amek, miñmon nep namb kun okok kinraŋgiy, tokiy ay kumyak.

⁶ Pen kuyip yerer gak kesim tikyak ak, Gor chinup gos tep niñniñgiy angiy gek, Baybol buk ak tikyak. Kun ak kiyk tap Gor mer angak gok dun dun angiy guyak rek ma ginjun. ⁷Kiyk tap yesek gok simbongying, angniiñgiyng guyak rek ma ginjun. Kiyk guyak ar ak tiky angyak, "Bisgiy tap ñimbying, ñiñg ñimbying, tikjak koñgim pañgying gey amnak angyak."

⁸ Pen gunap kunep biyn siy bi siy guy, ñin nokom tiwendiy chiriy tawsin (23,000) kumyak rek, chin kun ma guy, asikrep ginjun. ⁹Gunap Biyomb chin anup alemb alemb ñey; nuk gek ñom kondkol gok, kuyip siwey kumyak ak kunep, niñrep ginjun. ¹⁰Gunap Gor nup angjiwey, enjol biynimb pikayep gok ap, kuyip pikayey kumyak. ¹¹Gor kuyip gak kun ak, biynimb gos niñyañ angiy gak. Pen chin biynimb Krays tip asaw angiy kond mindpun ñin biy niñyañ angiy, Mosis kesim kun ak tikayek, Baybol buk biyan riyt guy niñbun. ¹²Pen biynimb key niñrep gipun angniiñgambay gok, apyap pikniñgiy rek ayip ak, niñrep ginjun. ¹³Tap siy tap timey ginjun angiy gos ar keykey wip ak chinup nep ma gip; biynimb okok kuyip kunep gip. Gor chinup angak rek kond nep mindeningamb ak mey, nuk gek, gos niñniñgambun kun ak tapin apiy, chinup aybiriknimun rek ma ayniñgamb. Nup chiñgiy nep mindiy mey, nuk gek tap timey kun gok asikrep ginjun rek ayniñgamb.

Biret Kind Nokom Tipañg Ñimb Ak, Kiñiñ Nokom Mindpun

¹⁴ Kun ak biynimb tep yand gok. Tap yesek, tap yikop gok ma simbongnimimb. ¹⁵Nimb biynimb gos timund sek mindpim ak mey, minim angninq gispiyn ak, niñind akañ angiy, nimb key niñnimimb. ¹⁶Ñiñg wayn ak diy, Gor nup tep angiy ñimbun ak, likañ nuk yowak rek, Krays yip jimñiy mindpun angiy ñimbun. Pen Gor nup tep angiy, biret tipañg ñimbun ak; mumbwak nup timey guyak rek, chinup direp gip angiy ñimbun. ¹⁷Chin biynimb kunjaynep biret kind nokom tipañg ñimbun ak, biynimb nuk kiñiñ nokom mindpun angiy gipun.

¹⁸ Pen Jiwda kay gipay ak niñbim. Meymey siypsiyp tap gok dand apiy, Gor nup simbongning pikpay ñin ak, biynimb apiy yip ñimbay gok, gos ar nokom mindek mey, jimñiy ñimbay. ¹⁹Pen tap ñin mangiy silok gay simbongipay gok, tap niñind yimb angiy nimbipl ma aspiyn. ²⁰Biynimb ma niñbay gok, tap yesek kun gok angniiñsipun angiy, kichekiy malñiluk tap gok nep angniniy; Gor nup ma angniniybay. Kun ak mey, nimb kiyk yip jimñiy ar nokom kun anep mindeningambim ak; tep ma yimb giniñgamb angiy aspiyn. ²¹Biyomb chin anup angniniy, ñiñg wayn sek, biret sek ñimb molik biyan ay; Seytan nup simbongiy ñiñg tap ñijemb nuk ak, ñimb ar biyon ma ayjun. ²²Pen kun giniñgambun ak, Biyomb chin ak,

chinup miluk niļaj aŋgiy giniŋgambun. Chin biyimb yomb yimb; Gor bi yikop aŋgiy, kun ak rek ginjun?

²³ Biyimb gunap apay, “Tap ŋiŋemb tap gunap simboŋgiy pik dap maker aypay gok ŋiŋniŋ, tawiy ŋiningambun. Low bap kun ak rek ma mindip ak, monmon tawiy ŋiŋniŋgambun apay.” Ak kun apay ak pen, ar kun ak nep niļiy giniŋgambun ak, tep ma giniŋgamb. Monmon giningambun kun ak, biyimb gunap niļiy kuneŋ giy, yenen Gor nup kun gipun aŋgiy, gos kurjaynep ŋiŋniŋgambay. ²⁴ Chin mindrep giniŋgambun ar ak nep niļiy ma ginjun; biyimb gunap kuyip gosimb niļiy, kiy mindrep giniŋgiy ar ak niļiy ginjun.

Gor Nup Yimb Ak Perper Nep Dand Aranjun

²⁵ Pen tap pik maker aypay gok, chipday tap gok simboŋgiy dap maker aypay akaŋ aŋgiy gos yomb ak niļiy, minim kun ak ma aŋgnienimimb; monmon tawiy ŋiŋnimimb. ²⁶ Yenen: Baybol buk ak tikiy aŋgyak, “Miňmon tap okok maŋgiysek, Gor chinup niļiy gayak aŋgyak.”

²⁷ Pen biyimb Gor ker ma mindpay gunap nimbip, “Apem tap ŋiŋun aŋgeniŋgiy;” nimb korip kuyip amniŋ, gos kuŋay ma niļnimimb. Monmon ami, tap dap ŋininggiy gok monmon ŋiŋnimimb. ²⁸⁻²⁹ Pen am mindiy nimbip, “Tap ŋiŋniŋ gispun biy, tap yesek gok simboŋgiy pik dap aypun aŋgeniŋgiy,” ma ŋiŋnimimb. Nimb ŋiŋniŋ ŋimbikip ak pen; kiyk gos kuŋay niļninggiy rek ayek, kuyip nen aŋgiy, kirginingambim. Pen nimb gunap aŋgnieningambim, “Chinup yenen gos kuŋay niļninggambay. ³⁰ Tap ŋiŋemb kun gok, Gor nup tep aŋgiy ŋiŋniŋgambun ak; yenen chinup gos kuŋay niļninggambay aŋgnieningambim.” ³¹ Kun aŋgnieningambim ak pen, tap ŋiŋniŋ akaŋ, yerer giniŋ, Gor nup yimb dand aranemb ar ak nep ginjun. ³² Jiwa biyimb akaŋ, Griyk biyimb akaŋ, Gor biyimb nuk gok niļey; tep ma giniŋgamb ar ak niļiy, ma ginjun. ³³ Yand gipiyn ak; yip key tep ginimuŋ ar ak ma gipiyn; biyimb gok Gor nup gosimb niļey, kuyip dinimuŋ aŋgiy ar ak nep gipiyn.

11 ¹ Kun ak nen, yand Krays gip ar ak niļiy gipiyn rek, nimb yand gipiyn ar ak niļiy ginimimb.

Biy Gok Lotiw Namb Ak Jun Pikyiwingininggiy

² Nimbip Gor minim aŋñen niļdiy, niļyiŋ nep mindpim ak; tep yimb aspiyn. ³ Pen miňiy aŋgniening gispbyn ak niļnimimb. Biyomb chin Krays Nop aŋcip rek niļiy gip; bi gok Krays aŋcip rek niļiy gipay; biy gok nuŋgumi kiyk apay rek niļiy gipay. ⁴ Pen bi gok biy kay gipay rek, jun ak pikyiwing, biyimb gok kuyip minim aŋgnieninggambay akaŋ, Gor nup aŋgnieninggambay ak; Biyomb chin ak, bi yikop par bap rek ayek kun gininggambay. ⁵ Pen biy gok bi kay gipay rek, jun ak misen mindakniŋ, minim aŋgnieninggambay akaŋ, Gor nup aŋgnieninggambay; nuŋgumi y

sikop kuyip tap yikop par bap rek ayek, kun giniŋgambay. ⁶Pen biyn gunap jun kas ma yiwgijnjun angiy, jun kas kiyk ak tik maŋ giy akanj, pisnep tikyokningiy. Pen ar kun ak nambij gonimuŋ, jun ak tomb yiwigiy nep minim angninjig. ⁷Gor bi gok kuyip nundkaw rek gayek mindpay ak, jun kiyk ak ma pikyiwginiŋgiy. Pen biyn gok, bi gok rek gayek mindpay ak, jun kiyk ak pikyiwgiy nep, minim angninjig. ⁸Gor biyn tinglim kind ak diy, bi ma gayak; bi tinglim kind ak diy, biyngay. ⁹Pen biyn konddep bap ma mindip angiy, nungumiy nup ma gak; bi konddep nup bap ma mindip angiy, biynuk nup gayak. ¹⁰Ar kun ak enjol niŋmindpay rek, biyngay gok jun pikyiwgiy mindiy, nungumiy angnimuiŋ rek gininggiy.

¹¹Pen biyn gok kuyip ma anj sikoy ginimimb. Biyomb chin ak bi gok kuyip diy, biyngay gok kuyip ma kirgip; biyngay diy bi diy gip. Kun ak biynimbi nup ker mindpim gok; biyngay asik key ay, bi asik key ay geniŋgambim, tep ma giniŋgamb. ¹²Gor nind bi tinglim kind ak diy, biyngay ak gayak. Miňiy biyngay gok mindiy mey, ŋapan tikyakniŋ, bi gok mindpun. Pen Gor nuk junj ak mey, biynimbi nup okok maŋgiysek nuk kond mindip. ¹³Pen biyngay gok jun ak miseŋ mindakniŋ, Gor nup angninjininggambay ak, tep giniŋgamb akanj, nimbi nup key niŋnimimb. ¹⁴Yand niŋbiy, chin bi gok jun kas paryomb mindeninggamb ak, tep ma giniŋgamb. ¹⁵Biyngay gok nep jun kas paryomb jakip rek, jun kiyk ak pikyiwgiy mindeninggiy angiy gak. ¹⁶Pen biynimbi nup gunap minim aspiy kun ak niŋiy minim mindonimuŋ, angninjig angninjig. Yand pen gipiyn gipiyn rek ak aspiy. Biynimbi Gor ker mindpay miňmon okok kunep, ap nan-giy, aspiy kun ak rek nep gipay.

Biret Sek Niŋ Wayn Sek Niŋniŋ Girep Ma Guyak

¹⁷Minim bap angninjig gispiy. Per ap nan-giy, miň tep ar ak ma gipim. Kun ak nimbip minim tep angnim rek ma ayip. ¹⁸Biynimbi nup gunap apay, “Ap nan-giy minim apim ŋin ak, asik keykey aypim angey,” minim kun ak gunap gem, niŋind apay angiy niŋbiy. ¹⁹Pen gos ar keykey niŋiy gem amjap kun ak, biynimbi nup gok mindrep gipay; biynimbi nup gok mindrep ma gipay angiy, miseŋ yimb niŋniŋgambun. ²⁰Pen ap nan-giy tap ŋimbim kun ak, Biyomb biret wayn tap gok jimniy ŋinjnimimb anŋak rek ma ŋimbim; yesek ar ak gipim. ²¹Mam ay gunap yiwan nep mindyakniŋ, kuyip gos niŋiy mer; nimbi nup gunap tap yomb ŋimbib, niŋ wayn kuŋay ŋimbib sakiy aypim. ²²Pen korip nimbi ma mindek lotiw mindep tip ak amiy; tap ŋimbying, niŋ ŋimbying gipim? Akaŋ, Gor nup niŋem, tap yikop bap rek ayek kun gipim? Mam ay yiwan nen mindpay gok kuyip, nambij yomb ŋimbim kun ak, nimbip yerip angnim? Mindrep gipay angnim? Mer! Nimbip kun ma angninjagay.

Jiysis Binuk Gok Kuyip Biret Wayn Ŋak

²³Yand nimbip biret wayn ŋinjninggambim rek minim angnik ŋin ak, gos yand key niŋiy ma angnik; Biyomb chin ak yip gos Ŋak ar ak nep

aŋgnik. Pen Jiysis nup mimung niŋyak ñin ak, kisyim apek, tap ñiŋniŋ giy, nuk biret ak diy,²⁴ Gor nup tep aŋgiy, tipaŋ binuk gok kuyip ñiŋyng aŋgak, “Tip nimbip ak diy kumnim apiy rek, mumbwak yip di monmon giningambay. Kun ak rek biret tipaŋ aysipiyn biy diy ñimbdeŋ, yip gosimb niŋnimimb aŋgak.”²⁵ Pen tap ñimbdeŋ, ñiŋ wayn ak kunep di kap miŋgan ak soŋgiy, kuyip ñiŋyng aŋgak, “Gor kisen giniŋgayn aŋgiy minim angayak ar ak; likaň yip yowniŋgamb rek, nuk yip jimniy mindeniŋgambim ak mey; ñiŋ wayn kun biy, yip gosimb niŋyng ñiŋnimimb aŋgak.”²⁶ Kun ak Jiysis ma andkind wip ñin biy, biret wayn ñimbdeŋ nep mindem mey; biyimb gok Jiysis chinup kim dining kumak ak niŋniŋgiy.

Asik Tep Giy Biret Wayn Ñiŋnimimb

²⁷Pen biyimb gunap gosimb niŋiy mer, biret wayn monmon diningambay ak; Biyomb chinup aŋgiy kumimb mumbwak likaň nup ak, tap yikop rek ayek, kun giniŋgambay. Gor niŋek tap siy tap timey giningambay.²⁸ Kun ak yergiy rek mindpim ak key niŋiy, Gor yip jimniy mindyng nep biret wayn ak ñiŋnimimb.

²⁹Biyimb Jiysis chinup aŋgiy kumimb gosimb ak niŋiy mer; biret wayn monmon ñiŋniŋgambay gok; kiyk key yiur dining kun giningambay.³⁰ Ar kun anep, biyimb nimbip gunap mawses giy, tap giy gip; gunap pisnep kumbay.³¹ Gos niŋrep giy ñiŋniŋgambun ak, minim yomb ma diningambun.³² Pen biyimb nuk mindpun rek, mindrep ma gon, chinup timund winjikningamb. Timund winjikek mey, gos niŋiy, biyimb man ar biy monmon gipay gok yip, mon key yinjap ak ma amningambun.

³³Pen mam ay sikop! Tap ñiŋning ap nan-giy, biyimb gunap tawsak ay ma ñiŋnimimb; kuyip kond mindiy, jimniy ñiŋnimimb.³⁴ Pen yiwan gek, korip nimbik okok tap ñimbiy winimimb. Mer ak monmon giy, minim yomb diningambim.

Minim day gunap, kisen mindpim ak ami, aŋgñirep giniŋgayn.

Gor Kawnan Ak Kilis Ñakniŋ Biyimb Nuk Gunap Kuyip Direp Gipun

12 ¹Pen mam ay sikop. Miňi Gor Kawnan ak kilis keykey ſek, Wong ar keykey gipun minim ak, nimbip aŋgrep giniŋ gispbyn.² Nimb niŋbim: nind Krays nup ma dipik ñin ak, tap gos ma mindip gok nimbip gos lip gek, tap yesek kun gok aŋgnij mindyngipim.³ Kun ak nimbip aŋgrep gen, niŋrep ginimimb. Gor Kawnan ak gos ñakniŋ, Biyomb chin ak nup ma aŋgjiwningambay. Pen nuk gos ſek nep, Jiysis Biyomb chin aŋgiy, biyimb gok kuyip aŋgñimbay.

⁴Gor Kawnan ak gos tep ñakniŋ, Wong ar keykey gipun ak pen, Kawnan nuk keykey ma mindip; nokom yimb mindip.⁵ Wong ar keykey

giyinq, Biyomb chin ak nup direp gipun ak pen, nuk kunep nokom yimb.
 6 Gor chin nokom yimb mindip rek, chinup kilis keykey ñaknij, woñg ar
 keykey giyinq nup direp gipun.

7 Gor Kawnan chinup kilis keykey ñek, woñg ar keykey gipun kun ak,
 biynimb nuk gok mañgiysek direp gon, mindrep giyañ angiy gip. 8 Gor
 Kawnan ak chinup biynimb nuk gunap gos tep ñek, minim nup ak ninjy apun.
 Pen Kawnan nokom kun ak chinup biynimb gunap gos ñek, Gor minim tep
 nuk kiñij ak ninjy angñimbun. 9 Kawnan nuk nokom kun ak chinup gunap
 gos ñek, Gor nup gosimb niñyinq key yimb gipun: gunap biynimb tap gip
 gok gon jakambay; 10 gunap tap mageprek gok gipun; gunap Gor minim nup
 gunap ninjy angñimbun; gunap Gor Kawnan akan, tap yerip rek biynimb bak
 ayek gipay ak niñbun; gunap minim yimb keykey apun; gunap minim yimb
 keykey angey ninjy, tungandikiy biynimb gok kuyip angñimbun.

11 Pen Gor Kawnan nokom yimb mindip ak, gos key niñimb rek, chin
 biynimb nuk mindpun gok, kilis keykey ñaknij, woñg ar keykey gipun.

Wong Ar Keykey Giy Krays Nup Direp Gipun

12 Mumbwak chin nokom yimb mindip ak pen, day nuk kuñaynep
 mindip. Kun ak rek, chin Krays biynimb nuk gok mindpun. Chin
 kuñaynep woñg ar keykey gipun ak pen, biynimb kiñij nokom yimb
 mindpun. 13 Chin Jiwda biynimb gok, Jiwda mer gok; biynimb yimb
 mindip gok, yimb ma mindip gok Gor Kawnan nokom kun anep, chinup
 mañgiysek ñiñj rek pikñek, Krays mumbwak nuk nokom rek mindpun.

14 Mumbwak ak nokom ak pen, day nuk kuñjay mindip. 15 Tomb kind
 ak, ñin kind ak niñek nuk yomb rek ayek, yand sikoy angninggamb ak;
 yikop angninggamb. Kiyk mumbwak nokom mindiy, woñg jimñiy gipiyr.
 16 Timund ak, windin ak niñiy, nuk yomb yand sikoy angninggamb ak
 yikop angninggamb. Kiyk mumbwak nokom ayek, woñg jimñiy gipiyr.

17 Pen chinup gayak ñin ak, windin okok mañgiysek gaypikop ak;
 yergiy minim angey timund pik niñbinup? Pen timund mañgiysek nep
 gayambikop; yergiy kuy puñg niñbinup. 18-19 Kun ak rek, chin Krays
 biynimb nuk mindpun gok mañgiysek ar nokom ma gipun. Gor Kawnan
 ak key niñek tep gip rek, kilis keykey ñaknij, ar keykey gipun. 20 Kun ak
 mey, mumbwak nokom ak pen; day nuk kuñaynep mindip.

21 Pen windin ak, ñin kind ak yenen yand yip mindip; woñg nuk bap
 ma mindip añgiy, asik am keynep mindiy, mindrep ma giniñgamb. Jun
 won ak, tomb kind ak yenen yand yip mindip; woñg nuk bap ma mindip
 añgiy, asik am keynep mindiy, mindrep ma giniñgamb. 22 Mumbwak day
 gunap, day gunap kuyip woñg nimb bap ma mindip añgiy, asik keykey ay,
 mindeninqiy rek ma ayninqamb.

23 Mumbwak chin day yikop gok, chech mokyañ tap gok ay gipun
 rek, yimb dand aranbun. Day biynimb niñey, tep ma giniñgamb añgiy

pikiyigipun gok, per direp gipun kun ak rek, yimb dand aranbun. ²⁴Kun ak rek nep, chin Krays biyinimb kiñij nuk mindpun. Biyinimb yimb ma mindip gok, Gor gek yimb mindip. ²⁵Asik keykey ma ayninqiy angiy, nuk gek biyinimb yimb ma mindip gok yimb dey, biyinimb nuk gunap yip, andip andip rek mindiy mey, penpen simb niñbay. ²⁶Pen day bap miker gek niñey, mañgiysek simb gip; pen day bap mindrep gek niñey, mañgiysek tep gip.

²⁷Chin Krays kiñij nuk mindpun gok, ñin kind tomb kind nuk ak mindiy, angip rek gipun. ²⁸Biyinimb kiñij nuk mindpun namb ak, nuk chinup aŋgayip rek: nind bi Jiysis minim dand amemb gok mindpun; namb ak bi Gor minim aŋgep gok mindpun; namb kanej ak minim nup aŋgñemb tiysa gok mindpun; gunap tap mageprek gok gipun, gunap biyinimb tap gip gok kuyip gon jakambay; gunap biyinimb simb niñij direp gep gok mindpun; gunap biyinimb gok kuyip kond mindnuknij, mindrep gipay; gunap minim yimb keykey gok apun.

²⁹Pen chin mañgiysek bi Jiysis minim dand amemb ma mindpun. Mañgiysek bi Gor minim aŋgep ak ma mindpun. Mañgiysek tiysa ma mindpun. Mañgiysek tap mageprek gok ma gipun. ³⁰Mañgiysek biyinimb tap gip gok gon ma jakambay. Mañgiysek minim yimb key gunap ma apun. Mañgiysek minim yimb keykey apay rek niñiy, tuŋgandikiy biyinimb gok kuyip ma aŋgñimbun. Yenen: Gor Kawnan ak chinup kilis ar keykey ñimbrek, nup wong ar keykey gipun.

³¹Kun ak Gor Kawnan chinup kond mindaknij, Gor nup wong tep yimb bap ginjun angiy, ginimimb.

Pen miñiy nimbip tep yimb giniñgamb ar ak aŋgniñg gispiyn.

Penpen Wasemb Ayep

13 ¹Chin biyinimb gunap kuyip wasemb ma ay, yikop kuyip minim yimb keykey aŋgniñgambun akañ, enjol minim apay rek aŋgniñgambun ak, tep ma giniñgambun. Kun gon bel ak pikey pikey, biyinimb gok timund pikniñiy, kirpay rek nep ayninqamb. Pen biyinimb wasemb ayninqambun ak tap yomb yimb.

²Chin Gor biyinimb nuk mindpun gok; gunap Gor minim aŋgep gok mindeninqambun, gunap gos tipaŋgiy key yimb niñniñgambun; gunap Gor nup gosimb ninij, yirik won gunap aŋgon key okok amniñgamb. Pen ak minim yomb mer; ak yikop kun giningambun. Tap yomb yimb mey; biyinimb gok kuyip wasemb ayninqambun ak.

³Pen tap chin mañgiysek mindip rek, bilok biyinimb tap ma mindip gok kuyip ñiniñgambun akañ; Gor wong ak ginuknij, biyinimb gunap chinup miluk niñiy, mon yinimb namb ak diyokey kumniñgambun ak; Gor nup tep giniñgamb aŋgniñgambun ak pen, wasemb ma ayninqambun rek, giniñgambun kun ak tep ma giningamb.

4-5 Pen biyimb Gor nup wasemb ay, biyimb gunap kuyip wasemb ay gipay gok, mind tep yimb gipay. Biyimb gok kuyip simb niniy mey, kuyip timey gey, kal ma jiwpay; biyimb gunap tap tep dey, kuyip miluk ma nījbay; chin key biyimb yomb mindpun angiy monmon ma gipay; kapkap mindrep yimb gipay. Tap tep gunap nījiy mapin ma aypay; biyimb nījiy miluk sek ma mindpay; kuyip timey gey, gos kun ak nījying ma mindpay. 6 Miñ timey ar ak kuyip tep ma gip; Gor miñ ar ak kuyip tep gip. 7 Pen miker yerip yerip gunap kuyip apek, Gor nup ma kirpay; nup chingiy mindpun ak, mindrep yimb ginīngambun angiy, tep gaknīj nep mindpay.

8 Pen kisen Gor Kawnan chinup gos ñek minim nup angnimbun ak; ma angniningambun. Chinup gos ñek minim yimb keykey apun gok, ma angniningambun. Day nījbun miñ ak kune, puñgrikningamb ak pen; wasemb aypun miñ ak, per yimb nep mindenijgamb. 9-10 Yenen: chin miñiy ar ar nep nījiy angnimbun; kisen ar ar nījbun rek kirgiy, nījrep yimb giy mindingambun.

11 Miñiy ñapan ñaj gos nījiy apay rek angon wip; pen kisen biyimb yomb nījiy apay rek angyīng; ñapan ñaj gos nījiy apay rek ak kirginīngambun. 12 Miñiy ñīng kawnan pañgnijbay rek ak nījbun: kisen ñin kun ak, Krays chinup nījrep gip rek ak, nup nījrep ginīngambun.

13 Kun ak minim yomb omijal nokom mindip: Gor nup gosimb nījep ak; nup gos sek kond mindep ak; wasemb ayep ak. Pen minim yomb yimb ak mey, wasemb ayep ak.

Gor Kawnan Nimbip Bak Ay Mindaknīj, Minim Keykey Apim

14 1 Gor chinup kond mindaknīj, biyimb gok kuyip wasemb ay, direp ginjun angnimimb. Kun ak Gor nup woñg nuk ar gunap ginjun angyīng, biyimb gok kuyip minim nup angnemb rek aynīngamb ak, tep yimb kun ginīngambim. 2 Pen alemb andik mandik giy, Gor minim angniningambim ak, minim yerip aspay angiy, ma nīniningambay; Gor nep nīniningamb. 3 Gor minim misej angem mey, biyimb nījiy mindmañgiy limek, Gor nup direp yimb ginīngambay. 4 Kun ak, biyimb Gor Kawnan gek, alemb andik mandik giy Gor minim apay gok, keynep angyīng nīnyīng giy, Gor nup direp ginīngiy rek ayip ak pen; biyimb Gor minim misej angniningambay gok, minim angrep gey, Gor biyimb nuk kuñaynep nījiy, nup nījrep ginīngambay. 5 Nimb mañgiysek alemb andik mandik giy Gor minim angniningambim ak, yip tep ginīngamb ak pen; tep yimb ginīngamb ak, minim nup misej angniningambim. Misej angneningambim, biyimb nījiy, Gor nup direp ginīngambay. Pen alemb andik mandik giy angenīngambim, biyimb gunap minim kun ak nījiy, junj angīp ak kun kun giy mindip angiy, biyimb gok angneningambay nep, Gor nup gosimb ak nījrep ginīngambay.

⁶Pen yand mindpim ak amiy, minim yimb key bap aŋg婁g, Gor minim aŋgeniŋgayn; nimb yergiy niŋiy, Gor nup chiŋgrep yimb giniŋgambim. Pen Gor yip gos ŋek angen akaŋ, gos timund yip wip rek gunap angen akaŋ, Gor minim tep nuk gok aŋgnen niŋem mey, Gor nup chiŋgrep yimb ginimimb rek ayniŋgamb.

⁷Giyta, gawimb tap okok pikey, biyinimb gunap yergiy, minim asap mey ak aŋgiy niŋningambay? Tap gos niŋep rek, kun kun aspun aŋgey niŋninggiy.

⁸Pen biykul ak kunep puŋgey aŋgrep ma gek, an tikjakiy penpen giniŋ gispun aŋgiy, kond mindingamb? ⁹Kun ak rek mey, nimb biyinimb gok kuyip, minim yimb key bap aŋgiy Gor minim ak aŋgneniŋgambim; yergiy minim aspay ak aŋgiy, niŋningambay. Nimbik keynep aŋg aŋg kirginiŋgambim.

¹⁰Pen man ar biy minim yimb keykey mindip rek, minim kiňij ak mindakniŋ apay; yikop ma apay. ¹¹Biyinimb gunap minim aŋgey ma niŋningambun ak, chinup niŋey, biyinimb paryomb okok nimb rek ayniŋgamb. Chin pen kuyip niŋon, kunep giniŋgamb.

Minim Yimb Keykey Aŋgniŋg, Gos Niŋrep Giy Aŋgnimimb

¹²Nimbip kun ak rek nep giniŋgamb ak, niŋrep ginimimb. Gor Kawnan chinup gos ŋakniŋ, woŋ nup ak gun aŋgiy kilis gipim ak; niŋrep giy, biyinimb nuk gok kuyip, direp giniŋgambim ar gok nep ginimimb.

¹³Pen alemb tuŋgandikek minim yimb keykey aŋgniŋg, Gor nup aŋgnijem, nimbip gos ŋakniŋ, kun kun aspun aŋgyiŋ aŋgnimimb. ¹⁴Mer ak, minim yimb keykey aŋg婁g, Gor nup aŋgnijenayn ak pen, minim kiňij aspiy ak aŋgiy ma niŋniŋgayn; biyinimb gok kunep ma niŋningambay. Namb yand biyaj key kun aŋgan aŋgek nep aŋgnijayn. ¹⁵Kun ak yand minim yimb keykey aŋgiy, Gor nup aŋgnijenayn akaŋ, kamep aŋgnijg; gos niŋyŋg, biyinimb niŋniŋgiy rek ar ak nep aŋgnijayn. ¹⁶Nimbip Gor Kawnan ak gek, minim yimb keykey aŋg婁g, Gor nup tep aŋgem, tep giniŋgamb ak pen; biyinimb gok kiyk ma niŋiy, yergiy nimb yip yiŋgong giy, Gor nup tep aŋg婁g mindeningambim? ¹⁷Gor nup tep aŋg婁g mindeningambim ak pen; kiyk minim kun ak niŋiy rek, Gor nup gosimb niŋniŋgiy. Minim ak kiyk key aspay aŋgiy niŋningambay.

¹⁸Pen Gor Kawnan gek, minim yimb keykey apun ak, nimbip nep ma gip; yip kunep gek, minim yimb keykey kuŋaynep per apiy ak, nup tep apiy. ¹⁹Pen biyinimb ap lotiw mindyakniŋ, minim yimb key okok nimb bap aŋgon ma niŋniŋgambay ak; minim niŋbay ak nep miser aŋgon, yip tep giniŋgamb.

²⁰Pen mam ay sikop. Ŋapan ŋaŋ niŋbay rek nep ma niŋnimimb; biyinimb yomb gosimb niŋbay rek niŋnimimb. Tap siy tap timey gep ar ak nep, Ŋapan ŋaŋ rek mindenjun.

²¹ Jerusalem biyimb wosrey, Gor nup kirgiyak rek, bi Gor minim angep Asaya Baybol buk ak tikiy aŋgak, “Gor aŋgip, ‘Yand biyimb guniy timund winjikniŋ, biyimb par okok nimb aŋgen apiy, minim yimb kiyk aŋgyakniŋ, biyimb guniy ma nep niŋniŋgambay aŋgip’ aŋgip” tikayak.

²² Kun ak niŋbun: Gor Kawnan ak gek, minim yimb keykey apay ak, biyimb nup gosimb ma niŋbay gok niŋniŋgib aŋgip gip. Pen gek minim tep miseŋ aŋgñimbay ak, biyimb nup gosimb niŋbay gok, nup direp yimb giniŋgib aŋgip gip.

²³ Pen nimb Gor biyimb nuk mindpim gok, ap nan-giy, alemb tuŋgandikek minim yimb keykey aŋgip Gor minim aŋgeniŋgambim; biyimb Gor ker ma mindpay gok nimbiŋ niŋiy, biyimb gok sakiy ayek aspay aŋgniŋgambay. ²⁴⁻²⁵ Pen Gor minim miseŋ aŋgñiŋgib mindem, biyimb kun gok rek gunap ap niŋiy, tap siy tap timey kapkap gipay gok, gos yomb yimb niŋiy, Gor nup niŋey jel gek, konjim yimi, yimb nup dand aranyiŋ aŋgniŋgambay, “Niŋind! Gor yip mindpim aŋgniŋgambay.”

Lotiw Ak, Yipund Giy Nep Ginimimb

²⁶ Kun ak mam ay sikop. Yand aspiy: ap nan-giniŋgambim ŋin ak, bap kamep aŋgniŋgamb; bap minim aŋgñiniŋgamb, bap Gor gos ŋimb rek minim ak aŋgñiniŋgamb, bap minim yimb keykey aŋgip aŋgniŋgamb; bap minim aŋgniŋgamb kun ak, tuŋgandikiy kun kun giy aŋgip aŋgniŋgamb. Kun ak mey, biyimb niŋiy mindrep giniŋgib ar gok nep ginimimb. ²⁷ Pen alemb tuŋgandikiy minim yimb keykey aŋgniŋgib, biyimb omiŋal akan, omiŋal nokom nep aŋgniŋgib. Kuŋjaynep ma aŋgniŋgib. Pen biyimb nokom bap tikjakiy minim angek, bap pen, kun kun giy aŋgip aŋgnimuŋ. ²⁸ Pen minim kun kun giy aŋgip aŋgip aŋgñinimuŋ bap ma mindonimuŋ; alemb tuŋgandikiy aŋgniŋgamb ak, minim kun ak biyimb gok kuyip ma aŋgnimuŋ, nuk key kapkap Gor nup aŋgniŋgib mindonimuŋ. ²⁹ Biyimb omiŋal akan, omiŋal nokom, Gor minim tep ak aŋgñiyakniŋ, biyimb gunap Gor minim ak yipund giy aspay akan, yesek aspay aŋgip, joŋimb kind ak niŋmindenigiy. ³⁰ Pen biyimb yikop niŋmindenigambay kun gok, gunap Gor Kawnan ak gek, gos tep paŋyikek, bi nind tikjakiy aŋgonimuŋ ak, gos kun ak niŋiy bisgek, bi kisen ak tikjak aŋgnimuŋ. ³¹ Kun ak nimb maŋgiyek minim tep ak, aŋg dand amiy apiy giy mey, Gor nup gos ak niŋrep giy, mindrep giniŋgambim.

³² Pen biyimb Gor minim aŋgep gok, joŋimb kiyk key kond mindiŋg, minim aŋgep won ak nep apay. ³³⁻³⁴ Yenen: Gor gek biyimb nuk gok monmon ma gipay; gos niŋniŋgib gey amek, kapkap mindrep gipay.

Pen nimb ap nan-giy, biyin gok bi rek minim ma aŋgniŋgib. Bi gok aŋgey, biyin gok yikop niŋniŋgib. Krays biyimb nuk miňmon okok, kun

ak rek nep gipay. Baybol buk tikyak minim ak, kunep kun ak rek nep mindip.

³⁵ Pen biyn gok minim gunap sek niijun aŋgiy, korip okok amiy, nuŋgumi� sikop kuyip aŋgniŋey, aŋgñirep giniŋgiy. Lotiw namb ak biyn tikjakiy minim aŋgñeniŋgambay, tep ma giningamb.

³⁶ Akaŋ nimb nep Gor minim ak niŋrep gipim, biynimb okok ma niŋbay? ³⁷ Biynimb Gor Kawnan yip mindpun apay gok sek, biynimb minim nup aŋgep mindpun apay gok sek yand Gor aŋgip rek nep aspiyen ak niŋniŋgiy. ³⁸ Pen biynimb gunap minim kun biy ma niŋey, minim aŋgñiŋgiy ak ma niŋnimimb.

³⁹ Kun ak mam ay sikop. Gos yomb nimb ak Gor minim aŋgñinjun aŋgiy niŋnimimb. Pen biynimb alemb tungandikiy minim yimb keykey aŋgying Gor minim apay gok kuyip, kirgim ma aŋgnimimb. ⁴⁰ Pen kilpul aŋgying monmon ma ginimimb, niŋrep giyঁg gem amnimur.

Krays Kumiy Tip Ak Tikjakak

15 ¹Mam ay sikop. Krays minim aŋgenik diy mindrep gipim ak, sakiy ginimimb rek ayip aŋgiy, tip ak aŋgñirep giniŋ gispiny. ²Minim tep kun ak nimbip aŋgen niŋiy dipik ak mey, Gor nimbip dek, biynimb nuk mindpim. Pen mer ak biynimb nuk ma mindembikip.

³⁻⁴ Minim yomb yand niŋnik ak, nimbip aŋgiy aŋgnik, “Chin tap siy tap timey gipun rek, Jiysis chinup nen aŋgiy kumek komey, ŋin omiŋal nokom mindiy, tip tikjakak ak mey; Baybol buk ak tikiy giningamb aŋgyak rek nep gak aŋgnik.”

⁵ Pen Jiysis kumi� tip ak tikjakiy, Piya mindek sijak miseŋ gek, nup nind niŋak. Kisen miseŋ gek, bi minim nup dand amemb anep wimirgan ak niŋyak. ⁶Kisen tip ak miseŋ gek, mam ay payp handret rek niŋyak. Mam ay kun gok gunap kumyak; pen mangiysek rek mindpay. ⁷Kisen ŋin bap miseŋ gek, Jemis niŋak. ŋin bap pen, bi minim nup dand amemb gok kiyk mangiysek niŋyak. ⁸Pen biynimb gunap nup niŋyak ŋin ak apiy pandikek, kisen yand kunep nup niŋnik. Kun ak yand ŋapan tikrep ma gipay rek bap mindenik yip dak.

⁹ Yand bi timey biynimb nuk gok kuyip, timey yimb giyঁgipiyn ak; Jiysis minim nup dand amemb bap mindenim rek ma ayak ak pen; ¹⁰ Gor yip simb niŋiy dek, binuk mindiy, key yimb gipiyn. Bi minim nup dand amemb gunap woŋg gipay rek ma gipiyn; yip simb niŋiy direp yimb gek, woŋg yomb yimb ak gipiyn. ¹¹ Yand nep Gor nup woŋg ak gipiyn aŋgiy ma aŋgñiŋgayn; kiy nep gipay aŋgiy ma aŋgñiŋgayn; chin mangiysek Krays minim tep ak, ar nokom aŋgnon amek, nimb niŋiy dipim.

Biynimb Kumyak Gok Tip Tikjakniŋgambay.

¹² Pen Krays kumi� tikjakak aŋgiy minim per apun ak, nimb gunap yenen ma niŋiy apim, “Biynimb gok kumi� tip ak ma tikjakpay apim?”

¹³ Pen aŋgningambun kun ak, Gor Krays nup gek tip ak ma tikjakip aŋgiy aŋgñiŋgambun.

¹⁴ Pen Krays tip ma tikjakpikop ak, minim tep apun ak minim rek ma ayek, nup gosimb niñiy chingipik ak, ma chingipikip. ¹⁵⁻¹⁶ Biynimbi kumiyl ma tikjakep rek ayombikop, Krays nup gek ma tikjakpikop. Gor gek tikjakak minim tep per apun ak, yesek nep apnup. ¹⁷ Pen minim aŋgnuk ak diy, Gor biynimbi nuk mindpim rek ma mindembikip; biynimbi tap siy tap timey giy, pisnep kumbay rek ak mindembikip. ¹⁸ Biynimbi Krays nup chingiy kumyak gok, am Gor yip mindenŋgiy rek ma aypikop.

¹⁹ Chin Krays nup diy mey, gos sek mindpun. Pen lum ar biy mindiy, pisnep kumbinup rek ayip aŋgiy, biynimbi simbgeprek yimb gok mindombinup. ²⁰ Pen Gor gek Krays tikjakiy nup ker amek mey, biynimbi nup ker mindpun gok, kune p giniŋgambun ak niŋrep gipun.

²¹ Andam gek, biynimbi kind nuk ak mangiysek kumbay; Krays gek, biynimbi kind nuk ak mangiysek tikjakniŋgambay.

²² Minim aspiyin kun ak, Andam biynimbi kind nuk ak mangiysek kumniŋgambay; Krays biynimbi kind nuk ak mangiysek kim mindenŋgambun aŋgiy aspiyin. ²³ Pen Gor Krays nup nind gek tikjakiy, am nuk yip mindip ak mey, kisen apiy biynimbi nup ker mindpun gok gek, mangiysek tikjakniŋgambun. ²⁴ Niñ kun ak niñ kisen yimb winingamb ak mey; biynimbi, tap yerip yerip nuk kond mindenŋgamb gok mangiysek, Nop nup angek kond mindenŋgamb. ²⁵ Yenen: Krays biynimbi tap okok kond mind dand ami, Nop gek; biynimbi yomb, biynimbi tam okok; kichekiy, malñiluk tap yerip yerip mindip gok, Krays bej okok mindenŋgambay. ²⁶ Niñ kun ak kune p gek, biynimbi gok tip ak kumniŋgiy rek ma ayningamb.

²⁷ Pen Nop biynimbi tap okok mangiysek, Niñuk Krays bej okok ayningamb aŋgiy tikyak ak, Nop nup sek ma aŋgyak. Nuk nep gek, Niñuk Krays nup bej okok mindenŋgambay. ²⁸ Chin biynimbi tap okok mangiysek, Niñuk Krays bej okok mindnuknij, nuk aŋgniŋgamb, “Bapiy miñiy, nand biynimbi tap okok mangiysek kond mindenŋgamban. Yand bej nip okok mindenŋgayn aŋgniŋgamb.” Kun ak mey, Nop biynimbi tap okok mangiysek yimb kond mindenŋgamb.

²⁹ Biynimbi kumbay gok, tikjakniŋgambay apiyin ak niŋbim. Pen Gor gek ma tikjakniŋgambay aŋgiy, biynimbi gunap yenen, numiy numam kumbay gok kuyip nen niŋg pikpay? Kiyk tikjakniŋgiy aŋgiy nep kun giniŋgambay. ³⁰ Pen chin kune p, kumiyl tikjakniŋgambun ak niñiy, chinup per timey giniŋgipay ak, gos yomb ma niŋbun. ³¹ Minek minek Gor nup aŋgniŋgipay apiyin, “Kumniŋg kumniŋgayn. Minim ma mindip apiyin.” Yand nep Gor minim aŋgenik niñiy dipik ak mey, biynimbi mapin yand mindpim. Nimbip niñind apiyin. ³² Pen miñmon Yipiyses biy apiy, minim tep ak aŋgnijen aŋgiy, kayn ayndik gok yip penpen gipiyn. Biynimbi gunap apay rek, kumiyl pisnep kumniŋgambun aŋgiy apnip ak; “Miñiy mindpun niñ biy, tap tep tep niimbying, niñ kilis niimbying gi mindonjun; kumiyl pisnep kumniŋgambun apnip.”

³³ Pen biyimb gos kun ak rek niŋbay gok, yip ma mindenimimb. Biyimb mindrep gipay gok, biyimb timey gipay gok yip yiŋgong giy, ar kun ak nep giniŋgambay. ³⁴ Pen gos key niniy timey gipim ak kirgiy, mindrep ginimimb. Nimb gunap Gor nup gosimb ak ma niŋbim ak pen; nambij ma gip.

Tip Ak Tikjakiy Key Yimb Mindpay

³⁵ Pen nimb gunap, biyimb kumbay gok yergiy rek tikjakniŋgambay; mumbwak kiyk ak yerip rek mindenigamb aŋgiy niŋbim? ³⁶ Nimbip sakiy ayek kun giy niŋbim! Tap yiŋ maŋgiy gok yokon, wak ak sek mindiy ma jakip; kuyiŋ yapiy nep jakip. ³⁷ Pen lays maŋgiy, wiyt maŋgiy akan, tap yerip maŋgiy yokpun ak, jak yomb gip rek ma jiw yimbun; maŋgiy sikoy gok nep yokon jakip. ³⁸ Pen maŋgiy keykey yokpun kun gok, Gor jaknimuŋ aŋgiy ninjanyak rek jakip.

³⁹ Mumbwak gok kunep keykey mindip. Biyimb gok key ayak; kimin, kayn, kanj gok key ayak; piys gok key ayak; yakir gok key ayak. ⁴⁰ Mumbwak man ar biy ker gok key mindip; semb biyoŋ ker gok key mindip. Man ar biy ker tep ŋiluknimb gok key mindip; semb biyoŋ ker tep ŋiluknimb gok key yimb mindip. ⁴¹ Pen pumb melik tep ak key ay, takin melik tep ak key ayak. Gap melik tep ak key mindip. Pen gap gok kunep keykey mindip. ⁴² Biyimb kumiŋ tikjakpay mey, kun ak rek. Kumon kaw diningambay mumbwak ak key mindip; tikjakiy per mindenigambun mumbwak ak key mindenigamb. ⁴³ Kaw dipay mumbwak ak perper mindenimuŋ rek ma ayip. Tikjakniŋgambun mumbwak tep yimb ak, Gor yip perper mindenigamb. ⁴⁴ Lum ar biy mumbwak mindip rek kumbun; tikjakniŋ mumbwak tep ak diy, tikjakniŋgambun. Gor chinup mumbwak lum ar biy gayek mindpun rek ak; nuk yip mindep ak, kunep gayek mindenigambun.

⁴⁵ Baybol buk tikiy aŋgyak, “Gor Andam nup gay, menj mingan puŋgek, aŋiŋ ay, biyimb ayak aŋgyak.” Pen Andam kisenimb ak nuk key Kawnan ak mey, biyimb gek perper mindenigambay. ⁴⁶ Kun ak mey, nind mumbwak yikop ak diy mindiy; kisen Gor yip mindep mumbwak tep ak diningambun. ⁴⁷⁻⁴⁸ Bi Andam nindnimb ak man ar biy nimb; bi Andam kisenimb ak semb biyoŋ nimb. Biyimb maŋgiysek Andam nup man diy, gayek mindyiprek rek mindpay; pen biyimb Krays nup dipay gok, nuk semb biyoŋ mindip rek ak mindenigambay. ⁴⁹ Miňiy mindpun ak, Gor man diy gayak bi ak rek mindpun; pen kisen Bi semb biyoŋ nimb awak ak rek mindenigambun.

⁵⁰ Mam ay sikop. Nimbip aspiy: mumbwak yikop ak, Gor biyimb nuk diy kond mindenigamb namb ak, amnimuŋ rek ma ayip. Tap kasek tokiy ay kum kuyiŋ yowip ak, perper mindenimuŋ rek ma ayip.

⁵¹ Pen nimbip minim ma niŋgiŋgipay bap aŋgnig gispipi. Chin Krays biyimb nuk mindpun gok maŋgiysek ma kumningambun. Gunap kumiŋ,

mumbwak kisenimb diningambun; gunap kim mindiy, mumbwak kisenimb ak diningambun.⁵² Nín kun ak biykul kisen ak angek, kasek añañak rek diy, biynimb nuk kumningambun gok, mindoningambun gok mangiysek, mumbwak kisenimb ak diningambun.⁵³ Mumbwak chin kuyiŋ yowep ak perper mindonimur rek ma ayip; pen miñiy mindip ak gek, kim kisenimb ayek mey, perper mindonimur rek ayniŋgamb.⁵⁴ Nín kun ak minim tikiy aŋgyak rek giniŋgamb. Minim kun ak tikiy aŋgyak, “Biynimb kumyinŋipay rek ma kumningambay aŋgyak.”⁵⁵ Pen biynimb ma kumningambay rek kamep bap tikyak ak, Gor aŋgak,

“Kilis nand akay? Chim yakam nand akay mindek, biynimb yip gok
gey kumniŋgambay?”

⁵⁶ Low mindaknij, tap siy tap timey gipun gok, tap yomb yimb ayek,
pisnep kumemb rek ayip. ⁵⁷ Pen Gor chinup aŋgiy, Jiysis Krays nup yokek
apek, biynimb nup ker mindpun gok, kumi yisnep ma kumningambun;
tikjakniŋgambun. Kun ak niŋiy, Gor nup tep aŋgjun.

⁵⁸ Pen mam ay tep yand gok. Gor nup ma kirginjun; chingiy nep mindenjun.
Kumi yisnep tikkakniŋgambun aŋgiy, gos sek mindiy, nup direp giyinŋ nep mindenjun.

Opriyŋ Gunap Dayrep Genimimb

16 ¹Gor biynimb nuk Jerusalem mindpay gok kuyip yiwan yomb
apek; maniy di nan-giy ñiniŋgambim minim ak, aŋgninŋ gispiyn.
Gor biynimb nuk miñmon yomb Galesiya sek, miñmon sikoy kun okok
sek kuyip aŋgen, giyak rek nimb kune pginimimb. ²Nimb mangiysek
maniy yerip yerip dipim ak niŋiy, Sandey ñin gok gunap di nan-
genimimb mey; mindpim ak amjakiy, maniy nen ma aŋgraŋenim.

³Pen ñin kun ak, bi nimb key niŋem tep gip gok aŋgiy, maniy kun ak
minj sek tikñem, dand Jerusalem amniŋgiy. ⁴Pen yip amemb rek ayek,
yand yip amniŋgambun.

⁵Masedoniya propens amniŋg gispiyn rek, kun okok amiy, mindpim ak
niniŋgayn. ⁶Nimb yip sikoy won bap mindenim rek ayip. Yombip ayip ñin
biy nimb yip mindiy, amniŋg yip dam kinjeŋnamb ak yokem amniŋgayn.
⁷Nimbip am kirak niŋiy amemb ak, yip tep ma gip. Biyomb chin ak yaw
angek, tapin mindiy amniŋgayn.

⁸Yand miñmon Yipiyses biy mindiy, Pendiykos ñin yomb ak apiy
pandikek kisen niniŋgayn. ⁹Miñmon kun biy, biynimb yip yiruk niŋbay
gok kuŋay mindpay ak pen, Gor wong tep ak kuŋay mindip.

¹⁰Pen Timotiy mindpim ak apek, nup direp gem, ma piriknimur. Nuk
yand Biyomb anup wong gipiyn rek nep gip ak niŋiy, ¹¹ma kirginimimb.
Maŋgiysek nup direp gem mindiy, kisen amniŋg, dap kinjeŋnamb ak
yokem, mam ay gunap yip mindpiyn biy winiŋgiy.

¹²Pen mam Apolas nup nembnemb giyinŋ apiyn; mam gunap Koriyn
amjiŋpay rek, yip amnimin apiyn ak pen, nuk miñiy ma niniŋgamb. Kisen
nemb rek ayek niniŋgamb.

Minim Day Gunap Sek Aŋgak

¹³ Niŋyirg mindenimimb. Gor nup gosimb niŋmindiy, ma piriknimimb. Nup chiŋgrep giy, ¹⁴ biynimb wasemb ayep ar ak gem amnimuŋ.

¹⁵⁻¹⁶ Mam ay sikop. Nimb niŋbim; Griyk kay Krays nup diyak gok, Stepanas biynimb kind nuk ak nind diyak. Diy mey, biynimb Gor ker gok kuyip wasemb ay, direp giyŋg nep mindpay. Biynimb yand gok nimbip aspiyn; biynimb tep kun gok rek niŋiy, aŋgniŋgiy rek nep ginimimb.

¹⁷ Pen nimb ap yip niŋnimimb rek ma ayek; Stepanas, Potiwnatas, Akaykas ap yip niŋbay ak, yip tep yimb gip. ¹⁸ Gipay kun ak, chinup maŋgiysek tep gip rek, kuyip wasemb ayjun.

¹⁹ Pen biynimb Gor ker mindpay miňmon keykey Esiya propens biy, nimbip Koriyn kay, “Mindpim?” apay. Akiwiyla biynuk Priysiyla sek, Koriyn biynimb akniy mindpay gok sek apay, “Gor nimbip kond mindonimuŋ apay.” Biynimb ap korip kuyip ber lotiw gipay gok kunep apay. ²⁰ Pen mam ay maŋgiysek, “Nimb mindpim?” apay. Chin Gor biynimb nuk gipun rek, nimb maŋgiysek penpen ŋin piksaknimimb.

²¹ Yand Pol, minim day won biy ŋin maŋgiy yand ak key tikiy “Nimb mindpim?” aspiyn.

²² Biynimb Gor nup gosimb ma niŋniŋgiy gok yiwur yomb diniŋgiy. Biyomb chin ak kasek winimuŋ!

²³ Biyomb chin Jiysis, nimbip simb niŋiy direp ginimuŋ.

²⁴ Yand Jiysis Krays binuk mindpiyn ak, nimbip maŋgiysek wasemb aypiyn.

2 KORIYN

Pol Minj Kisen Koriyn Biynimb Kuyip Tikak

Minim Nind Niŋep

Koriyn biynimb nind mindrep ma giyak rek, Pol minim kilis aŋgak, gunap nup niŋey tep ma gak. Kun gek, minj biy tikiy kuyip minim kilis aŋgak ak; aŋgnirep giy jimiňiy mindonjun aŋgak.

Minim Ar Keykey Mindip Rek:

Minim nind aŋgak ak mindip, chapta 1:1-11.

Pol yip Koriyn biynimb Krays ker gok yip minim ak mindip, chapta 1:12-7:16.

Jiwdiya biynimb Krays ker mindpay gok yiwan yomb mindpay ak maniy gunap yokjun aŋgak minim ak mindip, chapta 8:1-9:15.

Pol yand bi Jiysis minim dand amemb yipund giy bap aŋgak minim ak mindip, chapta 10:1-13:10.

Minim aŋg jiwak minim day won ak mindip, chapta 13:11-14.

1 ¹Yand Pol. Gor yip aŋgak, bi Jiysis Krays minim dand amemb ak mindiy, mam chin Timotiy yip, nimbipl Gor biynimb nuk miňmon dawin yomb Koriyn, Akaya propens maŋgiysek mindpim rek, minj tiksipur. ²Biyomb chin apiymiŋay ak nimbipl simb niŋiy kond minder, mindrep ginimimb.

³⁻⁴Pen Biyomb chin Jiysis Krays Nop Gor nup tep aŋgjun. Nuk chinup simb niŋiy, ŋin yikop gok kond mindrep giy, miker gunap apamb kond mindrep giy gip ak mey, chin pen andikiy, biynimb gunap kuyip miker apamb, kond mindrep gipun. ⁵Krays miker dek, nup ker mindpun rek, chin kunep dipun. Pen miker kun gok yikop gip, nuk yip nep mindeningambun ak niŋiy, gos sek mindpun. ⁶Gip kun ak, Gor nuk nep gek giy ak mey, nimbipl chin gipun rek niŋiy, miker apek, gos sek mindiy nup ma kirgiy mey, perper mindeningambim. ⁷Pen nimbipl Gor ker

mindeniŋgambim akaŋ aŋgiy, gos ak ma niŋbun. Gos chin niŋbun ak; nimb chin gipun rek, yip miker diyiŋ mindpim ak mey, chin yip gos sek mindenŋgambun.

⁸ Pen mam ay sikop. Chin Esiya propens mindiy, miker yomb diy, gos tikek apek kumjun rek ayak ak, sakiy ma ginimimb. ⁹ Pen gak ar kun ak, gos yomb yimb owak ak mey; chin key kilis mindpun aŋgiy ma apun; Biyomb biynimbi kumbay gok kuyip gamb tikjakpay anep chinup kond mindakniŋ, mindpun apun. ¹⁰⁻¹¹ Chinup pikayningiy rek ayek, kim dak kun ak, kisen kuneŋ giniŋgamb. Kun ak nup aŋgnij mindem, ar kun anep ginimuj. Pen nimb biynimbi kuŋaynep Gor nup aŋgnijem, chinup kim dininŋgamb rek, biynimbi kuŋaynep niŋiy nup yimb dand araninŋgambim.

Pol Kuyip Ma Am Niŋak Minim Ak Aŋgak

¹² Chinup tep gip ak, Gor chinup kond mindakniŋ, timey ma gipun. Nimbip akaŋ, biynimbi gunap kuyip timey giy akaŋ, minim yesek aŋgiy ma gipun. Pen chin key mindrep ma gipun; Gor chinup simb niŋiy diy, gos ŋamb, mindrep gipun. ¹³ Pen minj nimbip tikpun gok, minim bak okok rek aŋgiy ma tikpun; riyt giy, miseŋ yimb niŋniŋgiy aŋgiy tikpun. ¹⁴ Miňiy keykey rek mindpun ak pen, chinup tep giniŋgamb ak; chinup niŋrep gem mey, Biyomb chin Jiysis winiŋgamb ŋin ak nan-giy, chin nimbip niŋon tep giniŋgamb; nimb pen chinup niŋem tep giniŋgamb. ¹⁵⁻¹⁶ Kun anep mey, Masedoniya ma amnnik ŋin ak, gos bap niŋiy aŋgnik, “Yand Masedoniya biynimbi kuyip minim aŋgnij, am nimbip niŋiy amnimm; pen andkind apiy Jiwdiya amnij, kinjeŋ par nokom kun anep apiy, nimbip tip ak niŋyig, apiy pandiknim. Kun gen mey, nimb niŋem tep gakniŋ, yip pen keňmaŋgiy gunap ŋem ŋimbyiŋ, Jiwdiya amnimm aŋgnik.” ¹⁷ Gos kun ak niŋiy mey, nimbip minim piŋiy yoknik ak pen, kisen ma ninik. Ginik kun ak, yip pen aŋgnijgambim, “Bi par ak nup key tep gip ar ak kindik giy, giniŋgayan giniŋgayan aŋgiy, minim anep aŋgip aŋgnijgambim.” Yip bi minim ŋing nep pikraŋgip aŋgnimimb rek ayip ak pen; ¹⁸ yand Gor Biyomb niŋind yimb aŋgip ak ker mindpiy rek, yerig monmon ginim. ¹⁹ Salas, Timotiy, chin yakam nimbip Gor Ninuk Jiysis Krays nup minim aŋñinuk rek, nup niŋbim; nuk bi minim ŋing pikep bap ma mindip. Nuk yaw aŋgiy, kisen pen mer ma aŋgip. Minim yerip aŋgip ak, aŋgip rek nep gip. ²⁰ Nop minim nuk yerip yerip aŋgak ak, Ninuk Jiysis Krays apiy, mangiysek gip. Gip kun ak niŋiy, Gor nup tep aŋgiy, yimb dand aranimbun. ²¹ Nuk nep gek, chin kamb sek Krays nup chingrep gipun. Nuk nep mey, chinup biynimbi yand key yimb aŋgiy, ²² pisnep dininŋgamb rek Kawnan nuk ak yokek, ap chinup bak ayek mindpun. Kun gek mey, chinup aŋgak aŋgak rek mangiysek giniŋgamb aŋgiy niŋrep gipun.

²³ Yand nimb Koriyn kay mindenimbik ak ninijg genik ak pen, kayaŋ ak amiy minim yomb aŋgen, kosyam mindenimbrek ayek niŋiy, nimbip simb niŋiy ma ninik. Gor nuk niŋimb; yesek ma aspiyn. ²⁴ Pen minim yip anep kindik giniŋgambim aŋgiy gos ak ma niŋbiyn. Nimb key Krays nup gosimb niŋiy, nup chiŋgiy mindpim ak mey, yand am minim gunap sek aŋgen, niŋrep giy tep gakniŋ mindenŋgambim aŋgiy apiyn.

2 ¹ Pen yand gos bap niŋiy aŋgnik, “Tip ak am kuyip niŋiy, minim kilis aŋgen, kuyip simb ginimuŋ rek ayip ak; ma amnim aŋgnik.” ² Pen nimbip gen simb gek, an pen mindiy yip giniŋgamb miňmiň giniŋgayn? Biyinimb kun ak rek bap ma mindenŋgambay. ³ Kun ak niŋiy mey, nimbip minj tiknik. Amjakiy nimbip niŋen, yip tep giniŋgamb biyinimb gok, niŋen simb giniŋgamb ak, tep ma giniŋgamb aŋgnik. Yenen, yand niŋbiyn: yip simb gek, nimbip simb giniŋgamb; yip tep gek, nimbip tep giniŋgamb. ⁴ Minj tiknik kun ak, mindmaŋgiy yip ak piŋiyňi ayek, gos par aying, siy niŋt tikuŋkyiŋ tiknik. Nimbip miker yomb ginimuŋ aŋgiy ma tiknik; nimbip wasemb yimb aypiy ak niŋnimimb aŋgiy tiknik.

Bi Tap Timey Gak Anup Niŋiy Kirginimimb

⁵ Yand niŋen, bi gek miker yimb gak ak; yip ma gak, nimbip gak. ⁶ Pen nimb maŋgiysek rek nup kirpirak; miňiy kun ma ginimimb. ⁷ Miňiy timey gak kun ak niŋiy kirgiy, nup minim sayn aŋnimimb. Yenen: kun ma gem, simb gek apyap piknimuŋ rek ayip. ⁸ Kun ak nup wasemb aypun ak aŋgem, nuk niŋrep ginimuŋ. ⁹ Nimbip minj tiknik ak; nimb key minim kun ak tuŋgasikrep giy, mindrep giniŋgambim akaŋ aŋgiy, tiknik. ¹⁰ Pen biyinimb nimb kayaŋ okok timey gey, minim yand rek, akniy niŋiy kirginim. Minim kun ak nimbik key ak mey, kuyip niŋiy kirginimimb. Pen minim yip rek gunap mindonimuŋ; akniy aŋgem apek, Krays yip niŋmindip rek, niŋiy kirginim. ¹¹ Pen kilis giy, niŋiy ma kirgoniŋgambun, Seytan chinup gek, apyap pikjun rek ayip. Seytan per gen apyap pikniŋgiy aŋgiy niŋimb ak niŋbun.

¹² Pen Krays minim tep ak, Trowas biyinimb kuyip aŋgňiyn aŋgiy, Trowas amenik, Krays yip kinjeŋ yomek, wong nup ak miňmon kun ak ginim rek ayak ak pen; ¹³ mam Taytas, nimb Koriyn kay yerer giy rek mindenimbik minim ak ma dand apek, gos yomb kun ak niŋiy, Trowas biyinimb kuyip nimb mindem aŋgiy, nup niŋniŋ miňmon Masedoniya amnininik.

¹⁴ Kun ak Gor gip rek niŋiy, nup tep yimb apiyn. Ņinuk Krays nup yokek, ap Seytan nup di talak miŋgan nuk okok ay chinup dak. Diy, biyinimb yip gosimb niŋbay guniy kuyip, dam Bapiy nup opriŋ kuyrep wip rek bap ūnimiŋ aŋgiy, chinup dand namb amnakniŋ, biyinimb kim amniŋgambay gok sek, kurginiŋgambay gok sek kuy kun ak niŋbay. ¹⁵⁻¹⁶ Biyinimb Krays kasin giy kim disap gok; kuy kun ak niŋiy, kuyrep

perper mindonjun ak wip aŋgiy, minim chinup ak dipay. Pen biynimb Gor nup ma diy, pisnep chip tikniŋ gipay gok nep; kuy nokom kun anep niŋiy, ak chip kuy rek wip aŋgiy kirpay. Kun gip kun ak, minim tep ak ŋiňloŋ ayep ker mer: niŋrep giy aŋgñemb. ¹⁷Chin biynimb kuŋaynep Gor minim aŋgñiying, maniy tap gok diniŋgambun aŋgiy aŋgñimbay rek, ma gipun. Krays yip mindiy, Nop niŋmindakniŋ, minim yipund giy ak nep aŋgñimbun.

3 ¹Pen minim aspun kun biy aŋgñirep gipun rek, kuyip aŋgon chinup diniŋgiy aŋgiy ma aspun. Chin biynimb nimb ma niŋbim gunap rek kun gipnup. Pen biynimb gunap chinup ma niŋey nimbip aŋgiy minj tikñem, dam kuyip ŋimbnup. ²Pen minj chin rek mey, nimb mindpim. Gos chin niŋbun ak; nimbip minim aŋgñon niŋiy dipim ak mey; biynimb okok nimbip niŋiy, chinup bi yerip rek ak niŋbay. ³Minj kun ak, tap ŋiwkil gep ak diy, kamb pis band ar ak tikpay rek ma aspiyn. Minj kun ak Krays nup wong gonuk, nuk key Gor Kawnan anup aŋgek, minim tep nuk ak gosimb nimbip namb ak tikak.

⁴Pen minim aŋgñirep gipun rek aspun kun ak, Nop Gor mindakniŋ, Ninuk Krays gak ar ak aspun. ⁵Chin key gon amnimuiŋ rek ma ayip; Gor nep mey chinup kond mindakniŋ gon amimb. ⁶Nuk nep gek, chin bi wong tep nup gipun gok mindiy, minim kisen gininggayn aŋgiy aŋgayak ak, dand amiy, biynimb gok kuyip aŋgñimbun. Minim aŋgayak kun ak, low minim kamb pis ar ak tik ayek per apay ak mer; Kawnan nuk anep aŋgak. Low minim ar ak giy kumiŋgambun, pen Kawnan nuk gos ŋakniŋ gon amek, perper mindenŋgambun.

⁷Low minim kun ak, Gor kamb pis band ar ak tikek, Mosis dand owakniŋ, melik tep yimb ak gek, Yisrel biynimb Mosis nup niŋniŋgiy rek ma ayak. ⁸Pen Gor Kawnan gip ar ak, biynimb kuyip aŋgñon, minim kun ak dey, nuk kuyip key yimb gek, melik tep Mosis nup gak ak tap yikop rek ayip. ⁹Kor niŋniŋgambay low minim ak chinup yokniŋ, key yimb gakniŋ yokak ak; niŋind suŋ-tep mindenŋgambun minim ak yokek apek niŋnuknij, chinup key yimb gip. ¹⁰Mosis low minim aŋgñak ŋin kun ak, melik yomb gak ak pen; minim nuk kisenimb ak sup melik rek pikmindakniŋ, nindnimb ak melik ma mindip rek ayip. ¹¹Minim per ma mindonimuŋ ak, kilis yip niŋyaŋ aŋgiy yokak ak; minim nuk perper mindenŋgamb ak aŋgñinukniŋ, niŋind key yimb ar ak gip.

¹²Kun ak chinup direp giniŋgamb rek niŋiy, minim tep nup ak aŋgñiniŋ ŋawil ma diy, monmon aŋgñimbun. ¹³Mosis gak rek ma gipun. Nuk low minim ak aŋgñakniŋ, jomluk nuk ak melik yimb giy, pen yep won bap mindiy, sikoy gek wakniŋ, gisap kun ak ma niŋniŋgiy aŋgiy, wandbis band ak di jomluk yiwgak. ¹⁴⁻¹⁵Pen Mosis nup nep ma gak, Jiwda biynimb gok kuneŋ wandbis band rek, gos timund kuyip kom kom giy mindakniŋ, gos yipund giy niŋniŋgiy rek ma ayak. Gor

minim nuk nind giniŋgayn aŋgiy aŋgayek tikyak ak riyt giyakniŋ, minim aspay mey ak aŋgiy ma niŋyak. Miňiy kunep riyt gey ninjiy, ma niŋbay.

¹⁶ Pen Biyomb ak nup gosimb niŋney, nuk gek gos kuyip pangyikek, aŋgak aŋgak rek niŋniŋgambay. ¹⁷ Biyomb chin ak nuk Kawnan ak mey, chin yip mindakniŋ, miker kuyip gip kun ak rek ma gip. ¹⁸ Biyomb ker mindpun rek, gos chin ak yipund giy amek, melik nuk ak chinup niŋjimb. Niŋakniŋ, galas asdal ak gip rek, Kawnan nuk sek mindon biyimb gok niŋjiy, nup ker mindpun ak niŋbay. Pen melik nuk ak chinup niŋakniŋ, nuk mindip rek mindon amjap.

Chin Yikop Man Tiyn Rek Mindpun

4 ¹Gor key chinup simb niŋjiy diy, woŋ kun biy aŋgayek gipun ak; gos miker gunap ma niŋbun. ² Weygiy gipay ar ak sek, nambij gakniŋ gipay ar ak sek ma gipun. Gor minim aŋgñiniŋ; minim chin key gunap sesek aŋgun aŋgiy ma apun. Yerer gipun gok yesek ar ak ma gipun. Biyimb gok chinup niŋjiy, yipund giy nep gon amjap ak niŋniŋgiy aŋgiy, Gor chinup niŋmindakniŋ, minim nup ak yipund giy nep aŋgñimbun. ³ Minim kun ak biyimb ma niŋjun apay gok nep, ma niŋjiy, miňmon timey ak amning gispay. ⁴ Gor nup gosimb ma niŋjiy, Seytan nup biyomb chin aŋgey, windin kuyip ak koy gek, Krays melik tep minim ak ma niŋjiy, nuk Nop Gor rek mindip ak ma niŋjiy, gipay. ⁵ Pen minim chin key ma aŋgñimbun; Biyomb chin mey Krays nep aŋgiy, beŋ nup okok mindiy, nimbip direp gipun. ⁶ Nind kisyimnamb okok, Gor melik gaŋ aŋgek, day melik gak. Gak kun ak rek, namb chinup biyaŋ melik tep nuk ak, gaŋ aŋgek gip ak mey; miňiy biyimb gok chinup niŋjiy, Jiysis Krays melik tep ak niŋbay.

⁷ Chin biyimb yikop man tiyn rek ak pen, Gor gek melik tep diy mindpun ak; kilis chin key mer; Gor kilis diy kun giy mindpun ak niŋbay. Miker keykey apiy, ⁸ chinup aybirikniŋ rek gip ak pen, siling ay ambun. Kinjeŋ chin amemb ak ma mindek, yerginjun aŋgiy niŋmindon, kinjeŋ miŋgan nokom bap yikek, ami yim ambun. ⁹ Chinup yukpay ak pen, Gor chinup ma kirgip. Chinup pikayon kumyaŋ aŋgiy pikpay ak pen, gamb nep pikpay. ¹⁰ Jiysis nup pikyakniŋ, gos kuŋjay ma niŋak rek, chinup kunep giyakniŋ, gos kuŋjay ma niŋbun ak mey, nup ker mindpun ak miseŋ niŋbay. ¹¹ Kun ak lum ar biy mindnuknin, Jiysis ker mindpay aŋgiy chinup pikayning nep gipay. Pen gipay kun ak, biyimb gok Jiysis yip mindpun ak niŋrep giy, gunap nup dipay. ¹² Kun ak chinup minek minek kumemb rek ayip ak, nimb gunap minim tep ak niŋjiy, perper mindeningambim.

¹³ Baybol buk ak tikiy aŋgyak, “Gor nup gosimb niŋbiyn rek kun aŋnik aŋgyak.” Kun ak rek, chin kunep nup gosimb niŋjiy, minim aŋgñimbun. ¹⁴ Gor Ņinuk Jiysis nup gek tip tikjakak rek, chinup kunep

gek tikjakoniŋgambun; dam ñiyiŋg, biyimb nip guniy aŋgniŋgamb.
15 Kun ak miker diying; kosyam mindiyiŋ gipun kun ak, nimbip nen kun gipun. Kun gon mey, biyimb kuŋaynep minim nup ak diying; Gor nup tep aŋgyiŋ giyakniŋ, yimb nup ak yiŋ ar biyŋ araniŋgamb.

Nup Gosimb Niŋy Gos Sek Mindpun

16 Kun ak ñin tomb chin sayn giyownimuj rek ayip ak pen; Gor chinup minek minek kilis ñakniŋ mindpun ak, gos yomb kun ak ma niŋbun.
17 Miker keykey dipun kun gok tap yomb mer; yikop won bap nep chinup giniŋgamb. Pen am nuk yip mindiy, perper mindrep giniŋgambun. **18** Lum ar biy mindiy, mindrep gun aŋgiy ma niŋbun: am Gor yip mindiy, perper mindrep ginjun aŋgiy niŋbun.

5 ¹Chin niŋbun: mumbwak chin miňiy mindip biy, korip bandak bandrek mindip. Pen korip kun ak tuŋgwaniŋgey akan, wor ay yapek, Gor korip chinup kisenimb perper mindeningamb bap gayeniŋgamb, nuk yip per mindoniŋgambun miňmon nuk biyŋ. ²Korip kisenimb kun ak, chech rek ayjun aŋgiy, miker gakniŋ kond mindpun. ³Chinup chech rek aŋneniŋgamb mey; daynep ma mindeningambun. ⁴Mumbwak nindnimb ak sek mindiy, miker gakniŋ mindpun ak pen; kirgiy, yikop mindonjun aŋgiy ma niŋbun: semb biyŋ perper mindeniŋgamb mumbwak ak dinjun aŋgiy niŋbun. ⁵Gor nuk key mumbwak kisenimb diningiy aŋgiy, Kawnan nuk anup yokek apek yip mindpun ak mey; tap gunap aŋgak gok, aŋgak rek giniŋgamb ak niŋrep gipun.

⁶ Kun ak per gos sek kond mindpun. Mumbwak nindnimb ak sek mindiy mey, Biyomb chin ak yip ma mindpun. ⁷Miňiy nup chinigiy gosimb niŋyŋ mindpun ak pen, windin ma niŋbun. ⁸Chinup giniŋgamb rek niŋiy, tep gip ak mey; mumbwak nindnimb ak kirgiy, mumbwak kisenimb ak diy, am korip miňmon chin yimb biyŋ mindonjun aŋgiy niŋbun.

⁹ Kun ak gos yomb chin ak mey; biy mindiy akan, am nuk yip mindiy, nup tep ginimuj ar ak nep ginjun. ¹⁰Yenen: chin maŋgiysek am Krays windin yirik ar ak amon, mumbwak biy mindiy tep gipun akan yergiy rek gipun ak niŋiy, pen kun ak rek ñiningamb.

Miňiy Gor Yip Jimňiy Mindonjun Rek Ayip

11 Biyomb chin ak, Bi jel gip ak niŋiy, biyimb gok kuyip minim aŋgňirep gipun. Chin bi yerip rek mindpun ak, Gor niŋrep gip; nimbiŋ kuneŋ yip niŋbim rek ayip. **12-13**Pen gos chin niŋbun ak; nimbiŋ chinup bi yerip rek ak niŋrep giy mey, biyimb yimb kiyk key dand araniy mindrep ma gipay gok yip, penpen aŋg amiy apiy ginimimb rek aŋniŋgamb. Pen minim apun kun ak, nimbiŋ aŋgniŋgambim; sakiy ayek, yimb kiyk key dand aranyiŋ aspay aŋgniŋgambim ak pen, ak mer. Chin aspun

ak; nimb minim kuyip ak kirgiy, minim chin apun ak diy mey, Gor nup minim ak nījrep giy, yimb nup dand aranimimb aŋgiy aspun. ¹⁴Krays chinup wasemb ay kumek mey; gos chin ar ak key nījiy ma gipun. Bi nokom yimb ak chinup nen kumak rek, chin maŋgiysek yip kumnuk rek ayip. ¹⁵Kun ak miñiy tikiy, mindmaŋgiy chin lim giniŋgamb ar ak ma giy, chinup key tep giniŋgamb ar ak nījiy ma ginjun; Biyomb chinup aŋgiy kumi tip tikjakak ak, nījek tep giniŋgamb ar ak nep ginjun.

¹⁶⁻¹⁷Biynimb Krays nup chiŋgipay gok, nind mindyinŋipay rek ma mindpay; kim kisenimb ar ak mindpay. Kun ak biynimb yikop gok gos nījbay rek nījiy; biynimb gok tep, biynimb gok timey aŋgiy ma nījun. Krays nup nind gos yesek ar kun ak rek nep nījnu ak pen, miñiy nījbun: nuk bi tep yimb mindip.

¹⁸Chin kim kisenimb mindpun kun ak, Gor nuk nep gek mindpun. Nind biynimb ūnajgep nuk mindonuk ak pen, kisen ūnuk Krays nup yokek apiy, chinup di Nop Gor yip jimñiy ay, biynimb gunap sek yand yip jimñiy mindenŋgiy aŋgiy, chinup wong nuk ak aŋgayek gipun.

¹⁹Biynimb gok yand yip jimñiy mindenŋgiy aŋgiy, chinup aŋgayek mey, biynimb gok kuyip apun, “Gor ūnuk Krays nup chinup nen aŋgiy, aŋgek apiy kumak ak mey; timey gipun ak nījiy kirgiy, chinup biynimb miñmon keykey mindpun rek disap. Kun ak nup ker apem nimbip dek, nimb kunep nuk yip jimñiy mindenŋgambim apun.”

²⁰Chin mey, bi namb nimb; Gor minim nup ak nījiy, nimbip angñimbun. Minim nimbip nembnemb giy rek aspun ak, Gor minim nuk key chinup yokip ak aspun. Kun ak nimb nup ker apiy, nuk yip jimñiy mindenimimb. ²¹Pen tap siy tap timey gach ak chinup biynimb maŋgiysek chiŋgipay rek, Gor yip jimñiy mindep rek ma ayek, ūnuk tap siy tap timey bap ma gak ak yokek apiy, tip chinup ak diy kumek mey; nup chiŋgipun rek, Gor biynimb suŋ-tep yand aŋgip.

6 ¹Kun ak Gor yip jimñiy wong gipun rek, nimbip minim kilis giy aŋgiy aspun: Gor nimbip simb nījiy, Krays nup yokek apiy dak ak mey, nup ma kirginimimb aspun. ²Gor aŋgak:

“Minim kun ak rek nīnjim aŋgiy mindenik ūn ak, yip aŋniŋenak nījnik. Nip dinim aŋgiy mindenik ūn ak mey, nip dinik aŋgak.” Kun aŋgak ak nījbun; miñiy ūn biy Gor chinup simb nījiy dininŋgamb. Miñiy ūn biy nup chiŋgiy mey, kim amniŋgambun.

³Nup wong giñimbun ak amrep ginimuŋ aŋgiy, nījrep giyinŋipun. Biynimb gunap nījiy gos gunap apek, apyap pikniŋgambay ar ak ma gipun. ⁴Pen yerer gipun ak, Gor nup wong gispun ak nīnjingiŋgiy aŋgiy, miñ tep ar ak nep gipun. Kun ak wong nup ak ma kirpun. Miker diy, kosyam mindiy akan, yerer gek; gos kun ak ma nījbun. ⁵Chinup ūn gunap tapin pikpay; ūn gunap kalambis aypay; ūn gunap kinrep ma gipun; ūn gunap yiwan kinbun. ⁶Pen mindrep giy; nījrep giy; miluk ma nījiy; biynimb direp giy;

Gor kawnan yip mindiy; biynimbi wasemb yimb ay, ⁷minim niijind yimb nep aŋgiy, Gor kilis ŋaknij wong gipun rek; wong nup gipun ak niijning niijningambay. Chin Gor bi suŋ-tep nuk ak mey, chim kandij tap gok ŋin pis pis ŋaknij, Seytan yip penpen gipun. ⁸Biynimbi gunap yimb chinup dand aranimbay; gunap dand apywipay. Gunap chinup minim tep apay; gunap minim timey apay. Chinup bi yesek angep aŋgiy nijbay ak pen, chin bi minim niijind nep apun. ⁹Chinup ma nijbun apay ak pen; nijsrep gipay. Kumbun rek ayip ak pen; kim mindpun. Tapin pikpay ak pen; ma kumbun. ¹⁰Miker yomb gip ak pen; tep gaknij mindpun. Simbgeprek mindpun ak pen; chin gipun rek, biynimbi kunjaynep mindrep gipay. Tap ma mindip gok mindpun ak pen; Gor chinup kond mindaknij, mindrep giyin gon amjap.

¹¹Koriyn biynimbi. Nimbip mindmaŋgiy aypun rek, minim gunap weygiy ma aspun, misej yimb aspun. ¹²Nimbip mindmaŋgiy aynuk ak, kun giy nep mindip ak pen; chinup mindmaŋgiy ayingipim miň ak dam akay yokpim. ¹³Chinup ma kirginimimb; nimbip gipun rek, chinup mindmaŋgiy aynimimb. Nimbip nijen ŋapan yand rek aye krun aspiyn.

Biynimbi Gor Ker Ma Mindpay Gok Yip Ma Yiŋgong Ginimimb

¹⁴Biynimbi Gor nup gosimb nijbay gok, biynimbi yikop gok yip minim aŋ ar nokom ay, gey amnimiŋrek ma ayip. Biynimbi mind tep gipay gok, yergiy biynimbi mindrep ma gipay gok yip, jimniy gey amek tep giniŋgamb? Pen biynimbi melik pis okok mindpay gok, yergiy biynimbi kisyim pis okok mindpay gok yip, jimniy mindeningambay. ¹⁵⁻¹⁶Krays yip, Seytan yip minim aŋ ar nokom ma ayniŋgayr. Biynimbi Gor ker mindpay gok yip, biynimbi yikop gok yip, gos ar nokom ma nijnigambay. Chin biynimbi nup ker mindpun gok, korip mindep nuk ak mindpun. Pen chin Gor korip mindpun gok sek, tap yikop aŋgnibay korip mindpay gok sek minim bap aŋ ar nokom ay, gon amnimiŋrek ma ayip. Gor nuk key aŋgak,

“Yand namb kuyip okok mindiy, Biyomb kiyk ak minden, kiyk pen biynimbi yand mindeningambay aŋgak.”

¹⁷Kun ak nuk aŋgip, “Kuyip kirgiy keynep mindiy, mindrep ginimimb. Tap asiŋ gok ma wilikem, nimbip diniŋgayn. ¹⁸Den mey, Nap nimbik yand minden; nimb ŋi pañ yand gok mindeningambim aŋgip.” Biyomb gin yimb ak kun aŋgip.

7 ¹Bunjiy tep yand gok. Gor chinup giniŋgayn aŋgiy minim aŋgayak kun ak, nup aŋgnijon; timey gipun gach ak sek, gos timey nijbun gach ak sek wiykoyek, nup pirikiy tap asiŋ gok pisnep kirgiy, biynimbi suŋ-tep nuk gok mindenjun.

Pol Miňmiň Gak

²Chin biynimbi nimbip bap, yesek aŋgiy, timey giy akan, monmon giy ma ginuk. Kun ak chinup wasemb aynimimb. ³Nimbip aŋg sikoy giniŋ

ma aspiyn; nind aŋgnik rek, nimbip niŋen tep gip rek, jimñiy mindpun. Kim mindiy akan, kumniŋgambun ak, jimñiy nep mindenŋgambun.

⁴Nimbip gos gunap ma niŋbiyn, tep gaknij mindpiyn. Chinup miker yimb gisap ak pen, miňmiň giyŋg mindpiyn.

⁵Pen chin miňmon Masedoniya amjaknuk ŋin ak, won bap yikop ma mindonuk: miker keykey mindiy, penpen ar keykey angeyak, gos yomb ak niŋnuk. ⁶Pen Gor bi tep biynimbi direp gip ak, Taytas nup yokek apek, yip tep yimb gak. ⁷Nuk biy apiy, nup yerer gipik ak sek, gosimb yip niŋiy simb gaknij kond mindenbik minim ak sek aŋgek, yip tep yimb gak.

⁸Minj tiknik ak niŋem, nimbip simb yimb gak ak pen; yand gos yomb kun ak ma niŋbiyn. Minim kilis aŋgiy tiknik kun ak niŋem, simb gak ak pen; ak yikop won nokom bap nep gak. ⁹Kisen mey, namb chin biy miň timey ar ak ma ginjun aŋgiy kirpik ak, yip tep gip. Yand niŋbiyn: nimbip simb gak kun ak, Gor ginimuŋ aŋgiy niŋak rek nep gak ak mey; minj tiknik kun ak, niŋind kun giy tiknik. ¹⁰Biynimbi miň timey ar ak giy, “Gor nup yenen kun gipun aŋgiy” kirpay gok, nuk yip mindiy kim mindenŋgambay. Pen biynimbi Gor nup gosimb ma niŋiy yikop nep simb giniŋgamb gok, yergiy kim amniŋgambay? ¹¹Pen nimbip simb gak kun ak, Gor gek gos niŋrep giy apik, “Pol nup direp ginjun. Namb chin biy yenen monmon gispay? Chin timey ma gipun ak, biynimbi gok niŋrep giyaŋ aŋgiy apik.” Kun ak minim aŋg ar nokom ay, bi timey gak anup gos niŋjun aŋgiy gispim. Kun ak tep yimb gispim. ¹²Nimbip minj tikyoknik ak, bi tap siy tap timey gak anep akan, binuk monmon gak anup aŋgiy ma tiknik; nimbip gos niŋiy, Gor niŋmindakniŋ, chinup direp gipim rek, key niŋrep ginimimb aŋgiy tiknik. ¹³Pen minj kun ak niŋiy, chinup direp yimb gipim ak mey, tep gip.

Pen Taytas nimbip am niŋiy apiy kesim dek, nup tep yimb gak rek chinup kunep gak. Nup direp gipik ak mey, miňiy gos yomb ma niŋimb. ¹⁴Nup direp giniŋgambim aŋgnuk rek nep gipik ak mey; chinup nambiq ma gisap. Minim nimbip apun gok, per niŋind gok nep apun rek, minim nup aŋgnuk ak, kunep niŋind yimb nep aŋgnuk. ¹⁵Pen Taytas am nimbip minim aŋgek, nimb jep diying minim kun ak diy, nup direp gipik ak; nimbip niŋek tep yimb gip. ¹⁶Pen miňiy niŋrep gipiyn: nimb ar bap key ma giniŋgambim; mindrep giniŋgambim. Kun ak yip key tep yimb gip.

Masedoniya Biynimbi Opriyŋ Yomb Yomb Rek Niyiak

8 ¹⁻²Pen mam ay sikop. Biynimbi Krays ker Masedoniya propens mindpay gok, tap kiyk kuŋay ma mindek, kosyam mindeyak ak pen; Gor kuyip gos tep ŋek, opriyŋ monmon niyiak. ³Maniy kiyk kuŋay ma mindek ak pen; ŋiniŋgiy rek namb ak kirgiy yomb yomb niyiak. Gos kiyk key niŋiy, ⁴chinup nembnemb giy, Jiwdiya biynimbi Gor ker mindiy, yiwan yomb gek yikop mindpay gok kuyip, maniy niŋjun aŋgiy niyiak.

⁵ Pen giyak kun ak, ginięgiy aŋgnuk rek nep ma giyak. Gor ginięgiy aŋgip rek nup di nind ay, chinup bi wong nup gipun gok sek direp giyিng, opriyি kun ak ŋiyak. ⁶ Pen Taytas nind am nimbip aŋgek, nimb kuneп opriyি ŋinięgembik rek, nup aspiyn, “Am kuyip kond mindenimin; opriyি di nan-ginięgispay kun ak nan-ginięgiy aspiyn.” ⁷ Nimb mey, Gor nup gos niјrep giy, minim niјrep giy, biyimb aŋgñirep giy, biyimb direp giy, chinup wasemb ay gipim ak; miňiy Gor nup direp gun aŋgiy niјbim rek, Jiwdiya biyimb gok kuyip simb niјiy, tap opriyি ak monmon ŋinimimb.

⁸ Pen nimbip nembnemb giy ma aspiyn. Gor nup wasemb yimb aypim akaŋ aŋgiy, biyimb gunap tep gaknij gispay rek aspiyn. ⁹ Krays chinup simb niјiy gak rek niјbim. Miňmon nuk ak mindiy, mindrep gak ak pen, nimbip aŋgiy mindrep gak kun ak kirgiy, biy apiy bi yimgeprek yimb ak mindek. Kun gak rek, nimb mindrep gep ak dipim. ¹⁰ Simiy nind ak, nimb gos tep niјiy, Jiwdiya kay kuyip opriyি ŋinjun apik. Kun ak nimbip aspiyn; ¹¹ tap mindonimuŋ gok bilok ay, kuyip ŋemb rek ak miňiy pisnep ŋinimimb. ¹² Gor nup tep gip ak, opriyি monmon ŋinjun. Pen monmon ŋinjun aŋgiy, siskoy nep ŋemb rek ayek, gos yomb ma niјjun. Gor tap chin mindip gok nep ŋin paŋgnięgamb; ma mindip gok sek ma ŋin paŋgnięgamb.

¹³ Biyimb maniy ŋinięgambim gok mindrep gey; nimb pen kosyam mindenimimb aŋgiy, ma aspiyn. ¹⁴ Tap nimb mindip rek, kuyip gunap bilok ŋem mey; kisen tikdinimuŋ ŋin ak, nimbip pen ŋinięgiy. Kun giy, kiy yip andip andip rek mindenigambim. ¹⁵ Baybol buk ak tikiy aŋgyak:

“Biyimb tap mana apay ak kuŋaynep yipruŋg diyak gok niјey, yomb rek ma ayek; key ŋiŋnięgiy rek ak nep mindek. Pen biyimb sikoy rek diyak gok kuyip kuneп, ma tikdak aŋgyak.”

Taytas Nup Miňmon Koriyn Yokak

¹⁶ Gor Taytas nup gos tep ŋek, yand nimbip direp ginim aŋgiy niјbiy rek nep niјimb ak; Gor nup tep aspiyn. ¹⁷ Taytas am kuyip niјiy owan aŋgen, nup key tep gip rek, nimbip ker jap. ¹⁸ Pen bi tep chin bap sek, Taytas yip yoksiп. Bi kun ak nuk minim tep wong ak giy, miňmon sikoy keykey okok aŋgñirangięgaknij, nup tep yimb apay. ¹⁹ Nup aŋgyak chinup kondey, opriyি maniy di nan-ginięgambay gok dand Jerusalem amiy, biyimb simbgeprek gok kuyip ŋon mey, Gor nup yimb ak aranięgamb. ²⁰ Pen opriyি yomb kun gok niјrep giy ma dand amonięgambun; ayrep giy ma dand ambay aŋgnięgiy rek ayip. ²¹ Bi maniy siydep rek ma mindpun ak Gor niјimb; pen niјrep giy dand amon, biyimb gok kuneп niјnięgambay.

²² Pen mam chin bap sek yoksiп. Nup per tep gaknij wong gip ak, niјrep gipun. Nimbip gos niјimb ak mey, tep yimb gaknij jap.

²³Bungiy Taytas nup yoksipun ak, yand yip woŋ jimniy giy, nim bip minim aŋñirapur. Pen binuk yip japiyr omijal ak, Krays nup yimb dand aranimb iyrrek, Krays biynimb nuk Masedoniya propens namb okok woŋ kun ak aŋgayey, yip japiyr. ²⁴Pen kayaŋ ak amjakey, kuyip wasemb yimb ay direp ginimimb. Kun gem mey, minim kun ak yomb amek, biynimb Gor ker mindpay miñmon keykey okok niŋiy aŋgniŋgambay, “Pol Koriy biynimb Gor ker mindpay gok kuyip, yimb dek aranimb ak, niŋind nep gip aŋgniŋgambay.”

Biynimb Gor Ker Mindpay Gok Direp Ginimimb

9 ¹Pen biynimb Gor ker mindpay gok direp ginimimb aspiyn minim ak, nimb key niŋrep gipim. ²Nimb Akaya propens mindpim gok, simiy nind ak, opriyŋ kun ak gos key niŋiy ŋining gembik; yand am biynimb Masedoniya propens mindpay okok kuyip, aŋgenik niŋiy; miñiy biynimb kuŋaynep opriyŋ ŋispay. ³Pen mam gunap kuyip nimbip nind yoksiyiŋ ak; opriyŋ dayrep gem mey, Masedoniya kay kuyip aŋgnik ak, minim nep aŋgiŋ aŋgiy ma niŋniŋgiy. ⁴Pen maniy ma nan-geniŋgambim; Masedoniya biynimb gunap poŋind amjaken, minim nep aŋgnik rek, chinup nambiq giniŋgamb. Nimbip kuneŋ ginimuŋ rek ayip. ⁵Kun ak mam chin gok kuyip nind aŋgyoksiyiŋ. Kiyk am nimb yip mindiy, maniy ŋiniŋgambun apik ak, nan-gem mindonimuŋ. Kisen yand Masedoniya biynimb gunap yip amjakiy, gos nimb key niŋiy opriyŋ ŋimbim ak niŋrep giniŋgambay.

⁶Nimb niŋbim: biynimb tap yiŋ kuŋay ma yimbay gok, tap kuŋay ma mindinggamb; biynimb tap yiŋ kuŋay yimbay gok nep, tap kuŋaynep mindinggamb. ⁷Kun ak nimb biynimb nokom nokom mindpim rek, gos key niŋiy opriyŋ ŋinimimb. Yiruk gakniŋ ma ŋinimimb. Biynimb gunap nimbip nembnemb gey niŋiy, ma ŋinimimb. Key niŋbim rek, tep gakniŋ ŋinimimb. ⁸Pen Gor Biyomb mindip ak nimbip bilesiyŋ ŋining, tap tikdiniŋgamb rek nep ma ŋiniŋgamb; gos nuk key niŋiy, tapin ŋinimuŋ rek mindip. Kun ak mey tap nimb kuŋaynep mindakniŋ, woŋ teg nup ar keykey minek minek ginimimb rek ayninggamb. ⁹Minim kun ak rek, Baybol buk ak tikiy aŋyak:

“Biynimb an biynimb simbgeprek gok kuyip, tap monmon ŋiniŋgambay ak, Gor biynimb tep yand aŋgiy, niŋyŋg nep mindinggamb aŋyak.”

¹⁰Gor chinup per tap yiŋ ŋiy, keňmangiy ŋiy gip ak; nimbip tap yiŋ kuŋay yimb ŋiniŋgamb. Pen nuk gek jakrep geniŋgamb, nimb diy gunap biynimb bilok ŋem mey, tep yimb ginimuŋ rek ayip. ¹¹Nimbip per gek, tap nimb kuŋaynep mindek, monmon ŋemb rek ayninggamb ak mey; tap ŋiŋyŋg mindem, chin dand amiy biynimb gunap ŋon, Gor nup yimb ak dand araniŋgambay.

12-13 Gor nup chinjgiy, direp giniñgambim kun ak, biynimb gok sek direp geninjgambim mey; Gor nup yimb ak dand aranyiñg aŋgninjgambay, “Kiyk Krays minim tep ak pisnep diy, chinup monmon ñiy, biynimb okok kuyip monmon ñiy gipay ak; nip tep yimb aspun aŋgninjgambay.”¹⁴ Pen Gor nimbip simb ninjiy direp yimb gip rek ninjiy, gos kiyk am nimbip kom kom gek tep gakniñj, Gor nup aŋgnij mindeniñgambay.

¹⁵ Pen chinup Nīī tep yimb nuk ak monmon yokek apiy kumak ak; nup yimb dand aranjun.

Pol, Yip Yenen Kun Apay Angak

10 ¹⁻² Yand Pol nimbip aspiyn: Krays Biyomb chin ak, bi tep biynimb aŋgdep ak mindip rek, yip nembnemb gem, nimbip minim kilis ak ma aŋnim! Biynimb nimb gunap yip apay, “Nuk ap chin yip mindiy; bi sayn, minim ma aŋgip ak pen; am par okok mindiy, minj anep tikiy, minim kilis giy aŋgip apay.” Pen minim ar bap apay, “Pol biynimb yikop mankumb biy ker gok niñbay rek nep niñjiy aŋgip apay.”³ Niñjind apay; mankumb biy mindpun ak pen, biynimb mankumb biy ker gok gos niñbay rek niñjiy, minim kilis penpen aŋgep ar ak ma apun.⁴ Chim yakam chin diy penpen gipun ak, Gor kilis sek mindip ak mey, Seytan boŋj kilis gayip gok am gi timey gon, biynimb pen aŋgninjgiy rek ma ayip.⁵ Gor nup gosimb ak kirgiy, yimb key dand araniñg gipay ak pen; Gor chinup kond mindakniñj minim aŋgon, kinjeñ kiyk bap ma mindip ak niñbay.⁶ Kun ak nimb Koriyn biynimb Krays aŋgip rek giy mey; kisen biynimb nup alemb alemb ñimbay gok, aŋgrep gem niñniñgiy.

⁷Nimb gunap yip niñjem, bi yikop rek ayip ak pen; niñrep ginimimb. Nimb Krays ker mindpim rek chin kuneñ mindpun.⁸ Biyomb ak nep chinup wong aŋgayek, biynimb gok kuyip kond mindpun apiyn ak, yimb nuk key dand aranjap aŋgninjgambim ak pen, yip nambij ma giniñgamb. Pen wong aŋgek gipun kun ak; biynimb gok kuyip aŋgem apyap pikniñgiy aŋgiy ma aŋgak; kuyip aŋgem mindrep giniñgiy aŋgiy chinup aŋgek gipun.⁹ Pen nimbip minj tikuñkiy gok niñjiy, piriknimimb aŋgiy ma yokpiyn.¹⁰ Biynimb gunap yip apay, “Nuk par okok mindiy, minj nep tikuñkiy, minim kilis yimb aŋgip ak pen; biy apek niñon, biyomb minim apay rek ma aŋgip apay.”¹¹ Pen biynimb kun apay kun gok niñmindeniñgiy. Chin amjakiy, ar bap key ma giniñgambun; par akniy mindiy, minj tikuñkiy apun rek nep giniñgambun.

¹² Pen biynimb, chin yomb yimb mindpun apay kun gok; kiyk yomb mindpay akanj, chin yomb mindpun aŋgiy piyow niñjun aŋgon, chinup jel ma gip. Kiyk apay, “Chin gipun ar ak nep yipund gip, chin nep biynimb tep yimb; biynimb maŋgiysek kayañ rek mindpay apay.” Apay kun ak mindrep giy ma apay.¹³ Pen chin Gor wong ak tep gipun akanj, minim kun ak rek aŋgninj, biynimb gunap wong geyak, chin ap yikop ar koyorj

ginuk ak sek, ma aŋgningambun; Gor chinup bilok ayek key gipun ak nep aŋgningambun. ¹⁴Nimbip nen, Gor chinup aŋgek, chin nind nep amiy minim tep aŋgñonuk; nup ker mindpim minim ak aŋgningambun. ¹⁵Biynimb gunap miňmon nimb ak am kiňij giy wong gey, chin ar okok apiy, miňmon biy Gor wong ak chin gipun aŋgiy ma aŋgningambun. Pen chinup tep gininggamb ak; nimb Gor nup chingrep yimb giy mey, wong chinup aŋgayak ak, nimb yip gon amrep giniŋgamb. ¹⁶Kisen mey nimbip silawiy, am miňmon nind ma aŋgñiyak kondon okok amiy, kuyip minim tep ak aŋgñiningambun. Pen chin bi gunap gipay rek, yimb yomb dun aŋgiy, bi gunap wong giniŋgambay ar ak chin gipun aŋgiy, ma aŋgningambun; key gipun ak nep aŋgningambun. ¹⁷Pen Baybol buk ak tikiy aŋgyak, “Biynimb miňmiň giniŋg, Biyomb ak kuyip gek minim ma mindip ak niŋiy, miňmiň giniŋgiy aŋgyak.” ¹⁸Yenen: Biyomb chin ak biynimb key tep gininggamb gok ma diniŋgamb; biynimb nuk niŋek minim ma mindip gok diniŋgamb.

Bi Jiysis Minim Aspun Aŋgiy Yesek Apay Gok

11 ¹Yand sakiy minim rek aŋgningayn ak pen, minim kiňij mindakniŋ aŋgning gispiyn. ²Gor nimbip wasemb ayip rek, yand kunep gipiyn. Nimbip biyñ piň mindrep giy bi nokom diniŋ gek, dam bi kun ak nup ñinik. Bi kun ak mey Krays. ³Pen yand pirikpiyn ak; nind yimb yimb siyŋ ak tom gek, Yiyp niŋdak rek, biynimb gunap nimbip kunep minim yesek gok aŋg dand amey, gos kiyk niŋbay rek niŋiy, Krays nup gosimb nokom niŋiy direp gipim ak, kirginimimb rek ayip. ⁴Yenen: nimb kuyip tip ñem, Jiysis chin ak nup minim aŋgñimbun ak ma apay; Jiysis bap key rek minim ak aŋgney, monmon dispim. Pen Gor Kawnan ak sek, minim tep ak sek kunep, key kisenimb bap rek ak dispim.

⁵Pen yand niŋen, bi Jiysis minim dand amemb nimbik kun gok biyomb; yand bi tam okok rek ma mindpiyn. ⁶Minim kiyk ak, yindik yimb apay ak pen, yand apiyn rek niŋrep giy ma apay. Chin nimbip per niŋrep giy nep, aŋgñimbun ak niŋrep gipim!

⁷Pen nimbip Gor minim tep aŋgñinik ak; bi gunap gipay rek, pen tap gunap ñinimimb aŋgiy ma aŋgnik. Ginik kun ak, yip bi tam okok bap aŋgiy niŋbim? ⁸Nimbip wong gining genik, Gor ker mindpay biynimb tiŋgoŋ gunap, yip maniy tap gunap ñiyak. ⁹Nimb yip mindenik ñin ak, tap nimbip bap ma dinik; mam ay Masedoniya nimb wiyak gok nep, tap yip yerip tikdak gok dap ñiyak. Kisen kunep, tap nimbip gunap ma aŋgnininingayn. ¹⁰Nimb Akaya propens mindpim gok, tap nimbip ma dipiyn rek, aŋgiyŋ nep mindingayn. Krays binuk mindpiyn rek, niŋind yimb aspiyn. ¹¹Pen apiyn kun ak, nimbip yiruk niŋiy ma aspiyn. Gor niŋimb: nimbip wasemb yimb aypiyn.

¹²Pen maniy tap nimbip gok ma nep don, bi Jiysis minim dand amemb mindpun aŋgiy nimbip tom gipay gok, chin gipun rek nep gipay aŋgiy,

aŋgniŋgiy rek ma ayniŋgamb. 13-14 Bi minim yesek aŋñimbay kun gok, Jiysis wong gispun aŋgiy tom gipay ak; niŋind kun gipay. Yenen: ŋin gunap nop kiyk Seytan kunep; Gor enjol melik tep nuk bap rek silok ay wip. 15 Kun ak bi nup wong gipay gok, bi suŋ-tep rek silok ay apey, gos yomb ma niŋjun. Pen gipay kun ak, Gor kuyip yerer giniŋgamb ak, giy diningambay.

Pol Gor Wong Giying Miker Dak

16 Yand tip ak aspiyn: nimb gunap yip bi sakiy aŋgiy, ma niŋnimimb. Pen yip bi sakiy aŋgiy niŋniŋgambim ak, yip kirgem; bi sakiy gok, yimb kiyk key dand aranimbay rek minim gunap aŋgnim. 17 Pen minim kun biy Biyomb ak gos ŋimb rek ma aŋgniŋ gispiyn; bi sakiy ayek, yimb key dand aranimbay rek aŋgnin gispiyn. 18 Bi gunap gos key ninjiy, yimb kiyk key dand aranimbay ak, yand kunep ginim. 19 Yenen: nimb gos niŋrep yimb gipim rek, bi sakiy gok minim aŋgey, nimbip yiruk ma gip. 20 Bi yesek aŋgiy, nimbip liŋj dand amiy, maniy tap nimbip gok diyiŋ, nimbip monmon giyiŋ, yimb yomb dipay gok; nimbip tep gip. 21 Pen yand bi tam okok mindpiyn ak, nimb yip mindiy, tap nimbip gunap ma dinik. Pen sakiy minim rek aspiyn ak, yimb kiyk key dand aranimbay rek, yand kunep giniŋgayn. 22 Kiyk Hiybriw biynimbi? Yand kunep Hiybriw bap. Kiyk Yisrel biynimbi? Yand kunep Yisrel bap. Kiyk Ebrahim kiňiŋ bap? Yand kunep Ebrahim kiňiŋ ak mindpiyn. 23 Kiyk Krays nup wong gipay? Yand bi sakiy rek yimb key dand aranjiipyen ak pen; kiyk yand wong kilis giy, miker ar keykey dipiyn rek ma gipay. Yip ŋin kurjaynep, kalambis ayak. ŋin kurjaynep tapin pikyak. ŋin kurjaynep kumdam namb ay winik. 24 Jiwda kay yip ŋin keykey anep mamind ak, miň diy yinj ŋin jiwiy, andikiy jiy piskind ak pikyak. 25 Rom kay kunep yip ŋin keykey omijal nokom, kur diy pikyak. ŋin bap biynimbi kurjaynep, yip kamb jiw pikyak. Siyip taŋgenik; ŋin keykey minek omijal nokom, siyip ak pisnep paŋg pikek amdak. Siyip timey gak ŋin kun gok, minek bap tap day band bap chichiy diy, ŋiŋ kas ar ak aran apyan gi minden minden, pumb sajind amiy, kisyim apiy, miňmon yowak. 26 Per miňmon kumemb rek namb okok tangying, ŋiŋ wilik gok tikpiyn; bi biynimbi pikay tap kuyip siy dipay namb okok tapiyn; biynimbi yand Jiwda yipund giy akaŋ, Jiwda mer namb okok girapiyn; biynimbi mam ay apay ak pen, Krays ker ma mindpay namb okok akaŋ, dawin yomb okok akaŋ, solwara namb okok akaŋ, saŋgiy okok akaŋ girangi per mey kumbiyn. 27 Wong kosyam giy, wisin ma kiniy, chech ma mindiy, keňmaŋgiy ma mindiy, yiwan giy, ŋiŋ nen giy, takil giy gip. 28 Pen miker bap mey, biynimbi Krays ker mindpay miňmon keykey okok, mindrep gispay akaŋ aŋgiy gos yomb ak niŋbiyn. 29 Krays biynimbi nuk gunap apyap pikniŋ gey, gos yomb yimb niŋbiyn. Pen biynimbi gunap kuyip gey apyap pikpay ak nijen timey yimb gip.

³⁰ Biyimb gunap chin biyimb yomb kalrimey mindpun angiy, tep gakniŋ yimb dand aranimbay ak pen; yand miň ar kun ak ma giningayn; bi tep ma mindpiy rek, tep gakniŋ mindenŋgayn. ³¹ Jiysis Krays Nop Gor, Biyomb pernep yimb dand aranemb ak, yand yesek ma apiyŋ ak niŋimb. ³² Yand dawin yomb Damaskas mindenik, kiyŋ Areytas binuk aŋgayek Damaskas kond mindyingip ak, yip kalambis ayin angiy, poliys nuk gok angek, kinjenram okok manjiysek tikyak. ³³ Kun giyak ak pen; mam chin gunap yip di wand yomb miŋgan ak ay, miň tiwniŋgiy, kamb wariy kus kus giyak wiyndiw miŋgan ak lipiŋ yokey, am am man biyaŋ ami, pirik amninik.

Pol Day Niŋak Minim Ak Anġñak

12

¹ Yimb yand key dand aranen tep ma giningamb ak pen; Biyomb chin ak, bi bap nup gek day niŋak minim ak, anġniŋ anġniŋgayn. ² Wosrey bi yand niŋep rek Krays nup chirg̱rep gak bap, Gor dand miňmon tep semb biyoŋ amnak. Gak kun ak, miňiy simiy yin yin ayip wanjrem piskind ak. Pen bi kun ak mumbwak sek kun biyoŋ amnak akaŋ, mumbwak kirgiy Kawnan nep amnak akaŋ, ma niŋbiy; Gor nep niŋimb. ³ Minim ar kun anep tip aspiyŋ. Nup dand miňmon tep biyoŋ amnak ak pen; mumbwak sek akaŋ, mumbwak kirgiy kawnan nep amnak akaŋ, ma niŋbiy; Gor nuk nep niŋimb. ⁴ Pen kun biyoŋ ami, key yimb mindek ak niŋak. Key yimb gak kun ak, biyimb anġñemb rek ma ayak. ⁵ Bi bap nup gak kun ak rek anġniŋgayn ak pen; yimb key dand aranbinip ak, tep ma gipkop. Minim yand key anġniŋ; bi kilis ma mindiy, kosyam mindpiy rek nep anġniŋgayn. ⁶ Yimb key dand aranemb minim gunap ma mindek ma aspiyŋ. Pen biyimb gunap yip niŋiy, ak bi tep key mindip angey, yip tep ma gipkop. Yip tep gip ak, gipiyn gipiyn rek niŋiy akaŋ, minim apiyŋ rek niŋiy, bi yerip rek mindpiy ak key niŋniŋgiy.

⁷ Yenen: Gor yip dand biyoŋ amnak kun ak, biyimb gunap ma niŋyak, yand nep niŋnik rek, yimb yand key dand aranim rek ayek, Gor yip tap miker ŋemb bap ŋimb. Tap kun ak Seytan ker apiy, yip ŋiň rek pinjikyŋ mindip. ⁸ Biyomb ak nup ŋin ominjal nokom anġniŋiy, yip kun gisap rek ma ginimuŋ anġnik ak pen; ⁹ yip anġak, "Biyimb gok, keynep mindiy, mindrep giniŋgiy rek ma ayip ak niŋrep giy mey; kuyip simb niŋiy kond mindnikniŋ mindenŋgabay. Kun ak gos yomb ma niŋnimin anġak." Kun anġak ak, yimb key dand aranemb ak yip tep ma gip. Yip tep gip ak mey: bi tep ma mindpiy rek anġniŋ minden, yip direp giyŋg mindonimuŋ. ¹⁰ Kun ak Krays ker mindpiy rek; yip anġjiwpay akaŋ, timey gipay akaŋ, kosyam mindiy mindrep ma gipiyn akaŋ, yip yerer gek, yand miňmiň yimb gipiyn. Yenen kilis yand ma mindip ŋin ak, Gor yip kond mindrep gip ak mey, kilis yimb giy mindenim rek ayip.

Nimbiŋ Koriyn Kay Direp Gipiyn Anġak

¹¹ Pen yand bi sakiy rek yimb key dand aranbiy ak, nimbiŋ nep gem kun gipiyn. Yip diy, minim tep gunap apkip ak pen; yip kirgiy, bi gunap

kuyip diy, minim kuyip ak dipim. Yand bi tam okok mindpiyn ak pen; kiyk biyomb yand bi sikoy aŋgiy ma niŋbiyn. ¹²Nimb yip mindiy, nimbip direp yimb giy, chin bi Jiysis minim dand amemb gok gipun rek, gon amek, Gor tap gep magep gok keykey gek niŋbik. ¹³Kun ak biynimbi Krays ker mindpay wikan gunap kuyip, ginik ginik rek nimbip kune pypiyn ak pen; ar nokom bap nep key gipiyn rek ayip. Ar kun ak mey: tap yip tikdak gok, yip ŋim aŋgiy ma aŋgnik. Nimb niŋem; nimbip timey ginik mey, ar kun ak rek ayip. Pen nimbip tep ma ginik kun ak, niŋiy kirginimimb.

¹⁴Nimbip nind ŋin omijał am niŋnik, miňiy tip ak niniŋ gispiyn. Tap nimbip bap dining ma niningayn; nimbip nen aŋgiy niningayn. Nop nonim sikop tap dayrep giy mey, ŋapan nuk sikop kuyip yimaŋgiypay. Pen ŋapan kiyk gok, nop nonim sikop kuyip kun ma gipay. ¹⁵Kun ak gos yand niŋbiyn ak, nimbip nen minim tep ak aŋgñi dand amiy, maniy tap yand gok maŋgiysek yokdiningayn akan, kumniŋgayn ak; minim ma mindip. Pen nimbip wasemb yimb aypiyen ak niŋiy, yip pen niŋem yiruk yiruk gip? ¹⁶Akaŋ pen, maniy tap chinup gok ma dip rek, kisen yesek aŋg dand amiy, tap chinup gok diniŋgamb aŋgiy niŋbim? ¹⁷Nimbip bi akay rek yokiy, tap nimbip gok windin windin ay dinik? ¹⁸Taytas nup yokniŋ, mam chin bap sek nimbip ker yoknik. Pen yand niŋbiyn: Taytas tap nimbip gunap yesek aŋgiy ma dak. Nuk ar bap key ma giningamb; yand gipiyn ar ak nep giningamb.

¹⁹Pen mam ay sikop. Pol bi gok minim aspay ak, yimb chinup ma apyownimuŋ aŋgiy aspay aŋgeniŋgambim ak pen; chin Krays ker mindiy, Gor niŋmindakniŋ, nimb Gor nup nep chingrep ginimimb aŋgiy aspun. ²⁰Yand pirikpiyn ak; am nimbip niŋningayn ŋin ak, gipim rek niŋen, yip tep ma giniŋgamb. Penpen aŋgiy, miluk niŋiy, tap gok chin nep dinjun aŋgiy, monmon giy, minim timey aŋgiy, biynimbi gok kuyip minim diy, yimb key dand araniy, asik keykey ay gi mindenimimb rek ayip. ²¹Pen gos bap niŋbiyn ak; kayaŋ amiy niŋningayn; nimb gunap yenen kun gipun aŋgiy ma kirgyi, biy siy bi siy giy, monmon ginep mindenigambim. Giniŋgambim kun ak Gor niŋimb aŋgiy, yand bi tam okok rek mindiy, nambiŋ gakniŋ, nimbip nen siy aŋg mindeningayn.

13 ¹Yand nimbip am ŋin omijał niŋnik; miňiy pen tip ak niniŋ gispiyn. Baybol buk ak tikiy aŋgyak, “Biynimbi gunap timey gipay aŋgeniŋgiy, biynimbi omijał akan, omijał nokom rek niŋmindey giningamb ak; niŋind apay aŋgiy, minim aŋgem tep giniŋgamb aŋgyak.” ²Kun ak menikarik namb sijak nimbip am niŋiy, biynimbi timey giyak gok kuyip giningayn rek, aŋgrep giy winik. Miňiy tip ak biynimbi nind timey giyak gok sek, miňiy timey gispay gok sek aspiyn; amjakiy kuyip simb ma niŋningayn. ³Pen nimb Pol Krays yip mindip akan, mer aŋgiy niŋbim gok, niŋrep ginimimb. Krays tap gunap miňmon nimbip okok

gek niqbik ak, nuk bi yikop mer; nuk Bi kalrimey yimb. ⁴Nuk bi yikop rek tikiy, mon kiros bak biyoq kumak ak pen; nuk Gor yip mindip rek, tip ak tikjakiy kim mindip. Kun ak rek, chin bi minim nup dand amemb mindpun gok. Bi yikop rek mindpun ak pen; Gor kilis ak dipun rek, nimbip aŋgiy wong gipun.

⁵Kun ak nimb key gos nijem amiy apiy gek, Krays nup chiŋgipun akan, mer aŋgiy niŋnimimb. Pen yand niqbiiy ak, Krays nimb yip nep mindip. Akaŋ pen, nimb gunap gos kun ak nijem amiy apiy gek, nup ker ma mindpim ak niqbim. ⁶Pen yip tep gip ak, Gor nimbip gos tep ŋek mey; yand bi yerip rek mindpiy ak niŋrep giniŋgambim. ⁷Chin nimbip nen, Gor nup aŋgnijiy apun, “Kuyip kond mindenimin, timey ar ak ma giningiy apun.” Pen nup aŋgnijybun kun ak; mindrep gem yimb chinup aranimuŋ aŋgiy, ma aŋgnijybun. Yimb chin yowningamb ak tap yikop; Gor niŋek mindrep giniŋgambim ak tap yomb yimb. ⁸Pen Gor nup wong giňimbun rek, minim yipul yimb nuk ak yomb ginimuŋ ar ak giniŋgambun; yesek ar ak ma giniŋgambun. ⁹Nimb Gor nup chiŋgrep giy mindem, chin amjakiy, nimbip niŋon tep gek, minim kilis ma aŋgjun. Kun ak Gor nup aŋgnijiy, kuyip kond mindenimin, nip chiŋgrep yimb giniŋgijiy apun. ¹⁰Ar kun anep, yand paryomb akniy mindiy, nimbip minj tikyoksiyi. Nimb minj kun ak niŋiy, Gor nup chiŋgrep giy mindem mey, yand amjakiy, minim kilis aŋgniŋ niqbiiy ak kirginiŋgayn. Gor yip angek wong nup gipiyn rek, minim kilis gunap aŋgniŋ aŋgnijgayn. Pen yip wong aŋgayak kun ak, nimbip apyap pikim aŋgiy ma aŋgnijgayn; mindrep gim aŋgiy aŋgnijgayn.

¹¹Mam ay sikop. Miňiy minim aŋjiwniŋ, “Nimb mindem” aspiyn. Minim aŋgen asaw ak niŋiy, Gor nup chiŋgrep giy, minim aŋ ar nokom ay, mindrep ginimimb. Kun gem mey, Biyomb biyimb wasemb ay direp gip ak, nimb yip nep mindeningamb. ¹²Nimbip tep gakniŋ, mam ay Krays ker mindpay gunap yip, ŋin piksaknimimb.

¹³Biyimb Gor ker mindpay akniy nimbip, “Mindpim?” apay.

¹⁴Biyomb chin Jiysis Krays bi biyimb simb niŋiy dep ak, gach nimbip ak wiwykyokyiŋ nep mindonimuŋ. Nop Gor nimbip wasemb aying nep mindonimuŋ. Kawnan nuk ak nimb yip nep mindonimuŋ.

GALESIYA

Pol Galesiya Biynimb Kuyip Minj Tikak

Minim Nind Niject

Pol Galesiya biynimb kuyip minj tikak ak, nind am Jiwda gok sek, Jiwda mer gok sek kuyip Jiysis minim tep ak aŋgñak. Kisen Jiwda biynimb kun okok gunap aŋgyak, “Nimb Jiwda mer gok Mosis angek, chin Jiwda biynimb kilrimey gipun rek kune p gem, Gor nimbip diningamb aŋgyak.” Minim yesek aŋgyak kun ak Pol niject tep ma gak. Kiyk Jiysis Krays chinup di Nop yip jimñiy ayip minim ak kirgiy, apyap pikningiy rek ayek ninjiy, kuyip minj kun biy tikak.

Minim Ar Keykey Mindip Rek:

Minim nind aŋgak ak mindip, chapta 1:1-10.

Gor nep aŋgek Pol bi Jiysis minim tep dand amemb wong gak minim ak mindip, chapta 1:11-2:21.

Gor biynimb gok kuyip simb ninjimb rek dip; nup tap bap gey kuyip dinimuŋ rek ma ayip minim ak mindip, chapta 3:1-4:31.

Krays chinup kalambis rek mindonuk tuŋgasik dak minim ak sek, Gor Kawnan gos ñinimuŋ ar ak nep giying, penpen direp gep minim ak sek mindip, chapta 5:1-6:10.

Minim aŋg jiwning aŋgak minim ak mindip, chapta 6:11-18.

1 ¹Yand Pol, bi Jiysis minim dand amemb ak mindpiyn. Pen wong gipiyn kun ak, biynimb gunap angye akaŋ, gos yand key ninjiy ma gipiyn; Jiysis Krays sek, Nop nup gek tikjakak ak sek kiyk apiymijay nep anger gipiyn.

2 Chin mam ay Krays ker mindpun akniy, nimbip mam ay Krays ker Galesiya propens mindpim gok, “Nimb mindpim?” aspun.

3 Bapiy yomb chin apiymijay ak nimbip simb ninjiy kond minder, mindrep ginimimb. **4** Tap siy tap timey gach ak, chinup pisnep timey ginimuŋ rek ayek, Nop Ñinuk nup ginimuŋ aŋgak rek, chinup di Nop yip

jimñiniŋ kumek mey, biynimb tap siy tap timey giying nep mindpay gok yip, yiwr yomb ma diningambun. ⁵Kun ak Nop nup yimb ak, pernep dand aranjun. Tep.

Jiysis Chinup Aŋgiy Kumak Minim Tep Ak Nep Niŋjun

⁶Yand gos kunjay yimb nijsipiyn. Gor chinup simb niŋiy Jiysis nup angek, chinup nen kumak ak pen, per mindiy mer; minim tep kun ak kirgiy, minim kisen dand wiyak bap key niŋniŋ gispim. ⁷Minim kun ak, Jiysis Krays minim tep ak mer: yikop biynimb gunap apiy, minim yesek ak nimbip angyey, niŋniŋ gispim. ⁸Krays minim tep nimbip aŋgñinuk ak, minim niſind yimb ak aŋgñinuk. Pen chin key akan, enjol semb biyoŋ nimb gunap apiy, minim yesek okok nimb gunap yiŋgong giy aŋgningambun ak, mon key yinjap ak amning, mey kun aŋgningambun. ⁹Minim kun ak nimbip tip aspiyn. Bi gunap ap nimbip minim yesek okok nimb gunap yiŋgong giy aŋgningambay ak, mon key yinjap ak amningiy.

¹⁰Yimb yip ak dand aranyaŋ aŋgiy ma aspiyn; Gor nup yimb ak dand aranyaŋ aŋgiy aspiyn. Biynimb gok yip kindik giyaŋ aŋgiy ma aspiyn. Yenen, yand kun giy apnip ak; bi minim yesek angep bap rek mindiy; Krays nup woŋ giňemb bi ak ma mindembinip.

Gor Pol Nup Dek Woŋ Nup Ak Giyinip

¹¹⁻¹²Mam ay sikop. Yand nimbip niſind aspiyn. Minim tep nimbip aŋgnik ak, biynimb nep angyey niŋiy akan, gos yand key niŋiy ma aŋgnik; Jiysis Krays yip gos ŋek, nimbip aŋgñinik.

¹³⁻¹⁴Pen yand giyinipiy ar ak, nimb niŋbim. Jiysis nup minim ak ma diy, basind sikop minim ak diy, kilis yimb giyinipiy. Bi Jiwda yand yip yomb ginuk gok kuyip tawsak ay, Jiysis nup chiŋgyak biynimb gok kuyip, gi timey yimb giyinipiy.

¹⁵Pen amiy yip ma tikak ŋin ak, Gor Biyomb biynimb simb niŋiy dip ak, yip diniŋgayn aŋgiy niŋak. Kisen yip tikey yomb gen, Gor yip simb niŋiy diniŋ niŋayak ŋin ak apek, ¹⁶Niyand Jiysis; Pol nup yomen niŋrep giy, kisen biynimb Jiwda mer gok kuyip, minim tep yip ak aŋgñirep giŋiŋgamb aŋgiy, ŋinuk nup yip yomek niŋrep ginik. Kun gek, Jiysis minim ak yergiy rek mindip aŋgiy, biynimb gunap ma aŋgnijnik. ¹⁷Bi Jiysis minim dand amemb Jerusalem mindeyak gok kuyip, niŋniŋ ma amnnik. Yikop miňmon paryomb Areybiya am mindiy, andkind ap miňmon Damaskas mindiŋgipiy. ¹⁸Simiy omiŋal nokom yinek, Piyta Jerusalem mindek ak niŋniŋ ami, nund yip ŋin kurjay ma mindenik; yikop ŋin onep anjip piskind ak mindenik. ¹⁹Pen yand bi Jiysis minim dand amemb gunap ma niŋnik; Piyta yip, Jiysis numam Jemis yip kuyip nep niŋnik. ²⁰Minim tiksipiyn kun biy, Gor niŋmindip ak, nimbip niſind yimb aspiyn.

²¹ Pen kisen miñmon Siyriya amiy, miñmon Siyliysiya amiy ginik. ²² Niñ kun ak, Jiwdiya biynimb Krays ker mindeyak miñmon sikoy keykey okok, yip miseñ ma niñyak; ²³ yikop biynimb gunap minim yip ak ying dand amiy, bi Jiysis nup minim ak aŋgjiiwy, chinup gi timey giyingip ak, miñiy Jiysis minim tep ak biynimb okok kuyip aŋgnirasap angey niñiy; ²⁴ Gor nup yimb ak dand aranyak.

Pol Bi Gor Minim Dand Amemb Gunap Yip Minim Aŋg Jimñiyak

2 ¹⁻² Pen mind dand amiy, simiy ak yin wanjrem piskind ak ayek, Jiwda bi gunap miñmon Antiyok nimb apiy, biynimb Jiwda mer Jiysis minim aŋgnenik nup gosimb niñyak gok kuyip, yesek aŋgiy aŋgyak, “Nimb chin Jiwda kumbak tikpun rek tikiy, tap yerip yerip asikpun gok asikrep giy mey, Gor biynimb nuk yimb mindeningambim aŋgyak.” Minim aŋgyak kun ak niñen yipund ma gek, Gor yip gos ñek, mam Banabas yip, Taytas yip kuyip pojind Jerusalem amninuk. Amiy, biyomb Jiysis nup niñyak gok yip, am wikan bap bisgiy, kiy yerip rek aŋgninqiy aŋgiy; kuyip aŋgnik, “Biynimb Jiwda mer gok kuyip Jiysis minim tep ak aŋgnimbiyn; pen Jiwda kumbak tikep minim ar ak sek, tap yerip yerip asik mosik gipay minim ak sek kuyip ma aŋgnimbiyn aŋgnik.” Kun aŋgen, yip pen ma aŋgyak.

Pen yand am kuyip niñnik ñin kun ak, am kiy yip mindiy, minim aŋgrep ma giningambun ak; Jiwda biynimb gok ap minim yomb angey, Gor wong gipiyn ak pisnep yowningamb aŋgiy niñnik.

³⁻⁴ Bi yand Taytas, nuk Jiwda mer: bi Griyk nimb ak pen, bi Jiwda gunap Jiysis Krays binuk yimb rek ay, kapkap ap chin yip wilikiy aŋgyak, “Taytas kumbak tikiy, chin Jiwda biynimb gipun ar ak nep ginimuj aŋgyak.” Kun angey, chin minim kun ak aŋg amiy apiy giy, minim yand ak niñind ayek, kumbak ma tikningamb aŋgnuk. Pen chin Jiysis nup chinqiy mindrep gipun rek niñey, kuyip tep ma gek; kirgiy, chin low keykey apun rek giyaŋ aŋgiy, ap minim yesek kun ak aŋgyak. ⁵ Yand nimbip biynimb Jiwda mer gok gos niñiy, Jiysis minim niñind yimb ak nep dininqiy aŋgiy, minim kiyk aŋgyak ak ma nep dinuk.

⁶ Piyta, Jemis, bi gok rek, biyomb aŋgninqambun ak pen; Gor niñek chin nep kuyip kun aŋgninqambun. Pen biyomb kun gok, biynimb gok kuyip kun kun giy aŋgninimin aŋgiy, yip ma aŋgyak. Yand Jiysis minim aŋgnimbiyn rek niñiy aŋgyak, “Mey aŋcip ak aŋgyak.” ⁷ Kiyk niñyak: Gor Piyta nup kond mindek, bi Jiysis minim dand amemb ak mindiy, Jiwda biynimb gok kuyip aŋgnirangip rek; yip kunep kond mindek, bi minim nup dand amemb ak mindiy, biynimb Jiwda mer gok kuyip aŋgnirapiyn. ⁸ Kun ak niñiy mey aŋgyak, “Gor Piyta nup kond mindakniŋ, Jiwda biynimb okok kuyip aŋgnirangip rek, Pol nup kunep kond mindakniŋ, am biynimb Jiwda mer gok kuyip aŋgnirangip aŋgyak.” ⁹ Jemis, Piyta, Jon

kuyipyakam biyomb apay ak pen; kiykyakam nep, Gor yip woŋg kun ak angayek niŋyak rek; woŋg chin ar nokom gipun aŋgiy, Banabas chirup ŋin piksakyak. Kun giy minim aŋg ar nokom ay aŋgnuk, “Banabas chir biynimb Jiwda mer gok kuyip Gor minim aŋgñiniŋgambur; nimb Jiwda biynimb gok kuyip aŋgñinimimb aŋgnuk.”¹⁰ Pen kiyk minim nokom bap aŋgiy aŋgyak, “Am miňmon kun okok taŋgiy, biynimb Jiysis nup dipay gok kuyip aŋgenimiy; biynimb simbgeprek miňmon Jiwda biy mindpay gok kuyip sakiy ma giy, kuyip maniy gunap ŋininggiy aŋgyak.” Minim aŋgyak kun ak, yip tep gak ar ak nep aŋgyak.

Pol Piyta Nup Aŋg Gak

¹¹ Pen kisen miňmon Antiyok am mindonuk ŋin ak, Piyta apiy, ar kun ak key gek, nup misen aŋg ginik. ¹² Yenen: nuk nind biynimb Jiwda mer namb okok mindiy, biynimb Jiysis nup chingyak gok yip, tap jimniy ŋimbyingip. Pen Jemis binuk gunap Jerusalem nimb wiyak gok yip aŋgningambay, “Yenen bi kumbak ma tikpay gok yip tap ŋimbsap aŋgningambay” aŋgiy piriки, Jiwda mer gok yip tap ma ŋijak. ¹³ Kun gek, Jiwda biynimb nind jiw am miňmon kun okok mindeyak gok, yesek gak kun ak niŋiy, kuneп giyak. Pen mam Banabas kuneп niŋiy, kiyk giyak ar kun ak kindik gak.

¹⁴ Pen Jiysis minim tep ak kun giy kirgeyak, biynimb gok niŋmindyakniŋ, Piyta nup aŋgnik, “Nand bi Jiwda nimb ak pen, biynimb Jiwda mer gok rek mindyinjipan. Pen miňiy yenen key asik ay, biynimb Jiwda mer gok, chin Jiwda kay gipun gipun rek ginimimb aŋgiy aspan aŋgnik?”

Biynimb Jiysis Nup Gosimb Niŋniŋgambay Gok Biynimb Suŋ-tep Nuk Mindeningambay

¹⁵ Chin Jiwda biynimb yipund giy gok, biynimb yikop gok rek ma mindpun ak mey; ¹⁶ chin niŋbun: low minim ar ak gon amek, Gor niŋek biynimb suŋ-tep nuk gok ma mindeningambun. Chin biynimb Jiysis Krays chinup nen kumak aŋgiy, nup gosimb niŋbun gok nep biynimb suŋ-tep nuk gok mindpun. Pen biynimb low minim ar ak gey amniŋgamb gok, biynimb suŋ-tep yand aŋgiy ma aŋgningamb.

¹⁷ Pen nimb gunap aŋgningambim, “Chin Jiwda biynimb Krays chinup aŋgiy kumak rek, suŋ-tep mindonjun aŋgiy,” low minim ar ak niŋiy, tap kilrimey gipay gok kirgininjambun ak; Jiwda mer gok Gor nup kirpay rek ak giningambun. Ar kun ak Krays nep gek, timey giningambun aŋgningambim ak pen; ak mer. ¹⁸ Chin key Gor minim ak timbrikpun. Krays nup diy, won ak pen nup kirgiy, chin Jiwda biynimb low minim ak tip kisen giying, tap kilrimey giyingipun ar ak amiy, minim nup ak timbrikningambun. ¹⁹ Yand low minim ak niŋdand amiy, mindrep

ginim rek ma ayek, ar kun ak pisnep kirgiy, Jiysis nup diy mey; Gor yip tapiyn. ²⁰Gor Ņinuk yip simb nirijy kumak ak nup chijgiy mey; nuk kumak ak, yand yip kumruk rek ayip. Kun ak low minim tap kilrimey ginimimb aŋgyiŋgipay gok kirgiy, nup chijgiy mey; mindyiŋgipiyn rek ma mindpiyn: miňiy kim yimb mindiy, nup gosimb niſyiq, yip gos niimb ar ak nep gipiyn. ²¹Pen low minim ak nep niſiy, Gor biynimb nuk mindombinup rek aŋgep, Nop aŋgek Krays chinup nen ma kumbikop. Low minim ar ak giy, Gor yip jimňiy mindonjun rek ma ayek, chinup simb niſiy, Ņinuk nup aŋgek apiy, chinup nen kumak. Kun ak yand minim tep nup chinup nen kumak ak, ma kirginiŋgayan.

**Tap Kilrimey Giyiŋgipay Rek Mer; Jiysis Nup Chijgiy
Mey, Gor Yip Jimňiy Mindeniŋgambun.**

3 ¹Galesiya biynimb. Nimbip sakiy ayip akaŋ yergip? Chin Jiysis Krays nup mon kiros bak biyon ſaŋgbirikyak minim tep ak, aŋgnirep gon niſibik ak pen; yergek apim, “Low minim kilrimey giyingipay rek nep giy, biynimb nuk mindoningambun apim?” ²Pen yand nimbip minim nokom bap aŋgniſiſiypn. Nimb nind yerer gem, Gor Kawnan nuk ak nimbip yokak? Low minim ak niſem nimbip ma yokak; minim tep nimbip aŋgninuk ak nep niſem, nimbip yokak. ³Gor Kawnan ak nup diy mey, biynimb ſuŋ-tep nuk gok mindpim ak pen, miňiy sakiy ayek, chin key kilrimey giy, mindrep giningambun aŋgiy gispim. ⁴Nind Krays nup dem nimbip timey geyak, nup ma kirpik ak pen; miňiy yenen low minim ak aŋgey, minim kun ak diy, nup kirginiŋgambay gispim? ⁵Yip aŋgem niſiy. Low minim ar ak gem niſiy, Gor Kawnan nuk ak yokek tap mageprek gok gipik?

⁶Gor basind Ebraham nup gak rek, chinup kunep gip. Baybol buk ak tikiy aŋgyak, “Gor giningayn aŋgiy aŋgayak minim ak, Ebraham niſind aŋgiip aŋgiy niſek, bi ſuŋ-tep yand aŋgiip” aŋgyak.

⁷Kun ak niſim: biynimb kumbak tikiy, Jiwda low aŋgiip aŋgiip rek giy mey, Ebraham ker mindeniŋgambim apay gok; yesek apay. Biynimb Gor aŋgiip minim ak niſiy, niſind aŋgiip aŋgiy dipay gok, Ebraham ker mindpay. ⁸Gor Ebraham nup aŋgak, “Nand mindpan rek, kisen biynimb miňmon okok maŋgiyek tep giningamb aŋgak.” Minim aŋgak kun ak, “Kisen biynimb Jiwda mer gok, Jiysis minim tep ak niſind aŋgiip aŋgiy diningambay ak mey; kuyip diningayn aŋgiy,” aŋgak. ⁹Kun ak biynimb minim tep nup ak niſiy, nup gosimb niſniŋgambay gok, Ebraham Gor nup gosimb niſiy, am nuk yip mindrep gip rek ak, am mindeniŋgambay.

¹⁰Pen biynimb Gor low ar ak gon, chinup biynimb ſuŋ-tep aŋgiy diningamb apay gok, yiwr yomb yimb diningambay. Yenen, Baybol buk ak tikiy aŋgyak, “Biynimb Gor low minim tikyak tikyak rek maŋgiyek kisen ma giningambay gok, yiwr yomb diningambay aŋgyak.”

¹¹ Pen minim bap tikiy aŋgyak, “Biynimb yip gosimb niŋbay gok nep mey, biynimb suŋ-tep yand mindeningambay aŋgyak.” Kun ak niŋbun: Biynimb low minim ar ak nep niŋiy gey amningamb gok, biynimb suŋ-tep nuk mindey, kuyip dinimuŋ rek ma ayniŋgamb. ¹² Biynimb, “Jiysis chinup nen kumak rek, Nop chinup diningamb aŋgiy” niŋbay gok nep, ñin ar kuyip apiymlaj ak mindeningambay. Pen low minim niŋiy gipay ak, Baybol buk tikiy aŋgyak, “Gor low gok maŋgiysek kisen giy mey, kim amniŋgambay aŋgyak.” ¹³ Pen chin, Gor low minim ar ak gi mer niŋiy, apyap pikiy yiwr yomb dining gon, Krays Nop Gor nup aŋgak, “Yand tip kuyip ak diy, bi timey rek bap minden, yip mon bak biyoŋ ñaŋgbirik ayey kumiyn aŋgiy,” kumak. Baybol buk ak tikiy aŋgyak, “Bi mon bak biyoŋ tiwniŋgaypay gok, Gor kuyip yiwr yomb ñamb mey; kun giy kumbay aŋgyak.” Kun ak niŋbun: chin yiwr yomb dining gon, Krays tip chinup ak diy, yiwr yomb kun ak diy kumak. ¹⁴ Pen Krays kumak ak, biynimb Jiwda mer gok kuyip kuneŋ dining kumak. Gor Ebrahim nup minim aŋgay aŋgak, “Nand mindpan ak mey, biynimb miňmon okok kuŋjaynep, kuyip tep giniŋgamb aŋgak.” Ar kun ak nep, Krays Jiysis chinup nen kumek mey; nup gosimb niŋiy kond mindon, Gor Kawnan nuk ak nup yokek apiy, chinup bak ayip.

Gor Giniŋgayn Aŋgiy Aŋgayak Minim Ak Sek, Low Minim Ak Sek

¹⁵ Mam ay sikop. Yand nimbip minim bap aŋgiyn. Bi gunap minim ang ar nokom ay, apay rek nep gipay. Bi bap ap timbrikiy monmon ma giniŋgamb. ¹⁶ Kun ak rek, Gor Ebrahim nup giniŋgayn aŋgiy aŋgayak minim ak, kisen minim bap key ma aŋgninŋgamb. Pen minim aŋgayek, Baybol buk tikyak ak, “Ñapan nip gok,” aŋgiy ma tikyak; “Ñapan nip ak,” aŋgiy tikyak.” Ñapan nokom aŋgyak kun ak, Krays nup nep aŋgyak. ¹⁷ Pen yand aspiyn ak: Gor Ebrahim nup giniŋgayn aŋgiy aŋgayak minim ak, pisnep aŋgay, simiy kuŋjaynep mindiy, low minim kisen aŋgyak ak; yergiy minim nuk nindnimbi aŋgayak ak kirginiŋgamb. Nuk kun ma giniŋgamb; minim nind aŋgak kun ak pisnep aŋgak. ¹⁸ Pen basind chin Ebrahim low minim ak niŋek, Gor nup dak ma aŋgnimimb; nup simb niŋiy, giniŋgayn aŋgiy aŋgayak rek dak.

¹⁹⁻²⁰ Pen kun apiyn ak nimbi aŋgninŋgambim, “Gor Ebrahim nup yikop dak kun ak; nuk yenen Jiwda biynimb gok kuyip, low minim ak aŋgñak aŋgninŋgambim.” Pen Gor nup giniŋgayn aŋgiy aŋgayak minim ak, aŋgak rek mindaknij, low minim ak kisen sesek aŋgak. Pen gak kun ak aŋgak, “Giniŋgayn aŋgiy aŋgaynik rek, Ebrahim tikek tik dand amiy tikningamb Ni ak, kuyip aŋgyokningayn ak pen, ñin namb biy tap siy tap timey keykey gispay rek, kuyip low minim ak aŋgen mey; low kun gok timbrikying, Gor minim nup timbriksipun aŋgiy, niŋrep giniŋgambay aŋgak.”

Pen low minim ak enjol gok nep dand apiy, Mosis nup aŋgñeyak, Mosis nund pen biyimb gok kuyip aŋgñak. Minim chinup giniŋgayan aŋgiy aŋgayak ak, minim yomb yimb ak mey, nuk key apiy Ebrahim nup aŋgñak.

Low Minim Ak Chinup Gos Timund Winjikak

²¹Nimb gos bap niŋiy aŋgningambim, Gor chinup minim ar omijal aŋgak ak; low minim aŋgak ak dep nep; giniŋgayan aŋgiy aŋgayak minim ak dep nep aŋgningambim. Pen minim omijal kun ak keykey ma mindip. Biyimb suŋ-tep mindenŋgiy aŋgiy low minim bap angombikop; low ar kun ak giy kim amiy, perper mindombinup. Pen low kun ak rek bap ma aŋgak. ²²Baybol buk tikyak rek nep mindip. Chin biyimb miňmon okok maŋgiysek tap siy tap timey ar ak gon gon, gach kun ak kom kom gek, key kim amjun rek ma ayip. Pen biyimb Jiysis Krays nup gosimb niŋningambun gok, Gor giniŋgayan aŋgiy aŋgayak rek giy, chinup diningamb.

²³Pen Krays ma awak ŋin ak, nup gosimb ma niŋnuk ak mey, Mosis low minim aŋgak ak, chinup wariy rek gi kus kus gak. ²⁴Kun ak low minim ak chinup gos timund winjik dand apiy, Krays apek nup gosimb niŋon, Gor niŋek biyimb minim ma mindip gok mindpun. ²⁵Krays chinup aŋgiy owak rek nup gosimb niŋiy mey, kilrimey giyinŋipay low ar ak kirpun. ²⁶⁻²⁷Nimb nup gosimb niŋiy mey, maŋgiysek Gor ŋapan nuk mindiy, ŋing pikiy, nup chiŋgiy, chech kisenimb rek ak aypim. ²⁸Kun ak Jiwda kiňiŋ ak key, Jiwda mer kiňiŋ ak key; biyn kiňiŋ ak key, bi kiňiŋ ak key ma mindpun; biyimb kalambis wong gipay gok key, biyimb yikop mindpay gok key ma mindpun; chin Krays Jiysis biyimb nuk mindpun rek, kiňiŋ nokom yimb mindpun. ²⁹Krays ker mindpun rek, Ebrahim biyimb kiňiŋ nuk nokom mindpun ak mey; Gor chinup Ebrahim nup giniŋgayan aŋgak rek giniŋgamb.

Krays Nep Gek Gor ŋapan Nuk Mindpun

4 ¹Minim yand apiyn ak kun giy mindip: bi tap kuŋay mindip gok kumey, tap kiyk gok, ŋapan kiyk gok kuyip aŋgayapay. ŋapan kun gok tap kuŋay mindip ak pen; kiyk sikoy mindey, tap kiyk ma mindip rek aŋgiy aŋg dand amiy, nōp aŋgayak ŋin ak apek nep, tap kiyk kun gok dipay. ³Chin kune Gor nup chiŋgrep ma ginuk ŋin ak, kichekiy, chipday, tap yerip yerip okok minim aŋgyak ak niŋiy, mindrep ma giyinŋipun. ⁴Pen Gor key niŋayak ŋin ak apek, ŋinuk nup yokek, Jiwda biyn bap nup tikak. Tikek, nuk Jiwda low minim ar ak niŋmind dand amiy, ⁵biyimb low minim dipay gok sek di Gor yip jimňiy ayniŋ kumak. ⁶Nimb ŋapan nuk yimb mindpim rek, Kawnan nup ak yokek apiy, nimbipli bak ayip

ak mey; Gor nup Bapiy chin apim. ⁷Kun ak nimb biynimb Seytan nup kalambis wong rek giyngipim gok, miñiy Gor ñapan nuk mindpim ak; Gor nimbip mindrep guyan aŋguy aŋgayak rek, mindrep giningambim.

Pol Galesiya Biynimb Kuyip Gos Miker Ayak

⁸Pen nind Gor nup ma chingiy, tap yesek okok lotiw gi dand amiy, tap kun gok kirgiy, Gor nup gosimb niñnimimb rek ma ayak. ⁹Pen miñiy Gor nup chingipim. Kun ak nimb niñiy nup ma dipik; nuk key niñiy nimbip dak. Pen yeneng andkind amiy, nind giyngipim rek gining gispim? Gispim kun ak, tip ak kosyam mindon aŋguy gispim. ¹⁰Per ñin yomb apay ak nep niñiy, takin yomb apay ak nep niñiy, pumb yombip apay ak nep niñiy, simiy yomb apay ak nep niñiy gipim. ¹¹Nimbip minim tep aŋgnen niñbik ak pen; miñiy kirgipim rek ayek, nimbip gos kuŋay niñsipyin.

¹²Mam ay sikop. Yand nimbip simb niñiy aspiyn! Nind Jiwda low minim niñyinqipiyn ak kirgiy, nimb yikop mindyinqipiyn rek mindpiyn ak; nimb kune low minim kun ak kirgiy, Gor nup nokom chingnimimb. Yand nimb yip mindenik ñin ak, yip direp yimb gipik. ¹³Nimb niñbim, yip tap gak ak mey; miñmon nimb ak mindiy, nimbip minim tep ak aŋgninik. ¹⁴Mindrep ma ginik kun ak, yip yiruk niñiy ma kirpir; Gor enjol bap akan, Krays Jiysis nep aŋguy dipay rek yip dipik. ¹⁵⁻¹⁶Yip dipik miñ ar kun ak, miñiy dam yokpim akay? Akaŋ minim niñjind aŋgnik ar ak niñiy, miluk niñbim? Am nimb yip mindenik ñin ak, yip simb niñiy, windin mangiy nimbik gok tuŋgjiw yip ñemb rek ayek, monmon tuŋgjiw ñinimimb rek ak mindenimbik. Pen miñiy yip yeneng kirpim?

¹⁷Bi nimbip timund winjikpay gok, yimb kiyk ak nep dand aranying, Pol nup kirgiy aŋguy, nimbip per tom gipay. ¹⁸Yand nimb yip mindiy akan, par okok minden, bi gunap nimbip gosimb ñiningambay ak, tep giningambay ak pen; yimb kiyk dand aranying, nimbip tom gipay ak, tep ma gip.

¹⁹Pen ñapan yand gok. Nimb yip am mindenik ñin ak, Krays nup chingiy, nuk mindip rek mindingiy aŋguy, biyn gok ñapan tikniŋ gey miker yimb gip rek gak ak, miñiy yip tip ak gisap. ²⁰Nimb yip mindembinip ak, minim akay diy aŋgnim aŋguy, niñbinip ak pen; par akniy mindpiyn rek, gos niñen tikindyowip.

Hega Yip Sera Yip Kuyip Minim Paydoŋ Ayak

²¹Pen nimb low minim nep niñjun apim gok, low minim tikiŋ aŋguy minim ak ma niñbim rek ayip. ²²Minim kun ak tikiy aŋguy, “Ebraham ñi omiŋal tikak. Ñinuk bap, biyn piñ ap biynuk nup wong giñiyinqip ak nup diy tikak; ñinuk bap, biynuk yipund giy ak yip tikak. ²³Biyn wong giyngip ñi tikak ak, ñapan tikpay rek tikak; pen biynuk nind ak ñapan wom mindiy, Gor Ebraham nup ñi bap tikningamban aŋguy minim aŋgayak rek, ñi ak tikak.”

24-25 Pen kesim ar kun ak, minim gunap bak okok mindip. Biyn wong giñemb Hega mey, low minim rek ak; biyn Sera mey, minim giniñgayn aŋgiy aŋgayak ak rek. Biyn Hega miñmon nuk Areybiya nimb. Miñmon Areybiya kun ak mey, nind Gor low minim ak, Mosis nup ñak miñmon sikoy Saynay dum. Pen Jiwda kiyk pernep low apay ak mey; Jerusalem miñiy mindip ak, miñmon Saynay dum rek ayip. Kiyk mey, Hega ñapan nuk gok kun gim kun gim aŋgyakniŋ, kalambis wong giyiñgipay rek ak gipay. 26 Pen chin biyn Hega kind ak nimb ma mindpun. Amiy chin mey, Jerusalem, semb biyoŋ nimb ak. Biynimb Jerusalem kun biyoŋ nimb gok kuyip, minim sosim aŋgniñgiy rek ma ayip; Gor chinup minim aŋgayak rek giniñgamb aŋgiy niŋbay rek, kuyip dip. 27 Kun ak rek, Baybol buk tikiy aŋgyak,

“Biyn ñapan wom ak, ñapan tikek nup tep gakniŋ, miñmiñ yimb giniñgamb. Kiñiŋ nuk ak yomb yimb mindeninqambay. Pen biyn nunjumiy yip tangyiñgip ak ñapan tikek, kiñiŋ yomb ma mindeninqambay aŋgyak.”

28 Mam ay sikop. Gor Ebraham nup, biyn nand yipund giy yimb ak, ñapan bap tikningamb aŋgek, gos kun ak nijmindi, ñinuk Aysek nup tikek, kiñiŋ yomb yimb amnak. Kun ak rek, Gor chinup diniñgayn aŋgek, gos kun ak nep nijmindo, chinup dek, miñiy kiñiŋ yomb yimb ak mindpun.

29 Ñin kun ak, basind Ebraham ñinuk biynimb ñapan tikpay rek tikak ak tikjakiy, numam andik Gor Kawnan gek tikak ak nup miluk ninjak. Kun ak rek, miñiy biynimb Jiwda low minim niŋbay gok, chinup Jiysis nup gos niŋbun gok kunep gipay.

30 Pen Baybol buk ak tikiy aŋgyak, “Biyn wong giñemb amiymiaj ak kuyip aŋgyoknimin. Biyn yipund giy diy ñi tikanak ak, tap niripapiy gok, ñi bap ma diningamb aŋgyak.”

31 Kun ak mam ay sikop niŋjim! Chin biyn yikop ap wong giñiyigip ñapan nuk rek ma mindpun; Ebraham biynuk yipund giy diy ñapan tikak rek gok mindpun.

Kalambis Mindonuk Krays Chinup Tuŋgasik Dak

5 ¹Nind mindrep ma giy, mind dand amiy, Krays chinup nen kumek, nup diy mindrep gipun ak pen; miñiy nimbip Jiwda low minim ak tip niŋyaŋ aŋgiy, nembnemb gi dand amjipay ak, niŋrep ginimimb. ²Yand Pol nimbip aspiy়: Gor biynimb nuk mindenjun aŋgiy, Jiwda kay minim ak diy kumbak tikningambim ak; Krays nup kirginiñgambim. ³Yand nimbip tip ak aŋgrep giniŋ gispayı: kumbak tikep ar kun ak kindik giniŋ; Gor low minim aŋgyak aŋgyak rek giniñgambim. ⁴Nimb biynimb low minim niŋdon, Gor chinup diniñgamb aŋgiy niŋbim gok; Krays nup kirgiy yap pikpim. Gos kun giy niŋbim rek, nimbip simb niŋjiy

dinimuŋ rek ma ayip.⁵ Pen chin biyimb Gor nup gosimb niŋon, Kawnan nuk ak chinup bak ayip gok, suŋ-tep yimb mindenŋgambun aŋgiy, tep gakniŋ kond mindpun.⁶ Biyimb Krays Jiysis nup chingipay gok, kumbak tikyak akaŋ ma tikyak ak, minim ma mindip. Pen Gor nup gosimb niŋiy, biyimb gok kuyip simb niŋniŋgambay ak; tep yimb.

⁷Nind tangrep giyinŋipim; miňiy an nimbip kinjeŋ tikek, minim tep ak kirgiy, minim yesek apay ak niŋniŋ gispim?⁸ Gor nimbip kinjeŋ tikek, minim tep ak kirpim? Nuk nep mey nimbip suk aŋgek, minim tep ak niŋiy dipik.⁹ Minim yesek apay ak ma niŋnimimb. Tap yiys ak, sikoy band gunap biret sek ay daŋgiyey, yin tanimb. Kun ak rek nimbip giniŋgamb ak mey, minim kuyip ak ma dinimimb.¹⁰ Yand niŋbiy: Krays nup chingiy jimniy mindpun ak mey; minim tep nimbip aŋgnik ak, ma kirginingambim. Pen bi an ap aŋgek, gosow gosow niŋsipim ak, yiwur yomb yimb diniŋgamb.

¹¹ Pen mam ay sikop niŋim! Yip timey giyinŋ nep mindpay ak, Jiysis minim anep aŋgen yip kun gipay. Pen Jiysis minim ak aŋgniyinŋ, kumbak tikep minim ak sek apnip ak; yip timey ma gipyap.¹² Pen bi nimbip kumbak tiknimimb aŋgiy, kilpul apay kun gok, walak ak sek dipypak ak tep!

¹³ Pen mam ay sikop. Gor nimbip diyn aŋgiy pisnep dak ak mey, low minim diy kosyam mindeyan aŋgiy, nimbip ma dak. Pen chin low minim sek ma apun ak niŋiy, gos nimbik ak key niŋiy, monmon ma ginimimb; biyimb gok kuyip simb niŋiy, direp ginimimb.¹⁴ Gor low minim nuk ak, maŋgiysek di jimniy minim won nokom bap aŋgiy aŋgak, “Nimb key wasemb aypim rek, biyimb gunap kuyip kunep wasemb aynimimb aŋgak.”¹⁵ Kun ak, nimb key niŋrep ginimimb. Kanj kayn gok gipay rek miluk yapek, penpen giniŋgambim ak; maŋgiysek yap pikningambim.

Gos Key Niŋbim Ar Ak Kirgiy, Gor Kawnan Ak Gos Niŋimuŋ Rek Ginimimb

¹⁶ Kun ak nimbip apiyŋ: Gor Kawnan gos ŋimb ar ak nep geniŋgambim mey, gos nimb key niŋiy tap siy tap timey giyinŋipim ar ak kirginingambim.¹⁷ Gos omiŋal kun ak, bap pis bap lipiŋ dand amniŋgamb, bap pis bap lipiŋ dand amniŋgamb ak mey, ginjun aŋgiy niŋniŋgambim ar ak, ginimimb rek ma ayniŋgamb.¹⁸ Pen Gor Kawnan gos ŋakniŋ gon amek, low minim bap niŋiy chinup kor ma giniŋgamb.¹⁹ Gos key niŋiy gipay ar ak mey: biyŋ siy bi siy giy, monmon giraŋgiy, timey yimb giy,²⁰ tap yikop okok aŋgniy, kunj giy, kojimb pikiy, miluk niŋiy, simbwur timey gek, yand key biyomb minden aŋgiy, penpen giy, mindrep ma gipay.²¹ Tap kiyk gok yand rek mindombikop aŋgiy; tap yesek aŋgniyinŋ, ŋiŋ kilis ŋimbiy sakiy ay, timey yimb nep gipay. Yand nimbip minim aŋgnik ak, miňiy tip ak nimbip aspiyŋ. Biyimb kun ak rek gi mindpay gok, Gor kuyip diy ma kond mindenŋgamb.

22-23 Pen biynimb Gor Kawnan gos ñaknij gey amimb gok, miñmiñ yimb giy; biynimb simb niñiy; biynimb gunap kuyip timey gey, pen miluk ma niñbay. Kapkap jimñiy mindiy, biynimb key okok nimb gunap yip minim sayn aنجiy, biynimb sik aنجdiy, apay rek niñiy, kal ma jiwiy, niñrep yimb giy nokom gipay. Gipay kun ak, yenen kun gipim aنجiy, aنجningiy rek low bap ma mindip.

24 Biynimb Krays Jiysis nup chiñgipay gok, gos key niñiy monmon giyinqipay ar ak kirpay. Miñ ar giyinqipun kun ak, Krays yip kumimb aنجiy, Krays gos ñimb rek nep gipay. 25 Kun ak Gor Kawnan anep gek, biynimb nuk mindpun ak; tap yerip yerip giniñg, chinup gos ñaknij nep ginjun. 26 Pen chin key yimb yomb mindeñ aنجiy, yimb chin dand aranying, penpen miluk ma ninjun.

Penpen Direp Ginimimb

6 ¹Mam ay sikop. Biynimb chin gunap miñ timey ar gunap geniñgiy, nimb biynimb Gor nup chiñgrep gipim gok, chin kuneñ timey ginjun rek ayip aنجiy, kuyip minim sisayn aنجiy, aنجgrep gem, tip ak mindrep giniñgiy. ²Kun ak biynimb chin gunap miker gonimuñ, kuyip simb niñiy kond mindem, mindrep giniñgiy. Giniñgambim kun ak, Krays bi biynimb simb niñimb ak, aŋgak rek giniñgambim. ³Pen biynimb gunap, biynimb yomb mindpun ak, yergiy kuyip kun ginjun aŋgningambay ak, yesek aŋgningambay. ⁴Biynimb gunap yomb akañ; yand yomb rek mindpiy aنجiy gos ak ma niñnimimb. Gor yip niñek, mindrep gipiyn akañ, mindrep ma gipiyn aنجiy gos ak niñnimimb. ⁵Yenen: chin nokom nokom miker keykey mindip rek niñiy, yerer giy mindrep giniñgambun ak, key niñrep ginjun.

⁶ Pen biynimb Gor minim aŋgñimbay gok kuyip sakiy ma giningiy; tap kiy mindonimuñ gok, kuyip gunap bilok ñiniñgiy.

⁷Pen Gor bi sakiy aنجiy, nup monmon ma ginjun. Nup kun giningambun ak, chinup pen kuneñ giniñgamb. ⁸Chin niñbun: tap yimniñgambun rek nep jakniñgamb; tap key gunap ma jakniñgamb. Kun ak gos chin key niñbun rek ginjun aŋgningambun ak; kinjeñ timey amning kun aŋgningambun. Pen Gor Kawnan gos ñimb rek ginjun aŋgningambun ak; Gor Kawnan ak chinup gek perper mindenigambun. ⁹Kun ak yiruk gek ma kirginjun, kilis giy gi yimiñ, ñiñemb ñin ak, tep gakniñ nep ñiñningambun. ¹⁰Pen tap ñiñemb kun ak wos ma gip ñin biy, biynimb Gor ker mindpay gok kuyip, direp ginjun rek ayek, direp ginjun. Pen biynimb yikop gok kuneñ ginjun.

Krays Chinup Aنجiy Mon Kiros Bak Ak Kumak rek, Pol Miñmiñ Gak

¹¹ Yand angen, mam bap minj biy tikip. Pen miñiy ñin maŋgiy yand key tiksipiyn ak mey, maŋgiy yomb rek tiksipiyn.

¹²⁻¹³Tiysa nimbip minim yesek kumbak tiknimimb apay gok, kumbak kiyk key tikpay ak pen; tikiy Jiwda low gok manjiysek kisen ma gipay. Kun ak kiyk kumbak tikpay ak, Jiwda gunap Krays mon bak biyoŋ kumak minim ak dipun rek, miker ma ŋinijiy aŋgiy tikpay. Nimbip kumbak tiknimimb apay ak, key yimb yomb diy, miñmiñ gun aŋgiy apay. ¹⁴Pen yand gos gunap niŋiy miñmiñ ma gipiyn: Jiysis yip aŋgiy mon kiros bak biyoŋ kumek, yand yip kumnik rek ayip ak niŋiy mey; miñmiñ gipiyn. Nuk yip kumnik kun ak, bi pisnep kumemb rek ak minden, biyimb yikop gok tap kuyip tep gip gok, yip ma gos gip. Pen biyimb kun gok yip pen niŋey, tap yikop bap rek ayek, bi pisnep kumemb rek ak mindpiyn.

¹⁵Chin kumbak tiknuk akaŋ, ma tiknuk ak, minim ma mindip. Gor gek biyimb kisenimb ay, biyimb nuk mindpun ak, tap yimb. ¹⁶Nimb biyimb kisenimb rek ay, Gor ker mindpim gok; biyimb nuk yipund giy mindpim. Kun ak Gor ŋin ar ak mindiy, gos kuŋay ma niŋnimimb.

¹⁷Yand minim won nokom bap mindip ak, nimbip aŋgning gispiyn. Jiysis minim tep ak angen, yip pikpay kiŋowiŋ gok mindip ak; yip kisen Gor nup chiŋgrep ma gip akaŋ, monmon gip aŋgiy minim ak ma aŋgningiy.

¹⁸Mam ay yand gok. Nimb Biyomb chin Krays ŋin ar ak mindem, nimbip kond mindonimun. Tep.

YIPIYES

Pol Yipiyses Biynimb Kuyip Minj Tikak

Minim Nind Niŋep

Pol Yipiyses biynimb Krays ker mindeyak gok kuyip minj tikak biy; Gor kuyip Jiwda gok, Jiwda mer gok di Krays yip jimniy ayek, Gor biynimb kiňij nokom mindpay rek aŋgred gen, penpen aŋgiy asik keykey ma ayniŋgiy aŋgiy tikak.

Minim Ar Keykey Mindip Rek:

Minim nind aŋgak ak mindip, chapta 1:1-2.

Krays biynimb nuk gok kond mindrep gip minim ak mindip, chapta 1:3-3:21.

Mindyiŋgipim rek ma mindenimimb; Krays biynimb nuk kim kisenimb mindpim ak niŋiy, Krays miň gip ar ak nep ginimimb aŋgak minim ak mindip, chapta 4:1-6:20.

Minim aŋg jiwak minim day won ak mindip, chapta 6:21-24.

1 ¹Yand Pol, Gor nep aŋgek bi Jiysis Krays minim dand amemb ak mindpiyn. Nimbip Yipiyses biynimb Krays nup chingrep giy mindpim gok minj tiksipyiyn.

²Biyomb chin apiymiŋay ak nimbip simb niŋiy kond minder, mindrep ginimimb.

Jiysis Krays Nup Yokek Apiy, Chinup Dak

³Biyomb chin Jiysis Krays Nop anup tep aŋjun. Ņinuk nup yokek apiy chinup dek mey, nup chingon, chinup direp yimb gek mindrep gipun.

⁴Miňmon ma alwol gayak ŋin ak chinup gos niŋiy aŋgak, “Ņiyand Krays nup yoken am kuyip dek, biynimb ſuŋ-tep yand gok mindenŋgambay aŋgak.” ⁵Ņin kun anep aŋgak, “Ņiyand Krays kuyip dek, ŋapan yand gok mindey, yip tep giniŋgamb aŋgak.” ⁶Kun aŋgiy, Ņi mapin nuk ak

monmon yokek apiy, chinup di Nop ñin ar ayak ak mey, tep gaknij yimb nup ak dand aranjun.

⁷⁻⁸ Jiysis Krays likañ yapiy kumak rek, kim amningambun. Gor bi tep yimb ak, tap siy tap timey gipun gok niñiy kirgiy, Ñinuk nup monmon yokek lum biy apiy kumiñ chinup dip. Bi gos tipañgiy niñimb kun ak, ⁹ Ñinuk nup yokningayn aŋgiy niñyingip rek yokek awak ak niñbun. ¹⁰ Minim bap kuneñ aŋgay angak, “Ñin aŋgaypiyñ ak apek, Ñiyand ak tap semb biyoñ man biy, tap yerip yerip gaynik rek, maŋgiysek kond mindeningamb aŋgak.”

¹¹ Pen key niñayak rek, chin miñiy Krays nup chiñgiy, Gor biynimb nuk yimb gok mindpun. Yerer gip ak nuk key niñayak rek nep gip. ¹² Nuk gak kun ak, chin biynimb Krays nup nind gosimb niñruk gok, Nop nup yimb ak dand aranjun. ¹³ Pen nimb kuneñ minim tep ak niñiy nup dem mey, Kawnan nuk ak yokek ap nimb yip mindip. ¹⁴ Kawnan nuk chinup yokip kun ak yikop ma yokip; kuyip pisnep dipiyn rek, kisen dand amningayn aŋgiy yokip. Kun ak mey, yimb nup dand aranying nep mindonjun.

Pol Gor Nup Aŋgnijiy, Kuyip Gos Tep Ñinimin Aŋgak

¹⁵ Kun ak nimb nind Jiysis nup diy, biynimb nup gok kuyip wasemb aypik ak niñiy, ¹⁶ yand sakiy ma giy, nimbip nen Gor nup aŋgnijiyng, tep aŋgying mindpiyñ. ¹⁷ Jiysis Krays Nop nup per aŋgnijiy apiyñ, “Kiyk Kawnan nand ak yip nep mindpay rek, gos tep ak ñenimin, amemb owep nand ak niñrep yimb giniñgiy. ¹⁸ Nand kuyip dining, Krays nup yokey apiy kuyip dek, mindrep yimb giniñgambay aŋgiy dinak ak mey; kuyip gos tep ñenimin, giniñgamban kun ak niñiy tep gaknij mindeniñgiy. ¹⁹ Nand Biyomb key yimb; biynimb nip dipay gok kuyip, kond mindrep yimb gipan ak niñniñgiy apiyñ.”

Nimb niñbim: Biyomb chinup kond mindip kun ak key yimb mindip. ²⁰ Krays pisnep kumek nuk gek tikjakiy, am ñin yipund kind nuk okok ken mindip. ²¹ Nop yip am bisgip rek, nuk kuneñ Biyomb kun ak key yimb mindip. Biyomb man ar biy mindpay rek mer; enjol biyomb mindpay rek mer; Seytan kichekiy tap okok biyomb mindpay rek mer; pen biynimb yomb nind mindyiñgipay gok, biynimb yomb kisen mindeningambay gok, yimb kiyk kayaj mindek; yimb nuk ak yiñ ar biyoñ mindakniñ, maŋgiysek beñ nuk okok mindeniñgambay. ²²⁻²³ Nop biynimb tap okok maŋgiysek beñ nup okok ayak. Pen chin biynimb nuk gok, nup korip sap yomb namb biyañ rek piñiy, chinup piñiy kus kus gip ak mey, pisnep di jimñimb.

Krays Nep Gek Mey, Kim Amjun Rek Ayip

2 ¹ Tap siy tap timey giyiñgipim rek Gor yip jimñiy mindep rek ma ayak ak pen; Krays gek nuk yip jimñiy mindpim. ² Nind ñin kun ak

Seytan kichekiy tap gok ap bak ay mindey, Gor nup minim ak kirpay rek ak giyinqipim.³ Chin manjiysek kun ak rek nep giyinqipun. Gos chin key niyiqingipun rek giyinq, gos gunap key niyep rek ma ayek, biynimb yikop gok, yiur yomb ak kond mindpay rek ak, chin giyinqipun.

⁴⁻⁵ Kun ak chin Gor yip mindep rek ma ayek, nuk bi biynimb simb niyimb ak, chinup simb niyiy, Ņinuk Krays nup yokek apiy, chinup aŋgiy kumi, Gor yip di jimniy ayek mey, perper mindenjun rek ayip.⁶ Krays kumak ak pen, Nop gek tikjakiy semb biyoj amnak. Pen Nop niyek, chin Ņinuk yip jimniy kumi tikjakiy mindpun ak mey, chinup Ņinuk yip aŋgayip miňmon tep nuk biyoj.

⁷ Pen chinup simb niyiy Ņinuk nup yokak kun ak, biynimb gok nup per, bi tep key yimb biynimb simb niyimb ak niyinqiy aŋgiy, gak.⁸ Nimb Krays nup gosimb niyem nimbip dip ak, kilis chin key gon chinup dip aŋgiy ma aŋgnimimb. Gor nuk nep chinup simb niyiy Ņinuk Krays nup yokek apiy, chinup di Nop yip jimniy ayek, biynimb nuk mindpun.⁹⁻¹⁰ Pen chinup dek, biynimb gok kuyip direp giyinq mindrep giningambun ak, ginimimb aŋgak rek nep giningambun. Kun ak yimb chin key dand aranjun rek ma ayniňgamb.

Krays Biynimb Jiwda Gok Yip, Jiwda Mer Gok Yip Di Jimniak

¹¹ Nimb niybim: nind Gor nup gosimb ak ma niyinqipim. Biynimb yand Jiwda gok kumbak tikiy, nimbip aŋgiwiy aŋgyinqipay, "Biynimb sakiy, kumbak ma tikpay gok aŋgyinqipay." Pen kumbak tikpun gos niyiy apay kun ak, Gor biynimb nuk ma mindpay. Nimb miňny Krays nup chinqiy mey, Gor biynimb nuk yimb mindpim.¹² Pen nimb nind Gor biynimb nuk ma mindiy, minim nup niyinqipay kind ak ma mindiy, biynimb yand gok diningay aŋgak minim ak ma niyiy, biynimb yikop gok gipay rek nep gi mindyinqipim.¹³ Nimb par okok mindiy, nup ker mindenimimb rek ma ayak. Pen miňiy Krays likaň nuk yapek kumak rek niyiy, nup chinqiy biynimb nuk mindpim.¹⁴ Kun ak nuk kumak rek, chin Jiwda gok, Jiwda mer gok miluk niyiy, penpen giyinqipun wariy ak timbwaling yokiy, di jimniy ayek mindpun.¹⁵⁻¹⁶ Jiwda low minim kumbak tikep aŋgyinqipay gok manjiysek kirgiy mey, Jiwda kiňij ak key, Jiwda mer kiňij ak key ma mindpun. Jiysis kumak rek, chinup Gor yip di jimniy ayek mey, chin biynimb nuk gok kiňij nokom mindpun.¹⁷⁻¹⁸ Nind keykey yimb mindyinqipun ak pen; Krays minim tep Gor yip jimniy mindep ak dand apiy, nimbip biynimb paryomb okok rek mindyinqipim gok aŋgnyi, chin Jiwda maň okok mindyinqipun gok aŋgnyi gak. Kinjej chinup ar nokom pindip kun ak, Bapiy yomb ker amjun rek ayip. Pen Kawnan nuk ak kurjay ma mindip; nokom mindip ak diy mey, jimniy mindpun.

Chin Krays Ker Mindpun Gok Gor Korip Nuk Rek Mindpun

¹⁹ Kun ak miňiy biynimb miňmon key okok nimb jiwapiy mindpay rek ak ma mindpim: biynimb ar okok tapay rek ma mindpim; Gor biynimb

nuk nindnimb gok yip yingong giy, biynimb nuk yipund giy mindpun. ²⁰⁻²¹Kun ak chin Gor nup aŋgnijep korip ak rek mindpun. Jiysis korip sap di mindep yomb namb biyaŋ mindip. Bi Gor minim aŋgep gok sek, bi Jiysis minim dand amemb gok sek korip sap siskoy titumbis okok piŋiyaprek ak mindpay; korip bong piŋiy kus kus gipay rek ak nimb mindpim. ²²Kun ak Gor Kawnan nuk ak, nimb Yipiyses biynimb Krays ker mindpim gok, di chin biynimb gunap nup ker mindpun gok yip di jimniy ayek, korip miŋgan tep nuk ak mindniŋ gisap.

Pol Krays Minim Tep Ak Jiwda Mer Gok Kuyip Aŋñak

3 ¹Yand Pol, Krays nup wong giňiying, nimbip biynimb Jiwda mer okok aŋgnirangen, Jiwda gunap yip miluk niŋiy kalambis ayey mindpiyn. ²Pen Gor yip simb niŋiy diy, nuk nep aŋgek nimbip aŋgnirapiyn ak; niŋbim rek ayip. ³Minim nuk ma niŋyiŋgipay gunap, Gor gek day niŋnik ak, nimbip minj tikpiyn. ⁴Nimb minim tikpiyn kun gok niŋiy mey, Krays minim tep nup niŋbiyn rek ak niŋniŋgambim. ⁵Gor Kawnan ak chinup bi Gor minim aŋgep gok sek, bi Jiysis minim dand amemb gok sek gos ŋek, minim nind ma niŋyiŋgipay ak niŋrep gipun. ⁶Pen minim kun ak kun giy mindip: miňiy Krays apek, Jiwda biynimb gok sek, Jiwda biynimb mer gok sek minim tep aŋgayak ak dey mey, kuyip di jimniy ayek; biynimb kiňiŋ nokom rek mindpay.

⁷Gor Biyomb key yimb. Yip simb niŋiy, Ņinuk Krays nup monmon yokek apiy, yip diy kond mindakniŋ, wong nup ak giy, minim tep kun ak aŋgi mindpiyn. ⁸Gor biynimb nuk gunap biynimb tep, yand bi timey ak pen, yip simb niŋiy dek, Jiwda biynimb mer okok kuyip, Krays chinup direp yimb gip minim tep ak aŋgnimbiyn. ⁹Pen Gor miňmon gay, biynimb par okok kuyip kunep dinigayn aŋgak ak pen; chin minim kun ak nind ma niŋiy, Jiwda biynimb gok kuyip nep dinigamb aŋgiy niŋnuk. Pen Gor yip diy aŋgek, biynimb paryomb okok kuyip aŋgñen, Krays nup dipay ak mey, Gor wosrey giniŋ niŋayak ak gek misen niŋbun. ¹⁰Gip kun ak biynimb nuk kuŋay mindyakniŋ, enjol gok sek, Seytan, Kichekiy, tap gok sek niŋiy; Gor bi gos tipangiy niŋimb ak aŋgiy niŋniŋgambay. ¹¹Nuk gip kun ak Biyomb chin Jiysis Krays nup, chinup yokniŋ gos niŋak rek nep gip. ¹²Pen owak rek nup gosimb niŋiy mey, Nop Gor nup ma pirikiy, monmon aŋgnirabun. ¹³Kun ak nimbip aŋgnirangen, yip timey gey miker dipiyn ak, gos kuŋay ma niŋnimimb; ak nimbip biynimb tep yand aŋgiy miker dipiyn.

Krays Biynimb Wasemb Yimb Ayip

¹⁴Ar kun ak Bapiy nup koŋgim yimiŋ aŋgnibiy. ¹⁵Chin yikop ma mindombinup; Bapiy yomb mindakniŋ chin kiňiŋ keykey, semb biyon man biy mindpun. ¹⁶Nup per aŋgnijiy apiyn, “Biyomb key yimb

mindpan. Kawnan nak ak, Yipiyses biynimb nip ker mindpay gok kuyip kond mindonimun,¹⁷⁻¹⁸ Ņinak nup ma kirgininingiy; nup gosimb niñyinq chingiy nep mindeninqiy. Chingiy nep mindiy mey, nirapiy biynimb gok kuyip wasemb aypiyr rek ak giniñgiy. Miñ ak jakiy, am mon ak pañg dek, kilis mindip rek ak niñrep giniñgiy. Pen nand wasemb aypan ak, pernep wasemb aypan. Yiy akyoñ amiy, akyoñ amiy, akdoñ amiy, akdoñ amiy gip.¹⁹ Kun ak biynimb nand gok kuyip gos tep ūnenimin, Krays biynimb wasemb ayip rek ninjiy kuneñ giniñgiy. Pen chin biynimb nep mindpun ak wasemb aypan rek mañgiysek niñjun rek ma ayip. Nirapiy bi tep key yimb mindpiyr. Pen nirip chingiy, nand wasemb aypan kun ak rek nep ayniñgiy apiyn.”

²⁰Pen nimbip angaysipiyn ūnin ar nuk ak. Chinup direp giniñgamb ak, key yimb direp giniñgamb. Ninjiy nup aŋgninjun ak pen; nuk bi key yimb ak, chin yip nep mindiy, key yimb giniñgamb. ²¹Kun ak biynimb Jiysis Krays nup chingiy mindpun gok, yimb nup pernep dand aranyinq mindonjun! Tep.

Biynimb Krays Ker Gok Kiñij Nokom Rek Mindpay

4 ¹Yand Krays ker minden yip kalambis ayeñ mindpiyn ak, minim yip ak niñnimimb. Gor nimbip biynimb tep yand mindeyan aŋgiy dak ak, mindrep yimb giyinq mindenimimb. ²Biynimb yomb mindpun aŋgiy kal ma jiwnimimb; biynimb sayn tep gok mindenimimb. Key penpen wasemb aypim rek, penpen direp giyinq mindenimimb. ³Gor Kawnan nimbip di jimñiy ayek, jimñiy mindpim rek; kun giy nep mindonjun aŋgiy gem amnimun. ⁴Pen Kawnan ak nokom, chin biynimb kiñij nuk ak nokom. Nuk yip mindrep giniñgambun gos ak nokom. ⁵Biyomb chin ak nokom. Nup gosimb niñep ar ak nokom. Ņiñg pikpun ar ak nokom. ⁶Bapiy Gor ak nokom Biyomb chin mindiy; chinup mañgiysek namb ay mindek, wong nup ak gipun. ⁷Pen Ņinuk Krays nup yokek apiy, kumiñ tikjakiy chinup kond mindakniñ, wong keykey aŋgip rek gipun.

⁸Kun ak Baybol buk ak tikiy aŋgyak:

“Nuk tikjak biyoñ amyiñg, bi nup miluk niñyak gok kuyip taw dapyap ay, biynimb nuk gok kuyip girep yimb gak aŋgyak.”

⁹Nuk aranjak amnak aŋgyak kiñij ak, yergiy rek mindip? Mey man ar biy apiy kumiñ, tikjakiy aranjak amnak aŋgiy aŋgyak. Yikop ak yergiy aranjak ambikop. ¹⁰Kun ak chin niñbun: bi man ar biy awak anep kumiñ, tip aranjak amnak semb biyoñ. Amiy, semb biyoñ man biy mañgiysek kond mindip.

¹¹Pen biynimb nuk gok kuyip direp yimb gak aŋgyak kun ak, biynimb nuk gok kond mindakniñ, wong keykey aŋgayip rek gipay aŋgyak. Gunap aŋgayek, Jiysis minim dand amemb wong ak gipay. Gunap bi Gor minim aŋgep wong ak gipay. Gunap biynimb Gor nup gosimb ma niñbay gok

kuyip minim tep ak aŋgñimbay. Gunap biyinimb nup dipay gok kuyip kond mindiy aŋgñirep gipay.¹²⁻¹³ Biyinimb nuk kond mindakniŋ, wong keykey gipay kun ak, biyinimb kiňiŋ yand gok maŋgiysek yip niŋrep giy, jimñiy mindrep gi dand amiy, Bapiy yip, kiyk yip minim bap ma mindonimuj aŋgiy gak.

¹⁴ Gak ar kun ak mindon aŋgiy, ŋapan sikoy rek ma mindon mey, bi Gor minim aspun aŋgiy yesek apay gok, chinup yiŋgen diy solwara tuŋgandik mandik gip rek ak ma giniŋgambay.¹⁵ Niŋrep giy, biyinimb gok kuyip wasemb ay, minim niŋjind yimb nep aŋgiy, Krays nup chiŋgiy, nuk junwon rek mindenŋgamb; chin mumbwak ŋin kind tomb kind nuk gok rek mindoniŋgambun.¹⁶ Kun ak chin nup chiŋgiy jimñiy mindiy, penpen wasemb ay, wong chinup keykey aŋgayip rek gon amek mey, maŋgiysek mindrep giniŋgambun.

Krays Ker Mindpun Rek Miň Kisenimb Ar Ak Ginjun

¹⁷ Kun ak Krays nimbip dip ak niŋiy, biyinimb nup ker ma mindpay gok gipay ar ak, kirginimimb. Gos kiyk ak yipund ma gip.¹⁸ Kiyk Bi chinup gek perper mindenŋgambun anup kirgiy, nup gosimb ma niŋjun aŋgiy, biyinimb sakiy rek ay, kisyim wip kind ak mindpay.¹⁹ Tap siy tap timey gun aŋgiy, nambiq ma diy, tapin monmon gey amjap.

²⁰ Pen Krays chinup kun ak rek ginimimb aŋgiy ma aŋgak.²¹ Minim tep nimbip aŋgyak ak niŋbim: biyinimb nup ker mindpun gok mind maŋgiy chin limgiŋingamb ar ak monmon ma giniŋgambun.²² Tap siy tap timey ginjun aŋgiy niŋyinŋipun ak kirgiy,²³ gos tep kisenimb ar ak niŋniŋgambun.

²⁴ Pen Gor gek biyinimb kisenimb mindenjun rek ayip ak, miň kisenimb ar ak diy mindenjun. Nind mindyingipun rek kirgiy, nuk mindrep gip rek ak mindenjun.

²⁵ Krays biyinimb nuk mindpim ak maŋgiysek, keykey mindpim rek, mam ay gok kuyip yesek aŋgyinŋipim ak kirgiy, minim niŋjind gok nep aŋgnimimb.²⁶ Miluk niŋmindem pumb paŋjind amniŋgamb ak, Gor nup tep ma giniŋgamb.²⁷ Pen monmon gem, Seytan nimbip gos timey ŋek, timey ginimimb rek ayip ak, niŋrep ginimimb.

²⁸ Biyinimb tap siy diyingipay gok siy ma diningiy; key wong giy tap mindenknij, gunap biyinimb yimgeprek gok kuyip ŋiniŋgiy.²⁹ Minim aŋgniŋ, minim timey gunap ma aŋgnimimb. Minim teprep biyinimb niŋiy, Gor nup chiŋgrep giniŋgiy rek aynimur gok nep aŋgnimimb.

³⁰ Gor chinup ŋin kisen ak pisnep diniŋgayn aŋgiy niŋjay, Kawnan nuk ak nind yokek apiy yip mindpun ak, timey giy nup miker ma ŋinimimb.

³¹ Simbwur timey gek, kaljiwiy, miluk niŋiy, biyinimb aŋgjiwiy, minim yomb aŋgiy gipim ak kirgiy,³² penpen simb niŋiy, pen dek pen dek ginimimb. Nimb Krays ker minden, Nop nimbip tap siy tap timey gipim ak niŋiy kirgip rek, pen niŋiy kirgek pen niŋiy kirgek ginimimb.

Melik Ar Ak Taŋgonjun

5 ¹Nimb Bapiy Gor ñapan tep nuk mindpim ak, nuk gip rek ginimimb.
²Ñinuk Krays biynimb simb niŋimb rek ak ginimimb. Chinup simb niŋiy, Gor nup tap pik simboŋgiy akaŋ opriyŋ tep ñimbay rek ak, chinup nen mon bak biyoŋ kumak. Kun ak rek biynimb gok kuyip wasemb aŋyŋ mindenjun.

³ Pen Gor biynimb nuk yimb mindpun ak, mindmaŋgiy limgip rek ginjun aŋgiy, biyn siy bi siy ginjun aŋgiy akaŋ, chinup keynep tep giniŋgamb rek gun aŋgiy, ma nep niŋjun. ⁴Ñiňloj ay, kunepe minim timey yesek yesek kun ak rek ma aŋjun. Gor bi tep aŋgiy, yimb nup anep dand aranjun.

⁵ Niŋrep gipun: biynimb biyн siy bi siy giy, monmon giy, chinup keynep tep ginimuŋ aŋgiy niŋbay gok; tap kuyip tep gip gok yomb rek ayek, Gor nup gosimb ma niŋbay ak mey, Gor apiymirjay kuyip diy kond mindenimiyr rek ma ayip.

⁶ Biynimb Gor nup kirpay gok yiur yomb yimb diniŋgambay. Kun ak minim monmon aŋgiy, nimbip yesek aŋgney niŋnimimb rek ayip ak, niŋrep ginimimb. ⁷Kiy yip tangiy, minim kuyip ak ma niŋnimimb.

⁸ Nind kisyimnamb okok mindyŋipim ak pen; miňiy Biyomb chin ak yip taŋgiy, melik ar ak mindpim. ⁹Melik ar kun ak mindiy mey, yesek ma aŋgiy, timey ma giy, mindrep yimb giy mindeningambun. ¹⁰Kun ak Gor chinup niŋek tep ginimuŋ ar ak nep ginjun aŋgiy gem amnimuŋ.

¹¹⁻¹² Weygiy kisyim kind okok taŋgiy tap gipay ak, nimb yip ma ginimimb. Kiyk timey gipay ak; chin kun ak rek minim anep aŋgun aŋgon, nambij gip. Pen biynimb kun gipay gok kuyip aŋgem, Gor nup timey gispay ak niŋningiy. ¹³Miňmon yapek tap maŋgiysek miseŋ niŋbun. Kun ak rek Gor melik nuk apek, tap yerip weygiy gipay ak miseŋ niŋninggambay. ¹⁴Minim bap tikiy aŋgyak,

“Biynimb kisyim kind ak mindiy, sakiy giy kinjipim gok Krays nimbip sup ak puŋgip nen; tikjakim aŋgyak.”

¹⁵ Kun ak biynimb gunap minim ma niŋiy, monmon gipay rek ma ginimimb. Niŋrep giy mindenimimb. ¹⁶Biynimb timey nep gipay ñin biy, chin Gor biynimb nuk mindpun gok mindrep ginjun. Mer ak, ñin chin biy yikop siliŋ pandikningamb. ¹⁷Kun ak monmon ma ginimimb; nup tep giniŋgamb ar ak niŋiy ginimimb. ¹⁸Ñing kilis ñimbay, sakiy ma aynimimb; Gor Kawnan ak yip nep mindyŋ, gos tep ñimb rek ginimimb. ¹⁹Baybol buk minim Sam apay gok penpen aŋgñiŋ, kamep aŋgyiŋ, minim tep nup aŋgyiŋ ginimimb. Tep gaknij, key niŋbim rek Biyomb chin ak nup, minim tep gunap aŋgnimimb. ²⁰Biyomb chin Jiysis Krays yip mindpun rek, minek minek yerer ginimuŋ ak yimb nup aŋgiy, Nop nup tep aŋgyiŋ mindenjun.

Bi Beryoŋgon Gok Kuyip Minim Aŋgak

²¹ Biynimbi nup ker mindpun gok Krays nup gosimb niŋyinq, penpen direp ginjun.

²² Nimb biyngok Biyomb ker mindpim rek, naŋgumiŋ sikop aŋgninqiy rek niŋnimimb. ²³ Ar kun ak kun giy mindip: Krays biynimbi nuk gok diy kond mindip rek; bi gok biyngok diy kond mindpay. ²⁴ Krays biynimbi nuk gok kuyip argek minim nup kisen gipay rek, biyngok, bi kiyk gok aŋgninqiy rek kisen giniŋqiy.

²⁵ Pen nimb bi gok, Krays biynimbi nuk gok manŋiysek wasemb ay monmon kumak rek ninjy, biyngok kuyip kunep wasemb yimb aynimimb.

²⁶ Chinup biynimbi nuk gok Gor yip mindeyan aŋgiy, minim tep nuk ak sek, ŋinj ak sek gek, ²⁷ silik kiňowij akan, minim sikoy gunap ma mindiy, teprep nep mindey kuyip dand amninqayn aŋgiy gip. ²⁸ Nimb bi gok, biyngok kun ak rek ginimimb. Mumbwak nimb key niŋrep gipim rek kuyip ginimimb. Bi biyngok wasemb aypay gok; mumbwak nokom mindpiyr rek, mumbwak kiyk key wasemb aypay. ²⁹ Mumbwak chin ak yiruk ma niŋbun; key niŋon tep gek, tap keňmangiy ŋiŋyiq ŋiŋyiq nep mindpun. Krays biynimbi nuk kond mindip gok kun ak rek gip. ³⁰ Yenen: chin mumbwak ŋin kind tomb kind nuk gok rek mindpun.

³¹ Pen Baybol buk ak tikiy aŋgyak, “Bi gok biyngok diniŋ, nonim nop kuyip kirgiy, biyngok dijimniy mindiy, mumbwak nokom rek ayek mindpay aŋgyak.” ³² Minim kun ak junj bap mindek aŋgak. Yand niŋiy aspiyn ak, Krays nuk mey junwon, chin biynimbi nuk gok, ŋin tomb kind okok rek mindpun. ³³ Pen nimb bi gok nokom nokom, mumbwak nimbik ak key simb niŋbim rek, biyngok kuyip simb niŋnimimb. Nimb biyngok nokom nokom, naŋgumiŋ sikop kuyip, bi chin aŋgiy kuyip direp ginimimb.

Ñapan Gok

6 ¹ Nimb ñapan gok, nap nanim sikop aŋgninqiy rek niŋdinimimb. ²⁻³ Gor angak miň tep mey ar kun ak. ²⁻³ Nuk aŋgak, “Nap nanim sikop kuyip direp giy, aŋgnimiyrek niŋdinimimb aŋgak.” Pen minim kun ak aŋgiy aŋgak, “Kun giningambim ak kasek ma kumiŋ, man ar biy tapin mindiy, mindrep giningambim aŋgak.”

⁴ Pen nop nonim sikop, ñapan nimbik gok mindrep giyaj aŋgiy, kuyip sosim rek ma aŋgnimimb. Kun gem, yiruk gek, minim aŋgninqambim ak ma niŋniŋgambay. Pen yomb giyakniŋ, gos wikkrep giyinq, Gor minim aŋñirep giyinq mindenimimb.

Biyomb Gok Sek Bi Yikop Gok Sek

⁵ Pen nimb biynimbi biyomb dap ayey kuyip yikop woŋ giňimbim gok, Krays minim argek pirikiy direp gipim rek; biyomb nimb lum ar biy gok kuyip kunep ginimimb.

⁶ Biyomb gok nijmindyakniј gon kuyip tep gaј angiy, wong ma ginimimb; Gor nup gosimb niјbim rek, Krays nup tep ginimuј angiy ginimimb. ⁷ Biyimb lum ar biy kuyip nep gispun angiy ma niјnimimb; Krays Biyomb chin ak nup wong gispun angiy, tep gakniј ginimimb. ⁸ Nimb niјbim: chin biyimb yomb akaј, biyimb yikop wong giňemb akaј; Biyomb chin anup wong girep goningambun, chinup direp giningamb.

⁹ Pen nimb biyomb biyimb chinup yikop wong giyaј angiy dap aypim gok; kuyip direp ginimimb. Minim kilis aŋgem pirikyiјg, wong ma giningiy. Biyomb chin semb biyoј biyimb mangiysek kond mindip ak, biyimb gok yomb biyimb gok sikoy angiy ma niјimb. Andip andip mindpay ak niјiy, pis bap akaј pis bap ma amningamb.

Chim Yakam Gor Niјmb Ak Yisik Ayrep Giy Mindonjun

¹⁰ Minim aŋ day jiwniј gispbyn. Biyomb yimb anup chiŋiy, nimbip kond mindakniј mindrep ginimimb. ¹¹ Seytan chinup per timey giniјg gip ak; chim yakam Gor chinup niјmb ak kinjeŋram ak ay niјmindrep ginimimb. ¹² Biyimb yikop gok yip ma penpen gispun: kichekiy malňiluk biyomb kiyk kiňiј keykey semb biyoј man biy mindiy, kisyimken tapay gok yip penpen gispun. ¹³ Kun ak tap penpen gining aipay gok mangiysek ayrep giy mindiy mey; ŋin kosyam mindep ak apek, kilis giy nep mindem, tap gunap nimbip giningiy rek ma ayniјgamb. ¹⁴ Kun ak Gor minim niјind yimb ak, ler rek pimbriknimimb. Kond ŋangniјgambay angiy, tingliys wos aipay rek, Gor nup di wiјmingan aynimimb. ¹⁵ Tomb tirup aipay rek, Gor yip jimniј mindep minim tep ak dand amnimimb. ¹⁶ Kandiј teŋgiyaprek, chinup kond mindenigamb angiy nup gosimb niјmindem mey; nuk gek Seytan yakam nuk mon rek yinakniј ŋangniјgamb gok pisnep suŋniјgamb. ¹⁷ Wis wos band aipay rek, Gor nimbip simb niјiy dip gos ak, di jun biyoј aynimimb. Baynat kind dand ambay rek, Gor Kawnan nimbip minim niјmb ak dand amnimimb. ¹⁸ Kawnan nuk gos ŋakniј, Gor nup minim ar keykey aŋgniјiјg mindenimimb. ¹⁹ Yip kunep ma kirginimimb. Gor nup aŋgniјem yip kond mindakniј, ma pirikiy, minim tep wegyiy mindiјigip ak biyimb gok kuyip monmon aŋgninim. ²⁰ Minim kun ak nep aŋgrangenik yip kalambis ayeyak mindpijn ak pen, nup aŋgniјem ma pirikiy monmon aŋgninim.

Minim Day Won Gunap

²¹ Pen yand yergiy rek mindpijn ak, mam tep chin Tikiykas, bi Gor nup wong girep gip ak, amjakiy nimbip aŋgninijgamb. ²² Mindpijn rek, wong gipiijn rek am angek niјiy, gos sek mindenimimb.

²³ Bapij Gor apiyminaj nimbip kond mindrikniј, kuyipapij gosimb niјiy, biyimb kuyipapij gok wasemb aymindenimimb. ²⁴ Pen Gor nimbip biyimb Biyomb chin Jiysis Krays nup wasemb aying nep mindpim gok, simb niјiy direp yimb ginimuј.

PIYLIYPAY

Pol Piyliypay Biynimb Kuyip Minj Tikak.

Minim Nind Niŋep

Pol minj Piyliypay kuyip tikak biy, nuk nind am miñmon sikoy Piyliypay Masedoniya propens namb ak Gor minim aŋgñek, biynimb kun okok gunap Krays nup diy mindrep giyak. Kisen pen am miñmon bap Gor minim aŋgñek, nup kalambis ayak. Kalambis ayey mindakniŋ, minim bap angyak, “Piyliypay biynimb kuyip minim yesek ar gunap aŋgñey, timey giniŋ gispay aŋgyak.” Kun aŋgey niŋiy, kuyip aŋgen minim yesek kun gok ma diy, mindrep giyaj aŋgiy, minj kun biy tikak.

Minim Ar Keykey Mindip Rek:

Minim nind aŋgak ak mindip, chapta 1:1-11.

Pol nuk Krays minim tep woŋ ak giyinqip rek, minim aŋgak ak mindip, chapta 1:12-26.

Jysis Krays minim tep ar ak kisen giy, gem amnimun aŋgak minim ak mindip, chapta 1:27-2:18.

Pol, Timotiy yip, Epaprodaytas yip kuyip nimbip ker yokningayn aŋgak minim ak mindip, chapta 2:19-30.

Jysis chinup aŋgiy kumak ak nup, chinqrep giy mindem, biynimb nup miluk niŋbay gok, minim aŋgey ma dinimimb aŋgak minim ak mindip, chapta 3:1-4:9.

Pol biynimb Jysis Krays ker Piyliypay mindeyak gok, nup maniy yokeyak, kuyip tep aŋgak minim ak mindip, chapta 4:10-20.

Minim aŋg jiwyiŋg, “Nimb mindpim” aŋgak minim day won ak mindip, chapta 4:21-23.

1 Yand Pol. Timotiy chirmiŋay Jysis nup woŋ gipur rek, nuk ap mindakniŋ, nimbip minj tiksipiyn. Biyomb nimbip Gor minim angñimbay gok sek, biyomb diykon gok sek kuyip nep ma aspiyn;

Piyliypay biynimbi Krays Jiysis ker mindpim gok mañgiyek aspiyn. ²Gor apiymijay nimbip simb niñiy, kond minder, mindrep ginimimb.

Pol, Gor Nup Tep Añgak

³⁻⁵Nimb Gor nup dipik ñin ak tikiy, minim nup ak biynimbi gok kuyip añgñi dand apiy, añgñiyinq nep mindpim. Kun ak yand gipiyn rek gem, yip tep gek, nimbip sakiy ma gipiyn. Gor nup tep añgiy apiyn, “Piyliypay biynimbi kuyip kond mindenimin apiyn.” ⁶Yand niñbiyn: Gor nimbip dak ak mey, ma kirginiñgamb; nimbip kond mind dand amiy, Ñinuk Jiysis Krays nup añgayak ñin yomb ak winiñgamb.

⁷⁻⁸Gor niñimb: yand Jiysis Krays binuk ak, nimbip wasemb aypiyn. Nuk chinup jimñiy kond mindip ak, minim tep nup ak añgniranqyiqing akan, kalambis mindying akan, nimbip ma sakiy gipiyn; gos niñiyinq nep mindpiyn.

⁹Gor nup per añgniñiy apiyn, “Piyliypay biynimbi nip gosimb niñbay gok kuyip, kond mindenimin; wasemb ayep ar ak sek, miñ tep nand yerip yerip mindip ak sek niñrep giniñgiy apiyn.” ¹⁰⁻¹¹Kun ak ar akay tep, ar akay timey ak, niñrep giy; Jiysis Krays nimbip kond mindakniñ, tep ar ak nep gi mindem mey; biynimbi gok niñiy, Gor nup yimb ak dand araniñgambay. Pen Gor nimbip biynimbi suñ-tep yand añgiyinq mindakniñ, Jiysis Krays andkind winimuñ.

Jiysis Minim Tep Ak Yomb Amnak

¹²Pen mam ay sikop niñim! Krays minim tep ak ma niñyañ añgiy, yip kalambis ayak ak pen, kalambis mindpiyn rek, minim kun ak amiy yomb amimb miñmon Rom biy. ¹³Biyn bi gapman biyomb Siysa nup wong giñimbay gok, biynimbi yikop gok kuñaynep, yand Jiysis minim ak nep añgniranqen, yip kalambis aypay ak niñbay. ¹⁴Pen kalambis mindiy ma pirikiy, Jiysis minim nup monmon añgnimbiyn ak, mam ay gunap niñiy kuneñ añgnispay. ¹⁵Gunap Gor yip kond mindakniñ, monmon añgnimbiyn rek niñiy, miluk yapek, chin kuneñ gon yimb yomb mindeñ añgiy, añgnirapay. ¹⁶Gunap pen, yip wasemb ay, Pol Krays minim tep ak kilis giy añgip rek añgun añgiy añgnirapay.

¹⁷Biynimbi yip miluk niñiy añgnirapay gok apay, “Pol kalambis mindip ak mind timey yimb gañ añgiy,” yimb yomb dining nep angrapay. ¹⁸Pen ak minim ma mindip; Krays minim tep ak añgñey okok amjap ak niñen, yip tep yimb gip.

Krays Yip Nep Mindeningayn

¹⁹Biynimbi gunap yip miluk niñbay ak pen, yand niñbiyn ak, nimb Gor nup añgniñ mindem, Kawnan nuk ak yip kond mindek, yip yikop wisikyokeningambay amningayn. ²⁰Pen yip tep gip ak, yip

pikayniñgambay akaŋ, yerer giningambay ak; Gor nup miñiy chingrep gipiyn rek chiŋgen mey, yimb nup aranıngamb. Pen mindrep giy, minim nup aŋgrep gen, biynimb gok yimb nup ak dand aranıngambay. ²¹Biy mindiy, Krays binuk mindpiyn ak pen; kumiŋ amiŋ, nuk yip perper mindenıngayn. Kun ak kumniŋgayn akaŋ, mindenıngayn ak ma niŋbiy. ²²Pen biy mindiy, Krays woŋ nup gunap sek ginim rek ayniŋgamb. Kun ak, gos yip omiŋal wip. ²³Kumiŋ am Krays yip minden, yip tep gipkop ak pen; man ar biy mindiy, nimbip kond minden, mindrep ginimimb aŋgiy niŋbiy. ²⁴⁻²⁵Kun ak yand key niŋbiy ak, ma kumniŋgayn; nimbip kond minden, Gor nup gosimb ak niŋrep giy, tep gakniŋ mindenıngambim. ²⁶Kun ak nimb mindpim ak tip amjaken, nimbip tep gek, Jiysis Krays yimb nup ak dand aranıngambim.

Kuyip Ma Piriknimimb

²⁷Yip yerer giningamb ak ma niŋbun rek; Jiysis Krays minim tep ak niŋrep giy, mindrep ginimimb. Kun geniŋgambim, yand mindpim ak nininıngayn akaŋ, akniy minden minim apek, Gor woŋ ak jimñiy giy, mindrep gispay aŋgiy niŋningayn. ²⁸Pen biynimb nimbip girimey gipay gok niŋiy, ma piriknimimb. Jimñiy mindiy ma pirikem, Gor nñ ar ak mindpay rek, kuyip tap bap ginjun rek ma ayip; chin key minim yomb diniŋgambun aŋgiy, nimbip kirginingambay. ²⁹⁻³⁰Gor nimbip dek, Krays biynimb nuk mindpim ak; biynimb nup ma dipay gok gey kosyam mindpim. Kun ak yand binuk minden niŋiy, timey gipay rek, nimbip gispay. Nimb yip minden yip timey geyak, kosyam mindyiŋgipiyn ak niŋbim. Miňiy kunep, yip timey gipay rek, biynimb gunap nimbip aŋgney niŋbim.

Mam Ay Gok Kuyip Simb Niŋjun

2 ¹Krays nimbip simb niŋiy dek mey, gos kuŋay ma niŋiy, mindrep gipim. Kawnan nuk ak yip mindiy, mam ay gok kuyip wasemb aypim. ²Kun ak gi tep gipim ak pen, gos ar nokom niŋiy, jimñiy mindem mey, yip tep yimb giningamb. ³⁻⁴Chin nep biynimb yomb mindiy, mindrep ginjun aŋgiy gos ak ma niŋnimimb; biynimb gunap kunep mindrep giyaŋ aŋgiy gos ak niŋnimimb. Nimb pen, biynimb tam okok rek mindiy, biynimb gunap kuyip yimb ak dand aranimimb.

Krays Yimb Nuk Key Ma Dand Aranak

⁵Kun ak biynimb yomb mindon aŋgiy ma aŋgnimimb; Krays gos niŋiy gak rek ak ginimimb. ⁶Jiysis Krays Gor mindip rek mindip ak pen, nuk Nop nup nembnemb giy, andip andip mindor aŋgiy ma gak. ⁷Nuk bi yikop woŋ giňemb rek minden aŋgiy mey, aŋgek; Gor Kawnan ak gek, biyn Mariya nup tikak. Tikek yomb giy, gos yand key niŋiy giy

aŋgiy ma gak; ⁸Nop aŋgak rek nep gi dand amnaknij, nup bi timey tap yikop bap rek, mon kiros bak biyoŋ ñaŋgrimbik ayeyak kumak. ⁹Gak kun ak, Nop nup dand miňmon nuk biyoŋ amiy, yimb nup ak dand yiy ar biyoŋ aranak ak mey; ¹⁰kisen biynimb maŋgiyek: semb biyoŋ, man biy; kumyak gok, mindenigambay gok; enjol, kichekiy, tap gok konjim yimi, ¹¹Nop nup yimb ak dand aranyiŋ, Ñinuk nup Biyomb mindip aŋgiy misesŋ aŋgniŋgambay.

Sup Melik Rek Mindonjun

¹²⁻¹³Kun ak Piyliypay biynimb Krays ker mindpim gok. Nimb yip mindiy, minim aŋgen ninjiy giŋgipim rek, miňiy akniy mindpiy ak, kunep ginimimb. Nuk nep nimbip kond mindaknij, nup tep giniŋgamb ar ak gun aŋgiy gipim ak mey; niŋrep yimb giy, Biyomb nimbip dip anup ma kirginimimb. ¹⁴Miluk ma niŋiy, penpen ma aŋgnimimb; kapkap jimniy mindem mey; ¹⁵⁻¹⁶biynimb yikop mindrep ma gipay gok kuyip, minim tep ak aŋgem, niŋind yimb apay aŋgniŋgambay. Kun ak Krays andkind winingamb ñin ak, Gor minim tep nimbip per aŋgñimbiy ak, aŋgen pikiy pikek ma amimb, niŋiy ar kun ak gipay aŋgiy, miňmiň yimb giniŋgayn.

¹⁷Nimb Gor nup gosimb niŋbim ak, nup tap simborŋ ñey tep gip rek ak gip. Pen nimbip per aŋgñimbiy ak niŋiy, yip pikayey likaň yowningamb ak, minim ma mindip. Ak yikop chin Jiwsa biynimb ñiŋ wayn ak diy, tap pik nup simborŋipun ar ak songon amek, Gor nup sesek simborŋ ñon, nup tep gip rek giniŋgamb ak niŋiy, miňmiň giniŋgayn. ¹⁸Kun ak yip pikayeniŋgiy, nimb kunep, miňmiň giyŋg tep gaknij mindenimimb.

Timotiy Mindpim Ak Niniŋgamb Aŋgak

¹⁹Nimb mindrep gipim akaŋ, yergiy rek mindpim ak ma niŋbiy. Biyomb Jiysis yaw aŋgek, Timotiy nup yoken am nimbip niŋiy apiy, minim kun ak aŋgek, yip tep ginimuŋ. ²⁰Timotiy bi tep, yand nimbip simb niŋbiy rek ninjimb. ²¹Bi gunap kun ma gipay; gos kiyk keynep niŋiy, Jiysis Krays nup gosimb ak ma niŋbay. ²²Pen nimb niŋbim: Timotiy bi tep yimb. Nuk yip kondrek, bi apiymiaj rek Jiysis minim tep ak aŋgñirapur. ²³Maŋ mindip kalambis mindpiy ak; minim aŋgey niŋiy, yip yerer giniŋgambay minim ak nup aŋgen, am nimbip aŋgñiniŋgamb. ²⁴Pen yand niŋbiy ak maŋ mindip, Biyomb ak yip kond mindaknij, yand kunep mindpim ak niniŋgayn.

Epaprodaytas Mindpim Ak Niniŋgamb Aŋgak

²⁵Pen nimb mam chin Epaprodaytas nup aŋgyokem apiy, yip kond mindaknij, Gor wong ak jimniy gipur. Pen miňiy tapin mindpur aŋgiy, nup aŋgyoken tip ak andkind jap. ²⁶Nuk nimbip am niŋiy aŋgiy, simb

niŋimb ak pen; nup simb gip ak mey; nup tap gip aŋgey niŋbik ak.

²⁷Nup tap yomb gek, mer kumak kun ak, Gor nup simb niŋiy, gek jak amnak. Pen nup nep mer; yip kune simb niŋak ak mey, gek jakamnak. Mam bap kumbikop ak, yip simb yimb gakniŋ mindembinip. ²⁸Kun ak, Epaprodaytas nup kasek yoken amjakek, nimbip tep gakniŋ mey, gos kuŋay niŋbiŋ rek ma niŋnim.

²⁹⁻³⁰Nimb nind paryomb okok mindem, bi yip kondrep bap ma mindekk, bi nimb kun ak aŋgenbik, Krays wong ak giyn aŋgiy, ap yip kond mindiy, mer kumak. Kun ak amjakek, Gor nup wong gip mam ak asaw aŋgiy, nup miňmiň yimb ginimimb.

Jiysis Nup Chiŋgiy Nep, Gor Biynimbiŋ Suŋ-tep Nuk Mindeniŋgambay

3 ¹Mam ay sikop. Nimbip minim bap sek aŋgniŋ gispbyn. Gor ker mindpim rek miňmiň ginimimb. Minim nimbip nind aŋgnik ak, tip ak aŋgiy angen yip miker ma gip. Tip ak angen mindrep geningambim mey, chinup maŋgiysek tep giningamb.

²Bi nimbip kumbak tikiy nep, Gor biynimbiŋ nuk mindeniŋgambim aŋgiy, per yesek apay gok; nimbip gey apyap piknimimb rek ayip. Minim kiyk apay kun ak ma niŋnimimb. ³Chin mey, Gor biynimbiŋ nuk yipund giy mindpun. Yenen: Kawanan nuk ak yip mindiy, Ņinuk Jiysis nup chiŋgiy tep gakniŋ mindpun ak, Gor biynimbiŋ nuk mindpun aŋgiy, niŋrep gipun.

⁴⁻⁵Pen yand kumbak tikpay minim ak aŋgniŋ, kune simb apnip. Yand bi Jiwda yipund giy. Yip tikiy ŋin onep jiy ak mindiy, kumbak ak tikiyak. Basind yes chin Yisrel, ŋinuk kisen Benjamin kiňiŋ ak mey, yand mindpiyn. Pen Jiwda low minim apay ak; yand bi Peresiy mindenik rek, minim kun ak niŋrep giy mindiŋgipiyn. ⁶Jiwda minim chin kun ak, niŋdand amiy kalrimey jiwiy, biynimbiŋ Jiysis ker gok kuyip niŋiy, girimey yimb giyŋgipiyn. Chin Jiwda biynimbiŋ low minim siskoy keykey apun gok niŋyŋgipiyn rek, biyomb gok yip pen aŋgniŋgiy rek ma ayak. ⁷Pen kisen gos niŋiy, giyŋgipiyn ar kun ak niŋrep giy ma giyŋgipiyn ak ninjy, Krays nup chiŋgiy aŋgiy, tap chin Jiwda kilrimey giyŋgipun kun gok kirginik. ⁸Pen tap yerer gipun, gos yerip yerip biynimbiŋ niŋbay gok niŋen, tap day day rek ayek; Gor nep yip Jiysis Krays bi nup bap aŋgnimuiŋ aŋgiy, tap yikop gok kirgiy, nup chiŋgipiyn. ⁹Jiwda low minim apay ar ak gen amnimuiŋ ak pen, yergiŋ keynep giy, Gor bi suŋrep nuk mindeniŋgayan? Nop chinup gos tep ŋnek, Ņinuk nup gosimb niŋon mey, chinup dip. Biynimbiŋ gunap low minim ar ak gon amek, chinup dinenigamb aŋgniŋgambay ak pen, maŋgiysek kindik giniŋgiy rek ma ayip ak, Gor kuyip yergiŋ niŋek, tep giniŋgamb. Biynimbiŋ Ņinuk nup dipay gok nep, biynimbiŋ suŋ-tep nuk mindeniŋgambay. ¹⁰⁻¹¹Kun ak kumiŋ tip ak tikjaknim gos ak yomb ginimuiŋ aŋgiy, Krays chinup direp gip rek, niŋrep

giy aŋgiy niŋbiy. Nuk kumiy kilis mindek, tikjakak ak niŋrep giy, tip miker yomb diyiŋ mindrep gak ak niŋrep giy; nuk kumak ŋin ak, yand yip kumnik rek ayip ak, niŋrep ginim aŋgiy niŋbiy.

Pol Mindrep Giyn Aŋgiy Nep Gos Niŋyiŋip

¹²⁻¹³ Mam ay sikop. Krays Jiysis chinup biynimbi nuk gok dak ak pen, gos yand niŋbiy ak; Gor mindrep yimb ginimimb aŋgip rek, ma mindpiy. Pen aŋgip rek mindenim aŋgiy niŋbiy ak mey; giyiŋipiyn ak sakiy giy, am Gor yip mindenim aŋgiy gen amjap. ¹⁴ Biynimbi pungrikind yimb aŋgiy am tap wiyn giy dinjun apay gok, gos nokom kun ak niŋiy, kilis giy nep amiy mey, wiyn giy tap dipay. Kun ak rek, am Gor yip per mindenim aŋgiy, Krays nup gosimb nokom niŋiy, kilis giy gen amjap. ¹⁵ Chin biynimbi Gor nup chingrep gipun gok mangiysek, gos kun ak rek nep niŋjun. Pen minim ar gunap gos key niŋenigambim, Gor nimbip gos yipund giy niŋep ak yomniŋgamb. ¹⁶ Pen minim tep niŋiy dipun gok pisnep diy, niŋrep giyiŋ gon amnimur.

¹⁷ Mam ay sikop. Yand gipiyn rek gi dand amiy, biynimbi kun ak rek gey amimb gok niŋiy, kuyip dinimimb. ¹⁸⁻¹⁹ Pen biynimbi chin gipun rek ma gipay gok, kunay mindpay. Nimbip minim kun ak nind aŋgnik ak pen, miňiy kuneŋ mindrep ma gipay rek niŋen, yip simb yimb gip. Gos kiyk key amimb rek gun aŋgiy, Gor nup kirpay. Kiyk nambij ma diy, yimb kiyk keynep dand araniy, tap man ar biy nep gos niŋiy, Jiysis chinup aŋgiy kumak ak nup, miluk niŋbay rek, miňmon timey mon key yinjap ak amniŋgambay. ²⁰ Pen miňmon chin ak, Gor miňmon biyon. Biyomb chin Jiysis Krays biynimbi simb niŋiy dip ak apiy, chinup dand miňmon kun biyon amniŋgamb aŋgiy, kond mindpun. ²¹ Nuk Bi kalrimey yimb yerip yerip giniŋg, giniŋgamb. Chinup gek, mumbwak nindnimbi kuyiŋ yowip ak kirgiy, mumbwak kisenimb tep nuk rek ak diy mindoniŋgambun.

Mindrep Ginimimb

4 ¹ Biynimbi tep yand gok. Paryomb akniy mindiy, nimbip gos niŋen yip simb gip. Gor nup minim tep aŋgnik rek niŋbim ak, yip tep gip. Minim tep kun ak ma kirginimimb.

² Yiwodiya yip Sintikiy yip. Yand nirip aspiyn: nir Biyomb chin anup gosimb niŋbiyr rek; penpen ma aŋgiy, jimniy mindenimiy.

³ Pen bi yand yip jimniy woŋ gipur ak nip aspiyn: “Biyn omijal kun ak kuyip kond mindenimin, mindrep ginimiy.” Nind biyn omijal kun ak, yand ak, Kilemend ak, biynimbi gunap sek Gor yimb kuyip buk perminddep biyaŋ tikayak gok; Gor woŋ ak jimniy giyiŋgipun.

⁴ Gor nup gosimb niŋiy, miňmiň giyiŋg mindenimimb. Tip ak nimbip aspiyn: miňmiň giyiŋg mindenimimb! ⁵ Biyomb ak maŋ asaw. Mindrep giy, biynimbi sayn tep kun gok key yimb mindenimimb. ⁶ Nimbip yerer

gek, gos yomb ma niñnimimb; Gor nup aŋgniŋyinj, tep aŋgyinj mindem mey, ⁷nuk gek Ñinuk Krays nup chingrep giy mindiy, gos kuŋay ma niŋiy, kapkap mindrep yimb giniŋgambim.

⁸Mam ay sikop. Minim bap sek aŋgniŋgambim. Gos gunap ma niñnimimb. Pen:

tap yerip ak niŋind yimb;

tap yerip ak biyomb tep gok gipay;

tap yerip ak tep;

tap yerip ak gep;

tap yerip ak suŋ-tep;

tap yerip ak biyimb niŋey tep gip;

tap yerip geningambim, biyimb niŋey tep giniŋgamb, tap kun gok nep gos niŋyinj mindenimimb.

⁹Tap yerip nimb yip mindiy gen niŋbik ak, minim yerip aŋgen niŋbik ak; niŋbik rek nep ginimimb. Kun geningambim, Gor yip nep mindiy mey; nuk gek gos kuŋay ma niŋniŋgambim.

Piyliypay Biyimb Pol Nup Tap Ñeyak, Miñmiñ Gak

¹⁰Yand aŋgnik-eŋ, yip sakiy gipim aŋgnijnik ak pen, kinjeŋ ma mindek, yip maniy tap gok ma yokpik. Pen miňiy yokpim rek, yip gos niŋyinj mindpim ak niŋiy, Biyomb chin ak nup miñmiñ yimb gispiyn. ¹¹Ñin gunap yikop mindpiy gos ak niŋiy ma aspiyn; yip yerer giniŋgamb ak, minim ma mindip. ¹²Ñin gunap tap kuŋay mindip, ñin gunap ma mindip. Mindip ñin gok ñimbiyn; ma mindip ñin gok yikop mindpiy. Gip kun ak tap kuŋay mindek akaj, ma mindek gos yomb ma niŋbiyn. ¹³Pen Biyomb ak yip kond mindiy kilis ñimb ak mey, yip yerer ginimin aŋgnijgamb ak giniŋgayn.

¹⁴Pen yip tap ñimbim kun ak, tep yimb ñimbim. ¹⁵Nimb niŋbim: Masedoniya propens kirgiy, Gor minim aŋgñi taŋyinjipiyn ñin ak, Gor biyimb nuk mindeyak okok, gunap yip tap ma yokyingipay. Nimb Piyliypay biyimb nep yip yokyingipim. ¹⁶Pen am Tesalonayka mindenik ñin ak, yip nind ak tap yokiy, kisen ak yokiy gipik.

¹⁷Pen tap nen ma aspiyn; gos nimbikey niŋiy, tap monmon ñem, Gor nimbiy miñmiñ yimb ginimuŋ aŋgiy aspiyn.

¹⁸Pen bi nimbi Epaprodaytas nup tap ñem, dap yip ñek mey, mindrep gipiyn. Tap ñiŋemb chech tap yand gok, miňiy kuŋay yimb mindip. Yip yokpim kun ak, Gor nup tap daŋgiy ñey, kuyrep apek nup tep giyinjip rek ak gipim. ¹⁹Nimb Biyomb Jiysis Krays ker mindiy, yip tap yokpim ak, Nop bi gin yimb ak nimbiy kond mindiy, tap yerip tikdinimuŋ gok ñinimuŋ.

²⁰Kun ak Bapiy yomb ak nup nep, yimb dand aranjun. Tep.

Minim Day Won Gunap

21-22 Biynimb Krays Jiysis ker biyomb Siysa yip mindpay gok, yip apay, “Kuyip mindpay akaŋ aŋgiy, aŋgnijnimin apay.” Kun ak mey, Gor biynimb nuk mindpun gok maŋgiysek, nimbip Krays ker mindpim gok, “Nimb mindpim?” aspun.

23 Minim aŋgjiwpiyn. Biyomb chin Jiysis Krays nimbip kond mindonimuŋ.

KOLOSIY

Pol Kolosiy Biynimb Kuyip Minj Tikak

Minim Nind Niŋep

Biynimb gunap minim tep ak aŋgñek Kolosiy biyinimb Krays nup chiŋgyak. Kisen Pol kuyip kond mindiy minim aŋgnirep giyŋip. Pen bi Gor minim aspun aŋgiy yesek aŋgyak gunap, Kolosiy biyinimb Krays ker mindeyak gok kuyip aŋgyak, “Gor ker mindning, kumbak tikiy, tap niŋemb tap gok asikrep giy, tap yesek okok aŋgnijnimimb aŋgyak.”

Kun aŋgey, Pol minj biy tikyoki aŋgak, Krays nep tap okok maŋgiysek gayek mindip ak mey, tap yikop yesek okok ma aŋgnijnimimb. Krays nep chinup di Nop yip jimñiy aynimuŋ rek mindip ak, nup nep aŋgnijnimimb aŋgiy minj tikiy aŋgnirep gak.

Minim Ar Keykey Mindip Rek:

Minim nind aŋgak ak mindip, chapta 1:1-8.

Krays nep Biyomb yimb. Nuk nep biyinimb gok kuyip di Nop yip jimñinimuŋ rek mindip aŋgak minim ak mindip, chapta 1:9–2:19.

Gor gek Krays biyinimb nuk aypim ak; monmon giyŋipim rek ma ginimimb aŋgak minim ak mindip, chapta 2:20–4:6.

Minim aŋg day jiwniŋ aŋgak minim ak mindip, chapta 4:7-18.

1 1-2 Yand Pol. Bapiy Gor yip niŋen aŋgek, bi Jiysis Krays nup minim dand amemb ak mindpiy. Pen miňiy mam chin Timotiy yip mindiy, nimbiy biyinimb Krays nup chiŋgrep gipim gok minj tikspur.

Bapiy Gor, nimbip mam ay Kolosiy mindpim gok simb niŋiy, kond mindrep ginimuŋ.

Pol Gor Nup Lotiw Giy Tep Aŋgak

3-4 Pen chir minim bap niŋbur ak, nimbip apay, “Jiysis Krays nup gosimb niŋiy, biyinimb nup gok maŋgiysek wasemb aypay apay.” Kun

aŋgey, chir niŋiy, per Biyomb chin Jiysis Krays Nop nup, nimbip nen aŋgniŋyinq, tep apur. ⁵ Yenen: Jiysis Krays minim tep yipul yimb ak, miňmon nimbip okok amek dipik ak mey, chinup simb niŋiy dip rek, direp gininggamb miňmon nuk biyoŋ aŋgiy, niŋrep giy gos sek kond mindpim.

⁶ Pen minim tep kun ak miňmon nimbip okok nep ma dand ambay; miňmon okok kind kind amjap. Amnakniŋ mey, kiyk kunep niŋiy, miň tep gipim rek ak gispay.

⁷ Bi tep chin Epapras, woŋ yand gipiyn rek giyinq, nimbip Krays minim tep aŋgnimb ak, biy apiy aŋgak, ⁸ “Gor Kawnan ak kiy yip mindakniŋ, Krays biyinimb nuk gunap kuyip wasemb aypay aŋgak.”

Pol Gor Nup Aŋgniŋiy Aŋgak, Nand Gey Nip Chiŋgrep Giniŋgiy Aŋgak

⁹ Aŋgek, Timotiy chir niŋiy, nimbip nen Gor nup per aŋgniŋbur. Pen chinup tep giniŋgamb ak mey, Gor Kawnan ak nimbip gos tep yimb ñonimuŋ, niŋrep giy, gos nuk ñiniŋgamb ar ak nep giniŋgambim.

¹⁰ Nimbip gos tep kun ak ŋek, Gor miň tep nup ak niŋrep giy mey, Biyomb chin anup tep gininggamb ar ak gem amninggamb. ¹¹⁻¹² Pen Biyomb yimb ak nimbip kond mindek, miker gunap apek gos kun ak ma niŋiy, chinup dek biyinimb nuk mindpun aŋgiy gos sek mindiy, nup tep aŋgyinq nep mindenimimb. ¹³ Seytan, bi kisyim kind okok ken mindip ak, chinup tiwning wos yimb giyinqip ak pen; Gor Ñi tep nuk ak chinup wisik yokek, miňiy biyinimb nuk mindiy, melik kind okok ken mindpun. ¹⁴ Nuk nep mey, chinup nen kumiŋ, tap siy tap timey ginuk gach ak wiwyokak.

Gor Ñinuk Biyomb Yimb

¹⁵ Nop Gor nup miseŋ niŋjun rek ma ayip ak pen; Ñinuk mey Nop rek mindip. Biyinimb tap okok maŋgiysek kayaŋ rek mindip; Jiysis nuk koyoŋ mindiy mey, tap kun gok maŋgiysek kond mindip. ¹⁶ Tap semb biyoŋ, man biy; tap windin niŋbun gok, windin ma niŋbun gok; enjol, Seytan, chip kawnan, chipday, malňiluk, kichekiy tap okok mangiysek nuk nep gayak. Gayak kun ak yimb nuk araninggamb. ¹⁷ Miňmon ma alwol gayak ñin ak, nuk mindek. Miňiy nuk yip jimniyi, biyinimb tap yerip okok mindrep giniŋgamb. ¹⁸ Nuk jun won rek mindamb, chin biyinimb nuk gok, ñin kind tomb kind nuk gok rek mindpun. Nuk kiňiŋ giy kumiŋ tip tikjakak ak mey, tap yerip yerip mindip gok kayaŋ rek mindip; nuk Biyomb yimb koyoŋ mindip. ¹⁹ Yenen: Gor gos nuk key niŋiy gek, Ñinuk nundkaw rek nep mindiy, ²⁰ mon kiros bak biyoŋ likaň yapek kumiŋ, biyinimb akan, tap yerip yerip semb biyoŋ man biy mindip gok, Gor yip jimniŋimuŋ rek ayip.

²¹ Nimb nind tap siy tap timey giy, paryomb okok rek mindiy, Gor biyinimb ñaŋgep nuk mindyinqipim. ²² Miňiy pen Ñinuk kumak rek,

nimbip di jimñiy ayek, Gor niject minim bap ma mindip; biynimb suj-tep nuk gok mindpim. ²³ Pen nimbip diniñgamb minim tep ak ma kirgiy, direp gipim rek di mindiy, nup pisnep chiñgiy gem amningamb ak; biynimb tep nuk anep mindenigambim. Minim tep nimbip aŋgey niſbim kun ak, nimbip nep mer, biynimb miñmon okok kind kind aŋgñey amnak. Yand Pol kunep wong ar kun anep gipiyn.

Pol Kolosiy Biynimb Kuyip Wong Giñak

²⁴ Yand nimbip nen wong kun ak gen yip kalambis aypay ak, minim ma mindip; Krays chinup diniñg, yiwr yomb yimb ak diy kumak. Kun ak chin kiñij nokom mindpun rek, yand biynimb nup ker mindpay gok kuyip, wong aŋgayak rek giy miker diningayn ak, minim ma mindip.

²⁵ Gor nep yip aŋgek, nimbip biynimb Krays ker mindpim gok, direp giniñg minim tep nup ak aŋgñirep gipiyn. ²⁶⁻²⁷ Minim teprep kun ak ma niſyinçipay ak pen; miñiy Gor gos nuk key niſiy, biynimb nup ker gok gos ūek; Krays chin yip nep mindenigamb rek, chin am nuk yip mindrep giniñgambun minim ak niſrep giy mey, yip aŋgek nimbip biynimb Jiwda mer gok sesek aŋgñimbun. ²⁸ Kun ak mey, biynimb okok monmon, Krays biynimb tep nuk mindey, Gor ūn ar ak ayjun aŋiy, kuyip minim yipul kun ak aŋgñirep gipun. ²⁹ Ar kun ak nep, Gor yip kond mindakniñ, kilis giy wong gi mindpiyn.

Nimbip Minim Yesek Aŋgniñgiy Ak Ma Dinimimb

2 ¹ Nimb Kolosiy biynimb gok diy, Leyodiysiya biynimb gok diy, biynimb jomluk yip ma niſbim gok diy mindrep ginimimb aŋgiy, wong kilis giy gipiyn. ² Kun ak nimb mangiysek gos sek mindiy, penpen wasemb ay, gosimb tep niſiy mey, minim tep ma niſyinçipay ak niſrep yimb giniñgambim. Minim nind ma niſyinçipay kun ak mey, Krays minim tep ak nep. ³ Gos timund teprep ak nuk yip mindip. Biynimb nup chiñgniñgambay gok gos tep ūek, Gor gosimb tep nup ak niſrep giniñgambay.

⁴ Pen biynimb gunap tom giying, minim tep ar ak aspun aŋgey, minim yesek kiyk ak niſnimimb rek ayip ak; nimbip aŋgrep gispiyn.

⁵ Yand miñmon paryomb biy mindpiyn ak pen, gos yand ak nimbip ker amnakinij, niſying mindpiyn. Pen nimb Krays nup gosimb niſying, jimñiy mindpim ak, yip tep gip.

Minim Yesek Ak Ma Dinimimb

⁶ Nimb Jiysis Krays nup gosimb niſiy, Biyomb chin aŋgiy niſbim ak mey; ar kun ak nep niſiy gem amnimuj. ⁷ Nup chiñgrep giy, minim niſind yimb nimbip aŋgñeyak dipik ak direp giy, Gor nup tep aŋgying nep mindenimimb.

⁸ Pen niјrep ginimimb. Biynimb gunap nimbip, Gor nup gosimb ak niјbim ar ak kirgiy, gos chin niјbun ar ak niјyaŋ angiy, nimbip nembnemb gi dand kind kiyk okok amey, minim tep ak tip niјun angiy kosyam niјnimimb rek ayip. Yenen: kiyk Krays minim yipund giy ak ma apay; biynimb angñiyingipay ar ak niјiy, Seytan layn nuk misej ma niјbun gok minim ak apay. ⁹Krays mumbwak sek ak pen, Gor mindip rek yipund giy yimb mindip. ¹⁰Nuk nep gek nup chiŋgiy, Gor biynimb nuk yipund giy yimb mindpim. Nuk nep mey, Biyomb yimb. Biynimb yomb, enjol yomb, tap simbongipay yomb gok maŋgiysek beŋ nup okok mindpay.

¹¹ Nimb Krays nup diy mey, mindyipim rek ma mindpim: key yimb mindpim. Chin Jiwda biynimb kumbak tikiŋipun gok, biynimb tep kun gok key mindonjun angiy tikiŋipun ak pen; nimb key yimb mindpim ak, biynimb gey kun giy ma mindpim; Krays nep gek kun giy mindpim. ¹² Niјg pikpik ak, Krays yip kumiy tip tikjakpun angiy niјg pikpik. Pen Gor bi kilis kun ak key yimb. Nuk Jiysis Krays nup gek tip tikjakak rek, chinup kunej gek, biynimb kim kisenimb mindpun.

¹³ Nimb nind tap siy tap timey ar anep giy, Gor yip minim ang amiy apiy ginimimb rek ma mindej, pisnep kumnimimb rek ayak ak pen; nuk gek Krays yip mindiy kim mindpim. Tap siy tap timey ginuk ak niјiy kirgak ak mey; ¹⁴ minim keykey buk yomb biyaŋ tikayak ak wiykyokak. Minim keykey timbrikonuk, minim yomb mindej ak pen; nuk dam mon bak biyon Jiysis yip sesek ayek kumak. ¹⁵ Kun gak rek, Seytan sek, kichekiy malñiluk tap yerip nup marik gipay gok sek wiyniyem gek, pisnep apyap pikyak.

Krays Kumiy Tikjakak Rek Kim Mindoniŋgambun

¹⁶ Kun gak rek, nimb niјg akan tap gunap okok niјbem, biynimb gunap nimbip ang sikoy ma giningiy. Takin kisen wip niňn ak, niňn yomb angiy asikniŋgambay akan; Jiwda lotiw niňn yomb angiy asikniŋgambay akan; niňn yerip yerip asikniŋgambay ak; kindik ma gem nimbip ang sikoy geningiy, gos kuŋay ma niјnimimb. ¹⁷Krays ma awak niňn ak, low minim kun ak kawnan rek niјiy giyŋipay ak pen; miňiy Krays bi nonim ak pisnep misej wip ak, minim kun ak rek nimbip ma angningiy.

¹⁸ Kun ak biynimb gunap biynimb yomb mindpun angiy, tom giy angninggambay, “Day niјbun rek, chin enjol beŋ okok mindiy, kuyip lotiw gipun angey,” minim kuyip ak ma dinimimb. Ak gos kiyk key niјbay rek tom giniŋgambay. ¹⁹Biynimb kun gok, Biyomb Jiysis Krays nup kirgiy mey, ar kun ak ambay. Pen nuk, Biyomb chin ak mey; chin biynimb nup ker mindpun gok di jimniy ay, kond mindiy kilis ñamb, Gor nup tep gip ar ak gon amimb. Kun ak nuk jun won rek ak mindakniy, chin niňn kind tomb kind nuk gok rek mindiy, kindiy yimni wos gakniy, mindrep gipun.

²⁰Krays ker mindpim ak, nuk yip kumnimbik rek ayip ak mey; Seytan layn nuk; kichekiy, chipday tap gok nimbip tiwnerg ayingipay miñ wos ak, pisnep pungrikip. Kun ak yenen biynimb yikop gok gos niqbay rek ninjiy gi mindpim. Minim kilrimey nimbip apay kun ak: ²¹“Tap ak ñin mangiy ma dinimimb,” “Tap ak ma ñimb niñnimimb,” “Tap ak ma diniñnimimb apay” ak, ²²minim rek ma ayip. Tap kun gok ñimbun akaŋ, yergon, tap yikop rek ayip. Minim kilrimey aŋgñimbay kun ak, biynimb gos key niñjiy apay ar ak nep aŋgñimbay.

²³Biynimb kun gok Gor nup ma chingipay rek, lotiw yesek, gos kiyk key niqbay rek giyiŋ, biynimb simbgeprek mindon tep giningamb aŋgiy, tap asik mosik giy, kosyam mindpay. Kun gey, biynimb gunap niŋey, niŋind gispay rek ayningamb ak pen; tap timey gep gos ak apek, Gor yip ma mindpay rek, tap bap kilis ñek, mindrep giningiy rek ma mindip.

Gor Chinup Gek Krays Yip Tikjaknuk Rek Ayip

3 ¹⁻²Pen nimb Krays yip, tip tikjakiy kim kisenimb mindpim ak, man ñar biy tap gok gos ak ma niñnimimb. Gos yomb nimb ak amnimuj; Krays semb biyon amiy, Nop ñin yipund kind okok ken mindiy, chinup kond mindip ak nup. ³Nimb Krays yip kumbik rek ayip ak mey; per mindeningambim junj ak, kiy apiymijay yip mindip. ⁴Kun ak chin perper mindeningambun junj ak mey, Krays. Kisen nuk winiŋgamb ñin ak, am nuk yip mindrep giniŋgambun.

Nind Mindyŋipim Ak Key: Miñiy Key Mindpim

⁵Krays yip kumbik rek, nuk yip mindnep mindeningambim ak; monmon ma ginimimb. Biyn siy bi siy ma giy, timey ma giy, biynimb gunap tap kuyip gok yip rek mindombikop aŋgiy, gur-maniy tap gok nep dun aŋgiy ma gem amnimuj. Pen ar kun ak gem, biynimb tap yesek gunap aŋgnijun aŋgiy, Gor nup kirpay rek ak giningambim.

⁶Ar kun gok gey, Gor nup tep ma gip rek, yiwur yomb diningambay.

⁷Nimb biynimb yikop mindyŋipim ñin ak, tap timey ar kun ak nep gos niñjiy giyiŋipim. ⁸Pen miñiy biynimb Krays ker kim kisenimb mindpim ak; nind miluk niñjiy, kalrimey jiwiy, penpen aŋgiy, minim timey aŋgiy, biynimb gok kuyip aŋg sikoy giy, wasik aŋgiy giyiŋipim rek ma ginimimb. ⁹Minim yesek aŋgiy, pen aŋgek pen aŋgek giyiŋipim ak, kuneŋ ma aŋgnimimb. ¹⁰Krays yip kumbik rek ayip kun ak, timey giyiŋipim miñ nimbip kom kom gak ak, nuk chech wor ayip band rek ak tuŋgasik yokak. Tuŋgasik yokiy, kim kisenimb bap rek ayňak ak mey, miñiy gos nup ak niŋrep giyiŋ, kim kisenimb rek aying, Biyomb tap maŋgiyek gayak ak mindip rek mindniŋ gispim. ¹¹Chinup kun gip rek, Jiwdā biynimb gok key, Jiwdā biynimb mer gok key ma mindpun. Biynimb kumbak tikpay gok key, biynimb kumbak ma tikpay gok key ma

mindpun. Biynimb taw dam ayey woŋg yikop giñimbay gok key, biynimb gos key ninjy woŋg gipay gok key ma mindpun. Biynimb riyt rayt gipay gok key, biynimb riyt rayt ma gipay gok key ma mindpun. Chin maŋgiyek kim kisenimb rek ay, Krays Biyomb chin ak yip nep mindpun.

Biynimb Simb Niŋep Miň Ar Ak Ginjun

¹² Kun ak Gor nimbip diy, biynimb suŋ-tep yand aŋgiy, wasemb ay mindip ak; yimb nimbik key ma dand aranimimb. Biynimb sayn tep nuk gok mindiy, biynimb gok kuyip simb ninjy, direp giy, nimbip timey geniŋgiy miluk ma niŋnimimb. ¹³ Biynimb Krays ker mindpay gunap, nimbip timey rek geniŋgiy, gos kun ak ma niŋnimimb. Minim gunap mindonimuŋ; Biyomb ak nimb timey gem ninjy kirkak rek, kuyip kunep ninjy kirginimimb. ¹⁴ Pen tap yomb yimb ak, biynimb wasemb aynimimb. Kun gem mey, minim gunap ap ar kun ak jimniŋgamb.

¹⁵ Krays nimbip kond mindip nen, gos yomb ma niŋnimimb. Biynimb yand gok jimniy mindiy, mindrep giniŋgambay aŋgiy, nimbip dek jimniy mindpim ak, gos gunap ma niŋnimimb. Gor nup tep aŋgyiŋ nep mindenimimb. ¹⁶ Krays minim tep ak, namb nimbip biyaŋ aranjakiy rek mindonimuŋ. Minim nup ak niŋrep yimb giy mey, penpen aŋgnirep giyŋ, Gor nup yimb dand aranemb kamep saŋ salik gunap, Baybol buk “Sam” apay gunap aŋgyiŋ mindenimimb. ¹⁷ Pen minim aŋgniŋ akaŋ, yerer giniŋg, Biyomb Jiysis ker mindpun aŋgiy, kuyip apiyminjat tep aŋgyiŋ gem amnimuŋ.

Biynimb Jiysis Ker Mindpay Gok Mindrep Giniŋgiy

¹⁸ Krays ker mindpun ak, nimb biyn gok Biyomb chin ak nup tep ginimuŋ aŋgiy, naŋgumi sikop minim aŋgningiy ak kindik ginimimb.

¹⁹ Pen nimb bi gok, biyn nimb gok kuyip minim kilis giy ma aŋgnimimb; kuyip wasemb aynimimb.

²⁰ Pen nimb ŋapan gok, nap nanim aŋgningiy rek niŋdinimimb. Kun geniŋgambim mey, Biyomb chin anup tep giniŋgamb.

²¹ Pen nimb nop sikop, ŋapan nimb gok kuyip minim kilis giy aŋgem aŋgem, gos timey niŋjy, mind tep ma giningiy rek ayip ak; niŋrep ginimimb.

Biyomb Gok Sek, Bi Woŋg Giñimbay Gok Sek

²² Nimbip biynimb kalabis rek ay dand amey, biyomb gunap kuyip woŋg yikop giñimbim gok; niŋmindyaknij won anep woŋg gon, kuyip tep ginimuŋ aŋgiy, ma ginimimb; Biyomb chin semb biyon ak niŋmindip rek, girep gun aŋgiy, tep gaknij ginimimb. ²³⁻²⁴ Nuk nep nimbip direp giningamb ak mey; tap yerip yerip ginimimb okok, biyomb man ar biy gunap niŋjy tep gaŋ aŋgiy ma ginimimb; Biyomb semb biyon anup woŋg

gispun aŋgiy ginimimb. Wong giñispim ak; Biyomb semb biyoŋ anup giñispim. ²⁵Pen Gor nuk biynimb timey giniŋgambay gok kor niŋniŋ; biynimb yomb gok, biynimb sikoy gok aŋgiy, ma kor giniŋgamb; ar nokom giy, yiwur ŋiniŋgamb.

4 ¹Kun ak nimb biyomb rek mindpim gok, Biyomb nimb semb biyoŋ mindip anup pirikiy, bi nimbip wong giñimbay gok kuyip kond mindrep giy, tap kuyip ŋemb rek ak monmon ŋinimimb.

Gor Nup Aŋgniiyিng Mindrep Ginimimb

²Kolosiy biynimb. Gor nup aŋgniiyিng nep mindenimimb. Gos sek mindiy, Gor nup aŋgniiyিng, tep aŋgying mindenimimb. ³Chinup kunep Gor nup aŋgniiŋ mindem, kinjeŋ yomek, Krays biynimb miňmon okok kuyip kunep diniŋgamb minim tep ak; aŋgniiyিng nep mindenjun. Minim kun ak nep angen, yip kalambis ayejak mindpiy. ⁴Pen nup aŋgniijem, yip kond mindakniiŋ, minim kun ak aŋgrep gen, biynimb niŋrep giniŋgiy.

⁵Pen nimb biynimb Krays ker ma mindpay gok kuyip aŋgrep gem, Gor nup gosimb ak niŋniŋgiy. ⁶Gor nimbip kond mindakniiŋ, meŋ miŋgan nimbik ak sol yindik rek ayonimuŋ; nimbip minim yerip rek aŋgnijenigambay, kuyip aŋgnirep yimb giniŋgambim.

Pol Tikiykas Yip Oniysmas Yip Kuyip Yokak

⁷⁻⁸Mam tep Tikiykas, wong yand gipiyn rek gip anup, yoken jap. Mindpim ak amiy, yand yergiy rek mindpiyn ak nimbip aŋgnek ninij, miňmiň gim aŋgiy yoksiyi. ⁹Pen mam tep Oniysmas, bi nimbik key ak yip niniŋgayr. Amiy, tap yerip yerip akniy gisap ak maŋgiysek, nimbip aŋgnirep giniŋgambiyir.

Pol Minim Aŋ Day Jiwak

¹⁰Bi Ariystakas, yand yip kalambis mindpur ak sek, bi chin Mak sek nimbip, “Mindpim?” apiyr. Mak mey, bi chin Banabas numind nuk ak. Bi kun anep nind minim yokiŋ aŋgnik, “Nup kayan ak amjakek dinimimb aŋgnik.” ¹¹Bi chin Josiwa yimb nup bap Jastas apay ak kunep, nimbip, “Mindpim?” aŋgip. Bi chin omiŋal nokom kun ak kuyipyakam ninen yip tep gip. Yenen: Jiwda gunap yip gosow gosow ninij jimniy ma wong gipun; kiykyakam nep yand yip, Gor biynimb diy kond mindingamb minim ak aŋgnimbun.

¹²Bi nimb Epapras, Jiysis Krays nup wong gip ak, nimbip, “Mindpim?” aŋgip. Nuk per nimbip Gor nup aŋgniiy aŋgip, “Kiyk gos gunap ma niŋjiy; nip chiŋgrep yimb giy, niŋrep yimb giy, apan rek nep gey amnimuŋ aŋgip.” ¹³Yand nup niŋbiyin; nuk kilis giy nimbip wong giy, Leyodiysiya biynimb kuyip wong giy, Hiyrapoliyis biynimb kuyip wong giy gip.

¹⁴Pen Demas yip, bi tep yand dokta Luk yip nimbip, “Mindpim?” apiyr.
¹⁵Leyodiysiya kay Krays ker mindiy mam ay apun gok, biynimb ap biyn Niympa korip lotiw apay gok manjgiysek, “Pol nimbip, ‘Mindpim?’ angip angnimimb.”

¹⁶Nimbip minj yoksiyiyn biy niijiy, ñem amek, Leyodiysiya biynimb Krays ker mindpay gok kunep niijningiy. Pen Leyodiysiya biynimb kuyip minj yokpiyn ak, nimb kunep diy niijnimimb.

¹⁷Pen Akiypas nup angnimimb, “Biyomb wong nip aŋgak ak gi dinimin angnimimb.”

¹⁸Yand Pol, miñiy ñin manjgiy yand ak key, minim day won biy tiksipyiyn. Yip sen diy miñ wos aypay ak, yip sakiy ma ginimimb. Gor nimbip kond mindonimuj.

1 Tesalonayka

Pol Minj Nind Ak

Tesalonayka Kuyip Tikak

Minim Nind Niŋep

Pol Tesalonayka kuyip minim tep aŋgñak ñin ak, Jiwda gunap, biynimb Jiwda mer gok Pol minim nup ak nep nijsipay aŋgiy nup miluk niŋeyak, Tesalonayka kirgiy am Biriya biynimb kuyip minim aŋgñak. Kisen am Koriy় mindek Timotiy apiy, Tesalonayka biynimb Krays ker mindpay gok mindrep gipay aŋgak minim ak sek, minim aŋgniiyak gunap sek angñek niŋiy, kuyip minj kun biy tikak.

Minim Ar Keykey Mindip Rek:

Minim nind aŋgak ak mindip, chapta 1:1.

Tesalonayka biynimb mindrep giyak rek, Pol nup tep gak minim ak mindip, chapta 1:2–3:13.

Biynimb suŋ-tep nuk mindenimimb aŋgak minim ak mindip, chapta 4:1-12. Krays andkind winingamb minim ak mindip, chapta 4:13–5:11.

Minim aŋg jiwniŋgos rek winjikak minim ak mindip, chapta 5:12-22.

Minim aŋg jiwak day won ak mindip, chapta 5:23-28.

1 ¹Chin Pol, Salas, Timotiy nimbip Tesalonayka biynimb Gor Biyomb chin apiymijay ak ker mindpim gok, minj tiksipun.
Gor apiymijay nimbip simb niŋiy direp ger, mindrep ginimimb.

Tesalonayka Biynimb Gor Nup Gosimb Niŋiy Mindrep Giyak

²Chin per Gor nup aŋgniiyinŋ nimbip sakiy ma gipun, gos niŋmindiy, nup tep aŋgyiŋg kuyip maŋgiyek kond mindrep ginimin apun. ³Pen nimb Gor nup gosimb niŋiy, aŋgip rek giying, biynimb gok kuyip wasemb ay direp giying, Biyomb chin Jiysis Krays andkind winingamb aŋgiy kond mindem amjap ak; Bapiy Gor nup aŋgniiyinŋ tep apun.

⁴Chin niŋbun: nimb mey, mam ay Gor wasemb ay dak gok mindpim.

⁵Pen chin Gor ker mindiy mindrep gipun rek, kiyk kunep mindeninŋgiy

aŋgiy, minim tep ak dand amiy Kawnan nuk ak chinup gos ŋek, nimbip minim yipund giy yimb ak aŋgñon ninjy dipik. ⁶Diy mey, Biyomb chin gip miñ ar ak sek, chin key gipun miñ ar ak sek kisen gipim. ⁷Gipim kun ak, biynimb Krays nup gosimb niŋbay Akaya propens ak sek, Masedoniya propens ak sek niŋiy kunep gipay.

⁸Pen nimb Biyomb ak nup gosimb niŋem, nuk gek mindrep gipim minim ak; miñmon okok kuneŋ amjap. Miñmon gunap amjakon, biynimb kun okok key kesim diy apay, ⁹“Tesalonayka biynimb kuyip minim tep ak aŋgñenbik, nimbip direp giy, tap yesek aŋgnijyŋgipay gok kirgyi, Biyomb permindep ak nup nep aŋgnijy, direp giyŋg, ¹⁰Ninuk kumek Nop gek tikjakak ak andkind asaw aŋgiy, kond mindpay apay.” Jiysis kun ak nep chinup kond mindip rek, yiwur yomb ak ma diningambun.

Pol Tesalonayka Mindiy Wong Gak

2 ¹Mam ay sikop. Nimb key niŋbim: nind miñmon nimb ak amiy, Jiysis minim tep ak aŋgñon, niŋiy dipik. ²Nin kun ak miñmon Piyliypay nind amiy aŋgñonuk, biynimb gunap chinup minim timey aŋgiy, timey giyak ak pen; Gor chinup kond mindek, gos kun ak ma niŋiy, miñmon nimbip Tesalonayka am aŋgñonuk kuneŋ giyak ak pen, monmon aŋgñinuk. ³Kun ak niŋim! Minim nimbip apun ak yesek aŋgiy, tap nimbip gok dining akan, timey giniŋg ma aŋgñinuk; minim tep ak niŋyan aŋgiy aŋgñinuk.

⁴Minim chin key ak aŋgon, biynimb gok kuyip tep gaŋ aŋgiy ma aŋgñinuk; Gor yergiy rek mindpay ak key niŋimb rek, chinup wong aŋgayek, nimbip aŋgñinuk. ⁵⁻⁶Nimb key niŋbim: minim nep aŋgon kuyip tep ginimuŋ aŋgiy, nimbip ma aŋgñinuk. Maniy tap gok dun aŋgiy akan, yimb yomb dun aŋgiy ma aŋgñinuk ak, Gor kuneŋ niŋimb.

⁷Pen bi Jiysis minim dand amemb mindpun ak, nimbip minim kasek aŋgnijg apnup ak pen, kun ma ginuk. Biy gok ŋapan kiyk key tikiy, dirangrep gipay rek ak ginuk. ⁸Nimbip wasemb ay aŋgnuk, “Kuyip minim tep ak aŋgñon, biynimb gunap chinup ŋaŋgnijg ŋaŋgnijg aŋgiy, nimbip aŋgñinuk.”

⁹Mam ay sikop. Nimb niŋbim: nimb yip mindiy, kosyam tap keňmaŋgiy chinup pipaŋg dap ŋiniŋgambay aŋgiy, pumbnamb Gor biynimb diniŋgamb minim tep ak nimbip aŋgñi taŋgyiŋgipun; kisyimken maniy wong giy tap ŋimbyiŋgipun. ¹⁰Chin nimb biynimb Jiysis nup gosimb niŋbim gok yip mindyiŋg, kapkap mindrep giy, tap timey akan, tap minim aŋgnijgipun rek bap ma ginuk. ¹¹Nop sikop ŋapan kiyk key aŋgñirep gipay rek nimbip ginuk. ¹²Gor chinup diy aŋgiy dek, biynimb nuk yip perper mindoniŋgambun gok mindpun ak; kapkap mindiy, aŋgiy rek ginjun aŋgnuk.

¹³Pen nimbip minim tep aŋgñonuk; minim kiyk key ma aspay, Gor minim tep ak aspay aŋgiy dipik ak mey; Gor nimbip kond mindakniŋ,

angip rek gipim. Kun ak Gor nup tep aŋgyiŋg mindpun. ¹⁴ Pen mam ay sikop. Biyimb chin Jiwdiya akay, chinup biyimb Jiysis nup nind gosimb niŋnuk gok timey giyak rek, miňiy Tesalonayka biyimb gok nimbip gispay. ¹⁵ Pen Jiwdya biyimb gok Gor nup miluk niŋiy, biyimb okok miluk niŋiy gipay. Kiyk bi Gor minim aŋgep gok kuyip ŋaŋgiy, Biyomb chin Jiysis nup ŋaŋgiy, chinup yukyokyak. ¹⁶ Biyimb Jiwdya mer gok kuyip, Gor nup gosimb niŋnigiy aŋgiy aŋgon, Jiwdya biyimb kun gok kal jiwiy, timey yimb nep gipay. Gipay kun ak, Gor gek miker yomb yimb ak kuyip dip.

Pol Kuyip Tip Am Niŋiy Aŋgiy Niŋak

¹⁷ Mam ay sikop. Nimb yip mindon, Jiwdya biyimb chinup yuk keykey yokyak ak, simb gakniŋ mindpun. Nimbip am niŋiy owun aŋgiy, gos ak niŋmindpun. ¹⁸ Yand Pol per gos kun ak niŋbiy ak pen, Seytan kinjeŋ tikip. ¹⁹⁻²⁰ Pen nimbip sakiy ma gipun: tep gakniŋ gos niŋyiŋ mindpun. Biyomb chin winingamb ŋin ak, nup tap yerip rek ŋoniŋgambun; tep giniŋgamb? Nimbip nep. Nimb biyimb nuk mindeningambim ak niŋek, tep giniŋgamb.

3 ¹⁻² Pen nimbip am niŋun aŋgiy, kasek amemb rek ma ayek, nimbip simb niŋiy, chirmiŋay miňmon Atens mindiy, mam Timotiy bi Gor wong giy, Krays minim aŋgnirep gip anup, aŋgyokor nak. Pen nup angruk, "Jiysis gosimb ak niŋiy aŋgip rek gipay ak, kuyip timey gispay. Nand am kiy yip mindiy, aŋgnirep gey, mindrep giniŋgiy. ³ Yikop ak, Gor nup kirginiŋgambay rek ayip aŋgruk." Pen nimb niŋbim: biyimb Jiysis minim ma dipay gok, chinup timey gipay kun ak, giniŋgambay aŋgak rek nep gipay. ⁴ Pen nimb yip mindiy, kisen chinup timey giniŋgambay aŋgnuk ak, nimb key niŋbim. ⁵ Kun gipay kun ak niŋiy, bi timey Seytan gek, minim kosyam aŋgnen niŋbik ak kirginimimb rek ayek niŋiy, Timotiy nup aŋgen am nimbip aŋgnirep giy awak.

Timotiy Andkind Apiy Mindrep Gipay Aŋgak

⁶ Pen nimbip am niŋiy apiy aŋgip, "Gor nup gosimb niŋiy, biyimb gok kuyip wasemb ay, niripmiŋay miňmiň yimb gipay. Nirmiŋay par akniy mindiy, kuyip simb niŋbiyr rek, kiy pen miňmon kiyk okok mindiy, niripmiŋay simb niŋbay aŋgip." ⁷ Pen biyimb Jiysis nup gosimb ma niŋbay gok, chinup timey giniŋ gey mindrep ma ginuk ŋin ak, Timotiy apiy, nimb Gor yip jimniy mindpim minim ak aŋgek, chinup mindmaŋgiy lim gip. ⁸ Gor nup per kun ak rek chingiy mindeningambim, tep yimb gakniŋ nep mindoniŋgambun.

⁹ Mindrep gipim kun ak Gor nup tep aŋgyiŋg, miňmiň yimb gipun. ¹⁰ Tip am nimbip niŋiy aŋgrep gon, mindrep yimb ginimimb aŋgiy, Gor nup pumbnamb kisyimken aŋgnij mindpun.

¹¹ Kun ak Gor apiyminjay chinup kinjej yomer, mindpim ak ninjun.
¹² Biyomb chin ak nimbip gos tep yimb ūek, nimbip wasemb yimb aypun rek, nimb key penpen wasemb ay, biynimb okok kuyip wasemb ay ginimimb. ¹³ Nimbip kond mindiy, kond mind dand amiy, enjol suj-tep nuk gok diy andkind winiŋgamb ūin ak niŋek, biynimb suj-tep, minim ma mindip gok nep mindenimimb.

Gor Biynimb Suŋrep Nuk Mindenimimb

4 ¹⁻² Mam ay sikop. Nimb yip mindonuk ūin ak, Biyomb chin Jiysis chinup gos ūek, nimbip Gor yip yergiy mindrep gipay minim ak, aŋgñon niŋbik. Niŋiy, nuk yip mindrep giyinŋipim rek, miňiy ar kun ak nep gem amnimuŋ.

³ Gor biynimb nuk mindpim ak, aŋcip rek suj-tep mindonjun aŋgiy, biyn siy bi siy ma nep ginimimb. ⁴ Kun ak mindrep giyinŋ, bi gok biyn nimb nokom nokom keykey diy, mindrep ginimimb. ⁵ Biynimb Gor nup gosimb ma niŋbay gok, biyn siy bi siy dinjun aŋgiy, gi tapay rek ma ginimimb. ⁶ Bi biyn sek gok, biyn kiyk akaŋ, biyn bi sek gok, bi kiyk ak siy ma dinimimb. Biynimb gunap kun ak rek geniŋgambay, Gor kuyip yiur ūiniŋgamb ak, nimbip nind aŋgrep ginuk. ⁷ Tap siy tap timey giyaj aŋgiy chinup ma dak; biynimb yand yimb mindiy, mindrep giniŋgiy aŋgiy dak. ⁸ Biynimb minim aspun kun biy kirginiŋgambay gok; minim chinup ak ma kirginiŋgambay; Gor Biyomb Kawnan suj-tep nuk nimbip yokip anup minim ak kirginiŋgambay.

⁹ Biynimb Jiysis ker mindpay gok kuyip wasemb ay, dinimimb aŋgiy minj tikjun ak pen; Gor gos tep ūek, key niŋiy penpen wasemb aypim. ¹⁰ Biynimb nup Masedoniya propens mindpay gok kunep niŋiy dipim. Ar kun ak nep gem amnimuŋ.

¹¹⁻¹² Pen nimbip aŋgnuk rek, biynimb gok yip kapkap mindrep ginjun aŋgiy gem amnimuŋ. Wong wariy nimb gok key giy tap ūiŋnimimb. Kun ak tap keňmaŋgiy, maniy nimb gok key mindaknij, tap nen asimb ma aŋgraŋgem mey; biynimb Jiysis nup ma niŋbay gok, nimbip niŋey tep giniŋgamb.

Biyomb Andkind Winiŋgamb

¹³ Pen mam ay sikop. Nimbip minim bap aŋgnirep ginim. Biynimb nimb gunap kumeniŋgiy, pisnep kumbay aŋgiy, biynimb gunap simb gek siy apay rek ma aŋgnimimb. ¹⁴ Jiysis kumi yisnep ma kumak. Nop gek tikjakiy kim mindip aŋgiy niŋbim rek, biynimb nup gosimb niŋiy kumbay gok, kunep kim mindpay aŋgiy niŋbun. Kun ak Jiysis andkind winiŋgamb ūin ak, Nop gek biynimb nuk kun gok dand sesek winiŋgamb aŋgiy, niŋrep gipun.

¹⁵ Pen Biyomb chin ak minim aŋgniyinŋip rek niŋbun: chin biynimb kim mindnuknij winiŋgamb gok, biynimb nind kumyak gok kuyip ma

kiring amningambun; jimñiy aranjak amniñgambun. ¹⁶Minim bap kun biyoñ nimb “Miñiy” aŋgiy mey, enjol yomb ak kumb gawil gakniŋ, Gor biykul ak aŋgakniŋ winiñgamb. Biynimbiñ Krays ker mindiy kumyak gok, tikjakiy semb biyoñ aranjak amniyakniŋ, ¹⁷chin biynimbiñ nuk kim mindoninjambun gok kiy yip wilikiy, aranjak am Biyomb chin ak yip perper mindoninjambun.

¹⁸Kun ak nen: minim aspun kun biy penpen aŋg amiy apiy giy, biynimbiñ chin Krays ker mindiy kumbay gok, yerginiñgamb aŋgiy gos yomb ak ma niñnimimb; gos sek mindenimimb.

Biyomb Chin Andkind Winiñgamb Ak Mindrep Giyinj Kond Mindonjun

5 ¹Pen mam ay sikop, ñin akay winiñgamb, biynimbiñ yerer giyakniŋ winiñgamb ak, nimbip ma aŋgninqayn; ²nimb key niñbim: winiñgamb kun ak, nup kond mindeninjambay ñin ak ma winiñgamb. Bi tap siy dep gok, biynimbiñ kin ambay won ak opay rek ak winiñgamb. ³Chinup miñiy tap bap ma giniñgamb aŋgninqambay ñin ak apek, gos yomb yimb niñniñgambay. Kasek yiñgen rek diy winiñgamb kun ak, biyñ ñapan tikniŋ gey yiur gip rek ak giniñgamb; pirik amniñgiy rek ma ayniñgamb.

⁴Pen mam ay sikop. Nimb kisyim wip kind ak ma mindpim; miñmon yowip kind ak mindpim. Kun ak ñin yomb kun ak apek, biynimbiñ gunap pirikiy gos yomb niñniñgambay rek, chin kunep ma ninjun. ⁵Chin Seytan ñapan nuk gok windin koy mindpay rek ma mindpun: chin Gor ñapan nuk windin sek mindpun. ⁶Biynimbiñ gunap kinamiy mindpay rek ma mindonjun; niñrep giy mindonjun. ⁷Biynimbiñ wisin kinbay gok, kisyimken nep kinbay. Biynimbiñ kilis ñimbiy sakiy aypay gok, kisyimken nep ñimbay. ⁸Pen chin biynimbiñ pumbnamb tapun gok, gosimb niñyinj mindenjun. Biyomb anup gosimb niñiy wasemb ay gon mey, chinup boŋg rek giniñgamb. Chinup di nop yip jimñiy ayningamb aŋgiy niñmindiy mey, kim amningambun. ⁹Gor chinup yiur yomb diyaŋ aŋgiy ma aŋgak; Niyanđ Jiysis Krays kuyip tuŋgasik dinimuŋ aŋgiy aŋgak. ¹⁰Pen chinup aŋgiy kumak ak, kim mindon winiñgamb akaŋ, kumon winiñgamb ak minim ma mindip; am nuk yip mindiy mindnep mindoninjambun. ¹¹Pen nimb Gor biynimbiñ nuk gunap kuyip niñem simb gonimuŋ, minim tiksipiyn biy per gipim rek penpen aŋgnirep giy, Jiysis nup chiŋgrep giy, mindrep ginimimb.

Minim Aŋg Day Jiwyinj, Nimb Mindpim Aŋgak

12-13 Mam ay sikop. Biyomb nimbip kositam minim tuŋgasikyinj, minim aŋñiñyinj mindpay gok, kuyip ma kirginimimb. Gor key aŋgek woŋg kun gipay ak; kuyip wasemb ay direp ginimimb. Pen nimb manjisiyek kapkap jimñiy mindenimimb.

¹⁴ Biynimb woŋ ma giy mindrep ma gipay gok kuyip, minim kilis aŋgnimimb. Biynimb simb gek gospar ay mindpay gok kuyip, kapkap aŋgñirep ginimimb. Biynimb kisen Gor nup gosimb nijsipay gok kuyip, kunep aŋgñirep ginimimb. Minek minek aŋgñiyiŋ yiruk ma nijsnimimb.

¹⁵ Biynimb gunap nimbip timey geniŋgiy, pen timey ma ginimimb. Biynimb nimb key gok yip mindrep gipim rek, biynimb yikop gok yip kunep mindrep ginimimb. ¹⁶⁻¹⁸ Jiysis Krays biynimb nuk mindpim ak, Gor mindip aŋgiy miňmiň giyiŋ, nup aŋgniŋyig mindem, nimbip yerer gek nup tep aŋgnimimb. Kun gem mey, nup tep yimb giniŋgamb. ¹⁹ Gor Kawnan chinup gos ŋinimuŋ aŋgiy nijsiyig mindenimimb. ²⁰ Biynimb Gor minim aŋgep gok minim aŋgeniŋgiy ma kirginimimb. ²¹⁻²² Pen biynimb gunap yesek aŋgningiy rek ayip ak, nijsrep yimb ginimimb. Gor minim yipund giy ak aŋgeniŋgiy nijsiy dinimimb; yesek aŋgeniŋgiy ma dinimimb. Timey ar gunap ma nep ginimimb.

²³⁻²⁴ Gor Biyomb biynimb direp gip ak nup aŋgniŋiy apun, “Tesalonayka biynimb nip gosimb nijsbay gok kuyip, kond mindenimin ŋin ar nip ak mindey, kuyip kond mindrep yimb ginimin. Biyomb chin Jiysis Krays andkind winiŋgamb ŋin ak, minim bap ma mindek; gos kuŋjay ma nijsniŋgiy apun.” Chin nijsbun: gos nuk key ninjy nimbip dak ak, apun apun rek nimbip giniŋgamb. Pen nuk aŋgip rek nep gip ak, nimbip kond mindenigamb ak mey, gos sek mindenimimb.

²⁵ Mam ay sikop. Chinup gos nijsiy, Gor nup aŋgniŋnimimb. ²⁶ Mam ay gunap kuyip nijsiy aŋgnimimb, “Pol bi gok minj tikiy apay, ‘Nimb mindpim?’ apay aŋgnimimb.” ²⁷ Biyomb chin ak nijsmindip rek nimbip aspiyn, minj tiksipiyn kun biy, mam ay gok kuyip manjisiyek riytiym gem nijsniŋgiy.

²⁸ Biyomb chin Jiysis Krays nimbip simb nijsiy, direp giyiŋ mindonimuŋ.

2 TESALONAYKA

Pol Minj Kisen Tesalonayka Biynimb Kuyip Tikak

Minim Nind Niŋep

Pol, minj kisen Tesalonayka biynimb kuyip tikak ak, Jiysis andkind wip akaŋ ma wip aŋgiy, gos par ay mindrep ma geyak, tikiy aŋgerek gak.

Minim Ar Keykey Mindip Rek:

Minim nind aŋgak ak mindip, chapta 1:1-2.

Pol binuk gunap yip Tesalonayka biynimb kuyip miker kuŋaynep apek, Gor nup ma kirgeyak, miňmiň yimb giyak minim ak mindip, chapta 1:3-12. Krays yerer gakniŋ andkind winingamb aŋgiy, angrep gak minim ak mindip, chapta 2:1-17.

Pol Tesalonayka biynimb kuyip chinup Gor nup aŋgninyiŋ mindenimimb aŋgak minim ak mindip, chapta 3:1-15.

Minim aŋg jiwniŋ, aŋgak minim day won gunap mindip, chapta 3:16-18.

1 ¹Chin Pol, Salas, Timotiy nimbip Tesalonayka biynimb Biyomb chin Jiysis Krays apiymiraj ker mindpim gok, minj tiksipun.

²Chinup tep gip ak; kiy apiymiraj nimbip simb niŋiy kond minder, ŋin ar kuyipapiy ak mindiy, mindrep ginimimb.

Krays Apiy Biynimb Nimbip Timey gipay Gok Kuyip, Yiwur Ŋiniŋgamb

³Pen mam ay sikop. Jiysis nup chingrep giyŋ gem amjap ak chinup tep gip. Biynimb nup ker mindpay gok kuyip, wasemb ay direp yimb gipim ak; Gor nup tep aŋgying nep mindpun. ⁴Gor ker mindem, biynimb gunap nimbip timey gey kosyam mindpim ak pen; gos kun ak ma niŋiy, nup chingrep yimb gipim. Kun ak biynimb Gor ker miňmon keykey gok per apun, “Tesalonayka biynimb Gor nup gosimb niŋbay gok, nup chingrep yimb gipay apun.” ⁵Mindrep gipim kun ak, biynimb nuk

mindpun aŋgem nimbip miker ñiyiŋ nep mindpay rek; Gor bi per minim tuŋgasikrep gip ak, nimbip biyimb yand yimb aŋgiy diningamb. ⁶Pen nuk Biyomb mindip rek, miň yipund giniŋgamb ar ak nep giniŋgamb ak mey; biyimb nimbip miker ñiyiŋ mindpay gok kuyip, pen kunep miker ñiningamb. ⁷Pen chin biyimb nuk miker diyiŋ nep mindpun gok, direp yimb giniŋgamb. Ñin kun ak Biyomb chin Jiysis Krays, enjol kalrimey nuk gok pojind mon maŋlaŋ rek yinakniŋ winingamb. ⁸Biyimb Nop nup kirgiy, Biyomb chin Jiysis nup minim tep ak kirgiy, timey ar ak gey amimb gok, yiwr yomb ñiniŋgamb. ⁹Biyimb kun gok tip tep nuk mindenŋgamb siŋak, amniŋgiy rek ma ayniŋgamb; per gol okok mindiy, yiwr yomb diyiŋ mindenŋgambay. ¹⁰Pen winiŋgamb ñin kun ak tikiy, biyimb nuk gok, gos kiyk ak am nup kom kom gakniŋ, miňmiň yimb giyiŋ, yimb nup dand aranyiŋ pernep mindeningambay. Pen nimb minim nup ak aŋgonuk niŋbik rek, chin yip kun giniŋgambun.

¹¹Ar kun ak Gor nup per aŋgnirijy apun, “Nand Biyomb mindpan rek, Tesalonayka biyimb key niŋay dinak gok kond mindenimin, biyimb tep nak gok mindiy, niripapiy gosimb niŋyিŋ, woŋg tep yerip yerip giniŋgiy gok amrep ginimuŋ apun.” ¹²Gor nup aŋgniribun kun ak; kiy apiymiŋay nimbip simb niŋiy direp gipiyr rek, yimb kuyip apiymiŋay ak sek, nimbip ak sek aranimuŋ apun.

Bi Gor Low Timbrikep

2 ¹Mam ay sikop. Biyomb chin Jiysis Krays andkind apiy chinup yiprunŋ dek, nuk yip mindoniŋgambun minim ak niŋyিŋ mindenimimb. ²⁻³Pen biyimb gunap ñin yomb nuk pisnep wip aŋgiy, nimbip yesek aŋgeningiy, gos yomb kun ak ma niŋnimimb. Gor gos ŋek aspun akan, Pol bi gok minj bap tikiy minim kun ak rek aŋgey aspun aŋgeningiy; minim kuyip ak ma dinimimb. Chin minj kun ak rek aŋgiy ma tikpun. Ñin yomb kun ak winiŋgakniŋ, biyimb kuŋaynep Gor nup kirgiy, monmon giniŋgambay. Kun giyakniŋ, bi timey Gor low timbrikep mon key yinjap amniŋgamb ak niŋniŋgambay. ⁴Bi timey kun ak Gor sek, tap yerip tap yomb aŋgiy aŋgniribay gok sek aŋgsikoy giy, yand nep biyomb aŋgiy; am Gor aŋgniribay korip ak am bisgiy, yand mey Gor aŋgniribay.

⁵Nimb yip mindiy, bi kun ak nind ap kun giniŋgamb aŋgiy aŋgnik ak pen; sakiy gipim rek ayip. ⁶Nimb niŋbim: tap bap kinjeŋ tikip ak mey; miňiy kun ginimuŋ rek ma ayip. Gor nuk key aŋgayak ñin ak apek, kun giniŋgambay.

⁷⁻⁸Pen miňiy ñin biy, bi low timbrikep apek giniŋgambay ar ak gispay ak pen, kisen nep gispay. Bi kinjeŋ timey kun gok rek tikip ak mindakniŋ, bi low timbrikep ak, biyimb gok tapin kind nuk okok dand amnimuŋ rek ma ayip. Pen Gor bi kinjeŋ tikip kun ak nup dand key okok

amek, bi low timbrikep ak, Gor anjip ar ak pisnep kirgiy, ar ak key gek amniñgamb. Timey yimb giniñgambay ñin kun ak, biynimb yikop gok Gor giningamb aŋgak rek nep gisap angiy, niñningiy rek ma ayniñgamb. Pen chinup per gos tep ñek niñbun rek, ñek niñningambun. Bi low timbrikep kun ak winingamb ak pen; Jiysis mokyaŋ giy apiy minim angek, pisnep apyowningamb.

⁹Pen Seytan bi timey kun ak nup ambaj ayek, biynimb gok kuyip yesek angiy angiy, tap mageprek yesek gok giniñgamb. Gaknij, biynimb wal yimb aŋgyaknij aŋgniringamb, “Yand mey biyomb aŋgniringamb.” ¹⁰Angek, biynimb pisnep kumniñgambay gok, niñind aŋgip angiy niñningambay. Pen minim nup ak kirgiy, Gor minim ak tep angiy dembiyap: Gor kuyip dipkop. ¹¹Yenen, minim niñind yimb ak kirgiy, minim yesek niñun angiy giniñgambay kun ak; Gor gek ar kun ak tapin gey amningamb. ¹²Kun ak mey, biynimb minim niñind yimb nup ak kirgiy, minim yesek kun ak niñey tep giniñgamb gok, mangiysek yiwr yomb yimb ak dinningambay.

¹³Pen chin per nimbip Biyomb chin ak wasemb ayip rek niñiy, Gor nup tep aŋgjun. Nimbip simb niñiy diniŋ, Kawnan nuk ak yokek, ap nimbip gos ñek mey, nup gosimb niñiy, biynimb suŋ-tep nuk yimb mindpim. Kun ak, nup aŋgninij, tep aŋgjun.

¹⁴Pen Gor nuk key nimbip niñay, Niyanak ak yip perper mindrep giyan angiy gek, minim tep ak nimbip aŋgonuk niñbik. ¹⁵Kun ak mey mam ay sikop. Gor gek, Niñuk yip mindrep giniñgambun kun ak, minim aŋgnon niñbik ak sek, minj tikiy aŋgon niñbik ak sek niñiy, mindrep ginimimb.

¹⁶Bapiy yomb apiymijay chinup gos niñiy kond mindrep gipir ak, chinup per kond mindingayr angiy, gos sek mindpun. ¹⁷Kun ak Tesalonayka biynimb, Gor apiymijay nimbip kond minder, woŋ kuyipapiy ak ma kirgiy, minim tep angyiŋ, woŋ tep giyiŋ nep mindenimimb.

Pol Chinup Lotiw Ginimimb Aŋgak

3 ¹Mam ay sikop. Minim bap aspun ak, chinup Gor nup aŋgnijiyng mindenimimb. Nimbip Jiysis minim aŋgnon niñiy dem, biynimb kuŋaynep nimbip niñiy kunep dey, Jiysis minim tep ak angey kind kind amnak rek, miñiy akniy aŋgon kunep ginimuŋ. ²Pen bap nup aŋgninem, bi timey mindrep ma gipay gok, chinup tap bap giniñgiy rek ma aynimuŋ. Yenen: biynimb mangiysek Gor nup gosimb ma niñbay.

³Pen Biyomb chin ak nuk bi biynimb kond mindep ak mey, nimbip kond mindaknij, Seytan nimbip timey ginimuŋ rek ma ayningamb.

⁴Pen chinup gos ñek niñiy apun ar ak nep giyiŋ mindenimimb. ⁵Nup aŋgnijiy apun, “Kuyip gos tep ñenimin, nand biynimb wasemb aypaŋ rek niñiy, Niñak yiwr yomb dak ak pen; minim nip ma kirgak rek niñiy, kiyk kunep giniñgiy apun.”

Wong Giy Nep Tap Niñnimimb

⁶Mam ay sikop. Biyomb chin Jiysis Krays aŋgninimimb aŋgak rek nimbip aspun. Mam gunap wong ma giy yikop nep giraŋgiy, apun rek ma geniŋgiy, kiy yip minim minim ma aŋgnimimb. ⁷Nimb key niŋbim: chin nimb yip mindiy giyŋipun ar ak geniŋgambim, tep giniŋgamb. Chin yikop ma mindyiŋipun. ⁸Biynimb gunap tap keňmaŋgiy kuyip yikop ma niŋjun aŋgiy, pumbnamb kisyimken tiŋiy yiwr giy nep tap niimbyiŋipun. ⁹Gor wong gipun rek, nimbip aŋgniy tap monmon diy niimbinup ak pen; nimbip miň tep ar ak yomon niŋyaŋ aŋgiy, key tiŋiy yiwr giy tap niimbyiŋipun. ¹⁰Pen nimb yip mindiy aŋgnuk, “Biynimb wong ma giniŋgiy gok tap ma niŋniŋgiy aŋgnuk” ak niŋbim.

¹¹Minim bap niŋbun ak; biynimb nimb gunap wong ma giy, yikop nep mindiy, biynimb aŋgjiwpay. ¹²Biyomb chin Jiysis Krays mindip rek, biynimb kun gok kuyip minim kilis giy aspun ak, wong key giy, tap niimbyiŋ kapkap mindrep giniŋgiy.

¹³Pen mam ay sikop. Gor nup yenen wong gispun aŋgiy yiruk ma niŋiy, mindrep giyŋing gem amnimuŋ.

¹⁴Minim minj tikiy aspun biy, biynimb gunap ma niŋeniŋgiy, kuyip minim minim ma aŋgnimimb; yikop mindem kuyip nambiq ginimuŋ. ¹⁵Pen kuyip miluk ma niŋnimimb; mam chin aŋgiy aŋgñirep ginimimb.

Pol, Nimb Mindpim Aŋgak

¹⁶Biyomb biynimb kond mindek mindrep gipay ak, nimbip kond mindonimuŋ, mindrep giyŋing nep mindenimimb.

¹⁷Yand Pol. Minj day biy yand key tikiy, “Nimb mindpim?” aspiyn. Minj yand tikpiyn ak, per kun biy rek nep tikpiyn ak mey, niŋniŋgambim.

¹⁸Pen Biyomb chin Jiysis Krays chinup simb niŋimb ak, nimbip kond mindonimuŋ.

1 TIMOTIY

Pol Minj Nind Ak Timotiy Nup Tikak

Minim Nind Niŋep

Timotiy miňmon nuk ak Liystra, Galesiya propens nimb. Nonim nuk ak Jiwda nimb, nop ak Griyk nimb. Nuk bi paranj mindiy, Jiysis nup kisen nep chiqgek, Pol nup dand tangyiŋg, Jiysis minim tep ak aŋgniiyŋgipiy. Pol minj day nind Timotiy nup tikak biy, minim yomb ar omijał nokom aŋgak.

Minim bap aŋgak ak, “Biynimb Jiwda yipund giy gok sek, Jiwda mer gok sek kilrimey gipay ar ak, nimb yip ma ginimimb aŋgig” tikak. Minim ar bap angak ak, bi Gor biynimb kond mindep gok dining, bi Gor nup gosimb niŋiy, biynimb direp giniŋgiy gok nep niŋiy dinimimb aŋgak.

Pen minim kisen aŋgak ak, Timotiy nup, yergiy Gor nup bi woŋ giňemb tep ak mindiy, Gor biynimb nuk gok kuyip, kond mindenŋgamb minim ak aŋgak.

Minim Ar Keykey Mindip Rek:

Minim nind aŋgak ak mindip, chapta 1:1-2.

Biynimb Gor apiyminjay kuyip chingyak gok sek, bi kuyip kond mindep gok sek kuyip, minim aŋgak ak mindip, chapta 1:3–3:16.

Timotiy nup woŋg minim ar ak, aŋgrep gak minim ak mindip, chapta 4:1–6:21.

1 Yand Pol. Gor apiyminjay chinup pisnep diy dand amniŋgayr aŋgig niŋbun omijał ak nep, yip aŋger, Jiysis minim dand amemb ak mindpiyn.

2 Timotiy. Yand nep aŋgrep genik, Jiysis nup gosimb niŋban ak; nip ňi yand apiyn. Bapiy Gor yip, Biyomb chin Jiysis Krays yip nip simb niŋiy, kond mindrep ginimiyir.

Minim Yesek Aŋgniiŋgiy Ak Ma Dinimimb

3 Yand Yipiyses mindiy, Masedoniya propens amniŋg, nip kun okok aŋgay, biynimb Gor minim aspun aŋgig minim yesek apay gok kuyip

aŋgenimin, minim kun ak kirginingiy aŋgnik rek, tip ak aspiyn. ⁴Sosim ar gunap apay gok sek, nusind nupis yes yerer giy tikey wip aŋgiy apay gok sek aŋgey, kirginingiy. Minim kun gok aŋgiy, penpen nep apay. Gor biynimb dinimuŋ minim ar ak aŋgey, yomb ginimuŋ ak pen; minim kiyk apay kun gok niŋiy, Gor nup gosimb niŋniŋgiy ak ma mindip. ⁵Pen biynimb gok suŋ-tep mindiy, Gor nup di mindmaŋgiy yimb ay, mindrep gembiyap yip tep gipkop. ⁶Pen gunap kinjeŋ tep ar kun ak kirgiy, minim yikop okok aŋg amiy apiy gipay. ⁷Chin Gor low tiysa gok mindon apay ak pen, minim apay gok, minim junj aspun ak aŋgiy, niŋrep ma gipay.

⁸Chin kun ak rek ma ginjun. Gor low minim nuk aŋgak ak, tep yimb mindip ak pen; low minim nep aŋgiy, minim nup gunap kirginiŋgambun ak, tep ma giniŋgamb. ⁹Per low minim apun ak, biynimb mindrep gipay gok kuyip ma apun; biynimb monmon gipay gok kuyip apun. Biynimb mindrep ma giy, timey gipay, chip ŋapay, nonim nop kiyk key pikaypay, ¹⁰biyn siy bi siy gipay, biynimb ŋingil waŋ gipay, biynimb yesek aŋgiy akaŋ, yerer giying minim niŋind yimb ak kirpay. ¹¹Minim niŋind yimb apiy kun ak, Jiysis Krays minim tep ak. Gor Biyomb melik sek ak, biynimb direp giy aŋgiy yip aŋgek, minim tep kun ak aŋgñirapiyn.

Gor Pol Nup Simb Niŋak

¹²Biyomb chin Jiysis Krays, yip niŋek woŋ nup ak gep rek ayek; woŋ kun ak aŋgay kond mindakniŋ gipiyn ak, nup tep apiyn. ¹³Nind mindrep ma yimb giyinŋipiyn. Gor biynimb nup gok kuyip timey giy, Gor nup aŋgjiwiŋ giyinŋipiyn. Pen Gor nup ma niŋiy, minim aŋgak kiňiŋ ak ma niŋiy genik mey, yip simb niŋiy dak. ¹⁴Kun ak yand bi tep mer ak pen, biynimb nuk gok kuyip per gip rek, yip gos tep ŋek, nup gosimb niŋying, biynimb gok kuyip wasemb aypiyn. Kun ak nup tep yimb aspiyn.

¹⁵Minim niŋind yimb niŋiy, pisnep diningambun bap aŋgniŋ gispiyn. Krays Jiysis biynimb man ar biy, tap siy tap timey gipay gok kuyip, dining owak. Bi tap siy tap timey yomb yimb giyinŋip ak mey, yand nep. ¹⁶Pen yip diniŋ aŋgak, “Bi tap siy tap timey yimb gip ak nup den mey, aŋgniŋgambay, Jiysis chinup kuneŋ diningamb aŋgiy, yip ker apey, kuyip den, perper mindingambay aŋgak.” ¹⁷Kun ak, Gor nuk Biyomb yimb; miseŋ ma niqbun; ma kumningamb; nuk nokom Gor niŋind yimb ak, nup perper nep yimb dand aranjun. Tep.

Timotiy Nup Minim Bap Aŋgak

¹⁸⁻¹⁹Ñiyand Timotiy. Nip minim bap aŋgniŋ gispiyn. Bi Gor minim aŋgep gok, nip aŋgyak rek nep ginimin. Minim yip ak diy, mindrep giy, Gor nup gosimb niŋying, biynimb nup alemb alemb ŋimbay gok kuyip, aŋgñirep ginimin. Biynimb gunap mindrep ma giy, Gor kuyip gos ŋimb ak kirgiy, apyap pikpay. ²⁰Haymeniyas yip, Aleksanda yip kun ak rek

gerik aŋgnik, "Kun gipiy ak, chin yip jimniy lotiw ma giniŋgayr. Nirip kirgon, Seytan kind ak mindiy, miker yimb gek, Gor nup aŋgjiwpiyr ak, kirginimiyr rek ayip aŋgnik."

Lotiw Gep Miñ Ar Ak

2 ¹Kun ak nen, Gor nup aŋgniŋying, tep aŋgying gi mindenjun. Nup aŋgnijon; gapman biyomb gok, biynimb yikop gok maŋgiysek, kond mindonimuŋ. ²Kond mindaknij, chin kapkap mindrep giy, Gor nup gosimb niŋyinq mindonjun. ³Gor Biyomb chinup simb niŋy dip ak; ⁴biynimb okok keykey mindpay rek den, gos tep ak niŋyaŋ aŋgiy niŋimb.

⁵Yenen: Gor nokom bap mindip. Pen bi nambnimb ak, kunep nokom bap mindip. Gor piskind ak mindip, chin biynimb gok piskind ak mindpun; bi nambnimb chin mey, Ņinuk Jiysis Krays. Nuk biynimb maŋgiysek di Nop yip jimniy ayin aŋgiy kumak. ⁶Nind minim kun ak, ma niŋyinqipay ak pen; biynimb niŋyaŋ aŋgiy, Ņinuk nup yokek apiy, chinup nen kumek mey, miseŋ niŋbun. ⁷Niŋind yimb apiyn. Ar kun ak, Gor nep yip aŋgek, bi Jiysis minim dand amemb ak mindiy, biynimb miňmon keykey okok kuyip aŋgñirapiyn.

⁸Minim bap pen, bi gok miňmon okok maŋgiysek Gor nup chiŋgrep giy, miluk ma niŋy, penpen ma aŋgiy, Gor nup aŋgniŋying mindenŋgiy.

⁹Pen minim bap, biyn gok kapkap mindrep giniŋgiy. Mindrep giniŋ, junkas malikiy, chech tep, biys, tap gol diy giyak gok ma ayniŋgiy; ¹⁰Gor nup gosimb niŋbun aŋgiy, kapkap mindiy, biynimb gok kuyip direp giniŋgiy.

¹¹Gor minim aŋgniŋgiy won ak, biyn gok kapkap mindiy, niŋniŋgiy. ¹²Yand biyn gok kuyip aŋgen, tikjakiy bi gok kuyip kond mindiy, minim ma aŋgñimbay. Kiyk kapkap mindiy, minim apay ak niŋbay. Gipiyn kun ak, kiňiŋ ak aŋgniŋ gispiyn. ¹³Gor Andam nup nind gay, kisen biynuk Yiyp nup gayak. ¹⁴Pen Seytan minim tom gak ak, Andam ma dak; biynuk nep minim yesek angak kun ak diy, tap siy tap timey gek, Andam kisen gak. ¹⁵Pen biyn gok ūapan tikyinq, Gor nup gosimb niŋyinq, sun-tep mindey amek, kuyip dininqamb.

Bi Gor Biynimb Nuk Kond Mindep Gok

3 ¹Biynimb Gor nup wong giy, biynimb nup gok kuyip kond mindenjun aŋgiy niŋbay gok, gos tep yimb niŋbay. ²Pen nimbi gok biynimb nuk gok kuyip, kond mindenŋgiy gunap dun aŋgiy, bi yikop gok ma dinimimb; bi minim sayn gos niŋrep giy, minim aŋgñirep giniŋgiy rek gok niŋy dinimimb. Bi minim sayn tep, tap timey ma giy, ūinq kilis kuŋay ma ūimbiy, biynimb okok wasemb ay, biyn kiyk nokom diy, biynimb gunap niŋey tep gek, kuyip aŋgjiwniŋgiy rek ma aynimuŋ, bi gok niŋy dinimimb.

³ Pen bi kalrimey jiwpay gok, penpen apay gok, ñing kilis ñimbiy sakiy aypay gok, gur-maniy nep gos niñbay gok ma dinimimb. Bi tep mindrep giningiy rek aynimuñ gok niñiy dinimimb. ⁴ Bi ñapan kiyk amyoñg gok kuyip, kond mindrep gey, ñapan kiyk gok pen bapiy niñind añgip añgiy, niñdiniñgiy bi gok niñiy dinimimb. ⁵ Pen bi biyn ñapan kiyk key gok, kond mindrep ma giniñgambay ak; Gor biynimb nuk gok kuyip, yergiy kond mindrep giniñgambay?

⁶ Bi Gor nup kisen nep chingipay gok ma dinimimb. Bi kisen nep chingipay kun gok, biyomb mindpun añgiy, Gor nup kirgiy, apyap pikniñgiy rek ayip. Seytan nind biyomb mindpiñ añgiy, Gor nup kirgek, añgyokak rek ak, kuyip giniñgamb. ⁷ Bi dinimimb kun gok, biynimb Gor ker ma mindpay gok niñiy, bi tep añgiy niñbay gok kuyip dinimimb. Yikop ak, Seytan gek, biynimb Gor nup ma dipay gok kuyip añgjiwey, apyap pikniñgiy rek ayip.

Bi Diykon Gok

⁸ Nimb bi diykon don, biynimb kond mindeyar añgiy, bi yikop gok diy, wong kun ak ma añgaynimimb. Biynimb niñey mindrep giy, ñing kilis kuñay ma ñimbiy, minim yesek ma añgiy, maniy tap gok yand nep diyn añgiy gos ak ma niñiy, ⁹ Gor minim niñind yimb ak, direp gipay gok nep niñiy dinimimb. ¹⁰ Kun ak wong sikoy gunap añgayem, yergiy rek giniñgambay ak niñiy, angem diykon wong ak giniñgiy.

¹¹ Pen biyn kiyk gok kunep, ñing kilis kuñay ma ñimbiy, biynimb gunap kuyip ma añgjiwi, minim yesek ma añgiy; minim niñind yimb añgiy, mindrep giniñgiy. ¹² Pen bi diykon gok biyn nokom diy, biyn amyoñg kiyk gok kuyip, añgey mindrep giniñgiy. ¹³ Bi diykon wong tep giniñgambay gok, biynimb namb ak yimb tep ak diy, Jiysis Krays nup direp giying mindeningambay.

Biyomb Chin Gosimb Niñbun Ak Key Yimb Gip

¹⁴ Kasek niningayn rek ayip añgiy, nip minj tiksipiyn. ¹⁵ Pen kasek ma niningayn ak, minj biy niñiy, chin Gor biynimb nuk yimb gok, biynimb nuk gunap yip yergiy rek mindenjun añgiy, niñrep giniñgamban. Chin Gor biynimb nuk gok, jimñiy korip sap kilis yimb rek mindon mey, minim niñind yimb nuk ak, kurginimuñ rek ma ayip.

¹⁶ Minim tep chin niñbun ak key yimb. Jiysis Krays Nop yip mindiy, bi yimb ay miseñ owak. Kun giy apek enjoł gok niñyak. Gor Kawnan nuk ak, biynimb gok kuyip añgak, “Gor Ñinuk wip añgak.” Minim tep nup ak, miñmon okok añgñey amnakniñ, nup gosimb niñyak. Nop nup dand andkind miñmon tep nuk biyon amnak.

Biynimb Gor Minim Tep Ak Añgñispun Añgiy, Minim Yesek Apay

4 ¹ Gor Kawnan añgak ak miseñ niñbun. Ñin kisen ak awakniñ, Gor nup gosimb niñbun ak kirgiy, kichekiy malñiluk nop kiyk Seytan

gos yesek ñimb ar ak, kisen giyiŋ aŋgñiniŋgambay. ² Biynimb minim yesek aŋgñimbay kun gok, nambiŋ ma gip. Minim yesek nep ang dand amiy, monmon yimb aŋgñimbay. ³⁻⁴Kiyk apay: bi gok biyŋ ma diy, biyŋ gok bi ma diy, tap keñmaŋgiy gunap asikrep giniŋgiy apay. Pen Gor nuk asikep minim kun ak rek ma aŋgak. Tap keñmaŋgiy gay, biynimb minim yipul yimb nuk ak niŋiy, nup gosimb niŋbay gok, di nup tep aŋgyiŋ niŋniŋgambay. Yenen: tap nuk gayak gok mangiysek, tep anep gayak. ⁵Nup aŋgniebun rek, minim nuk aŋgip ak, tap kun gok suŋ nep mindip ak mey, ñimbyiŋ mindenŋgambun.

Biynimb Gok Kuyip Aŋgñirep Ginimin

⁶Minim kun ak, mam ay gok kuyip aŋgñirep giniŋgamban ak mey; Gor minim tep aŋgñey, Jiysis nup gosimb niŋnak miňn tep ak direp giyiŋ, Krays Jiysis bi minim aŋgñemb, tep bap mindenŋgamban. ⁷Pen minim yikop, Gor nup aŋgjiwpay gok, ma aŋg amiy apiy ginimin. Gor nup nep gosimb niŋmindenimin. ⁸Biynimb eksays yikop gipay gok, kilis gunap dipay ak pen; biynimb Gor nup chingun aŋgiy tapin gey amimb gok, miňiy mindrep giy, kisen mindrep giy giniŋgambay. ⁹Minim niŋind kun ak, niŋrep yimb ginjun. ¹⁰Gor gek, mindrep giniŋgambun gos ak niŋiy mey, kilisrimey yimb giy nep gon amimb. Nuk bi gin yimb, biynimb miňmon keykey mindpay rek, diyn aŋgiy niŋakniŋ, biynimb nup gosimb niŋbay gok, mangiysek di nuk yip jimniy ayip.

¹¹Minim aspiyin biy, biynimb Gor ker mindpay gok aŋgñenimin niŋniŋgiy. ¹²Biynimb gunap, nip bi paranj aŋgiy, minim nip kirginiŋgiy rek ayip ak, niŋrep ginimin. Pen mindrep giy nep gey amek, biynimb Gor nup chingipay gok; nup gosimb niŋban rek, minim tep apan rek, biynimb wasemb aypaŋ rek, mindrep gipan rek niŋiy; kuyip tep gek kuneŋ giniŋgiy.

¹³Niniŋgayn ak pen, yip kond mindpan ñin biy, Gor biynimb nuk gok kuyip, Baybol buk minim ak riyt giyŋ, junj ak aŋgñirep giyŋ mindenimin.

¹⁴Gor nup wong giniŋ genak ñin ak, biyomb gok Gor nup aŋgniebun, ñin jun ar nip ak ay, Gor nip kond mindakniŋ, biynimb gok kuyip aŋgñirep giniŋgamban aŋgyak. Bi Gor minim aŋgep gok kuneŋ, kun ak rek aŋgyak. Kun ak, Gor nip gos tep ñimb rek, sakiy ma ginimin; minim nup ak monmon aŋgñinimin. ¹⁵Wong nup kun ak, girep genimin, biynimb gok niŋey tep gek, minim nip ak dininggambay. ¹⁶Gor aŋgip rek giyŋ, minim niŋind nup ak, aŋgñirep giyŋ gey amek mey, nak sek, biynimb aŋgñimban gok sek Gor yip, mindrep giniŋgambim.

Biynimb Gok Kuyip Gos Winjikniŋ, Niŋchikiy Ma Aŋgnimin

5 ¹Bi nup day gok kuyip, ma aŋg ginimin; nap nak key ak rek, aŋgñirep ginimin. Bi paranj gok kuyip, ma aŋg ginimin; namam nak

key ak rek, aŋgñirep ginimin. ² Biyн gok, nanim sikop kuyip, aŋgñirep gipan rek aŋgñinimin. Biyн piň gok, nanay nak key gok yip, mindrep giy aŋgñimban rek, aŋgñinimin.

Biyн Yandiw Gok Kuyip Minim Aŋgak

³ Biyн yandiw ñapan ma mindip gok kuyip, kond mindrep ginimin. ⁴ Pen ñapan kiyk gunap mindenijgiy, kuyip aŋgenimin, Gor nup gosimb niŋbay rek, nonim akaŋ, nupis sikop, kuyip yimangiyak rek, pen kond mindrep giniŋgambay. Kun geniŋgambay mey, Gor nup tep giniŋgambay.

⁵ Biyн yandiw key asiy yimb mindpay gok, Gor chinup kond mindenijgamb aŋgiy, pumbnamb kisyimken nup aŋgniŋgiy nep mindpay. ⁶ Pen biyн yandiw miňmiň girapay gok, kim mindpun aŋgiy niŋbay ak pen, kumiу kurginingiy rek mindip. ⁷ Minim kun biy, biynimb gok kuyip aŋgey, biyн yandiw kiyk gok, kond mindey mey, biynimb gunap, kuyip niŋchikiy ma aŋgniŋgambay.

⁸ Pen biynimb an, biynimb kiyk key yimb gok, direp ma giy, pen biynimb kiyk kiňiŋ nokom gok, maŋgiysek direp ma gipay ak, Gor nup gosimb ak sakiy giy, mindrep ma giy mey, kun gipay. Biynimb Gor nup gosimb ma niŋbay gok, timey yimb gipay kun ak rek, ma gipay.

⁹ Pen biyн yandiw gunap aŋgniŋgiy, “Yimb chinup ak, biyн yandiw Gor nup woŋg gipay gok yip tikem, Gor woŋg ginukniŋ, chinup tap niŋemb tap gok, ñinimimb aŋgeningiy,” niŋrep giy dinimimb. Biyн kun gok dining, biyн tokiy bi nokom dey, kumyak gok nep dinimimb. ¹⁰ Pen biyн miň tep ar ak nep giy, ñapan wasemb ay, biynimb okok nimb gok direp giy, biynimb Gor ker mindpay gok kuyip direp giy, biynimb kosyam mindiy, gospar ay mindpay gok kuyip, direp giy gipay gok nep dinimimb. ¹¹ Biyн tokiy ma aypay gunap, Gor woŋg ak giniŋgambun aŋgniŋgambay ak pen; mind dand amiy, bi kisen dun aŋgiy, Krays nup woŋg ak yiruk niŋiy, bi kisenimb dininggambay. ¹² Minim kiyk key nind aŋgayak gok, timbrikninqambay ak, tep ma giningamb. ¹³ Pen biyн yandiw tokiy ma aypay gok, woŋg kun ak giniŋ, yikop korip korip girangi, biynimb gunap aŋgiwiyŋ, minim yesek kun gipay kun gipay aŋgying, gi mindenijgambay. ¹⁴ Kun ak yand apiyn, “Biyн yandiw tokiy ma aypay gok wong kun ak ma aŋgaynimimb apiyn.” Kiyk pen, bi kisenimb diy, ñapan tikiy, korip kiyk key woŋg giy, mindrep giniŋgambay. Mindrep giniŋgambay kun ak, biynimb Gor nup miluk niŋbay gok, kuyip aŋgiwiniŋgiy rek ma ayniŋgamb. ¹⁵ Pen biyн yandiw gunap, Gor nup kirgiy, Seytan nup kisen gipay.

¹⁶ Minim bap, biyн Gor ker mindpay gok, biyн yandiw kiyk key mindonimur, kiyk key kond mindenijgiy. Kun gey mey, biynimb Gor ker gok jimniy, biyн yandiw key asiy yimb mindpay gok, kond mindenijgambay. Yikop ak, biyн yandiw kunay mindey, kosyam yimb kond mindenijgambay.

Biyomb Gor Nup Woŋg Gipay Gok

¹⁷Biynimb gok kuyip aŋgenimin, bi Gor nup woŋg gipay gok kuyip, ma kirginiŋgiy. Gor minim aŋgñirep gipay akaŋ, Gor woŋg yerip gunap girep gipay gok, pey kuyip ak niŋrep giniŋgiy.

¹⁸Baybol buk tikiy aŋgyak:

“Nimb kanj makaw poŋind apiy, lays chinup gok tawsimb jakey, maŋgiy gok key ay, cheŋg gok key ay gaŋ aŋgiy; ar kun ak giniŋg, kanj lays chinup gok ŋiŋninggambay aŋgiy, meng miŋgan kuyip ak, ma tiwningrimbiknimimb; woŋg gipay rek, gunap ŋiŋningg ŋiŋninggiy aŋgyak.”

Pen minim bap aŋgyak:

“Bi woŋg gipay gok, pey ŋemb aŋgyak.”

¹⁹Bi nokom bap nep, apiy aŋgnigamb, “Bi Gor nup woŋg gip ak, kun kun giy timey gip aŋgonimuŋ” ma niŋnimin. Biynimb omiŋal akaŋ, omiŋal nokom rek niŋiy ap aŋgeniŋgiy, niŋind apay rek ayip aŋgiy, niŋnimimb. ²⁰Pen bi Gor woŋg gipay gunap, tap siy diy tap timey geniŋgiy, biynimb lotiw opay rek, maŋgiysek niŋmindyakniŋ, kuyip aŋg ginimin. Kun geningamban, gunap niŋiy ŋawil diy, kunep ma giniŋgambay.

²¹Pen bi yand gok, timey ma gipay; bi kiyk gok nep gipay aŋgiy, ma aŋgnimin. Minim mindonimuŋ, kiňiŋ ak niŋrep giy nep aŋgnimin. Nip minim kun biy, yikop ma aspiyn; Jiysis ak, Gor ak, enjol suŋ-tep nuk gok sek niŋmindyakniŋ aspiyn.

²²Pen bi Gor woŋg gep kisenimb gok dining, niŋrep giy nep dinimin.

Biynimb gunap timey geniŋgiy, nand yip ma giy, suŋ-tep nep mindenimin.

²³Pen nip tap minek minek giy, koŋgiy siwip ak, ŋiŋg nep ma niŋnimin, ŋiŋg wayn siskoy gunap sek ŋiŋnimin.

²⁴Bi gunap mindrep ma gipay ak, kasek niŋbun; pen gunap mindrep ma gipay ak, ma niŋbun. Kiyk gipay ak, aŋg amiy apiy giyakniŋ, niŋninggambun. ²⁵Bi mindrep giy, biynimb kond mindrep giy gipay gok kunep, gunap nep niŋbun. Pen mindrep gipay rek minim ak, weygiy mindonimuŋ rek ma ayip.

Bi Woŋg Yikop Giňemb Gok

6 ¹Biynimb Gor ker kalambis woŋg rek gipay gok kuyip aŋgenimin, biyomb kuyip taw dand wiyak gok direp giniŋgiy. Pen mindrep ma geniŋgambay, biynimb gunap niŋiy, Gor nup aŋgjiwi, minim tep aŋgnimbun ak, aŋgjiwi giniŋgambay. ²Pen biynimb Gor nup gosimb niŋbay gok, bi Gor nup gosimb niŋbay gunap kuyip, kalambis woŋg rek giňiyiŋ, mam chin key gok yeneng woŋg giňispun aŋgiy, ma aŋgninggiy;

mam tep chin Gor nup gosimb nīgbay gok kondsipun aŋgiy, woŋg kuyip ak giñirep giniŋgiy.

Tap Kuŋay Dun Aŋgiy Gos Nīgbay

Minim tiksipiyn biy, biynimb gok kuyip aŋgñirep ginimin. ³ Biynimb Biyomb chin Jiysis Krays minim aŋgak ak sek, Gor minim per aŋgñimbun ak sek kirgiy, minim key gunap aŋgñimbay gok, ⁴ chin nep biynimb yomb mindpun aŋgiy, sakiy ay gos ma mindek, kun gipay. Kun ak biynimb gunap kuyip gos timey nījiy, penpen aŋg amiy apiy giy, miluk yapek, penpen aŋgjipay. ⁵ Tap siy tap timey gi dand amiy, sakiy ayek, lotiw minim ak penpen yimb apay. Pen Gor minim ak aŋgiy, gur-maniy tap gok di nan-giy, mindrep giniŋgambun apay.

⁶ Pen nimb mindrep ginjun aŋgiy, Gor aŋgip rek giy mey, kapkap nuk yip mindrep giniŋgambim. ⁷ Amiy sikop chinup tikyak ŋin ak, tap gunap dand ma winuk: pen kumniŋgambun ŋin ak, tap gunap dand ma amniŋgambun. ⁸ Kun ak chech tap ŋiŋemb chin gunap mindonimuj, tap chin rek mey sikoy ak aŋjun. ⁹ Pen biynimb tap kuŋay dun aŋgiy gos nīgbay gok sakiy ayek, monmon gey amek, kimin tap ŋiŋniŋ apiy gon diy, yiwr yomb dipay rek ak kuyip giniŋgamb. ¹⁰ Biynimb maniy tap gok gosimb nīgbay gok, tap siy tap timey ar keykey gipay. Gunap gos kun ak nījiy, Gor nup gos ak kirgiy, mindrep ma gey, kuyip key simb timey yimb gip.

Permindep Miň Ar Ak Ma Kirginimin

¹¹ Timotiy. Nand Gor binuk yimb ak, biynimb gunap gipay rek ma ginimin; bi sur-tep nuk, nup gosimb nījiy, biynimb wasemb ay, kapkap mindpay rek bap minden aŋgiy, ar kun ak nep gey amnimuj. ¹² Kosyam mindenigayn aŋgiy gos ak ma nījnimin; Gor nip dining gek, biynimb kuŋay nījmindyaknij, Gor nup chiŋgipyn aŋnak ak, nup ma kirginimin. Aŋgip rek, sakiy giy nep gey amek mey, perper mindenigamban. ¹³ Gor Biyomb gek kim mindpun ak sek, ŋinuk Jiysis Krays Ponsis Paylat nup, minim yipund giy aŋgak ak sek nījmindriknij, nip kilis giy aspiyn; ¹⁴ Gor minim tep ak, yipund giy mindip rek nep nīnjingiy aŋgiy, gey amek amek, kisen Biyomb chin Jiysis Krays andkind winimuj. ¹⁵ Jiysis andkind winingamb ŋin kun ak, Nop nuk key aŋgayak. Nuk Biyomb chin kun anep, bi tep yimb; biyomb yikop gok kuyip, maŋgiysek kond mindip. ¹⁶ Pen nuk nokom kumnimuj rek ma mindip; per yimb nep mindenigamb. Melik tep nuk ak, key yimb mindip; biynimb gunap nup ma yimb nīgbay; kiňiŋ ŋiŋak amniŋgiy rek ma ayip. Nuk Biyomb key yimb ak, biynimb maŋgiysek yimb nup ak, perper dand araningiy. Tep.

Biynimb Krays Ker Tap Kuŋay Mindek Gok Kuyip Minim Aŋgak

¹⁷ Biynimb gur-maniy tap kuŋay mindip gok kuyip aŋgenimin, chin nep biynimb key yimb mindpun aŋgiy, tap kasek kurgip kun gok gosimb

ma niŋniŋgiy; Biyomb biynimb kond minden, tap ma tikdek, mindrep giniŋgiy aŋgip anup, gosimb niŋniŋgiy. ¹⁸Kun ak, kuyip aŋgenimin, tap kuŋay mindip rek, biynimb direp gun aŋgiy, tap monmon ŋininingiy. ¹⁹Kun ak rek giy mey, miňiy mindrep giy, ŋin kisen ak apek, Gor yip perper mindrep giniŋgambay.

Woŋg Girep Ginimimb

²⁰Timotiy. Gor minim tep ŋin ar nip ayak ak, direp ginimin. Minim yesek kiyk niŋrep giy aspun aŋgiy, aŋ amiy apiy gipay gok, ma dinimin. ²¹Biynimb gunap, minim yesek kiyk kun ak diying, Gor nup pisnep kirpay.

Gor nimbip simb niŋiy, kond mindonimuŋ.

2 TIMOTIY

Pol Minj Kisen Ak Timotiy Nup Tikak

Minim Nind Niject

Pol minj kisen Timotiy nup tikak biy, nuk Rom kalambis mindiy, nup pisnep pikayniŋgiy rek ayek niŋiy, Timotiy nup minj tikyokiy aŋgak, “Jel pirikiy nambij ma dinimin; biyimb Krays ker Yipiyses mindpay gok kuyip, kond mindrep ginimin aŋgak.”

Minim Ar Keykey Mindip Rek:

Minim day nind aŋgak ak mindip, chapta 1:1-2.

Gor aŋgek, woŋ nup gipun ak, tep aspiyn aŋgak minim ak mindip, chapta 1:3-2:13.

Timund winjikiy minim kilis rek gunap angak ak mindip, chapta 2:14-4:5.

Pol nuk Gor nup chingiy nep mind dand apiy, kumemb ŋin nuk ak manj gaknij, ma pirikak minim ak mindip, chapta 4:6-18.

Minim aŋg jiwning, “Nimb mindpim” aŋgak minim day won ak mindip, chapta 4:19-22.

1 ¹Yand Pol. Gor yip aŋgek, bi minim nup dand amemb ak mindiy, Jiysis Krays nup chingiy, perper mindeningambim aŋgak minim ak aŋgnirapiyn.

²Ni tep yand Timotiy, nip minj tiksipiyn. Bapiy Gor yip, ŋinuk Jiysis Krays yip nip simb niŋiy kond minder, kapkap mindrep ginimin.

Gor Minim Aŋgniŋ Nambij Ma Dinjun

³Yand apis basind sikop, Gor nup gosimb niŋyipay rek nep niŋbiyn ak mey, gos yomb gunap ma niŋbiyn. Nup gosimb niŋyip, pumbnamb kisyimken nup tep apiyn. ⁴Nip kiriŋ apenik siy aŋnak ak, niŋyip mindpiyn. Kun ak nip am niŋen, yip tep ginimuŋ aŋgiy niŋbiyn.

⁵Nand Gor nup chingrep gipan ak, niŋyip mindpiyn. Napis Loyis yip, nanim Yiwniys yip nup chingrep giy mindyingipiyr rek, nand kunep

gipan. ⁶Kun ak nip ñin jun ar ay, Gor Kawnan nuk yokek, ap nand yip nep mindip ak, ma piriknimin; angek wong giyingipan rek ginimin. ⁷Chinup Kawnan nuk yokip ak, ma pirikpun; key mindrep giy, biynimb wasemb ay, Gor nup direp yimb gipun.

⁸Kun ak, Gor wong genik, yip kalambis ayak ak, nambij ma dinimin. Nand key kunep, Gor minim angyiñ angyiñ, nambij ma diy, biynimb gok kuyip monmon angyñinimin. Pen Gor nip kond mindip rek, minim tep nup ak angyñirangey, nip timey geniñgiy, gos kuñay ma niñnimin. ⁹Chinup dak ak, miñ tep gonuk niñjiy ma dak; nuk key chinup simb niñjak rek dek, biynimb suñ-tep nuk mindpun. Miñmon ma alwol gayak ñin ak, nuk biynimb simb niñjiy diniñgambrek, gos niñjak ak mey, ¹⁰miñiy Ñinuk nup yokek apiy, kumiy tikjakak rek, minim kun ak miseñ niñbun. Kumiy pisnep kuyiñg yowpinup ak pen, minim tep nuk dand owak ak dipun rek, perper mindonjun rek ayip.

¹¹Ar kun ak nep, Gor yip angek, bi Jiysis minim dand amemb ak mindiy, biynimb okok kuyip angyñi tapiyn. ¹²Angñi tangen, yip timey gey, kosyam mindpiyn ak pen; ñawil amnakniñ ma mindpiyn. Biyomb tep Jiysis nup gosimb niñbijn rek, nambij ma diy, biynimb okok kuyip monmon angyñimbiyn. Minim tep yip angyñinimin ançgak kun ak, ma kurginingamb; nuk gek mind dand amiy amiy, ñin yomb nuk ak winingamb.

¹³Kun ak, Jiysis Krays nup gosimb niñyinq, biynimb wasemb aying, minim angen niñban ak, yipund giy nep mindip angyiñ, biynimb gok kuyip angyñinimin. ¹⁴Minim tep ñin ar nip aynik kun ak; biynimb gunap minim monmon okok nimb gunap, seseñ wilikningiy rek ayip ak, niñrep ginimin. Gor Kawnan yip mindpun rek, nip gos tep ñek, sisker angyñeninqiñ niñjiy, biynimb gok kuyip angyñirep ginimin.

¹⁵Nand niñban: kalambis minden; Piyegelas sek, Hemoseniys sek, biynimb kiyk Esiya nimb gok mañgiysek yip kirgiy ambay. ¹⁶⁻¹⁸Binak Onesiyoras nep yip ay mindip. Miñmon Rom biy kalambis minden nuk apiy, nambij diningayn angyiñ yip ma kirkak; kosyam piyow niñjiy, ap yip niñjak. Ñin kuñaynep ap niñek, yip tep yimb gip. Kun ak, Biyomb chin ak nup angninijy apiy, “Onesiyoras biynimb nup gok sek kond mindenimin, ñin yomb nand ak apek, Onesiyoras nup simb niñnimin apiy.” Pen Yipiyses mindenik, yip direp yimb giyinqip ak niñrep gipan.

Jiysis Nup Chiñgiy Amiybi Nuk Rek Mindonjun

2 ¹Ñiyand Timotiy. Gor chinup simb niñjiy, Ñinuk Jiysis Krays nup yokek apiy, chinup angyiñ kumak ar ak nep, Gor yip jimñiy mindpun. Kun ak Jiysis nup chiñgiy, gosimb gunap ma niñnimin. ²Minim tep biynimb okok kuyip, per angen niñban ak; biynimb Gor nup direp giyinq mindeningambay gunap piyow niñjiy, angyñirep genimin; kiy pen biynimb gunap kuyip, angyñirep giniñgiy.

³Gor nup woŋ gipun rek, biyimb gunap chinup timey gipay. Yip kuneŋ giniŋgiy aŋgiy pirikiy, Biyomb tep chin anup ma kirginimin; woŋ nup ak monmon ginimin.

⁴Amiybi gok, woŋ mis okok gining, tap kiyk okok gos ak ma niŋbay; biyomb kiyk anup tep gaŋ aŋgiy, gos nokom niŋbay. ⁵Biyimb resis gipay gok, bi resis kond mindpay gok, apay apay rek nep giy, tap dipay.

⁶Pen biyimb manj woŋ gipay gok, tiniy yiwrur gipay rek, nind yingñimbiy, kisen biyimb gunap kuyip yingñimbay. ⁷Gor nip gos ŋimb rek, minim maŋgiysek niŋnimin rek ayip ak mey, minim apiy kun gok niŋyiqg mindey, Gor nip gos ŋek, niŋrep giniŋgamban.

⁸Jiysis Krays minim tep per apiy ak, sakiy ma ginimin. Basind yes Depiyt tikek, tik dand amiy, nup tikyak. Pen yomb giy ŋangayey kumi, tip ak tikjakak. ⁹Yand tap siy tap timey ma giy, minim kun anep angenik, yip timey giy kalambis ayey mindpiy. Pen Gor minim ak, kalambis ma mindip; miňmon okok kind kind amjap. ¹⁰Kun ak, yip timey gipay rek, gos yomb ma niŋbiy; Gor biyimb nuk diniŋ niŋayak gok, Jiysis Krays nup gosimb niŋsipay rek, perper mindenŋgambay gos anep niŋbiy.

¹¹Minim aŋgning gispay biy, minim niŋind yimb niŋiy, pisnep dep ak.

Jiysis chinup nen kumak ak, chin yip kumnuk rek ayip ak mey; nuk yip kim mindoniŋgambun. ¹²Nup chingiy miker diyiŋg, nup ma kirgiŋgambun ak; nuk kiyŋ mindiy, biyimb kond mindenŋgamb ŋin ak, yip mindiy mindrep yimb giniŋgambun.

Pen nup kirgiŋgambun, chinup kunep kirgiŋgamb. ¹³Nup minim gunap aŋgiy, kisen kirgiŋgambun ak pen; nuk minim chinup aŋgip ak ma kirgiŋgamb; giniŋ nep aŋgip.

Biyimb Woŋ Girep Gipay Gok, Gor Windin Yirik Ar Ak Mindpay

¹⁴Gor niŋmindakniŋ, biyimb gok kuyip aŋgrip genimin, minim ar keykey aŋgiy penpen ma aŋgninqiy. Gor minim aspun apay ak pen; minim apay kun ak rek, biyimb gok kuyip gos timey ŋek, mindrep ma giy, apay pikniŋgiy rek ayip. ¹⁵Pen Gor minim nup ak niŋrep giy, kuyip aŋgriŋrep giyŋ, nambiq ma dinimin. ¹⁶Minim monmon okok aŋ amiy apiy gipay ak, nand yip ma angnimib. Aŋ dand amiy apiy giy, mindrep ma yimb giniŋgambay. ¹⁷Soy sikoy bap ay, mind dand amiy, yomb yimb ayip rek ak giniŋgamb. Bi tiysa Haymeniyas yip, Payliytas yip ar kun ak gipiyr. ¹⁸Gor minim tep ak kirgiy apay, “Chin kumi tip ak ma tikjakniŋgambun; yikop Gor nup gosimb niŋbun rek, tip tikjakpun apay.” Pen kiyk minim yipund ma gip kun ak aŋgey, biyimb gunap Jiysis minim niŋind yimb ak kirpay.

¹⁹Pen biyimb Jiysis nup gosimb niŋbay gok, kamb rek piŋy wos giy mindpay. Kun ak, nup ma kirgiŋgambay. Baybol buk ak tikiy aŋgyak, “Biyomb ak, biyimb nup ker mindpay gok kuyip, niŋimb aŋgyak.”

Minim bap pen tikiy angyak, "Biynimb Biyomb ker mindpun apay gok, timey ar gok ma gininggiy angyak."

²⁰ Pen korip yomb yimb gok, diys keykey mindip. Diys gunap, gol tap gok diy guyak. Gunap pen mon, man, tap yikop gok nep diy guyak. Gunap diy, tap gach mer, tap tep tep gok nep aypay; pen gunap tap gach tap monmon okok aypay. ²¹ Kun ak, Biyomb biyimb nuk tap gach tap monmon okok asikrep gininggambay gok, sun-tep mindpay rek niijiy, di wong tep nuk yerip yerip mindeningamb gok, aŋgayek gininggambay.

²² Pen bi paranj gunap, gos timey nījbay rek ma nīnjimin. Bi sun-tep minden aŋgiy, gey amnimuj. Gor nup gosimb nījiy, biyimb gok kuyip direp giy, kapkap mindiy, biyimb Biyomb chin anup gosimb nījiy, mindrep gipay gok yip, mindrep ginimin. ²³ Pen minim yikop aŋg amiy apiy giy, penpen apay gok, nand yip ma aŋgnimimb. ²⁴ Bi Gor nup wong gininggiy gok, penpen ma aŋgiy, kapkap mindiy, biyimb direp giy, aŋgñirep gininggiy. Kuyip timey gey, pen timey ma gininggiy. ²⁵ Pen biyimb gunap minim kuyip ma deninggiy, kapkap aŋgñirep giying mindey mey; Gor biyimb kun gok kuyip gos tep ñek, yenen kun gipun aŋgiy, andkind nup ker apiy, minim yipul yimb ak nījiy, dininggiy rek ayip. ²⁶ Kun ak, Seytan kuyip yesek tom giy dek, kind nuk ak mindiy, minim nup nīnyiŋgipay ak kirgiy, mindrep gininggambay.

Ñin Kisen Ak Wining Gaknij Mindrep Ma Yimb Gininggambay

3 ¹Pen nand nījban: ñin kisen ak winiŋgaknij, kosyam mindenigambay. ²Ñin kun ak, biyimb mindrep ma yimb giniŋgambay. Maniy nep gos nījiy, mumbwak kiyk nep gos nījiy, timey nep giy, Gor nup aŋgjifiy, nop nonim sikop kuyip minim timbrikiy, biyimb gok minim tep ma aŋgiy, Gor nup gosimb ak ma nījiy, ³biyimb wasemb ma ay, kuyip yergey nījiy ma kirgiy, biyimb aŋgjifiy, kalrimey jiwiy, mindrep gep miñ ak nījey, kuyip miluk yowniŋgamb. ⁴Biyimb gok kuyip direp ma giy, monmon timey giy, chin nep biyimb yomb mindpun aŋgiy, key miñmiñ gun aŋgiy, Gor nup kirginiŋgambay. ⁵Lotiw rek giniŋgambay ak pen, Gor biyimb direp ginimuŋ rek ma ayip aŋgiy nīnninggambay. Biyimb kun ak rek gipay gok yip, yinggong ma ginimin.

⁶ Biyimb kun gok rek gunap, bi gok minim chinup ak ma diningambay aŋgiy, biyin gos nījrep ma gipay gunap, piyow nījbay. Korip gunap kapkap amiy; biyin tap siy tap timey giy, gos yomb nīnyiŋg mindpay gok nījiy aŋgñimbay. ⁷Biyn kun gok rek, minim okok nimb okok nimb nīnninggambay ak pen, minim nīnjind yimb ak ma dipay. ⁸Pen bi Jeniys yip, Jambriys yip Mosis minim aŋgak ak, yiruk nījrik rek, Yipyses bi aspun gok, minim yipund giy mindip ak kune p gispay. Gos kiyk ak timey yimb gip; Gor nup gosimb ak kirpay. ⁹Pen gipay ar kun ak, tapin gey amnimuj rek ma mindip. Jeniys yip, Jambriys yip timey gerik, biyimb nīnyak rek, biyimb miñiy mindpay gok, kune p misen nīnninggambay.

Gor Minim Ak Direp Ginimin

¹⁰ Pen yand yip taŋgyiŋipur rek, miň yand gipiyn ak niŋrep gipan. Gor nup gosimb nokom niŋiy, woŋg nup ak marik yimb giyiŋ, biyimb gok kuyip simb niŋiy aŋgñirep gipiyn. ¹¹ Biyimb miňmon Antiyok, Aykoniyam, Liystra okok yip timey gey, kosyam mindenik ak pen; Gor yip kond mindek ak niŋban.

¹² Biyimb Jiysis Krays nup chiŋgiy, aŋgip rek giniŋgambay gok, kuyip maŋgiysek miker ñey, kosyam mindenigambay. ¹³ Pen biyimb timey, minim yesek ar ak aŋgñimbay gok, timey yimb gey amek, kiyk key Gor kinjeŋ tep ak ma niŋiy, biyimb gunap kuyip, minim yesek gok aŋgñey niŋningambay.

¹⁴ Pen nand ñiskoy ming mindiy, minim niŋind ak aŋgey, niŋrep ginak ak mey, niŋyiŋ mindenimin. Chin biyimb nip aŋgñonuk niŋnak gok, mindrep gipun rek niŋban. ¹⁵ Ñiskoy yimb mindenak ñin ak, nip Baybol buk minim tep ak aŋgñiyak. Biyimb gok minim tep kun ak niŋey mey, Gor kuyip di nuk yip jimñiy ayip. ¹⁶ Baybol buk minim ak maŋgiysek, Gor Kawnan ak nep gos ñek, tikyak ak mey; minim nokom kun ak diy, biyimb gok kuyip yikop aŋgñiningambun; timund winjkniningambun; suŋrep mindeyaj aŋgiy, aŋgrep giniŋgambun. ¹⁷ Bi Gor nup woŋg giňimbay gok, Baybol buk minim kun ak diy mey, biyimb gok kuyip miker yerip gek, niŋrep yimb giy, kuyip aŋgñirep yimb giniŋgambay.

Gor Minim Yipund Giy Yimb Ak Aŋgñinimin

4 ¹⁻² Nip aspiyn: Gor minim yipund giy yimb ak, kilis giy aŋgñinimin. Gor apiyminaj biyomb yimb mindpiyr rek, Ñinuk apiy, biyimb gok kond mindenigamb. Ñin kun ak, apiyminaj giy biyimb kumyak gok sek, kim mindenigambay gok sek bilok keykey ayningayr. Kun ak mey, Gor minim ak minek minek aŋgñinimin. Biyimb gok kuyip tep giniŋgamb akaŋ, tep ma giniŋgamb aŋgiy yiruk ma niŋnimin; niŋrep giyaŋ aŋgiy, aŋg giyiŋ, niŋchikiy aŋgyiŋ, kapkap aŋgñirep giyiŋ mindenimin. ³ Yenen: ñin kisen ak, Gor minim yipund giy ak niŋiy ma diningambay; minim yesek gos kiyk key amimb ar gok nep, aŋgey niŋiy diniŋgambay. ⁴ Gor minim tep ak kirgiy, kesim yikop gok aŋgey, kasek niŋningambay.

⁵ Pen yerer giniŋgamb ak, gos niŋrep giyiŋ mindenimin. Miker gonimuŋ, gos yomb kun ak ma niŋnimin. Nand bi Gor nup woŋg giňemb ak, minim tep nup ak, aŋgñiyiŋ nep mindenimin.

Woŋg Yand Ak Gi Jiwniŋ Gispiyn

⁶ Yand Krays woŋg nup gen, yip kalambis ayeyak minden minden, miňiy pikayon likaň nup yownimuŋ aŋgiy, yip gispay. Kun ak, lum ar

mindpiyn biy, kiriŋg amemb ñin ak, maŋ mindip. ⁷Yand Gor nup gosimb niŋmindi, wong yip aŋgak ak ma kirpiyn; aŋgak rek maŋgiyek gipiyn. ⁸Nuk Biyomb niŋrep giy aŋgip ak mey; yerip yerip gipiyn ak niŋmindi, ñin yomb nuk ak apek, yip aŋgek mindrep gininggayn. Yand nep mer: biynimb Biyomb asaw aŋgiy, tep gaknij kond mindpay gok maŋgiyek gininggamb.

⁹Timotiy. Yand mindpiyn biy, kasek winimin. ¹⁰Bi yand yip mindyinqipun gok, miňiy yand yip biy ma mindpay. Binak Demas tap man ar biy gos niŋiy, yip pisnep kiriŋg miňmon Tesalonayka amnak. Bi yand Kreyseniys miňmon Galesiya amnak. Ni Taytas miňmon Dalmesiya amnak. ¹¹⁻¹²Tikiykas nup aŋgyoken, miňmon Yipiyases amnak. Pen Luk yand yip mindpur. Nand pen, Mak nup am poŋind apey, yand yip mindiy, Gor wong ak ginjur. ¹³Wininggamban ñin ak, miňmon Trowas apiy, kolsiyor yand ak, binak Kapas korip daynik ak diy, buk meymey siypsiyp wak yimb sek tikyak gok maŋgiyek diy, dand winimin.

¹⁴Bi kapa wong gip Aleksanda yip minim yesek yimb aŋgiy kor gip. Yip gip kun ak, Gor nup pen kunep giniŋgamb. ¹⁵Minim tep chin apun ak, nup yiruk timey yimb gip ak mey; yip timey gip rek, nip kunep ginimuŋ rek ayip ak, niŋrep ginimin.

¹⁶Yip nind kor giyak ñin ak, biynimb bap yip kund okok niŋmindek kor ma ginik; maŋgiyek yip kirgiyak. Pen Gor kuyip, gos kun ak niŋyinq ma mindonimuŋ. ¹⁷Yip kor giyak kun ak, Gor yip kond mindakniŋ, minim tep nup ak biynimb okok nimbiŋ Kunaynep ap mindeyak gok kuyip sakiy giy aŋgenik niŋyak. Pen kayn ayndik gok, yip siwñiŋniŋgiy rek ma ayak. ¹⁸Yand niŋbiyn: Gor yip kond mindek, tap bap yip ginimuŋ rek ma ayniŋgamb; yip dand miňmon tep nuk ak amniŋgamb. Bi tep kun ak, yimb nup ak, perper nep dey aranimuŋ. Tep.

¹⁹Binak Akiwiyla sek biynuk Priysiyla sek, binak Onesiyoras biynimb korip nuk mindpay gok sek kuyip aŋgnimin, Pol “Nimb mindpim?” aŋgip aŋgnimin.

²⁰Binak Yirastas biy ma owak; mindip miňmon Koriyn. Binak Tropiymas nup tap gek, kiriŋg ownik miňmon Mayliyats.

²¹Yiŋgen yomb wip ñin ak maŋ mindip rek, kasek winimin. Pen Yiwbiyiwlas, Pudens, Liynas, Kilawdiya biynimb gok kuyip, biynimb Jiysis minim niŋbay akniy maŋgiyek, “Nimb mindpim?” aspay.

²²Biyomb tep chin ak, nip kond mindeŋ. Nimbip simb niŋiy, direp ginimuŋ.

TAYTAS

Pol Taytas Nup Minj Tikak

Minim Nind Niŋep

Taytas nuk bi Jiwda mer bap Jiysis nup chiŋgiy, Pol yip miñmon okok Gor minim aŋgñi taŋgyingipiy. Kisen Pol amning, Taytas nup aŋgak, “Miñiy miñmon nand key Kriyt biy mindiy, Gor woŋ ak kun kun ginimin aŋgiy” aŋgay amnak. Kisen nup tip ak aŋgrep giyn aŋgiy, minj biy tikak.

Minim Ar Keykey Mindip Rek:

Minim nind aŋgak ak mindip, chapta 1:1-4.

Biyomb biyimb Krays ker kond mindep minim ak mindip, chapta 1:5-16.
Biyn tokiy, bi tokiy, bi paranj, biyimb woŋ yikop gipay gok, yerer giniŋgiy
aŋgak minim ak mindip, chapta 2:1-15.

Mindrep gep minim ak mindip, chapta 3:1-11.

Minim aŋg jiwak minim day won ak mindip, chapta3:12-15.

1 ¹Yand Pol. Gor nup woŋ giñiyiŋ, Ņinuk Jiysis Krays nup minim
tep ak dand tapiyn. Dand taŋgiy, Gor biyimb diniŋ gip gok
kuyip aŋgrep gen, Krays biyimb nuk mindonjun aŋgiy nup diy, ²per
mindeniŋgambun aŋgiy nup kond mindpay. Gor bi minim niŋind yimb
nep aŋgip ak, biyimb ma gayak ñin ak, biyimb yand gok kuyip gen
perper mindeniŋgambay angek mey, nuk yesek ma aŋgip rek, ³ñin nuk
key angayak ak apek, minim tep kun ak chinup aŋgyikak. Pen Bapiy
yomb chinup simb niŋiy dip kun ak, yip angek; minim tep kun ak dand
tapiyn.

⁴Taytas. Nip minim tep aŋgen, Jiysis nup gosimb niŋban rek,
nip ñiyand apiyn. Minim ar nokom niŋbur kun anep, nip minj
tiksipiyn. Kun ak, Jiysis Krays apiymijay chinup kond mindpiyr
ak, kuyip aŋgninijy, Taytas nup kond minder, mindrep ginimuŋ
apiyn.

Pol Taytas Nup Miñmon Kriyt Woñg Gi Mindenimin Añgak

⁵ Yand nip miñmon Kriyt añgayingñ añgnik, “Biynimb añgñiruk gok kuyip tip am niñiy, woñg gunap ma giruk ak giyin, biyomb kuyip kond mindeninqiy gunap, miñmon keykey mindpay rek añgaynimin añgnik.”

⁶ Pen Gor biynimb nup kondmindep bi gok dining, bi mindrep giy, biyn nokom diy, ñapan kiyk añgrep gey mey, Gor nup gosimb niñiy, biynimb gunap ñapan sakiy monmon gipay añgying, nop sikop kuyip añgiwningiy rek ma ayningamb. ⁷ Pen bi Gor nup woñg giyin, biynimb kond mindeninqbay kun gok, bi sayn minim ma mindonimuj gok nep dinimimb. ⁸ Bi kun gok, biynimb wasiw añgdiy, mindrep giy, bi suñ-tep Gor añgip rek nep giningiy. ⁹ Minim yipund giy per añgñimbun ak diy, minim key gunap ma diningambay ak mey; biynimb gok kuyip minim tep yipund giy ak nep añgey, mindrep giningiy. Pen biynimb minim yipund ma gip ar ak dipay gok, kuyip minim yipund gip ar ak añgrep yimb geninqbay, minim pen añgningiy rek bap ma mindeninqamb.

¹⁰ Yenen: biynimb minim yesek añgep gok kunjaynep mindiy, nimbij nembnemb giying, kumbak tikiy Jiwda low añgip añgip rek ginimimb apay. ¹¹ Maniy tap gok dun añgiy, minim yesek kun gok añgñey, korip gunap biynimb kinbay rek dispay. Kun ak kuyip añgenimin, minim yesek aspay kun ak kirginiñgiy.

¹² Bi minim añgep kiyk Kriyt nimb bap wosrey añgak, “Biynimb chin Kriyt nimb gok, per yiruk gek woñg ma giy, yesek yimb nep añgiy, tap ayndik biynimb siññijimb ak, mindpay añgak.” ¹³ Minim kun ak, niñind yimb añgak. Kun gipay kun ak, nand kuyip kilis giy añgenimin; minim yesek apay kun ak kirgiy, Gor nup gosimb ak niñningiy. ¹⁴ Niñiy mey, biynimb Krays nup kirgiy minim yesek apay gok sek, kesim Jiwda biynimb añgyinjipay gok sek ma diningiy.

¹⁵ Biynimb suñ mindpay gok, tap keykey gok suñ nep mindip. Pen biynimb suñ ma mindpay gok, Krays nup ma dipay rek, tap kunjaynep asikpay. Minim kiyk niñbay ak sek, gosimb kiyk ak sek suñ ma mindip.

Biynimb kun gok rek, gos timund pisnep timey gek, niñrep ma gipay.

¹⁶ Gor biynimb nuk mindpun apay ak pen; gipay rek niñon, nup ker ma mindpay rek ayip. Minim nup kirpay ak mey, mindrep giningiy rek ma ayip. Kun ak Gor kuyip niñek tep ma gip.

Bi Tokiy Biyn Tokiy Minim

2 ¹ Pen nand biynimb gok kuyip, Gor minim yipund giy ar ak nep añgey niñningiy. ² Bi nop day gok kuyip añgenimin, ñiñj kilis ñimbiy sakiy ma ayningiy. Gos niñrep giy, mindrep giningiy. Yerer gonimuj, Gor nup gosimb nokom niñiy, biynimb gok kuyip wasemb aying direp giningiy. ³⁻⁴ Biyn tokiy yomb gok kuneñ añgñirep genimin, biynimb

gunap ma aŋgjifiy, ŋiŋg kilis kuŋay ŋiŋjun aŋgiy, ma ŋiŋningiy. Gor nup gosimb niŋjiy mindrep giniŋgiy. Kun giy mey, biyntomb aŋgin kisen aypay gok kuyip aŋgñirep gey, nuŋgumiy sikop kuyip wasemb ay, ŋapan kiyk gok wasemb ay,⁵ mindrep giy, suŋ-tep mindiy, woŋg kiyk key ak giy, biynimb direp giy, nuŋgumiy sikop beŋ okok mindey mey, biynimb gunap niŋjiy, Gor nup minim ak ma aŋgjivningambay.

Bi Paranj Minim

⁶⁻⁷Pen Taytas. Nand mindrep yimb giy, bi paranj gok kuyip, minim kilis giy aŋgenimin, kunep mindrep yimb giniŋgiy. Pen sik sik aŋgiyŋ ma aŋgnimin: Gor minim ak yipund giy aŋgñirep ginimin. ⁸Niŋrep giy aŋgenimin, biynimb chinup miluk niŋbay gok, minim gunap piyow mer niŋjiy, nambij dininŋgiy.

⁹⁻¹⁰Pen biynimb Krays ker, biynimb gunap taw dand apey, kalambis woŋg rek gipay gok aŋgenimin, tap siy ma diy, minim gunap pen ma aŋgiy, bi nop kiyk gok, aŋgñiŋgiy rek nep giniŋgiy. Kun gey mey, nop kiyk gok, Krays chinup di Nop yip jimniy ayip minim tep ak aŋgey niŋjiy, niŋjind nep apay aŋgiy, nup gosimb niŋninggiy.

¹¹Gor chinup biynimb manŋgiyek simb niŋjiy dininŋ, ŋinuk nup yokek awak ak, miňiy misej niŋbun. ¹²⁻¹³Kun ak nuk Biyomb yimb mindiy, tip andkind winingamb aŋgiy; tep gakniŋ, nup gosimb niŋgiy, tap siy tap timey gipun ak kirgiy, mindrep yimb ginjun. ¹⁴Pen nuk kumning chinup aŋgak, “Kuyip nen kumen, tap siy tap timey gipay ak kirgiy, biynimb yand key yimb gok mindenŋgambay aŋgak.” Kun ak biynimb nuk key yimb mindpun ak, mindrep ginjun.

¹⁵Minim kun biy, biynimb gok kuyip aŋgrep ginimin. Pen biynimb monmon gipay gok kuyip, minim kilis giy aŋgenimin, joŋimb kind nip ak sipsip ma niŋniŋgiy.

Mindrep Gep Miň Ak

3 ¹Biynimb gok kuyip aŋgrep genimin, gapman biyomb gok sek, bi kiyk gok sek minim aŋgñiŋgiy ak niŋjiy, tep ar ak giniŋgiy. ²Pen aŋgenimin, biynimb gunap kuyip minim timey ma aŋgiy, penpen ma giy, biynimb okok yip manŋgiyek kapkap mindon aŋgiy, mindrep yimb giniŋgiy. ³Pen yeneng: chin kunep nind mindrep ma yimb giyinŋipun. Chin biynimb sakiy; key niŋbun aŋgiy, minim aŋgiyŋipay gok ma niŋjiy; yerer giniŋ, gos chin keynep niŋjiy giyinŋipun. Seytan yip mindiy mey, key niŋbun aŋgiyŋ minim ma niŋjiy, chinup key tep giyinŋip ar ak nep giyinŋipun. Biynimb gok kuyip miluk niŋjiy, penpen yiruk niŋgiyŋipun.

⁴Kun giyinŋipun ak pen, Krays apiy kumek, Gor biynimb simb niŋjiy dip rek niŋonuk, chinup dak. ⁵Chin mindrep gon niŋjiy, chinup ma dak; nuk key chinup simb niŋjak rek dak. Gach chinup ak wiykyokiy, Kawnan

nuk ak chinup yokek apek, biynimb kisenimb yimb aypun. ⁶Kun ak Krays chinup aŋgiy kumak rek, Nop Kawnan nuk yokek ap, chin yip mindip ak mey; ⁷Gor biynimb suŋ-tep nuk gok perper mindonjun aŋgiy niŋbun rek nep, perper mindoniŋgambun. ⁸Minim niŋjind yimb mey, kun ak.

Minim kun biy, kilis giy aŋgenimin, biynimb Gor nup gosimb niŋbay gok, gos nokom kun ak niŋiy, mindrep giniŋgiy. Minim tep yimb kun ak, biynimb diningambay gok mindrep giniŋgambay.

⁹Pen minim monmon aŋg amiy apiy giy, basind apis chin gok kun kun giy ayip aŋgiy, Jiwda low minim ak kun giy mindip aŋgiy, penpen aŋgeniŋgiy, nand yip ma aŋgnimimb. Minim kun gok junj bap ma mindip; aŋg dand amiy yergiy mindrep giniŋgambay.

¹⁰Kun ak biynimb gunap, Gor minim yipund giy ak kirgiy, minim gunap key aŋgeningiy, minek nokom bap aŋgnimin. Pen ma niŋey, minek ak kuneŋ aŋgnimin. Minek ak kuneŋ ma niŋey, kuyip pisnep kirginimin.

¹¹Nand niŋban: biynimb timey gipay kun gok, timey gispay ak key niŋbay.

Minim Day Won Gunap

¹²Yand kisen Atemas nup akanj, Tikiykas nup aŋgyoken, nip am aŋgek, kasek wep rek ayonimuŋ; kasek winimin miňmon Niykopolis. Yombip ay takil giniŋgamb ŋin ak, yand am miňmon kun ak mindingayn.

¹³Binak Seynas, low minim niŋimb ak yip, binak Apolas yip kuyip direp ginimin. Kinjeŋ amniŋ gispiyr rek, tap kiyk gunap tikdonimuŋ, ŋey dand amnimiyr. ¹⁴Biynimb chin gok kuyip aŋgrep genimin, yikop ma mindingayi; wong giying tap mindakniŋ, biynimb tap ma mindip gok kuyip, gunap ŋiningiy.

¹⁵Biynimb yand yip mindpun gok, “Nip mindpan?” apay. Nimb pen, biynimb Gor nup gosimb niŋiy, chinup wasemb aypay gok kuyip, “Nimb mindpim?” aŋgnimimb.

Minim yand aŋjiwpiyn. Gor nimbiŋ manŋgiysek kond mindonimuŋ!

PIYLIYMON

Pol, Piyliymon Nup Minj Tikak

Minim Nind Niŋep

Baybol buk day “Piyliymon” apun biy, Pol bungiy nuk Piyliymon nup tikak. Bi kun ak Krays nup chingak ak; mindyinqip miňmon Kolosiy. Piyliymon nuk bi bap tawiy dap ayek, nup yikop woŋ giyingip. Bi kun ak yimb nuk Oniysmas. Pen kisen bi Oniysmas kun ak Piyliymon nup kirgiy, pirik am Pol kalambis mindek ak amek, nup Jiysis chinup aŋgiy kumak minim tep ak aŋgñak. Aŋgñek, Jiysis nup gosimb niŋiy chirgek, minj kun biy tikiy, Oniysmas nup niy aŋgak, “Dam Piyliymon nup ninimin aŋgak.”

Minim Ar Keykey Mindip Rek:

Minim nind aŋgak ak mindip, 1-3.

Pol, Piyliymon giyingip rek niŋiy, yimb nup dand aranak minim ak mindip, 4-7.

Piyliymon, Oniysmas nup tip ak dinimin aŋgak minim ak mindip, 8-22.

Minim aŋg jiwying, “Nimb mindpim” aŋgak minim day ak mindip, 23-25.

1-2 Yand Pol. Jiysis Krays nup woŋ gen yip kalambis ayeyp mindpiyn. Mam tep yand Piyliymon; chir woŋ jimniy gipur. Yand mam chin Timotiy yip mindiy, nimbip minj tiksipur. Nand ak, ay chin Apiya ak, bi Gor woŋ kilis giy gip Akiypas ak, biyimb korip nand apiy lotiw gipim gok maŋgiysek, nimbip minj tiksipur.

3 Gor apiyminay nimbip kond minder, niŋ ar kiy apiyminay ak mindiy, mindrep ginimimb.

Gor Nup Gosimb Niŋying, Biyimb Wasemb Aypan Aŋgak

4-5 Nand Gor Ŋinuk nup gosimb niŋying, biyimb nuk gok kuyip wasemb aypan ak; per Gor nup aŋgninyiŋ, tep apiyn. 6 Nup apiyn, “Bapiy. Chin Piyliymon yip minim aŋg amiy apiy giy mey, chinup biyimb nip ker mindpun gok, yerer gipan ak niŋrep giy, nip chirgep yimb ginimuŋ apiyn.”

⁷Pen mam Piyliy whole nijan! Nand Gor biy whole nuk gok kuyip wasemb ayan ak, kuyip tep gip. Yand kunep nijen tep gek, miñmiñ gipiyn.

Oniysmas Nup Miluk Ma Niñnimin

⁸⁻⁹Pen Jiysis minim aŋñi tanjen, yip kalambis ayey mindpiyn ak; yip simb niñiy aŋgnim rek ginimin. Krays binuk mindpiyn rek, nip minim kilis aŋgnim apnip ak pen, nand bi mapin yand ak, nip kun ma aŋgnim aŋgiy kirpiyn. ¹⁰Pen minim yand ak, ñi Oniysmas nup ma aŋg ginimin. Nip wong giy kiriŋ amnak ak, miñiy yand kalambis mindiy, Gor minim tep ak aŋñen niñimb ak mey, nup minj sek yoksiyiyn. ¹¹Nip kiriŋ amnak ak pen, miñiy yip kond mindiy, nip kond mindiy giniŋgamb.

¹²Pen ñi mapin yand rek ak nip yoksiyiyn. ¹³Nind aŋgnijy minim nip ak diy rek, nup ma yokpinip. Krays minim tep aŋgen, yip kalambis ayey mindpiyn biy, nand ap yip kond mindenimin rek ma ayip ak; Oniysmas yip kond mindombikop. ¹⁴Pen yand key nup di mindenijgayn yipund ma giniŋgamb aŋgiy, nup nind yokiy, nip kisen aŋgnisipyen. Yip ker tip yokniŋ yoknimin. ¹⁵Yand aŋgnijbiyn-ej Gor gek, Oniysmas nip kirgiy amimb ak mey, miñiy perper chiŋgiy mindenijgayr. ¹⁶Bi yikop wong giñemb rek ma mindenijgamb; nuk miñiy mam chir omijaŋ yipund giy ak, nip chiŋgiy mindenijgamb. Nup bi wong giñemb rek ma niñniŋgamban; nuk Gor binuk bap, namam nand key ak rek mapin niñniŋgamban. ¹⁷Kun ak yip buŋgiy yand yimb aŋgiy niñban rek, ñi Oniysmas nup aŋg giyn aŋgiy ma aŋgnimin. Nup direp ginimin. Yand amjaken, yip direp gipnap rek ak, nup ginimin. ¹⁸Pen nip timey gak akan, tap gunap pen ma ñak aŋgiy, minim gunap mindonimuŋ nup ma aŋgnimin; minim kun ak yip aŋgnimin. Aŋgey, yand nip pen ñiniŋgayn. ¹⁹Niñind apiyn rek, yimb yand ak aŋgiy, minj sek tikiy aysiypn. Pen yand nep Gor minim tep aŋgenik niñban ak, nip ma aspiyn; nand key niñban. ²⁰Mam. Krays chirupmijay direp gip rek nip aspiyn: Oniysmas nup ma aŋg ginimin. Yip simb niñiy ak, nup direp ginimin. ²¹Apiyn rek, nup direp giniŋgamban aŋgiy, tep gaknij minj tiksipyen.

²²Minim nokom bap mindip ak ma apiyn. Yip korip ñiluk mingan bap niñiy gayrep genimin; Gor nup aŋgnijban rek, maŋ mindip kalambis kirgiy, ninim rek ayip.

Minim Aŋgjiwak

²³Binak Epapras kunep Gor minim aŋñek, nup kalambis ayeyak, yand yip mindpur biy. Nuk “Nip mindpan?” aŋgip. ²⁴Bi wong jimñiy gipun Mak ak, Ariystakas ak, Demas ak, Luk ak “Nip mindpan?” apay. ²⁵Jiysis Krays nip kond mindaknij, Gor nup gosimb niñyijg mindenimin.

HIYBRIW

Hiybriw Biynimb Krays Ker Mindeyak Gok Kuyip Minj Tikyak

Minim Nind Niŋep

Jiwda biynimb gok kuyip nep, yimb bap Hiybriw apay. Minj kun biy, Jiwsa biynimb Jiysis nup chingyak gok kuyip, tikyak ak niŋbun ak pen, bi kuyip minj tikip ak aŋgiy, ma niŋbun.

Minj kun biy, Jiysis nup kirgiy, Jiwsa giyinjipay rek giniŋ geyak ninjy, kuyip tikiy aŋgyak, “Kanj siypsiyp tap gok pik simbongyngipim ak, tap yikop kawnan paŋg ninjy gipay rek giyinjipim; Jiysis chinup nen aŋgiy, likaň nuk key Nop nup simbongak ak, tap yomb yimb aŋgyak.”

Minim Ar Keykey Mindip Rek:

Gor Ŋinuk biyomb Nop rek nep mindip minim ak mindip, chapta 1:1-3.

Jiysis biyomb, enjol gok sikoy minim ak mindip, chapta 1:4-2:18.

Jiysis biyomb, Mosis yip, Josiwa yip bi sikoy minim ak mindip, 3:1-4:13.

Bi simbongep nind mindyirjipay gok, woŋg giyak ak yikop rek giyak; Jiysis gak ar ak, tap yomb yimb gak minim ak mindip, chapta 4:14-7:28.

Jiysis bi Gor nup simbongep yomb yimb ak, likaň nuk key ak Nop nup simbongek mey, Gor “tep” aŋgek, tip ma kumningamb minim ak mindip, chapta 8:1-9:28.

Meymey siypsiyp pik simbongyngipay ak, yikop pik simbongipay; Jiysis chinup aŋgiy kumak ak, ŋin nokom yimb simbongek mey, kim amjun rek ayip minim ak mindip, chapta 10:1-39.

Gor nup gosimb niŋon chinup kond mindenjamb aŋgiy, nup nep kond mindpay minim ak mindip, chapta 11:1-12:29.

Yerip gey Gor niŋek tep giningamb minim ak sek, minim aŋg day jiwak ak sek mindip, chapta 13:1-25.

Gor Ņinuk Chinup Minim Aŋgñak

1 ¹Gor basind apis ikop kuyip minim aŋgniŋ, bi minim nup aŋgep gok gek, minim nup ar ak wisin ninjy akan, day ninjy akan, gos kiyk namb okok ninjy aŋgñiyiŋgipay. ²⁻³Nind kun giy gek, biyimb gok kuyip aŋgñiyiŋgipay ak pen, ŋin kisen mindpun biy, Ņinuk ak key yokek apiy, chinup minim aŋgñak. Pen Ņinuk nuk key ma mindip: Nop mindip rek nep mindip. Nuk kune Gor ak mey, chinup sup melik puŋyomimb. Nop angek, Ņinuk miňmon tap okok manjyisek alwol gayek mey, miňiy manjyisek kond mindip. Nuk nep minim aŋgek, miňmon tap okok timey ma gip, mindep nep mindip. Tap siy tap timey gach chinup ak nep aŋgiy, kumi tip ak tikjakiy, am Nop ŋin yipund kind okok ken mindiy, woŋ jimniy gipiyr.

Enjol Gok Kayaŋ Rek Mindpay; Jiysis Mey Biyomb Yimb Mindip

⁴Nuk enjol gok rek mer: nup Gor Ņinuk apay rek, nuk Biyomb yimb. Yimb nuk yiŋ ar biyoŋ mindip. ⁵Gor enjol nuk gok kuyip, bap minim aŋgiy apkop, “Miňiy nup dipiyn ak, yip ‘Nop nuk;’ yand nup ‘Niyand’ aŋgiy” ma aŋgak. Akaŋ pen: “Yip ‘Nap nak;’ yand nip ‘Niyand’ aŋgiy,” ma aŋgak. Ņinuk nup nep, minim kun ak rek aŋgak.

⁶Pen Ņinuk key yimb ak, mankumb biy yokniŋ, enjol gok yimb nup dand araniŋgiy aŋgak. ⁷Pen enjol gok kuyip, minim ak aŋgiy aŋgak, “Enjol nuk gok gek, key yimb mindiy, yingen rek diy opay aŋgak.” ⁸Pen Ņinuk nup minim ak aŋgiy aŋgak:

“Gor. Nand kiŋ gunap monmon gipay rek ma giniŋgamban; sun-tep mindiy, biyimb gok perper kond mindeningamban. ⁹Mindrep gipay ak nip tep gip, pen mindrep ma gipay ak nip tep ma gip. Kun ak nip aŋgen, Biyomb key yimb mindpan. Kun ak buŋgiy nand gok, beŋ nip okok mindpay; nand mey Biyomb yimb mindpan aŋgak.”

¹⁰Minim gunap sek aŋgiy aŋgak, “Nand Biyomb wosrey kondon okok mindiy,

mankumb biy sek, semb biyoŋ sek alwol gaynak.

¹¹⁻¹²Tap kun gok mindiy, kurginiŋgamb rek ayip ak pen; nand mindnep mindeningamban.

Tap kun gok, chech wor ay yapek, tungsik key siŋak ay,

kisenimb aypay rek giniŋgamb ak pen;

nand Biyomb chin ak, kun ak rek ma giniŋgamban.

Nak mindpan rek nep mindeningamban aŋgak.”

¹³Pen Ņinuk nup minim bap sek aŋgak:

“Nand ŋin yipund kind yand akniy bisiŋ mindey, tap yerip yerip nip miluk niŋbay gok manjyisek, talak mingan nip okok ayniŋgay aŋgak.”

Pen enjol gok kuyip, Ņinuk nup aŋgak kun ak rek, ma yimb aŋgak.

¹⁴Kun ak enjol gok yerip rek mindpay? Kiyk Gor nup woŋgiñemb gok mindyin̄g, biynimb nuk perper mindenin̄gambay aŋgiy niŋimb gok kuyip, kond mindpay.

Gor Chinup Dak Ak Tap Yomb Yimb

2 ¹Kun ak minim aŋgney niŋbun ak, pisnep dinjun. Pen direp ma giniŋgambun ak, gos yesek gunap niŋiy, yesek kind okok amniŋgambun. ²Enjol gok nep, low minim ak dand apiy, Mosis nup ņiyak ak pen; biynimb minim kun ak kirgiyak gok, yiwr yomb yimb diyak. ³⁻⁴Kun ak chin Gor Ņinuk minim tep dand wip ak kirgiy, kim amjun rek ma ayniŋgamb. Ņinuk ak key, minim kun ak dand apek, biynimb niŋiy diyak gok, chinup minim niŋind yimb kun ak niŋnimimb aŋgiy, aŋgirep guyak. Pen gos kiyk anep niŋiy ma aŋgyak; Gor kiy yip mindakniŋ, tap mageprek gunap giyin̄g, chinup aŋgiyak. Gor gos nuk key niŋiy, Kawnan nuk ak yokek ap, biynimb gunap yip mindiy, key yimb geyak kunep niŋnuk. Kun ak mey, minim tep nuk ak, niŋind yimb aspay aŋgiy niŋnuk.

Jiysis Nep Chinup Dak

⁵Pen Gor chinup di nuk yip jimniy aysap minim apun ar ak, enjol gok biyomb koyon̄ rek, chin kayaŋ rek ma mindpun. ⁶Minim ar kun ak, Baybul buk ak tikiy aŋgyak:

“Gor. Nand biynimb gok kuyip gos niŋiy dipan. Nand rek ma mindpay; biynimb yikop ak pen, yeneng kuyip kond mindrep gipan? ⁷⁻⁸Nand genak, enjol gok biyomb rek mindeyak; biynimb gok tam okok rek mindeyak ak pen; miňiy biynimb gok kuyip gey, yimb mindek, tap mangiysek kond mindpay aŋgyak.”

Minim kun aŋgiy tikyak ak niŋbun: miňiy tap gunap nep kond mindpun; ňin kisen ak apek, tap mangiysek kond mindenin̄gambun.

⁹Gor Ņinuk Jiysis nup yokek ap mindek ňin ak nep, enjol gok, biynimb yomb rek mindeyak: nuk bi yikop rek mindek. Pen yiwr yomb diy kumek, Gor gek miňiy Biyomb mindakniŋ, yimb nup nep apay.

¹⁰Gor nuk Biyomb tap okok mangiysek gay kond mindip ak, niŋrep gip ak mey, biynimb kunjaynep di miňmon tep nuk ak aynin̄g, Ņinuk Krays nup yokek apiy, minim nup ak niŋiy, miker ar keykey dak rek, chinup di Nop yip jimniy ayip. ¹¹Pen chinup dek, biynimb nuk mindpun ak, Bapiy chin nokom yimb. Chinup gek, nuk suŋ-tep mindip rek mindpun ak mey, mam ay aŋgniŋ nambij ma dip; wisimb yapiy nep aŋgip. ¹²Nuk Nop nup aŋgak:

“Mam ay sikop kuyip, kesim nip ak diňiŋg, kamep aŋgying, yimb nip dand araniŋgayn aŋgak.”

13 Pen minim bap aŋgak:

“Nup gos sek kond mindenŋgayn; yip direp giniŋgamb aŋgak.”

Pen bap aŋgak:

“Gor ñapan yip aŋgak gok yip, mindpiyn biy aŋgak.”

Jiysis Chinup Diyn Aŋgiy, Biyimb Rek Ay Wak

14 Ņapan aŋgak kun gok, kiyk biyimb ak mey, nuk biyimb yimb bap ay apiy, bi biyimb gek kumbay anup ñaŋgjwyokak. **15** Kun gek mey, biyimb kumningambun aŋgiy pernep gos par ay mindeyak gok, perper mindenŋgily rek ayip. **16** Pen enjol gok direp giyn aŋgiy ma gak; Abraham Gor nup gosimb niŋjak rek niŋbun kiňiŋ ak, direp giyn aŋgiy kun gak.

17 Ar kun ak nep, Jiysis chin mindpun rek biyimb ay apiy, bi Nop nup simbongepep tep chin ak mindiy, chin tap siy tap timey giy, Gor yip jimniy mindonjun rek ma ayek, chinup di Nop yip jimniy ayniŋ kumak. **18** Pen ap man ar biy mindiy, chinup miker yerip yerip gip ak, nup kunepek mey; niŋrep gip rek, chinup simb niŋiy kond mindrep giniŋgamb.

3 **1** Kun ak mam ay Gor niŋek tep gip gok. Jiysis bi Gor nup simbongepep yomb yimb chin ak nup gosimb niŋyiŋ, Gor nup kisen gipun ak, nuk Bi yerip rek ak niŋrep ginjun.

2 Pen nimb gunap aŋgninjgambim “Basind yes chin Mosis biyomb yimb; Jiysis bi yikop rek ayip aŋgninjgambim.” Pen Jiysis nup gos kun ak rek ma niŋnimimb. **3** Gor Mosis nup, Ņinuk nup yimb dand ar biyon aranak rek; ma gak. Bi korip gipay gok yimb dand aranbay ak pen; korip gipay gok tap yikop; yimb ma mindip. Kun ak rek, Jiysis Bi yimb sek, Mosis beŋ nup okok mindip. **4** Korip tap gok biyimb gaypay ak pen; Gor tap okok maŋgiysek alwol gayak.

5 Pen niŋjind: Mosis Gor biyimb nuk namb ak wong giňirep giyinq, Gor chinup kisen giniŋgamb rek, minim tep gunap aŋfak. **6** Pen Krays Gor Ņinuk yipund giy ak mey; chinup Gor kiňiŋ nuk mindpun gok, bi korip nup nimb rek, kond mindrep gip. Nup chiŋgiy nep mindon mey, andkind apek, biyimb nuk nep mindenŋgambun. **7** Kun ak Gor Kawnan aŋgak rek niŋjun. Nuk aŋgak:

“Nin biy minim yip ak aŋgey niŋiy, niŋdinimimb. **8-9** Nasind napis sikop wosrey, simiy ñin jiwiy omiŋal miňmon nep namb okok mindey, kuyip tap mageprek gok giyinq, kond mindenik ak pen; minim yip ak ma niŋiy, gos kiyk keynep niŋiy gey amyinqip.

10-11 Kun gey, yip yiruk yimb gek aŋgnik, ‘Per minim yip ak ma niŋdiy kun gipay ak, yand yip mindiy, aňiŋ ay mindrep giniŋgiy aŋgnik ak, ma diningambay. Pisnep mer aspiyn aŋgak!”

12-13 Kun ak mam ay sikop. Gor minim ak kirgiy, gos nimb key niŋnimimb rek ayip ak, niŋrep ginimimb. Miňiy Gor minim niŋep ñin biy, namam nanay gok yip, minim tep ak minek minek aŋg amiy apiy

giyinq, mindrep ginimimb. Mer ak, Gor nup minim ak kirgiy, gos yesek ar ak apek niijdand amiy, apyap pikningambun.

¹⁴Pen Krays minim nind niijiy aŋgñinik ak, niijiyŋ nep mindiy mey, biynimb nuk yimb mindoniŋgambun. ¹⁵Baybol buk ak tikiy aŋgyak:

“Miňy Gor minim nup ak niijiy, yiruk ma niijnimimb. Wosrey minim nup niijiy diyokpik rek, ma ginimimb aŋgyak.”

¹⁶Biynimb an Gor nup minim ak niijiy, ma niijun aŋgyak? Mey Yisrel biynimb; Mosis Yijip nimb dand awak gok maŋgiysek. ¹⁷Pen biynimb an simiy ŋinji wiyy Gor minim ak ma niijey, kuyip nijectep ma gak? Mey Yisrel biynimb; tap siy tap timey giy, miňmon nep namb okok taŋg taŋg, tokiy ay kumyak gok nep. ¹⁸Gor biynimb minim kilis aŋgiy, ap yand yip ma mindeniŋgambay aŋgak gok an? Mey biynimb minim nup ma niijeniŋgambun aŋgyak gok nep. ¹⁹Kun ak nijbun: nup gosimb ma niijiy, nup ma chingyak rek, am nuk yip mindrep giniŋgiy rek ma ayak.

4 ¹⁻³Pen chinup biynimb kisen dip gok, nund yip mindrep ginjun rek ma ayip aŋgiy, gos ak ma niijun. Pen minim tep nup nijbun ak, niŋrep giyinq mindenjun. Mer ak, basind apis sikop minim nuk ak niijiy, niŋind aŋgip aŋgiy pen, ma giyak rek giniŋgambun. Kiyk minim nup ma dey, minim kilis aŋgiy aŋgak, ‘Kuyip den, ap yand yip aňiŋ ay mindenŋgiy rek ma ayip aŋgak.’ Tap alwol gayak ŋinji ak, tip kuyip ak gayrep gak ak pen; minim nuk aŋgak gok, niŋind aŋgip aŋgiy nup ma diyak rek, kuyip kirgak.

⁴Baybol buk ak tikiy aŋgyak,

“Gor ŋin onep kaŋgol ak, miňmon tap gok maŋgiysek gaydiy, ŋin ar ak aňiŋ ayin aŋgiy, yikop mindek aŋgyak.”

⁵Pen minim kun ak nep tikiy aŋgyak,

“Kiyk ap yand yip aňiŋ ay, mindrep giniŋgiy rek ma ayip aŋgyak.”

⁶Pen biynimb nind gok, gunap minim tep nup ak kirgiy, nup ma chingeyak; biynimb kisenimb gok dininingayn aŋgak. ⁷Kun ak biynimb minim nup niijiy kirgiyak gok kumey, simiy kuŋaynep yinek, basind yes Depiyt Baybol buk minim aŋgambun ak tikiy aŋgak:

“Nin biy, Gor minim ak niijiyŋ, yiruk ma niijnimimb; aŋgnimurrek nep niijiy, ginimimb aŋgak.”

Pen tip ak, “Nin biy” aŋgak kun ak nijbun: ŋin nuk biynimb diningamb ŋinji ak, mindep nep mindip.

⁸Pen nimb aŋgniŋgambim, “Gor wosrey yip ker apiy, aňiŋ ayrep giyinq mindenŋgambim aŋgak ak, biyomb Josiwa basind apis sikop kuyip, dand miňmon Keynan amek, mindrep giyak ar ak, aŋgak aŋgniŋgambim.” Pen ŋin kun ak nep ma aŋgak; am miňmon Keynan mindyaknij, minim kun ak tip aŋgak. ⁹Kun ak chin nuk yip jimňiy mindiy, nuk yip aňiŋ ay mindrep ginjun rek ayip. ¹⁰Nup chingiy, nuk yip aňiŋ ay mindrep giniŋgambun aŋgip minim kun ak; tap kilrimey akaŋ, yerip yerip gon,

Gor chinup diniŋgamb aŋgiy niŋbun gok kirgyi, nuk ŋin onep kangol ak tap gaydiy, minek ar ak, aňiŋ ay yikop mindek rek mindoninguambun.

¹¹Kun ak aňiŋ aňiŋ ma ayjun; chinup kinjeŋ pisnep pindak rek, korip miŋgan amiy, nuk yip aňiŋ ay mindrep ginjun. Mer ak; biynimb chin wosrey mindyiŋgipay gok, apyap pikyak rek ak giningambun.

¹²Yenen: Gor minim nuk aŋgek, kim mindeninguambun ak, baynat rek kind yimb. Namb chinup biyaŋ amiy, gos tep niŋbun akaŋ, gos timey niŋbun ak, di mis ayek niŋrep gipun. ¹³Yerip yerip gipun gok, Gor niŋmindakniŋ gipun; kapkap weygigy ginjun rek ma ayip. Pen nuk nep chinup kor giy, yerer gipun minim ak, aŋgniajkniaŋ aŋgniajkniaŋgambun.

¹⁴Kun ak Bi Gor nup simboŋgep yomb yimb chin ak, am Nop yip mindip rek, minim tep niŋiy dipun ak, dinep mindonjun. ¹⁵Nuk ap lum ar biy mindyiŋgipay rek, tap siy tap timey chinup lipiŋ dand amnimuj rek ayip gok sek, miker chinup yerip yerip chinup gip ak niŋrep gip rek, chinup simb yimb niŋiy, ¹⁶bi nambnimb chin tep yimb ak mindip. Kun ak Nop Biyomb jel gip ak nup pirikiy, ma kirginjun. Chinup simb niŋiy, Niňuk nup yokek apiy kumak rek, mindip maŋ sijak amiy, tap timey gipun gok aŋgyikon, chinup dep rek ayek, dinimuj.

5 ¹Bi Gor nup simboŋgep gok maŋgiysek, bi yikop biynimb namb okok nimb ak pen, Gor kuyip dek woŋ nup ak giying, biynimb tap siy tap timey giy, meymey siypsiyp dap ŋey, bind ar ak pikdaŋgiy, Gor nup simboŋ ŋimbay. Woŋ kiyk bap pen, biynimb yikop Gor nup niŋey tep gek, tap gunap dap ŋey pikniimbay. ²⁻³Pen bi Gor nup simboŋgep kun gok, biynimb yimb gok mey, kiyk key kunep tap siy tap timey giy, Gor nup tap simboŋ ŋimbay. Kun ak biynimb niŋrep ma gipay gok, apyap pikniŋgrek gey, kuyip simb niŋiy, minim sayn apay. ⁴Kiyk key biyomb mindon aŋgiy, woŋ kun ak ma dipay; Gor Eron nup aŋgek giyinŋip rek, kuyip aŋgek gipay.

⁵Ar kun ak nep, Krays yand biyomb mindiy, biynimb gok kuyip diyn aŋgiy ma aŋgak; Nop nep aŋgek, chinup nen Nop nup aŋgniaŋ mindip. Nup aŋgak:

“Miňiy yand nip Ŋiyand; nand yip Nap nak aŋgak.”

⁶Pen Niňuk nup minim bap aŋgak:

“Nip aspiyn: nand bi yip simboŋgep Melkiysadek rek ak, perper mindeninguamban aŋgak.”

⁷Pen Jiysis man ar biy mindiy, nup ŋaŋgning geyak, Nop nup siy aŋgiŋg, meŋg miŋgan dand araniy aŋgak, “Yip kond mindenimin. Pen kun kun ginimin ma aŋgniaŋgayn; nand Biyomb ak, key niŋban rek yip ginimin aŋgak.” Kun aŋgek, nup kond mindakniŋ, kumi tip ak tikjakak.

⁸Nuk Biyomb, Gor Niňuk yimb ak pen; chinup gip rek nep nup gak. Nop aŋgak rek giyinŋ, miker yomb ak dak. ⁹Nop minim aŋgek,

maŋgiyek gak ak mey; bi sun-tep biynimb minim nup niŋiy dipay gok, di Nop yip jimniy ayek, perper mindingambay. ¹⁰Pen ar kun ak nep, Nop aŋgak, "Nand bi yip simboŋgep Melkiysadek rek ak mindingamban aŋgak."

Ñapan ɻaq Gos Niŋbay Rek Ma Niŋjun

¹¹Minim tiksipiyn kun biy rek, kuŋay mindip ak pen; kasek ma niŋbim ak, aŋgen kosyam niŋnimimb rek ayek kirpiyn. ¹²Nimbip per aŋgñimbun ak niŋrep giy, biynimb gunap kuyip aŋgñimbikip ak pen; kasek ma niŋiy, minim nind niŋep gok, nimbip tip aŋgñembrek ayip. Miňiy tap kilis niŋnimimb rek ak pen; tiy ñimb nep mindpim. ¹³Ñapan ɻaq tiy ñimbtep mindpay gok; miň ar ak tep, miň ar ak timey aŋgiy, ma niŋrep gipay. ¹⁴Pen biynimb gos sek gok gi dand ami, ar ak gep, ar ak ma gep aŋgiy, niŋrep gipay.

Ñapan ɻaq Mer Aŋgiy, Minim Niŋind Ar Ak Dinjun

6 ¹Krays minim nimbipl per aŋgñimbay gok, soy aŋgiy soy aŋgiy ma aŋgningayn. Korip giniŋ, sap piŋiy tip tuŋgjiiwi, tip ak piŋiy, tip ak piŋiy ma gipay. Kun ak chin keynep kilrimey giy mey, Gor biynimb nuk mindingambun aŋgiy, gos niŋyinipun ak kirgiy, Gor Ñinuk nup yokek owak rek, chinup diniŋgamb aŋgey niŋnuk minim ak pisnep diy, nup chingrep giy mindenjun. Sap ak tuŋgjiiwiŋ, tip ak piŋyin ma ginjun. ²Gor nup gosimb niŋiy, ñiŋ pikpun minim ak; ñin jun ar ayey, Gor Kawnan chinup wip minim ak; biynimb kumiŋ tikjakiy kuyip bilok ayek, gunap yiur per diniŋgambay minim ak; tip ma aŋgningayn. Gor minim nind niŋbik kun gok, gos niŋnep mindyin, minim nuk gunap niŋjun. ³Kun ak Gor chinup kond mindakni, minim kun gok kirgiy, minim gunap aŋgon niŋrep giniŋgambim.

⁴⁻⁶Gor Ñinuk chinup aŋgiy yokak ak, nup gosimb niŋiy, Kawnan nuk ak diy, pen nup kirginingambun ak; kisen yergiy nup tip ak gosimb niŋiy, nup chingiy, biynimb nuk mindoningambun? Chinup direp giyin kond minden aŋgiy, tap mageprek gok gek niŋnuk ak pen, nup kirginingambun ak; mon kiros bak biyon ñaŋgrimbiki, aŋgiwiyak rek ak giniŋgambun. Biynimb kun giniŋgambay gok, tip ak aŋgon nup gosimb niŋniŋiy rek ma ayniŋgamb.

⁷Gor wong day nuk ak gek, miňmon pikyin tap jakrep gakni, nup tep yimb giniŋgamb. ⁸Pen kipil ñiwñi sek gok nep jakniŋgamb ak; kirgek pisnep saŋgiy dek, kisen sup ñek yinimui rek ayip.

⁹Pen bunjiy tep yand gok. Minim yomb rek aspun ak pen, Gor nup kirpim aŋgiy ma aspun; niŋrep gim aŋgiy aspun. Yenen: biynimb nuk mindiy, biynimb nuk gok gipay rek gipim ak niŋbun. ¹⁰Gor ker mindpim ak, monmon ma giniŋgamb. Nup gosimb niŋiy, biynimb nup gunap

kuyip, per direp gipim ak, nuk sakiy ma giningamb. ¹¹ Pen chinup tep giniŋgamb ak; nimb maŋgiyek ar kun ak nep gi mindiy, am nuk yip mindrep ginjun aŋgiy gos niqbim rek giniŋgamb.

¹² Yiruk yiruk ginimuŋ rek ayip ak, niŋrep ginjun. Nup gosimb niŋiy, minim aŋgayak ak gos sek kond mindiy, chinup direp ginimuŋ rek nep mindon mey, Nop chinup giniŋgayn aŋgak rek giniŋgamb.

¹³ Gor basind yes Ebraham nup minim niŋind yimb ak aŋgniŋ, biyomb nuk rek bap sek ma mindek niŋiy, bi gunap yimb kuyip ma aŋgak; yimb nuk key aŋgiy aŋgak, “Yand mindpiyn rek, nip niŋind yimb aspiyn; ¹⁴ nimbip kond mindniknij, biyimb nand kuŋay yimb mindenŋgambay aŋgak.” ¹⁵ Ebraham minim nuk kun ak niŋiy, kapkap kond mindek mindek, aŋgak rek nep gak.

¹⁶ Chin Jiwda biyimb minim kilis niŋind yimb aŋgniŋ, biyomb bap yimb nup aŋgiy, niŋind yimb aspun apun. Kun gon, biyimb gok niŋiy, ak niŋind yimb aspay apay. ¹⁷ Kun ak rek, Gor yimb nuk key aŋgiy, kuyip den ŋapan yand mindenŋgambay aŋgak ak, ar bap key ma giniŋgamb.

¹⁸ Kun ak, chin biyimb tap siy tap timey giy, pirik nup ker opun gok; gos sek mindenjun. Yimb nuk ak aŋgiy, niŋind yimb apiyn aŋgak ak; key ma giniŋgamb. Chinup diniŋgayn aŋgek, kond mindpun rek nep giniŋgamb.

¹⁹ Gor korip ŋiluk miŋgan suŋ-tep yimb ak chech band yiwek, nup windin ma niŋbun ak pen, minim niŋind yimb ak aŋgek, kond mindpun. Minim kun ak, korip ŋiluk miŋgan nuk ak nimb wip ak mey, kamb kilis rek mindip ak; kawin kawin ma giniŋgamb. ²⁰ Biyomb Gor nup simbongep chin ak, Melkiysadek woŋg gak rek giy aŋgiy, tip chinup ak diy, tap siy tap timey gipun rek, Gor korip ŋiluk miŋgan suŋ-tep yimb ak nind amiy, chinup nen Nop nup aŋgnij mindip.

Binak Melkiysadek Yimb Yomb Dak

7 ¹⁻² Melkiysadek kun ak nuk kiyŋ mindiy, miňmon Salem kond mindyiŋg, bi Gor nup simbongep ak kunep mindyiŋgip. Yimb nup ak tuŋgandikiy, “Bi suŋg-tep yimb apay.”

Pen biyomb gunap ap, basind yes Ebraham nup timey geyak, kuyip yuk yokiy, tap tep tep gok dand awakniŋ, Melkiysadek ap nup kinjeŋnamb ak niŋiy bilesiyem gek, tap piliŋ dand awak gok, bilok Melkiysadek nup nokom nokom, Gor nup ŋimbay rek ak ŋiy, nuk tap maŋgiyek onep anjip gok dak.

³ Bi kun ak Gor nup simbongep ak pen, nonim kiňiŋ ak kun giy mindip, nup nusind kiňiŋ ak kun giy mindip aŋgiy aŋgey, ma niŋbun. Pen nup tikyak ŋin ak, kumak ŋin ak aŋgiy kunep aŋgey ma niŋbun. Nuk bi Gor nup perper simbongip, Gor ŋinuk rek mindip.

⁴ Gor basind yes Ebraham nup niŋek tep gek, biyomb mindenŋgamban aŋgak ak niŋbun: nuk biyomb mindek. Pen Ebraham Melkiysadek nup

biyomb yimb mindek ak niñiy, tap piling dand apek gok, bilok nup gunap ñak.

⁵Ak nind yimb kun gak. Kisen Mosis nup tikeyak yomb giy, Baybol buk ak tikiy aŋgak, “Ebraham tikek tik dand amiy, biynimb Liypay kiñij mindpay gok, Gor wong gey, tap yerip yerip diniringambim gok, kuyip bilok nokom nokom opriy় ñiy, nimb onep anjip ak dinimimb aŋgak.” Kun ak chin Mosis low ar ak niñiy, ñimbem mam Liypay kiñij mindpay gok kuyip, per tap opriy় ñiyiñgipun.

⁶Pen Gor basind Ebraham nup niŋek tep gek aŋgak, “Biynimb nip gok direp giningayn aŋgiy” minim aŋgñak ak, nuk bi gunap kuyip opriy় ma ñiyiñgip; pen Melkiysadek ap nup niñiy, bilesiyem gek tap dand owak gok, gunap bilok nup opriy় rek ñak. ⁷Kun ak Melkiysadek bi Gor nup simbonjep yomb yimb, basind Ebraham bi yikop rek ayek, kun gak. ⁸Bi Liypay kiñij Jiwda biynimb opriy় bilok ñiyiñgipay gok, mind dand amiy tokiy ay kumbay ak pen, Baybol buk ak, Melkiysadek kumiy wong kun ak kirgak aŋgij, ma tikyak.

⁹⁻¹⁰Ebraham Melkiysadek nup tap bilok ñak kun ak, ñapan ma tikak ñin ak ñak. Kisen mey, Aysek nup tikek, Aysek pen Jekop nup tikek, Jekop Liypay nup tikek, tikey amiy apiy gek, Liypay biynimb kun gok Gor wong gey niñiy, kuyip tap bilok ñimbay. Pen Ebraham Melkiysadek nup tap opriy় ñak ak, kuyip ma tikyak won ak ñek mey, kiyk sek, layn kiyk gok sek Melkiysadek nup, opriy় ñemb rek nep mindeyak ak niñ bun.

Bi Gor Nup Simbonjep Kisenimb Ak, Bi Nindnimb Gok Tip Kuyip Ak Dak

¹¹Mosis Gor minim tikiy, kun kun ginimimb aŋgek niñiy, Jiwda biynimb meymey siypsiyp tap gok dand amiy, Liypay bi gok kuyip ñey, kiyk pikdangiy Gor nup simbonjyingipay ak pen; ak yikop ar ar nep giyak. Kun gey, Gor biynimb nuk mindembinup, bi kisenimb Melkiysadek rek key bap yokek awak ak ma yokpikop; Liypay bi gok, Gor nup simbonjying nep mindembiyap. Pen tep ma gek, Gor kuyip kirgiy, bi kisenimb Melkiysadek rek bap yokak. ¹²Bi nup simbonjep nindnimb gok kuyip kirgak rek, simbonjyingipay miñ ar ak sek kirgak. Kun ak miñ kisenimb chinup aŋgñimb ak nep dinjun.

¹³Bi simbonjep kisenimb yokak ak, Liypay biynimb tik dand amiy nup ma tikyak; ¹⁴Jiwda kiñij ak nep tik dand amiy nup tikyak. Pen Mosis bi Jiwda kiñij gunap, Gor nup simbonjningiy aŋgiy, minim gunap ma aŋgak. ¹⁵⁻¹⁶Kun ak niñrep gipun: Gor bi nup simbonjep nindnimb gok kuyip kirgiy, bi perne wong giningamb kun ak, Melkiysadek rek bap dak. ¹⁷Yenen: Ñinuk Krays nup aŋgak,

“Bi yip simbonjep Melkiysadek rek mindenjgamban aŋgak.”

¹⁸⁻¹⁹Liypay kiñij ak tap ñiñemb pikdangiy, Gor nup simbonjyingipay ak pen; miñ nindnimb ar kun ak, perper mindonjun rek ma ayek, Gor gos

nuk key ninjiy, miñ kisenimb ar bap chinup yomak. Miñ kisenimb dipun ar kun ak, tep yimb. Diy mey, Gor yip nep mindoniñgambun aŋgaiy, gos sek kond mindpun.

²⁰ Bi Gor nup simbonjep nindnimb kun gok kuyip, minim aŋgay, bi yip simbonjep mindenijgambim aŋgak ñin ak, minim gunap sek aŋgayak ak pen; wong kun ak per gem amnimuñ ma aŋgak. ²¹ Pen Jiysis bi nup simbonjep nuk ak aŋgaiñg, minim aŋgay aŋgak:

“Nand per bi yip simbonjep ak mindenijgamban. Yand Biyomb ak niñind yimb apiyn; kisen minim bap key ma aŋgningayn aŋgak.”

²² Gor Jiysis nup minim aŋgayak kun ak niñbun: minim nindnimb ak wos mer ak pen; minim kisenimb ak wos yimb.

²³ Bi Gor nup simbonjep nindnimb gok, kunjayne rek wong kun ak diyak. Bap kumek, kisenimb bap aŋgaiy, wong kun ak gi mindyingip; ak kumek kisenimb ak mindyingip; ak kumek kisenimb ak mindyingip ak mey, bap per ma mindiringipay. ²⁴ Pen Jiysis kun ak rek ma giningamb; nuk per kim mindenijgamb ak, wong kun ak ma kirgininqamb. ²⁵ Nop nup per aŋgnijnuñirek mindip ak, biyimb Nop ker mindenijgamb, nup aŋgeningambay, kuyip pisnep diy kond mindenijgamb.

²⁶ Bi simbonjep yomb yimb chin kun ak; Gor nup simbonjep yimb. Nuk bi sun-tep tap siy tap timey siskoy gunap ma giy; bi gunap gipay rek mer: mindrep yimb gip ak, yimb nuk yiñ ar biyon mindip. ²⁷ Bi Gor nup simbonjep yikop gok, gunap per tap siy tap timey kiyk key gipay rek, tap pik Gor nup simbonj ñiy, kisen biyimb gunap timey gipay rek, tap pik simbonj ñimbay. Pen Jiysis chinup biyimb maŋgiysek, tap siy tap timey gipun ak ninjiy, minek nokom yimb mon bak biyon simbonjgak. Mey tep!

²⁸ Mosis minim tikek niñij giyingipay ar ak; bi Gor nup simbonjep gok sek, biyimb yikop gok sek sun-tep yimb mindenijiy rek ma ayak. Pen Gor minim nuk kisenimb aŋgayak ak, Ñinuk sun-tep Bi Gor nup simbonjep perper mindenijgamb ak, chinup aŋgayak.

Jiysis Bi Gor Nup Simbonjep Yomb Yimb; Gor Aŋgnijep Korip Semb Biyon Ak Mindip

8 ¹Pen minim aspun kiñij ak kun giy mindip; Bi Gor nup simbonjep yomb yimb chin ak, am Nop fin yipund kind okok ken mindip. ² Gor aŋgnijep korip tep ak am minden aŋgaiy, Nop korip ñiluk miñgan sun-tep yimb semb biyon amiñ, bi nambnimb chin ak mindip. Gor aŋgnijep korip kun ak, biyimb ma giyak, Gor nuk key gak.

³ Pen bi Gor nup simbonjep yomb yimb lum ar biy gok, kaw meymey tap gok dap ñey, gunap pik Gor nup tep aŋgaiy, gunap pik tap siy tap timey giy gach sek mindpay rek, niñij kirginimin apay. Jiysis gipay ar kun ak rek key kumiñ, tip ak tikjakak. ⁴ Bi Gor nup simbonjep yikop gok Mosis low aŋgaiy tikak rek ninjiy, tap pik Gor nup simbonjyngipay. Gor

aŋgak rek, bi Liypay kiňiŋ tikyak gok nep, kun giyin̄ipay. Jiysis nup Liypay kiňiŋ tik dand apiy ma tikyak rek, nuk lum ar biy nep mindiy, kiy yip tap pik simboŋg ŋiyying ma mindombikop. ⁵Pen Gor nup lum ar biy, tap pik simboŋgyin̄ipay ak, kawnan paŋg niŋiy gipay rek nep giyin̄ipay; tap yimb ak mindip semb biyon̄. Mosis Gor aŋgniŋep sel korip ak giniŋ gakniŋ, Gor aŋgak, “Chir yirik okok mindiy, ‘Ser korip yip ak giy, tap gok kun kun giy aynimin apiy’ rek nep, ginimin aŋgak.” Angak kun ak, semb biyon̄ mindip rek, ginimin aŋgiy nup aŋgak.

⁶Bi Gor nup simboŋgep yomb yimb chin Jiysis, bi Gor nup simboŋgep nindnimb gok, biynimb kuyip giyin̄ipay rek ma gip; nuk bi nambnimb chin tep key yimb mindiy, Nop chinup minim kisenimb tep ak aŋgiy, aŋgayak rek gip.

⁷Pen minim nind aŋgayak ak tep gombikop, minim kisenimb ak ma dand opkop. ⁸Biynimb gok mindrep ma giyak rek, Gor bi minim aŋgep nuk gok kuyip, gos ŋiek minim tikiy aŋyak:

“Biyomb aŋgip, ‘Kisen yand Yisrel-Jiwdā biynimb kuyip, minim tep kisenimb aŋgaiŋgayn̄. ⁹Nusind nupis yes gok kuyip, ŋin ar ay dand Yijip nimb winik ak pen, minim aŋg ar nokom ay aŋgnuk ak ma niŋeyak, kuyip kirginik. Minim kun ak rek, kuyip tip ak ma aŋgniŋgayn̄’ aŋgak.”

¹⁰Pen minim bap aŋgak:

“Kisen yand Yisrel biynimb gok yip, minim aŋg ar nokom ay, gos tep yand niŋbiy rek ak ŋen, minim kil tikayey per mindek niŋbay rek ak, niŋniŋgambay. Kun ak yand Gor Biyomb kiyk mindenŋgayn̄; kiyk biynimb yand mindenŋgambay. ¹¹Minim yip ak niŋiy, biynimb yand ker mindenŋgambay kun ak, numiy numam biynimb gunap kuyip, “Kun kun giy niŋnimimb aŋgiy, ma aŋgniŋgambay. Biy bi, kanj kayn maŋgiysek, minim yip ak niŋey tep gakniŋ, kisen giningambay ak mey, kuyip kun giy ma aŋgniŋgambay.

¹²Tap siy tap timey giniŋgambay ak, kuyip simb niŋiy kirgiŋgayn̄ ak mey, gos kun ak niŋyin̄ ma mindenŋgayn̄ aŋgak.”

¹³Pen minim kisenimb ay aŋgak kun ak, minim nindnimb tip ak dakniŋ, minim nindnimb ak kurginiŋ gisap.

Bi Simboŋgep Nindnimb Gok, Meymey Siȳpsiyp Likāñ Ak Diy, Gor Nup Simboŋg ŋiyyingipay

9 ¹Gor minim nind aŋgak ar ak, nup aŋgniŋniŋg, yikop aŋgniŋniŋgiy rek ma ayak; kilrimey giy nep aŋgniŋyin̄ipay. Kun ak nuk aŋgek, ser korip bap man ar biy giyak. ²Ser korip kun ak, korip miŋgan omiŋal gayak. Korip ŋiluk miŋgan bap gay, korip miŋgan suŋ-tep ak aŋgyak. Miŋgan kun ak lam bap daŋgiy ay, boŋg band bap gay, Gor nup simboŋg ŋinjun aŋgiy, biret ak minek minek dam ayiŋgipay boŋg ar kun ak.

³Pen korip ñiluk miñgan bap, chech yomb yimb ak pil guyak. Miñgan kun ak, Gor korip ñiluk miñgan sun-tep key yimb ak aŋgyak. ⁴Miñgan kun ak, mon boŋg band bap lak ayrep guy, gol di pik pis band ay maŋgiysek yiwguy, tap kuyrep wip ak daŋgiyŋgipay ar kun ak. Pen kes gol diy guyak yomb bap, Gor minim kes won aŋgyiŋgipay ak, kuneŋ mindek. Miñgan biyaŋ Gor low minim aŋgiy tikak kamb pis omiŋjal ak sek, binak Eron yir kondim dand taŋgyingip gup gak ak sek, tap mana tiyŋ gol diy guyak miñgan ak pareyak mindek ak sek ayey mindiŋgip.

⁵Gor mindip biy aŋgiy, kes won mindek ar ar siŋak, enjol rek omiŋjal pil band sek pis pis gayak. Tap siy tap timey gipun rek, Gor niŋiy kirgaŋ aŋgiy, likaň siskoy dap soŋgyiŋgipay namb kun ak. Tap kun gok minim ak, miňiy parsek aŋgiy tiknem rek ma ayip.

⁶Pen tap kun gok maŋgiysek gayey mindakniŋ, bi Gor nup simbongep gok minek minek, ser korip miñgan sun-tep mis ar ak amiy, Gor nup woŋg ak giyiŋgipay. ⁷Pen bi Gor nup simbongep yikop kun gok, korip ñiluk miñgan sun-tep key yimb biyaŋ amniŋgiy rek ma ayak. Simiy nokom nokom, Gor nup simbongep biyomb yimb ak, siypsiyp likaň dand nep, miñgan kun ak amyiŋgip. Tap siy tap timey nuk key gak gok sek, biynimbi niŋrep ma guy, tap siy tap timey guyak gok sek Gor niŋiy kirgaŋ aŋgiy, likaň ak dand miñgan kun ak amiy, sinasin rek pikyŋgip. ⁸Gak kun ak, Gor Kawnan ak chinup yomek niŋbun: ser korip miñgan sun-tep mis ar ak tap gok mindakniŋ, korip ñiluk miñgan sun-tep key yimb ak amiy, Gor nup aŋgnijningiy rek ma ayak. ⁹Pen giyiŋgipay kun ak, Gor chinup biynimbi miňiy mindpun ñin biy gok, gosimb niŋniŋgiy aŋgiy aŋgak. Pen opriyŋ niyiŋgipay ak sek, meymey siypsiyp tap gok dand apiy, pik Gor nup simbongyŋgipay ak sek kuyip gek, biynimbi tep nuk mindenŋgiy rek ma ayak. ¹⁰Ar kun ak giyiŋ aŋgyiŋgipay, “Tap ak ñiŋemb; tap ak ma ñiŋemb; ñiŋ ak kun guy ñiŋemb; kun guy ma ñiŋemb. Ñin ñiŋ ay giluŋg yokiy, kun ginimimb, yikop ak kun ma ginimimb aŋgyiŋgipay.” Minim nindnimbi niŋiy tap kilrimey giyiŋgipay kun ak; yikop minim kisenimb ak kond mindiŋg, kawnan paŋg niŋiy gipay rek ak giyiŋgipay.

Jiysis Likaň Nuk Ak Key Diy Nop Nup Simbongňak

¹¹Pen Krays Gor minim kisenimb tep ak dand apiy, bi Gor nup simbongep yomb yimb chin ak mindiy, ser korip biynimbi guyak man ar biy ma amnak: Nop ker yipund guy amnak. ¹²Chinup di Nop yip jimňen, perper mindenŋgiy aŋgiy, meymey kaw pikiy, likaň di Gor nup simbongyŋgipay rek ma gak; likaň nuk ak key yowak rek, Nop nup simbongak. Pen bi Gor nup simbongep nindnimbi gok minek minek, likaň soŋgiy simbongyŋgipay rek ma gak: chinup di Nop yip jimňiniŋ, likaň nuk minek nokom yimb, dand Nop korip ñiluk sun-tep key yimb biyon amek mey, perper mindenjun rek ayip.

¹³Nind biynimb tap siy tap timey giy, asiŋ mindyinqipay gok apey, bi Gor nup simbonjep gok, meymey kaw tap gok pik likaň ak diy, kaw nemb marip bap mon daŋgiyey pisnep yin binj tikak band gunap diy, ŋiŋ sek, likaň sek tuŋgandik mandik giy, mumbwak kuyip okok yokey, asdey pikiy suŋ ayingip. ¹⁴Likaň yikop ak yokey, suŋ ayingip kun ak; niŋjind Kawnan perper mindeninqamb ak, Jiysis bi suŋ-tep yimb ak yip mindiy, chinup nen aŋgiy kumek, likaň yowak ak; chinup gek, Gor biynimb suŋ-tep nuk gok mindiy, miň apyap pikpay ar ak kirgiy, Gor Biyomb perper mindeninqamb ak nup gosimb niŋiy, direp giniŋgambun.

Krays Likaň Nuk Yowak Rek, Chinup Gor Yip Di Jimñiy Ayak

¹⁵Pen Krays bi nambnimb ak, Nop minim kisenimb ak dand apiy, chinup biynimb dinim aŋgiy aŋgayak gok, di Nop yip jimñiy ayip. Minim nindnimb ar ak mindakniŋ, mindrep ma giy mey; jimñiy mindep rek ma ayak ak pen; Krays kumak rek, Gor yip jimñiy mindiy, perper mindonjun rek ayip.

¹⁶⁻¹⁷Bi gunap minim kilis ak aŋgiy apay, “Yand kumen, tap yip gok apiy rek biloknimimb aŋgey, minim kun ak niŋiy, yikop nep mindey mindey, pisnep kumey nep, apay rek bilokayipay. Kiyk kim mindyakniŋ, tap kuyip ma bilokayipay.” ¹⁸Kun ak rek, Gor minim nuk Jiwda biynimb kuyip aŋgak ak; meymey kaw pik likaň di soŋgey nep, wos gak.

¹⁹⁻²⁰Mosis Gor low minim aŋgek tikak gok, biynimb gok kuyip aŋgní day jiwiy, kaw ŋiluk pik likaň diy, ŋiŋ gunap sek soŋgiy, tap haysop apay alik kind ak diy, siypsiyp kas ak di day biyoŋ tiwniŋgiy, ŋiŋ likaň kun ak tawiy, low minim buk kun ak sek, biynimb ap mindeyak gok sek yokek, asdey pikek aŋgak, “Likaň yoken nimbip asdey piksap kun biy, Gor minim ak pisnep niŋdiniŋgambun aŋgiy gispipiŋ aŋgak.” ²¹Pen ŋiŋ likaň gunap diy, Gor aŋgniŋep ser korip ak yokek, asdey pikiy, diys tap yerip yerip mindek korip kun ak, asdey pikiy gak. ²²Minim nindnimb ar ak tap maŋgiysek rek, Gor niŋek tep ma gak; likaň diyokey, asdey pikek nep, niŋek tep giyiŋgip. Biynimb tap siy tap timey gey, yikop niŋiy ma kirkak; siypsiyp gok pikey likaň yapek, dap simbonj geyak mey; tep aŋgiy, niŋiy kirkak.

Krays Chinup Aŋgiy Kumiy, Gach Chinup Wiykyokip

²³Tap kilrimey ser korip man ar biy giyingipay kun gok, Gor nuk key gip rek, biynimb gok niŋniŋgiy aŋgiy, aŋgek giyiŋgipay. Jiysis tap yikop kiyk pik simbonjgiyiqipay kun gok nep, miňmon tep biyoŋ gombikop, yergiy tep gipkop. Kun ak nuk simbonjgiy aŋgiy, key yimb ar ak gak. ²⁴Nuk key kumiy tip ak tikjakiy, Gor aŋgniŋep korip biynimb giyak miŋgan ak ma amnak; Nop ker yipund giy ami, tap siy tap timey gipun rek, chinup nen Nop nup aŋgnij mindip. ²⁵⁻²⁶Yisrel bi Gor nup simbonjep yomb

yimb gok, simiy nokom nokom, likañ kiyk key mer, siypsiyp tap gok pikiy likañ diy, Gor nup simborjngniŋ, korip ñiluk suŋ-tep key yimb miŋgan ak amyiŋgipay. Pen Krays ar kun ak rek gikop ak, wosrey miňmon alwol gayak ñin ak tikiy, mind dand apiy mindpun ñin biy, per simiy gok simiy gok chinup aŋgiy, yiwur diy kumbikop. Pen ñin tapin pandikip ñin biy, biynimb mindyiŋgipay gok, mindpun gok, mindeniŋgambay gok tap siy tap timey gach ak, minek nokom yimb chinup maŋgiyek aŋgiy kumak.

²⁷Biynimb gok minek nokom yimb kumi, kisen kor yomb ak niŋbay rek, ²⁸Krays biynimb nokom nokom maŋgiyek timey gipay rek, minek nokom yimb kumi, tip ak tikjakak. Chinup aŋgiy ñin nokom kumak ak, kisen tip ak ma kumniŋgamb. Pen tip andkind winingamb ñin ak, biynimb tap siy tap timey gipay gok kuyip, simborjngi yin aŋgiy ma winiŋgamb; biynimb nup tep gaknij kond mindpay gok kuyip, pisnep diniŋ winiŋgamb.

Simborjngi Nindnimb Ak Gach Ma Wiykningamb

10 ¹⁻²Jiwda low niŋiy, siypsiyp tap gok pik simborjngiŋgipay ak, yikop kisen giniŋgamb rek, kawnan pang niŋiy gipay rek giyngipay. Giyngipay kun gok, simiy ak simiy ak per giyngipay ak pen; mindrep giniŋgiy rek ma ayak. Kisen giyak ñin ak, kuyip gek pisnep suŋ-tep mindembiyap ak; gos kunay niŋiy, tip ak giy tip ak giy ma gipyap. ³⁻⁴Pen tap siy tap timey gipun ak, siypsiyp tap gok pikon likañ yapek, Gor niŋiy ma kirginimuj rek ayip aŋgiy, simiy ak simiy ak simborjngiŋgipay nep mindyiŋgipay. Minek minek simborjngiŋgipay kun ak, gos yomb amnak tap siy tap timey giy, mindrep ma giyak ar ak.

⁵⁻⁶Kun gek, Krays man ar biy winiŋgamb, Nop nup aŋgak,

“Tap pik likañ yapek simborjngipay ak, nip tep ma gip. Pen tap kun gok daŋgiyey pisnep yin binj tikip ak, kunep nip tep ma gip rek, mumbwak yip bap gaynak. ⁷Gayenak, yand nip aŋgnik, ‘Bapiy, Yip mumbwak gayey, wosrey buk tikiy aŋgyak rek opiyen ak; aŋgnigamban rek giningayn aŋgnik’ aŋgak.”

⁸Krays minim kun ak ominal aŋgak. Minim bap ak aŋgak, “Bapiy. Biynimb nip simborjngiŋgamb, kanj siypsiyp tap gok pikey likañ yapek akan, pisnep dangiye simbok amek, nip tep ma gip aŋgak.” Low buk tikiy ginimimb aŋgyak rek, simborjngiŋgambay ak pen; Nop nup tep ma giniŋgamb aŋgak. ⁹Pen minim bap aŋgak, “Bapiy. Nip kond mindpiy. Yip yerip aŋgnigamban ak, aŋgnigamban rek giniŋgayn aŋgak.” Ninuk minim kun ak aŋgek, Nop minim nindnimb siypsiyp tap gok pik simborjngiŋgipay ak kirgiy, minim tep kisen aŋgak ak gek wos amimb. ¹⁰Kun ak Krays Nop minim ak niŋiy, tap siy tap timey gipun gach ak wiykyokniŋgamb, minek nokom yimb pisnep simborjngiŋgambay ak mey; chin biynimb nuk gok suŋ-tep mindpun.

Krays Kumak Ar Ak Nep, Gach Wikyokniŋgamb

¹¹ Bi Gor nup simborjep yikop gok, tap siy tap timey gipun ak, Gor niŋiy kirgaŋ aŋgiy, minek minek tap pik simborjepay ak pen; ar kun ak gey, Gor niŋiy pisnep kirginimuŋ rek ma ayip.

¹²⁻¹³ Pen Bi Gor nup simborjep aspun ak, Bapiy biynimb tap siy tap timey gipay ak niŋiy kirginimuŋ rek aŋnimuŋ aŋgiy, ŋin nokom yimb kumiŋ, wong kun ak gi dipiyn aŋgiy, am Nop ŋin yipund kind okok ken bisgak.

¹⁴ Yenen: nuk ŋin nokom yimb kumak rek, biynimb nuk suŋ-tep mindeyaŋ aŋgiy dip gok, Gor dinimuŋ rek ayip. ¹⁵ Gor Kawnan ak kunep, chinup minim kun ak rek aŋgñimb. Nuk biynimb gos řek, Baybol buk ak tikiy, minim kun ak rek aŋgiy aŋgyak:

¹⁶ “Biyomb aŋgip, ‘Kisen yand giniŋgayn ak: kiy yip minim aŋg ar nokom ay, jimñiy mindiy mey; low yand gok gosimb namb kuyip biyaŋ tikayen kisen giying, sakiy ma giniŋgambay’ aŋgip aŋgyak.”
¹⁷ Pen minim bap aŋgak, “Low yip timbrikiy, tap siy tap timey giyak ak niŋiy kirgiy, tip ak ma niŋniŋgayn aŋgak.”

¹⁸ Niŋiy pisnep kirgininggamb kun ak, nuk yip jimñiy mindiy mey; tap pik dand apiy simborjñiyiŋgipay rek, tip ak ma giniŋgambun.

Gor Nup Chiŋgrep Giy Maŋ Winjun

¹⁹⁻²⁰ Kun ak mam ay sikop, gos kuŋay ma niŋjun. Jiysis chinup aŋgiy mumbwak nup timey gey kumek, laplap yomb korip ŋiluk miŋgan suŋ-tep key yimb pil giyak ak puŋgrikiy, kinjeŋ pisnep yikak.

²¹⁻²² Pen kunep, nuk bi Gor nup simborjep yomb yimb chin ak mindiy, Gor nup simborjep rek, nup gosimb niŋiy, mindip maŋ siŋak winjun.

Chinup gos yomb ma niŋyaŋ aŋgiy, ŋinuk nup yokek apiy kumek, likaŋ nuk yowak rek, chinup ŋiŋ yomb rek pikek mey, biynimb nuk mindpun.

²³ Kun ak Gor minim chinup aŋgayek niŋnuk ak, ma kirginjun, chinup diningamb aŋgiy, gos sek kond mindenjun. ²⁴ Pen biynimb gunap kuyip simb niŋiy don, kiy pen biynimb gunap kuyip simb niŋiy dey, penpen wasemb ay penpen diy mey, maŋgiysek mindrep giniŋgambun.

²⁵ Biynimb gunap Gor minim niŋjun aŋgiy, ap nan-giyingipay ak pen; kisen kirpay rek ma ginjun; maŋ mindip Jiysis winiŋgamb aŋgiy ap nan-giying, minim niŋbun ak penpen aŋgñiŋg, mindrep ginimimb.

Jiysis Nup Kirginiŋgambun Ak, Pisnep Apyap Pikniŋgambun

²⁶ Yenen: Krays minim yipul yimb ak aŋgey niŋ-tep giy, pen andkind tap siy tap timey ar ak amiy, tap Gor nup pik simborjgon, chinup dinimuŋ rek bap ma mindenŋgamb. ²⁷ Ar kun ak, kinjeŋ chin bap ma mindenŋgamb; niŋind nup pirikniŋgambun. Kor ak sek, mon maŋlaŋ biynimb nup miluk

niñenengambay kuyip sinj timey yinimb ak sek kond mindoniñgambun.

²⁸ Biynimb Mosis low tikak gok niñiy, tap yikop rek ayek timbrikyak gok; biynimb omijañal akan, omijañal nokom windin niñey, kor giyingipay ñin ak, kuyip simb niñimiuñ rek ma ayek, biyomb gok minim kun ak niñrep giy, angey pisnep pik ayingipay. ²⁹Kun ak chin Gor Ñinuk ak nup alemb alemb ñiniñgambun ak, yergiy kim amningambun. Nup alemb ñiniñgambun kun ak, likañ tep chinup Gor yip di jimñiy aynim angiy gek yowak ak, tap yikop rek ayek, kun giningambun. Pen Gor Kawnan chinup simb niñimb ak, nup kunep timey giningambun. ³⁰Gor nuk key angak, “Biynimb timey gipay gok, yand nokom, kuyip pen timey giningayn angak.” Pen minim bap angak, “Biyomb ak nuk key, biynimb nuk gok kuyip kor niñiy, minim angninqamb angak.” ³¹Pen Gor biyomb yimb perper mindip ak, biynimb gok kor geningamb; niñind jel giningamb.

Gor Añgip Rek Gon Amnimiuñ

³² Pen nind giyingipim ak sakiy ma ginimimb. Gor melik tep niñiy denbik, biynimb nimb gok nimbip miker yomb ñiyak ak pen; nup ma kirpiñ. ³³Nin gunap nimbip minim timey angiy, timey giyingipay ak pen; gos kun ak ma niñiy, biynimb wikan gunap kuyip timey giyakniñ, kun okok ken amyinqipim. ³⁴Biynimb Gor nup gosimb ak niñey, kalambis ayak gok, simb niñiñgipim. Ap tap nimbip mangiysek dand okok nimb okok nimb gey, “Ak tap yikop; gos chin ak amimb Gor tip chinup gayek, perper mindeninqambun biyoñ angiy,” gos yomb kun ak ma niñbik. ³⁵Kun ak sisij ma aynimimb; Gor nup nokom gosimb ak niñmindiy mey, perper mindeninqambim. ³⁶Nup ma kirgiy; angiplrek gon amek mey, angak rek chinup giniñgamb. ³⁷Baybol buk ak tikiy angyak:

“Bi winingamb ak per ma mindeninqamb; maj mindip winingamb.

³⁸ Biynimb suñ-tep yand gok, yip gosimb niñmindeningambay ak pen; gunap yip kirgey, tep ma giniñgamb angyak.”

³⁹Pen chin biynimb Gor nup kirgiy, apyap pikpay gunap ma mindpun; biynimb nup gosimb niñiy, perper mindeninqambay gok mindpun.

11 ¹Gor nup windin ma niñbay ak pen, biynimb nup gosimb niñbay gok, mindip angiy niñrep yimb gipay. Nup gosimb niñiy mey, chinup kond mindeninqamb angiy, nup gos sek kond mindpay. ²Biynimb wosrey kay, nup gosimb niñyak rek, kuyip angak, “Nimbip niñen yip tep gip angak.”

³Nup niñind angiplrek angiy gosimb niñbay ak mey; tap semb biyoñ, tap man biy, tap bap diy ma gayak, minim anep angek ayak ak niñbun.

Ebol, Yinok, Nowa Gor Nup Gosimb Niñyak

⁴Wosrey binak Ebol Gor nup gosimb niñiy, minim angiplrek gok niñind angiplrek angiy mey, tap dand apiy pik simbongñek, Gor niñek tep gak. Pen numam Keyn tap dand apiy simbongñak ak, Gor niñek tep ma gak.

Ebol Gor nup gosimb niŋiy, niŋind aŋgip aŋgek mey, nup pen bi suŋ-tep yand aŋgiy, tap simboŋgñaŋ ak niŋiy, yip tep gip aŋgak. Ebol kumiŋ amek, miŋiy yip ma mindpun ak pen, nuk Gor nup gosimb niŋak kesim kun ak, chinup biyinimb gunap gos ŋiŋiyŋ nep mindip.

⁵⁻⁶ Biyinimb Gor nup gosimb niŋbay gok nep, nuk yip jimniy mindenŋgiy rek ayip. Yenen: nuk biyinimb yikop ma diniŋgamb; biyinimb, nuk mindip ak mey nup aŋgnijon, chinup minim aŋgayip rek gininggamb aŋgiy niŋbay gok nep diniŋgamb. Yinok nuk bi kun ak rek. Gor nup gosimb niŋmind dand amiŋ ma kumak, Gor nup dand amek mey; nup piyowiy ma yimb niŋyak. Baybol buk ak tikiy aŋgyak, “Gor Yinok nup niŋek tep gek, dand amnak aŋgyak.”

⁷Gor Nowa nup kunep: miŋmon yomb pikniŋgamb aŋgek, windin ma niŋak ak pen, Gor nup gosimb niŋak rek niŋind aŋgip aŋgiy, siyip yomb ak gak. Siyip yomb kun ak giy, biyin nuk ŋapan nuk gok maŋgiysek miŋgan kun ak amdey, miŋmon yomb yimb ak pikek mindrep giyak. Pen miŋmon pikniŋgamb aŋgek, windin ma niŋak ŋin ak, Gor aŋgip ak niŋind aŋgip aŋgiy, gek amek mey, nuk kim amnakniŋ, biyinimb yikop gok, Gor nup minim bap pen aŋgnijigiy rek ma ayak.

Ebrahim

⁸ Basind yes Ebrahim kunep, Gor nup gosimb niŋiy, aŋgak rek gak. Nop miŋmon ak mindakniŋ Gor aŋgak, “Ŋapan nand tikeniŋgamban tikey amniŋgamb gok, nimbip miŋmon yomb bap pisnep aŋgnijingay ak mey; am kun okok mindenimin aŋgak.” Aŋgek, miŋmon kun ak mindip okok aŋgiy ma niŋak; yip kond mindenŋgamb aŋgiy, monmon amnak. ⁹Pen am mindek kun ak miŋmon nuk mer, biyinimb gunap miŋmon kiyk. Nuk kun giy mindiy, ser korip nep giy kin taŋgiy, ŋinuk Aysek nup tikak. Tikek yomb giy, nop gak rek nep gak. Aysek ŋinuk Jekop nup tikek yomb giy, kunep gak. ¹⁰Gor miŋmon kilis-tep per mindenŋgamb aŋgiy gayak ak, am mindoningambun aŋgiy, Gor nup gosimb niŋiy, ser korip nep giy kin taŋgyingipay.

¹¹ Pen Ebrahim biyinuk Sera tokiy yimb ay, Gor aŋgip rek chirup gininggamb aŋgiy, nup gosimb niŋmindiy, ŋi Aysek nup tikrik. ¹² Ŋapan nuk kun ak tikek, tik dand amiŋ apiy giy; gap, kamb kilup, tap okok kuŋay yimb mindek, ma ŋin paŋgnijay rek ak tikyak.

¹³ Bi wosrey aspun kun gok, Gor kuyip yerip yerip aŋgek, aŋgak rek nep chinup gininggamb aŋgiy, nup gosimb niŋmindeyak ak pen; aŋgak kun ak gek niŋiy, ma kumyak. Pen gos yomb kun ak ma niŋyak, miŋmon nuk amiŋ niŋniŋgambun aŋgiy, tep gaknij mindiy kumyak. Lum ar biy mindiy aŋgyingipay, “Chin biyinimb key okok nimb gok, yikop ap namb biy mindpun aŋgyingipay.” ¹⁴ Biyinimb minim kun ak rek apay gok, miŋmon chin yipund giy bap mindip ak aŋgiy niŋiy, kun apay.

15-16 Miñmon kiyk kiriŋg wiyak ak gos amek, andkind ambiyap ak pen; gos yomb kiyk amnak Gor miñmon tep biyon. Nuk pen dawin yomb ak gayrep giy, biyimb kun gok rek kond mindip ak mey; biyimb kun gok rek nup Biyomb Gor chin apay ak, nuk nijectep yimb gip.

17-19 Pen Gor, Ebraham aŋgniŋgayn rek giniŋgamb akaŋ aŋgiy, nup angak, “Ni nand Aysek tikek tikey amiy apiy giy, kunay mindenŋgambay aŋnik ak, nup dam pikay, yip simboŋ ŋinimin aŋgak.” Aŋgek, Ebraham Gor nup gosimb niŋiy aŋgak, “Ñapan yand kun ak tikek tikey amiy apiy giy, kuŋay mindenŋgambay aŋgak minim ak ma kirgininggamb; ŋiyand nokom yimb ak pik ayen, nuk gek tip tikjakniŋgamb aŋgiy,” ŋinuk Aysek nup dam bind ar ak tiwniŋ ay, ŋayip diy piŋiy ayniŋ gek, Gor kun ma ginimin aŋgak. Kun ak ŋinuk Aysek nup pisnep kumak rek ayak ak pen, nup kim diy dand andkind amnak.

20 Aysek pen yomb giy, ŋi omiŋal tikak. Ni bap yimb ak Jekop; ŋi bap yimb ak Yisow. Pen nop Aysek tokiy yimb ay, Gor aŋgip rek giniŋgamb aŋgiy, ŋinuk omiŋal kuyip tap yerip kisen giniŋgamb minim tep ak, gunap nind aŋgñak. Kume kisen aŋgak rek nep gak.

21 Pen ŋinuk Jekop tokiy yimb ay, Gor nup gosimb niŋiy, aŋgip rek giniŋgamb aŋgiy, ŋinuk Josep ŋi tikak omiŋal ak kuyip, Gor nirip kond mindiŋg, kun kun giniŋgamb aŋgiy aŋgiy, yir kondim ak diy, jiy kuyangiy mindiŋg, kuyipmiŋay Gor minim tep kun ak, gunap nind aŋgñak. Kume kisen aŋgak rek nep gak.

22 ŋinuk Josep pen tokiy yimb ay, Gor nup gosimb niŋiy, giniŋgamb rek niŋrep giy, minim gunap kunep aŋgak. Biyimb nuk gok kuyip aŋgak, “Kisen miñmon Yijip biy kirgiy, andkind miñmon Keynan amniŋgambim. Niñ kun ak, tiŋiy yip gok sek dand amiy, kaw dinimimb kun okok aŋgak.” Aŋgiy, kume kisen mey, kuyip aŋgak rek maŋgiysek giyak.

Mosis Nup Tik Weygirik

23 Mosis nonim nop ber kunep, Gor nup gosimb niŋiy, chinup kond mindenŋgamb aŋgiy, Yijip biyomb Perow nup ma pirikrik. Ni tep Mosis nup tikiy, takin omiŋal nokom weyger mindek. Pen kisen Perow panuk ap Mosis nup dand amiy, biy bap key ŋispbyn aŋgiy nonim nup ak key ŋek, tiy ŋiŋgip. **24** Mosis yomb giy, nuk kunep Gor nup gosimb niŋiy, yip kond mindenŋgamb aŋgiy aŋgak, “Yip Perow panuk ŋinuk ma aŋgninggiy. **25-26** Lum ar biy tap siy tap timey giyŋg minden, yip tep ma giniŋgamb; perper mindenim aŋgiy, krays nup chingen, yip angjiwniŋgambay ak tep yimb; pen Yijip biyimb amemb owep tap tep tep kiyk gok, yip tep ma gip aŋgak. Yand biyimb Gor ker mindey timey gipay gok, yip yiŋgoŋ giy mindenim aŋgak.”

27 Pen Mosis Bi windin ma niŋbun ak nup gosimb niŋiy mey; miseŋ niŋnimuŋ rek ayek, kiyŋ Perow nup miluk niŋak ak ma pirikak; Gor

aŋgak rek giy, Yisrel biynimb kuyip poŋind Keynan amnak. ²⁸ Pen nuk Gor nup gosimb ninjy aŋgek, Yisrel biynimb Pasopa siysiyip ŋiluk gok pikiy likaň diy kinjeŋrumb pis pis pikiy, day ar biyoŋ sek pikey, enjoł ap Yijip biynimb ŋi nind tikyak gok maŋgiyek pikayniŋ, Yisrel biynimb korip kuyip ak ma awak.

²⁹ Yisrel biynimb Gor nup gosimb niŋey, Yijip kay kuyip wirsek yukey, am ŋiŋ solwara Likaň ak tikniŋ giyakniŋ, Gor gek ŋiŋ kun ak liŋ pis pis amek, lum ar ak amiy, kind bindoŋ amniyak. Pen Yijip kay kuyip yuk dand namb kun ak apeyak, ŋiŋ ap kuyip yiw gek maŋgiyek kumdiyak.

³⁰ Kisen Yisrel biynimb Gor nup gosimb niŋiy, am dawin yomb Jeriykow kamb wariy kilis ak, ŋin onep ar ak kus kus gey gey pisnep wakanjsakak.

³¹ Pen kesim ar nokom kun ak nep, kinjeŋram biy Reyap miňmon Jeriykow nimb ak, Gor nup gosimb niŋiy, biynimb Gor nup minim kirgiyak gok yip ma kumak. Yenen: bi Yisrel omiňal miňmon Jeriykow amer, kuyipmiňay pikayniŋ gey, Gor nep aŋgek miňmon chinup niŋjayniŋ opiyr aŋgiy, di kasin gek, kim mindiy andkind amnirik.

³² Pen biynimb Gor nup gosimb niŋey, kuyip key yimb gak kesim gok, yergiy parsek aŋgnim. Binak Giydiyon, Barak, Samson, Jepta, Depiyt, Samwel bi gok sek, bi Gor minim aŋgep gok sek giyak giyak rek aŋgen, minim paryomb amniňgamb. ³³ Biy bi kun gok: gunap Gor nup gosimb niŋiy, biynimb miňmon key gunap kuyip yuk yokyak; gunap minim yomb gok Gor gos tep niŋimb rek tuŋgasikyak; gunap kuyip kayn ayndik layon mindeyak namb ak diyokeyak, Gor kuyip kond mindek ma siwyak; gunap Gor kuyip minim aŋgek, aŋcip rek giniňgamb aŋgiy kond mindey mindey, aŋgak rek nep gak. ³⁴ Pen gunap mon yomb yinek namb ak diyokeyak ma yinak; gunap baynat diy kuyip piŋiy ayun aŋgyak ak pen; kuyip piŋiy aŋniŋgiy rek ma ayak. Biynimb kun gok biynimb sayn ak pen; kuyip kond mindek kilisrimay yimb mindeyak. Penpen giyinj, amiy biyomb miňmon okok nimb gok kuyip, yuk yokyak. ³⁵ Biy gunap ŋapan kiyk gok kumeyak, Gor nup gosimb niŋey, gek tip ak tikjakyak.

Biynimb gunap Gor nup gosimb niŋyak rek, kuyip miň ayey kumyak. Gor nup kircembiyap, kuyip wisik yokey ambiyap ak pen; perper mindenjun aŋgiy, Gor nup chingiy nep mindeyak rek, kuyip timey gey gey kumyak. ³⁶ Gunap kuyip aŋgiwiy, tapin pikyak. Gunap tiwniŋgiy, kalambis yokyak. ³⁷ Gunap kamb silok pikayey kumyak; gunap kuyip sow diy timbrik day day ayak. Gunap baynat diy, kuyip pisnep piŋiy ayak. Gunap kuyip yukoŋ gey gey kosyam mindiy, simbgeprek meymey siysiyip wak diy, chech rek yimiŋ girangyinjipay. ³⁸ Pen biynimb yikop gok, biynimb tep kun gok kuyip, chin yip mindep rek ma ayip aŋgiy, kuyip timey gey gey, pirik am miňmon nep namb okok mindiy, kamb miňgan man miňgan okok kin taŋgyinjipay.

³⁹ Biynimb aspun kun gok, Gor nup gosimb niŋiy mind tep yimb giyak ak pen; kuyip direp giniŋgayn aŋgak rek, ŋin kun ak ma gak. ⁴⁰ Yenen! Chinup kunep dining, niŋayak rek, ŋin nokom kun ak nep maŋgiysek den, am jimniy mindrep giniŋgiy aŋgiy niŋak.

12 ¹Kun ak biynimb kunjaynep chinup piŋiy kus kus giy, kinjeŋ tep yomsipay ak; tap gos yomb niŋbun gok kirgiy, tap siy tap timey chinup kasek chiŋginimuŋ rek ayip ak kirgiy, kinjeŋ tep yomsipay ak dinjun. Kinjeŋ tep ar kun ak, kosyam amniŋgambun aŋgiy, gos ak ma ninjun. ²Biyomb chin Jiysis nup gosimb niŋiy, nuk gip rek ginjun. Nup ŋaŋgrimbikayniŋ gey, yiŋ bi timey rek ŋaŋbirikayey nambij diniŋgayn aŋgiy ma aŋgak, biynimb gok kuyip aŋgiy kumi, Bapiy ŋin yipund kind okok ken am mindingayn aŋgiy, nup tep yimb gak.

Gor Chinup Mindrep Giyaŋ Aŋgiy, Miker Gunap Ŋimb

³ Biynimb kunjaynep nup miluk niŋiy, timey giy gey amek, ma pirikak. Chin gak ar kun ak, kunep ginjun. ⁴Nuk mey, chinup ſuŋ-tep mindingayiŋ aŋgiy kumak. Nimb pen, tap siy tap timey ma giy, nup chiŋgiy nep mindonjun aŋgiy, miker yomb kun ak rek ma dipik. ⁵Gor nimbip ŋapan yand aŋgiy, minim tep aŋgek tikuak ak, sakiy gipim rek ayip. Nuk aŋgak:

“Ŋapan yand guniy! Biyomb ak nimbip gos winjikyiŋ miker ŋiniŋgamb ak; gos yomb ma niŋnimimb. Tap siy tap timey gem, nimbip aŋg giniŋgamb ak, chinup pisnep kirkip aŋgiy, gos kuŋay ma niŋnimimb. ⁶Biynimb nup tep gip ak, ŋapan nuk gok mey, kuyip per gos winjik aŋgak.”

⁷Kun ak kosyam mindingambim ak, gos kuŋay ma niŋnimimb; Bapiy chinup gos winjiksap aŋnimimb. ⁸Pen nimbip timund ma winjik aŋgiy; biynimb nop sek ma mindpim gok mey kun gip. ⁹Bapiy chin man ar biy gok, chinup timund winjikey, tep winjikpay aŋgiy niŋbun. Kun ak rek, Bapiy chin semb biyoŋ timund winjikek, tep yimb kun gip aŋgiy niŋjun.

¹⁰Bapiy chin man ar biy timund winjikpay gok, sikoy won bap mindeyaŋ aŋgiy, gos key niŋiy timund winjikpay. Pen Bapiy yomb chin semb biyoŋ chinup gosimb niŋiy, ſuŋ-tep mindpiy rek nep mindeyaŋ aŋgiy gos winjik ak; aŋgiy rek ginjun. ¹¹Chinup timund winjik won ak, tep ma gip ak pen, timund winjikek ſuŋ-tep mindiy mey; kapkap mindrep giying gon amniŋgamb.

Gos Wos Niŋiy Gon Amnimuŋ

¹² ŋin tomb sayn gi yowip ak; yikop gip aŋgiy, tikuak amiy apiy gem kilis ginimuŋ. ¹³Kinjeŋ yipund giy tep tep ar ak amem, gunap tomb pungjiwonimuŋ, kilis giy am gem gem, ſuŋ ayninggamb.

¹⁴ Biynimb gok yip maŋgiysek jimniy mindingayn aŋgiy mindingayn ak pen; Gor biynimb ſuŋ-tep nuk mindingayn. Biynimb ſuŋ-tep gok nep, Biyomb chin ak nup niŋniŋgambay.

¹⁵Kun ak nīrep ginimimb. Biynimb nimb gunap, Biyomb chinup simb nīrijy dip ak nup, kirginingiy rek ayip. Pen biynimb mindrep ginīngambay gok, biynimb mindrep ma gipay namb ak mindey, kuyip asīj wiliknīngamb. ¹⁶Pen biynimb nimb gunap biyñ siy bi siy giy, Gor nup kirginīngiy rek ayip. Ginīngambay kun ak, Yisow wosrey gak rek ginīngambay. Nup yiwan gek, tap nījiy় angiy, Gor nop Aysek bilesiy় tep ñek ñinuk nup nīnīng gak ak, tap yikop rek ayek kirgiy, tap keñmañgiy won ak nep nīnjemb ak dak. ¹⁷Pen nimb nījbim: kisen nop tap nīnīng gak kun ak tip diy় angiy, kinjē dinimuj bap ma mindek, simb gek siy angak.

Gor Miñmon Tep Nuk Sayon Amjipun

¹⁸Yisrel biynimb miñmon Saynay dum ak am mindey, Gor minim nuk nind angayak ak, Mosis nup aŋgaknīj, mon yomb yimb yiniy, kisyim jimbengimb apiy, yingen yomb apiy gak. ¹⁹Pen biykul yomb ak angiy, minim semb biyoñ nimb gunap angek, biynimb gok pirikiy, Mosis nup aŋgyak, “Minim asap kun ak rek, tip ak angek ma nījun aŋgyak.” ²⁰Yenen: Gor kuyip aŋgak, “Biynimb, meymey, siy়psiyp tap gok yirik kun ak amenīngiy, kamb silok pisnep pik ayep aŋgak.” ²¹Kiyk minim nījiy pirikyak kun ak, Mosis kunē nījiy jep diy pirikak.

²²Kiyk miñmon dum amniyak kun ak; miñmon nep dum ak amniyak. Nimb Biyomb permindep minim nup kisenimb aŋgayip ak dipim gok, enjol kuŋay yimb nep tep gaknīj, mindpay miñmon Sayon dum opim ak mey, Jerusalem semb biyoñ ak opim.

²³Pen Biyomb biynimb maŋgiysek bilokningamb ak, yimb nimbip ak biynimb nuk nindnimb gok sek tikayek mindip. Biynimb kun gok kumī ma kurgiyak, am nuk yip mindrep yimb gipay. ²⁴Kun ak minim kisenimb ak nījiy, Jiysis ker opim ak tep gipim. Keyn numam Ebol nup pikek likañ yowak ak, minim yomb yimb dak; pen Jiysis likañ ak chinup nen aŋgiy yowak rek, Gor yip jimñiy mindonjun rek ayip.

Nīrep Ginimimb

²⁵Kun ak nīrep ginjun. Biynimb Saynay dum mindiy, minim angek ma nīyak gok, kim amnīngiy rek ma ayak ak, minim nuk kisenimb ak kirgoningambun; chinup yerip rek ginīngamb.

²⁶Ñin kun ak kuyip minim aŋgaknīj, monmon rek dak. Pen chinup aŋgak, “Kisen kun ak rek gen; tap mankumb biy, semb biyoñ maŋgiysek kawin kawin ginīngamb aŋgak.” ²⁷Giningamb aŋgak kun ak, tap per ma minden̄ngamb aŋgiy gayak gok, maŋgiysek kurginingamb; tap perper minden̄ngamb aŋgak gok nep minden̄ngamb. ²⁸Tip chinup aŋgayip ak, kawin ma giy mindnep minden̄ngamb kun ak, nup gosimb nījiy, tep gaknīj yimb nup dand aranjun. ²⁹Biyomb chin mon rek yinimb ak; nīrep ginjun.

Mam Ay Gunap Kuyip Wasemb Yimb Ayjun

- 13** ¹Mam ay gok yip penpen wasemb aying nep mindenimimb.
²Biynimb okok nimbip ker apeniŋgiy, kuyip dinimimb.
 Biynimb gunap, biynimb yikop gok wasiw aŋgdispun aŋgiy, enjol
 gunap kuyip wasiw aŋgdispun aŋgiy, enjol
³Mam ay gunap kalambis mindenigiy,
 chin yip kalambis mindpun aŋgiy niŋnimimb. Mam ay gunap kosyam
 mindenigiy, chin yip kosyam mindpun aŋgiy niŋnimimb.
- ⁴Biyn bi dipay ak tep gipay. Biynimb gunap ap bi beriymiaj minim
 pisnep apay kun ak, ma timbrikniŋgiy. Gor biynimb biyn bi diy, kisen
 biyn siy bi siy giniŋgambay gok sek, biynimb yikop biyn siy bi siy
 giniŋgambay gok sek minim yomb yimb aŋgninggamb.
- ⁵Tap chin dipun gok sikoy gip aŋgiy, gur-maniy tap gok gos yomb
 ak ma niŋjun. Gor aŋgak, “Nimbip sakiy ma giniŋgayn; nimb yip
 nep mindenigayn aŋgak.” ⁶Kun ak gos okok gunap ma niŋjun.
 Biyomb chinup kond mindip rek, biynimb gunap chinup yergiy timey
 giniŋgambay aŋgiy, ma pirikjun.

Minim Biyomb Nimbip Aŋgey Niŋbik Ak, Sakiy Ma Ginimimb

- ⁷Biyomb nimbip minim tep aŋgey niŋbik gok, Gor nup gosimb niŋiy,
 gey amek tep gak ak niŋbim. Ar nokom kun ak nep ginimimb. ⁸Jiysis
 gumon wos rek ak perper yimb mindip. ⁹Nuk chinup simb niŋiy dip rek,
 Gor biynimb tep nuk mindpun. Biynimb gunap minim key aŋgeniŋgiy ma
 niŋjun. Biynimb kun gok tap ak niŋemb, tap ak ma niŋemb aŋgiy, asik
 mosik gi mindpay ak pen; tap kun gok gek mindrep ma gininggambay.
¹⁰Bi Gor nup simboŋgep makaw meymey pik simboŋ gi mindpay gok;
 ar kun ak nep gey amek, Jiysis chinup nen aŋgiy kumi, tap niŋemb
 nuk yimb chinup niimb ak; kuyip niŋimuj rek ma ayip. ¹¹Kiyk makaw
 meymey pikiy likaň gok, dam Gor nup simboŋgep biyomb yimb ak nup
 niŋey, nuk pen biynimb tap siy tap timey gipay rek, dam Gor korip niſuk
 miŋgan suŋ-tep key ak songip. Nonim gok pen dam, mindpay mis ar
 siŋak dangiyey pisnep yin simbok amimb.

- ¹²Kun ak rek, Jiysis biynimb nuk gok suŋ-tep mindeyaŋ aŋgiy, miňmon
 yomb Jerusalem mis ar ak amiy yiwr yomb diy, likaň yapek kumak.
¹³Nup kisen ginjun aŋgiy niŋbun rek, biynimb yikop gok gey amimb ar
 ak kirgiy, nup ker mis ar ak amon, chinup nup aŋgjiwyak rek monmon
 aŋgjiwiŋgiy. ¹⁴Yenen: man ar biy, perper mindonjun tip bap ma mindip
 ak pen; miňmon kun ak rek mindonjun aŋgiy kond mindpun.

- ¹⁵Nind Gor nup meymey, kaw tap gok pik simbongiŋgipay ak
 pen; miňiy Jiysis ap chinup aŋgiy kumak rek, tap kun gok ma
 pikniŋgambun. Nup tep niŋimuj aŋgiy, meng miŋgan dand araniy,
 yimb nup ak per dand aranjun. ¹⁶Pen gos sek mindiy, biynimb direp

giyinq, opriyŋ ñimbay rek, tap penpen bilok ñinjun. Ar kun ak gon mey, Gor nup tep giniŋgamb.

¹⁷Biyomb nimbiп Gor minim apay gok, gos peyinq niŋiy ma apay, wong gipun ak Gor niŋek tep giniŋgamb aŋgiy, gos ak niŋyinq gipay. Kun ak nimbiп siskoy diy, apay rek ginimimb. Kun geniŋgambim, tep gakniŋ wong giniŋgambay. Mer ak, nimbiп yergiy kond mindrep giniŋgambay?

Gor Nup Aŋgnijem Chinup Kond Mindonimuŋ

¹⁸Pen Gor nup aŋgnijem, chinup kond mindonimuŋ. Gor yip mindrep giy gos par aŋyinq ma mindpun ak pen, per kun ak rek nep ginjun aŋgiy mindpun. ¹⁹Gor nup aŋgnijem, yip kond mindakniŋ, mindpim ak kasek ninim.

²⁰Gor bi tep biyimb simb niŋimb ak, gos yomb ma niŋniŋiy aŋgiy, Ñinuk biyimb kond mindrep gip ak nup yokek apiy, kumiy tip ak tikjakak. ²¹Nop minim nind aŋgayak ak, kindik ginjun rek ma ayak; pen miňiy, minim kisenimb dand wip ak, chinup kond mindakniŋ, mindrep giy aŋcip rek giniŋgambun. Kun ak Jiysis yimb nup, perper nep dand aranjun! Tep.

Minim Day Gunap

²²Pen mam ay sikop. Nimbiп yiruk ma ginimun aŋgiy, minim paryomb ma apiyn; maŋ won ak apiyn.

²³Mam chin Timotiy nup kalambis ayak ak, miňiy mis apek, yip nininggambur.

²⁴Biyomb nimbiп gok sek, biyimb yikop Gor ker mindpay gok sek, “Nimb mindpim!” aspun.

²⁵Gor nimbiп kond mindenj.

JEMIS

Minj Jemis Tikak

Minim Nind Niŋep

Baybol buk day kisen ak tikyak ñin ak, Jemis omiŋal nokom mindyiŋipay. Pen minj kun biy biyimb kuŋaynep Jiysis numam kisen Jemis tikip rek ayip aŋgiy niŋbay. Nuk Jiwda biyimb miňmon okok maŋgiysek, Gor nup gosimb niŋbun apay gok, minim nep ma aŋgiy, tap siy tap timey ak kirgiy, Gor aŋgip rek giyiŋ, nup gosimb nokom niŋiy, Jiysis Krays nup chiŋgrep giy gem amnimuŋ aŋgiy tikak.

Minim Ar Keykey Mindip Rek:

Minim nind aŋgak ak mindip, chapta 1:1.

Miker gunap apek, Gor nup ma kirgiy, nup nep gosimb niŋyiŋ,
mindenimimb aŋgak minim ak mindip, chapta 1:2-8.

Biyimb tap ma mindip gok sek, biyimb tap kurjay mindip gok sek minim
ak mindip, chapta 1:9-11.

Biyimb miker apek, Gor nup ma kirpay minim ak mindip, chapta 1:12-18.
Minim aŋgniŋgiy rek niŋiy, ginimimb aŋgak minim ak mindip, chapta
1:19-27.

Biyimb teptep gok sek, biyimb tam okok mindpay gok sek kuyip, miň ar
nokom kun ak nep ginimimb aŋgak minim ak mindip, chapta 2:1-13.

Biyimb Jiysis nup gosimb niŋbun apay gok, minim nep ma aŋgiy, tap siy
tap timey gipay ak kirgiy, Gor aŋgip rek giningiy aŋgak minim ak mindip,
chapta 2:14-26.

Biyimb Krays ker mindpim gok, jonimb nimb ak kond mindrep ginimimb
aŋgak minim ak mindip, chapta 3:1-18.

Biyimb Krays ker mindpun gok, biyimb yikop gok gipay miň ar ak, ma
ginjun aŋgak minim ak mindip, chapta 4:1-5:6.

Gor nup gosimb nokom niŋiy, Jiysis andkind winiŋgamb ak gos sek kond
mindyiŋ, biyimb tap gip gok kuyip, Gor nup aŋgniŋnimimb aŋgak
minim ak mindip, chapta 5:7-20.

1 ¹Yand Jemis, Gor apiyminjay kuyip woŋ giñimbiy. Nimbip Jiwdā biynimb jiw am miñmon key okok mindiy, Gor nup gosimb niñbim gok, “Nimb mindpim?” aspiy.

Miker Apek, Gos Kuŋay Ma Niñnimimb

²Mam ay sikop. Miker apek, gos kuŋay ma niñnimimb; tep gaknij nep mindenimimb. ³Kosyam mindenijgambun rek, Gor nup chingrep giy mey, kisen miker yerip apek, ma pirikniŋgambun. ⁴Nup chiŋgiy nep mindiy mey, mindrep giy ma apyap pikniŋgambun. ⁵Pen nimb gunap, yerer gon tep giniŋgamb angiy, Gor bi chinup direp yimb gip anup angnijem, nimbip gos tep yipund giy ak ñiniŋgamb. Nup angnijey, yip yenen angnijbim angiy, ma kirgip. ⁶Kun ak nup angnijning, gos nokom niñiy angnijnimimb. Pen chinup niñniŋgamb akaŋ, ma niñniŋgamb angiy, gos omijał niñiy angnijeniŋgambim; yinjen apiy, ñiŋg solwara paŋgiy dand doŋ wiy gip rek ak giniŋgambim. ⁷⁻⁸Biynimb kun gok rek, gos niñrep giy ma gey amimb: gosow gosow niñying gey amimb ak mey, Gor nup angnijbay ak, tap bap kuyip ginimuŋ rek ma ayip.

⁹Mam ay simbgeprek gok, Gor kuyip direp gek mindrep giningambay ñin ak, miñmiñ giniŋgiy; ¹⁰pen mam ay tap kuŋay mindip gok, tap kiyk apyownimuŋ ñin ak, miñmiñ giniŋgiy. Yenen: biynimb tap kuŋay mindenijgamb gok, mon sum rek luŋg yowniŋgambay. ¹¹Pumb ak lim giy, mon sum teprep kun ak niŋek, milip giy luŋg yowip. Biynimb tap kuŋay mindenijgamb gok, woŋ kiyk gi dand amniyakniŋ, kuyip kun ak rek giniŋgamb. ¹²Pen biynimb miker apek, Gor nup ma kirgiy, chingrep giy nep mindenijgambay gok, miñmiñ giniŋgiy. Biynimb nup wasemb aypay gok kuyip angak rek, arband perper mindep ak ayñiniŋgamb.

¹³⁻¹⁴Biynimb timey gun angiy gos ak apek, Gor gos ſek kun giy niñbun angiy, ma angnijigiy. Gor tap siy tap timey ma yimb gip rek, biynimb gunap kuyip, gos kun ak rek ma ñiniŋgamb. Pen gos kiyk key niñbay ar ak, kuyip liŋg dand amek, tap siy tap timey gipay. ¹⁵Gos niñbun kun ak, tap yiŋ rek yimon, jakiy kindiy am wosgip rek ak; tap siy tap timey gipun. Tap timey gipun kun ak, pisnep mind wosgek, kumiŋ kuying yowniŋgambun.

¹⁶Pen mam ay tep yand gok. “Minim yesek bap angeniŋgiy,” ma niñnimimb. ¹⁷Tap tep yipund giy yerip yerip dipun gok, key okok nimb apek ma dipun: Bapiy yomb melik tep gayak ak nep, chinup ñimb. Nuk miñ ar bap gi dand amiŋ, tap kawnan rek tuŋgandikiy, miñ ar bap key ma giniŋgamb. ¹⁸Gos nuk key niñiy gek, minim yipul yimb nup ak niñiy donuk mey; biynimb tep nuk, tap marip nind maŋgiy miñmiñ giyŋgipay rek ak mindpun.

Niñrep Giy Mindrep Ginimimb

¹⁹Mam ay tep yand gok niñim! Nimbip minim angniyakniŋ, kasek niñnimimb. Pen biynimb aŋg gun angiy, kasek miluk ma niñnimimb.

²⁰ Biynimbi miluk niŋon, kuyip gos tep ŋek, Gor biynimbi suŋ-tep nuk mindon aŋgiy, ma niŋniŋgambay. ²¹ Kun ak, gos timey niŋiy, timey gipim rek, yenen kun gipun aŋgiy kirgiy, Gor gos tep ŋimb ar ak giy mey, kim amemb rek aŋniŋgamb.

²² Gor minim ak timund ak nep pik niŋiy, niŋbun aŋgiy ma aŋgnimimb. Ak tom giniŋgambim. Aŋgip rek giy mey; niŋbun aŋgnimimb. ²³ Pen biynimbi minim nup niŋiy, aŋgip rek ma gipay gok, galas ak niŋiy, jomluk niŋbun rek ak gipay. ²⁴ Galas ay niŋiy, jomluk kiyk yerip rek mindip aŋgiy niŋrep gipay ak pen; kiring amiy, sakiy giy; yergiy rek mindip aŋgiy, ma niŋbay. ²⁵ Pen low tep yimb biynimbi piksak dip ak sakiy ma giy, niŋyinŋ nep gey amniŋgamb biynimbi gok, Gor kuyip kond mindek, yerer giniŋgambay ak amrep giniŋgamb.

²⁶ Pen biynimbi, lotiw niŋind yimb giy mindrep gipun apay gok, jonjimb kiyk ak niŋrep giy ma apay; yesek aŋgyiŋ, key niŋyinŋ gi mindpay. Kiyk lotiw minim niŋbay ak, yikop yimb niŋbay. ²⁷ Lotiw miň ar Bapiy Gor niŋek tep gip ak mey; ŋapan amoňiluk gok sek, biyn kanjl simbgeprek gok sek kuyip, direp ginimimb. Pen biynimbi yikop gok yip yingong giy, asiŋ kuyip kun ak ma wiliknimimb.

Biynimbi Gok Tep Biynimbi Gok Timey Ma Aŋgep

2 ¹Mam ay sikop. Nimb Biyomb tep Jiysis Krays nup gosimb niŋbim rek, gos yesek okok niŋiy, biynimbi bilok keykey ma aynimimb.

²⁻³ Pen lotiw giniŋ ap nan-giŋy, biynimbi tap kuŋay mindakniŋ, chech tep tep ay, riŋŋ teprep ŋin maŋgiy kiyk ay apey niŋiy, kuyip aŋgem am pom ar teprep gok bisgey; biynimbi simbgeprek gok apey niŋiy, aŋgem lum ar bisginiŋgambay akan, jakiy nep mindenŋgambay ak, ⁴yipund ma giniŋgamb. Nimb key gos timey niŋiy, kun giy bilok aŋniŋgambim.

⁵ Pen mam ay tep yand gok niŋim! Gor biynimbi simbgeprek kun gok kuyip, kun ak rek ma gip. Nuk kuyip gos tep ŋek, biynimbi gin yimb nuk gok mindiy, nuk yip biynimbi kond mindenŋgambay. ⁶⁻⁷ Biynimbi kun gok rek, Gor nup dipay ak pen, nimb kuyip yenen aŋgem, lum ar ak nambin gakniŋ bispay? Pen biynimbi tap kuŋay mindip gok nep, Biyomb tep nimbiŋ dip ak nup aŋgiwi, nimbiŋ aŋg sikoy giy, dam kor gipay.

⁸ Pen Baybol buk ak tikiy aŋgyak, “Biynimbi gok kuyip, nand key wasemb aypan rek, wasemb aynimin aŋgyak.” Gor aŋgak rek kindik giniŋgambim ak, tep yimb. ⁹ Pen chech tap gok aypay rek niŋiy bilok ayniŋgambim ak; Gor minim ak timbrikiy, minim yomb diniŋgambim.

¹⁰ Yenen: Gor low nuk gok niŋdiy, nokom bap timbrikningambun ak, Gor niŋek maŋgiysek timbrikpun rek aŋniŋgamb. ¹¹ Gor nuk nokom, biyn siy bi siy ma ginimimb aŋgiy, chip ma ŋangnimimb aŋgiy gak. Kun ak chip ma ŋangiy, pen biyn siy bi siy giniŋgambun ak, minim nup timbrikningambun. Pen biyn siy bi siy ma giy, chip ŋangningambun ak, kunep minim nup ak timbrikningambun.

12 Kun ak minim aŋgniŋ akaŋ, yerer gining, gos bap niŋiy aŋgnimimb, “Gor low tep nuk biyimb gok kuyip, tuŋgasik kim dip ak niŋiy, chinup kor giniŋgamb ak mey; mindrep ginjun aŋgnimimb.” 13 Biyimb simb ma niŋbay gok kuyip kor giy, simb ma niŋniŋgamb; pen biyimb simb niŋniŋgambay gok kuyip, simb niŋniŋgamb.

Minim Nep Ma Aŋgnimimb

14 Mam ay tep yand gok niŋim! Biyimb mindrep ma gipay gunap, Gor nup gosimb niŋbun aŋniŋgambay ak pen, yikop yimb kun aŋniŋgambay. Minim nep aŋgiy, tap bap ma giniŋgambay ak, kuyip yergiy diniŋgamb.

15-16 Mam ay chech ma mindiy, keñmaŋiy ma mindiy giniŋgamb gok niŋiy, tap dam niyiŋ mer: yikop, amiy mindrep ginimimb aŋniŋgambun ak, yesek yimb kun aŋniŋgambun. Kuyip tap gunap niyiŋ rek, minim kun ak aŋjun. 17 Pen Gor aŋgip ar ak giyiŋ rek, nup gosimb niŋbun aŋjun!

18 Nimb gunap aŋniŋgambim, “Chin biyimb gunap, Krays nup gosimb niŋbun, gunap aŋgip aŋgip rek giy, mindrep gipun ak mey, minim ma mindip aŋniŋgambim.” Pen minim aŋniŋgambim kun ak, nimbip pen aŋniŋgayn, “Biyimb gok Gor nup gosimb niŋbun aŋgiy pen, yergiy aŋgip rek ma gipay aŋniŋgayn”. Yand Krays nup gosimb niŋiy mey, aŋgip rek gipiyn. 19 Nimb Gor nokom nep mindip aŋgiy, gosimb niŋbim ak tep gipim. Pen kichekiy malñiluk gok kunep, gosimb ar kun anep niŋiy, pirikiy jep dipay. 20 Nimb sakiy sek! Gor nup gosimb niŋbun apim ak pen, aŋgip rek ma giy, minim nep apim.

21 Nimb niŋbim: basind Ebrahim Gor nup gosimb nokom niŋak rek, niňuk Aysek nup pik Gor nup simbongniŋ gek, nuk niŋiy, ak bi suŋrep yand aŋgak. 22 Kun ak Ebrahim gosimb nep niŋek, nup bi suŋrep yand ma aŋgak, Gor nup gosimb niŋiy aŋgak rek gek mey, bi suŋrep yand aŋgak. 23 Niň kun ak mey, Baybol buk aŋgiy tikyak rek, Ebrahim Gor nup gosimb niŋek mey, Gor nup bi suŋrep yand aŋgak. Gak kun ak, Gor Ebrahim nup, buŋgiy yand aŋgak. 24 Kun ak niŋim! Gosimb ak nep niŋiy, Gor yip jimniy ma mindingambun; nup gosimb niŋiy aŋgip rek giy mey, nuk yip jimniy mindingambun.

25 Kun ak rek nep, biyin Reyap gak. Nuk kinjeŋram biyin mindiŋip ak pen; bi Yisrel omiŋal aperik, Reyap biyimb nuk gok, kuyipmiŋay pikayning geyak, nuk niŋiy kasin gek mey, piyow mer niŋyak. Kisen kuyipmiŋay aŋgyokek, pirik kinjeŋ ar bap amiy, korip amnirik. Reyap gak rek niŋiy, Gor biyin suŋrep yand aŋgak. 26 Pen biyimb mumbwak nep mindiy, kawnan sek ma mindpay ak, kim mindingiy rek ma ayip. Kun ak rek, biyimb Gor nup gosimb niŋbun aŋgiy, pen aŋgip ar ak ma gipay.

Jonimb Chin Nīrep Ginjun

3 ¹Mam ay Krays ker mindpim gok. Nimb kuñaynep tiysa mindonjun angiy, ma niñnimimb. Chin tiysa gok, kor kilis rek niñningambun. ²Chin mangiysek yipund ma gip ar gok keykey gipun. Pen biynimb joñimb kiyk kond mindrep giy, minim yipund giniñgamb ar ak nep angniñgambay gok, amemb wep kiyk gok, mangiysek niñrep giniñgiy rek ayniñgamb. ³Kanj hos gok yomb yimb ak pen; tap ayen sikoy par bap miñ ak sek tiwniñgiy, di meñg miñgan ak ay, amniñg gipay okok ken lip gey ambay. ⁴Siyip yomb gok kunep, yingen apiy dand yesek okok ambikop ak pen, bi kapten gok stiya sikoy ak diy, amniñg gipay okok ken di yipund gey amimb. ⁵Jonimb chin ak sikoy ak pen, minim angon kuñaynep ayip. Pen sangiy yomb yimb namb ak, sikoy band bap sup ñey, yin dand amiy, mangiysek yinimuñ rek mindip. ⁶Mumbwak day chin ak, timey kun ak rek bap sek ma mindip; joñimb ak nep mon mañlañ rek mindiy, amemb wep chinup ak mangiysek gi timey gip. Pen mon mañlañ kun ak, miñmon Hel ak nimb apiy, mey kun gip.

⁷Kimin yakir, siy় saraw, tap sangiy okok mindip gok sek, tap ñiñg solwara okok mindip gok sek dand apiy mokey, gos niñbay ak pen; ⁸joñimb chin ak angon, gos niñnimuñ rek ma mindip. Timey yimb giy, biynimb pik aynimuñ rek ayip. ⁹Joñimb chin ak, Gor Bapiy yomb anup tep angying, biynimb nuk rek niñji gayak gok kuyip, angyiwyng gipun. ¹⁰Joñimb nokom kun ak nep, minim tep angying, timey angying gipun. Mam ay sikop. Yenen kun ginjun? Ak tep ma giniñgamb. ¹¹Ninj kilam nokom bap jiwi, ñiñg tep gunap, ñiñg timey gunap ma wip. ¹²Mon ak, miñ mañgiy ma piyningamb; miñ ak, mon mañgiy ma piyningamb. Pen ñiñg timey ak, ñiñg kim tep molep rek ma ayniñgamb. Kun ak mam ay sikop. Joñimb chin ak minim timey gok sek ma angyjun.

Miluk Niñjiy Asik Keykey Ma Aynamimb

¹³Nimb gos niñrep gipim? Niñrep ginimimb ak, yimb nimb key ma dand aranimimb; gos tep niñbim rek, Gor nup tep ginimuñ ar ak ginimimb. ¹⁴Pen gosimb namb nimb biyaj yiruk gek, miluk niñjiy, yimb nimb key ma dand aranimimb. Minim yesek gok angiy, minim yipul yimb ak ma taw yiw ginimimb. ¹⁵Biynimb gos tep niñbun angiy, timey kun ak rek gipay gok, Gor gos ñimb ar ak ma gipay; biynimb yikop niñbay rek nep niñjiy, Seytan nup kisen gipay. ¹⁶Pen miluk niñjiy, asik keykey ay, timey ar ak gon amek, mindrep ma yimb giniñgambun.

¹⁷Gor gos ñimb rek niñjiy mey, sun nep mindiy, tep ar ak giying, kapkap mindrep giying, biynimb simb niñjiy direp giying, minim andikiy andikiy ma angniñgambun. Gor nup tep giniñgamb ar ak giy, biynimb tep gok mindiy, minim anj yiw giying, minim okok nimb okok nimb ma

aŋgniŋgambun. ¹⁸Kapkap mindrep giniŋgambun kun ak, tap yiŋ yimbay rek yimoniŋgambun mey; jak yomb giy, maŋgiy teprep Gor niŋek, tep giniŋgamb gok piyŋiŋgamb.

Gor Nup Chiŋgrep Gep

4 ¹Per miluk yapek penpen gipim ak, gos timey biynimb yikop gok niŋbay rek nep niŋiy, kun gipim. ²Tap dinŋ niŋbim gok ma diy, kalrimey jiwiy, biynimb pikayun aŋgiy gipim. Tap tep gok ma dinimimb rek ayek, penpen aŋgiy, penpen gun aŋgiy niŋbim. Gor nup aŋgnirijy dipkip ak pen, nup ma aŋgniribim. ³Pen nup aŋgniribim ŋin gok, gos tep niŋiy ma aŋgniribim; chinup key tep gaŋ aŋgiy aŋgniribim ak mey, apim rek ma gip.

⁴Pen biynimb Gor nup chiŋgrep ma gipim gok, yenen kun gipim? Biynimb gos kiyk tap mankumb biy ker nep amimb gok, Gor nup miluk niŋiy mey, tap kun gok nep gos niŋbay. ⁵Ar kun ak Baybol buk tikiy aŋgyak, “Gos chin ar gunap key amek, nup tep ma giniŋgamb aŋgyak.” Pen minim kun ak niŋem yikop rek ayip? ⁶Minim nuk ak chinup kond mindrep yimb giniŋgamb. Ar kun ak nep, Baybol buk ak tikiy aŋgyak:

“Biynimb keynep mindiy, mindrep gipun apay gok, Gor kuyip minim yiŋ rek aŋgip; pen biynimb yimb kiyk key ma dand aranimbay gok simb niŋiy, direp yimb gip aŋgyak.”

⁷Kun ak Gor nup pis ak mindiy, Seytan nup mer nep aŋgem mey, nimbiŋ kiring amniŋgamb. ⁸Gor nup chingrep gem, nimbiŋ chiŋgrep giniŋgamb. Nimb biynimb tap siy tap timey gem ŋin gach gip gok, suŋtep mindonjun aŋgiy, ŋin maŋgiy ŋiŋ ayokiy mindenimimb. Pen nimb Gor nup kisen gipun aŋgiy yesek apim gok, gos omijal ma niŋiy, Gor nup nep chiŋgnimimb. ⁹Sik apim ak kirgiy, simb gakniŋ siy aŋgiŋgamb mindenimimb. ¹⁰Biyomb niŋmindip rek, biynimb tep ma mindpim ak niŋiy aŋgem mey; nimbiŋ direp giniŋgamb.

¹¹Mam ay sikop. Mam ay gunap kuyip yenen kun gipay aŋgiy, kuyip aŋgsikoy ma ginimimb. Biynimb mam ay aŋgsikoy gipay gok, Gor low nuk ak yenen mer aŋgip aŋgiy, sesek aŋg sikoy gipay. Kun ak biynimb Gor low kisen gipay rek ma mindenŋgambim; low nuk tep mindip akaŋ, yerip rek mindip aŋgiy, gos piyow niŋbay rek ak mindenŋgambim. ¹²Gor nep low ayak; nuk nep biynimb deprek ayip gok diy, biynimb ma deprek ayip gok kirgip. Kun ak nimb Biyomb mindip rek mindiy mey; “Biynimb gok mindrep gipay; biynimb gok mindrep ma gipay aŋgiy,” apim ak?

Yimb Nimb Ma Dand Aranimimb

¹³Pen niŋim. Nimb gunap apim, miňmon akaŋ toy rek, miňmon yomb bap ami, kun okok simiy nokom bap wong biysniys giy, maniy yomb dinŋgambun apim. Pen niŋrep ginimimb. ¹⁴Gor kisen yerer giniŋgamb

ak ninjy ma apim. Miñiy kim mindpun ak pen; kim mindpun kun ak, yuk biñ ak gip rek nep gip. Won ak mindip, won ak kapkap kurgek amimb. ¹⁵Gip kun ak rek, minim apim kun ak kirgiy aŋgnimimb, “Gor nup tep geniŋgamb, chinup kond mindaknij kim mindiy, woŋ kun kun giniŋgambun aŋgnimimb.” ¹⁶Pen biyomb biynyomb mindpun aŋgiy, yimb key dand aranbun ak tep ma gip.

¹⁷Miñ tep ar ginimimb aŋgip ak ninjy, pen ma giniŋgambun ak; Gor niŋek tap siy tap timey giniŋgambun.

Biynimb Tap Kuŋay Mindip Gok

5 ¹Nimb biynimb gin yimb gok, minim aŋgniŋ gispiyn ak ninjim! Miker yomb dining gispim rek, simb gek siy aŋgnimimb. ²Chech tap nimb kuŋay mindip gok, siplep siwy kuyiŋ yasaw. ³Gol, maniy, siylpa nimb gok simbsis gisap rek, tap siy tap timey gipim ak niŋrep ginimimb. Ñin kisen ak maŋ asaw rek, tap nan-gispim gok, mumbwak nimbik ak, mon yinsimbok amemb rek ak gispim. ⁴Biynimb woŋ nimbip gipay gok, kuyip pey ñirep ma gem, kosyam mindpay ak, siy angyey, Biyomb kalrimey semb biyon mindip ak niŋimb. ⁵Per man ar biy mindiy, woŋ wariy ma giy, yikop mindiy miñmiñ yimb girapim. Kun ak kanj gok mokrep giy, guk gek pikñimbay rek mindpim ak, won par ma mindeninqambim. ⁶Biynimb tep, nimbip tap bap ma gipay gok kuyip, yesek aŋgiy ñapim.

Miker Apek Yiruk Ma Ninjy, Gor Nup Kond Mindonjun

⁷Kun ak mam ay sikop. Yiruk ma ninjun; Biyomb chin asaw aŋgiy kond mindonjun. Biynimb tap woŋ gi yimi, kond mindyaknij pumb niŋiy, miñmon pikiy, jakek nep ñimbay rek, nup kond mindonjun. ⁸Biyomb ñin nuk winiŋgamb ak yep maŋ mindip aŋgiy, gos sek kond mindonjun.

⁹Pen mam ay sikop. Gor niŋmindip rek, mam ay gunap kuyip ma angjiwnimimb. Bi kor niŋniŋgamb ak maŋ asaw. ¹⁰Bi Gor minim angep wosrey mindyinqipay gok kuyip timey giyaknij, kosyam yimb mindyinqipay ak pen; kapkap mindrep giyak. Ar kun ak nep ginimimb. ¹¹Nimb niŋbim: biynimb kun gok rek, mindrep gipay apun. Kun ak binak Job wosrey mindyinqip kesim ak, sakiy ma ginimimb. Nup miker yomb apek, kosyam mindek ñin ak, Gor nup gosimb niŋiŋgamb kapkap mindiy, mind dand amnaknij, Gor gi tep gek, mindrep yimb gak. Yenen: nuk biynimb simb niŋiy, direp yimb gip.

¹²Pen mam ay sikop. Tap yomb yimb ak, Gor nup yimb ak yikop ma angnimimb. Bi semb biyon sek, lum biy sek gayak ak niŋmindip rek, niŋind aspiyn aŋgiy, ma angnimimb. Yaw aŋgiy, yaw nep angnimimb. Mer aŋgiy, mer nep angnimimb. Yikop ak minim yomb yimb dininqambim.

¹³Pen tep gek miñmiñ gun aŋgiy, Gor nup kamep aŋnimimb; miker gonimuŋ nup aŋgnijnimimb. ¹⁴Biynimb nimbip gunap tap gonimuŋ, biyomb Gor biynimb nuk kond mindpay gok aŋgem apiy, Biyomb chin ak gek suŋ ayningamb aŋgiy, nup aŋgnijiy, wel di jun kuyip biyon ayñiniŋgiy. ¹⁵Pen Gor nup gosimb niŋiy aŋgnijeniŋgambay, nuk gek tap giniŋgamb kun ak, suŋ ayningamb. Tap siy tap timey giyak gok, kunep niŋiy kirgininjgamb.

¹⁶Kun ak nen, tap siy tap timey gipim gok, penpen aŋyiknimimb. Aŋyikiy, Gor nup aŋgnijem, nuk gek suŋ mindeningambim. Biynimb suŋ-tep gok nup aŋgnijey, nuk key yimb giniŋgamb. ¹⁷Bi Gor minim aŋgep Yilayja, bi yikop chin rek ak pen, Gor nup aŋgnijek, simiy omijal nokom, takin anep kangol ak, miñmon ma pikak. ¹⁸Kisen pen tip ak Gor nup aŋgnijek, miñmon pikiy tap wong gok jakak.

¹⁹⁻²⁰Mam ay sikop. Biynimb nimb gunap, minim yipul yimb ak kirgey, kuyip aŋgnirep gem, tip ak Gor nup gosimb niŋniŋgambay ak; tep yimb giniŋgambim. Kun giy mey, tap siy tap timey yerip yerip giyak gok niŋiy kirgek mey, kumiŋ pisnep ma kumniŋgambay.

1 Piyta

Piyta Minj Nind Tikak

Minim Nind Niŋep

Bi Jiysis minim dand amemb Piyta, minj nind tikak biy, biynimb Krays ker Esiya propens mindyŋipay gok kuyip, miker apek Krays nup ma kirgiy, chiŋgiy nep mindenimimb aŋgiy tikak.

Minim Ar Keykey Mindip Rek:

Minim nind aŋgak ak mindip, chapta 1:1-2.

Gor chinup dip ak mey, nuk yip perper mindonŋambun minim ak, niŋyŋiŋ nep mindeŋay aŋgiy, tip aŋgrep gak minim ak mindip, chapta 1:3-12.

Gor nup gosimb niŋiy, biynimb suŋ-tep nuk gok mindenimimb aŋgak minim ak mindip, chapta 1:13-2:10.

Miker apek, Krays nup ma kirgiy, chiŋgiy nep mindenimimb aŋgak minim ak mindip, chapta 2:11-4:19.

Nimb biyomb gok, biynimb Gor ker mindpay gok kuyip, kond mindrep ginimimb aŋgak minim ak mindip, chapta 5:1-11.

Minim aŋg jiwak minim day won ak mindip, chapta 5:12-14.

1 ¹Yand Piyta, bi Jiysis minim dand amemb nimbik ak, nimbip minj tiksipiyn.

Mam ay Jiwda biynimb. Nimb mindpim? Nind Jerusalem mindiy Jiysis nup chiŋgem, nimbip timey giniŋ geyak, gunap pirik am Pontas mindpim, gunap Galesiya mindpim, gunap Kapadosiya mindpim, gunap Esiya mindpim, gunap Biytiyniya mindpim. Minj kun biy tikyoken, miňmon keykey mindpim okok amek niŋnimimb.

²Gor nind gos niŋiy, nimbip biynimb yand mindenŋgambay aŋgiy, Kawnan nuk ak yokek apiy, nimbip gos tep ſek, Jiysis Krays chinup aŋgiy kumak minim ak diy mey; biynimb suŋ-tep nuk mindiy, aŋgip rek gipim. Kun ak Gor apiymiaj nimbip simb niŋiy, kond mindrep ginimiyr.

Mindrep Gep Chin Ak, Mindip Gor Miñmon Biyoj

³Bapiy Gor, Ñinuk Biyomb chin Jiysis Krays nup yokek owak rek, yimb nup dand aranjun. Nuk nep chinup simb yimb niñiy, Ñinuk Jiysis Krays nup yokek apiy kumiy, tip tikjakak ak mey, ñapan nuk yimb mindiy, nuk yip perper mindoniñgambun aŋgiy, gos sek mindpun. ⁴Ñapan nuk mindpun rek, chinup miñmon nuk biyoj direp giningamb. Lum ar biy tap gok, wor ay kuyiŋg yowniñgamb ak pen; chinup aŋgip rek, am nuk yip perper mindrep giniñgambun.

⁵Gor bi tap alwol gayak ak nup chingipun rek, chinup talak taw mindiy, mind dand amiy, ñin kisen ak apek, dand miñmon tep nuk ak amniñgamb. ⁶Kun ak tep gaknij mindenjun.

Pen miñmon nup ma ambun ñin biy, chinup biynimb Krays ker mindpay aŋgiy, gi timey gey kosyam mindoniñgambun. ⁷Kosyam mindoniñgambun kun ak, nup chingrep gipun akaŋ, chingrep ma gipun ak niñniñgamb. Biynimb gol tawpay gok daŋgiyey yinek, maŋgiyek gol nep mindip akaŋ, tap day day sek mindip aŋgiy niñbay. Gol tap yikop ak pen, kun gipay. Gor nup chingipun akaŋ, ma chingipun ak, tap yomb yimb ak mey, nuk niñind niñrep giyn aŋgiy, miker kun gok ñiniñgamb. Pen chinup miker apek, nup chingrep giy nep mindoniñgambun ak; kisen apiy chinup wasiw sek, dand miñmon nuk amniñgamb.

⁸⁻⁹Nimb nind Jiysis Krays nup windin ma niñbik ak pen, nup gosimb niñiy chingem, biynimb yand aŋgiy dip ak mey; nimbipl Gor miñmon biyoj amey, tep gip rek ak gisap.

¹⁰⁻¹¹Wosrey Krays Kawnan ak, bi Gor minim aŋgep gok kuyip gos ñek, biynimb simb niñiy diningamb minim ak aŋgiy tikyak. Pen Krays miker diy kumek, biynimb mindrep giniñgambay minim aŋgyak kun ak; kiyk key niñrep ma giy, chinup aŋgip akaŋ, biynimb kisen gok key aŋgip aŋgiy, piyowniŋ mindyiñgipay.

¹²Pen kisen niñyak: minim kun ak kuyip niñyaŋ aŋgiy ma aŋgak, chinup mindpun ñin biy nep aŋgak. Minim tep kun ak mey; minim Gor Kawnan biynimb gunap kuyip gos ñek, nimbipl aŋgey, niñrep gipim. Enjol gok kunep, minim tep kun ak niñiy, Gor biynimb gok kuyip, yerip rek giniñgamb aŋgiy niñbay.

Gor Chinup Biynimb Suŋ-tep Mindenimimb Aŋgip

¹³Kun ak gos yesek ar gunap ma niñnimimb; Krays andkind apiy, nimbipl diniñgamb gos ak niñiy, tep gaknij kond mindenimimb.

¹⁴Gos key niñiy giyিngipim rek ma ginimimb; Gor aŋgip rek ginimimb.

¹⁵Yerer giniñg ginimimb ak; Gor bi suŋ-tep nimbipl suk aŋgip ak, gip gip rek ginjun aŋgiy ginimimb. ¹⁶Nuk aŋgak rek tikiy aŋgyak, “Yand bi suŋ-tep mindpiyñ rek, nimbipl kunep mindenimimb aŋgyak.”

Gor Chinup Kosyam Yimb Tawiy Dak

¹⁷Gor nuk biynimb gok kuyip bilokniŋ, monmon ma gip, gipay gipay rek niŋiy bilokip. Kun ak am nuk yip ma mindpun ŋin biy, aŋgip aŋgip rek niŋiy ginjun. ¹⁸⁻¹⁹Chin basind apis sikop giyŋipay ar ak, gi dand ami⁹ kim amningambun aŋgip, gi mer niŋon, Gor chinup dak ak; gol, maniy, siylpa tap yikop kun gok rek tawiy ma dak. Pen siyপsiyপ teprep yimb gok dand ami⁹, pik Gor nup simbongňiŋipay rek ak; Ni tep yimb nuk ak yokek apiy kumek, chinup dak. ²⁰Mankumb biy ma gayak ŋin ak, ŋinuk nup chinup ar kun ak giningamb aŋgip aŋgayak ak mey, miňiy mindpun ŋin biy, chinup nen yokek apiy kumak. ²¹Gak kun ak, Nop gek tip ak tikjakiy, nuk ker amnak rek, Nop nup gosimb niŋbim ak mey; chinup ma kirginingamb aŋgip, gos sek mindpim.

Mam Ay Okok Kuyip Wasemb Ayjun

²²Nimb minim niŋind yimb ak niŋiy, biynimb suŋ-tep nuk mindpim rek; mam ay nup ker mindpay gok kuyip, wasemb aypim. Kun ak penpen wasemb yimb aŋyŋ mindenimimb. ²³Pen minim dipik ak, yep won nokom mindiy, kurginingamb bap ma dipik; Gor minim per mindeningamb ak dipik ak mey, perper mindeningambim. ²⁴Baybol buk ak tikiy aŋgayak, “Biynimb gok maŋgiyek tap kaskas rek nep mindpay; yimb yomb dipay ak mon sum sum rek nep mindip. Tap kun gok kasek milip giy, lung yowip. ²⁵Pen Gor minim ak perper mindeningamb aŋgayak.”

Minim tep kun ak nep, nimbip aŋgney niŋbim.

Biyomb Ak Mey, Kamb Tep Per Mindeningamb

2 ¹Kun ak tap timey gipim rek kirgiy, yesek apim ak kirgiy, miluk niŋbim ak kirgiy, minim nep apim ak kirgiy, biynimb aŋgiwpim ak kirgiy ginimimb.

²⁻³Naŋ kisen tikpay gok yomb giniŋ, tiy ŋinjun aŋgip gos nokom niŋbay. Kun ak rek, nimb biynimb Jiysis nup diy, bi tep yimb aŋgip niŋbim gok, Gor minim yipund giy ak niŋjun aŋgip, gos nokom niŋnimimb.

⁴⁻⁵Kamb par perper mindeningamb ak, biynimb gunap yiruk niŋiy kirpay ak pen; Gor nuk key niŋek tep yimb ayek, korip sap namb biyoŋ ak piŋiy, nimbip kamb siskoy per mindeningambim gok, piŋiy kus kus gisap. Kun ak biynimb tep nuk gok mindiy, nup woŋ giňiŋyŋ, yimb nup dand aranyiŋ mindenimimb.

⁶Baybol buk ak tikiy aŋgak:

“Kamb par yip tep gip ak, dand apiy piŋiysiptyn Jerusalem, miňmon Sayon dum apay ak. Biynimb nup chiŋningambay gok, bi yesek ak chiŋgipun aŋgip, gospar ma ayniŋgambay aŋgak.”

⁷Kun aŋgek, biynimb nup dipim gok, kamb sap kun ak niŋem tep gip.
Pen biynimb nup ma dipay gok, Baybol buk ak tikiy aŋgyak:

“Kamb kun ak nup yiruk niŋiy kirgiyak ak pen; miňiy korip sap kilis
namb biyaŋ ak mindip aŋgyak.”

⁸Pen minim bap aŋgyak:

“Biynimb kamb ar nokom kun ak apyap pikniŋgambay rek, tapin
nep apyap pikniŋgambay aŋgyak.”

Gor minim ak ma niŋiy apyap pikpay kun ak, giningamb aŋgak rek nep
gey amjap.

⁹Pen nimb Gor biynimb nuk yimb. Nimbip key niŋiy dek, biynimb
suŋ-tep nuk mindiy, nup Biyomb aŋgiy, aŋgninŋiy mindpim. Nind
kisyimnamb okok mindiy, kosyam girangŋiyipim ak pen; nuk gek, melik
tep niŋiyŋ tapim ak, yimb nup dand aranimimb.

¹⁰Nind biynimb nuk ma mindyinŋipim; pen nimbip simb niŋiy dek,
biynimb nuk yimb mindpim.

Gor Ker Mindpim Rek Mindrep Ginimimb

¹¹Kun ak biynimb tep yand gok. Man ar biy miňmon nimb yipund giy
mer; yikop apiy mindpim. Kun ak tap man ar biy ker gok, mindmaŋiy
ay ma gem amnimum. Tap kun gok gos niŋiy gem amek, apyap
pikningambim.

¹²Biynimb Gor ker ma mindpay gok yip mindpim ak, mindrep yimb
ginimimb. Kun gem, ŋin gunap nimbip aŋgiwnniŋgambay ak pen; kisen
Krays winiŋgamb ŋin ak, mindrep gipim rek aŋgyikeniŋgambay, Gor nup
yimb ak araniŋgamb.

¹³⁻¹⁴Gor biynimb nuk mindpim ak, biyomb man ar biy gok aŋgninŋiy
rek ginimimb. Gapman biyomb yimb ak nup minim ak niŋiy, binuk yokek
ap nimbip kond mindpay gok kuyip, minim ak niŋiy ginimimb. Pen
biyomb kun gok, biynimb mindrep giniŋgambay gok kuyip diy, biynimb
timey giningambay gok kuyip, minim yomb aŋgninŋambay. Yenen: Gor
kuyip wong kun ak giniŋgiy aŋgiy, aŋgayak. ¹⁵Pen Gor nup tep giniŋgamb
ak; nimb mindrep gem, biynimb gos ma ayak gok nimbip minim yesek
aŋgiy, aŋgiwnniŋgiy rek ma ayniŋgamb. ¹⁶Biynimb gunap, key niŋbim
rek ginimimb apay ak pen; gos kun ak niŋiy, monmon ma ginimimb. Gor
biynimb nuk mindpim ak, yerer gining gos niŋrep giy ginimimb.

¹⁷Biynimb yikop gok biynimb chin aŋgiy, mam ay Krays ker mindpay
gok kuyip wasemb ay, gapman biyomb yimb anup biyomb aŋgiy, Gor nup
biyomb ak key aŋgiy niŋnimimb.

Jiysis Nup Kindik Giy Miker Apek Ma Pirikjun

¹⁸Nimb biynimb Krays ker, bi gunap kuyip kalambis wong rek
giňimbim gok; kuyip direp giy, apay rek ginimimb. Mindrep gipay

ñin ak nep mer, kalrimey jiwpay ñin ak kune, girep ginimimb. ¹⁹ Pen nimbip monmon geningiy, Gor nup gosimb nijbim rek, kuyip gos timey ma nijeniñgambim; Gor nimbip direp giningamb. ²⁰ Pen timey gem, nimbip monmon giniñgambay ak ma aspiyn; mindrep gem, nimbip kun giniñgambay ak aspiyn. ²¹ Kuyip miker ñey kapkap nep mindenigiy angiy chinup dak. Kun ak Ñinuk chinup angiy yiur dak gos ak niñiy, chinup miker ñeniñgiy, gos yomb ma niñjun; nuk gip gip rek ginjun angiy, gon amnium. ²²⁻²³ Bi tep kun ak minim yesek ma angyiñgip; timey ma giyiñgip; nup angjiwey, kuyip pen ma angjiwak. Nup mon bak biyoñ ñaŋgrimbikyakniñ, kuyip minim bap ma angak; Bapiy bi minim yipund giy nep angiip ak, kuyip minim kun ak key angninqamb angiy, kirgak. ²⁴ Pen chinup angiy angak, “Yand gach kuyip ak diy kumen, kiyk kim amniyaj angiy,” kumak. Nuk yiur yomb dak rek; chin tap siy tap timey gok kirgiy, suŋrep mindonjun rek ayak. ²⁵ Nimb kanj siyপিয় সাকি okok amiy, minduñ ambay rek mindiñgipim ak pen; miñiy Bi chinup kond mindrep gip ak ker opim.

Beryoñ Gok Kuyip Minim Ançgak

3 ¹⁻² Pen biyn bi sek mindpim gok, nimbip minim angninq gispiyn. Naŋgumiñ sikop angninqiy rek niñiy, mindrep ginimimb. Naŋgumiñ sikop Gor nup ma deniñgiy niñiy, yenen Gor nup ma dipan angiy, ma angnimimb. Pen key mindrep giy, kuyip direp gem mey, biyn yand ak Gor nup chingiy mindrep yimb gip angiy, nup gosimb niñniñgambay. ³ Pen biyn tep tep mindon angiy, tap mokyaj won ak nep timey giniñgamb gok ayun angiy, ma niñnimimb. Jun kas malikiy, chech tep tep yimiñ, biys tep tep aypay rek ma giy; ⁴ gos niñrep giy kal ma jiwiy, kapkap mindrep gem mey, Gor nup tep giningamb. ⁵ Chin Jiwda apis wosrey Gor nup gosimb niñyak gok, kun ak rek nep giy, nuŋgumiñ sikop kuyip minim ak niñiy, biyn tep yimb gok mindiñgipay. ⁶ Biyn Sera nuŋgumiñ Ebraham nup, biyomb yand angiy, angyiñgip rek nep giyiñgip. Nimb ma pirikiy, gak kun ak rek giy mey, Sera panuk yimb rek mindeninqambim.

⁷ Pen nimb bi biyn sek mindpim gok, nimbip kune, minim angninq gispiyn. Biyn gok, bi rek kilis ma mindpay ak, biyn nimbik gok kuyip direp ginimimb. Gor nimbip bi gok nep diy, biyn gok kuyip ma kirgip; nimbip simb niñiy dip rek, kuyip kune, dip. Biyn nimbik gok kuyip kond mindrep giy mey, Gor nup angniqem, minim nimbip ak ma kirginiñgamb.

Chin Aw Ançgiy Jimñiy Mindonjun

⁸ Minim angiwiñg gispiyn. Mam ay gok kuyip simb niñiy, jimñiy mindenimimb. Yand nep biyn yomb; yand nep biyomb angiy ma angnimimb. Miluk ma niñnimimb. ⁹ Biynimb gunap nimbip timey

geniŋgiy, kuyip pen timey ma ginimimb. Angjiweninggiy, pen ma angjiwnimimb. Nimbip yerer geniŋgiy, Gor nup aŋgnijem, kuyip kond mindonimuŋ. Yenen, Gor nimbip dak ak; den mindrep giniŋgiy aŋgiy dak.¹⁰ Baybol buk ak tikiy aŋgyak,

“Biynimb mind tep giyinq, tokiy yimb ay kumjun aŋgiy niqbay gok, minim yesek gok yip, minim timey gok yip ma aŋgnijig. ¹¹ Pen timey gipay ar ak kirgiy, mindrep giyinq; jimniy mindenjun aŋgiy, kapkap mindenijig. ¹² Yenen: Gor biynimb tep nuk gok kuyip kond mindying, minim apay ak niŋimb ak pen; biynimb timey gipay gok kuyip kirgip aŋgyak.”

Mindrep Gem Nimbip Timey Gey, Ma Piriknimimb

¹³ Mindrep gun aŋgiy nep gem amek, nimbip timey gun aŋgiy ma niŋningambay. ¹⁴ Pen timey geniŋgiy, gos kuŋjay ma niŋnimimb; Gor ker mindpun rek, chinup kun gispay aŋgiy, tep gaknij mindenimimb. Biynimb nimbip timey gipay gok kuyip ma pirikiy, gos yomb ma niŋnimimb. ¹⁵ Pen gosimb namb nimb okok, Krays Biyomb yimb ak, chinup kond mindip aŋgiy niŋnimimb. Biynimb gunap yenen gos sek mindpim aŋgiy aŋgnijeniŋgiy, Krays chinup direp gip minim ak, kuyip aŋgnimimb. ¹⁶ Pen aŋgnining, kuyip direp giy, kapkap aŋgnirep ginimimb. Gor nimbip nijmindip ak ninjy, Krays nup chingiy mindrep gem mey, nimbip aŋjiwining geniŋgambay ak, nambiq gek kirginiŋgambay. ¹⁷ Mindrep gipikniŋ, Gor kuyip ŋinen kirgek, nimbip timey giniŋgambay ak, minim ma mindip. Pen kuyip timey gem, nimbip pen timey giniŋgambay ak, Gor nup tep ma giniŋgamb.

Krays Kumiy Gach Chinup Wiykyokak

¹⁸ Nimb Krays nup timey giyak ak kuneq niqbim. Nuk bi tep; tap siy tap timey bap ma gak. Pen tap siy tap timey chinup ak nen aŋgiy, minek nokom yimb kumek, Nop gek tip ak tikjakiy, ¹⁹ am biynimb nind kumi am mindeyak gok kuyip, minim aŋgnak. ²⁰ Biynimb kun gok, Nowa mindek ŋin ak, Gor nup minim ak ma ninjeyak, kuyip minim yomb ma aŋgak: minim yip niŋningambay aŋaq aŋgiy, kond mindek. Kond mind dand amiy, Nowa nup siyip ginimin aŋgak ak gi diy, anjek Nowa apyoŋ onep jiy ak siyip miŋgan amey, Gor gek miňmon pikiy ŋiŋ tan araniy, man ak yiwiŋgdak. ²¹ Pen siyip miŋgan mindey, ŋiŋ ak kuyip dand aranek, kim amniyak kun ak rek, chin Krays kumi tikjakak kind ak mindiy ŋiŋ pikiy, kuneq kim ambun. Pen ŋiŋ pikpun kun ak, mumbwak gach ay yokun aŋgiy ma pikpun; Gor yip, chin yip minim bap ma mindip aŋgiy minim aŋgay, ŋiŋ pikpun. Gipun kun ak, Krays chinup aŋgiy kumi tip tikjakak rek, kim amniŋgambun. ²² Nuk pen kumi tip ak tikjakiy, am Nop ŋin yipund kind okok ken mindiy, enjol, kichekiy malñiluk tap gok maŋgiysek, beŋ nuk okok mindpay.

Miker Diyiŋ, Miñ Nindnimb Ar Ak Kirginiŋgambun

4 ¹Kun ak nen, Krays chinup aŋgiy yiur diy kumak gos ak niŋiy, mindrep ginjun. Biynimb miker yomb dipay gok, tap siy tap timey gun aŋgiy gos ak ma niŋbay. ²Ñin kun ak tikiy Gor nup aŋgnijŋiŋ, tep ginimun ar ak ginjun aŋgiy, mindmaŋgiy kiyk key tikjakniŋgamb ar ak ma gey amninggamb. ³Nimb nind Gor biynimb nuk mer gok, gipay rek gi mindyŋipim. Gos timey niŋiy, biyŋ siy bi siy giy, ñiŋ kilis ñimb sakiy ay, monmon giy, tap Gor ma aŋgnijnimimb aŋgip gok aŋgnijŋiŋ gi mindyŋipim. ⁴Miňiy pen, biynimb yikop gok mindrep gipim ak niŋiy, yeneng chin yip yŋgoŋ giy monmon ma gipun aŋgiy, nimbip aŋgjiwpay. ⁵Pen maŋ mindip; Gor biynimb kim mindeninggambay gok sek, kumyak gok sek yerer giyak gok; yeneng kun gipim aŋgiy aŋgnijŋiŋgamb. ⁶Ar kun ak nep, Gor gek minim nup ak kuyip aŋgeyak niŋiy, kumyak. Pen biynimb maŋgiysek kumbay rek kumi, mumbwak ak pisnep kuy gak ak pen, kawnan gok ami, Gor kim mindip rek ak mindpay.

Gor Woŋg Chinup Ar Keykey Aŋgip Rek, Girep Ginjun

⁷Maŋ mindip, tap mankumb biy maŋgiysek kurginiŋgamb. Kun ak gos niŋyŋ, mindrep giyŋ, Gor nup aŋgnijnimimb. ⁸Minim yomb yimb ak mey, penpen wasemb ay mindenimimb. Biynimb penpen wasemb aypay gok, kasek miluk niŋiy, penpen aŋgnijŋiy rek ma ayip. ⁹Pen Gor biynimb nup gunap, korip nimbip apeniŋgiy, yeneng opay aŋgiy ma aŋgnimimb; kuyip wasiw aŋg dinimimb. ¹⁰Gor nimbip gos tep keykey ñimb rek giyŋ, biynimb gok kuyip direp ginimimb. ¹¹Nimb biynimb Gor minim aŋñemb rek ayip gok, aŋñirep ginimimb. Nimb biynimb woŋ giñemb rek ayip gok, Gor nimbip kilis ñimb rek, biynimb gok kuyip woŋ giñinimimb. Kun geniŋgambim, Jiysis Krays ker mindpim ak niŋiy, Nop nup yimb ak dand araniŋgambay. Nuk Biyomb yimb chin ak, nup miňmiň giyŋ; yimb perper dand aranju. Tep.

Krays Ker Mindpim Rek, Nimbip Miker Ñiniŋgambay

¹²Bungiy tep yand gok. Krays nup gosimb niŋem, nimbip miker yimb ñimbay ak, chinup yeneng kun gisap aŋgiy, gos ak ma niŋnimimb. ¹³Krays ker mindpun ak, nup giyak rek chinup gispay aŋgiy, miňmiň giyŋ mindem mey; nuk winiŋgamb ñin ak, nimbip tep yimb giniŋgamb. ¹⁴Krays biynimb nuk aŋgiy nimbip aŋgjiveniŋgiy, tep gakniŋ mindenimimb. Gor Kawnan tep ak, yip mindpim ak niŋiy mey, kun giniŋgambay. ¹⁵Nimb tap siy diy; chip ñangiy; tap timey gunap giy akan; biynimb gunap tap kuyip gok niŋiy, yand bi gep aŋgiy gem amninggamb ak, nimbip niŋind miker ñiniŋgambay. ¹⁶Pen Krays nup dipim rek, nimbip miker ñeniŋgiy, gos yomb ma niŋnimimb. Krays biynimb nuk

mindpun rek, chinup kun gispay aŋgiy, tep gaknij Gor nup yimb ak dand aranimimb. ¹⁷Miker yomb dep ñin ak asaw rek, chin Gor biynimb nuk gok, kiñij giy miker dispun. Pen miker yomb yimb apek, biynimb minim tep nup ma dipay gok, yergiy rek mindenijgambay. ¹⁸Baybol buk ak tikiy aŋgyak:

“Gor biynimb tep nuk gok, kosyam yimb kim amningiy rek mindip ak; biynimb nup kirgiy, tap siy tap timey gi mindpay gok, yergiy kim amninggambay aŋgyak.”

¹⁹Kun ak Gor miker chinup aŋgayip rek nep diniŋgambun ak, gos kuŋay ma niŋjun. Nuk Biyomb chinup gayak ak, monmon ma giniŋgamb; chinup direp giniŋgamb ak niŋji, mindrep giyin gon amnimuj.

Nimb Biyomb Gor Minim Aŋgñemb Gok, Biynimb Nuk Gok Kond Mindrep Ginimimb

5 ¹Nimbip bi Gor biynimb nuk kond mindpim gok, minim aŋgniŋ gispiyn. Yand Piyta, wong nimb gipim kun ak rek gipiyn. Krays miker chinup diy kumak ñin ak, yand niŋmindenik. Nuk winiŋgamb ñin ak, chinup jimñiy tep giniŋgamb. ²Pen bi kanj siypsiyp mokep gok, mokrep gipay rek, Gor biynimb nuk ñin ar nimbip ayak gok kuyip, kond mindrep ginimimb. Biynimb gunap nimbip nembnemb giy aŋgey, Gor wong ak ma ginimimb; maniy tap gok nen ma ginimimb; wong chinup aŋgayip ak gispun aŋgiy, tep gaknij ginimimb. ³Chin biyomb mindpun aŋgiy, Gor siypsiyp nuk gok kuyip, ma aŋg ginimimb. Nimb key mindrep gem mey, nimbip niŋji kunep giniŋgiy. ⁴Ar kun ak gem mey, Bi siypsiyp Nop yipund giy ak apiy, nimbip ar band kilis per ñiňakol aŋgying mindenijgamb ak ñiningamb.

Yimb Chin Key Ma Dand Araniy, Gos Yipund Giy Niŋjun

⁵Kun ak rek nimb bi paranj gok, biyomb nimbip kond mindpay gok aŋgniŋgiy rek niŋnimimb. Nimb maŋgiysek siskoy diy, biynimb chin gunap kuyip, direp ginjun aŋgiy mindenimimb. Baybol buk ak tikiy aŋgyak:

“Gor biynimb yimb yomb diniŋ gipay gok kuyip yiruk niŋji,
biynimb siskoy dipay gok kuyip, direp yimb gip aŋgyak.”

⁶Kun ak Gor nup niŋji ñawil diy, aŋgilrek goniŋgambun; ñin kisen aŋgayak ak apek, gek mindrep giniŋgambun. ⁷Nuk key nimbip kond mindrep gip rek, miker mindonimuj, maŋgiysek di ñin ar nup ak aynimimb.

⁸Pen niŋrep giy mindenimimb. Seytan, kayn yomb layon rek, biynimb siw ñiŋjiŋ aŋgiy, piyowniŋ aran apyan gisap. ⁹Nimbip nep ma gisap, mam ay miňmon okok kuyip mangiysek gisap. Kun ak Gor nup chingrep giyin, Seytan nup aŋgyoknimimb. ¹⁰Gor bi biynimb simb niŋimb ak,

perper mindinggiy aŋgiy Krays nup yokek apiy, nimbip dak ak mey; won biy nimbip timey gey gos kunay niŋmindpim ak pen; nuk geniŋgamb nup chiŋgrep yimb giy, mindrep yimb giniŋgambim. ¹¹Nuk nep mey, per biyomb mindonimuŋ! Tep.

Minim Day Won Gunap

¹²Pen mam Salas yip mindiy, minim sikoy won biy aŋgiy, nimbip minj tikspur. Mam kun ak, gosimb chin nijbun rek niſimb. Nimbip minj tikpiyn kun biy apiyn, “Gos gunap ma niŋnimimb; Gor chinup simb niŋiy dip minim ak, niŋind yimb aŋgiy, niŋyiŋ nep mindenimimb aplyn.”

¹³Pen Krays biynimb nuk mindpay miňmon Babiylon biy, “Nimbip mindpim?” apay. Niyan Mak kuneŋ aŋgip, ¹⁴“Mam ay Krays ker mindpay gok kuyip niŋiy, ŋin piksaknimimb aŋgip.” Nup ker mindpim rek, nimbip kond minden.

2 PIYTA

Piyta Minj Kisen Tikak

Minim Nind Niŋep

Piyta minj kisen tikak biy aŋgak, “Nimb Gor ker mindpim gok, angip rek giy mindrep ginimimb. Pen Gor aŋgip rek aspun aŋgiy, minim yesek apay ak ma dinimimb; Jiysis Krays minim niŋind yimb aŋgninuk anep direp giy, andkind winingamb ŋin ak kond mindenimimb aŋgak.”

Minim Ar Keykey Mindip Rek:

Minim nind aŋgak ak mindip, chapta 1:1-2.

Gor ker mindpim rek, mindrep ginimimb aŋgak minim ak mindip, chapta 1:3-21.

Biynimb Gor minim yesek apay gok, minim kuyip ak ma niŋnimimb aŋgak minim ak mindip, chapta 2:1-22.

Jiysis kisen andkind winingamb aŋgak minim ak mindip, chapta 3:1-18.

1 ¹Yand Saymon Piyta, Jiysis Krays nup wong giy, minim nup dand tapiyn. Minj tiksipyen kun biy, nimbip biynimib Jiysis Krays Gor suŋtep chin ak gos tep ŋiŋyiq, biynimib di Nop yip jimniy ayip ak niŋiy, nup chinqem, jimniy tep gakniŋ mindpun gok tiksipyen. ²Nimb Biyomb chin Gor apiymiraj kuyip gosimb niŋmindem, nimbip kond minder, mindrep giningambim.

Gor Nuk Key Chinup Niŋay Dak Ak, Nup Chiŋgrep Ginjun

³Gor Biyomb tep yimb ak, biynimib yand mindeyan aŋgiy, chinup niŋayak ak mey; nup gosimb niŋbun. Kun ak mindrep giniŋ nup chiŋgrep giy, tap siy tap timey ar ak kirgiy tiŋ nup diy, mindrep giningambun. ⁴Nuk gek mindrep giniŋgambun kun ak; tap timey, gos timey lum ar biy niŋbay ak kirginiŋgambun.

⁵⁻⁶Pen kun giy mindrep giniŋ, Gor nup gosimb niŋbim rek nep niŋmindiy, monmon ma giy, gos niŋrep giy, mindrep ginimimb. Gos

nimbip key wip rek ma giy, Krays nup chiŋgiy nep mindenimimb. ⁷Mam ay gok kuyip direp giyinq, biynimb yikop gok sek wasemb aynimimb. ⁸Pen Krays nup gosimb niqbim rek, apiyn ar kun ak giy mey, Gor nup woŋg ak gem, amrep yimb giniŋgamb. ⁹Pen nimb gunap minim aŋgiy tiksiyiŋ kun biy, ma niŋningambim ak; biynimb windin koy gok mey, kun giningambim. Biynimb kun gok rek, Gor kuyip tap siy tap timey geyak, gach wikyokak ak sakiy giy, nup gosimb niŋnep ma mindpay.

¹⁰Pen mam ay tep yand gok. Kun ak rek ma ginimimb. Gor gos nuk key ninjy nimbip dip ak, kilis giy biynimb nuk mindenimimb. Apiyn rek giy mey, ma apyap pikniŋgambim. ¹¹Pen Ņinuk Jiysis Krays chinup aŋgiy kumak ak apiy, nimbip wasiw giyinq, di biynimb nuk per kond mindeninqamb namb ak ay, kond mindeninqamb.

¹²⁻¹⁴Kun ak yand Piyta, nimbip minim kun ak, aŋgiyng nep mindeninqayn. Biyomb chin Jiysis Krays, yip kumniŋgamban aŋgiy ūn angayak ak, maŋ wip ak mey; ¹⁵mumbwak sek mindpiyn ūn biy, nimbip minim kun ak, aŋgiyng nep mindpiyn. Kun ak sakiy ma ginimimb; niŋyinq mindenimimb.

¹⁶Nimbip Jiysis Krays Biyomb key yimb mindiy winiŋgamb aŋgnuk ak; minim nep ma aŋgnuk. Nind Biyomb kun ak key yimb ayek, windin chin key niŋy, nimbip aŋgnuk. ¹⁷⁻¹⁸Ūn kun ak, nuk yip am dum bap mindnuknij, Gor melik tep ak ap Ņinuk yip mindaknij, yimb nup dand aranying angak, “Bi biy Ņi mapin tep yand; nup niŋen yip tep yimb gip angak.”

¹⁹Kun ak bi Gor minim aŋgep minim aŋgyak gok, yesek ma aŋgyak; minim pisnep dep gok nep aŋgyak. Minim aŋgyak kun ak, lam kisyimken daŋgiy ayey, chinup melik yomimb rek ak gip. Melik kun ak, niŋdand amiŋ, gap ponglin miňmon yowniŋ gaknij arachakip rek ak, lim giningamb gos namb nimbip biyan. Lim gek mey, miňmon pisnep yowip rek ak giniŋgamb. ²⁰Pen minim nokom bap niŋrep ginjun. Biynimb gunap Gor minim ak yand nep niŋbiy; nimb ma niŋbim aŋgiy, aŋgniŋgiy rek ma ayip. ²¹Yenen: bi Gor minim aŋgep gok, Baybol buk minim ak tikniŋ, key niŋyak rek ma tikyak; Gor Kawnan ak kuyip gos ūnaknij nep tikyak.

Bi Gor Minim Aspun Aŋgiy, Minim Yesek Aŋgnimbay Gok

2 ¹Wosrey bi gunap, Gor minim aspun aŋgiy, biynimb chin Yisrel kuyip minim yesek aŋgniiŋgipay. Giyak kun ak rek, biynimb gunap namb nimbip ak mindiy, kuneŋ giniŋgambay ak niŋrep ginimimb. Biyomb kuyip aŋgiy kumak ak nup, Biyomb mer aŋgiy aŋgiw mindying, ma niŋniŋgambay won ak Gor gek, yiwr yomb yimb ak diningambay. ²Pen biynimb kuŋaynep minim kuyip ak diy, tap siy tap timey giyinq, biynimb Krays nup kisen gipun gok, yimb chinup taw achip achip

giningambay. ³ Maniy tap gok dun anjiy, minim yesek yimb gok angninjambay. Kun giniŋgambay ak pen, Gor nuk nijnep mindip; kor yomb kun ak key nijnijambay. ⁴ Gor enjol tap siy tap timey giyak gok kuyip ma kirkak; miñ kilis timey ak ay, kaw miŋgan kisyim wip biyaj yokek, kor ak kond mindpay. ⁵ Pen biynimb nup alemb alemb ñiyak gok simb ma ninjy, gek miñmon yomb ak pikiy ñiŋj tan aranek, mangiyisek ñiŋj ñimbiy kumdiyak. Nowa sek, biynimb nuk onep ar ak sek kuyip nep kond mindek, kim amniyak. ⁶ Pen biynimb yip kirginiŋgambay gok, kuyip giniŋgamb rek, mangiyisek niŋrep giyaŋ anjiy, mon manglaŋ ak semb biyonj nimb yokek apiy, Sodom Gomora biynimb kuyip, pisnep yin simbok amnak. ⁷⁻⁸ Pen binak Lot nup sek ma yinak; Gor nup kond mindiy, dand mis okok amnak. Nuk bi tep namb kiyk okok mindiy, minek minek timey giyak ak njek, yiruk yimb giyinqip. ⁹ Kun ak chin nijbun: tap bap Gor biynimb tep nuk gok kuyip giniŋ gek, nuk kuyip kond mindenjgamb. Pen biynimb nup kiripay gok angayek, miker diying, kor yomb ak kond mindenjgambay. ¹⁰ Kor yomb kun ak, biynimb minim ma ninjy, gos kiyk key wip rek gipay gok kuyip anjak.

Gor minim aspun anjiy, yesek apay kun gok, jel ma gek, enjol tep semb biyon gok kuyip, monmon angjiwipay. ¹¹ Enjol gok pen, kun ak rek ma gipay. Kiyk biyomb rek mindpay ak pen, bi minim yesek anjep kun gok, yerer gipay minim ak, Gor nup angniniŋ, kuyip angjiwying yimb kuyip ma taw achip achip gipay. ¹² Pen bi Gor minim aspun anjiy, nimbip minim yesek angñimbay kun gok, kanj kimin tap yikop gok, gos ma niŋj monmon gipay rek ak gipay. Gipay kun ak, kanj kimin gon ayey dip rek ak, kuyip giniŋgamb. ¹³ Timey giyinq, pumbnamb tap yomb ñimbyinq, ñiŋj kilis ñimbyinq monmon gi dand amiy, nambiq ma dipay ak; pen yiur dininjambay. Pen nimb Gor nup wasemb aying ap nan-giy, biret wayn ñimbim ñin gok, ap nimb yip wilikpay ak, tep ma gip. ¹⁴ Tap gok chin nep mindeŋ anjiy gos anep ayek, biyin siy dun anjiy, windin ay nep tapay. Biynimb Krays nup chinqrep ma gipay gok kuyip, nembnemb gi dand kind kiyk ak amey, tap siy tap timey gipay. Bi yesek apay kun gok, Gor kuyip yiur yomb yimb ak ñiniŋgamb.

¹⁵ Kiyk kinjeŋ tep ar ak kirgiy, bi Beyow ñinuk Balam maniy tap gok diyn anjiy, Gor minim ak yesek angninj gek rek ak gipay. ¹⁶ Kanj dongiy gok, minim ma apay ak pen, dongiy nuk ak nup bi apay rek anj gek, yesek angninj gek kun ak kirkak.

¹⁷ Pen minek gunap, ñiŋj malniŋ amiy nijbun: ñiŋj kilam jiwip gok milip gip. Minek gunap miñmon pikniŋ gek, yinjen yomb apiy liŋgek, ma pikip. Kun ak rek mey; Gor minim angnispun anjiy, pen yesek nep apay gok. Kun gipay ak, Gor kuyip anj kisyim wip namb okok yokniŋgamb.

¹⁸ Bi kun gok, yimb kiyk key dand aranyinq apay, “Chinup kisen gem, mindmangiy tikjakningamb rek monmon giniŋgambim apay.” Kun anjey

mey, biynimb bunjuy kiyk gok yip monmon gi dand amiy, kisen nep mindrep gipay gok gos ñey, tip ak tap siy tap timey gipay. ¹⁹Gipay ar kun ak, kalambis wong kiyk rek ayip ak kirgiy, yikop mindeniyrek ma ayip. Pen biynimb kuyip minim angnimbay gok kunep, kalambis wong kun ak rek gey amek, yikop mindeniyrek ma ayip. ²⁰Nind Jiysis Krays nup gosimb ninjiy, biynimb yip taŋgiy monmon giyngipay gok, kirgiy mindrep giyak ak pen; tip ak gey amek, yikop mindeniyrek ma ayip. ²¹Suŋ-tep mindeniy miñ ak ma niŋbiyap ak, tep rek gipkop. Pen Gor chinup angak ak ninjiy kirpay ak, tep ma yimb gininggamb. ²²Kiyk minim omijal wosrey angyingipay ak rek gipay. Minim omijal kun ak angyak: “Kayan gok wokay andkind apiy, tap wok aypay ak tip ñimbay.” “Kanj gok ñiŋ pikiy, andkind amiy, tip ak wilemb kolkol gipay angyak.”

Biyomb Ak Niŋind Anŋip Kasek Winiŋgamb

3 ¹Biynimb tep yand gok. Nimbip minj bap nind tikyokiy, miňiy bap tiksipyen ak; minim kun ak tip angen niŋrep giy, gos tep yimb ak niŋnimimb angyi tiksipyen. ²Bi Gor minim angep suŋ-tep gok sek, bi Jiysis minim dand amemb nimb gok sek minim angniyak rek, niŋmindenimimb apiy.

³Pen niŋim: ñin kisen mindpun biy rek, biynimb minim tep ak angjiwy, gos key niŋbay rek giy mindrep ma gipay gunap, nimbip angninggambay, ⁴“Bi winingayn angyi angyayak ak, wininggamb mingan akay nimb? Biynimb nindik gok mindyakniŋ, winingayn angak ak pen; kiyk kumdipay ak ma wip. Alwol gayak ñin ak, mindek rek nep mindip angninggambay.” ⁵Bi kun gok, Gor miňmon gay kond mindip ak, niŋrep gipay ak pen; ñinen kirpay. Pen nuk nep angek, semb biyoŋ ay, ñiŋ ak kus kus giy, man ak namb biyaj ay gak. ⁶Kisen angek, ñiŋ ap mankumb biy yiwgek, pisnep timey gak. ⁷Pen nuk nep angek, semb biyoŋ, man biy mindrep gisap. Biynimb nup kirpay gok kuyip, kor giy yiwur yomb ñiniŋgayn ñin ak, pisnep daŋgiyen yiniŋgamb angyi niŋmindip.

⁸Pen biynimb tep yand yimb gok. Minim bap sakiy ginimimb rek ayip. Chin simiy kuŋay yimb nep ñin paŋ niŋbun ak pen, Gor niŋek, ñin nokom bap rek ayip. ⁹Kun ak nuk winingayn angyi kasek ma wip ak, biynimb gunap minim nep angyi kirpay rek ma gip; biynimb tap siy tap timey giy, mon key yinjap amniŋ gispay gok, gunap ma kurginiŋgiy, yip ker apey, kuyip diyn angyi, kond mindip.

¹⁰Pen Biyomb wininggamb ak; bi tap siy dep gok, niŋmindey ma opay rek ak wininggamb. Ñin kun ak, giw parsek angyakniŋ, semb muk biyoŋ keykey amniŋgamb. Gap tap yerip yerip semb biyoŋ mindip gok yiniy, man biy tap yerip yerip mindip gok maŋgiysek yiniŋgamb.

¹¹Maŋgiysek yininggamb kun ak rek, mindrep ginjun akan monmon ginjun? Ñin yomb wininggambak kun ak niŋiy, Gor anŋip rek giy mindrep

ginjun. ¹²Pen minim tep nup ak, biynimb okok kuyip aŋgying mindon, ñin yomb nuk ak kasek winimuŋ. Ñin kun ak, takin, gap, tap semb biyoŋ gok, yin ñiŋgband tikniŋgamb ak pen; ¹³Gor semb biyoŋ sek, man biy sek kisenimb giniŋgayn aŋgiy, minim aŋgayak ak kond mindpun. Namb kun ak, tap siy tap timey bap ma giy; nuk yip mindiy, mindrep yimb giniŋgambun.

¹⁴Kun ak biynimb tep yand gok. Nuk asaw aŋgiy kond mindpim ñin biy, jimñiy mindiy, biynimb suŋ-tep minim ma mindip gok mindonjun aŋgiy gem amek mey, ap nimbiŋ niŋek tep yimb ginimuŋ. ¹⁵Pen nuk kasek ma wip ak; biynimb gunap sek yip ker wiyaŋ aŋgiy, kond mindip. Gor mam tep chin Pol nup gos tep ñakniŋ, nimbiŋ minj tikiy, minim nokom kun ak rek aŋgak. ¹⁶Minj nuk tikak gok, minim kosyam niŋep rek gunap sek aŋgek mey; biynimb mindrep ma gipay gok niŋiy, minim kun ak tungandikiy, minim yesek ar ak apay. Pol nup minim ak nep kun ma gipay; Gor minim bi gunap tikiyak ak kunep gipay. Gipay kun ak, kinjeŋ kiyk bap ma mindip.

¹⁷Pen biynimb tep yand gok. Gos niŋbim kun ak, niŋrep ginimimb. Mer ak, kiyk gos timey niŋiy, timey gipay rek giy, apyap pikniŋgambim. ¹⁸Pen Biyomb chin Jiysis Krays biynimb simb niŋiy, di Nop yip jimñiy aŋip ak nup niŋbim rek; nup niŋrep yimb giy, mindrep yimb ginjun aŋgiy mindenimimb. Bi tep chin kun ak, yimb nup ak pernep dand araniŋgiy!

Tep.

1 Jon

Jon Minj Nind Tikak

Minim Nind Niŋep

Bi Jiysis minim dand amemb Jon, minj day nind tikak biy, biynimb Gor apiyminjay kuyip chiŋipay gok aŋgrep gen, minim yesek aŋgñimbay ak ma diningiy aŋgiy tikak. Bi Gor minim yesek aŋgep kun gok, minim tuŋgandikiy, biynimb gok kuyip aŋgyingipay, “Mindmaŋgiy key tikjaknijgamb rek gon, Gor chinup tap bap ma giniŋgamb aŋgiy” monmon giyinj, Jiysis biyimb ay owak aŋgiy ma ninjiy, binuk gok kuyip miluk niŋyinqipay.

Kun gey Jon, Jiysis Krays biyimb ay owak ak aŋgnirep gen, niŋrep giy, nup gosimb niŋjiy, Gor nup wasemb ay, penpen wasemb ayep ak niŋrep giniŋgiy aŋgiy, minj kun biy tikak.

Minim Ar Keykey Mindip Rek:

Minim nind aŋgak ak mindip, chapta 1:1-4.

Gor kind ak sek, kisyim kind ak sek minim ak mindip, chapta 1:5–2:29.

Gor Ŋapan nuk gok sek, Seytan Ŋapan nuk gok sek minim ak mindip, chapta 3:1-24.

Gor Kawnan tep nuk ak kuyip gos ŋek aspay akanj, Seytan kichekiy malñiluk tap gok gos ŋek aspay akanj aŋgiy, niŋrep giy nep, minim kuyip ak dinimimb aŋgak minim ak mindip, chapta 4:1-6.

Wasemb ayep miň ar ak mindip, chapta 4:7-21.

Biynimb Jiysis nup Gor Ŋinuk yimb aŋgiy, nup gosimb niŋbay gok minim ak mindip, chapta 5:1-21.

Minim Maŋgiy Won Perminder Ak

1 ¹Miňmon alwol gayak ŋin ak, Minim Maŋgiy Won ak Nop yip mindek. Pen nuk kisen ŋin biy nep apek, windin chin key ninjiy, minim aŋgek timund chinup ak sikek, ŋin maŋgiy chin key ak nup diniŋnuk. ²Bi gek per mindeningambay kun ak, Nop yip mindiy, chinup per mindeyaŋ aŋgiy apek, miseŋ ninjiy mey, nimbipl aspun. ³Nup windin

nijiy, minim nup ak niniy diy mey, kiy apiyminjay yip jimñiy mindpun. Pen nimbip minim kun ak aŋgon niniy dem mey, chin maŋgiysek Gor apiyminjay yip jimñiy mindiy, kiñiŋ nokom mindoniŋgambun. ⁴Kun gem mey, tep yimb giniŋgamb aŋgiy, minj biy tiksipun.

Melik Ar Ak Taŋgonjun

⁵Krays chinup aŋgek niŋnuk minim ak, nimbip aŋgñiniŋ gispiyn. Gor melik yimb mindip; kisyim sek ma mindip. ⁶Kun ak chin tap siy tap timey gi mindiŋg, Gor yip jimñiy mindpun aŋgniŋgambun ak; minim nuk niŋind yimb ak kirgyl, kisyimnamb okok mindiy, yesek ar ak gi dand amyng, kun aŋgniŋgambun. ⁷Pen Gor yip mindiy, melik nup ar ak taŋgiy jimñiy mindon, Niňuk chinup aŋgiy likaň yapek kumak rek, gach chinup wiykyokyng nep mindeniŋgamb.

⁸Pen tap siy tap timey gunap ma gipun aŋgniŋgambun ak; gos nep niniy, Gor minim ak ma diy kun aŋgniŋgambun. ⁹Pen tap siy tap timey gipun gok, Gor nup aŋgyikoningambun; nuk Bi suŋ-tep mindip rek, chinup niŋiy kirginiŋgayn aŋgak rek giniŋgamb.

¹⁰Pen tap siy tap timey ma nep gipun aŋgniŋgambun ak, Gor minim nuk yesek aŋgip aŋgiy, minim nup ak ma diy mey, kun aŋgniŋgambun.

Krays Chinup Simb Niŋiy Nop Nup Aŋgniŋ Mindip

2 ¹Ñapan yand gok. Nimbip minj tiksipiyn ak, tap siy tap timey ma ginimimb aspiyn. Pen tap siy tap timey geniŋgambim, Jiysis Krays chinup simb niŋiy, Nop nup aŋgniŋyng nep mindip rek, tap siy tap timey gipay ak, niŋiy kirginimin aŋgniŋgamb. ²Niňuk tap siy tap timey key ma giy, chinup aŋgiy kumek mey, Nop tap siy tap timey gipun ak, niŋiy kirginiŋgamb. Chinup nep mer, biynimb okok maŋgiysek tap siy tap timey gipay ak, niŋiy kirginimuŋ rek mindip.

³Chin Gor aŋgip rek gi mindiy mey; nup gosimb niŋbun ak, niŋrep gipun. ⁴Biynimb gunap Gor biynimb nuk mindpun aŋgiy pen; aŋgip rek ma giniŋgambay ak, yesek yimb aŋgniŋgambay. Minim aŋgniŋgambay kun ak, Bi minim niŋind nep aŋgip ak yip mindiy, ma aŋgniŋgambay.

⁵⁻⁶Biynimb Gor aŋgip rek gipay gok, Gor nup gosimb niŋbay. Pen biynimb nup gosimb ma niŋbay gok, biynimb nuk ma mindpay. Krays ker mindpay biynimb gok, nuk gip rek nep giniŋgiy. Nuk gip rek giy mey; nuk yip jimñiy mindpun aŋgiy niŋrep gipun.

Penpen Wasemb Aynamimb

⁷⁻⁸Buŋgiy yand Krays ker mindpim gok. Minim aŋgniŋ gispiyn ak niŋem, minim kisenimb rek ayniŋgamb ak pen; minim nindnimb wosrey dipik ak nimbip aspiyn. Minim kun ak mey; penpen wasemb aynamimb. Krays biynimb gok kuyip wasemb ayip rek, nimb niŋiy kunep gipim ak

nībun. Wasemb aynimimb minim kun ak, minim nījind yimb; chinup sup rek ak pūngyomimb.

⁹ Biynimb mam ay gunap kuyip miluk nīyiting, Gor melik nup diy, biynimb nuk yimb mindpun aŋgninggambay ak; minim nep aŋgninggambay. Biynimb kun gok rek, kisyimnamb ak nep mindpay.

¹⁰ Biynimb mam ay gok kuyip wasemb aypay gok, Gor melik tep ar ak mindpay. Biynimb gunap kuyip monmon gey, ma apyap pikninggambay.

¹¹ Pen biynimb mam ay gok kuyip miluk nījninggambay gok, kisyim kind ak mindiy, piŋiy aran apyan giyin, amjipun miŋgan ak aŋgiy, ma nījbay.

¹² Ņapan yand gok. Krays yimb tep mindip rek, Nop nimbip tap siy tap timey gipim ak nījiy kirgek mey, nimbip minj tiksipiyn.

¹³ Nimb biyomb gok; Bi nind kiňiŋ giy mindek ak nup nījbim rek, nimbip minj tiksipiyn.

Nimb bi paranj gok; Gor minim ak diy, bi timey ak yip penpen gi wīnyiy giy mindpim rek, nimbip minj tiksipiyn.

Nimb ūapan gok; Bapiy Gor nup nījbim ak mey, nimbip minj tiksipiyn.

¹⁴ Nimb biyomb gok; Krays bi nind yimb mindek ak nup nījbim ak mey, nimbip minj tiksipiyn.

Nimb bi paranj gok; Gor minim ak diy, Seytan nup kirgiy mindrep gipim ak mey, nimbip minj tiksipiyn.

Tap Mankumb Biy Ker Gok Mindmaŋgiy Ma Aynimimb

¹⁵ Gor ker ma mindpay gok, miň gipay ar ak ginjun aŋgiy, ma nījnimb. Gos nimbip tap lum ar biy am kom kom gek, Gor nup gos ak kirginininggambim. ¹⁶ Biynimb tap lum ar biy gosimb nījbay gok, windin nījiy gos timey wip rek giy, mindmaŋgiy key limgip rek giy, yimb yomb dinjun aŋgiy nījbay rek gey amimb. Gor kuyip gos ūek kun ma gipay; nup ma chiŋgipay rek, gos kun ak nījiy ar kun ak ambay. ¹⁷ Tap gos lip gip kun gok, pisnep kurgining gisap ak pen; biynimb Gor giyaŋ aŋgiy nījimb rek gipay gok, perper mindeninqambay.

ᅂ Nin Kisen Ak Maŋ Mindip

¹⁸ Ņapan yand gok. ᅂ nin kisen ak maŋ mindip. Bi Krays nup miluk nījep ak, biyomb rek ayek nup nījninggambay aŋgyak ak nījbim. Miňiy biynimb Krays nup miluk nījbay gok kunjay mindpay ak mey, ᅂ nin kisen ak, maŋ mindip ak nījbun.

¹⁹ Biynimb Krays nup miluk nījbay kun gok, biynimb chin yimb mindembiyap rek, chinup kirgiy keykey ma ambiyap. Kun giy kiriŋ keykey amniyak rek, biynimb chin yimb ma mindpay ak, misen yimb nījbun.

²⁰ Pen Krays, Gor Kawnan yokek ap nimb yip mindakniŋ, minim yipul yimb ak nījiy dipim. ²¹ Nījnimb aŋgiy minj biy ma tiksipiyn; nījbim

rek nimbip tiksipiyn. Gor minim yipul niijind yimb nuk ak, minim yesek gok yip ma wopsakip ak kunep nijbim.

²² Biyimb an rek minim yesek apay? Mey biyimb Jiysis nup Biyomb Krays mer, bi yikop bap aŋgiy, nup miluk niqbay gok. Nop yip, Ņinuk yip kuyip kirgiy mey, kun ak rek apay. ²³ Ņinuk nup kirpay gok, Nop nup kunep kirpay. Pen biyimb Ņinuk nup dipay gok, Nop nup sek dipay.

Gor Kawnan Ak Chinup Minim Nijsind Ak Aŋgñimb

²⁴ Kun ak minim nind niqbik ak, direp giyiq mindiy mey, Gor apiymiŋay yip jimñiy mindeninqambim. ²⁵ Kiy apiymiŋay yip jimñiy mindiy mey, Krays biyimb nuk dip gok perper mindeninqambay aŋgak rek, nimbip giniŋgamb.

²⁶ Biyimb nimbip tom gispay kun gok, tom gi dand amey, apyap piknimimb rek ayek niijiy, nimbip minj biy tiksipiyn. ²⁷ Pen minim kuŋay ma aŋgniŋgayn. Gor Kawnan yip mindpim ak mey, nuk key nimbip gos yipund giy ar ak ūek, niŋrep giniŋgambim. Minim yesek ar gok, gos ūek ma niŋniŋgambun; yipund giniŋgamb ar ak nep, gos ūek niŋniŋgambun. Kun ak Gor Kawnan gos ūimb rek, Krays nup chiqiy nep mindenimimb.

²⁸ Ņapan yand gok. Krays nup chiqiy nep mindem mey, nuk andkind winiŋgamb ūin ak, nup niŋon nambiq ma giniŋgamb; wiſimb yapiy nep mindeninqambun. ²⁹ Chin nijsun: Gor Ņinuk Krays suŋ-tep mindiy, miň yipund gip ar ak nep gip. Kun ak biyimb miň yipund gip ar ak gipay gok, Gor ūapan nuk mindiy mey, kun gipay.

Gor Ņapan Nuk Mindpun Ak Niſiy Mindrep Ginjun

3 ¹ Gor chinup wasemb yimb ay ūapan yand aŋgip ak, wal apiyn. Pen biyimb yikop gok, niſind chinup ma dipay. Bapiy chin ak nup diy rek, chinup dipyap. ² Pen buŋgiy tep yand gok niſim! Miňiy Gor ūapan nuk mindpun ak, kisen key yimb mindeninqambun. Yerip rek mindeninqambun ak, niŋrep ma gipun ak pen, nuk miseŋ gek nup niijiy, chin biyimb kun gok key yimb ay, nuk mindip rek ak mindeninqambun. ³ Biyimb gos tep kun ak niqbay gok, Krays suŋ-tep mindip rek mindenjun aŋgiy, mindrep yimb gipay.

⁴ Biyimb tap siy tap timey gipay gok, Gor nup minim ak timbrikpay. Tap siy tap timey ak key mer; mey minim nup timbrikpun ak nep. ⁵ Pen chin nijsun: Jiysis tap siy tap timey gipay rek niijiy awak. Nuk tap siy tap timey ma gip ak mey; ⁶ biyimb nuk gek kim kisenimb rek mindpay gok, tap siy tap timey giyiq ma mindeninqambay. Biyimb tap siy tap timey gi mindpay gok, nuk bi yerip rek mindip ak ma ninijiy, nup ma chiqipay.

⁷ Ņapan tep yand gok. Biyimb gunap nimbip nembnemb gi dand kind kiyk okok amniŋgiy rek ayip ak, niŋrep ginimimb. Biyimb mindrep

gipay gok, Krays suŋ-tep mindip rek mindpay. ⁸ Pen biynimb tap siy tap timey giyিŋg mindpay gok, Seytan bak ayek, nuk tap siy tap timey per gip rek gi mindpay. Ar kun ak nep, Gor ŋinuk apiy, Seytan biynimb gok kuyip timey giyিŋgip miñ ak, timbrikak. ⁹ Biynimb Gor ŋapan nuk mindpay gok, nuk mindrep gip rek mindiy, tap siy tap timey gok asikrep gipay. Nuk mindip rek mindiy, tap siy tap timey gi mindeningiy rek ma ayip. ¹⁰ Kun ak Gor ker mindpay akan, Seytan ker mindpay ak niŋrep gipun. Biynimb mindrep ma giy, mam ay gok kuyip wasemb ma aypay gok; Gor ŋapan nuk ma mindpay.

Mam Ay Gor Ker Mindpay Gok Kuyip Wasemb Aynamimb

¹¹ Pen nimbiп kiňij giy aŋgiy per apun rek: mam ay gok kuyip wasemb aynamimb. ¹² Andam ŋinuk Keyn gak rek ma ginjun. Nuk Seytan ker mindiy, numam kisen mindrep gak ak nup, miluk niŋiy, pisnep pikayek kumak. ¹³ Kun ak mam ay yand gok. Biynimb yikop gok nimbiп niŋey miluk yowniŋgamb ak, gos kuŋay ma niŋnimimb. Ak yikop kun giniŋgambay.

¹⁴ Chin mam ay gok kuyip wasemb aypun rek niŋbun: Gor chinup dek, pisnep kumbay kind ak kirgiy, perper mindeningambay kind ak opun. Biynimb wasemb ma aypay gok, pisnep kumbay kind ak mindnep mindpay. ¹⁵ Biynimb mam ay gunap kuyip miluk niŋbay gok, biynimb chip ŋapay gok rek ayip. Pen biynimb chip ŋapay gok, yergiy perper mindeningambay.

¹⁶ Krays chinup simb niŋiy kumak rek, chin mam ay gunap kuyip simb niŋiy, monmon direp ginjun. ¹⁷ Biynimb tap kuŋay mindakniŋ, mam ay tap tikdip gok kuyip, simb ma niŋningambay gok, yergiy Bapiy Gor biynimb simb niŋimb rek, gipun aŋgniŋgambay. ¹⁸ Kun ak ŋapan yand gok. Minim nep ma aŋjun, mam ay gok kuyip wasemb yimb ayjun.

Biynimb Gor Nup Chingipay Gok Wisimb Yapiy Nep Mindpay

¹⁹ Kuyip wasemb yimb ay mey, minim yipul yimb direp gipun ak, niŋrep giniŋgambun. Gor windin yirik ar ak chin nambiq ma diy, wisimb yapiy nep mindoningambun. ²⁰ Chin key gos par aŋgiy mindoningambun ak; Gor Biyomb yimb gos timund chinup maŋgiyek niŋrep gip ak niŋek, tep ma yimb giniŋgamb. ²¹ Kun ak biynimb yand gok niŋim: aŋcip rek giy mey, gos kuŋay ma niŋiy, Gor windin yirik ar ak ŋawil ma diniŋgambun. ²² Minim aŋcip rek giyিŋg nup aŋgniŋoniŋgambun, tep gakniŋ, aŋgniŋgambun rek giningamb. ²³ Pen chinup aŋgak rek giniŋ, ŋinuk Jiysis Krays nup gosimb niŋiy, mam ay gok kuyip wasemb ayjun. ²⁴ Biynimb aŋcip rek gipay gok, nuk kiy yip mindek; kiy pen nuk yip mindpay. Kawnan nuk yokek ap chin yip mindpun ak, nuk yip jimniŋ mindpun ak niŋbun.

Gor Kawnan Tep Ak Akaŋ, Tap Key Bap Kuyip Gos Ņimb

4 ¹Bunjigiy tep yand gok. Biynimb Gor minim yesek aŋgrapay gok kunjay mindpay ak mey, biynimb gunap Gor Kawnan yip mindpun aŋgeningiy niŋrep giy minim kuyip ak dinimimb. Gor Kawnan apay ak pen: Gor Kawnan yipund giy akaŋ, tap gunap key kuyip gos ūek aspay akaŋ aŋgiy niŋnimimb. ²Pen Gor Kawnan ak yip mindiy aŋgningambay, “Bi Jiysis Krays ak, Gor Ņinuk. Nuk biyimb ay owak aŋgningambay.” ³Pen Gor Ņinuk biyimb rek ay ma awak aŋgningambay ak; Gor Kawnan ak yip ma mindenigambay. Tap Krays nup miluk niŋimb bap yip mindiy mey, minim kun ak rek aŋgningambay. Biynimb kun ak rek mindenigambay aŋgey niŋbik. Pen miňiy gunap mindpay ak; niŋrep ginimimb.

⁴ Ņapan yand gok. Nimb Gor biynimb nuk mindpim rek, minim yesek kiyk apay ak, taw achip achip gipim. Kawnan niſind yimb nimbip gos ūimb ak, kilis timey yimb; kuyip gos ūimb ak, kilis ma mindip. ⁵Kiyk biynimb yikop tap lum biy nimb gok gosimb niŋbay ak mey; tap yikop lum ar biy nimb minim ak aŋgey niŋbay. ⁶Pen chin Gor Ņapan nuk mindpun rek, biynimb Gor nup dipay gok, minim chinup ak dipay. Biynimb nup ma dipay gok, minim chinup ak ma dipay. Ar kun ak Gor Kawnan yip mindiy apay akaŋ, tap bap key gos ūek apay ak niŋbun.

Gor Chinup Wasemb Yimb Ayip

⁷Biynimb tep yand gok. Gor biynimb nuk mindpun ak, penpen wasemb ayjun. Biynimb wasemb aypay gok, Gor nup chingiy, Ņapan nuk mindiy mey, wasemb aypay. ⁸Pen biynimb wasemb ma aypay gok, Gor bi biynimb wasemb ayip ak nup ma dipay. ⁹Chinup wasemb yimb ayip rek niŋyaŋ aŋgiy, Ņinuk nokom yimb ak yokek apiy gek, perper mindonjun rek ayip. ¹⁰Wasemb yimb ayep ar ak, chinup kind ak ma tikjakak; Gor kind nuk ak tikjakak. Chinup wasemb ay Ņinuk nup yokek apiy, tap siy tap timey gipun rek simbongak.

¹¹Bunjigiy tep yand gok. Nuk chinup kun giy wasemb yimb ayip ak; chin Ņapan nuk gok, penpen wasemb ayjun. ¹²Gor nup misesiŋ ma niŋbun ak pen; penpen wasemb aypun ak keynep ma gipun, nuk chin yip mindakniŋ gipun. Nuk chin yip mindip ak mey, nuk biynimb wasemb yimb ayip rek gipun. ¹³Chinup Kawnan nuk yokek yip mindiy mey, nuk yip nep mindpun ak niŋrep gipun. ¹⁴Nop Ņinuk bi biynimb di jimňemb ak yokek apek, windin chin key niŋnuk ak mey; biynimb miňmon okok keykey kuyip gos niŋiy yokak ak, niŋrep giy biynimb aŋgňimbun. ¹⁵Biynimb Jiysis Gor Ņinuk yimb aŋgiy misesiŋ apay gok, Gor kiy yip mindakniŋ, nup chingiy, kun ak rek niŋiy apay. ¹⁶Chin key Gor wasemb ayip ak niŋrep giy, ar kun ak gon amimb.

Gor bi wasemb ayep. Biyimb wasemb aypay gok, nup chiŋgey kiy yip mindaknij, wasemb aypay. ¹⁷Chin Gor nup gosimb niŋbun gok, Krays mindip rek mindiy, biyimb gunap kuyip direp yimb gipun. Kun ak kor yomb giniŋgamb ak niŋon, jel ma gip. ¹⁸Biyimb penpen wasemb yimb aypay gok, penpen niŋey, jel ma giniŋgamb. Kun ak rek, chin biyimb Gor yip penpen wasemb yimb aypun gok, kunep jel gek ma pirikpun. Biyimb pirikpay gok, Gor nup wasemb yimb ma aypay.

¹⁹Gor nuk key chinup wasemb ayek mey, nup pen wasemb aypun. ²⁰Biyimb Gor nup wasemb aypun aŋgningambay ak pen; mam ay gok kuyip miluk niŋningambay ak, yesek nep aŋgningambay. Biyimb miseŋ niŋbay gok kuyip, miluk niŋningambay ak, yergiy Gor bi miseŋ ma niŋbay ak nup, wasemb ayniŋgambay. ²¹Gor aŋgak, “Biyimb yip wasemb ayniŋgiy gok, mam ay gok kuyip kunep wasemb ayniŋgiy angak.”

Biyimb Jiysis Nup Dipay Gok

5 ¹Biyimb Jiysis bi Kiyŋ yomb key yimb kond mindyiŋgipun ak nep wip aŋgiy niŋbay gok; Gor ŋapan nuk mindiy, nup wasemb ay, ŋinuk nup wasemb ay gipay. ²Pen biyimb Gor nup wasemb ayniŋgambay gok, aŋgip rek giyŋ, ŋapan nuk gunap kuyip wasemb ayniŋgambay.

³Gor nup wasemb ay mey, aŋgip rek giniŋgambun. Minim nuk aŋgip kun ak, miker ma gip. ⁴Nup gosimb niŋon, chinup dek ŋapan nuk mindpun ak, biyimb yikop gok miň gipay ar ak, gos chinup liŋg dand amnimuŋ rek ma ayniŋgamb. Nup gosimb niŋmindon, chinup kond mindek mindrep giniŋgambun. ⁵Chin biyimb Jiysis Gor ŋinuk yimb aŋgiy niŋbun gok, miň giy yiur dipay kun ak kirginigambun; pen biyimb nup gosimb ma niŋbay gok, kirginingiŋrek ma ayniŋgamb.

Jiysis Gor ŋinuk Yimb

⁶Jiysis owak ak bi yikop ma owak. ŋiŋ pikn̄eyak, kisen likaň yapek kumak. ŋiŋ nep pikek, Gor ŋinuk ak aŋgiy ma apun; ŋiŋ pikek kisen likaň yapiy kumak ak, Gor ŋinuk mindip ak niŋbun. Gor Kawnan nuk ak kunep chinup gos ŋeŋ niŋbun: Jiysis Gor ŋinuk yimb ak mindip. ⁷Kun ak minim ar omiŋal nokom mindip:

⁸ Jiysis nup ŋiŋg pikyak ak, likaň nuk yowak ak,
Nop Kawnan ak ŋiyand aŋgiy, chinup gos ŋimb ak.
Minim omiŋal nokom kun ak, jimniy ar nokom aŋgip rek, Jiysis Gor ŋinuk nep mindip ak niŋrep gipun. ⁹Biyimb gok aŋgey niŋbun ak, minim nep aŋgey niŋbun; Gor ŋinuk chinup minim aŋgip ak, niŋind yimb aŋgip.
¹⁰ Biyimb Jiysis Gor ŋinuk yimb aŋgiy niŋbay gok, Gor yip mindiy, kun giy niŋbay. Pen biyimb Jiysis Gor ŋinuk mer aŋgiy niŋbay gok, Gor

bi yesek angip aŋgiy kun giy niŋbay. ¹¹Nuk Ņiyand ak yoken am gek, perper mindenŋgiy aŋgak rek, ¹²Ņinuk nup dipay biynimb gok, perper mindenŋgambay; pen nup ma dipay gok, perper mindenŋgiy rek ma ayip.

Gor Nup Dipim Rek Ņapan Nuk Mindpim

¹³Nimb Gor Ņinuk chinup di Nop yip jimňimb aŋgiy, nup gosimb niŋbim gok, perper mindenŋgambim ak niŋrep ginimimb aŋgiy, minj kun biy tiksipiyn.

¹⁴⁻¹⁵Gor nup tep giningamb ar gok aŋgnijoninqambun, aŋgnijoninqambun rek nep giningamb ak, niŋrep gipun.

¹⁶Pen mam ay bap tap siy tap timey gey niŋiy, Gor nup aŋgnijnimimb. Aŋgnijem, kuyip tip ak dek, nuk yip jimňiy mindenŋgambay. Pen tap siy tap timey mon key yinjap amemb rek ak geniŋgiy, Gor nup aŋgnijnimimb aŋgiy ma asipiyn. ¹⁷Gor tap mer aŋgip gok gipay ak, tap siy tap timey gipay ak pen; tap timey ar gunap gey, Gor niŋiy kirginimuŋ rek ayniŋgamb.

¹⁸Chin niŋbun: biynimb Gor Ņapan nuk mindpay gok, tap siy tap timey giying ma mindpay; Gor Ņinuk kuyip kond mindek, Seytan kuyip dinimuŋ rek ma ayip.

¹⁹Chin niŋbun: biynimb yikop gok mangiysek Seytan ker mindpay; chin pen Gor ker mindpun.

²⁰Gor Ņinuk awak rek, Gor yipund giy ak nup niŋrep gipun. Amemb owep chinup ak, Gor yipund giy ak kond mindip. Gor yipund giy kun ak mey, Jiysis Krays. Nuk gak ak perper mindenŋgambun.

²¹Ņapan yand gok. Gor chin aŋgiy tap yesek aŋgnijbay gok, asikrep ginimimb.

2 Jon

Jon Minj Namb Ak Tikak

Minim Nind Niŋep

Jon minj namb tikak biy amyongon aŋgak minim ak, biynimb kuŋaynep niŋiy apay, ak biynimb Krays ker mindpay gok sek, bi kuyip kond mindpay gok sek aŋgip aŋgiy niŋbay.

Minim Ar Keykey Mindip Rek:

Minim nind aŋgak ak mindip, 1-3.

Biynimb wasemb ayep minim ak mindip, 4-6.

Gor minim aspun aŋgiy minim yesek aŋgninqiy gok ma dinimimb aŋgak minim ak mindip, 7-11.

Minim aŋ jiwak minim day won ak mindip, 12-13.

¹⁻²Yand biyomb, biynimb Gor ker mindpay gok kuyip kond mindpijn. Nimbip amyongon Gor diningayn aŋgiy niŋiy dek, wasemb aypiyn gok minj tiksipiyn. Pen yand nep mer; biynimb minim niſind niŋbay gok mangiysek nimbip wasemb aipay. Yenen: minim niſind yimb niŋbun kun ak, pernep niŋmindeningambun.
³Nop Gor yip, Ņinuk yip chinup simb niŋiy kond mindriknij, gosimb niſind yimb niŋbun kun ak niŋiy, penpen wasemb aymindi, mindrep giniŋgambun.

Biynimb Wasemb Ayep Miñ Ar Ak Kindik Ginjun

⁴Nimb gunap Bapiy Gor aŋgip rek gipim ak ninjen, yip tep yimb gip. ⁵⁻⁶Pen miňiy penpen wasemb aying mindonjun aŋgiy, nimbip minj tiksipiyn. Minim kisenimb bap asap aŋgninqambim ak pen; minim Gor kiňij giy aŋgak ak nep aspiyn. Penpen wasemb ay mey, Gor aŋgip aŋgip rek giniŋgambim. Minim nuk aŋgip ak mey, penpen wasemb aying mindenjun.

Biynimb Gunap Minim Yesek Aŋgimbay

⁷⁻⁸Biynimb kunaynep Jiysis Krays biyimb ay ma awak aŋgiy, biynimb gok kuyip aŋgimbay. Kiyk Krays nup miluk niŋiy, biynimb gok kuyip

minim yesek aŋgñinjun aŋgiy, kun giy apay. Pen nimb minim kuyip ak diy, Krays minim nup ak kirgem, nimbip direp giyn aŋgiy niŋimb rek, ma giningamb.

⁹Biynimb Krays minim nup ak kirgiy, minim yesek gunap dipay gok, Gor nup chŋgiy ma mindpay. Biynimb Krays nup minim niŋyŋg nep mindpay gok, Gor apiymirjay yip mindpay. ¹⁰Kun ak biynimb gunap, nimbip Gor minim aŋgñiniŋg apeniŋgiy, niŋrep giy kuyip dinimimb. Minim yipund giy ak kirgiy, minim yesek ak aŋgeniŋgiy, kuyip ma wasiw aŋg dinimimb. ¹¹Pen biynimb kun gok pojind korip nimb amem, minim yesek kiyk aŋgniŋgambay kun ak, nimb apim rek aŋniŋgamb.

Minim Day Won Gunap

¹²Yand nimbip minim kuŋay mindip gok aŋgiy, ŋiw kil tiknim ak pen, ak kirgiy; am nimbip niŋiy, miŋmiŋ giyŋg minim nen aŋgñiniŋgayn.

¹³Biynimb Gor nup chŋgiy mindpay akniy, “Nimb mindpim?” apay.

3 Jon

Jon Minj Kisen Tikak

Minim Nind Niŋep

Jon minj day kisen tikak biy, bi Gayas, biynimb Jiysis nup gosimb niŋyak gunap kuyip kond mindyiŋip ak nup tikak.

Minim Ar Keykey Mindip Rek:

Minim nind aŋgak ak mindip, 1-4.

Bi Gayas girep gek Jon nup miňmiň gak minim ak mindip, 5-8.

Bi Diyotreypis timey gak minim ak mindip, 9-10.

Bi Demetriyas mindrep gip rek nup dinimimb aŋgak minim ak mindip, 11-12.

Gayas sek, biynimb nuk gok sek kuyip, “Nimb mindpim” aŋgak minim ak mindip, 13-15.

¹Mam Gayas. Nand mindpan? Yand Jon, bi Gor biynimb nuk gok kuyip kond mindpiyn. Nand bungiy tep yand ak mey, ²Gor nup aŋgnijiy apiyn, “Gayas nup kond mindenimin, tap bap ma ginimuŋ apiy.” Pen nand Gor nup gosimb niŋy, mindrep gipan ak niŋbiyn. ³Mam gunap biy apiy, Gor minim niŋind yimb ak, kisen ginep mindpan ak aŋgneyak, yip tep gak. ⁴Per ñapan yand angen, minim niŋind ak dipay gok, mindrep gipay angey niŋen, yip tep yimb gip.

⁵Bungiy tep yand. Yand niŋbiyn: mam ay gunap kuyip per direp yimb gipan. Mam ay miňmon paryomb okok nimb, ma niŋban gok, kuyip monmon diy, kond mind tep gipan. ⁶Kun gipan ak gunap apiy, biynimb Gor ker mindpay akniy kuyip aŋgyak, “Gayas Gor biynimb nup gok kuyip, wasemb yimb ayip aŋgyak.” ⁷Pen kiyk Krays minim ak aŋgñi taŋgyiŋ, biynimb yikop gok kuyip aŋgnijiy, keňmaŋiy tap gok ma dipay. Kun ak ap nip niŋy, kinjeŋ bap amning angey, kuyip tap gunap ñey, dand amniŋgiy. ⁸Biynimb tep kun ak rek direp giy mey; kiy yip jimñiy, Gor woŋ ak gon amrep giniŋgamb.

Diyotreypis Timey Gak

⁹Yand Gor biynimb mindpay gok kuyip, minj tiknik ak pen, bi Diyotreypis, biyomb kiyk minden aŋgiy, minim yand apiyn gunap ma nep niſimb. ¹⁰Kun ak yand mindpim ak amiy, nuk chinup aŋgjiwiy, yerer gip minim ak, aŋgn̄ingambun. Nuk mam ay Gor minim aŋḡni tapay gok kuyip, ma nep diy, biynimb gunap kuyip dining gey, nuk mer aŋgiy, lotiw biy kisen ma winimimb aŋcip.

Demetriyas Girep Gak

¹¹Pen mam tep yand. Biynimb gunap miñ timey ar ak gey, nand yip ma ginimin. Biynimb tap siy tap timey giying mindpay gok Gor ker ma mindpay. Mindrep giying mindpay gok, Gor ker mindpay.

¹²Nand niſban: yand minim yesek ma apiyn. Mam Demetriyas minim niſind yimb chin aŋḡimbun ar ak niſiy, yipund gip ar ak nep aŋḡimb. Biynimb maŋgiysek nup niſiy bi, tep apay. Kun ak nup dinimin.

Minim Day Won Gunap

¹³Yand nip minim kuŋaynep aŋgiy, ŋ̄iw kil tiknim ak pen, ¹⁴maŋ mindip, nip jomluk niſiy minim nen aŋgn̄ingayn.

Namam akniy mindpay gok, “Nip mindpan?” aspay. Biynimb Gor ker nand yip mindpim gok kuyip Jon, “Nimbip mindpim?” aŋcip aŋgnimin. Gor nimbip kond mindeŋ.

JUT

Jut Minj Tikak

Minim Nind Niŋep

Minj “Jut” apun biy, Jiysis yip, Jemis yip numam kisen kiyk Jut tikak aŋgiy niŋbay. Nuk biynimb Gor nup gosimb niŋiy, minim niŋjind yimb ak diyak gok kuyip tikak. Biynimb Gor minim aspun aŋgiy yesek apay gok, minim kuyip ak ma diy; minim niŋjind ar niŋbim ak nep chichiy dinimimb aŋgiy tikak.

Minim Ar Keykey Mindip Rek:

Minim nind aŋgak ak mindip, 1-2.

Bi Gor minim yesek aŋgimbay gok miň kiyk gipay ar ak sek; minim yesek apay ar ak sek; yiwur yomb diniŋgambay minim ak mindip, 3-16.
Gor nup gosimb niŋiy, minim nup direp giyak minim ak mindip, 17-23.
Gor nup aŋgniiyinj, yimb nup dand aranak minim ak mindip, 24-25.

¹ Yand Jut, Jemis numam nuk ak; Jiysis Krays nup woŋ giňimbiyn. Minj tiksipyen kun biy, nimbip biynimb Gor nuk key diniŋgayn aŋgiy diy, wasemb ayakniň, Ņinuk Jiysis Krays nimbip kond mindrep gip gok, minj tiksipyen.

² Gor nimbip simb niŋiy, wasemb ay mindakniň, kapkap mindrep ginimimb.

Bi Gor Minim Yesek Aŋgep Gok

³ Bungiy tep yand gok. Nimbip minj tikniŋ, Jiysis chinup di Nop yip jimniy ayip minim ak, aŋgnim apiy ak pen; miňiy niŋbiyn, minim nimbip aŋgep bap key mindip. Gor biynimb nuk mindpun gok, chinup minim tep nuk ak pisnep aŋgimbak pen, biynimb gunap minim kun ak di tungandikiy, minim ar gunap key aŋgeningiy, kuyip tapin niŋchikiy angjun. ⁴ Gor wosrey, biynimb kun rek giniŋgambay gok, yiwur yomb yimb diniŋgambay aŋgak. Biynimb Gor nup kun giy timey gipay gok, gunap ap kapkap nimb yip yingong giy mindpim. Tap siy tap timey giy

yip aŋgnienjengambay, niŋiy kirginiŋgayn aŋgak ak pen; kiyk minim kun ak tuŋgandikiy apay, “Tap siy tap timey gok monmon gon, Gor chinup pen tap bap ma giningamb apay.” Gipay kun ak, monmon gun aŋgiy, Biyomb chin nokom yimb Jiysis Krays nup kirgiy, timey yimb gipay. ⁵Wosrey gak ak niŋbim ak pen, tip aŋgnienjengambay. Gor biynimb nuk Yisrel kay, Yijip mindeyak ñin ak, tuŋgasik dand awak ak pen, kisen nup gosimb ma niŋyak gok kuyip, pikayek kumyak.

⁶Enjol gok minim nup niŋiy, mindrep giyak ak kirgiy, tip kiyk mindep ak kirgiy, mindrep ma giyak gok; kuyip kalambis ay, dam kisyim wip miŋgan ak yokek, ñin yomb kor gep ak kond mindpay.

⁷Pen Sodom Gomora sek, miňmon yep maŋ kun okok mangiysek, kuyip gak ak sakiy ma ginimimb. Kiyk biyn siy bi siy gi dand amiy, timey yimb geyak; Gor biynimb okok mangiysek, mon perper yiningamb ak yoken amey, yiwr giningamb rek, niŋniŋgiy aŋgiy, kuyip ar kun ak gak.

⁸Gor kun gak ak pen, bi day niŋiy minim yesek aŋgnimbay gok, mumbwak kiyk ak key timey gun aŋgiy, Gor minim ma niŋiy, enjol gok kuyip sek aŋgjiwpay. ⁹Pen Mosis kumek; Seytan yip, enjol yomb yimb Maykol yip Mosis mumbwak band ak dining penpen aŋgrik ak, Maykol Seytan nup ma aŋgjiwak; pen Gor key nip gos ñinimum aŋgak. ¹⁰Maykol niŋrep giy kun aŋgak ak pen, bi aspun gok, tap yerip ma niŋbay gok, monmon aŋgjiwpay. Pen kiyk biyn, bi, yakir, kanj, kayn tap gok mangiysek, key niŋiy gipay ar ak kirgiy, timey yimb ar ak gispay ak mey, yiwr yomb yimb diningambay.

¹¹Bi kun gok kuyip simb niŋbiy. Andam ñinuk Keyn timey gak rek gipay. Pen kambem, maniy tap gok nep gos niŋbay ak, bi Balam wosrey gak rek gipay. Kun ak kiyk bi Kora Gor minim timbrikiy, kumak rek kumniŋ gispay.

¹²⁻¹³Pen nimb Gor nup wasemb aŋgjiy, tap jimniy ñiŋniŋ ap nan-gipim ñin ak; kiyk Gor nup gosimb ma niŋiy, yikop apiy monmon gipay. Kun ak kiyk ñiŋ solwara paŋg apiy, gach gach nep gek apyowip rek gipay. Pen mon ñiŋemb maŋgiy ma piyp rek akaŋ, semb yikop ap yiwrgek amimb rek ak mindpay. Gor gek, kiyk gap puŋgiwiy kisyimnamb okok amiy, tip ma andkind wip rek ak amniŋgambay.

¹⁴Andam kiňiŋ nuk tikak ak, tik dand amey, Yinok nup mey kaŋgol ak tikuŋ. Nuk Gor minim nup ak aŋgyiŋ, biynimb nimbip minim yesek aŋgnimbay gok kuyip sek aŋgiy aŋgak, “Niŋim! Gor enjol nuk ñin jiwiy kuŋay yimb nep dand apiy, ¹⁵biynimb mangiysek kor niŋniŋgamb. Nup gosimb ma niŋiy, tap siy tap timey ar keykey giy, nup minim yiň timey ar keykey aŋgiy gipay rek, kuyip yiwr yomb yimb ak, ñiŋniŋgamb aŋgak.”

¹⁶Bi aspun gok, per pemiy aŋgyiŋ, minim diyiŋ gipay. Kuyip key tep gip ar ak gun aŋgiy, monmon yimb gey amek, yimb kiyk key dand aranimbay. Pen biynimb gunap chinup tep ginimum ar ak giyan aŋgiy, kuyip yesek nep aŋgyiŋ gey amimb.

¹⁷Pen buŋgiy tep yand gok. Bi Jiysis minim dand amemb gok nind angyak minim ak gos niŋyinq mindenimimb. ¹⁸Nimbip aŋgyak, “Nin kisen ak wakniŋ, biynimb Gor nup gosimb ma niŋbay gok gos kiyk key niŋbay rek giyinq nimbip aŋgsikoy giniŋgambay aŋgyak.” ¹⁹Bi aspun gok Gor Kawnan ak yip ma mindiy, gos key wip rek niŋiy gipay ak mey, biynimb tuŋgasik keykey aypay.

²⁰Pen buŋgiy tep yand gok. Jiysis Krays bi suŋ-tep yimb ak nup gosimb niŋbim rek, nup chiŋgrep giy mindonjun aŋgiy, gem amnimuŋ. Gor Kawnan ak nimbip gos ŋakniŋ, nup aŋgniqyinq mindenimimb. ²¹Nimbip simb niŋimb rek, gek nuk yip perper mindeninqambim. Pen am nuk yip perper mindenjun aŋgiy, kond mindpim ŋin biy, monmon ma giy, Gor niŋimb ar ak nep gi mindem, nimbip wasemb ayiŋ nep mindonimuŋ.

²²Biynimb gos ominal niŋbay gok, ²³mon maŋlaj ar ak amniŋgiy rek ayip aŋgiy, kuyip simb niŋiy tuŋgasikem, kim amniŋgiy. Gunap simb niŋiy dinimimb ak pen, mindmaŋgiy key lim gip rek gipay ak, kunep ginjun rek ayip aŋgiy, niŋrep giy mindenimimb. Tap siy tap timey kiyk gipay gok pirikiy, asikrep ginimimb.

²⁴Miňiy nimbip Gor ŋin ar ak aysipiyn. Nimbip kond mindakniŋ, ma apyap pikniŋgambim; tep gakniŋ nup ker amniŋgambim. ²⁵Gor chin kuŋjay ma mindip; nokom bap mindiy, ŋinuk Jiysis Krays nup yokek apiy, chinup aŋgiy kumak rek, yimb nup ak pernep dand aranjun. Nuk wosrey tikiy, Biyomb yimb mindiy, mind dand apiy, miňiy ar kun ak nep mindip. Kun ak, nuk Biyomb mindiy, biynimb tap okok maŋgiysek kond mindonimuŋ. Tep.

REPELESIN

Jon Day Niñiy Tikak

Minim Nind Niñep

Jon nuk bi Jiysis minim dand amemb bap. Baybol buk day kisen tikyak ak, Jon minj keykey onep mamind ak tikak. Minj tikak kun gok mey, Jiysis minim tep Jon ak tikiy; minj 1 Jon, 2 Jon, 3 Jon tikiy; minj Repelesin apun biy tikiy gak. Pen minj Repelesin tikak kun biy, nuk Gor minim añañi dand amek, nup kalambis ay dam miñmon Patmos ñiñg timb kus gak ak ayey mindakniñ, Gor tap kisen giningamb gok biynimb mankumb biy niñyan añañiy, day yomek niñiy tikak.

Minim Ar Keykey Mindip Rek:

Minim nind añañak ak mindip, chapta 1:1-8.

Krays Jon nup day yomek niñak rek, biynimb Gor ker mindiyinqipay miñmon onep ar ak minj keykey tikak minim ak mindip, chapta 1:9-3:22. Minj day day komiy miñ onep ar ak tiwniñgrimbikyak minim ak mindip, chapta 4:1-8:1.

Biykul onep ar ak keykey pungey, tap gak gok minim ak mindip, chapta 8:2-11:19.

Ñom nim ak sek, tap ayndik omijal ak sek minim ak mindip, chapta 12:1-13:18.

Day niñak minim gunap tikak ak mindip, chapta 14:1-15:8.

Gor miluk niñiy miker onep ar ak yokningamb minim ak mindip, chapta 16:1-21.

Gor Babylon kuyip timey giy; Seytan, tap ayndik, bi Gor minim yesek anjep gok sek, Gor yip penpen giy, kuyip taw achip achip giningamb minim ak mindip, chapta 17:1-20:10.

Gor kor yomb kisen niñningamb minim ak mindip, chapta 20:11-15.

Semb biyon sek, mankumb biy sek key kisenimb ay, Jerusalem kisenimb ak semb biyon nimb mankumb biy apek day niñak minim ak mindip, chapta 21:1-22:5.

Minim añañi jiwning minim angak ak mindip, chapta 22:6-21.

1 ¹Minim tiksipyen kun biy, nind misej ma niŋyak. Yand Gor nup wong giŋimbiyn rek, biyimb nup direp gipay gok, ŋin maŋ mindip giniŋgamb rek niŋyaŋ aŋgiy, ŋinuk Jiysis Krays nup gos ŋek, enjol nuk ak yokek apiy gek, day niŋnik. ²Day niŋnik kun ak, Gor minim gunap, Jiysis Krays kisen giniŋgamb rek, minim junj gunap niŋiy mey, nimbip aspiyn. ³Maŋ mindip: day niŋnik rek, kiňiŋ giy gi dand amningamb ak mey, biyimb minim tiksipyen kun biy riyt giningambay gok sek, biyimb riyt gey niŋiy diniŋgambay gok sek Gor gek, miňmiň giningambay.

Jon Biyimb Miňmon Onep Ar Ak Kuyip Minim Yokak

⁴Yand Jon. Nimbip biyimb Gor ker Esiya propens, miňmon sikoy keykey onep ar ak mindpim gok, miňiŋ tiksipyen. Yip tep giningamb ak, Gor bi nind mindek, miňiŋ mindip, kisen winingamb ak; nimbip simb niŋiy, direp yimb ginimuŋ. Kawnan nuk tam pikiy onep ar ayip ak, siya kiyŋ kiňiŋ siŋak mindip ak kune, nimbip simb niŋiy, direp yimb ginimuŋ. ⁵Pen Jiysis Krays minim tep ak dand apiy, kiňiŋ gi kumiŋ tikjakiy, kisen biyimb maŋgiysek kond mindenŋgamb ak; nuk kune, nimbip simb niŋiy, direp ginimuŋ.

Nuk chinup simb niŋiy kumak rek, kim amemb rek ayip. ⁶Nuk kiyŋ yomb chin ak mindakniŋ, chin biyimb Gor nup simboŋgep gok mindiy, nup direp giyŋg mindpun. Kun ak Jiysis Krays nup yimb ak, perper nep dand aranemb! Tep.

⁷Pen niŋim! Nuk semb sek wakniiŋ, biyimb nup ŋaŋgyak gok sek, biyimb miňmon okok maŋgiysek nup misej niŋniŋgambay. Nup niŋiy, yenen kun gipun aŋgiy, simb gek siy yomb yimb aŋgniŋgambay. Niŋind kun giningamb! Tep.

⁸Gor Biyomb tap okok maŋgiysek ginimuŋ rek nep mindip ak aŋgi, “Tap okok maŋgiysek junj ak mey, yand mindpiy aŋgi.” Bi aŋgi kun ak, nind mindek, miňiŋ mindip, pen kisen winingamb.

Jon Kalambis Mindiy Jiysis Nup Niŋak

⁹Yand namam nimbik Jon. Chin mey, biyimb Gor diy kond mindenŋgamb gok mindpun. Pen biyimb yikop gok, chinup timey gey niŋiy, nup ma kirgiy, kilis yimb giy gon amjap. Yand Gor minim ak aŋgniiŋg, Jiysis nup gosimb niŋbiy angenik, yip kalambis ay, dam niŋg solwara timb kus gak, miňmon Patmos ayak.

¹⁰Kun okok minden, Biyomb chin ŋin yomb nuk bap apek, Gor Kawnan ak yip bak ayakniŋ; kund yand okok ken minim yomb bap, biykul rek aŋgi aŋgak, ¹¹“Tap yerip gen niŋnimin gok, miňiŋ tikiy, biyimb Gor ker mindpay miňmon keykey onep ar ak kuyip, yokey amnimuŋ. Miňmon Yipiyes bap, Simena bap, Pegamam bap, Tayatayra bap, Sadiys bap, Piladelpiya bap, Leyodiysiya bap aŋgak.”

¹²Kun aŋgakniŋ, yand bi minim asap kun ak niŋiyŋ aŋgiy, andikiy niŋnik: lam gol diy giyak onep ar ak mindek. ¹³Pen lam namb kun ak, Bi bap Ņinuk rek ak niŋnik. Nuk chech paryomb yimb bap yimiy, gol diy giyak ler pis yomb ak, kond namb siŋjak pimbrikak. ¹⁴Jun kas nuk ak, tund yimb giy, kanj siypsiyp kas tund rek akaŋ, semb tund rek ak ayak. Windin nuk ak, mon maŋlaŋ rek mindek. ¹⁵Tomb kind ak, tap kopa kilis ‘bras’ apay ak daŋgiyey, yiniy kilind dip rek ak gak. Pen minim nuk ak, niŋg sinj yomb piŋiy, giw aŋgip rek ak aŋgak. ¹⁶Ņin yipund kind nuk ak, gap onep ar ak di mindek. Pen ūayip baynat kind pis pis gak ak, meŋ miŋgan biyoŋ arachakak. Jomluk nuk ak, pumbnamb yoŋ apiy, melik kind yimb aŋgiy gip rek ak gak.

¹⁷Yand nup niŋen nambiaŋ gek, tomb angin nup siŋjak apyap memben yimiy, biyimb pisnep kumbay par rek ak mindenik. Kun genik, ņin yipund kind nuk ak yip diniŋgiy aŋgak, “Ma piriknimin! Yand bi nind yimb mindiy, mind dand amiy, kisen mindnep mindenŋgayn. ¹⁸Yand mey bi perminddep. Nind kuminik ak pen; niŋan! Miňiy kim mindiy, perper nep mindenŋgayn. Biyimb kumiŋ kinjeŋ tep ambay ak sek, kinjeŋ timey ambay ak sek kiywur ak, yand kond mindpiyin.

¹⁹“Kun ak miňiy gisap rek niŋiy, kisen giniŋgamb rek niŋiy, maŋgiysek buk biyaŋ tiknimin. ²⁰Pen tap niŋsipan gok, minim kiňij nuk ak kun giy mindip: lam gol diy gayak onep ar niŋsipan gok, biyimb Gor ker mindpay miňmon keykey onep ar ak. Pen gap onep ar ak, ņin yipund kind yand ar ak niŋsipan gok, bi kuyip minim aŋgñemb gok niŋsipan aŋgak.”

Yipiyses Biyimb Kuyip Minim Aŋgak

2 ¹“Pen bi Yipiyses biyimb Gor ker mindpay gok kuyip minim aŋgñemb ak nup, minim tikiy aŋgnimin: Biyomb gap onep ar ak, ņin yipund kind nuk ar ak di mindiyŋ, lam gol diy giyak namb okok taŋgip ak, minim aŋgip gok tiksiyiŋ. ²Nuk aŋgip: nimb mindrep giy, woŋg kilis giy gi dand amiy kosoŋam mindiy, pen yiruk ma niŋbim ak, niŋbiyin. Biyimb timey gipay gok kuyip niŋem, nimbip tep ma gip. Bi Jiysis minim dand amemb mindpun aŋgiy, yesek apay gok kuyip niŋrep giy, asikrep gipim. ³Yip chingem nimbip miker ūey, yiruk ma niŋiy chingiy nep mindpim ak, yip tep gip. ⁴Pen minim bap mindip. Yip nind chingiy wasemb yimb aŋgipim miň ar ak, dam yokpim akay? ⁵Yip Biyomb chin aŋgiy wasemb aŋgipim miň tep kun ak, yenen kirpum aŋgiy tip ak diy, mindrep giyŋipim rek mindenimimb. Mer ak, yand ap lam nimbip ak piliŋ diniŋgayn.

⁶“Pen ar bap girep gipim ak, yip tep gip. Biyimb Niykolas nup minim ak diy, miň timey ar ak gey yip tep ma gip rek, nimbip kunep gip.

⁷“Nimb biyimb gos sek mindenimimb gok, Gor Kawnan ak biyimb nup ker mindpay miňmon keykey okok kuyip, minim aŋgip

ak niijnimimb. Biyimb miker apek, gos kuŋay ma niŋiy, yip chiŋgiy nep mindey, ŋin kisen winingamb ak kuyip aŋgen, mon maŋgiy bind permindep Gor wongday nuk biyon jakip ak diy, ŋiŋniŋgambay aŋgak.’”

Simena Biyimb Kuyip Minim Aŋgak

8 “Pen bi Simena biyimb Gor ker mindpay gok kuyip minim aŋgñemb ak nup, minim tikiy aŋgnimin: Bi siŋok kumiy tikjakiy kim mindip ak; nind mindiy, mind dand apiy, mindnep mindenŋgamb ak; minim aŋgip gok tiksipiyn. 9 Nuk aŋgip: Yand niŋbiyn: Jiwda gunap, chin Jiwda yipund giy mindpun apay ak pen; Seytan biyimb nuk mindiy, nimbip minim diyiŋg mindpay. Miker nimbip yerip yerip mindip gok, yand kunep niŋbiyn. Nimb biyimb simbgeprek mindpim ak pen; yand niŋen biyimb gin yimb mindpim.

10 “Nimbip miker giniŋg gisap ak, gos yomb ma niijnimimb. Niŋim! Maŋ mindip; Gor nup chiŋgrep gipay akan, apyap pikniŋgambay aŋgiy, Seytan gek; nimbip gunap di kalambis ayniŋgambay. Pen yip ker mindpim ak niŋiy, nimbip ŋin onep wanjrem ak rek, gi timey giyŋg mindenŋgambay. Pen nimbip yerip giniŋg gey akan, pisnep pikayniŋg gey, gos yomb kun ak ma niijnimimb. Yip chiŋgiy nep mindem pikayniŋgambay ak, nimbip ar band tep wiyn giy diy, per mindenŋgambay ak, tomb ŋiniŋgayn.

11 “Nimb biyimb timund sek gok; Gor Kawnan biyimb nup ker mindpay okok kuyip, minim aŋgip gok niŋrep ginimimb.

“Seytan nimbip nembnemb giniŋgamb ak pen; biyimb yip chiŋgiy nep mindenŋgambay gok, tip ak kumiy yiwr yomb dipay ak, ma diniŋgambay.”

Pegamam Biyimb Kuyip Minim Aŋgak

12 “Pen bi Pegamam biyimb Gor ker mindpay gok kuyip minim aŋgñemb ak nup, minim tikiy aŋgnimin: bi ŋayip baynat nuk gol pis pis kind mindip ak, minim aŋgip ak tiksipiyn.

13 “Nuk aŋgip: Yand niŋbiyn: nimb kosyam yimb mindpim. Biyimb miňmon nimb mindpim namb ak, Seytan kond mindip. Pen nimb yip chiŋgrep giy; minim yip ak direp yimb gipim. Miňmon Seytan kond mindip kun ak, namam Antiypas minj woŋg yip giňek, nup ŋangyak ak pen, yip ma kirpik. 14 Pen minim gunap mindip. Biyimb nimb gunap, Balam minim aŋgñiŋgip rek aŋgñimbay. Bi Balam kun ak, Balak nup timund winjikek mey, am aŋgek, Yisrel biyimb gok yip kirgiy, tap ŋiŋemb tap yikop simborŋgiyak gok ŋimbyiŋg, biyin siy bi siy giyŋg, giyak.

15 “Pen nimb gunap bi Niykolas minim ak diy, miň timey ar nup ak kisen giy, gem amimb. 16 Kun ak, chin yeneng kun gipun aŋgiy kirgiy, yip

chiŋgrep ginimimb. Pen kun ma giningambim ak yand apiy, ñayip baynat meŋg miŋgan yand biyaŋ nimb arachakip ak diy, biynimb kun gipay gok yip penpen gininggayn.

¹⁷“Nimb biynimb gos sek mindenimimb gok; Gor Kawnan biynimb nup ker mindpay miňmon keykey okok kuyip, minim aŋgip ak niŋnimimb. Biynimb yip chiŋgiy nep mindiy, mind dand amey, ñin kisen winiŋgamb gok; tap ñiŋjemb semb biyoŋ nimb, biynimb yikop gok ma niŋbay ak, ñen ñiŋniŋgambay. Pen kuyip kamb tund gunap keykey ñininggayn. Kamb ñininggayn ar kun gok, yimb kisenimb ak keykey tik ñeniŋgayn, biynimb diningambay gok nep ñiŋniŋgambay.”

Tayatayra Biynimb Kuyip Minim Aŋgak

¹⁸“Pen bi Tayatayra biynimb Gor ker mindpay gok kuyip minim aŋgñemb ak nup, minim tikiy aŋgnimin: minim biy Gor Ñinuk, bi siŋok windin mon maŋlaŋ rek gaknij, tomb kind nuk ak, kopa ‘bras’ apay ak daŋgiyey yin kilind dip rek, gaknij niŋbiyn ak; minim aŋgip ak tiksipiyn. ¹⁹Nuk aŋgip: nimb gipim miň ar ak, yand niŋbiyn. Yip chiŋgiy wasemb yimb ay, woŋg giňiyiŋ nep mindpim. Gipim kun ak, nind siskoy giyiŋgipim ak pen, miňiy tapin gipim. ²⁰Pen minim bap mindip. Biy Jesebel minim yesek aŋgep ak, yand biy Gor minim aŋgep aŋgek, nimb nup yenen kirgem, biynimb yip gok kuyip, minim yesek aŋgñaknij, tap keňmaŋgiy dam tap yikop simboŋg ñimbay gok ñimbyiŋ, biy siy bi siy giyiŋ gipay. ²¹Nuk gip miň timey ar kun ak kirgiy, mindrep ginimuŋ akaŋ aŋgiy, niŋmind mer niŋji kirpiyn. ²²Kun gip rek pen gen, miňak yomb giningamb. Biynimb nup kindik gipay kun gok, yenen kun gipun aŋgiy ma kirgey, kuyip kuneŋ gen miňak yomb giniŋgamb. ²³Biynimb nup pisnep kisen gipay gok kuyip pikayeningayn mey, biynimb yand miňmon keykey mindpay rek, yip niŋrep giy aŋgniŋgambay, ‘Nuk gos timund namb kuyip biyaŋ niŋrep yimb giy nep, biynimb gok bilokip aŋgniŋgambay.’ Kun gipiyn rek, nimbip nokom nokom maŋgiysek gipim rek niŋiy, pen kun ak rek ñiningayn.

²⁴“Pen nimb Tayatayra biynimb gunap, biynimb aŋgambiyen gok, Seytan nup kilrimey simboŋginjun aŋgiy niŋbay rek niŋiy ma gipim ak mey; minim miker nimbip gunap ma mindip. ²⁵Pen yip chiŋgipim miň ak chichiy di mindem mindem, kisen yand ninim! ²⁶Biynimb yip chiŋgiy nep mindiy, miker yomb apek ma kirgiŋgambay gok kuyip aŋgen, yand yip biynimb miňmon keykey okok kuyip kond mindenigambun. ²⁷Yenen, Bapiy minim bap yip aŋgiy aŋgak:

‘Yand aŋgen, ayen kur bap diy, siŋgey tiyn gok pikjispuk giy,
biynimb miňmon keykey gok kuyip kond mindenigamb aŋgak.’

²⁸“Pen biynimb mindrep giningambay kun gok kuyip, gap ponglin tep miňmon tırgum tikaknij, niŋbay rek ak ñiningayn. ²⁹Nimb biynimb gos

sek mindenimimb gok, Gor Kawnan biynimb nup ker mindpay miñmon keykey okok kuyip, minim aŋgip kun gok niñnimimb.”

Sadiys Biynimb Kuyip Minim Aŋgak

3 ¹“Pen bi Sadiys biynimb Gor ker mindpay gok kuyip minim aŋgñemb ak nup, minim tikiy aŋgnimin: minim biy bi siŋok, Gor Kawnan tam pik onep ar ay, gap onep ar ak sek di mindip ak, aŋgip rek tiksiyi. Miñ nimb yerer gipim ak niŋbiyn. Biynimb gok niŋey, yip ker mindpim rek ayip ak pen; yip ker ma mindpim rek ayip. Pisnep kumbim rek ayip ak pen, ŋekñeŋ band nimbik ak mindip rek, ²wisin kil kinjipim ak kirgiy, tikjakiy Gor aŋgip miñ ar ak ginimimb. Miñ nimb gipim ar ak Gor niŋek tep ma gip. ³Kun ak minim tep aŋgñeyak niŋiy dipik ak, yeneng kirpun aŋgiy, tip ak diy, mindrep ginimimb. Biyomb ak kasek ma winingamb aŋgiy, wisin kil kin mindeningambim ak; yand bi tap siy dep gok niŋmindey ma opay rek ak apen, niŋiy jiwdiningambim.

⁴“Pen nimb Sadiys biynimb gunap niŋrep gipim. Chech nimb gok gem gach ma gip. Nimb biynimb yand yimb gok mey, chech tund ay, yand yip taŋgoniŋgambun. ⁵Biynimb yip ker mindiy, miker diyiŋg, yip chiŋgiy nep gey amniŋgamb gok, chech tund tep kun ak rek ayňninggayn. Pen yimb kuyip perminddep buk biyaŋ tikayen mindip ak, ma wiykyokniŋgayn; Bapiy sek, enjol nuk gok sek yip niŋmindyakniŋ, yip ker mindpay aŋgiy, miseŋ aŋgñininggayn.

⁶“Nimb biynimb gos sek mindenimimb gok, Gor Kawnan biynimb nup ker mindpay miñmon keykey okok kuyip, minim aŋgip kun ak niñnimimb.”

Piladelpiya Biynimb Kuyip Minim Aŋgak

⁷“Pen bi Piladelpiya biynimb Gor ker mindpay gok kuyip minim aŋgñemb ak nup, minim tikiy aŋgnimin: minim biy bi suŋrep; minim niŋind yimb aŋgiy, kiyŋ Depiyt kiywur di mindyingip ak, di mindip anep angek tiksiyi.

Nuk aŋgip: yand kinjeŋ yiken, biynimb gunap giňiniŋgiy rek ma ayip; pen giňen, yikningiy rek ma ayip. ⁸Nimb gipim rek niŋiy, nimbip kinjeŋ yikpiy ak mey, biynimb gunap giňiniŋgiy rek ma ayip. Nimb biynimb kuŋay ma mindpim ak pen; minim yip ak ma kirgiy, yip chiŋgiy nep mindpim. ⁹Pen niŋim: biynimb chin Jiwa yipund giy mindpun aŋgiy yesek apay gok, Seytan ker mindpay ak mey, kuyip aŋgen, tomb aŋgin nimbip siŋak konjim yimi, jiy kuyangiy aŋgniŋgambay, ‘Nimbip nep mey, Kiyŋ yomb key yimb ak biynimb yand aŋgiy, wasemb ayip gok mindpim aŋgningambay.’ ¹⁰Nimbip timey gey, apiyŋ rek yip chiŋgiy nep mindpim ak, biynimb mankumb biy kuyip mangiysek, miker ŋininingayn ŋin ak, nimbip sek ma ŋininingayn.

11 “Maŋ mindip niniŋgayn. Yip chiŋgiy mindpim rek, chiŋgiy nep mindem mey, biynimb gunap gey ma apyap pikniŋgambim; pisnep mindrep giniŋgambim. 12 Biynimb an yip ker mindey kuyip timey gey, gos kun ak ma niŋiy, yip chiŋgiy nep mindenŋgambay gok; kuyip gen, Gor aŋgnijep korip sap yomb gok rek mindiy mey, yikop okok ma girangenŋgambay. Wak ar kuyip ak Bapiy nup yimb ak tikiy, dawin yomb nuk Jerusalem kisenimb ak tikiy; yimb yand kisenimb ak tikiy giniŋgayn.

13 “Nimb biynimb gos sek mindenimimb gok, Gor Kawnan biynimb nup ker mindpay miňmon keykey okok kuyip, minim aŋgip kun gok niňnimimb.”

Leyodiysiya Biynimb Kuyip Minim Aŋgak

14 “Pen bi Leyodiysiya biynimb Gor ker mindpay gok kuyip minim aŋgñemb ak nup, minim tikiy aŋgnimin: Minim biy, Biyomb tap okok maŋgiysek gay, Nop aŋgip rek giy, minim niŋind yimb nep aŋgip ak, aŋgek tiksipiyn.

15 “Nuk aŋgip: miň nimb gipim ak yand niŋbiyn. Yip pisnep ma chingipim: pisnep ma kirkipim. Yip gosimb ar ar nep niŋiy, mindrep gispun aŋgiy niŋbim ak, nimbip yepiynam rek ayip. 16 Yip pisnep ma chingipim; pisnep ma kirpim rek niŋiy, nimbip wokyokning gispiyn. 17 Nimb apim, “Chin mindrep gipun. Tap chin kuŋay mindip; tap bap ma tikdip apim ak pen;” minim ma niŋbim ak: nimb biynimb windin koy giy, daynep mindiy, simbgeprek mindpim. 18 Kun ak mey, niŋrep ma gipim rek, minim yand apiyn ar ak diy, windin malasin yip ak tawiy aynimimb. Nambiŋ gakniŋ mindpim rek, chech tund tep yip ak tawiy aynimimb. Pen gol dangiyen yiniy, day day sek ma mindip ak tawiy mey, mindrep giniŋgambim. 19 Biynimb wasemb aypiyn gok timey gey, kuyip ma kirpiyn; mindrep giyaj aŋgiy, miker ŋiŋyŋ timund winjikpiyn. Kun ak yenen kun gipun aŋgiy kirgiy, mindrep ginimimb. 20 Niŋim! Yand ap mis akyaj mindiŋ, yip an rek aŋgdinimuj aŋgiy, kinjeŋ pikgiyiw giyŋ kond mindpiyn. Biynimb minim yip ak niŋiy, aŋgey korip mingan amninggayn gok: yand kiy yip tap ŋimbiy; kiy pen yand yip tap ŋimbiy, jimniŋ mindonŋambun.

21 “Seytan yip miker yomb ŋak ŋin ak, Bapiy nup minim ak ma kirginik; aŋgak rek nep gi and amen mey, Bapiy yip aŋg dam siya kiyŋ nuk mindip ar ak ayak. Kun ak rek, biynimb Seytan kuyip miker ŋek, yip chingiy nep mindenŋgambay gok, kuyip aŋg dam siya kiyŋ yand ar ak ayniŋgayn.

22 “Nimb biynimb an gos sek mindenimimb gok; Gor Kawnan biynimb nup ker mindpay miňmon keykey okok kuyip, minim aŋgip kun ak niňnimimb aŋgak.”

4 ¹Pen minim tikpiyn kun ak day niñdiy, tip ak niñnik: Gor miñmon biyon kinjeñ yikiy mindek. Nind biykul rek angek niñnik ak, tip ak angyiy yip angak, "Ar biy apey, tap kisen giningamb gok nip yomiyn angak." ²Kun angakniñ, Gor Kawnan ak ap yip bak ayakniñ niñnik: semb biyon Biyomb bap siya ar siñjak bising mindek. ³Mumbwak jomluk nuk ak mokyañ ñiluk yimb ak giy, kum gondmay bi rek ak mindakniñ, tiybeñ ak nup gaw giy, gungiñ pañgiñ giy, yirik yapyiñg mindek. ⁴Siya nuk ak namb biyañ mindakniñ, biyomb bisingipay siya onep ñin jiwiy andikiy nokom bap ay kus giyak. Biyomb minim tungasikep gok chech tund yimi, gol diy giyak ar band gok keykey ay, bising mindeyak. ⁵Biyomb yimb ak bisgak siñjak, añañak diying, timuk yomb angnep mindakniñ, giw angek parsek amnak. Kiñij kun siñjak sup melik onep ar ak melik gi mindek. Sup melik kun gok mey, Gor Kawnan nuk ak rek. ⁶Biyomb kiyñ siya nuk mindek kiñij siñjak, kamb kilmenjik ak galas rek, kind yimb angyiy mindek. Siya bak nuk ak, bi kiyñ man ar biy nimb kamb tap yikop gok diy, kayn ayndik tap gok gayey mindip rek ma mindek; tap kim mindep omijañ omijañ jak mind kus giyak. Tap kun gok windin kund okok mindiy, wiñ okok mindiy gak. ⁷Tap kim mindep kun gok, bap kaw ñiluk rek ayak, bap layon rek ayak, bap biyimb jomluk rek ayak, bap yakir duk pil parsek aytapay rek ayak. ⁸Pen tap kun gok mañgiysek pilkind onep kañgol ak ayak. Windin kunjaynep: ar okok diy, wiñ okok diy mañgiysek yiwgak. Pen pumbnamb kisyimken, kamep angnep mindiñg apay:

"Nuk bi suñ-tep!

Nuk bi suñ-tep!

Nuk bi suñ-tep!

Gor Biyomb yimb!

Tap magep bap ma mindip; yerip yerip giniñ giningamb!

Nind yimb yimb mindiy, mind dand apiy, miñiy mind nep mindip!

Kisen tip ak winiñgamb apay." ⁹Pen tap kim mindep keykey

omijañ omijañ kun gok, Biyomb ak nup tep angyiñg yimb dand aranyakniñ, ¹⁰biyomb minim tungasikep ñin jiwiy andikiy nokom bap angambiyen gok; ar band kiyk gok tungjiw nuk mindip siñjak yokiy, kañgim yimi, Biyomb yimb ak perper mindenigamb angying, yimb dand aranying apay:

¹¹"Gor Bapiy yomb chin!

Nand tap okok mañgiysek gaynak.

Nand Biyomb, tap ma ginimin rek bap ma mindip.

Yimb nip dand aranemb.

Nand mindey mey; biyimb mindiy, tap yerip yerip okok mindiy gip apay."

Jon Buk Miñ Komyak Bap Niñak

5 ¹Pen niñnik: Biyomb kiyñ ak buk minj paryomb day day komyak bap, ñin yipund kind ak di mindek. Buk minj komyak kun ak,

yimb gok mis ar okok ken tikiy, miñgan akyan ken tikiy giyak. Pen day day komiy, miñ keykey onep ar ak tiwniñgrep yimb giyak. ²Giyak kun ak niñnikniñ: Gor enjol nuk yomb yimb bap aŋgek apiy, suk yomb aŋgiy aŋgak, "Biynimb an rek miñ ayak biy wisikiy, buk kun biy mikal giniñgamb?" ³Kun aŋgak ak pen, biynimb semb biyoŋ akan, mankumb biy akan, molik nukyaŋ gunap akan, buk minj kun ak mikal giniñningiy rek bap ma mindeyak. ⁴Kun gek niñen, simb gek siy aŋgnik. ⁵Pen bi minim tuŋgasikep mindeyak gok bap yip aŋgak, "Siy ma aŋnimin. Bi kayn Layon kilis rek bap mindip. Nuk Jiwda nimb: kiyŋ Depiyt tikek tik dand amiy, nup tikyak. Nuk Biyomb mindip rek, buk kun ak miñ wisikiy, mikal giniñgamb aŋgak."

Jon Siypsiyp Ņiluk Ak Nup Niŋak

⁶Kun aŋgakniñ niñnik: Siypsiyp Ņiluk ūaŋgayey kumiñ tikjakak rek bap, mindek siya kiyŋ namb siŋak. Siypsiyp Ņiluk kun ak kom onep ar ak, windin onep ar ak ayak. Windin onep ar ayak minim junj ak, Gor Kawnan nuk yokek, miñmon okok maŋgiysek kind kind amimb. ⁷Pen Siypsiyp Ņiluk ak Bi kiyŋ yomb bisgak kiñiñ siŋak amiy, buk minj komiy ūiñ yipund kind okok ken di mindek ak dak. ⁸Dakniñ, tap pilkind onep kaŋgol ayak gok sek, biyomb minim tuŋgasikep gok sek ap, mindek siŋak koŋgim yimyak. Biyomb minim tuŋgasikep kun gok kiyk, tap giyta rek gok keykey diy, diys gol diy giyak gok keykey di mindeyak. Diys di mindeyak miñgan kun gok, tap daŋgiyey yin sikum giy kuyrep wip ak, arachakiy mindek. Tap Gor nup daŋgiyey yin kuyrep wip kun ak; biynimb gok Gor nup aŋgniñey, nup tep gip rek ak. ⁹Pen kiyk kamep kisenimb bap aŋgiy aŋgyak, "Nand kumiñ tikjakay, biynimb miñmon keykey mindpay rek, kiñiñ keykey mindpay rek, minim yimb keykey apay rek, wak keykey ayak rek gunap Gor ker dinak ak mey, nak nep buk komiy tiwniñgrep gak kun ak, wisikiy mikal giy niñnimin rek mindip. ¹⁰Pen kuyip direp gipan kun ak, kiyk Gor chin ak nup woŋ giñi mindiy, kisen nand yip, biynimb mankumb biy kuyip maŋgiysek, kond mindingambim aŋgyak."

Siypsiyp Ņiluk Ak Nup Yimb Dand Aranyak

¹¹Pen tip ak niñiy niñnik: enjol ūiñ jiwiy ūiñ jiwiy, tawsin miyliyon kuŋay yimb nep, ap Gor siya kiyŋ nup ak sek, tap kim mindep pilkind onep kaŋgol ayak gok sek, bi minim tuŋgasikep gok sek kuyip piŋy kus giy, ¹²meŋ miñgan dand araniy kamep aŋgyiŋ aŋgyak:

"Siypsiyp Ņiluk Gor nup simbongniñ kumak ak, nuk bi tep yimb.
Nuk mey; biyomb yimb,
mindrep yimb gip,
gos tipaŋgiy niñimb,

yerer giniŋg giniŋgamb.
 Nup bi yimb sek aŋgiy,
 yimb dand araniy,
 bi tep yimb aŋgninjig aŋgyak.”

¹³ Pen niŋnik: tap Gor gayak, semb biyoŋ, man biy, lum namb nukyan, ŋiŋg solwara namb okok mangiysek kamep aŋgiy aŋgyak, “Biyomb siya kiŋg bisgip ak sek, Siypsiyp Niluk ak sek gos tipaŋgiy niŋbiyr rek, yimb kuyip apiymijay ak perper dand aranemb aŋgyak.”

¹⁴ Kun aŋgeyak, tap pilkind onep kaŋgol ayak gok aŋgyak, “Niŋind apay!” Kun aŋgeyak, bi minim tuŋgasikep gok koŋgim yimi, kuyip apiymijay yimb dand araniyak.

Siypsiyp Ņiluk Ak Miň Onep Ar Ak Wisikak

6 ¹ Pen niŋmindnukniŋ, Siypsiyp Ņiluk ak, Nop buk komiy miň tiwniŋg wosgek di mindek ak, miň day biy ak wisikakniŋ, tap pilkind onep kaŋgol ayak gok, bap minim yomb timuk aŋgip rek aŋgiy aŋgak, “Owan!” ² Aŋgek niŋnik: kanj hos tund bap arachakak. Bi hos ar kun ak bisiŋg mindek ak, Gor gek wiyn ginimur rek nep ayek mey, nup arband wiyn giy dipay ak aynek, chim ak dand miňmon okok amiy, biyimb gok yip penpen giy, ŋangjiw yokniŋg amnak.

³ Pen Siypsiyp Ņiluk ak, miň namb ak wisikakniŋ, tap pilkind onep kaŋgol ayak bap pen aŋgak, “Owan!” ⁴ Aŋgek niŋnik: kanj hos likaň bap arachakak. Gor bi hos ar biyoŋ bisiŋg mindek ak nup baynat yomb bap ŋek, nuk am gek, biyimb miňmon okok mangiysek kapkap mindeyak ak kirgiy, penpen ŋanggiy gey amnak.

⁵ Pen Siypsiyp Ņiluk ak, miň namb kaneŋ ak wisikakniŋ, tap pilkind onep kaŋgol ayak bap pen aŋgak, “Owan!” Aŋgek niŋnik: hos mosimb bap arachakak. Bi kanj hos ar kun ak bisiŋg mindek ak, tap keňmaŋgiy sikel aypay bap di mindek. ⁶ Minim bap, tap pilkind onep kaŋgol ayak gok mindeyak namb siŋg nimb aŋgiy aŋgak, “Yiwan yomb winingamb rek, maniy kind nokom dand amiy, tap kuŋay tawyinjipay rek ma tawningambay. Wiyt mangiy tawning, kaw nokom bap nep tawninggiy; pen baliy mangiy tawning, kunep kaw omijal nokom nep tawninggiy. Pen oliy wel ak sek, ŋiŋg wayn ak sek per tawpay rek, tawninggiy aŋgak.”

⁷ Pen Siypsiyp Ņiluk ak, miň tingawip ak wisikakniŋ, tap pilkind onep kaŋgol ayak kisen ak aŋgak, “Owan!” ⁸ Aŋgek niŋnik: kanj hos pik bap arachakak. Bi hos ar kun ak bisiŋg mindek ak, yimb nuk “Kumemb”; pen binuk yip apek ak, yimb nuk “Chip-kawnan-korip.” Gor gek mey, bi omijal kun ak ar keykey ger, biyimb miňmon okok kuŋaynep kumninggiy rek ayak. Gunap penpen ŋanggiy kumningambay, gunap yiwan yomb apek kumningambay, gunap miňak tap okok gek kumningambay, gunap kayn ayndik tap sakiy okok siw ayey kumningambay. Kun giy

kum dand apiy mey, biynimb mankumb biy mindpay kuŋjaynep rek kumningambay, pen kuŋjaynep yimb mindenŋgambay.

⁹ Siypsiyp Niluk ak, miñ mamind ak wisikaknij niñnik: Gor nup simboŋgep bind beŋ ak, biynimb Gor minim tep nup niñij deyak, kuyip ñaŋgayak kawnan gok mindeyak. ¹⁰ Kiyk suk yomb aŋgiy aŋgyak, “Gor. Nand Biyomb kilis yimb. Bi suŋ-tep, niñind yimb ar ak nep gipan! Pen ñin yerip yerip mindiy, biynimb lum ar biyan, chinup ñaŋgayak gok kuyip, kor giy, yiwur ñiniŋgamban?” ¹¹ Kun aŋgyaknij, enjol gok kuyip chech tund par keykey niyiŋ aŋgyak, “Maŋ mindip; kond mindenimimb. Namam nanay Gor nup direp gipim rek gipay gok, gunap sek pikayey mey, Gor ñin paŋgayak namba ak amek, aspim rek giniŋgamb aŋgyak.”

¹² Pen Siypsiyp Niluk ak, miñ kaŋgol ak wisikaknij niñnik: monmon yomb sikerek ak daknij, pumb ak, wand anjil mon yiniy gach gip rek ak gek, takin ak pisnep likaň yimb gak. ¹³ Gap gok, pinim kilis ak diy, kiyaw maŋgiy pik ma gip gok, pirmar giyowip rek ak yowyak. ¹⁴ Pen semb biyoŋ mat ak paŋ aypay rek ak gak. Miñmon yirik gok sek, miñmon ñiŋg timb kus gak sek mindyŋgipay tip ak kirgiy; liŋg keykey amniyak. ¹⁵ Kun gaknij, kiyŋ miñmon keykey gok, biyomb yikop gok, ami y bi kond mindeyak gok, biynimb gin yimb gok, biynimb yimb ma mindek gok, kalambis mindeyak gok, biynimb kalambis ma mindeyak gok maŋgiysek, pirik am kamb miŋgan man miŋgan okok weygiyak. ¹⁶⁻¹⁷ Weygiy aŋgyak, “Biyomb siya ar bisiŋ mindip ak sek, Siypsiyp Niluk ak sek chinup yiwur yomb ñiniŋgayr ñin kisen per apun ak wip ak mey, mindenjun rek ma ayip. Kamb puŋgiwiy akaŋ, miñmon yirik yomb guniy paŋg apiy, chinup pisnep yiwigimiuŋ ak, tep yimb aŋgyak.”

Yisrel Biynimb Kuŋjaynep Gor Kil Nup Ak Diyak

7 ¹ Pen tip ak niñnik: enjol onep tiŋgawip ak; pinim diy, mankumb, ñiŋg solwara, mon, tap okok timey ma ginimuŋ aŋgiy; day keykey tim guyak. ²⁻³ Enjol bap pen pumb lim gip okok nimb, Gor tap kil tikayep nuk ak dand apiy, biynimb nuk gok kuyip kil tikayenj, enjol pinim gey winiŋ gek gok kuyip aŋgak, “Aland gim! Biynimb Gor nup direp gipay gok maŋgiysek, kil nup ak awinbeŋ kuyip biyoŋ tikayonjun; kisen pinim ak yepyem, ap ñiŋg solwara, mankumb, mon tap gok gi timey ginimuŋ aŋgak.”

⁴ Pen minim bap aŋgyak: biynimb Gor kil nuk awinbeŋ biyoŋ tikayenjgambay kun gok, Yisrel biynimb kiñiŋ keykey gok jimñiŋ, wan handret powtiiy pow tawsin rek.

⁵ Biynimb kun gok, Jiwda kiñiŋ ak nimb 12,000;

Riwbiyn kiñiŋ ak nimb 12,000;

Gat kiñiŋ ak nimb 12,000;

⁶ Esa kiñiŋ ak nimb 12,000;

Naptalay kiñij ak nimb 12,000;
 Manase kiñij ak nimb 12,000;
⁷ Simiyon kiñij ak nimb 12,000;
 Liypay kiñij ak nimb 12,000;
 Ayseka kiñij ak nimb 12,000;
⁸ Sebyiwlan kiñij ak nimb 12,000;
 Josep kiñij ak nimb 12,000;
 Benjamen kiñij ak nimb 12,000 ak mey, jimñiy wan handret powtiy
 pow tawsin rek.

⁹ Pen tip ak niijiy niijnik: Biyomb siya kiyq yomb bisgak ak sek, Siypsiyp Niluk ak sek mindrikniq, biynimb kuñaynep ap windin yirik ar kuyip siñak mindeyak. Biynimb kun gok, miñmon keykey ayak rek, kiñij keykey ayak rek, wak keykey ayak rek, minim yimb keykey apay rek, okok nimb okok nimb apiy mindeyak. Biynimb ñin pañgep rek ma mindek kun gok, mañgiysek chech tund nep ay, alband kas di mindiñg, ¹⁰ Gor nup yimb ak dand aranyiñg, suk yomb aŋgiy aŋgyak, “Biyomb siya kiyq bisgip ak sek, Siypsiyp Niluk ak sek chinup tawasikrik rek mey, kim amniñgambun aŋgyak.”

¹¹ Enjol gok mañgiysek ap, bi siya kiyq yomb bisiñg mindek ak sek, bi minim tungasikep gok sek, tap kim mindep onep tiñgawip gok sek kuyip piñiy kus kus giy, apyap koñgim yimiñ, jiy kuyaŋgiy, Gor nup yimb ak dand aranyiñg, ¹² aŋgyak:

“Niñind yimb aspun!
 Gor Biyomb chin ak, yimb nup ak perper nep dand aranjuñ.
 Nuk Biyomb yimb;
 Bi gos tipangiñ niñimb.
 Nup tep aŋgiy,
 yimb dand aranyiñg,
 chinup kond mindonimuj aŋgey mey,
 biynimb gok kuyip perper nep kond mindonimuj.
 Nimbip niñind yimb aspun aŋgyak.”

Tip Ak Yiwur Ma Diniñgambay

¹³ Pen biyomb kun gok bap, yip aŋgniliy aŋgak, “Biynimb chech tund teprep aypay kun gok nand niijban? Pen kiyk akay nimb opay?”

¹⁴ Argek aŋgnik, “Biyomb. Yand ma niñbiy; yip aŋgnan aŋgrik.” Kun angen, yip aŋgak, “Biynimb guniy kuyip miker ñey, kosyam yimb mindiy opay. Pen kiyk Siypsiyp Niluk likañ ak diy, chech kiyk gok wasyim gey, tund gip. ¹⁵ Kun ak mey, kiyk Gor siya kiyq kiñij namb siñak mindiñg, pumbnamb kisyimken korip nup aŋgnijeñ mingan ak woñg giñiñiñg, yimb nup dand aranyiñg gipay. Bi siya kiyq bisgip kun ak, kuyip kond mind tep yimb giniñgamb. ¹⁶ Kuyip yiwan ma giniñgamb, ñiñg nen

ma giningamb, pumb sinjrimey niŋy iywur ma giniŋgamb. ¹⁷Yenen: Siypsiyp Ņiluk siya kiyŋ kiňiŋ yimb siŋak mindip ak, kuyip kond mindrep giningamb. Kuyip pojind ŋiŋ kilam jiwniŋgamb okok amek, ŋiŋ permindep ak ŋiŋniŋgambay. Pen Gor siy ŋiŋ kuyip ak maŋgiysek, wiykyokniŋgamb aŋgak.”

Siypsiyp Ņiluk Ak Miň Ar Ak Wisikak

8 ¹Pen Siypsiyp Ņiluk ak, miň nokom mindek ak wisikakniŋ, semb biyoŋ kilpul ma giy, yep won bap yikop mindek. ²Pen niŋnik: enjol onep ar ak, Gor windin yirik ar siŋak jak mindeyak. Enjol kun gok kuyip biykul keykey ňek, di mindeyak.

³⁻⁴Enjol bap pen tiyn tep gol diy giyak won bap diy, Gor nup tap pik simboŋgipay bind ar gol siŋak jakiy mindek. Nup tap daŋgiyey yin kuyrep wip ak kuŋaynep ňeyak, di Gor bind nup gol diy giyak ar ak daŋgiyek, sikum ak yin aranyiŋ, Gor biynimbi nup aŋgniiyak minim ak sek yiŋgoŋgi yiyak, aran amnak. ⁵Pen gol diy giyak tiyn won kun ak diy, mon binj Gor nup simboŋgep bind ar biyoŋ yinek gok, di tiyn miŋgan biyaŋ ayek arachakek, di mankumb ar biyaŋ yokek; monmon apiy, aňiňak diyiŋg, timuk aŋgyiŋg, aŋgek parsek amnak.

Biykul Gok Puŋgniŋ Geyak

⁶Won kun ak, enjol onep ar biykul di mindeyak gok, dand araniy puŋgniŋ geyak.

⁷Enjol nind ak, biykul nuk ak puŋgek, mon maŋlaŋ ak sek, dikiy niŋgomb maŋgiy ak sek likaň kom kom giy, man ar biy songyowak. Pen songak kun ak; mankumb biy day omiŋal nokom rek aŋgiy, day omiŋal rek mindek, day nokom bap, mon, tap kas kim kim jak mindek gok, maŋgiysek yin simbok amnak.

⁸⁻⁹Pen enjol namb ak, biykul nuk ak puŋgek; miňmon yirik yomb sikerek mon rek yinek bap, ŋiŋ solwara namb siŋak diyokey, siyip kun okok mindeyak gok pikpaŋg pikek amek, ŋiŋ solwara ak likaň tawek amek, piys tap mindeyak gok maŋgiysek kumyak.

¹⁰Pen enjol namb kaneŋ ak, biykul nuk ak puŋgek, gap ponglin yomb mon yinimb rek yinek bap, semb biyoŋ nimbi pungjiw ŋiŋ yomb apyowip gok sek, ŋiŋ kilam jiwig gok sek kuŋaynep gi timey gak. ¹¹Gap kun ak yimb nuk, “Malasin silik” aŋgyak. Biynimbi kuŋay yimb nep, ŋiŋ gi timey gak kun gok ŋimbiy kumyak.

¹²Pen enjol tingawip ak, biykul nuk ak puŋgek, pumb, takin, gap gok sikum rek pikiywgi, melik tep per gip rek ma gak. Pumb ak timey giy, takin gap gok timey giy, melik giyŋgip rek ma gak.

¹³Pen yand kun giy niŋmindyŋ niŋnik: yakir duk ak semb namb siŋbiyoŋ wiŋind taŋgyiŋg, minim yomb rek aŋgiy aŋgak, “Ak-ey! Ak-ey!

Timey yimb giniŋg gisap. Enjol omijal nokom, biykul kiyk puŋgniŋg gispay ak puŋgyakniŋg, biynimb mankumb ar biy mindpay gok kuyip, timey yimb giniŋgamb angak.”

Enjol Mamind Ak Biykul Nuk Puŋgak

9 ¹Enjol mamind ak, biykul nuk ak puŋgakniŋg, gap semb biyoŋ nimbguiw mankumb biy owak bap nup niŋnik. Pen nup kiy kaw miŋgan kiruŋ ma tikak ak ŋeyak, ²kawrumb kinjeŋ ak yikek, sikum yomb sikerek ak araniy, pumb ak sek, takin ak sek gek yiw giy, kisyim owak. ³Kun gek, joŋ golbind gok, sikum namb kun okok nimbg i dam man ar biyaŋ ay, tap kanj meŋ yomb gok gipay rek giniŋg geyak. ⁴Gor golbind kun gok kuyip angak, “Minj kas mon kas tap yerip yerip man ar biyaŋ jaknimuŋ gok, gi timey ma ginimimb; biynimb kil yand ak awinbeŋ kuyip biyoŋ ma mindip gok nep, gi timey ginimimb angak.” ⁵Angak kun ak, pisnep pikayem kumniŋgiy angiy ma angak, yikop takin onep mamind ak yiur ŋinimimb angiy angak. Kuyip yiur ŋiningambay kun ak, tap kanj meŋ yomb gok siwey yiur gip rek giniŋgamb. ⁶Ñin namb kun ak, biynimb kun gok kumbinup angiy niŋningambay ak pen; kumemb kinjeŋram bap ma mindingamb.

⁷Joŋ golbind kun gok, biynimb kanj hos dand penpen ñaŋgniŋg, tap kiliſ aypay rek gok, ay mindeyak. Jun kiyk biyoŋ ar band gol diy giyak gok ayak. Jomluk kiyk gok, biynimb rek ayak. ⁸Jun kas kiyk gok, biyn jun kas rek ayak. Pen meŋ kiyk gok, kayn ayndik layon apay ak meŋ rek ayak. ⁹Pambil okok, ayen siyor rek ak ayak. Pen kuŋaynep pil pikeyak, kanj hos gok, korip gumiy sek gok kuŋaynep lipiŋ dand penpen ñaŋgniŋg amey, giygiw angiip rek gok angak. ¹⁰Sumb day biym, maploŋgim biynimb siwamb yiur gip rek ak gak. Gor kuyip angek, takin onep mamind ak, biynimb gok kuyip yiur ñiŋgiy mindingambay. ¹¹Tap kun gok kiyk mey, enjol siŋok kaw miŋgan kiruŋ ma tikak ak nimbg; Hiybriw minim angiy, yimb nuk Abadon apay; pen Griyk minim angiy, Apoliyon apay. Minim junj kun ak mey, “Biynimb gi timey yimb gip.”

¹²Kun ak miker yomb nind ak wip; pen omijal mindip.

Enjol Kangol Ak Biykul Nuk Puŋgak

¹³Pen enjol kangol ak, biykul nuk puŋgakniŋg niŋnik: minim bap bind ar gol diy giyak bak siŋak nimbg, ¹⁴enjol biykul di mindek ak nup angak, “Enjol timey omijal omijal tiwniŋg ayey, ñiŋg yomb Yiwpreytiys gol siŋak mindpay gok, wisik yoknimin angak.” ¹⁵Yenen: Gor enjol kun gok kuyip nind angayek, simiy kun ak nep, ñin kun ak nep, won kun ak nep kond mindyiŋgipay ak mey, ñin kun ak apek, biynimb mankumb biy kuŋaynep ñaŋgniŋgiy angiy, wisik yokak. ¹⁶Pen yip angyak, “Amiybi

kuŋay yimb nep, tiw handret miyliyon rek tikjakiy, penpen ŋaŋgning gispay aŋgyak."

¹⁷⁻¹⁸ Pen niŋnik: kanj hos kiyk gok sek, bi hos ar bisgiyak gok sek ayin tiŋgliys ayak gok, gunap mon maŋlaŋ likaň rek gak, gunap miymor muk rek gak, gunap kamb walin "salpa" apay ak rek gak. Kanj hos jun gok, kayn layon jun rek ayak. Meŋ miŋgan kiyk biyoŋ sikum sek, mon maŋlaŋ sek, tap salpa yuk timey ak sek apiy gek, biynimb kuŋaynep kumyak. ¹⁹ Kanj hos kun gok kilis kiyk ak mindek, jun day bineŋ sek, yining day biym sek. Yiniŋ kiyk gok, siyŋ jun rek ayak ak mey, biynimb gok kuyip gi timey guyak. ²⁰ Pen biynimb kuŋaynep yimb kumey, biynimb mindeyak gok gak kun ak niŋiy; yeneng tap siy tap timey gipun aŋgiy niŋiy ma kirgiyak. Pen tap yikop minim ma aŋgiy, gos ak niŋiy, kinjeŋ ma taŋgiy; kamb, mon, gol, siylpa, biras diy gayak gok aŋgniŋsipun aŋgiy; kichekiy tap gok kuyip nep aŋgniŋmindeyak. ²¹ Pen chip ŋaŋgiy, koyimb pikiy, kunj giy, tap siy diy, biyn siy bi siy gey amnakniŋ; yeneng kun gipun aŋgiy ma kirgiyak.

Enjol Ak Jon Nup Buk ŋek Niŋak

10 ¹Pen tip ak niŋnik; enjol kalrimey yimb bap semb biyoŋ nimb mis apek. Enjol kun ak nup, semb kom kom gakniŋ, tiybeň ak jun nup ak paŋg gaw giy, jomluk nuk ak, pumb rek yiniy, tomb kind nuk ak, mon yiniy maŋlaŋ gip rek ak gak. Nuk semb biyoŋ nimb apiy, ²tomb yipund kind ak ŋiŋ solwara ar ak tawiy, aŋind kind ak lum ar ak tawiy, buk sikoy band bap mikal giy dimdiyiŋ, ³kayn layon minim rek ak aŋgek, timuk onep ar ak minim gunap pen aŋgyak. ⁴Minim aŋgyak kun ak tikayin aŋgen, minim bap semb biyoŋ nimb aŋgak, "Minim kun ak sek ma tikkimin aŋgak."

⁵ Pen enjol tomb piskind ak ŋiŋ solwara ar taw mindek, piskind ak lum ar taw mindek niŋnik ak, ŋin yipund kind ak dand araniy Gor miňmon biyoŋ yomi aŋgak, ⁶"Yesek ma apiy. Biyomb perper mindenŋgamb ak; mankumb, solwara, semb biyoŋ maŋgiysek gayak rek, yimb nup diy niŋind yimb aspiy. Miňiy tapin mindiy mer; ⁷won biy nep enjol ar ak, biykul nuk puŋgakniŋ, Gor giniŋgayn aŋgak rek giniŋgamb. Biynimb gok minim kun ak ma niŋyiŋgipay ak pen; nuk bi minim nup aŋgep gok kuyip gos ŋek, aŋgeyak niŋnuk rek, miňiy maŋ asaw: pisnep miseŋ giniŋgamb aŋgak."

⁸ Pen minim bap semb biyoŋ nimb yip tip ak aŋgiy aŋgak, "Enjol tomb piskind ak solwara ar taw mindip, piskind ak man ar taw mindip anup am aŋgey, buk sikoy mikal giy di mindip ak, nip ŋinimur aŋgak."

⁹ Kun aŋgek, enjol mindek ak amiy, yip buk sikoy kayaŋ ak ŋan aŋgen, yip ŋiŋyŋ aŋgak, "Diy ŋiŋjan. ŋimbey, meŋ miŋgan nip ak bum ŋiŋ yindik gip rek giniŋgamb ak pen, koŋgiy namb biyaŋ amiy, timey

giniñgamb aŋgak.”¹⁰ Aŋgek, buk minim kun ak diy ñimben, bum ñing yindik rek gak ak pen; ñimb namb biyaŋ ayen, timey gak.

¹¹ Pen yip aŋgyak, “Biynimb miñmon keykey, wak keykey, minim yimb keykey kiyŋ kiyk gok sek, kisen kuyip yerer giningamb ak, minim gunap sek aŋgniñgamban aŋgyak.”

Bi Gor Minim Aŋgñemb Omijal Ak

11 ¹Pen yip kur par tap ayniñbay bap ñiying aŋgyak, “Am Gor aŋgniñep korip ak ayniñiy, Gor nup tap simboŋgipay bind ar ak ayniñiy ginimin. Biynimb Gor aŋgniñep korip miñgan apiy nup aŋniñsipay gok kunep, ñin paŋ niñnimin. ²Pen biynimb Jiwda mer gok, per ap wariy mis akyaj mindpay rek, tip kun ak sek ma ayniñnimin. Yenen: kiyk nep dawin yomb suŋ-tep Jerusalem timey giyŋ mindey mindey, ñin wan tawsin tiw handret sikistiy amniñgamb. ³Yand pen, bi minim yip aŋgñemb omijal aŋgyoken, yikop bek band rek gok yimyiŋ, minim yip aŋgñi taŋger, ñin wan tawsin tiw handret sikistiy kun ak amniñgamb aŋgak.”

⁴Bi minim nup aŋgñemb omijal kun ak, mon oliyp bind omijal rek ak pen, lam omijal rek. Kiymiŋay Biyomb mankumb biy kond mindip ak nup wong giñniñgambiyir. ⁵Pen biynimb gunap kuyipmiŋay timey giniŋ gey, mon maŋlaŋ meŋg miñgan kiyk ak nimb apiy, kuyip yinek kumniñgambay. Kuyipmiŋay nembnemb geniñgambay, kun ak rek nep giningamb. ⁶Gor kuyipmiŋay aŋgayek wong nup gi dand amyiŋ, miñmon ma pikaj anger, ma pikniñgamb; ñiŋg gok likaň tikaŋ anger, likaň tikniñgamb; biynimb gok kuyip miker yerip yerip gok gaŋ anger, giniñgamb. ⁷Pen Gor minim ak aŋgñi dand amiy, day jiwríknij, tap ayndik kaw kiruŋ ma tikak biyaŋ nimb winiñgamb ak, kiymiŋay yip penpen gi dand amiy, pisnep ñangayek kumniñgayr.

⁸Chip par omijal kun ak mindenŋgayr miñmon dawin yomb lor namb siŋak. Dawin kun ak mey, Biyomb ak nup mon kiros bak biyoŋ ñangbirikayak. Biynimb miñmon kun ak, Sodom yip, Yijip yip mindrep ma giyŋgipay rek ak mindpay.

⁹Pen biynimb miñmon okok keykey mindpay rek, minim keykey apay rek, wak keykey ayak rek, kuyipmiŋay yiruk niñniñgambay rek, chip omijal kun ak ma dam komnimimb aŋgey; kumniñgayr ñin day ak tikiy, ñin omijal nokom sek ñangayniñgambay tip siŋak nep mindenŋgayr.

¹⁰Bi Gor minim aŋgñemb omijal kun ak, biynimb man ar biy ker gok kuyip, miker yomb ñiyingpiyr rek, pen paŋ aŋgiy, tap yomb ñimbyiŋ, kamep aŋgying, tap pen ŋek pen ŋek gi mindenŋgambay.

¹¹Pen ñin day ak sek, ñin omijal nokom sek mindiy, Gor aňiŋ band ak yokek namb kuyip biyaŋ amek tikjakrik. Kun gek niŋiy, biynimb gok kuyip jel gak. ¹²Pen minim bap, semb biyoŋ nimb kuyipmiŋay wiyr

aŋgiy, suk aŋgek mey, biynimb ŋaŋgep kiykm̄inj̄ay gok niŋmindyakniŋ, Gor miňmon biyoŋ amer, semb ak kuyip yiwgak.

¹³ Pen won kun siŋak nep monmon yomb sikerek ak diy, dawin yomb ak day onep anjip ak mindakniŋ, day onep wanjrem ak pikjispuk giy, biynimb sepen tawsin pikayak. Pen biynimb mindeyak gok, tap gak kun ak niŋiy pirikiy, Gor Biyomb semb biyoŋ ak nup yimb dand aranyak.

¹⁴ Pen niŋim! Miker yomb nind ak gak, namb ak gip, miňiy kisen ak giniŋ gisap.

Enjol Ar Ak Biykul Nuk Pungak

¹⁵ Won kun siŋak nep enjol ar ak, biykul nuk ak puŋgakniŋ, minim bap semb biyoŋ nimb aŋgiy aŋgak, “Miňiy tikiy biyomb gunap key mer: Biyomb chin ak sek, Kiŋ yomb key yimb nuk ak sek kiŋ mindiy, miňmon okok maŋgiysek perper kond mindenŋgayr aŋgak.” ¹⁶ Pen biyomb ŋin jiwiŋ andikiy nokom siya kiŋ ar kiyk ak bisiŋ mindeyak gok, koŋgim yimiŋ jiy kuyaŋgiy, Gor nup aŋgninj̄ing aŋgyak:

¹⁷ “Gor. Nand Biyomb key yimb!

Nind mindinj̄ipan, miňiy mindnep mindpan!

Biyomb yimb per mindpan rek, miňiy tikiy biynimb miňmon okok maŋgiysek kond mindpan ak mey, nip tep yimb aspun!

¹⁸ Biynimb miňmon okok nimb nip niŋiy kaljiw mindinj̄ipay.

Pen miňiy kuyip yiwr ŋiningamban ŋin ak wip.

Biynimb kumyak gok kuyip, kor gep ŋin ak wip ak mey; kuyip kor giy, biynimb nip direp gipay gok, minim nip aŋgep gok, suŋ-tep mindpay gok, nip niŋiy ŋawil dipay gok, yimb sek mindpay akan, tam okok mindpay gok maŋgiysek direp giniŋgamban.

Pen biynimb monmon giy, biynimb gunap kuyip ŋaŋg pikaypay gok kuyip, pen kuneŋ timey giniŋgamban aŋgyak.”

¹⁹ Kun aŋgyakniŋ, Gor aŋgnijep korip semb biyoŋ ak miŋgan yikiy, Gor minim mindek kes won ak miseŋ gek niŋnik. Won kun ak nep timuk aňiňak diy, giw yomb sikerek ak aŋgiy, miňmon niŋgomb maŋgiy gok pikiy, monmon apiy gak.

Biyn Ak Sek Ņom Nim Ak Sek

12 ¹ Tap key kindiknimb yomb bap, semb namb siŋbiyoŋ gek niŋnik. Biy bap pumb melik rek giy, takin ak tawbirikiy, gap onep wimungan ak, kiwiyn aypay ar band nuk ar biyoŋ ayek mindek. ² Pen nuk ŋapan tikniŋ, ŋapan ŋiŋjakniŋ wuŋg pikak.

³ Tap key kindiknimb bap sek, semb namb siŋbiyoŋ miseŋ gek niŋnik. Ņom nim likaň sek, yomb sikerek ak mindek. Jun nuk onep ar ak ay, kom nuk onep wanjrem ak ay, kiŋ aypay ar band gok, jun ar keykey ay mindek. ⁴ Ņom nim kun ak, yiniŋ nuk ak gap semb biyoŋ gok pikek,

kuŋjaynep pungjiw lum biy yowyak. Kun ak gap maŋgiysek ñin paŋg ay, day omiŋal mindakniŋ, day bap rek pungjiw yowak. Pen nuk biyn ñapan tikniŋ gek ak, tikek ñiŋjyn aŋgiy, ap kond nep mindek. ⁵Pen biyn kun ak Ñinuk ayin kur par ak diy, biynimbiŋ miñmon okok maŋgiysek kond mindingamb ak nup tikayek, Gor Ñinuk kun ak piliŋ diy, dand siya kiŋg nuk mindip ar biyoŋ amnak. ⁶Gor biyn kun anup tip bap gayek, pirik kun okok amiŋ, kun okok nep mindakniŋ, Gor nup tap keñmaŋgiy ñiŋjyng kond mindingamb, ñin wan tawsin tiw handret sikistiy amningamb.

⁷Pen enjol yomb Maykol enjol nuk gok diy, ñom nim ak kichekiy malñiluk nuk gok diy penpen gi dand amiŋ mey, ⁸⁻⁹ñom nim ak kichekiy malñiluk nuk gok sek, semb biyoŋ nimb ñaŋgjiw yokey pisnep lum biy wiyak. Ñom nim kun ak mey, Seytan nep. Nuk nep biynimbiŋ miñmon okok kuyip tom gek, minim nup ak niŋyak.

¹⁰Pen minim yomb bap, semb biyoŋ nimb aŋgiy aŋgak:

“Kiyŋ yomb key yimb Gor chinup yokip anep, biynimbiŋ gok kuyip kiŋ dip. Nuk nep Kiyŋ yomb mindip ak mey, mam ay chinup gok kuyip pumbnamb kisyimken aŋgjiw mindyingip anup, mankumb biyaŋ diyokak.

¹¹Pen biynimbiŋ Kiyŋ yomb key yimb anup chingyak gok, Siypsiyp Ñiluk likaŋ ak gek, biynimbiŋ nuk mindpun aŋgiy, ma pirikyak; chinup ñaŋgning ñaŋgninggiy aŋgiy, Kiyŋ yomb key yimb anup chingyi nep mindey mey; Seytan kuyip gek, apyap pikniŋgiy rek ma ayak.

¹²Kun ak nimb biynimbiŋ semb biyoŋ mindpim gok, tep gakniŋ mindenimimb. Pen mankumb ak sek, solwara ak sek simb niŋep. Yenen: Seytan nup mindpim kun biyaŋ diyokey, ñin nuk kuŋjay ma mindip rek, kaljiwiŋ nimbip gi timey giniŋgamb aŋgak.”

¹³Pen ñom nim kun ak, yip man ar biy diyokpay aŋgiy gos ak niŋiy, biyn Ñi tikak ak nup wur sek yukniŋ gek, ¹⁴Gor nup yakir duk pilkind rek yomb omiŋal ay ñek, wiŋind miñmon nep namb okok amnak. Am kun okok mindakniŋ, nup kond mindek, ñin wan tawsin tiw handret sikistiy amningamb.

¹⁵Pen ñom nim yomb ak, ñiŋg wilik rek wokyoken, biyn kun ak nup woŋind amnaŋ aŋgiy, wokak ak pen, ¹⁶Gor gek ñiŋg kun ak man miŋgan okok paŋg amiŋ, kur kur gek amnak. ¹⁷Kun gek, ñom nim ak milukrimey yimb yapek, biyn kun ak ñapan tikayep nuk gok, Jiysis nup chingyi, Gor minim kindik giy gipay gok yip penpen giniŋg, ¹⁸am ñiŋg solwara gol siŋjak jak mindek.

Tap Ayndik Bap Ñiŋg Solwara Namb Okok Nimb Arachakak

13

¹Mindakniŋ niŋjyk: tap ayndik rek bap, ñiŋg solwara namb okok nimb mindiy, arachakak. Jun nuk onep ar ay, kom onep wanjrem

ay gak. Bi kiyŋ aypay ar band onep wanjrem ak, kom day keykey ay mindek. Pen jun nuk onep ar ak, Gor nup aŋgjiwep yimb gunap tikayey mindek. ²Tap ayndik kun ak, kayn kasek taŋcip “lepet” apay rek ak pen; tomb nuk gok, kayn beya tomb kilis rek ayak; menj mingan nuk ak, kayn layon menj mingan rek ayak. Pen ñom nim ak, tap kun anup bak ay mindiy angek, tip nup ak diy, biyomb mindiy, biynimb kuŋjay yimb nep kuyip kond mindiyŋ gek amnak. ³Jun nup bap, nind pisnep ñaŋgayey kalaw gak rek ayak ak pen; tip ak suŋ ayak. Kun gek, biynimb man ar biy maŋgiysek gos gos ay, nup kindik giyak. ⁴Bi kun biy biyomb key yimb mindip; biynimb gunap nuk yip penpen giniŋgiy rek ma ayip aŋgiy, nup lotiw rek giying, minim nup ak kindik giyak. Pen ñom nim ak, nup bak ayek biyomb mindek ak mey, nup sesek lotiw giyak.

⁵Pen Gor tap ayndik kun anup ñinen kirgek, ñin wan tawsin tiw handret sikistiy ak, biynimb gok kuyip kond mindiy; Gor nup aŋgjiwyiŋ; yimb nuk key dand aranyiŋ gi mindek. ⁶Nuk kun giy Gor nup aŋgjiwi, miñmon nup mindip biyon aŋgjiwi, biynimb nuk yip mindpay gok kuyip aŋgjiwi gak. ⁷Pen Gor nup ñinen kirgek, biynimb tep nuk gok yip penpen giy, ñaŋgjiwyokiy, biynimb okok maŋgiysek: miñmon keykey, kiñiq keykey, minim yimb keykey, wak keykey ayak rek kuyip kond mindek. ⁸Biynimb maŋgiysek rek, tap ayndik kun anup lotiw giniŋgambay. Pen biynimb siŋok: miñmon ma alwol gayak ñin ak, Gor per mindinggambay aŋgiy, yimb kuyip Siypsiyp Ņiluk kumak buk yomb nup biyan tikayak gok nep, tap ayndik kun ak nup, lotiw ma giniŋgambay.

⁹Biynimb gos timund sek mindenimimb gok, Gor minim aŋgip kun biy niŋnimimb! ¹⁰Biynimb Gor kalambis amniŋgiy aŋgiy niŋimb gok, kalambis amninggambay. Biynimb baynat diy piŋiyey kumniŋgiy aŋgiy niŋimb gok, baynat diy piŋiyey kumniŋgambay. Kun giniŋgamb rek, Gor biynimb nuk gok ma apyap pikjun aŋgiy, nup gosimb niŋgiy, chinqrep giy mindiyŋ mey, ma apyap pikniŋgambay.

Tap Ayndik Bap Pen Lum Namb Akyan Nimb Arachakak

¹¹Pen tip ak niŋiy niŋnik: tap ayndik rek bap sek, man namb akyan nimb arachakak. Kom nuk omijal ak, siypsiyp Ņiluk kom rek ayak ak pen; minim nuk ak, ñom nim rek aŋgak. ¹²Nuk tap ayndik nindnimb anup woŋ giňiŋgiy, biynimb miñmon okok maŋgiysek nembnemb gek, tap ayndik nindnimb baynat piŋiyey mey kumak ak pen, tip mindek kun anup, lotiw rek giyak.

¹³Tap ayndik nindnimb ak, tap ayndik kisenimb ak nup bak ayakniŋ, tap mageprek kuŋjaynep gak. Biynimb niŋmindyakniŋ, nuk gek, mon manlaŋ ak semb biyon nimb man biy wak. ¹⁴Biynimb mankumb biy nimb gok niŋmindyakniŋ, kuyip yesek tom giyn aŋgiy, tap mageprek kun gok

gek, niñind nep aŋgip angyi ninyak. Pen bi kun ak, biynimb mankumb biy kuyip maŋgiyek angak, “Tap ayndik baynat piŋiyey mey kumak ak pen, tip mindip ak nup yimb dand araniŋ,” tap nup rek bap gaynimimb angek,” tap kun ak rek bap gayak. ¹⁵Pen Gor tap ayndik ak nup ñinen kirgek, tap gayak kun ak nup, añaŋ band ak puŋgek amek, kim mindiy, minim angyi angak, “Yand biyomb. Yip nep lotiw ginimimb anjek.” Kun angek, biynimb nup ma lotiw giyak gok, maŋgiyek anjek ñangdhiyak. ¹⁶Nuk biynimb yimb mindek gok, yimb ma mindek gok; maniy kuŋay mindek gok, maniy ma mindek gok; kalambis woŋgiyak gok, yikop mindeyak gok kuyip maŋgiyek, yand nimbiŋ kond mindpiy rek, kil yip ak dinimimb anjek, maŋgiyek rek kil nup ak diyak. Gunap kil nuk kun ak ñin yipund kind ak diyak, gunap awinbenj biyoŋ diyak. ¹⁷Pen biynimb kil nup kun ak ma diyak gok, tap tawniŋ akaŋ, sikuim gining, giniŋgiy rek ma ayak. Kil kun ak mey, yimb akaŋ namba nuk ak.

¹⁸Biynimb gos tep niŋbay gok, minim junj kun ak, piyow niŋniŋgiy rek mindip. Niŋrep giy mey; tap ayndik rek kun ak, namba nuk junj ak niŋniŋgambay. Namba kun ak, bi bap yimb nuk ak mindip. Namba kun ak mey 666.

Biynimb Kuŋaynep Kamep Kisenimb Bap Aŋgyak

14 ¹Pen tip ak niŋiy niŋnik: Siȳpsiyp Ņiluk ak Sayon dum biyoŋ jakiy mindakniŋ, biynimb wan handret powtiy pow tawsin gok nuk yip mindeyak. Biynimb nuk yip mindeyak kun gok, awinbenj kiyk biyoŋ maŋgiyek yimb nuk ak sek, Nop yimb ak sek tikayey mindek. ²Pen minim bap, semb biyoŋ nimbiŋ sinj yomb piŋiy giw aŋgip rek akaŋ, timuk giw parsek aŋgip rek ak anjek niŋnik. Minim tep kun ak, giyta pikambay aŋgip rek ak angak. ³Pen tap pilkind onep kaŋgol ayak gok sek, bi minim tuŋgasikep gok sek siya kiyŋ nup ak piŋiy kus gi mindyakniŋ, biynimb wan handret powtiy pow tawsin gok kuyip di namb ay, kamep aŋgyak. Kamep kun ak kisenimb; biynimb lum ar biy nimbiŋ yikop gok niŋniŋgiy rek ma ayak; biynimb wan handret powtiy pow tawsin Gor dak kun gok nep niŋniŋgiy rek ayak. ⁴Biynimb kun gok mey, mind tep giy suŋ nep mindiy, Siȳpsiyp Ņiluk ak yip nep tapay. Krays kuyip biynimb yikop namb okok nimbiŋ diy, dand Nop ker awak rek, kiyk tap marip kisenimb gunap piŋaŋ dapiy, Gor apiymiŋay kuyip simboŋg ñey, dipiyr rek ak mindpay. ⁵Gor minim niŋind nuk ak kisen gun aŋgiy; suŋ-tep mindpay.

Enjol Omiŋal Nokom Minim Aŋgñiyak

⁶Pen tip ak niŋiy niŋnik: enjol bap semb namb siŋbiyoŋ wiŋind taŋgying, Gor minim tep per mindingamb ak, biynimb man ar biy, wak keykey ayak rek, minim yimb keykey apay rek, miñmon keykey mindpay

rek, ⁷kuyip suk yomb aŋgiy aŋgak, “Kor yomb giniŋgamb ñin ak wip rek, Gor nup jel pirikiy, nuk Biyomb semb biyoŋ, man biy, ñiŋg solwara, ñiŋg key paŋjakip gok maŋgiyek gayak aŋgiy, yimb nup ak dand aranimimb aŋgak.”

⁸Enjol bap, enjol nind ak nup kisen giyিŋg aŋgak, “Gor gek miñmon yomb Babylon pisnep apyap pikip-ow! Binuk dinimuŋ ak mindakniŋ, bi yesek gok siy di mindip. Pen ñiŋg wayn kilis nuk ñiŋimb ak, biynimb miñmon keykey gok kuyip ñek ñimbey, nuk gip rek, sakiy giy nep gipay aŋgak.”

⁹Enjol bap pen, enjol nind omiŋal ak kuyip kisen giy, suk yomb aŋgiyিŋg aŋgak, “Biynimb tap ayndik anup lotiw giyিŋg, tap nup rek niŋiy gayak ak nup lotiw giyিŋg, kil nup ak awinbeŋ biyoŋ akaŋ, ñin ar sijak diniŋgambay gok, ¹⁰Gor nup miluk yimb yapek, ñiŋg wayn silik yimb ak, kap kuyip biyan paŋgek aranjakek, ñek ñiniŋgambay. Siypsiyp Ñiluk ak sek, enjol suŋ-tep nuk sek niŋmindyakniŋ, kuyip aŋg mon key yinjap ak yokek, mon maŋlaŋ salpa sek ak kuyip yinakniŋ wuŋg pikmindingambay.

¹¹Mon sikum kun ak, perper nep araniŋgamb. Kun ak, biynimb tap ayndik ak nup lotiw giyিŋg, tap nup rek niŋiy gayak ak nup lotiw giyিŋg, kil nup diniŋgambay gok, Gor kuyip pen, yiur yomb ak pumbnamb kisyimken ñiniŋgamb aŋgak.” ¹²Kun ak, chin biynimb Gor aŋgip rek giyিŋg, Jiysis nup gosimb niŋbun gok, Gor apiymiŋay kuyip chingrep giy gon amnimuŋ.

¹³Pen minim bap, semb biyoŋ nimb yip aŋgak, “Minim aŋgninj gispiy biy tikaynimin. Miňiy miker gip ñin biy, biynimb Gor nup chingiy kumningambay gok kuyip, tep yimb giniŋgamb aŋgak.” Aŋgek, Gor Kawnan ak aŋgak, “Nirjind yimb. Kiyk miker diyiŋg woŋg kosyam gipay rek, Gor niŋimb ak mey, nuk aŋgek am nuk yip aňiŋ ay, miňmiň giyিŋg mindeningambay aŋgak.”

Tap Woŋg Man Ar Biy Wos Gip

¹⁴Pen niŋnik: Bi bap Ñinuk rek ak, semb tund band ar ak bisiŋg mindek. Jun nuk biyoŋ, bi kiyŋ aypay ar band ak ay, ñayip gongemb kindrimey wiyt maŋgiy tik dand opay rek bap di mindek.

¹⁵Pen enjol bap, Gor aŋgninjep korip miŋgan biyaŋ nimb apiy, bi semb namb sijak bisiŋg mindek anup, suk yomb aŋgiy aŋgak, “Lum ar biyan wiyt maŋgiy gok maŋgiyek pik gip. Wiyt tik dand owep ñin ak wip rek, ñayip nand kun ak diy, tiknimin aŋgak.” ¹⁶Aŋgek, bi semb namb sijak bisiŋg mindek ak, ñayip nuk ak diy, wiyt maŋgiy lum ar jakak gok maŋgiyek tikak.

¹⁷Enjol bap pen, ñayip gongemb bap diy, Gor aŋgninjep korip miŋgan semb biyoŋ nimb mis owak.

¹⁸Won kun ak nep, enjol mon maŋlaŋ kond mindiŋgip ak, Gor nup tap simboŋgep bind ar ak nimb apiy, enjol bap nup suk yomb aŋgiy aŋgak,

“Wayn maŋgiy lum ar biyaŋ nimb gok pik gip rek, maŋgiysek tik dap nan-ginimin aŋgak.”¹⁹ Kun aŋgek, enjol kun ak, ñayip gonjemb nuk ak diy, wayn mangiy gok tikdam, Gor nup miluk yapek, wayn mangiy tawsimbjakip kiwok miŋgan ak yokak.

²⁰ Miŋgan kun ak yokek tawsimbjakakniŋ, likaň ak tan aranjakiň, ñiŋg wilik yomb apywip rek wiw aŋg apyapyiŋ, chiriy handret tiwendiy (320) kiylowmiyta rek amnak.

Enjol Gok Geniŋgambay Miker Yomb Keykey Onep Ar Ak Giningamb

15 ¹Pen tap key kindiknimb niŋiy wal aŋgep rek bap sek, semb namb siŋbiyoŋ gek niŋnik. Gor nup miluk yimb yapek, miker onep ar ak gek, pisnep day jiwniŋgamb aŋgiy, enjol nuk onep ar ak kuyip angayek, miker yomb kun gok, dand lum biy winiŋ geyak.

²Pen kiňiŋ kun siŋak niŋnik: ñiŋg chemb bap rek, mon maŋlaŋ sek yiŋgoŋg giy, galas rek kind yimb aŋgiy mindek. Biynimb tap ayndik ak sek, tap nup rek gayak ak sek, yimb nup namba ak sek asikrep giy, minim nup taw achip giyak gok; gol kun siŋak mindeyak. Gor kuyip giyta keykey ñek; ³bi Mosis Gor nup wong giňiŋgip minim ak sek, Siypsiyp Niluk minim ak sek aŋgying, kamep aŋgiy aŋgyak:

“Gor. Nand Biyomb key yimb. Wong nand ma ginimin rek bap ma mindip; yerer giniŋg giniŋgamban.

Nand Biyomb miňmon okok maŋgiysek kond mindpan ak mey, yipund giy ar ak nep gipan.

⁴ Biynimb maŋgiysek nip niŋiy, ñawil diniŋgambay.

Nip Biyomb aŋgiy, yimb dand araniŋgambay.

Nand miň yipund giy ar ak nep gipan ak niŋiy, miňmon okok maŋgiysek ap nip aŋgniiŋgambay aŋgyak.”

⁵Kisen pen niŋnik: Gor aŋgnijep korip semb ar biyoŋ ak miŋgan yikiy, Gor ser korip ak miseŋ mindek. ⁶Enjol onep ar ak, biynimb man ar biy gok kuyip, miker yomb ñining, Gor aŋgnijep korip miŋgan biyaŋ nimb mis wiyak. Enjol kun gok, chech tund tep ñiňakol gak gok nep aydiy, ler kamb gol diy giyak gok, kond namb ak aybirikiy owyak. ⁷Tap pilkind onep kangol ayak gok, bap ap enjol onep ar ak kuyip, diys keykey ñak. Diys miŋgan kun gok, Biyomb perper mindeniŋgamb ak, biynimb mindrep ma gey miluk niŋimb minim yomb ak arachakiy mindek. ⁸Gor Biyomb jel gip ak mey, minim yomb nuk kun ak mindakniŋ, aŋgnijep korip miŋgan ak sikum arachakiy mindek; biynimb bap miŋgan kun ak, amniŋgiy rek ma ayak. Enjol onep ar ak, miker yomb biyimb ñining geyak gok ñidiy nep, korip miŋgan kun ak amniŋgiy rek ayak.

Enjol Miker Yomb Onep Ar Ak Dand Wiyak

16 ¹Pen day niŋiy niŋnik: minim bap Gor aŋgnijep korip miŋgan biyaŋ nimb enjol onep ar ak kuyip, suk yomb aŋgiy aŋgak,

“Biynimb timey gipay rek Gor miluk yapek, kuyip miker ñiniŋg, diys onep ar tumb biyoŋ aranjakiy mindip gok, dam lum ar biyaŋ songem amnaŋg anŋak.”

²Kun anŋek, enjol nind ak diys nuk dam lum ar biyaŋ songek, biynimb tap ayndik kil nup ak diy, tap nup rek gayeyak lotiw guyak gok, kuyip soy ayndik yiwur yomb sikerek gak gok ayak.

³Enjol namb ak, diys nuk dam ñiŋg solwara ar ak songek, ñiŋg solwara ak, biynimb ñaŋgey likaň wip rek ak ay, tap ñiŋg solwara namb kun okok mindeyak gok, maŋgiysek kumdiyak.

⁴Enjol namb kanerj ak, diys nuk dam ñiŋg kilam jiwig gok sek, yikop apywip ar gok sek songek, ñiŋg gok maŋgiysek likaň ayak. ⁵Pen enjol ñiŋg maŋgiysek kond mindip ak anŋak, “Gor. Nand kuyip ninjind yimb kun gipan. Nand Bi suŋ-tep yimb. Nind yimb yimb mindiy, mind dand apiy, mindnep mindpan. ⁶Biynimb kun gok nep mey, biynimb nip ker gok kuyip pikay, bi minim nip anŋep gok kuyip, ñaŋgayey likaň yowak ak mey, kuyip pen kunep likaň ñey ñimbsipay ak, giy dispay anŋak.” ⁷Kun anŋek, minim bap Gor nup simborjep bind ar ak nimb anŋak, “Gor. Nand Biyomb yimb; biynimb tap okok maŋgiysek kond mindpan. Biynimb gok kuyip yiwur ñimban ak, gipay rek niŋiy, pen kunep gipan anŋak.”

⁸Enjol tingawip ak, diys nuk dam pumb anup songek, biynimb gok kuyip sinjrimey yimb niŋnimuij rek ayak. ⁹Sinjrimey yimb niŋiy, kuyip tapin yinak ak pen; yenentimey gipun anŋiy mindrep giy, yimb nup ak ma dand araniyak. Chinup miker ñisap anŋiy, nup anŋjiwyak.

¹⁰⁻¹¹Enjol mamind ak, diys nuk dam tap ayndik siya kiyj mindek ar siŋak songek, biynimb nuk kond mindyingip namb ak, kisyim yiwing dak. Soy ayndik ay, yiwur yomb gek, alemb siwbirikyak ak pen; timey giyak ar ak ma kirgiyak; giyŋg nep mindiy, Gor semb biyoŋ nup anŋjiwyak.

¹²Enjol kangol ak, bi kiyj yomb miňmon pumb limgip okok nimb ap, Siypsiyp Ņiluk ak yip penpen giniŋgambay ñin ak wip rek, ap penpen giniŋgiy anŋiy, diys nuk ak dam ñiŋg yomb Yiwpreytiys songek, ñiŋg kun ak pisnep milip gak.

¹³Kun gakniŋ, malñiluk as rek ayak omiŋal nokom niŋnik. Bap ñom nim meŋg mingan ak nimb aranjakak; bap tap ayndik meŋg mingan ak nimb aranjakak; bap bi Gor minim aspiyn anŋiy, yesek nep anŋniŋgamb ak meŋg mingan biyaŋ nimb aranjakak. ¹⁴Malñiluk kun gok, Seytan ñapan nuk yimb ak mey, tap mageprek gok giniŋgiy rek ayak. Gor ñin yomb nuk ak, giniŋgamb rek niŋiy niŋnik; kiyk am kiyj miňmon keykey mindpay rek amiy, kuyip pojind apiy, Gor bi tap okok maŋgiysek alwol gayak ak yip penpen gey amnak.

¹⁵“Niŋrep ginimimb! Yand winiŋg, bi tap siydep gok ma niŋmindpay won ak, opay rek ak winingay! Kun ak mey, biynimb wisin ma kinyi,

chech ayrep giy mindeningambay gok kuyip, nambinj ma giningamb; kuyip den miñmiñ giningambay!"

¹⁶ Pen malñiluk kun gok, bi kiŋj miñmon keykey gok kuyip, dap naniñgambay miñmon ak, Hiybriw minim angiy Amagedon apay.

¹⁷ Enjol ar ak, diys nuk ak songak namb nep ar bikyoj. Songek, minim bap siya kiŋj Gor angnijep korip miñgan biyaj nim suk yomb angiy angak, "Miker yomb gok day jiwig angak." ¹⁸ Kun angakniŋ, timuk angiy giw argek amnakniŋ, añañak diyiŋ kasin maŋgiy bol gok yap pikiy, monmon yomb sikerek biyñimb mankumb biy, nind ma niŋyipay rek bap awak. ¹⁹ Monmon yomb sikerek kun ak diy, dawin yomb Babiylon ak biw angiy, asik taw omijal nokom ay, dawin yomb miñmon keykey okok maŋgiy sek, korip tap gok punjiw kosiy masiy gak. Gak kun ak, Gor nup miluk yimb yapek, Babiylon biyñimb giyak ak sakiy ma giy, kuyip ñiŋ silik kap tumb biyoj aranjakak ak, ñek ñiŋyak. ²⁰ Pen miñmon sikoy ñiŋ timb kus gak gok sek, miñmon yirik gok sek pisnep kurgak. ²¹ Miker yomb yimb ak mey, dikiy niŋgomb maŋgiy yomb sikerek gok semb biyoj nimbi yapiy, biyñimb gok kuyip sinjrimay yimb pikak. Kuyip sinjrimay yimb pikek niŋy, Gor nup pisnep angjiwyak.

Kinjenram Biyn Yomb Rek Bap Yiwur Yomb Diniŋgamb

17 ¹ Enjol onep ar miker keykey dand wiyak gok, bap ap yip angak, "Biy apey, nip yomen niŋjan! Biyñimb gok kunjaynep ñiŋ rek mindey, kinjenram biyñrek bap, ñiŋ kas ar kun ak mindip. Pen Gor nup yiwur yomb ñiniŋgamb rek, nip yomiyn. ² Bi kiŋj miñmon keykey mindpay rek, kinjenram biyñ kun ak yip girangjying, biyñimb lum ar biy yikop gok kunep, ñiŋ wayn timey nuk nimbi ak ñimbey, kuyip sakiy ayip angak."

³ Pen Gor Kawnan ak yip goj ayakniŋ, enjol ak yip dand miñmon nep namb okok amek niŋnik: biyñ bap, tap ayndik likañ bap ar biyoj bisaŋg mindey. Tap ayndik kun ak, mumbwak nuk okok, yimb Gor nup angjiwep gok, kunjay yimb nep tikayey mindey. Jun nuk onep ar ak ay, molond onep wanjrem ak ay gak. ⁴ Pen biyñ rek niŋnik kun ak; chech likañ biyñ yomb aypay rek ay, gol gunap, biys teprep maniy yomb tawpay gunap mumbwak nuk okok maŋgiy sek ayak. Kap gol diy giyak bap di mindey. Kap miñgan kun biyaj, tap gach tap timey nuk gak gok aranjakiy mindey. ⁵ Awinbej nup biyoj, minim weygiy mindiyip bap tikiy angyak, "Dawin yomb yimb Babiylon biyñimb bi yesek gok yip girapay gok, biyñimb timey yimb gipay gok, nonim kiyk yimb angyak." ⁶ Pen niŋnik: biyñ kun ak, biyñimb Gor nup direp giyak gok pikay, biyñimb Jiysis nup gosimb niŋy miseŋ angyak gok kuyip pikay gi dand ami, pisnep sakiy ayak. Gak kun ak niŋy, jiwdiy gos par aynik.

⁷ Pen enjol ak yip angak, "Yenen jiwdiy gos par aysipan? Tap ayndik jun onep ar ay, molond onep wanjrem ay gip ak sek, kinjenram biyñ

tap ayndik ar biyon bisgiy, nup dand taŋip ak sek minim kiňiŋ ak, nip aŋgñining gispiy. ⁸ Tap ayndik niŋamban kun ak, nind mindyinŋip; miňiy ma mindip; pen maŋ mindip; nuk kaw miŋgan kiruŋ ma tikak biyaŋ nimb apek, Gor gek pisnep kurginiŋgamb. Gor miňmon ma alwol gayak ŋin ak, biynimb lum ar biy diniŋgayn aŋgiy niŋak gok, yimb tikayak buk nuk biyaŋ. Pen biynimb yimb kuyip ma tikayak gok, tap ayndik kun ak tip mindek niŋiy, wal yimb aŋgñininggambay. Yenen, nuk nind mindyinŋip, miňiy ma mindip ak pen, kisen tip ak mindeninŋgamb.

⁹ “Minim kun gok niŋrep giy nep mey, niŋbay. Tap ayndik jun nuk onep ar bineŋ mindamb niŋambur ak, minim kiňiŋ ar omiňal mindip. Bap yirik keykey onep ar ak; bap kiyŋ keykey onep ar ak. Yirik kun gok, yirik siŋok, kinjeŋram biyŋ beŋ nup okok mindpay gok apiyŋ. ¹⁰ Kiyŋ kamb kun ak, onep mamind ak nind kiyŋ mindiy apyap pikdeyak, miňiy kangol ak kiyŋ mindip. Nuk apyap pikniŋgamb, kiyŋ ar ak pen tip nup ak diy, sikoy won bap nep, biynimb gok kuyip kond mindeninŋgamb. ¹¹ Pen tap ayndik, nind mindyinŋip ak miňiy ma mindip rek, nuk key kiyŋ jiy bineŋ mindip. Nuk mey, kiyŋ onep ar ak nimb bap. Nuk kiyŋ mindeninŋgamb ŋin ak, Gor gek pisnep apyap pikniŋgamb. ¹² Pen molond onep wanjrem niŋamban gok, kiyŋ onep wanjrem biyon. Kiyk miňiy ma mindpay ak pen, kisen Gor gek kiyk biyomb kiyŋ mindiy, tap ayndik ak yip woŋ giyŋ, biynimb gok kond mindeninŋgambay. ¹³ Yenen kiyk gos ar nokom niŋiy, tap ayndik ak nup aŋgey, tip kuyip ak diy, biynimb gok kuyip won bap nep kond mindeninŋgamb. ¹⁴ Kiyŋ kun gok, Siypsiyp Ņiluk ak yip penpen giniŋgambay ak pen, nuk kiyŋ gok maŋgiysek, biyomb gok maŋgiysek kiyŋ yomb kiyk mindip rek; nup ŋaŋ pikayniŋgiy rek ma ayniŋgamb. Biynimb nuk key niŋiy suł aŋgiy dip gok, nup chiŋgiy nep mindeninŋgambay rek, nuk yip kiyŋ yikop kun gok kuyip wiyniy giniŋgambay.”

¹⁵ Pen enjol kun ak yip aŋgak, “Niŋ siŋok kinjeŋram biyŋ bisiŋg mindamb niŋamban ar ak mey, biynimb wak keykey ay, minim yimb keykey aŋgiy, miňmon keykey mindpay rek ak niŋban. ¹⁶ Molond onep wanjrem niŋamban gok sek, tap ayndik ak sek kinjeŋram biyŋ ak nup miluk yimb niŋiy, tap nup gok maŋgiysek piliŋ deniŋgambay mey, daynep mindeninŋgamb. Pen mumbwak nup ak ŋimbiy, day day mindeninŋgamb gok, daŋgiyey yinsimbok amniŋgamb. ¹⁷ Yenen: Gor kuyip gos ņek, gos ar nokom niŋiy, tap ayndik ak nup aŋgey, tip kuyip ak diy gek amek mey, Gor giniŋgamb aŋgiy aŋgayak rek nep giniŋgamb. ¹⁸ Pen kinjeŋram biyŋ niŋamban kun ak, nuk mey dawin yomb yimb rek. Nuk minim aŋgek, kiyŋ miňmon keykey mindpay gok niŋiy, kindik gipay.

Babylon Yap Pikniŋ Gisap

18 ¹ Pen day niŋiy niŋnik: enjol Gor aŋgek biyomb yimb mindek bap, semb biyon nimb apek, melik tep nuk ak gek, mankumb

biy maŋgiysek melik gak. ² Apiy suk yomb aŋgiy aŋgak, “Miňmon yomb Babylon yap pikniŋ gisap-ow! Yap pikniŋ gisap-ow! Gor gek dawin yomb kun ak, biynimb bap ma mindenigamb; kum koyimb, kichekiy malňiluk, yakir timey, kayn aydik tap gok nep mindenigamb. ³ Yenen: binuk dinimuŋ ak kirgiy, bi yikop gok yip giraŋgying, biynimb miňmon okok gos kun ak nep ŋimb. ŋiŋ wayn nuk ŋiŋimb ak, biynimb gok kuyip kunep Ňek ŋimb, sakiy aypay. Kiyŋ man ar biy gok, nuk yip girangiy, timey nep gipay. Pen nuk tap teprep gok diyn aŋgiy per gos niŋimb rek, bi man ar biy biysniys gipay gok maniy yomb dipay aŋgak.”

⁴ Pen niŋnik: minim bap semb biyoŋ nimb aŋgak, “Blynimbi yand gok am, Babylon kuyip ma wiliknimimb. Tap siy tap timey kiyk gipay gok, nimb yip ma ginimimb. Yiwur yomb kiyk dining gispay ak, nimb yip ma dinimimb. ⁵ Gach yomb kiyk ak, tap ason rek aran mindip ak mey, Gor kuyip gipay kun ak sakiy ma giniŋgamb. ⁶ Nuk timey gipay rek niŋiy, pen yiur ŋininggamb. Babylon nuk biynimb gunap kuyip, ŋiŋ silik ŋimb rek, Gor nup pen kunep, ŋiŋ silikrimey yimb ak Ňek ŋiŋniŋgamb.

⁷ “Tap kuŋay nep diyn aŋgiy, yimb nuk key dand aranimb rek, yiur yomb diy, aypay pikniŋgamb. Nuk aŋgip, ‘Yand biyn yandiw rek ma mindpiyn: yand biyn kiwiyn ak mey, siya yomb ar ak bisiŋ mindpiyn. Miker gunap yip dinimuŋ rek ma ayip aŋgip.’ ⁸ Kun aŋgip ak pen, bi nup yiur ŋininggamb ak, Biyomb yimb mindip. Nuk gek yiwan yomb apiy, miňak yomb giy, mon yiniy, siy yomb aŋgniŋgamb.

⁹ “Dawin yomb mon yiniŋgamb kun ak, sikum aranek niŋiy, kiyŋ miňmon okok nimb biyn kun ak yip giraŋgyiŋgipay gok, simb gek siy aŋgniŋgambay. ¹⁰ Biyn ak nup yiur giniŋgamb kun ak, chinup kunep ginimuŋ rek ayip aŋgiy, keykey siŋbindorj mindiy, siy aŋgiy aŋgniŋgambay, ‘Mer-a! Dawin yomb kun ak, yep won biy nep pisnep yap pikip aŋgniŋgambay.’

¹¹ “Pen yap pikniŋgamb rek, bi biysniys gipay gok, miňiy biynimb gok tap chinup ma tawniŋgambay aŋgiy, simb gek siy aŋgniŋgambay. ¹²⁻¹³ Tap kiyk kun gok mey: gol, siylpa, kamb sikoy teprep keykey gok, chech napnap teprep keykey gok; tap kuyrep wip keykey gok; mon pilaj teprep gok; tap ayen, kapa, mon, kanj eliypend meng tap gok diy gipay gok; ŋiŋ wayn, oliyp wel, wiyt maŋgiy, pilaw tap gok; kanj makaw, siyপিয়, hos gok; tap kanj hos tiwniŋgey lipiŋg dand tapay gok; pen biynimb yimb yipund giy miň tiwning dand amiy, maniy dipay gok sek.

¹⁴ “Pen Babylon nup aŋgniŋgambay, ‘Maniy siyŋiŋ diniŋ gipan ak, ma diniŋgamban. Gol maniy tap gok pisnep yap amimb; kisen tip ak, ma diniŋgamban aŋgniŋgambay.’

¹⁵ “Bi Babylon yip biysniys gipay gok, Babylon yiur yomb dip ak, chinup kunep ginimuŋ rek ayip aŋgiy, gol okok am niŋmindiy, siy aŋgiy aŋgniŋgambay, ¹⁶ ‘Mer-a! Dawin yomb kil tep kun ak, chech

teprep likañ gok ay, gol, biys teprep maniy yomb tawpay ak sek ay gip ak pen,¹⁷won siŋbiy nep, tap teprep kun gok pisnep kurgip aŋgningambay.’

¹⁸⁻¹⁹“Bi siyip dand taŋgep gok sek, bi boskil kiyk gok sek, biyimb siyip ar tapay gok sek keykey siŋbindon mindiy, silkul diy, jun ar kiyk biyoŋ diyokying aŋgningambay, ‘Babylon nep dawin yomb yimb ak pen, miňiy pisnep timey gip. Nuk mindakniŋ, gol maniy tap gok kuŋaynep mindek, siyip girangyŋ tap kuŋaynep dipun ak pen; miňiy won biy nep kurgip rek, chin biyimb siyip tapun gok, maniy woŋg chin ma mindip aŋgningambay.’

²⁰“Pen kinjenram biyn nimbip biyimb Gor ker mindpim gok timey gip ak, Gor niŋimb ak mey; nup pen yiwur yomb yimb ak ŋiniŋgamb. Biyimb Gor yip mindpay gok, miňmiň giniŋgiy. Gor biyimb nuk gok sek, bi minim aŋgep nuk gok sek, bi minim tep nup dand amemb gok sek miňmiň giniŋgiy aŋgak.”

²¹Won kun ak, enjol kilis yimb bap, kamb yomb sikerek bap di ŋiŋ solwara namb ak diyokek, giw yomb aŋgakniŋ aŋgak, “Dawin yomb Babylon, kamb diyoken kurgip rek ak giniŋgamb. Kisen tip ak ma mindenŋgamb. ²²Babylon biyimb tep gakniŋ kamep aŋgyiŋ, gawimb, giyta, dachiq tap gok pikyiŋ ma mindenŋgambay. Woŋ ar keykey gipay rek, ma giniŋgambay. Wiyt maŋgiy piksimbjakiy pilaw gipay rek, ma giniŋgambay. ²³Biyimb lam melik namb kun ak, tip ma niŋningambay. Biy bi namb kun ak, ma diningambay. Dawin yomb kun ak, pisnep kurginingamb. Bi sikiyim gep kiyk gok, biyomb yimb mindpay. Pen dawin yomb kun ak kunj giy, yesek aŋgiy gey, biyimb okok maŋgiysek nep kuyip kisen gipay.

²⁴‘Babylon biyimb gok nep, Gor biyimb nuk gok kuyip ŋaŋgiy, bi minim nup aŋgep gok ŋaŋgiy gipay. Biyimb man ar biy ŋapay gok maŋgiysek, junj ak mey Babylon nep. Kun gip rek, Gor nup pen, yiwur yomb yimb ak ŋiniŋgamb aŋgak.’”

19 ¹Pen day niŋnik kun ak, biyimb kuŋaynep semb biyoŋ miňmiň giyŋ meŋ miŋgan dand araniy aŋgyak, “Gor nuk Biyomb yimb! Biyimb nuk tuŋsak dip gok nep, kim amningambay. Chinup kond mindip rek, yimb nup dand yiy ar biyoŋ aranjun. ²Niŋrep giy nep, biyimb gok kuyip yiwur ŋimb. Kinjenram biy kun ak, Gor nup kirgiy monmon giyŋ, biyimb nup gok kuyip pikayiŋ gek, biyimb miňmon okok kuyip kinjeŋ yomek, kuneŋ giyak ak, nup niŋind yiwur yomb yimb ak ŋimb aŋgyak.”

³Kun aŋgiy, tip ak meŋ miŋgan dand araniy aŋgyak, “Gor nup yimb dand aranjun! Dawin yomb Babylon yiwur dakniŋ, sikum ak perper nep aranimb aŋgyak.”

⁴Kun aŋgeyak, bi minim tuŋgasikep ŋin jiwiŋ andikiy nokom gok sek, tap pilkind onep kangol ayak gok sek Gor siya kiyŋ ar bising mindek

kiñij sijak kongim yimi yim! Yimb nup pernep dand aranjuŋ aŋgak.”⁵ Kun aŋgeyak, minim bap siya kiŋ mindeŋ sijak nimbiŋ aŋgak, “Nimb biyimb yomb akaŋ, biyimb tam okok akaŋ, yerip rek mindiy pen, Gor nup biyomb yimb aŋgak pirikiy, direp gipim gok; yimb nup ak dand aranimimb aŋgak.”

Krays Biyimb Nuk Yimb Gok Kuyip Dand Miñmon Nuk Amek, Miñmiñ Giniŋgambay

⁶ Kun aŋgakniŋ niŋnik: biyimb kuŋayneŋ ŋiŋ sinj piŋiŋ aŋgip rek akaŋ, timuk aŋgakniŋ giw yomb aŋgip rek aŋgyiŋ aŋgak, “Gor nup yimb ak dand aranjuŋ! Nuk miñiy biyimb gok kuyip maŋgiysek kond mindip.⁷ Kun ak tep gakniŋ miñmiñ giyŋ, yimb nup ak dand aranjuŋ. Yenen: Siypsiyp Ņiluk ak biynuk nup diniŋgamb ŋin ak wip rek, biyŋ ak korip nup amniŋ, miŋ moka giy mindip.⁸ Biynuk nup, Gor chech tund ŋiňakol giyŋ mindip bap ŋek yimi, nuŋgumi yimb nup kond mindip aŋgak.” [Chech tund tep yimb kun ak mey, Gor biyimb ŋiŋ-tep nuk gok, nup direp gipay aŋgak apiyŋ.]

⁹ Pen enjol ak yip aŋgak, “Gor minim nuk niŋind yimb aŋgip ak aŋgen tiknimin. Nuk aŋgip ‘Biyimb Siypsiyp Ņiluk ak suk aŋgek am nuk yip tap yomb ŋiŋninggambay gok; miñmiñ yimb giniŋgambay aŋgip’ aŋgak.”

¹⁰ Pen enjol ak kun aŋgek, yand tomb aŋgin nup sijak kongim yimi, nup lotiw giyŋ aŋgen, yip aŋgak, “Yand Gor mer! Gor nup nep aŋgninim. Yand yikop bi nup woŋ giňemb bap. Nimb Jiysis nup yimb dand aranyiŋ, Gor nup direp gipim rek gipiŋ. Biyimb Jiysis nup yimb dand aranbay gok, bi Gor minim aŋgep gok, Gor Kawnan ak yip mindiy, nup yimb dand aranimbay rek gipay aŋgak.”

Krays Kanj Hos Tund Ar Biyoŋ Bisgiy Taŋgek

¹¹ Pen tip ak niŋnik: semb biyoŋ miŋgan yikiy, bi bap kanj hos tund ar ak bisiŋ mindeŋ. Bi kanj hos ar bisiŋ mindeŋ kun ak, yimb nuk omiŋal: bap niŋind, bap chiŋgrep-gip. Nuk biyimb gok kuyip yiur ŋimb ak; monmon ma ŋimb, gipay rek niŋiy ŋimb. Kun ak biyimb gok yip penpen giy ŋaŋjiwi ak, ŋiŋ-tep nep mindiy ŋaŋjiwi. ¹² Windin nuk ak mon maŋlaj rek. Biyimb mangi ysek kond mindeninggamb rek, kiŋ aypay arband kuŋayneŋ, jun ar nuk biyoŋ ayek mindeŋ. Awinbej nuk biyoŋ, yimb bap tikayek mindeŋ. Pen yimb nuk kun ak, biyimb yikop gok ma niŋbay; nuk nep niŋimb. ¹³ Chech tund ay mindeŋ ak, likaŋ ak tawek amnak. Pen yimb nuk ak, “Gor minim maŋgiy won nuk” apay. ¹⁴ Amiyb semb biyoŋ ŋimb gok, chech tund teprep yimb gok keykey aydiy, kanj hos tund ar gok keykey nep bisiŋ diy, nup kindik giyak. ¹⁵ Meng miŋgan nuk biyŋ, baynat kind yimb bap aranjakak. Baynat kun ak diy, biyimb miñmon keykey ayak rek, kiyk yip penpen gi wiyniym giy, ayen kur par

bap diy, kuyip kond mindeningamb. Pen wiyniyim giniñgamb ñin kun ak, kiyk wayn mañgiy rek mindey, Gor Biyomb tap okok mañgiysek gayak ak, nup yiruk yimb gek mey, bi kun ak nup angeniñgamb, kuyip di Gor wayn mañgiy tawsimbjakip kiwok miñgan ak yokiy, tawsimbjakniñgamb.¹⁶ Pen chech nuk okok sek, miley kind nuk okok sek yimb gunap tikiy aŋgyak, “Biyomb biy mey; bi kiyŋ yomb gok sek, bi yikop gok sek Kiyŋ yomb kiyk ak mindip aŋgyak.”

¹⁷Pen kisen giniñgamb rek niñiy niñnik: enjol bap pumb windin namb siŋbiyoŋ mindyiŋ, yakir wiñind tangeyak gok kuyip, suk yomb aŋgyi aŋgak, “Gor niñbip keñmañgiy yomb ñiniñg gisap nen, ap nan-giy ñiñnimimb!¹⁸ Apiy, bi kiyŋ gok kuyip ñimbiy, amiybi kond mindep yomb gok ñimbiy, amiybi yikop gok ñimbiy, kanj hos gok ñimbiy, bi kanj hos dand tapay gok ñimbiy ginimimb. Pen biynimb kalambis wong gipay gok, yikop mindpay gok, biynimb yimb yomb mindip gok, yimb ma mindip gok mañgiysek, mumbwak kuyip gok ñiñningambim aŋgak.”

¹⁹Pen won ak niñnik: tap ayndik ak sek, kiyŋ yomb man ar biy gok sek amiybi kiyk gok dap nan-giy aŋgyak, “Bi kanj hos tund dand tançip ak yip, amiybi nuk gok yip penpen ginjun aŋgyak.”²⁰ Kun aŋgyak ak pen, Bi hos tund dand tançek ak, tap ayndik ak sek, binuk biynimb gok kuyip tom giying, tap mageprek gak ak sek di, mon mañlaŋ salpa sek yinimb miñgan ak yokak. Pen tap ayndik binuk kun ak, nind biynimb kuŋaynep tom gek, tap ayndik kil nup ak diy, tap nup rek niñiy gayak ak aŋgniŋyak.

²¹ Pen Biyomb kanj hos tund dand tançek ak, baynat meñg miñgan nuk biyaŋ nimb aranjakak ak diy, amiybi yikop gok kuyip mañgiysek ñaŋgek, yakir gok apiy, mumbwak kuyip gok ñimb ñimb mer niñiy kirgiyak.

Seytan Simiy Wan Tawsin Kalambis Mindeniñgamb

20 ¹Pen day niñiy niñnik: enjol bap semb biyoŋ nimb sen kilis yimb bol ak diy, kaw miñgan yomb kiruj ma tikak kiywur ak diy, dand owak. ²⁻³Dand apiy, ñom nim tom gep wosrey tikiy mindip ak nup chichiy diy, biynimb gok kuyip tip ak tom ma ginimuŋ aŋgyi, tiwniŋ dam kaw miñgan kun biyaŋ yokiy, kinjeŋ giñiy, lok girep yimb gak. Gek mey, nuk kun okok kalambis mindek mindek, simiy onep wan tawsin amek, tip ak wisik yokey apiy, sikoy won bap yikop girangeniñgamb. Nom nim tom gep kun ak mey, Seytan nep.

⁴ Pen niñnik: Gor aŋgayak biynimb gok ap, biynimb yomb bispay siya ar gok bisiŋg mindeyak. Pen biynimb tap ayndik ak nup asikrep giy, kil nup jun biyoŋ akan, ñin mañgiy kiyk ak ma diy, Gor apiymiaj kuyip nep chingeyak ñaŋgyak gok niñnik. Kiyk kim mindiy, Krays yip wong giying, biynimb gok kuyip kond mindey, simiy wan tawsin ak yinak. ⁵Pen biynimb yikop kumyak gok, ñin namb kun ak

ma tikjakyak. Minim aspiyn biy, Gor gek nind tikjakpay biynimb gok kuyip nep aspiyn. ⁶Biynimb nind tikjakpay gok, Gor biynimb suŋ-tep nuk mindiy, tep gaknij nep mindeningambay. Tip ak kumi, miñmon timey ak ma amniñgambay. Biynimb kun gok: bi Gor nup simboŋgep gok nup direp giyngipay rek giyng, Ñinuk Krays nup direp giyng, nuk yip jimñiy, biynimb gok kuyip kond mindey mindey, simiy wan tawsin ak amniñgamb.

Seytan Yiwur Yomb Diniñgamb

⁷Simiy wan tawsin kun ak amek, Gor enjol nuk gok kuyip angeniñgamb, Seytan nup kalambis wisik yokey, ⁸am biynimb miñmon keykey mindpay rek, kuyip tom giniñgamb. Biynimb kun gok mey, Gong yip Meygong yip. Seytan kuyip gos ŋek, penpen giniñg, kamb kilup ñiñg solwara gol okok kunjaynep mindip rek ak winiñgambay. ⁹Tiwin gok tiwin gok apiy, dawin yomb Gor gos niñimb ak sek, amiy layn nuk gok kuyip sek piñiy kus kus geyak; mon maŋlaŋ ak semb biyoŋ nimb apiy, kuyip yin simbok amnak. ¹⁰Pen Gor enjol nuk gok, bi biynimb miñmon okok nimb tom giy, lipiñg dand wak kun ak nup, dam mon maŋlaŋ salpa sek yinimb mingan ak diyokyak. Tap ayndik ak yip, binuk biynimb gok kuyip tom giniñgamb ak yip, nind mingan kun biyaj am minderik ak mey; yinjong giy kawsek, kisyimken meliksek yiur dinep mindeningambay.

Kor Yomb Kisen Yimb Ak

¹¹Pen siya kiyy tund yomb bap niñiy, bi ar kun ak bisgip ak niñiy ginik. Biyomb jel gip kun ak awakniñ, semb biyoŋ sek, man biy sek liŋ key okok amek, tip ak ma niñnik. ¹²Pen biynimb kumyak gok; biynimb yomb gok, biynimb gap gap gok maŋgiysek apiy, kiñiñ kun siŋak jak mindeyak. Buk kiyk kim mindiñg giyak giyak rek niñiy tikayak gok mikal gay, buk biynimb perper mindeningambay yimb tikyak ak, kisen mikal giyak. Mikal gay, yerer giyak ak niñying, kuyip bilokak. ¹³Pen Gor biynimb ñiñg solwara aŋaŋ akay kumi, am kor yomb giniñg kond mindeyak gok maŋgiysek dand apiy, kor kuyip ak niñiy yerer giyak ak niñak. ¹⁴Niñiy, kuyip aŋgyokak mon maŋlaŋ salpa sek yinimb ak. Mon yinimb ambay kun ak mey, tip ak kumbay apun. ¹⁵Pen Gor nuk perper mindeningambay buk biyaŋ niŋ-tep giy, biynimb yimb kuyip ma mindek gok aŋgek, maŋgiysek diyokyak mon key yinjap kun biyaŋ.

Mankumb Biy Sek, Semb Biyoŋ Sek Key Kindiknimb Ayak

21 ¹⁻²Pen niñnik: Gor mankumb biy sek, semb kamb biyoŋ sek gek, key kindiknimb ayak. Ñiñg solwara mindiñgip ak, ma mindek. Pen Gor dawin suŋ-tep nuk Jerusalem kisenimb ak, yokek awak. Dawin

kil-tep kun ak, biyn gok bi dining, chech teprep ay kond mindpay rek ak mindek.

³ Pen siya kiyŋ mindek namb siŋak, suk yomb bap aŋgiy aŋgak, “Miňiy tikiy, Gor nuk key biyimb gok yip yiŋgoŋ giy mindenŋgamb. Kiyk biyimb nuk mindey, nuk kiy yip nep mindenŋgamb. ⁴ Miň nindnimbi ar ak key mindyingipay, miňiy ak pen key yimb mindenŋgambay. Gor kuyip kond mindek, miker ma diy, yiwrur ma diy, yikop mindenŋgambay. Biyimb bap ma kumniŋgambay. Simb gek, siy ma aŋgniŋgambay aŋgak.”

⁵ Pen Bi kiyŋ siya yomb ar bisgak ak yip aŋgak, “Yand apiyn ak mey, nind mindyiŋgipim rek ma mindenŋgambim; miňiy kisenimb ar ak mindenŋgambim aŋgak.” Kun aŋgiy, yip aŋgak, “Minim aspiyn ak tiknimin. Minim kun ak, minim niŋind yimb, biyimb gok pisnep niŋiy diniŋgiy. ⁶ Yand Bi tap okok mangiysek alwol gaynik ak, mindnep mindpiyn. Yerer gining gos niŋnik ak, mangiysek gi dipiyn. Biyimb an niŋ nen gonimuŋ, yip ker apey, kuyip niŋ kilam jiwiy apek, niimbiy perper mindenŋgambay ak, yikop aŋgen niŋniŋgambay. ⁷ Biyimb Seytan miker yimb ŋek, pen gos kun ak ma niŋiy, yip chingiy nep mindenŋgambay gok; yand Nop kiyk minden, kiy mey ŋapan yand gok mindenŋgambay. ⁸ Pen biyimb Gor nup chingon, chinup miker diningamb aŋgiy pirikpay gok, biyimb yip gosimb niŋsipun aŋgiy, Seytan kind okok ambay gok, biyimb tap timey yimb gipay gok, chip ŋapay gok, koyimb pikpay gok, tap yikop gok kuyip aŋgniŋbay gok, biyimb tom ginjun aŋgiy niŋbay gok mangiysek; am mindenŋgambay mon maŋlaŋ salpa sek yin mindip ak. Biyimb wikan kun ak ambay gok, ‘Tip ak kumbay’ apun.”

Jerusalem Kisenimb

⁹ Enjol onep ar ak, nind diys kiyk dap lum ar biy songiyak gok bap, ap yip aŋgak, “Apey, Siypsiyp Niluk ak, biyn nuk diniŋ gisap ak, nip yomiyn aŋgak.” ¹⁰⁻¹¹ Kun angek, Gor Kawnan ak yip goŋ ayakniŋ, enjol ak yip diy, dand miňmon yirik yiŋ akyoŋ bap amiy, Gor Jerusalem kisenimb ak yokek owakniŋ niŋnik. Dawin kilrep yomb kun ak ŋiňakol aŋgiy, kamb kilmenjik tund tep rek ak mindek. ¹²⁻¹³ Wariy paryomb ak gi kus kus giy, kinjeŋram onep wimiŋgan ak mindek. Kinjeŋram kun gok: ayin ar biym omiŋal nokom; wiſiŋ ar bineŋ omiŋal nokom; gol bindoŋ omiŋal nokom; gol bindoŋ omiŋal nokom. Pen enjol onep wimiŋgan ak, kinjeŋram kun gok keykey kond mindeyak. Kinjeŋrumb kun gok, day ar biyoŋ Jiwda kiňiŋ keykey onep wimiŋgan ak mindpay rek, yimb kuyip gok tikayak. ¹⁴ Pen wariy kun ak nind gayniŋ, kamb paryomb onep wimiŋgan ak parsek ay ay diy, kisen wariy giyak ar kun ak. Kamb par kun gok, bi Siypsiyp Niluk minim dand amemb onep wimiŋgan ak, yimb kuyip gok tikayak.

¹⁵Enjol yip minim aŋgak ak; dawin yomb kisenimb ak sek, wariy kus kus gak ak sek, kinjeŋram gok sek ayniŋning, yir gol diy guyak bap di mindek. ¹⁶Pen nuk yir kun ak diy, dawin nonim ak ayniŋek, niŋnik: biym nimb bineŋ tiwelip tawsin amnak; bindoŋ nimb bindoŋ tiwelip tawsin amnak. Pen kiyongiy key ma mindek, andip andip kun ak nep mindek. ¹⁷Nuk dawin yomb wariy kus kus gak ak, biyimb yir ay ŋin paŋgnibay rek, lum biyaŋ nimb day ar biyoŋ ayniŋek; wan handret powtiy-pow amnak. ¹⁸Wariy kun ak, kamb kilmenjik ak diy gayak. Dawin yomb ak, gol teprep galas rek kind aŋgiy mindek gok nep diy gayak. ¹⁹Kamb paryomb wariy kiňiŋ biyaŋ mindek gok, kamb teprep maniy yomb tawpay keykey onep wimiŋgan ak, gayek mindek. Day biyaŋ kamb kilmenjik ak gayak; namb ar ak kamb muk ‘saphaya’ ak gayak; namb ar koyon ak kamb tund ‘aget’ ak gayak; tingawip ak kamb minjkimemb, ‘Emerel’ ak gayak; ²⁰mamind ak kamb likaň sek, tund sek yiŋgong gak ‘sandoniykis’ ak gayak; kangol ak kamb likaň ‘konliyan’ ak gayak. Pen ar ak kamb walin ‘kriysolayt’ ak gayak; jiy ak kamb minjkimemb ‘beril’ ak gayak; anjip ak kamb walin key yimb ‘topas’ ak gayak; wanjrem ak kamb minjkimemb sek, walin sek yiŋgong gak ‘kriysopres’ ak gayak; aŋgip ak kamb muk key yimb ‘hayasin’ ak gayak; wimiŋgan ak kamb likaň am-yimb ‘ametiis’ ak gayak. ²¹Kinjeŋrumb onep wimiŋgan yikyak gok, kumbap rek onep wimiŋgan ak diy gayak. Dawin yomb kun ak, lor gok gol tep tep diy gayak ak mey, galas rek kind yimb aŋgiy mindek. ²²Pen Gor Biyomb tap maŋgiysek alwol gayak ak sek, Siypsiyp Ņiluk ak sek mindpiyr rek, dawin yomb kun ak, Gor aŋgnijep korip bap ma mindip. ²³Pen Gor apiyminjaj melik yimb mindpiyr rek, pumb takin wong bap ma mindip. ²⁴Biyimb miňmon keykey gok, dawin yomb kun ak, sup melik tep ak niŋyin tangenigambay. Kiyŋ keykey gok, tap teprep kiyk mindenigamb gok, dand miŋgan kun ak amningambay. ²⁵Pen dawin yomb kun ak, kisyim ma winingamb; kinjeŋ gok ma giňiniŋgambay. Minek minek yikiy nep mindenigamb. ²⁶Biyimb miňmon keykey gok, tap teprep dawin kun ak yimb dand aranemb gok, dand miŋgan kun ak amningambay. ²⁷Gor tap asikip gok, miŋgan kun ak amniŋgiy rek ma mindip. Miň tom gipay gok, Gor kuyip niŋek nambin diningiy rek gipay gok, miŋgan kun ak ma amniŋgambay; Siypsiyp Ņiluk biyimb nuk perper mindenigambay aŋgiy yimb kuyip tikayak gok nep aŋgek, miŋgan kun ak amniŋgambay.

Ŋiŋ Ņimbiy Perper Mindenigambay Ak

22 ¹Enjol kun ak, yip ŋin tund teprep ŋimbiy, perper mindenigambay ak yomek niŋnik. Ŋiŋ kun ak, Gor yip, Siypsiyp Ņiluk ak yip siya kiyŋ kiyk apiyminjaj bisgipiyriŋ ŋiŋ nimb kilam jiwiy, ²dawin yomb lor namb ak apiy amnak. Ŋiŋ gol pis pis mon

ñimbiy, perper mindeninqambay gok jakak. Mon bind kun gok, simiy nokom nokom takin keykey anep wimiñgan ak, mañgiy piyip. Pen mon kas kun ak, biynimb miñmon keykey gok kuyip, gek suj aynimuñ rek nep mindip.

³⁻⁴Dawin yomb kun ak, biynimb asiñ gok mindeninqiy rek ma ayip. Gor yip, Siypsiyp Niluk ak yip siya kiñ kiyk apiyimiñay ak, dawin yomb namb siñak ay bisiñg mindriknij, biynimb gok jomluk kuyip apiyimiñay niñying, lotiw giying yimb dand araningambay. Siypsiyp Niluk yimb nup ak, awinbeñ kuyip biyog tikayey mindeninqamb. ⁵Kisyim ma winiñgamb. Pen pumb yip, lam yip biynimb gok kuyip, melik yomimb rek ma yomningamb; Gor Biyomb yimb ak melik kiyk ak mindaknij, kiyk perper kiñjrek mindeninqambay.

Jiysis Mañ Mindip Winiñgamb!

⁶Pen enjol ak yip aŋgak, “Minim aspiyñ kun ak minim yesek mer: niñind yimb. Niñiy diniñgiy. Gor Biyomb, Kawnan nuk bi minim nup aŋgep gok, gos ūek minim aŋgyiñgipay ak nep, yip yokek apiy, biynimb Gor nup direp gipim gok, mañ mindip giniñgamb minim ak aŋgñimbiyñ aŋgak.”

⁷“Nijim! Mañ mindip niningayn. Biynimb an minim aŋgip biy kisen giniñgambay gok, Gor gek miñmiñ giniñgambay aŋgak.”

⁸Yand Jon, tap gak kun gok sek, enjol minim aŋgak kun gok sek niñdiyñg; apyap tomb aŋgin nup siñak koñgim yimiñ, nup lotiw giyn aŋgen; ⁹yip aŋgak, “Mer! Yip kun ma ginimin; Gor nup nep aŋgniiñnimin. Yand bi yikop nup woñg giñimbiyñ. Nimb biynimb minim mindip buk biy kisen gipim gok sek, namam Gor nup minim aŋgep gok sek Gor nup direp gipim rek gipiñ aŋgak.”

¹⁰Pen yip aŋgak, “Kisen giniñgamb minim tikpan kayañ ak, ma weyinq chichiy ginimin. Yenen: mañ mindip, minim tikpan rek maŋgiysek giniñgamb. ¹¹Kun ak nen, biynimb timey gipay gok, timey ar ak nep gi mindeninqiy; biynimb tep gipay gok, tep ar ak nep gi mindeninqiy. Biynimb tap siy tap timey giy, asiñ mindpay gok, asiñ nep mindeninqiy; biynimb suj-tep mindpay gok, suj-tep nep mindeninqiy aŋgak.”

¹²⁻¹³Jiysis aŋgip, “Nijim! Yand mey, Bi siñok kiñiñ giy mindiy, mind dand apiy, mindnep mindeninqayn. Junj yand nep; piñ ak yand nep mindpiyñ. Mañ mindip niningayn. Ñin kun ak, nimb biynimb yand gok yip yerip yerip gipim rek niñay, pen kunep direp yimb giniñgayn. Yand Bi kiñiñ giy mindiy, mind dand apiy mindnep mindeninqayn. Junj ak yand nep; piñ ak yand nep mindpiyñ.

¹⁴“Biynimb chech kiyk ñiñj pikrep yimb giy mindeninqambay gok, miñmiñ giniñgiy. Mon mañgiy ñimbiy perper mindeninqambay ak ñor ñimbiy, am dawin yomb suj-tep miñgan ak sikiy amningambay. ¹⁵Pen

kayn ayndik gok, dawin suŋ-tep kun ak amniŋgiy rek ma ayip. Biynimb kunj gipay gok, biyn siy bi siy gipay gok, tap timey gipay gok, chip ñapay gok, tap yikop okok gor chin aŋgiy aŋgniŋbay gok, tom gun aŋgiy niŋbay gok mis biyaŋ nep mindenŋgambay.

¹⁶ “Yand Jiysis, enjoł yand ak aŋgyoken, am nimbip biynimb miňmon keykey yip chingipim gok, minim aŋgñimb. Yand bi siŋok, Depiyt tik dand amiy tikey, Biyomb mindenŋgamb aŋgyak ak nep. Yand mey, gap ponglin yomb miňmon yowniŋ gakniŋ, aranjakniŋgamb aŋgyak ak mindpiyn.”

¹⁷ Pen biyn siŋok, Bi yand ak, yip pisnep diy dand amniŋgamb aŋgip ak sek, Gor Kawnan ak sek ‘Winimin!’ apiyr.

Biynimb minim kun biy niŋiy diniŋgiy gok kunep, ‘Winimin!’ aŋgniŋgiy.

Nimbip biynimb kuŋjam kinjik gek mindpim gok, maŋgiysek wim! Apiy, ñiŋ ñimbiy perper mindenŋgambay ak, yikop diy ñiŋnimimb.

¹⁸ Nimbip biynimb minim kun biy aŋgey niŋnimimb gok, niŋrep ginimimb. Biynimb minim kun biy niŋiy, minim yesek gunap sesek yiŋgoŋ geniŋgambay; Gor pen gek, miker yomb aŋgip gok kuyip diniŋgamb. ¹⁹ Pen biynimb minim kun guniy, day gunap ma ninjun aŋgiy kirgeniŋgambay, Gor kuyip pen mon maŋgiy ñimbiy perper mindenŋgiy aŋgip ak ma ñiy, dawin suŋ-tep perper mindenŋgambay ak sek mer angek, ma amniŋgambay.

²⁰ Bi minim biy niŋind nep tikip aŋgiy niŋimb ak aŋgip, “Yaw! Maŋ mindip niningayn aŋgip.”

Biyomb Jiysis! Apan kun ak niŋind apan! Kasek winimin!

²¹ Biyomb chin Jiysis nimbip, Gor biynimb nuk gok, mapin diyiŋ nep mindonimuŋ. Tep.